నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

౧౭. చత్తాలీసనిపాతో

[౫౨౧] ౧. తేసకుణజాతకవణ్ణనా

వేస్సన్తరం తం పుచ్ఛామీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోసలరఞ్ఞో ఓవాదవసేన కథేసి. తఞ్హి రాజానం ధమ్మస్సవనత్థాయ ఆగతం సత్థా ఆమన్తేత్వా "మహారాజ, రఞ్ఞా నామ ధమ్మేన రజ్జం కారేతబ్బం, యస్మిఞ్హి సమయే రాజానో అధమ్మికా హోన్తి, రాజయుత్తాపి తస్మిం సమయే అధమ్మికా హోన్తీ"తి చతుక్కనిపాతే (అ. ని. ౪.౭౦) ఆగతసుత్తనయేన ఓవదిత్వా అగతిగమనే అగతిఅగమనే చ ఆదీనవఞ్చ ఆనిసంసఞ్చ కథేత్వా "సుపినకూపమా కామా"తిఆదినా నయేన కామేసు ఆదీనవం విత్థారేత్వా, "మహారాజ, ఇమేసఞ్హి సత్తానం –

'మచ్చునా సఙ్గరో నత్థి, లఞ్జగ్గాహో న విజ్జతి;
యుద్ధం నత్థి జయో నత్థి, సబ్బే మచ్చుపరాయణా'.

తేసం పరలోకం గచ్ఛన్తానం ఠపేత్వా అత్తనా కతం కల్యాణకమ్మం అఞ్ఞా పతిట్ఠా నామ నత్థి. ఏవం ఇత్తరపచ్చుపట్ఠానం అవస్సం పహాతబ్బం, న యసం నిస్సాయ పమాదం కాతుం వట్టతి, అప్పమత్తేనేవ హుత్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేతుం వట్టతి. పోరాణకరాజానో అనుప్పన్నేపి బుద్ధే పణ్డితానం ఓవాదే ఠత్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేత్వా దేవనగరం పూరయమానా గమింసూ"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తో రజ్జం కారేన్తో అపుత్తకో అహోసి, పత్థేన్తోపి పుత్తం వా ధీతరం వా న లభి. సో ఏకదివసం మహన్తేన పరివారేన ఉయ్యానం గన్త్వా దివసభాగం ఉయ్యానే కీళిత్వా మఙ్గలసాలరుక్ఖమూలే సయనం అత్థరాపేత్వా థోకం నిద్దాయిత్వా పబుద్ధో సాలరుక్ఖం ఓలోకేత్వా తత్థ సకుణకులావకం పస్సి, సహ దస్సనేనేవస్స సినేహో ఉప్పజ్జి. సో ఏకం పురిసం పక్కోసాపేత్వా "ఇమం రుక్ఖం అభిరుహిత్వా ఏతస్మిం కులావకే కస్సచి అత్థితం వా నత్థితం వా జానాహీ"తి ఆహ. సో "సాధు, దేవా"తి వత్వా అభిరుహిత్వా తత్థ తీణి అణ్డకాని దిస్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా "తేన హి ఏతేసం ఉపరి నాసవాతం మా విస్సజ్జేసీ"తి వత్వా "చఙ్కోటకే కప్పాసపిచుం అత్థరిత్వా తత్థేవ తాని అణ్డకాని ఠపేత్వా సణికం ఓతరాహీ"తి ఓతారాపేత్వా చఙ్కోటకం హత్థేన గహేత్వా "కతరసకుణణ్డకాని నామేతానీ"తి అమచ్చే పుచ్ఛి. తే "మయం న జానామ, నేసాదా జానిస్సన్తీ"తి వదింసు. రాజా నేసాదే పక్కోసాపేత్వా పుచ్ఛి. నేసాదా, "మహారాజ, తేసు ఏకం ఉలూకఅణ్డం, ఏకం సాలికాఅణ్డం, ఏకం సువకఅణ్డ"న్తి కథయింసు. కిం పన ఏకస్మిం కులావకే తిణ్ణం సకుణికానం అణ్డాని హోన్తీతి. ఆమ, దేవ, పరిపన్థే అసతి సునిక్ఖిత్తాని న నస్సన్తీతి. రాజా తుస్సిత్వా "ఇమే మమ పుత్తా భవిస్సన్తీ"తి తాని తీణి అణ్డాని తయో అమచ్చే పటిచ్ఛాపేత్వా "ఇమే మయ్హం పుత్తా భవిస్సన్తి, తుమ్హే సాధుకం పటిజగ్గిత్వా అణ్డకోసతో నిక్ఖన్తకాలే మమారోచేయ్యాథా"తి ఆహ. తే తాని సాధుకం రక్ఖింసు.

తేసు పఠమం ఉలూకఅణ్డం భిజ్జి. అమచ్చో ఏకం నేసాదం పక్కోసాపేత్వా "త్వం ఇత్థిభావం వా పురిసభావం వా జానాహీ"తి వత్వా తేన తం వీమంసిత్వా "పురిసో"తి వుత్తే రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా "పుత్తో తే, దేవ, జాతో"తి ఆహ. రాజా తుట్ఠో తస్స బహుం ధనం దత్వా "పుత్తకం మే సాధుకం పటిజగ్గ, 'వేస్సన్తరో'తి చస్స నామం కరోహీ"తి వత్వా ఉయ్యోజేసి.

సో తథా అకాసి. తతో కతిపాహచ్చయేన సాలికాఅణ్డం భిజ్జి. సోపి అమచ్చో తం సేసాదేన వీమంసాపేత్వా "ఇత్థీ"తి సుత్వా రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా "ధీతా తే, దేవ, జాతా"తి ఆహ. రాజా తుట్ఠో తస్సపి బహుం ధనం దత్వా "ధీతరం మే సాధుకం పటిజగ్గ, 'కుణ్డలినీ'తి చస్సా నామం కరోహీ"తి వత్వా ఉయ్యోజేసి. సోపి తథా అకాసి. పున కతిపాహచ్చయేన సువకఅణ్డం భిజ్జి. సోపి అమచ్చో సేసాదేన తం వీమంసిత్వా "పురిసో"తి వుత్తే రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా "పుత్తో తే, దేవ, జాతో"తి ఆహ. రాజా తుట్ఠో తస్సపి బహుం ధనం దత్వా "పుత్తస్స మే మహన్తేన పరివారేన మఙ్గలం కత్వా 'జమ్బుకో'తిస్స నామం కరోహీ"తి వత్వా ఉయ్యోజేసి. సోపి తథా అకాసి. తే తయోపి సకుణా తిణ్ణం అమచ్చానం గేహేసు రాజకుమారపరిహారేనేవ వడ్ఢన్తి. రాజా "మమ పుత్తో, మమ ధీతా"తి వోహరతి. అథస్స అమచ్చా అఞ్ఞమఞ్ఞం అవహసన్తి "పస్సథ, భో, రఞ్ఞో కిరియం, తిరచ్ఛానగతేపి 'పుత్తో మే, ధీతా మే'తి వదన్తో విచరతీ"తి.

తం సుత్వా రాజా చిన్తేసి – "ఇమే అమచ్చా ఏతేసం మమ పుత్తానం పఞ్ఞాసమ్పదం న జానన్తి, పాకటం నేసం కరిస్సామీ"తి. అథేకం అమచ్చం వేస్సన్తరస్స సన్తికం పేసేసి – "తుమ్హాకం పితా పఞ్హం పుచ్ఛితుకామో, కదా కిర ఆగన్త్వా పుచ్ఛతూ"తి. సో అమచ్చో గన్త్వా వేస్సన్తరం వన్దిత్వా తం సాసనం ఆరోచేసి. తం సుత్వా వేస్సన్తరో అత్తనో పటిజగ్గకం అమచ్చం పక్కోసిత్వా "మయ్హం కిర పితా మం పఞ్హం పుచ్ఛితుకామో, తస్స ఇధాగతస్స సక్కారం కాతుం వట్టతి, కదా ఆగచ్ఛతూ"తి పుచ్ఛి. అమచ్చో "ఇతో సత్తమే దివసే తవ పితా ఆగచ్ఛతూ"తి ఆహ. తం సుత్వా వేస్సన్తరో "పితా మే ఇతో సత్తమే దివసే ఆగచ్ఛతూ"తి వత్వా ఉయ్యోజేసి. సో ఆగన్త్వా రఞ్ఞో ఆచిక్ఖి. రాజా సత్తమే దివసే నగరే భేరిం చరాపేత్వా పుత్తస్స నివేసనం అగమాసి. వేస్సన్తరో రఞ్ఞో మహన్తం సక్కారం కారేసి, అన్తమసో దాసకమ్మకారానమ్పి సక్కారం కారేసి. రాజా వేస్సన్తరసకుణస్స గేహే భుఞ్జిత్వా మహన్తం యసం అనుభవిత్వా సకం నివేసనం ఆగన్త్వా రాజఙ్గణే మహన్తం మణ్డపం కారాపేత్వా నగరే భేరిం చరాపేత్వా అలఙ్కతమణ్డపమజ్ఝే మహాజనపరివారో నిసీదిత్వా "వేస్సన్తరం ఆనేతూ"తి అమచ్చస్స సన్తికం పేసేసి. అమచ్చో వేస్సన్తరం సువణ్ణపీఠే నిసీదాపేత్వా ఆనేసి. వేస్సన్తరసకుణో పితు అఙ్కే నిసీదిత్వా పితరా సహ కీళిత్వా గన్త్వా తత్థేవ సువణ్ణపీఠే నిసీది. అథ నం రాజా మహాజనమజ్ఝే రాజధమ్మం పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧. "వేస్సన్తరం తం పుచ్ఛామి, సకుణ భద్దమత్థు తే;
రజ్జం కారేతుకామేన, కిం సు కిచ్చం కతం వర"న్తి.

తత్థ **సకుణాతి** తం ఆలపతి. **కిం సూతి** కతరం కిచ్చం కతం వరం ఉత్తమం హోతి, కథేహి మే, తాత, సకలం రాజధమ్మన్తి ఏవం కిర తం సో పుచ్ఛి.

తం సుత్వా వేస్సన్తరో పఞ్హం అకథేత్వావ రాజానం తావ పమాదేన చోదేన్తో దుతియం గాథమాహ –

౨. "చిరస్సం వత మం తాతో, కంసో బారాణసిగ్గహో;
పమత్తో అప్పమత్తం మం, పితా పుత్తం అచోదయీ"తి.

తత్థ **తాతోతి** పితా. **కంసోతి** ఇదం తస్స నామం. **బారాణసిగ్గహోతి** చతూహి సఙ్గహవత్థూహి బారాణసిం సఙ్గహేత్వా వత్తన్తో. **పమత్తోతి** ఏవరూపానం పణ్డితానం సన్తికే వసన్తో పఞ్హస్స అపుచ్ఛనేన పమత్తో. **అప్పమత్తం మన్తి** సీలాదిగుణయోగేన

మం అప్పమత్తం. **పితాతి** పోసకపితా. **అచోదయీతి** అమచ్చేహి "తిరచ్ఛానగతే పుత్తే కత్వా వోహరతీ"తి అవహసియమానో పమాదం ఆపజ్జిత్వా చిరస్సం అజ్జ చోదేసి, పఞ్హం పుచ్ఛీతి వదతి.

ఏవం సో ఇమాయ గాథాయ చోదేత్వా "మహారాజ, రఞ్ఞా నామ తీసు ధమ్మేసు ఠత్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేతబ్బ"న్తి వత్వా రాజధమ్మం కథేన్తో ఇమా గాథాయో ఆహ –

౩. "పఠమేనేవ వితథం, కోధం హాసం నివారయే;
తతో కిచ్చాని కారేయ్య, తం వతం ఆహు ఖత్తియ.

౪. "యం త్వం తాత తపోకమ్మం, పుబ్బే కతమసంసయం;
రత్తో దుట్ఠో చ యం కయిరా, న తం కయిరా తతో పున.

౫. "ఖత్తియస్స పమత్తస్స, రట్ఠస్మిం రట్ఠవడ్ఢన;
సబ్బే భోగా వినస్సన్తి, రఞ్ఞో తం వుచ్చతే అఘం.

౬. "సిరీ తాత అలక్ఖీ చ, పుచ్ఛితా ఏతదబ్రవుం;
ఉట్ఠానవీరియే పోసే, రమాహం అనుసూయకే.

౭. "ఉసూయకే దుహదయే, పురిసే కమ్మదుస్సకే;
కాళకణ్ణీ మహారాజ, రమతి చక్కభఞ్జనీ.

౮. "సో త్వం సబ్బే సుహదయో, సబ్బేసం రక్ఖితో భవ;
అలక్ఖిం నుద మహారాజ, లక్ఖ్యా భవ నివేసనం.

౯. "స లక్ఖీధితిసమ్పన్నో, పురిసో హి మహగ్గతో;
అమిత్తానం కాసిపతి, మూలం అగ్గఞ్చ ఛిన్దతి.

౧౦. "సక్కోపి హి భూతపతి, ఉట్ఠానే నప్పమజ్జతి;
స కల్యాణే ధితిం కత్వా, ఉట్ఠానే కురుతే మనో.

౧౧. "గన్ధబ్బా పితరో దేవా, సాజీవా హోన్తి తాదినో;
ఉట్ఠాహతో అప్పమజ్జతో, అనుతిట్ఠన్తి దేవతా.

౧౨. "సో అప్పమత్తో అక్కుద్ధో, తాత కిచ్చాని కారయ;
వాయమస్సు చ కిచ్చేసు, నాలసో విన్దతే సుఖం.

౧౩. "తత్థేవ తే వత్తపదా, ఏసావ అనుసాసనీ;

అలం మిత్తే సుఖాపేతుం, అమిత్తానం దుఖాయ చా”తి.

తత్థ **పఠమేసేవ వితథన్తి**, తాత, రాజా నామ ఆదితోవ ముసావాదం నివారయే. ముసావాదినో హి రఞ్ఞో రట్ఠం నిరోజం హోతి, పథవియా ఓజా కమ్మకరణట్ఠానతో సత్తరతనమత్తం హేట్ఠా భస్సతి, తతో ఆహారే వా తేలమధుఫాణితాదీసు వా ఓసధేసు ఓజా న హోతి. నిరోజాహారభోజనా మనుస్సా బహ్వాబాధా హోన్తి, రట్ఠే థలజలపథేసు ఆయో నుప్పజ్జతి, తస్మిం అనుప్పజ్జన్తే రాజానో దుగ్గతా హోన్తి. తే సేవకే సఙ్గణ్హితుం న సక్కోన్తి, అసఙ్గహితా సేవకా రాజానం గరుచిత్తేన న ఓలోకేన్తి. ఏవం, తాత, ముసావాదో నామేస నిరోజో, న సో జీవితహేతుపి కాతబ్బో, సచ్చం పన సాదుతరం రసానన్తి తదేవ పటిగ్గహేతబ్బం. అపిచ ముసావాదో నామ గుణపరిధంసకో విపత్తిపరియోసానో, దుతియచిత్తవారే అవీచిపరాయణం కరోతి. ఇమస్మిం పనత్థే “ధమ్మో హవే హతో హన్తీ”తి **చేతియజాతకం** (జా. ౧.౮.౪౫ ఆదయో) కథేతబ్బం.

కోధన్తి, తాత, రాజా నామ పఠమమేవ కుజ్ఝనలక్ఖణం కోధమ్పి నివారేయ్య. తాత, అఞ్ఞేసఞ్హి కోధో ఖిప్పం మత్థకం న పాపుణాతి, రాజూనం పాపుణాతి. రాజానో నామ వాచావుధా కుజ్ఝిత్వా ఓలోకితమత్తేనాపి పరం వినాసేన్తి, తస్మా రఞ్ఞా అఞ్ఞేహి మనుస్సేహి అతిరేకతరం నిక్కోధేన భవితబ్బం, ఖన్తిమేత్తానుద్దయాసమ్పన్నేన అత్తనో పియపుత్తం వియ లోకం వోలోకేన్తేన భవితబ్బం. తాత, అతికోధనో నామ రాజా ఉప్పన్నం యసం రక్ఖితుం న సక్కోతి. ఇమస్స పనత్థస్స దీపనత్థం **ఖన్తివాదిజాతక-** (జా. ౧.౪.౪౯ ఆదయో) **చూళధమ్మపాలజాతకాని** (జా. ౧.౫.౪౪ ఆదయో) కథేతబ్బాని. చూళధమ్మపాలజాతకస్మిఞ్హి మహాపతాపనో నామ రాజా పుత్తం ఘాతేత్వా పుత్తసోకేన హదయేన ఫలితేన మతాయ దేవియా సయమ్పి దేవిం అనుసోచన్తో హదయేన ఫలితేనేవ మరి. అథ తే తయోపి ఏకఆళాహనేవ ఝాపేసుం. తస్మా రఞ్ఞా పఠమమేవ ముసావాదం వజ్జేత్వా దుతియం కోధో వజ్జేతబ్బో.

హాసన్తి హస్సం, అయమేవ వా పాఠో. తేసు తేసు కిచ్చేసు ఉప్పిలావితచిత్తతాయ కేళిసీలతం పరిహాసం నివారేయ్య. తాత, రఞ్ఞా నామ కేళిసీలేన న భవితబ్బం, అపరపత్తియేన హుత్వా సబ్బాని కిచ్చాని అత్తపచ్చక్ఖేనేవ కాతబ్బాని. ఉప్పిలావితచిత్తో హి రాజా అతులేత్వా కమ్మాని కరోన్తో లద్ధం యసం వినాసేతి. ఇమస్మిం పనత్థే **సరభఙ్గజాతకే** (జా. ౨.౧౭.౫౦ ఆదయో) పురోహితస్స వచనం గహేత్వా దణ్డకిరఞ్ఞో కిసవచ్ఛే అపరజ్ఝిత్వా సహ రట్ఠేన ఉచ్ఛిజ్జిత్వా కుక్కుళనిరయే నిబ్బత్తభావో చ **మాతఙ్గజాతకే** (జా. ౧.౧౫.౧ ఆదయో) మజ్ఝరఞ్ఞో బ్రాహ్మణానం కథం గహేత్వా మాతఙ్గతాపసే అపరజ్ఝిత్వా సహ రట్ఠేన ఉచ్ఛిజ్జిత్వా నిరయే నిబ్బత్తభావో చ **ఘటపణ్డితజాతకే** (జా. ౧.౧౦.౧౬౫ ఆదయో) దసభాతికరాజదారకానం మోహమూళ్హానం వచనం గహేత్వా కణ్హదీపాయనే అపరజ్ఝిత్వా వాసుదేవకులస్స నాసితభావో చ కథేతబ్బో.

తతో కిచ్చాని కారేయ్యాతి ఏవం, తాత, పఠమం ముసావాదం దుతియం కోధం తతియం అధమ్మహాసం వజ్జేత్వా తతో పచ్ఛా రాజా రట్ఠవాసీనం కత్తబ్బకిచ్చాని కారేయ్య. **తం వతం ఆహు ఖత్తియాతి**, ఖత్తియమహారాజ, యం మయా వుత్తం, ఏతం రఞ్ఞో వతసమాదానన్తి పోరాణకపణ్డితా కథయింసు.

న తం కయిరాతి యం తయా రాగాదివసేన పచ్ఛా తాపకరం కమ్మం కతం హోతి, తతో పుబ్బే కతతో పున తాదిసం కమ్మం న కయిరా, మా కరేయ్యాసి, తాతాతి. **వుచ్చతేతి** తం రఞ్ఞో అఘన్తి వుచ్చతి, ఏవం పోరాణకపణ్డితా కథయింసు. **సిరీతి** ఇదం వేస్సన్తరసకుణో పుబ్బే బారాణసియం పవత్తితకారణం ఆహరిత్వా దస్సేన్తో ఆహ. తత్థ **అబ్రవున్తి**

సుచిపరివారసేట్ఠినా పుచ్ఛితా కథయింసు. **ఉట్ఠానవీరియేతి** యో పోసో ఉట్ఠానే వీరియే చ పతిట్ఠితో, న చ పరేసం సమ్పత్తిం దిస్వా ఉసూయతి, తస్మిం అహం అభిరమామీతి ఆహ. ఏవం తావ తాత సిరీ కథేసి. **ఉసూయకేతి** అలక్ఖీ పన, తాత, పుచ్ఛితా అహం పరసమ్పత్తిఉసూయకే **దుహదయే** దుచిత్తే కల్యాణకమ్మదూసకే యో కల్యాణకమ్మం దుస్సన్తో అప్పియాయన్తో అట్టీయన్తో న కరోతి, తస్మిం అభిరమామీతి ఆహ. ఏవం సా కాళకణ్ణీ, మహారాజ, రమతి పతిరూపదేసవాసాదినో కుసలచక్కస్స భఞ్జనీ.

సుహదయోతి సున్దరచిత్తో హితచిత్తకో. **నుదాతి** నీహర. **నివేసనన్తి** లక్ఖియా పన నివేసనం భవ పతిట్ఠా హోహి. **స లక్ఖీధితిసమ్పన్నోతి**, మహారాజ, కాసిపతి సో పురిసో పఞ్ఞాయ చేవ వీరియేన చ సమ్పన్నో. **మహగ్గతోతి** మహజ్ఝాసయో చోరానం పచ్చయభూతే గణ్హన్తో అమిత్తానం మూలం చోరే గణ్హన్తో అమిత్తానం అగ్గం ఛిన్దతీతి వదతి. **సక్కోతి** ఇన్దో. **భూతపతీతి** రాజానం ఆలపతి. **ఉట్ఠానేతి** ఉట్ఠానవీరియే. **నప్పమజ్జతీతి** న పమజ్జతి, సబ్బకిచ్చాని కరోతి. **స కల్యాణేతి** సో దేవరాజా ఉట్ఠానవీరియే మనం కరోన్తో పాపకమ్మం అకత్వా కల్యాణే పుఞ్ఞకమ్మస్మింయేవ ధితిం కత్వా అప్పమత్తో ఉట్ఠానే మనం కరోతి, తస్స పన కల్యాణకమ్మే వీరియకరణభావదస్సనత్థం సరభఙ్గజాతకే ద్వీసు దేవలోకేసు దేవతాహి సద్ధిం కపిట్ఠారామం ఆగన్త్వా పఞ్హం పుచ్ఛిత్వా ధమ్మస్స సుతభావో, మహాకణ్హజాతకే (జా. ౧.౧౨.౬౧ ఆదయో) అత్తనో ఆనుభావేన జనం తాసేత్వా ఓసక్కన్తస్స సాసనస్స పవత్తితభావో చాతి ఏవమాదీని వత్థూని కథేతబ్బాని.

గన్ధబ్బాతి చాతుమహారాజికానం హేట్ఠా చతుయోనికా దేవా, చతుయోనికత్తాయేవ కిర తే గన్ధబ్బా నామ జాతా. **పితరోతి** బ్రహ్మానో. **దేవాతి** ఉపపత్తిదేవవసేన ఛ కామావచరదేవా. **తాదినోతి** తథావిధస్స కుసలాభిరతస్స రఞ్ఞో. **సాజీవా హోన్తీతి** సమానజీవికా ఉపజీవితబ్బా. తాదిసా హి రాజానో దానాదీని పుఞ్ఞాని కరోన్తా దేవతానం పత్తిం దేన్తి, తా తం పత్తిం అనుమోదిత్వా సమ్పటిచ్ఛిత్వా దిబ్బయసేన వడ్ఢన్తి. **అనుతిట్ఠన్తీతి** తాదిసస్స రఞ్ఞో వీరియం కరోన్తస్స అప్పమాదం ఆపజ్జన్తస్స దేవతా అనుతిట్ఠన్తి అనుగచ్ఛన్తి, ధమ్మికం రక్ఖం సంవిదహన్తీతి అత్థో.

సోతి సో త్వం. **వాయమస్సూతి** తాని రట్ఠకిచ్చాని కరోన్తో తులనవసేన తీరణవసేన పచ్చక్ఖకమ్మవసేన తేసు తేసు కిచ్చేసు వీరియం కరస్సు. **తత్థేవ తే వత్తపదాతి**, తాత, యం మం త్వం కింసు కిచ్చం కతం వరన్తి పుచ్ఛి, తత్థ తవ పఞ్హేయేవ ఏతే మయా “పఠమేనేవ వితథ”న్తిఆదయో వుత్తా, ఏతే వత్తపదా వత్తకోట్ఠాసా, ఏవం తత్థ వత్తస్సు. **ఏసాతి** యా తే మయా కథితా, ఏసావ తవ అనుసాసనీ. **అలన్తి** ఏవం వత్తమానో హి రాజా అత్తనో మిత్తే సుఖాపేతుం, అమిత్తానఞ్చ దుక్ఖాయ అలం పరియత్తో సమత్థోతి.

ఏవం వేస్సన్తరసకుణేన ఏకాయ గాథాయ రఞ్ఞో పమాదం చోదేత్వా ఏకాదసహి గాథాహి ధమ్మే కథితే “బుద్ధలీళాయ పఞ్హో కథితో”తి మహాజనో అచ్ఛరియబ్భుతచిత్తజాతో సాధుకారసతాని పవత్తేసి. రాజా సోమనస్సప్పత్తో అమచ్చే ఆమన్తేత్వా పుచ్ఛి – “భోన్తో! అమచ్చా మమ పుత్తేన వేస్సన్తరేన ఏవం కథేన్తేన కేన కత్తబ్బం కిచ్చం కత”న్తి. మహాసేనగుత్తేన, దేవాతి. “తేన హిస్స మహాసేనగుత్తట్ఠానం దమ్మీ”తి వేస్సన్తరం ఠానన్తరే ఠపేసి. సో తతో పట్ఠాయ మహాసేనగుత్తట్ఠానే ఠితో పితు కమ్మం అకాసీతి.

వేస్సన్తరపఞ్హో నిట్ఠితో.

పున రాజా కతిపాహచ్చయేన పురిమనయేసేవ కుణ్డలినియా సన్తికం దూతం పేసేత్వా సత్తమే దివసే తత్థ గన్త్వా పచ్చాగన్త్వా తత్థేవ మణ్డపమజ్ఝే నిసీదిత్వా కుణ్డలినిం ఆహరాపేత్వా సువణ్ణపీఠే నిసిన్నం రాజధమ్మం పుచ్ఛన్తో గాథమాహ –

౧౪. “సక్ఖిసి త్వం కుణ్డలిని, మఞ్ఞసి ఖత్తబన్ధుని;
రజ్జం కారేతుకామేన, కిం సు కిచ్చం కతం వర”న్తి.

తత్థ **సక్ఖిసీ**తి మయా పుట్ఠపఞ్హం కథేతుం సక్ఖిస్ససీతి పుచ్ఛతి. **కుణ్డలినీ**తి తస్సా సలిఙ్గతో ఆగతనామేనాలపతి. తస్సా కిర ద్వీసు కణ్ణపిట్ఠేసు కుణ్డలసణ్ఠానా ద్వే లేఖా అహేసుం, తేనస్సా “కుణ్డలినీ”తి నామం కారేసి. **మఞ్ఞసీ**తి జానిస్ససి మయా పుట్ఠపఞ్హస్స అత్థన్తి. **ఖత్తబన్ధునీ**తి ఖత్తస్స మహాసేనగుత్తస్స భగినిభావేన నం ఏవం ఆలపతి. కస్మా పనేస వేస్సన్తరసకుణం ఏవం అపుచ్ఛిత్వా ఇమమేవ పుచ్ఛతీతి? ఇత్థిభావేన. ఇత్థియో హి పరిత్తపఞ్ఞా, తస్మా “సచే సక్కోతి, పుచ్ఛిస్సామి, నో చే, న పుచ్ఛిస్సామీ”తి వీమంసనవసేన ఏవం పుచ్ఛిత్వా తఞ్ఞేవ పఞ్హం పుచ్ఛి.

సా ఏవం రఞ్ఞా రాజధమ్మే పుచ్ఛితే, “తాత, త్వం మం ‘ఇత్థికా నామ కిం కథేస్సతీ’తి వీమంససి మఞ్ఞే, సకలం తే రాజధమ్మం ద్వీసుయేవ పదేసు పక్ఖిపిత్వా కథేస్సామీ”తి వత్వా ఆహ –

౧౫. “ద్వేవ తాత పదకాని, యత్థ సబ్బం పతిట్ఠితం;
అలద్ధస్స చ యో లాభో, లద్ధస్స చానురక్ఖణా.

౧౬. “అమచ్చే తాత జానాహి, ధీరే అత్థస్స కోవిదే;
అనక్ఖాకితవే తాత, అసోణ్డే అవినాసకే.

౧౭. “యో చ తం తాత రక్ఖేయ్య, ధనం యఞ్చేవ తే సియా;
సూతోవ రథం సఙ్గణ్హే, సో తే కిచ్చాని కారయే.

౧౮. “సుసఙ్గహితన్తజనో, సయం విత్తం అవేక్ఖియ;
నిధిఞ్చ ఇణదానఞ్చ, న కరే పరపత్తియా.

౧౯. “సయం ఆయం వయం జఞ్ఞా, సయం జఞ్ఞా కతాకతం;
నిగ్గణ్హే నిగ్గహారహం, పగ్గణ్హే పగ్గహారహం.

౨౦. “సయం జానపదం అత్థం, అనుసాస రథేసభ;
మా తే అధమ్మికా యుత్తా, ధనం రట్ఠఞ్చ నాసయుం.

౨౧. “మా చ వేగేన కిచ్చాని, కరోసి కారయేసి వా;
వేగసా హి కతం కమ్మం, మన్దో పచ్ఛానుతప్పతి.

౨౨. “మా తే అధిసరే ముఞ్చ, సుబాళ్హమధికోపితం;

కోధసా హి బహూ ఫీతా, కులా అకులతం గతా.

౨౩. "'మా తాత ఇస్సరోమ్హీ'తి, అనత్థాయ పతారయి;

ఇత్థీనం పురిసానఞ్చ, మా తే ఆసి దుఖుద్రయో.

౨౪. "అపేతలోమహంసస్స, రఞ్ఞో కామానుసారినో;

సబ్బే భోగా వినస్సన్తి, రఞ్ఞో తం వుచ్చతే అఘం.

౨౫. "తత్థేవ తే వత్తపదా, ఏసావ అనుసాసనీ;

దక్ఖస్సుదాని పుఞ్ఞకరో, అసోణ్డో అవినాసకో;

సీలవాస్సు మహారాజ, దుస్సీలో వినిపాతికో"తి.

తత్థ **పదకానీ**తి కారణపదాని. **యత్థా**తి యేసు ద్వీసు పదేసు సబ్బం అత్థజాతం హితసుఖం పతిట్ఠితం. **అలద్ధస్సా**తి యో చ పుబ్బే అలద్ధస్స లాభస్స లాభో, యా చ లద్ధస్స అనురక్ఖణా. తాత, అనుప్పన్నస్స హి లాభస్స ఉప్పాదనం నామ న భారో, ఉప్పన్నస్స పన అనురక్ఖణమేవ భారో. ఏకచ్చో హి యసం ఉప్పాదేత్వాపి యసే పమత్తో పమాదం ఉప్పాదేత్వా పాణాతిపాతాదీని కరోతి, మహాచోరో హుత్వా రట్ఠం విలుమ్పమానో చరతి. అథ నం రాజానో గాహాపేత్వా మహావినాసం పాపేన్తి. అథ వా ఉప్పన్నరూపాదీసు కామగుణేసు పమత్తో అయోనిసో ధనం నాసేన్తో సబ్బసాపతేయ్యే ఖీణే కపణో హుత్వా చీరకవసనో కపాలమాదాయ చరతి. పబ్బజితో వా పన గన్ధధురాదివసేన లాభసక్కారం నిబ్బత్తేత్వా పమత్తో హీనాయావత్తతి. అపరో పఠమఝానాదీని నిబ్బత్తేత్వాపి ముట్ఠస్సతితాయ తథారూపే ఆరమ్మణే బజ్ఝిత్వా ఝానా పరిహాయతి. ఏవం ఉప్పన్నస్స యసస్స వా ఝానాదిలాభస్స వా రక్ఖణమేవ దుక్కరం. తదత్థదీపనత్థం పన దేవదత్తస్స వత్థు చ, ముదులక్ఖణ- (జా. ౧.౧.౬౬) లోమసకస్సప- (జా. ౧.౯.౬౦ ఆదయో) హరితచజాతక- (జా. ౧.౯.౪౦ ఆదయో) సఙ్కప్పజాతకాదీని (జా. ౧.౩.౧ ఆదయో) చ కథేతబ్బాని. ఏకో పన లాభసక్కారం ఉప్పాదేత్వా అప్పమాదే ఠత్వా కల్యాణకమ్మం కరోతి, తస్స సో యసో సుక్కపక్ఖే చన్దో వియ వడ్ఢతి, తస్మా త్వం, మహారాజ, అప్పమత్తో పయోగసమ్పత్తియా ఠత్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేన్తో తవ ఉప్పన్నం యసం అనురక్ఖాహీతి.

జానాహీతి భణ్డాగారికకమ్మాదీనం కరణత్థం ఉపధారేహి. **అనక్ఖాకితవే**తి అనక్ఖే అకితవే అజుతకరే చేవ అకేరాటికే చ . **అసోణ్డే**తి పూవసురాగన్ధమాలాసోణ్డభావరహితే. **అవినాసకే**తి తవ సన్తకానం ధనధఞ్ఞాదీనం అవినాసకే. **యో**తి యో అమచ్చో. **యఞ్చేవా**తి యఞ్చ తే ఘరే ధనం సియా, తం రక్ఖేయ్య. **సూతోవా**తి రథసారథి వియ. యథా సారథి విసమమగ్గనివారణత్థం అస్సే సఙ్గణ్హన్తో రథం సఙ్గణ్హేయ్య, ఏవం యో సహ భోగేహి తం రక్ఖితుం సక్కోతి, సో తే అమచ్చో నామ తాదిసం సఙ్గహేత్వా భణ్డాగారికాదికిచ్చాని కారయే.

సుసఙ్గహితన్తజనోతి, తాత, యస్స హి రఞ్ఞో అత్తనో అన్తోజనో అత్తనో వలఞ్జనకపరిజనో చ దానాదీహి అసఙ్గహితో హోతి, తస్స అన్తోనివేసనే సువణ్ణహిరఞ్ఞాదీని తేసం అసఙ్గహితమనుస్సానం వసేన నస్సన్తి, అన్తోజనా బహి గచ్ఛన్తి, తస్మా త్వం సుట్ఠుసఙ్గహితఅన్తోజనో హుత్వా "ఏత్తకం నామ మే విత్త"న్తి సయం అత్తనో ధనం అపేక్ఖిత్వా "అసుకట్ఠానే నామ నిధిం

నిధేమ, అసుకస్స ఇణం దేమా"తి ఇదం ఉభయమ్పి **న కరే పరపత్తియా,** పరపత్తియాపి త్వం మా కరి, సబ్బం అత్తపచ్చక్ఖమేవ కరేయ్యాసీతి వదతి.

ఆయం వయన్తి తతో ఉప్పజ్జనకం ఆయఞ్చ తేసం తేసం దాతబ్బం వయఞ్చ సయమేవ జానేయ్యాసీతి. **కతాకత**న్తి సఙ్గామే వా నవకమ్మే వా అఞ్ఞేసు వా కిచ్చేసు "ఇమినా ఇదం నామ మయ్హం కతం, ఇమినా న కత"న్తి ఏతమ్పి సయమేవ జానేయ్యాసి, మా పరపత్తియో హోహి. **నిగ్గణ్హే**తి, తాత, రాజా నామ సన్ధిచ్ఛేదాదికారకం నిగ్గహారహం ఆనేత్వా దస్సితం ఉపపరిక్ఖిత్వా సోధేత్వా పోరాణకరాజూహి ఠపితదణ్డం ఓలోకేత్వా దోసానురూపం నిగ్గణ్హేయ్య. **పగ్గణ్హే**తి యో పన పగ్గహారహో హోతి, అభిన్నస్స వా పరబలస్స భేదేతా, భిన్నస్స వా సకబలస్స ఆరాధకో, అలద్ధస్స వా రజ్జస్స ఆహరకో, లద్ధస్స వా థావరకారకో, యేన వా పన జీవితం దిన్నం హోతి, ఏవరూపం పగ్గహారహం పగ్గహేత్వా మహన్తం సక్కారసమ్మానం కరేయ్య. ఏవం హిస్స కిచ్చేసు అఞ్ఞేపి ఉరం దత్వా కత్తబ్బం కరిస్సన్తి.

జానపదన్తి జనపదవాసీనం అత్థం సయం అత్తపచ్చక్ఖేనేవ అనుసాస. **అధమ్మికా యుత్తా**తి అధమ్మికా తత్థ తత్థ నియుత్తా ఆయుత్తకా లఞ్జం గహేత్వా వినిచ్ఛయం భిన్దన్తా తవ ధనఞ్చ రట్ఠఞ్చ మా నాసయుం. ఇమినా కారణేన అప్పమత్తో హుత్వా సయమేవ అనుసాస. **వేగేనా**తి సహసా అతులేత్వా అతీరేత్వా. **వేగసా**తి అతులేత్వా అతీరేత్వా ఛన్దాదివసేన సహసా కతం కమ్మఞ్హి న సాధు న సున్దరం. కింకారణా? తాదిసఞ్హి కత్వా మన్దో పచ్ఛా విప్పటిసారవసేన ఇధ లోకే అపాయదుక్ఖం అనుభవన్తో పరలోకే చ అనుతప్పతి. అయం పనేత్థ అత్థో "ఇసీనమన్తరం కత్వా, భరురాజాతి మే సుత"న్తి భరుజాతకేన (జా. ౧.౨.౧౨౧-౧౨౮) దీపేతబ్బో .

మా తే అధిసరే ముఞ్చ, సుబాళ్హమధికోపితన్తి, తాత, తవ హదయం కుసలం అధిసరిత్వా అతిక్కమిత్వా పవత్తే పరేసం అకుసలకమ్మే సుట్ఠు బాళ్హం అధికోపితం కుజ్ఝాపితం హుత్వా మా ముఞ్చ, మా పతిట్ఠాయతూతి అత్థో. ఇదం వుత్తం హోతి – తాత, యదా తే వినిచ్ఛయే ఠితస్స ఇమినా పురిసో వా హతో సన్ధి వా ఛిన్నోతి చోరం దస్సేన్తి, తదా తే పరేసం వచనేహి సుట్ఠు కోపితమ్పి హదయం కోధవసేన మా ముఞ్చ, అపరిగ్గహేత్వా మా దణ్డం పణేహి. కింకారణా? అచోరమ్పి హి "చోరో"తి గహేత్వా ఆనేన్తి, తస్మా అకుజ్ఝిత్వా ఉభిన్నం అత్తపచ్చత్థికానం కథం సుత్వా సుట్ఠు సోధేత్వా అత్తపచ్చక్ఖేన తస్స చోరభావం ఞత్వా పవేణియా ఠపితదణ్డవసేన కత్తబ్బం కరోహి. రఞ్ఞా హి ఉప్పన్నేపి కోధే హదయం సీతలం అకత్వా కమ్మం న కాతబ్బం. యదా పనస్స హదయం నిబ్బుతం హోతి ముదుకం, తదా వినిచ్ఛయకమ్మం కాతబ్బం. ఫరుసే హి చిత్తే పక్కుథితే ఉదకే ముఖనిమిత్తం వియ కారణం న పఞ్ఞాయతి. **కోధసా హీ**తి, తాత, కోధేన హి బహూని ఫీతాని రాజకులాని అకులభావం గతాని మహావినాసమేవ పత్తానీతి. ఇమస్స పనత్థస్స దీపనత్థం ఖన్తివాదిజాతక- (జా. ౧.౪.౪౯ ఆదయో) నాళికేరరాజవత్థుసహస్సబాహుఅజ్జునవత్థుఆదీని కథేతబ్బాని.

మా, తాత, ఇస్సరోమ్హీతి, అనత్థాయ పతారయీతి, తాత, "అహం పథవిస్సరో"తి మా మహాజనం కాయదుచ్చరితాదిఅనత్థాయ పతారయి మా ఓతారయి, యథా తం అనత్థం సమాదాయ వత్తతి, మా ఏవమకాసీతి అత్థో. **మా తే ఆసీ**తి, తాత, తవ విజితే మనుస్సజాతికానం వా తిరచ్ఛానజాతికానం వా ఇత్థిపురిసానం **దుఖుద్రయో** దుక్ఖుప్పత్తి మా ఆసి. యథా హి అధమ్మికరాజూనం విజితే మనుస్సా కాయదుచ్చరితాదీని కత్వా నిరయే ఉప్పజ్జన్తి, తవ రట్ఠవాసీనం తం దుక్ఖం యథా న హోతి, తథా కరోహీతి అత్థో.

అపేతలోమహంసస్సాతి అత్తానువాదాదిభయేహి నిబ్భయస్స. ఇమినా ఇమం దస్సేతి – తాత, యో రాజా కిస్మిఞ్చి ఆసఙ్కం అకత్వా అత్తనో కామమేవ అనుస్సరతి, ఛన్దవసేన యం యం ఇచ్ఛతి, తం తం కరోతి, విస్సట్ఠయట్ఠి వియ అన్ధో నిరఙ్కుసో వియ చ చణ్డహత్థీ హోతి, తస్స సబ్బే భోగా వినస్సన్తి, తస్స తం భోగబ్యసనం అఘం దుక్ఖన్తి వుచ్చతి.

తత్థేవ తే వత్తపదాతి పురిమనయేనేవ యోజేతబ్బం. **దక్ఖస్సుదానీ**తి, తాత, త్వం ఇమం అనుసాసనిం సుత్వా ఇదాని దక్ఖో అనలసో పుఞ్ఞానం కరణేన **పుఞ్ఞకరో** సురాదిపరిహరణేన. **అసోణ్డో** దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికస్స అత్థస్స అవినాసనేన **అవినాసకో** భవేయ్యాసీతి. **సీలవాస్సూ**తి సీలవా ఆచారసమ్పన్నో భవ, దససు రాజధమ్మేసు పతిట్ఠాయ రజ్జం కారేహి. **దుస్సీలో వినిపాతికో**తి దుస్సీలో హి, మహారాజ, అత్తానం నిరయే వినిపాతేన్తో వినిపాతికో నామ హోతీతి.

ఏవం కుణ్డలినీపి ఏకాదసహి గాథాహి ధమ్మం దేసేసి. రాజా తుట్ఠో అమచ్చే ఆమన్తేత్వా పుచ్ఛి – “భోన్తో! అమచ్చా మమ ధీతాయ కుణ్డలినియా ఏవం కథయమానాయ కేన కత్తబ్బం కిచ్చం కత”న్తి. భణ్డాగారికేన, దేవాతి. “తేన హిస్సా భణ్డాగారికట్ఠానం దమ్మీ”తి కుణ్డలినిం ఠానన్తరే ఠపేసి. సా తతో పట్ఠాయ భణ్డాగారికట్ఠానే ఠత్వా పితు కమ్మం అకాసీతి.

కుణ్డలినిపఞ్హో నిట్ఠితో.

పున రాజా కతిపాహచ్చయేన పురిమనయేనేవ జమ్బుకపణ్డితస్స సన్తికం దూతం పేసేత్వా సత్తమే దివసే తత్థ గన్త్వా సమ్పత్తిం అనుభవిత్వా పచ్చాగతో తత్థేవ మణ్డపమజ్ఝే నిసీది. అమచ్చో జమ్బుకపణ్డితం కఞ్చనభద్దపీఠే నిసీదాపేత్వా పీఠం సీసేనాదాయ ఆగచ్ఛి. పణ్డితో పితు అఙ్కే నిసీదిత్వా కీళిత్వా గన్త్వా కఞ్చనపీఠేయేవ నిసీది. అథ నం రాజా పఞ్హం పుచ్ఛన్తో గాథమాహ –

౨౬. “అపుచ్ఛిమ్హ కోసియగోత్తం, కుణ్డలినిం తథేవ చ;
త్వం దాని వదేహి జమ్బుక, బలానం బలముత్తమ”న్తి.

తస్సత్థో – తాత, జమ్బుక, అహం తవ భాతరం కోసియగోత్తం వేస్సన్తరం భగినిఞ్చ తే కుణ్డలినిం రాజధమ్మం అపుచ్ఛిం, తే అత్తనో బలేన కథేసుం, యథా పన తే పుచ్ఛిం, తథేవ ఇదాని, పుత్త జమ్బుక, తం పుచ్ఛామి, త్వం మే రాజధమ్మఞ్చ బలానం ఉత్తమం బలఞ్చ కథేహీతి.

ఏవం రాజా మహాసత్తం పఞ్హం పుచ్ఛన్తో అఞ్ఞేసం పుచ్ఛితనియామేన అపుచ్ఛిత్వా విసేసేత్వా పుచ్ఛి. అథస్స పణ్డితో “తేన హి, మహారాజ, ఓహితసోతో సుణాహి, సబ్బం తే కథేస్సామీ”తి పసారితహత్థే సహస్సత్థవికం ఠపేన్తో వియ ధమ్మదేసనం ఆరభి –

౨౭. “బలం పఞ్చవిధం లోకే, పురిసస్మిం మహగ్గతే;
తత్థ బాహుబలం నామ, చరిమం వుచ్చతే బలం.

౨౮. “భోగబలఞ్చ దీఘావు, దుతియం వుచ్చతే బలం;
అమచ్చబలఞ్చ దీఘావు, తతియం వుచ్చతే బలం.

౨౯. “అభిజచ్చబలఞ్చేవ, తం చతుత్థం అసంసయం;
యాని చేతాని సబ్బాని, అధిగణ్హాతి పణ్డితో.

౩౦. “తం బలానం బలం సేట్ఠం, అగ్గం పఞ్ఞాబలం బలం;
పఞ్ఞాబలేనుపత్థద్ధో, అత్థం విన్దతి పణ్డితో.

౩౧. “అపి చే లభతి మన్దో, ఫీతం ధరణిముత్తమం;
అకామస్స పసయ్హం వా, అఞ్ఞో తం పటిపజ్జతి.

౩౨. “అభిజాతోపి చే హోతి, రజ్జం లద్ధాన ఖత్తియో;
దుప్పఞ్ఞో హి కాసిపతి, సబ్బేనపి న జీవతి.

౩౩. “పఞ్ఞావ సుతం వినిచ్ఛినీ, పఞ్ఞా కిత్తిసిలోకవడ్ఢనీ;
పఞ్ఞాసహితో నరో ఇధ, అపి దుక్ఖే సుఖాని విన్దతి.

౩౪. “పఞ్ఞఞ్చ ఖో అసుస్సూసం, న కోచి అధిగచ్ఛతి;
బహుస్సుతం అనాగమ్మ, ధమ్మట్ఠం అవినిబ్భుజం.

౩౫. “యో చ ధమ్మవిభఙ్గఞ్ఞూ, కాలుట్ఠాయీ అతన్దితో;
అనుట్ఠహతి కాలేన, కమ్మఫలం తస్సిజ్ఝతి.

౩౬. “అనాయతనసీలస్స, అనాయతనసేవినో;
న నిబ్బిన్దియకారిస్స, సమ్మదత్థో విపచ్చతి.

౩౭. “అజ్ఝత్తఞ్చ పయుత్తస్స, తథాయతనసేవినో;
అనిబ్బిన్దియకారిస్స, సమ్మదత్థో విపచ్చతి.

౩౮. “యోగప్పయోగసఙ్ఖాతం, సమ్భతస్సానురక్ఖణం;
తాని త్వం తాత సేవస్సు, మా అకమ్మాయ రన్ధయి;
అకమ్మునా హి దుమ్మేధో, నళాగారంవ సీదతీ”తి.

తత్థ **మహగ్గతేతి**, మహారాజ, ఇమస్మిం సత్తలోకే మహజ్ఝాసయే పురిసే పఞ్చవిధం బలం హోతి. **బాహుబలన్తి** కాయబలం. **చరిమన్తి** తం అతిమహన్తమ్పి సమానం లామకమేవ. కింకారణా? అన్ధబాలభావేన. సచే హి కాయబలం మహన్తం నామ భవేయ్య, వారణబలతో లటుకికాయ బలం ఖుద్దకం భవేయ్య, వారణబలం పన అన్ధబాలభావేన మరణస్స పచ్చయం జాతం, లటుకికా అత్తనో ఞాణకుసలతాయ వారణం జీవితక్ఖయం పాపేసి. ఇమస్మిం పనత్థే “న హేవ సబ్బత్థ బలేన కిచ్చం, బలఞ్హి బాలస్స వధాయ హోతీ”తి సుత్తం (జా. ౧.౫.౪౨) ఆహరితబ్బం.

భోగబలన్తి ఉపత్థమ్భనవసేన సబ్బం హిరఞ్ఞసువణ్ణాది ఉపభోగజాతం భోగబలం నామ, తం కాయబలతో మహన్తతరం. **అమచ్చబలన్తి** అభేజ్జమన్తస్స సూరస్స సుహదయస్స అమచ్చమణ్డలస్స అత్థితా, తం బలం సఙ్గామసూరతాయ పురిమేహి బలేహి మహన్తతరం. **అభిజచ్చబలన్తి** తీణి కులాని అతిక్కమిత్వా ఖత్తియకులవసేన జాతిసమ్పత్తి , తం ఇతరేహి బలేహి మహన్తతరం. జాతిసమ్పన్నా ఏవ హి సుజ్ఝన్తి, న ఇతరేతి. **యాని చేతానీతి** యాని చ ఏతాని చత్తారిపి బలాని పణ్డితో పఞ్ఞానుభావేన అధిగణ్హాతి అభిభవతి, తం సబ్బబలానం పఞ్ఞాబలం సేట్ఠన్తి చ అగ్గన్తి చ వుచ్చతి. కింకారణా? తేన హి బలేన ఉపత్థద్ధో పణ్డితో అత్థం విన్దతి, వుడ్ఢిం పాపుణాతి . తదత్థజోతనత్థం "పుణ్ణం నదిం యేన చ పేయ్యమాహూ"తి **పుణ్ణనదీజాతకఞ్చ** (జా. ౧.౨.౧౨౭ ఆదయో) సిరీకాళకణ్ణిపఞ్హం పఞ్చపణ్డితపఞ్హఞ్చ **సత్తుభస్తజాతక-** (జా. ౧.౭.౪౬ ఆదయో) **సమ్భవజాతక-** (జా. ౧.౧౬.౧౩౮ ఆదయో) **సరభఙ్గజాతకాదీని** (జా. ౨.౧౭.౫౦ ఆదయో) చ కథేతబ్బాని.

మన్దోతి మన్దపఞ్ఞో బాలో. **ఫీతన్తి**, తాత, మన్దపఞ్ఞో పుగ్గలో సత్తరతనపుణ్ణం చేపి ఉత్తమం ధరణిం లభతి, తస్స అనిచ్ఛమానస్సేవ పసయ్హాకారం వా పన కత్వా అఞ్ఞో పఞ్ఞాసమ్పన్నో తం పటిపజ్జతి. మన్దో హి లద్ధం యసం రక్ఖితుం కులసన్తకం వా పన పవేణిఆగతమ్పి రజ్జం అధిగన్తుం న సక్కోతి. తదత్థజోతనత్థం "అద్ధా పాదఞ్జలీ సబ్బే, పఞ్ఞాయ అతిరోచతీ"తి **పాదఞ్జలీజాతకం** (జా. ౧.౨.౧౯౪-౧౯౫) కథేతబ్బం. **లద్ధానాతి** జాతిసమ్పత్తిం నిస్సాయ కులసన్తకం రజ్జం లభిత్వాపి. **సబ్బేనపీతి** తేన సకలేనపి రజ్జేన న జీవతి, అనుపాయకుసలతాయ దుగ్గతోవ హోతీతి.

ఏవం మహాసత్తో ఏత్తకేన ఠానేన అపణ్డితస్స అగుణం కథేత్వా ఇదాని పఞ్ఞం పసంసన్తో **"పఞ్ఞా"**తిఆదిమాహ. తత్థ **సుతన్తి** సుతపరియత్తి. తఞ్హి పఞ్ఞావ వినిచ్ఛినతి. **కిత్తిసిలోకవడ్ఢనీతి** కిత్తిఘోసస్స చ లాభసక్కారస్స చ వడ్ఢనీ. **దుక్ఖే సుఖాని విన్దతీతి** దుక్ఖే ఉప్పన్నేపి నిబ్భయో హుత్వా ఉపాయకుసలతాయ సుఖం పటిలభతి. తదత్థదీపనత్థం –

> "యస్సేతే చతురో ధమ్మా, వానరిన్ద యథా తవ". (జా. ౧.౧.౫౭);
>
> అలమేతేహి అమ్బేహి, జమ్బూహి పనసేహి చా"తి. (జా. ౧.౨.౧౧౫) –

ఆదీని జాతకాని కథేతబ్బాని.

అసుస్సూసన్తి పణ్డితపుగ్గలే అపయిరుపాసన్తో అసుణన్తో. **ధమ్మట్ఠన్తి** సభావకారణే ఠితం బహుస్సుతం అనాగమ్మ తం అసద్దహన్తో. **అవినిబ్భుజన్తి** అత్థానత్థం కారణాకారణం అనోగాహన్తో అతీరేన్తో న కోచి పఞ్ఞం అధిగచ్ఛతి, తాతాతి.

ధమ్మవిభఙ్గఞ్ఞూతి దసకుసలకమ్మపథవిభఙ్గకుసలో. **కాలుట్ఠాయీతి** వీరియం కాతుం యుత్తకాలే వీరియస్స కారకో. **అనుట్ఠహతీతి** తస్మిం తస్మిం కాలే తం తం కిచ్చం కరోతి. **తస్సాతి** తస్స పుగ్గలస్స కమ్మఫలం సమిజ్ఝతి నిప్ఫజ్జతి. **అనాయతనసీలస్సాతి** అనాయతనం వుచ్చతి లాభయససుఖానం అనాకరో దుస్సీల్యకమ్మం, తంసీలస్స తేన దుస్సీల్యకమ్మేన సమన్నాగతస్స, అనాయతనభూతమేవ దుస్సీలపుగ్గలం సేవన్తస్స, కుసలస్స కమ్మస్స కరణకాలే **నిబ్బిన్దియకారిస్స** నిబ్బిన్దిత్వా ఉక్కణ్ఠిత్వా కరోన్తస్స ఏవరూపస్స, తాత, పుగ్గలస్స కమ్మానం అత్థో సమ్మా **న విపచ్చతి** న సమ్పజ్జతి, తీణి కులగ్గాని చ ఛ కామసగ్గాని చ న ఉపనేతీతి అత్థో. **అజ్ఝత్తఞ్చాతి** అత్తనో నియకజ్ఝత్తం అనిచ్చభావనాదివసేన పయుత్తస్స. **తథాయతనసేవినోతి** తథేవ సీలవన్తే పుగ్గలే సేవమానస్స. **విపచ్చతీతి** సమ్పజ్జతి మహన్తం యసం దేతి.

యోగప్పయోగసఞ్జాతన్తి యోగే యుఞ్జితబ్బయుత్తకే కారణే పయోగకోట్ఠాసభూతం పఞ్ఞం. **సమ్భతస్సాతి** రాసికతస్స ధనస్స అనురక్ఖణం. **తాని త్వన్తి** ఏతాని చ ద్వే పురిమాని చ మయా వుత్తకారణాని సబ్బాని, తాత, త్వం సేవస్సు, మయా వుత్తం ఓవాదం హదయే కత్వా అత్తనో ఘరే ధనం రక్ఖ. **మా అకమ్మాయ రన్ధయీతి** అయుత్తేన అకారణేన మా రన్ధయి, తం ధనం మా ఝాపయి మా నాసయి. కింకారణా? **అకమ్మునా హీతి** అయుత్తకమ్మకరణేన దుమ్మేధో పుగ్గలో సకం ధనం నాసేత్వా పచ్ఛా దుగ్గతో. **నళాగారంవ సీదతీతి** యథా నళాగారం మూలతో పట్ఠాయ జీరమానం అప్పతిట్ఠం పతతి, ఏవం అకారణేన ధనం నాసేత్వా అపాయేసు నిబ్బత్తతీతి.

ఏవమ్పి బోధిసత్తో ఏత్తకేన ఠానేన పఞ్చ బలాని వణ్ణేత్వా పఞ్ఞాబలం ఉక్ఖిపిత్వా చన్దమణ్డలం నీహరన్తో వియ కథేత్వా ఇదాని దసహి గాథాహి రఞ్ఞో ఓవాదం దేన్తో ఆహ –

౩౯. “ధమ్మం చర మహారాజ, మాతాపితూసు ఖత్తియ;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

౪౦. “ధమ్మం చర మహారాజ, పుత్తదారేసు ఖత్తియ;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

౪౧. “ధమ్మం చర మహారాజ, మిత్తామచ్చేసు ఖత్తియ;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

౪౨. “ధమ్మం చర మహారాజ, వాహనేసు బలేసు చ;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

౪౩. “ధమ్మం చర మహారాజ, గామేసు నిగమేసు చ;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

౪౪. “ధమ్మం చర మహారాజ, రట్ఠే జనపదేసు చ;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

౪౫. “ధమ్మం చర మహారాజ, సమణే బ్రాహ్మణేసు చ;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

౪౬. “ధమ్మం చర మహారాజ, మిగపక్ఖీసు ఖత్తియ;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

౪౭. “ధమ్మం చర మహారాజ, ధమ్మో చిణ్ణో సుఖావహో;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

౪౮. “ధమ్మం చర మహారాజ, సఇన్దా దేవా సబ్రహ్మకా;

సుచిణ్ణేన దివం పత్తా, మా ధమ్మం రాజ పామదో”తి.

తత్థ పఠమగాథాయ తావ **ఇధ ధమ్మ**న్తి మాతాపితుపట్ఠానధమ్మం. తం కాలస్సేవ వుట్ఠాయ మాతాపితూనం ముఖోదకదన్తకట్ఠదానమాదిం కత్వా సబ్బసరీరకిచ్చపరిహరణం కరోన్తోవ పూరేహీతి వదతి. **పుత్తదారేసూ**తి పుత్తధీతరో తావ పాపా నివారేత్వా కల్యాణే నివేసేన్తో సిప్పం ఉగ్గణ్హాపేన్తో వయప్పత్తకాలే పతిరూపకులవంసేన ఆవాహవివాహం కరోన్తో సమయే ధనం దేన్తో పుత్తేసు ధమ్మం చరతి నామ, భరియం సమ్మానేన్తో అనవమానేన్తో అనతిచరన్తో ఇస్సరియం వోస్సజ్జేన్తో అలఙ్కారం అనుప్పదేన్తో దారేసు ధమ్మం చరతి నామ. **మిత్తామచ్చేసూ**తి మిత్తామచ్చే చతూహి సఙ్గహవత్థూహి సఙ్గణ్హన్తో అవిసంవాదేన్తో ఏతేసు ధమ్మం చరతి నామ. **వాహనేసు బలేసు చా**తి హత్థిఅస్సాదీనం వాహనానం బలకాయస్స చ దాతబ్బయుత్తకం దేన్తో సక్కారం కరోన్తో హత్థిఅస్సాదయో మహల్లకకాలే కమ్మేసు అయోజేన్తో తేసు ధమ్మం చరతి నామ.

గామేసు నిగమేసు చాతి గామనిగమవాసినో దణ్డబలీహి అపీళేన్తోవ తేసు ధమ్మం చరతి నామ. **రట్ఠే జనపదేసు చా**తి రట్ఠఞ్చ జనపదఞ్చ అకారణేన కిలమేన్తో హితచిత్తం అపచ్చుపట్ఠపేన్తో తత్థ అధమ్మం చరతి నామ, అపీళేన్తో పన హితచిత్తేన ఫరన్తో తత్థ ధమ్మం చరతి నామ. **సమణే బ్రాహ్మణేసు చా**తి తేసం చత్తారో పచ్చయే దేన్తోవ తేసు ధమ్మం చరతి నామ. **మిగపక్ఖీసూ**తి సబ్బచతుప్పదసకుణానం అభయం దేన్తో తేసు ధమ్మం చరతి నామ. **ధమ్మో చిణ్ణో**తి సుచరితధమ్మో చిణ్ణో. **సుఖావహో**తి తీసు కులసమ్పదాసు ఛసు కామసగ్గేసు సుఖం ఆవహతి. **సుచిణ్ణేనా**తి ఇధ చిణ్ణేన కాయసుచరితాదినా సుచిణ్ణేన. **దివం పత్తా**తి దేవలోకబ్రహ్మలోకసఙ్ఖాతం దివం గతా, తత్థ దిబ్బసమ్పత్తిలాభినో జాతా. **మా ధమ్మం రాజ పామదో**తి తస్మా త్వం, మహారాజ, జీవితం జహన్తోపి ధమ్మం మా పమజ్జీతి.

ఏవం దస ధమ్మచరియగాథాయో వత్వా ఉత్తరిపి ఓవదన్తో ఓసానగాథమాహ –

౪౯. “తత్థేవ తే వత్తపదా, ఏసావ అనుసాసనీ;

సప్పఞ్ఞసేవీ కల్యాణీ, సమత్తం సామ తం విదూ”తి.

తత్థ **తత్థేవ తే వత్తపదా**తి ఇదం పురిమనయేనేవ యోజేతబ్బం. **సప్పఞ్ఞసేవీ కల్యాణీ, సమత్తం సామ తం విదూ**తి, మహారాజ, తం మయా వుత్తం ఓవాదం త్వం నిచ్చకాలం సప్పఞ్ఞపుగ్గలసేవీ కల్యాణగుణసమన్నాగతో హుత్వా సమత్తం పరిపుణ్ణం సామం విదూ అత్తపచ్చక్ఖతోవ జానిత్వా యథానుసిట్ఠం పటిపజ్జాతి.

ఏవం మహాసత్తో ఆకాసగఙ్గం ఓతారేన్తో వియ బుద్ధలీళాయ ధమ్మం దేసేసి. మహాజనో మహాసక్కారం అకాసి, సాధుకారసహస్సాని అదాసి. రాజా తుట్ఠో అమచ్చే ఆమన్తేత్వా పుచ్ఛి – “భోన్తో! అమచ్చా మమ పుత్తేన తరుణజమ్బుఫలసమానతుణ్డేన జమ్బుకపణ్డితేన ఏవం కథేన్తేన కేన కత్తబ్బం కిచ్చం కత”న్తి. సేనాపతినా, దేవాతి. “తేన హిస్స సేనాపతిట్ఠానం దమ్మీ”తి జమ్బుకం ఠానన్తరే ఠపేసి. సో తతో పట్ఠాయ సేనాపతిట్ఠానే ఠత్వా పితు కమ్మాని అకాసి. తిణ్ణం సకుణానం మహన్తో సక్కారో అహోసి. తయోపి జనా రఞ్ఞో అత్థఞ్చ ధమ్మఞ్చ అనుసాసింసు. మహాసత్తస్సోవాదే ఠత్వా రాజా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా సగ్గపరాయణో అహోసి. అమచ్చా రఞ్ఞో సరీరకిచ్చం కత్వా సకుణానం ఆరోచేత్వా “సామి, జమ్బుకసకుణ రాజా తుమ్హాకం ఛత్తం ఉస్సాపేతబ్బం అకాసీ”తి వదింసు. మహాసత్తో “న మయ్హం రజ్జేనత్థో, తుమ్హే

అప్పమత్తా రజ్జం కారేథా"తి మహాజనం సీలేసు పతిట్ఠాపేత్వా "ఏవం వినిచ్ఛయం పవత్తేయ్యాథా"తి వినిచ్ఛయధమ్మం సువణ్ణపట్టే లిఖాపేత్వా అరఞ్ఞం పావిసి. తస్సోవాదో చత్తాలీస వస్ససహస్సాని పవత్తతి.

సత్థా రఞ్ఞో ఓవాదవసేన ఇమం ధమ్మదేసనం దేసేత్వా జాతకం సమోధానేసి "తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, కుణ్డలినీ ఉప్పలవణ్ణా, వేస్సన్తరో సారిపుత్తో, జమ్బుకసకుణో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

తేసకుణజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౫౨౨] ౨. సరభఙ్గజాతకవణ్ణనా

అలఙ్కతా కుణ్డలినో సువత్థాతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో మహామోగ్గల్లానత్థేరస్స పరినిబ్బానం ఆరబ్భ కథేసి. సారిపుత్తత్థేరో తథాగతం జేతవనే విహరన్తం అత్తనో పరినిబ్బానం అనుజానాపేత్వా గన్త్వా నాళకగామకే జాతోవరకే పరినిబ్బాయి. తస్స పరినిబ్బుతభావం సుత్వా సత్థా రాజగహం గన్త్వా వేళువనే విహాసి. తదా మహామోగ్గల్లానత్థేరో ఇసిగిలిపస్సే కాళసిలాయం విహరతి. సో పన ఇద్ధిబలేన కోటిప్పత్తభావేన దేవలోకచారికఞ్చ ఉస్సదనిరయచారికఞ్చ గచ్ఛతి. దేవలోకే బుద్ధసావకానం మహన్తం ఇస్సరియం దిస్వా ఉస్సదనిరయేసు చ తిత్థియసావకానం మహన్తం దుక్ఖం దిస్వా మనుస్సలోకం ఆగన్త్వా "అసుకో ఉపాసకో అసుకా చ ఉపాసికా అసుకస్మిం నామ దేవలోకే నిబ్బత్తిత్వా మహాసమ్పత్తిం అనుభవన్తి, తిత్థియసావకేసు అసుకో చ అసుకా చ నిరయాదీసు అసుకఅపాయే నామ నిబ్బత్తా"తి మనుస్సానం కథేసి. మనుస్సా సాసనే పసీదన్తి, తిత్థియే పరివజ్జేన్తి. బుద్ధసావకానం సక్కారో మహన్తో అహోసి, తిత్థియానం పరిహాయతి.

తే థేరే ఆఘాతం బన్ధిత్వా "ఇమస్మిం జీవన్తే అమ్హాకం ఉపట్ఠాకా భిజ్జన్తి, సక్కారో చ పరిహాయతి, మారాపేస్సామ న"న్తి థేరస్స మారణత్థం సమణగుత్తకస్స నామ చోరస్స సహస్సం అదంసు. సో "థేరం మారేస్సామీ"తి మహన్తేన పరివారేన సద్ధిం కాళసిలం అగమాసి. థేరో తం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వావ ఇద్ధియా ఉప్పతిత్వా పక్కామి. చోరో తం దివసం థేరం అదిస్వా నివత్తిత్వా పునదివసేపీతి ఛ దివసే అగమాసి. థేరోపి తథేవ ఇద్ధియా పక్కామి. సత్తమే పన దివసే థేరస్స పుబ్బే కతం అపరాపరియవేదనీయకమ్మం ఓకాసం లభి. సో కిర పుబ్బే భరియాయ వచనం గహేత్వా మాతాపితరో మారేతుకామో యానకేన అరఞ్ఞం నేత్వా చోరానం ఉట్ఠితాకారం కత్వా మాతాపితరో పోథేసి పహరి. తే చక్ఖుదుబ్బలతాయ రూపదస్సనరహితా తం అత్తనో పుత్తం అసఞ్జానన్తా "చోరా ఏవ ఏతే"తి సఞ్ఞాయ, "తాత, అసుకా నామ చోరా నో ఘాతేన్తి, త్వం పటిక్కమాహీ"తి తస్సేవత్థాయ పరిదేవింసు. సో చిన్తేసి – "ఇమే మయా పోథియమానాపి మయ్హం యేవత్థాయ పరిదేవన్తి, అయుత్తం కమ్మం కరోమీ"తి. అథ నే అస్సాసేత్వా చోరానం పలాయనాకారం దస్సేత్వా తేసం హత్థపాదే సమ్బాహిత్వా "అమ్మ , తాతా, మా భాయిత్థ, చోరా పలాతా"తి వత్వా పున అత్తనో గేహమేవ ఆనేసి. తం కమ్మం ఏత్తకం కాలం ఓకాసం అలభిత్వా భస్మపటిచ్ఛన్నో అఙ్గారరాసి వియ ఠత్వా ఇమం అన్తిమసరీరం ఉపధావిత్వా గణ్హి. యథా హి పన సునఖలుద్దకేన మిగం దిస్వా సునఖో విస్సజ్జితో మిగం అనుబన్ధిత్వా యస్మిం ఠానే పాపుణాతి, తస్మింయేవ గణ్హాతి, ఏవం ఇదం కమ్మం యస్మిం ఠానే ఓకాసం లభతి, తస్మిం విపాకం దేతి, తేన ముత్తో నామ నత్థి.

థేరో అత్తనా కతకమ్మస్స ఆకడ్ఢితభావం ఞత్వా న అపగచ్ఛి. థేరో తస్స నిస్సన్దేన ఆకాసే ఉప్పతితుం నాసక్ఖి. నన్దోపనన్దదమనసమత్థవేజయన్తకమ్పనసమత్థాపిస్స ఇద్ధి కమ్మబలేన దుబ్బలతం పత్తా. చోరో థేరం గహేత్వా థేరస్స అట్ఠీని తణ్డులకణమత్తాని కరోన్తో భిన్దిత్వా సఞ్చుణ్ణేత్వా పలాలపిట్ఠికకరణం నామ కత్వా "మతో"తి సఞ్ఞాయ ఏకస్మిం

గుమ్బపిట్ఠే ఖిపిత్వా సపరివారో పక్కామి. థేరో సతిం పటిలభిత్వా “సత్థారం పస్సిత్వా పరినిబ్బాయిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా సరీరం ఝానవేఠనేన వేఠేత్వా థిరం కత్వా ఆకాసం ఉప్పతిత్వా ఆకాసేన సత్థు సన్తికం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా “భన్తే, ఆయుసఙ్ఖారో మే ఓస్సట్ఠో, పరినిబ్బాయిస్సామీ”తి ఆహ. “పరినిబ్బాయిస్ససి, మోగ్గల్లానా”తి. “ఆమ, భన్తే”తి. “కత్థ గన్త్వా పరినిబ్బాయిస్ససీ”తి. “కాళసిలాపట్టే, భన్తే”తి. తేన హి, మోగ్గల్లాన, ధమ్మం మయ్హం కథేత్వా యాహి, తాదిసస్స సావకస్స ఇదాని దస్సనం నత్థీతి. సో “ఏవం కరిస్సామి, భన్తే”తి సత్థారం వన్దిత్వా తాలప్పమాణం ఆకాసే ఉప్పతిత్వా పరినిబ్బానదివసే సారిపుత్తత్థేరో వియ నానప్పకారా ఇద్ధియో కత్వా ధమ్మం కథేత్వా సత్థారం వన్దిత్వా కాళసిలాయం అటవియం పరినిబ్బాయి.

తఙ్ఖణఞ్ఞేవ ఛ దేవలోకా ఏకకోలాహలా అహేసుం, “అమ్హాకం కిర ఆచరియో పరినిబ్బుతో”తి దిబ్బగన్ధమాలావాసధూమచన్దనచుణ్ణాని చేవ నానాదారూని చ గహేత్వా ఆగమింసు, ఏకూనసతరతనచన్దనచితకా అహోసి. సత్థా థేరస్స సన్తికే ఠత్వా సరీరనిక్ఖేపం కారేసి. ఆళాహనస్స సమన్తతో యోజనమత్తే పదేసే పుప్ఫవస్సం వస్సి. దేవానం అన్తరే మనుస్సా, మనుస్సానం అన్తరే దేవా అహేసుం. యథాక్కమేన దేవానం అన్తరే యక్ఖా తిట్ఠన్తి, యక్ఖానం అన్తరే గన్ధబ్బా తిట్ఠన్తి, గన్ధబ్బానం అన్తరే నాగా తిట్ఠన్తి, నాగానం అన్తరే వేనతేయ్యా తిట్ఠన్తి, వేనతేయ్యానం అన్తరే కిన్నరా తిట్ఠన్తి, కిన్నరానం అన్తరే ఛత్తా తిట్ఠన్తి, ఛత్తానం అన్తరే సువణ్ణచామరా తిట్ఠన్తి, తేసం అన్తరే ధజా తిట్ఠన్తి, తేసం అన్తరే పటాకా తిట్ఠన్తి. సత్త దివసాని సాధుకీళం కీళింసు. సత్థా థేరస్స ధాతుం గాహాపేత్వా వేళువనద్వారకోట్ఠకే చేతియం కారాపేసి. తదా భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, సారిపుత్తత్థేరో తథాగతస్స సన్తికే అపరినిబ్బుతత్తా బుద్ధానం సన్తికా మహన్తం సమ్మానం న లభి, మోగ్గల్లానత్థేరో పన బుద్ధానం సమీపే పరినిబ్బుతత్తా మహాసమ్మానం లభీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ మోగ్గల్లానో మమ సన్తికా సమ్మానం లభతి, పుబ్బేపి లభియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో పురోహితస్స బ్రాహ్మణియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హిత్వా దసమాసచ్చయేన పచ్చూససమయే మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖమి. తస్మిం ఖణే ద్వాదసయోజనికే బారాణసినగరే సబ్బావుధాని పజ్జలింసు. పురోహితో పుత్తస్స జాతక్ఖణే బహి నిక్ఖమిత్వా ఆకాసం ఓలోకేన్తో నక్ఖత్తయోగం దిస్వా “ఇమినా నక్ఖత్తేన జాతత్తా ఏసో కుమారో సకలజమ్బుదీపే ధనుగ్గహానం అగ్గో భవిస్సతీ”తి ఞత్వా కాలస్సేవ రాజకులం గన్త్వా రాజానం సుఖసయితభావం పుచ్ఛి. “కుతో మే, ఆచరియ, సుఖం, అజ్జ సకలనివేసనే ఆవుధాని పజ్జలితానీ”తి వుత్తే “మా భాయి, దేవ, న తుమ్హాకం నివేసనేయేవ, సకలనగరేపి పజ్జలింసుయేవ, అజ్జ అమ్హాకం గేహే కుమారస్స జాతత్తా ఏవం అహోసీ”తి. “ఆచరియ, ఏవం జాతకుమారస్స పన కిం భవిస్సతీ”తి? “న కిఞ్చి, మహారాజ, సో పన సకలజమ్బుదీపే ధనుగ్గహానం అగ్గో భవిస్సతీ”తి. “సాధు, ఆచరియ, తేన హి నం పటిజగ్గిత్వా వయప్పత్తకాలే అమ్హాకం దస్సేయ్యాసీ”తి వత్వా ఖీరమూలం తావ సహస్సం దాపేసి. పురోహితో తం గహేత్వా నివేసనం గన్త్వా బ్రాహ్మణియా దత్వా పుత్తస్స నామగ్గహణదివసే జాతక్ఖణే ఆవుధానం పజ్జలితత్తా “జోతిపాలో”తిస్స నామం అకాసి.

సో మహన్తేన పరివారేన వడ్ఢమానో సోళసవస్సకాలే ఉత్తమరూపధరో అహోసి. అథస్స పితా సరీరసమ్పత్తిం ఓలోకేత్వా సహస్సం దత్వా, “తాత, తక్కసిలం గన్త్వా దిసాపామోక్ఖస్స ఆచరియస్స సన్తికే సిప్పం ఉగ్గణ్హాహీ”తి ఆహ. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా ఆచరియభాగం గహేత్వా మాతాపితరో వన్దిత్వా తత్థ గన్త్వా సహస్సం దత్వా సిప్పం పట్ఠపేత్వా సత్తాహేనేవ

నిప్ఫత్తిం పాపుణి. అథస్స ఆచరియో తుస్సిత్వా అత్తనో సన్తకం ఖగ్గరతనం సన్ధియుత్తం మేణ్డకసిఙ్గధనుం సన్ధియుత్తం తూణీరం అత్తనో సన్నాహకఞ్చుకం ఉణ్హీసఞ్చ దత్వా "తాత జోతిపాల, అహం మహల్లకో, ఇదాని త్వం ఇమే మాణవకే సిక్ఖాపేహీ"తి పఞ్చసతమాణవకేపి తస్సేవ నియ్యాదేసి. బోధిసత్తో సబ్బం ఉపకరణం గహేత్వా ఆచరియం వన్దిత్వా బారాణసిమేవ ఆగన్త్వా మాతాపితరో వన్దిత్వా అట్ఠాసి. అథ నం వన్దిత్వా ఠితం పితా అవోచ "ఉగ్గహితం తే, తాత, సిప్ప"న్తి. "ఆమ, తాతా"తి. సో తస్స వచనం సుత్వా రాజకులం గన్త్వా "పుత్తో మే , దేవ, సిప్పం సిక్ఖిత్వా ఆగతో, కిం కరోతూ"తి ఆహ. "ఆచరియ, అమ్హే ఉపట్ఠహతూ"తి. "పరిబ్బయమస్స జానాథ, దేవా"తి. "సో దేవసికం సహస్సం లభతూ"తి. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా గేహం గన్త్వా కుమారం పక్కోసాపేత్వా "తాత, రాజానం ఉపట్ఠహా"తి ఆహ. సో తతో పట్ఠాయ దేవసికం సహస్సం లభిత్వా రాజానం ఉపట్ఠహి.

రాజపాదమూలికా ఉజ్ఝాయింసు – "మయం జోతిపాలేన కతకమ్మం న పస్సామ, దేవసికం సహస్సం గణ్హాతి, మయమస్స సిప్పం పస్సితుకామా"తి. రాజా తేసం వచనం సుత్వా పురోహితస్స కథేసి. పురోహితో "సాధు, దేవా"తి పుత్తస్సారోచేసి. సో "సాధు, తాత, ఇతో సత్తమే దివసే దస్సేస్సామి సిప్పం, అపిచ రాజా అత్తనో విజితే ధనుగ్గహే సన్నిపాతాపేతూ"తి ఆహ. పురోహితో గన్త్వా రఞ్ఞో తమత్థం ఆరోచేసి. రాజా నగరే భేరిం చరాపేత్వా ధనుగ్గహే సన్నిపాతాపేసి. సట్ఠిసహస్సా ధనుగ్గహా సన్నిపతింసు. రాజా తేసం సన్నిపతితభావం ఞత్వా "నగరవాసినో జోతిపాలస్స సిప్పం పస్సన్తూ"తి నగరే భేరిం చరాపేత్వా రాజఙ్గణం సజ్జాపేత్వా మహాజనపరివుతో పల్లఙ్కవరే నిసీదిత్వా ధనుగ్గహే పక్కోసాపేత్వా "జోతిపాలో ఆగచ్ఛతూ"తి పేసేసి. సో ఆచరియేన దిన్నాని ధనుతూణీరసన్నాహకఞ్చుకఉణ్హీసాని నివాసనన్తరే ఠపేత్వా ఖగ్గం గాహాపేత్వా పకతివేసేన రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి.

ధనుగ్గహా "జోతిపాలో కిర ధనుసిప్పం దస్సేతుం ఆగతో, ధనుం అగ్గహేత్వా పన ఆగతత్తా అమ్హాకం హత్థతో ధనుం గహేతుకామో భవిస్సతి , నాస్స దస్సామా"తి కతికం కరింసు. రాజా జోతిపాలం ఆమన్తేత్వా "సిప్పం దస్సేహీ"తి ఆహ. సో సాణిం పరిక్ఖిపాపేత్వా అన్తోసాణియం ఠితో సాటకం అపనేత్వా సన్నాహకఞ్చుకం పవేసేత్వా ఉణ్హీసం సీసే పటిముఞ్చిత్వా మేణ్డకసిఙ్గధనుమ్హి పవాలవణ్ణం జియం ఆరోపేత్వా తూణీరం పిట్ఠే బన్ధిత్వా ఖగ్గం వామతో కత్వా వజిరగ్గం నారాచం నఖపిట్ఠేన పరివత్తేత్వా సాణిం వివరిత్వా పథవిం భిన్దిత్వా అలఙ్కతనాగకుమారో వియ నిక్ఖమిత్వా గన్త్వా రఞ్ఞో అపచితిం దస్సేత్వా అట్ఠాసి. తం దిస్వా మహాజనా వగ్గన్తి నదన్తి అప్ఫోటేన్తి సేళేన్తి. రాజా "దస్సేహి, జోతిపాల, సిప్ప"న్తి ఆహ. దేవ, తుమ్హాకం ధనుగ్గహేసు అక్ఖణవేధివాలవేధిసరవేధిసద్దవేధినో చత్తారో ధనుగ్గహే పక్కోసాపేహీతి. అథ రాజా పక్కోసాపేసి.

మహాసత్తో రాజఙ్గణే చతురస్సపరిచ్ఛేదబ్భన్తరే మణ్డలం కత్వా చతూసు కణ్ణేసు చత్తారో ధనుగ్గహే ఠపేత్వా ఏకేకస్స తింస తింస కణ్డసహస్సాని దాపేత్వా ఏకేకస్స సన్తికే ఏకేకం కణ్డదాయకం ఠపేత్వా సయం వజిరగ్గం నారాచం గహేత్వా మణ్డలమజ్ఝే ఠత్వా "మహారాజ, ఇమే చత్తారో ధనుగ్గహా ఏకప్పహారేనేవ సరే ఖిపిత్వా మం విజ్ఝన్తు, అహం ఏతేహి ఖిత్తకణ్డాని నివారేస్సామీ"తి ఆహ. రాజా "ఏవం కరోథా"తి ఆణాపేసి. ధనుగ్గహా ఆహంసు, "మహారాజ, మయం అక్ఖణవేధివాలవేధిసరవేధిసద్దవేధినో, జోతిపాలో తరుణదారకో, న మయం విజ్ఝిస్సామా"తి. మహాసత్తో "సచే సక్కోథ, విజ్ఝథ మ"న్తి ఆహ. తే "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా ఏకప్పహారేనేవ కణ్డాని ఖిపింసు. మహాసత్తో తాని నారాచేన పహరిత్వా యథా వా తథా వా న పాతేసి, బోధికోట్ఠకం పన పరిక్ఖిపన్తో వియ తాలేన తాలం, వాలేన వాలం, దణ్డకేన దణ్డకం, వాజేన వాజం అనతిక్కమన్తో ఖిపిత్వా సరగబ్భం అకాసి. ధనుగ్గహానం కణ్డాని ఖీణాని. సో తేసం కణ్డఖీణభావం ఞత్వా సరగబ్భం

అవినాసేన్తోవ ఉప్పతిత్వా గన్త్వా రఞ్ఞో సన్తికే అట్ఠాసి. మహాజనో ఉన్నాదేన్తో వగ్గన్తో అప్ఫోటేన్తో సేళేన్తో అచ్ఛరం పహరన్తో మహాకోలాహలం కత్వా వత్థాభరణాదీని ఖిపి. ఏవం ఏకరాసిభూతం అట్ఠారసకోటిసఙ్ఖ్యం ధనం అహోసి.

అథ నం రాజా పుచ్ఛి – "కిం సిప్పం నామేతం జోతిపాలా"తి? సరపటిబాహనం నామ, దేవాతి. అఞ్ఞో ఏతం జానన్తా అత్థీతి. సకలజమ్బుదీపే మం ఠపేత్వా అఞ్ఞో నత్థి, దేవాతి. అపరం దస్సేహి, తాతాతి. దేవ, ఏతే తావ చతూసు కణ్ణేసు ఠత్వా చత్తారోపి జనా మం విజ్ఝితుం న సక్ఖింసు, అహం పనేతే చతూసు కణ్ణేసు ఠితే ఏకేనేవ సరేన విజ్ఝిస్సామీతి. ధనుగ్గహా ఠాతుం న ఉస్సహింసు. మహాసత్తో చతూసు కణ్ణేసు చతస్సో కదలియో ఠపాపేత్వా నారాచపుఙ్ఖే రత్తసుత్తకం బన్ధిత్వా ఏకం కదలిం సన్ధాయ ఖిపి. నారాచో తం కదలిం విజ్ఝిత్వా తతో దుతియం, తతో తతియం, తతో చతుత్థం, తతో పఠమం విద్ధమేవ విజ్ఝిత్వా పున తస్స హత్థేయేవ పతిట్ఠహి. కదలియో సుత్తపరిక్ఖిత్తా అట్ఠంసు. మహాజనో ఉన్నాదసహస్సాని పవత్తేసి. రాజా "కిం సిప్పం నామేతం, తాతా"తి? చక్కవిద్ధం నామ, దేవాతి. అపరమ్పి దస్సేహి, తాతాతి. మహాసత్తో సరలట్ఠిం నామ, సరరజ్జుం నామ, సరవేధిం నామ దస్సేసి, సరపాసాదం నామ, సరసోపానం నామ, సరమణ్డపం నామ, సరపాకారం నామ, సరపోక్ఖరణిం నామ అకాసి, సరపదుమం నామ పుప్ఫాపేసి, సరవస్సం నామ వస్సాపేసి. ఇతి అఞ్ఞేహి అసాధారణాని ఇమాని ద్వాదస సిప్పాని దస్సేత్వా పున అఞ్ఞేహి అసాధారణేయేవ సత్త మహాకాయే పదాలేసి, అట్ఠఙ్గులబహలం ఉదుమ్బరపదరం విజ్ఝి, చతురఙ్గులబహలం అసనపదరం, ద్వఙ్గులబహలం తమ్బపట్టం, ఏకఙ్గులబహలం అయపట్టం, ఏకాబద్ధం ఫలకసతం వినివిజ్ఝిత్వా పలాలసకటవాలుకసకటపదరసకటానం పురిమభాగేన సరం ఖిపిత్వా పచ్ఛాభాగేన నిక్ఖమాపేసి, పచ్ఛాభాగేన సరం ఖిపిత్వా పురిమభాగేన నిక్ఖమాపేసి, ఉదకే చతుఉసభం, థలే అట్ఠఉసభట్ఠానం కణ్డం పేసేసి. వాతిఙ్గణసఞ్ఞాయ ఉసభమత్తకే వాలం విజ్ఝి. బోధిసత్తో సరే ఖిపిత్వా ఆకాసే సరపాసాదాదీని కత్వా పున ఏకేన సరేన తే సరే పాతేన్తో భఙ్గవిభఙ్గే అకాసీతి "సరభఙ్గో"తి నామ పఞ్ఞాతో. తస్స ఏత్తకాని సిప్పాని దస్సేన్తస్సేవ సూరియో అత్థఙ్గతో.

అథస్స రాజా సేనాపతిట్ఠానం పటిజానిత్వా "జోతిపాల, అజ్జ వికాలో, స్వే త్వం సేనాపతిట్ఠానం సక్కారం గణ్హిస్ససి, కేసమస్సుం కారేత్వా న్హాత్వా ఏహీ"తి తం దివసం పరిబ్బయత్థాయ సతసహస్సం అదాసి. మహాసత్తో "ఇమినా మయ్హం అత్థో నత్థీ"తి అట్ఠారసకోటిసఙ్ఖ్యం ధనం సామికానఞ్ఞేవ దత్వా మహన్తేన పరివారేన న్హాయితుం నదిం గన్త్వా కేసమస్సుం కారేత్వా న్హత్వా సబ్బాలఙ్కారప్పటిమణ్డితో అనోపమాయ సిరియా నివేసనం పవిసిత్వా నానగ్గరసభోజనం భుఞ్జిత్వా సిరిసయనం అభిరుయ్హ నిపన్నో ద్వే యామే సయిత్వా పచ్ఛిమయామే పబుద్ధో ఉట్ఠాయ పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా సయనపిట్ఠే నిసిన్నోవ అత్తనో సిప్పస్స ఆదిమజ్ఝపరియోసానం ఓలోకేన్తో "మమ సిప్పస్స ఆదితోవ పరమారణం పఞ్ఞాయతి, మజ్ఝే కిలేసపరిభోగో, పరియోసానే నిరయమ్హి పటిసన్ధి, పాణాతిపాతో కిలేసపరిభోగేసు చ అధిమత్తప్పమాదో నిరయే పటిసన్ధిం దేతి, రఞ్ఞా మయ్హం మహన్తం సేనాపతిట్ఠానం దిన్నం, మహన్తం మే ఇస్సరియం భవిస్సతి, భరియా చ పుత్తధీతరో చ బహూ భవిస్సన్తి. కిలేసవత్థు ఖో పన వేపుల్లగతం దుచ్చజం హోతి, ఇదానేవ నిక్ఖమిత్వా ఏకకోవ అరఞ్ఞం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజితుం యుత్తం మయ్హ"న్తి మహాసయనతో ఉట్ఠాయ కఞ్చి అజానాపేన్తో పాసాదా ఓరుయ్హ అగ్గద్వారేన నిక్ఖమిత్వా ఏకకోవ అరఞ్ఞం పవిసిత్వా గోధావరినదీతీరే తియోజనికం కపిట్ఠవనం సన్ధాయ పాయాసి.

తస్స నిక్ఖన్తభావం ఞత్వా సక్కో విస్సకమ్మం పక్కోసాపేత్వా "తాత, జాతిపాలో అభినిక్ఖమనం నిక్ఖన్తో, మహాసమాగమో భవిస్సతి, గోధావరినదీతీరే కపిట్ఠవనే అస్సమం మాపేత్వా పబ్బజితపరిక్ఖారే పటియాదేహీ"తి ఆహ. సో తథా అకాసి. మహాసత్తో తం ఠానం పత్వా ఏకపదికమగ్గం దిస్వా "పబ్బజితానం వసనట్ఠానేన భవితబ్బ"న్తి తేన మగ్గేన తత్థ గన్త్వా కఞ్చి

అపస్సన్తో పణ్ణసాలం పవిసిత్వా పబ్బజితపరిక్ఖారే దిస్వా “సక్కో దేవరాజా మమ నిక్ఖన్తభావం అఞ్ఞాసి మఞ్ఞే”తి చిన్తేత్వా సాటకం అపనేత్వా రత్తవాకచీరం నివాసేత్వా చ పారుపిత్వా చ అజినచమ్మం ఏకంసగతం అకాసి, జటామణ్డలం బన్ధిత్వా ఖారికాజం అంసే కత్వా కత్తరదణ్డం గహేత్వా పణ్ణసాలతో నిక్ఖమిత్వా చఙ్కమం ఆరుయ్హ కతిపయవారే అపరాపరం చఙ్కమిత్వా పబ్బజ్జాసిరియా వనం ఉపసోభయమానో కసిణపరికమ్మం కత్వా పబ్బజితతో సత్తమే దివసే అట్ఠ సమాపత్తియో పఞ్చ అభిఞ్ఞాయో చ నిబ్బత్తేత్వా ఉఞ్ఛాచరియాయ వనమూలఫలాహారో ఏకకోవ విహాసి. మాతాపితరో మిత్తసుహజ్జాదయో ఞాతివగ్గాపిస్స తం అపస్సన్తా రోదన్తా పరిదేవన్తా విచరన్తి.

అథేకో వనచరకో అరఞ్ఞం పవిసిత్వా కపిట్ఠకఅస్సమపదే నిసిన్నం మహాసత్తం దిస్వా సఞ్జానిత్వా గన్త్వా తేన సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా నగరం గన్త్వా తస్స మాతాపితూనం ఆరోచేసి. తే రఞ్ఞో ఆరోచయింసు. రాజా “ఏథ నం పస్సిస్సామా”తి తస్స మాతాపితరో గహేత్వా మహాజనపరివుతో వనచరకేన దేసితేన మగ్గేన గోధావరినదీతీరం పాపుణి. బోధిసత్తో నదీతీరం ఆగన్త్వా ఆకాసే నిసిన్నో ధమ్మం దేసేత్వా తే సబ్బే అస్సమపదం పవేసేత్వా తత్రాపి తేసం ఆకాసే నిసిన్నోవ కామేసు ఆదీనవం పకాసేత్వా ధమ్మం దేసేసి. రాజానం ఆదిం కత్వా సబ్బేవ పబ్బజింసు. బోధిసత్తో ఇసిగణపరివుతో తత్థేవ వసి. అథస్స తత్థ వసనభావో సకలజమ్బుదీపే పాకటో అహోసి. అఞ్ఞేపి రాజానో రట్ఠవాసీహి సద్ధిం ఆగన్త్వా తస్స సన్తికే పబ్బజింసు, సమాగమో మహా అహోసి. అనుపుబ్బేన అనేకసతసహస్సపరిసా అహేసుం. యో కామవితక్కం వా బ్యాపాదవితక్కం వా విహింసావితక్కం వా వితక్కేతి, మహాసత్తో గన్త్వా తస్స పురతో ఆకాసే నిసీదిత్వా ధమ్మం దేసేతి, కసిణపరికమ్మం ఆచిక్ఖతి. తస్సోవాదే ఠత్వా అట్ఠ సమాపత్తియో ఉప్పాదేత్వా ఝాననిప్ఫత్తిం పత్తా సాలిస్సరో మేణ్డిస్సరో పబ్బతో కాళదేవిలో కిసవచ్ఛో అనుసిస్సో నారదోతి సత్త జేట్ఠన్తేవాసినో అహేసుం. అపరభాగే కపిట్ఠకఅస్సమో పరిపూరి. ఇసిగణస్స వసనోకాసో నప్పహోతి.

అథ మహాసత్తో సాలిస్సరం ఆమన్తేత్వా “సాలిస్సర, అయం అస్సమో ఇసిగణస్స నప్పహోతి, త్వం ఇమం ఇసిగణం గహేత్వా మజ్ఝరఞ్ఞో విజితే కలప్పచుల్లకనిగమం ఉపనిస్సాయ వసాహీ”తి ఆహ. సో “సాధూ”తి తస్స వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా అనేకసహస్సం ఇసిగణం గహేత్వా గన్త్వా తత్థ వాసం కప్పేసి. మనుస్సేసు ఆగన్త్వా పబ్బజన్తేసు పున అస్సమో పరిపూరి. బోధిసత్తో మేణ్డిస్సరం ఆమన్తేత్వా, “మేణ్డిస్సర, త్వం ఇమం ఇసిగణం ఆదాయ సురట్ఠజనపదస్స సీమన్తరే సాతోదికా నామ నదీ అత్థి, తస్సా తీరే వసాహీ”తి ఉయ్యోజేసి, పున కపిట్ఠకఅస్సమో పరిపూరి. ఏతేనుపాయేన తతియవారే పబ్బతం ఆమన్తేత్వా “పబ్బత, త్వం మహాఅటవియం అఞ్జనపబ్బతో నామ అత్థి, తం ఉపనిస్సాయ వసాహీ”తి పేసేసి. చతుత్థవారే కాళదేవిలం ఆమన్తేత్వా “కాళదేవిల, త్వం దక్ఖిణపథే అవన్తిరట్ఠే ఘనసేలపబ్బతో నామ అత్థి, తం ఉపనిస్సాయ వసాహీ”తి పేసేసి. పున కపిట్ఠకఅస్సమో పరిపూరి, పఞ్చసు ఠానేసు అనేకసతసహస్సఇసిగణో అహోసి. కిసవచ్ఛో పన మహాసత్తం ఆపుచ్ఛిత్వా దణ్డకిరఞ్ఞో విజితే కుమ్భవతినగరం నామ అత్థి, తం ఉపనిస్సాయ ఉయ్యానే విహాసి. నారదో మజ్ఝిమదేసే అఞ్జనగిరినామకే పబ్బతజాలన్తరే విహాసి. అనుసిస్సో పన మహాసత్తస్స సన్తికేవ అహోసి.

తస్మిం కాలే దణ్డకిరాజా ఏకం లద్ధసక్కారం గణికం ఠానా చావేసి. సా అత్తనో ధమ్మతాయ విచరన్తీ ఉయ్యానం గన్త్వా కిసవచ్ఛతాపసం దిస్వా “అయం కాళకణ్ణీ భవిస్సతి, ఇమస్స సరీరే కలిం పవాహేత్వా న్హత్వా గమిస్సామీ”తి దన్తకట్ఠం ఖాదిత్వా సబ్బపఠమం తస్సూపరి బహలఖేళం నిట్ఠుభన్తీ కిసవచ్ఛతాపసస్స జటన్తరే నిట్ఠుభిత్వా దన్తకట్ఠమ్పిస్స సీసేయేవ ఖిపిత్వా సయం సీసం న్హాయిత్వా గతా. రాజాపి తం సరిత్వా పున పాకతికమేవ అకాసి. సా మోహమూళ్హా హుత్వా

“కాళకణ్ణిసరీరే కలిం పవాహేత్వా మమ్పి రాజా పున ఠానే ఠపేతి మయా యసో లద్ధో”తి సఞ్ఞమకాసి. తతో నచిరస్సేవ రాజా పురోహితం ఠానతో చావేసి. సో తస్సా సన్తికం గన్త్వా “త్వం కేన కారణేన పున ఠానం లభసీ”తి పుచ్ఛి. అథస్స సా “రాజుయ్యానే కాళకణ్ణిసరీరే కలిస్స పవాహితత్తా”తి ఆరోచేసి. పురోహితో గన్త్వా తథేవ తస్స సరీరే కలిం పవాహేసి, తమ్పి రాజా పున ఠానే ఠపేసి. అథస్స అపరభాగే పచ్చన్తో కుప్పి. సో సేనఙ్గపరివుతో యుద్ధాయ నిక్ఖమి. అథ నం మోహమూళ్హో పురోహితో, “మహారాజ, కిం తుమ్హే జయం ఇచ్ఛథ, ఉదాహు పరాజయ”న్తి పుచ్ఛిత్వా “జయ”న్తి వుత్తే – “తేన హి రాజుయ్యానే కాళకణ్ణీ వసతి, తస్స సరీరే కలిం పవాహేత్వా యాహీ”తి ఆహ. సో తస్స కథం గహేత్వా “యే మయా సద్ధిం ఆగచ్ఛన్తి, తే ఉయ్యానే కాళకణ్ణిసరీరే కలిం పవాహేన్తూ”తి వత్వా ఉయ్యానం పవిసిత్వా దన్తకట్ఠం ఖాదిత్వా సబ్బపఠమం సయమేవ తస్స జటన్తరే ఖేళం నిట్ఠుభిత్వా దన్తకట్ఠఞ్చ ఖిపిత్వా సీసం న్హాయి. బలకాయోపిస్స తథా అకాసి.

తస్మిం పక్కన్తే సేనాపతి గన్త్వా తాపసం దిస్వా దన్తకట్ఠాదీని నీహరిత్వా సాధుకం న్హాపేత్వా “భన్తే, రఞ్ఞో కిం భవిస్సతీ”తి పుచ్ఛి. ఆవుసో మయ్హం మనోపదోసో నత్థి, దేవతా పన కుపితా ఇతో సత్తమే దివసే సకలరట్ఠం అరట్ఠం కరిస్సన్తి, త్వం పుత్తదారం గహేత్వా సీఘం పలాయిత్వా అఞ్ఞత్థ యాహీతి. సో భీతతసితో గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి, రాజా తస్స వచనం న గణ్హి. సో నివత్తిత్వా అత్తనో గేహం గన్త్వా పుత్తదారం ఆదాయ పలాయిత్వా అఞ్ఞం రట్ఠం అగమాసి. సరభఙ్గసత్థా తం కారణం ఞత్వా ద్వే తరుణతాపసే పేసేత్వా “కిసవచ్ఛం మఞ్చసివికాయ ఆనేథా”తి ఆకాసేన ఆణాపేసి. రాజా యుజ్ఝిత్వా చోరే గహేత్వా నగరమేవ పచ్చాగమి. తస్మిం ఆగతే దేవతా పఠమం దేవం వస్సాపేసుం, వస్సోఘేన సబ్బకుణపేసు అవహటేసు సుద్ధవాలుకవస్సం వస్సి, సుద్ధవాలుకమత్థకే దిబ్బపుప్ఫవస్సం వస్సి, దిబ్బపుప్ఫమత్థకే మాసకవస్సం, మాసకమత్థకే కహాపణవస్సం, కహాపణమత్థకే దిబ్బాభరణవస్సం వస్సి, మనుస్సా సోమనస్సప్పత్తా హిరఞ్ఞసువణ్ణాభరణాని గణ్హితుం ఆరభింసు. అథ నేసం సరీరే సమ్పజ్జలితం నానప్పకారం ఆవుధవస్సం వస్సి, మనుస్సా ఖణ్డాఖణ్డికం ఛిజ్జింసు. అథ నేసం ఉపరి మహన్తమహన్తా వీతచ్చితఙ్గారా పతింసు , తేసం ఉపరి మహన్తమహన్తాని పజ్జలితపబ్బతకూటాని పతింసు, తేసం ఉపరి సట్ఠిహత్థట్ఠానం పూరయన్తం సుఖుమవాలుకవస్సం వస్సి. ఏవం సట్ఠియోజనట్ఠానం అరట్ఠం అహోసి, తస్స ఏవం అరట్ఠభావో సకలజమ్బుదీపే పఞ్ఞాయి.

అథ తస్స రట్ఠస్స అనన్తరరట్ఠాధిపతినో కాలిఙ్గో, అట్ఠకో, భీమరథోతి తయో రాజానో చిన్తయింసు – “పుబ్బే బారాణసియం కలాబుకాసికరాజా ఖన్తివాదితాపసే అపరజ్ఝిత్వా పథవిం పవిట్ఠోతి సూయతి, తథా “నాళికేరరాజా తాపసే సునఖేహి ఖాదాపేత్వా, సహస్సబాహు అజ్జునో చ అఙ్గీరసే అపరజ్ఝిత్వా, ఇదాని దణ్డకిరాజా కిసవచ్ఛే అపరజ్ఝిత్వా సహ రట్ఠేన వినాసం పత్తో”తి సూయతి. ఇమేసం పన చతున్నం రాజూనం నిబ్బత్తట్ఠానం మయం న జానామ, తం నో ఠపేత్వా సరభఙ్గసత్థారం అఞ్ఞో కథేతుం సమత్థో నామ నత్థి, తం ఉపసఙ్కమిత్వా ఇమే పఞ్హే పుచ్ఛిస్సామా”తి . తే తయోపి మహన్తేన పరివారేన పఞ్హపుచ్ఛనత్థాయ నిక్ఖమింసు. తే పన “అసుకోపి నిక్ఖన్తో”తి న జానన్తి, ఏకేకో “అహమేవ గచ్ఛామీ”తి మఞ్ఞతి, తేసం గోధావరినదితో అవిదూరే సమాగమో అహోసి. తే రథేహి ఓతరిత్వా తయోపి ఏకమేవ రథం అభిరుయ్హ గోధావరినదీతీరం సమ్పాపుణింసు.

తస్మిం ఖణే సక్కో పణ్డుకమ్బలసిలాసనే నిసిన్నో సత్త పఞ్హే చిన్తేత్వా “ఇమే పఞ్హే ఠపేత్వా సరభఙ్గసత్థారం అఞ్ఞో సదేవకే లోకే కథేతుం సమత్థో నామ నత్థి, తం ఇమే పఞ్హే పుచ్ఛిస్సామి, ఇమేపి తయో రాజానో సరభఙ్గసత్థారం పఞ్హం పుచ్ఛితుం గోధావరినదీతీరం పత్తా, ఏతేసం పఞ్హేపి అహమేవ పుచ్ఛిస్సామీ”తి ద్వీసు దేవలోకేసు దేవతాహి పరివుతో

దేవలోకతో ఓతరి. తం దివసమేవ కిసవచ్ఛో కాలమకాసి. తస్స సరీరకిచ్చం కారేతుం చతూసు ఠానేసు అనేకసహస్సా ఇసయో తత్థేవ గన్త్వా పఞ్చసు ఠానేసు మణ్డపఞ్చ కారేత్వా అనేకసహస్సా ఇసిగణా కిసవచ్ఛస్స తాపసస్స చన్దనచితకం కత్వా సరీరం ఝాపేసుం. ఆళాహనస్స సమన్తా అడ్ఢయోజనమత్తే ఠానే దిబ్బకుసుమవస్సం వస్సి. మహాసత్తో తస్స సరీరనిక్ఖేపం కారాపేత్వా అస్సమం పవిసిత్వా తేహి ఇసిగణేహి పరివుతో నిసీది. తేసమ్పి రాజూనం నదీతీరం ఆగతకాలే మహాసేనావాహనతూరియసద్దో అహోసి. మహాసత్తో తం సుత్వా అనుసిస్సం తాపసం ఆమన్తేత్వా "తాత, త్వం గన్త్వా తావ జానాహి, కిం సద్దో నామేసో"తి ఆహ. సో పానీయఘటం ఆదాయ తత్థ గన్త్వా తే రాజానో దిస్వా పుచ్ఛనవసేన పఠమం గాథమాహ –

౨౧౦. "అలఙ్కతా కుణ్డలినో సువత్థా, వేళురియముత్తాథరుఖగ్గబన్ధా;
రథేసభా తిట్ఠథ కే ను తుమ్హే, కథం వో జానన్తి మనుస్సలోకే"తి.

తత్థ **వేళురియముత్తాథరుఖగ్గబన్ధా**తి వేళురియమణీహి చేవ ముత్తాలమ్బకేహి చ అలఙ్కతథరూహి ఖగ్గరతనేహి సమన్నాగతా. **తిట్ఠథా**తి ఏకస్మిం రథే తిట్ఠథ. **కే నూ**తి కే నామ తుమ్హే, కథం వో సఞ్జానన్తీతి?

తే తస్స వచనం సుత్వా రథా ఓతరిత్వా వన్దిత్వా అట్ఠంసు. తేసు అట్ఠకరాజా తేన సద్ధిం సల్లపన్తో దుతియం గాథమాహ –

౨౧౧. "అహమట్ఠకో భీమరథో పనాయం, కాలిఙ్గరాజా పన ఉగ్గతోయం;
సుసఞ్ఞతానం ఇసీనం దస్సనాయ, ఇధాగతా పుచ్ఛితాయేమ్హ పఞ్హే"తి.

తత్థ **ఉగ్గతో**తి చన్దో వియ సూరియో వియ చ పాకటో పఞ్ఞాతో. **సుసఞ్ఞతానం ఇసీన**న్తి, భన్తే, న మయం వనకీళాదీనం అత్థాయ ఆగతా, అథ ఖో కాయాదీహి సుసఞ్ఞతానం సీలసమ్పన్నానం ఇసీనం దస్సనత్థాయ ఇధాగతా. **పుచ్ఛితాయేమ్హ పఞ్హే**తి సరభఙ్గసత్థారం పఞ్హే పుచ్ఛితుం ఏమ్హ, ఆగతామ్హాతి అత్థో. య-కారో బ్యఞ్జనసన్ధికరోతి వేదితబ్బో.

అథ నే తాపసో "సాధు మహారాజా, ఆగన్తబ్బట్ఠానఞ్ఞేవ ఆగతాత్థ, తేన హి న్హత్వా విస్సమిత్వా అస్సమపదం పవిసిత్వా ఇసిగణం వన్దిత్వా సరభఙ్గసత్థారమేవ పఞ్హం పుచ్ఛథా"తి తేహి సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా పానీయఘటం ఉక్ఖిపిత్వా ఉదకథేవే పుఞ్ఛన్తో ఆకాసం ఓలోకేన్తో సక్కం దేవరాజానం దేవగణపరివుతం ఏరావణక్ఖన్ధవరగతం ఓతరన్తం దిస్వా తేన సద్ధిం సల్లపన్తో తతియం గాథమాహ –

౨౧౨. "వేహాయసం తిట్ఠసి అన్తలిక్ఖే, పథద్ధునో పన్నరసేవ చన్దో;
పుచ్ఛామి తం యక్ఖ మహానుభావ, కథం తం జానన్తి మనుస్సలోకే"తి.

తత్థ **వేహాయస**న్తి అబ్భుగ్గన్త్వా అన్తలిక్ఖే ఆకాసే తిట్ఠసి. **పథద్ధునో**తి పథద్ధగతో, అద్ధపథే గగనమజ్ఝే ఠితోతి అత్థో.

తం సుత్వా సక్కో చతుత్థం గాథమాహ –

౨౧౩. "యమాహు దేవేసు 'సుజమ్పతీ'తి, 'మఘవా'తి తం ఆహు మనుస్సలోకే;

స దేవరాజా ఇదమజ్జ పత్తో, సుసఞ్ఞతానం ఇసీనం దస్సనాయా”తి.

తత్థ **స దేవరాజాతి** సో అహం సక్కో దేవరాజా. **ఇదమజ్జ పత్తోతి** ఇదం ఠానం అజ్జ ఆగతో. **దస్సనాయాతి** దస్సనత్థాయ వన్దనత్థాయ సరభఙ్గసత్థారఞ్చ పఞ్హం పుచ్ఛనత్థాయాతి ఆహ.

అథ నం అనుసిస్సో “సాధు, మహారాజ, తుమ్హే పచ్ఛా ఆగచ్ఛథా”తి వత్వా పానీయఘటం ఆదాయ అస్సమపదం పవిసిత్వా పానీయఘటం పటిసామేత్వా తిణ్ణం రాజూనం దేవరాజస్స చ పఞ్హపుచ్ఛనత్థాయ ఆగతభావం మహాసత్తస్స ఆరోచేసి. సో ఇసిగణపరివుతో మహావిసాలమాళకే నిసీది. తయో రాజానో ఆగన్త్వా ఇసిగణం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు. సక్కోపి ఓతరిత్వా ఇసిగణం ఉపసఙ్కమిత్వా అఞ్జలిం పగ్గయ్హ ఠితో ఇసిగణం వణ్ణేత్వా వన్దమానో పఞ్చమం గాథమాహ –

౫౪. “దూరే సుతా నో ఇసయో సమాగతా, మహిద్ధికా ఇద్ధిగుణూపపన్నా;
వన్దామి తే అయిరే పసన్నచిత్తో, యే జీవలోకేత్థ మనుస్ససేట్ఠా”తి.

తత్థ **దూరే సుతా నోతి**, భన్తే, అమ్హేహి తుమ్హే దూరే దేవలోకే ఠితేహియేవ సుతాతి మమాయన్తో ఏవమాహ. ఇదం వుత్తం హోతి – ఇమే ఇధ సమాగతా అమ్హాకం ఇసయో దూరే సుతా యావ బ్రహ్మలోకా విస్సుతా పాకటాతి. **మహిద్ధికాతి** మహానుభావా. **ఇద్ధిగుణూపపన్నాతి** పఞ్చవిధేన ఇద్ధిగుణేన సమన్నాగతా. **అయిరేతి**, అయ్యే. **యేతి** యే తుమ్హే ఇమస్మిం జీవలోకే మనుస్సేసు సేట్ఠాతి.

ఏవం ఇసిగణం వణ్ణేత్వా సక్కో ఛ నిసజ్జదోసే పరిహరన్తో ఏకమన్తం నిసీది. అథ నం ఇసీనం అధోవాతే నిసిన్నం దిస్వా అనుసిస్సో ఛట్ఠం గాథమాహ –

౫౫. “గన్ధో ఇసీనం చిరదిక్ఖితానం, కాయా చుతో గచ్ఛతి మాలుతేన;
ఇతో పటిక్కమ్మ సహస్సనేత్త, గన్ధో ఇసీనం అసుచి దేవరాజా”తి.

తత్థ **చిరదిక్ఖితానన్తి** చిరపబ్బజితానం. **పటిక్కమ్మాతి** పటిక్కమ అపేహి. **సహస్సనేత్తాతి** ఆలపనమేతం. సక్కో హి అమచ్చసహస్సేహి చిన్తితం అత్థం ఏకకోవ పస్సతి, తస్మా “సహస్సనేత్తో”తి వుచ్చతి . అథ వా సహస్సనేత్తానం పన దేవానం దస్సనూపచారాతిక్కమనసమత్థోతి సహస్సనేత్తా . **అసుచీతి** సేదమలాదీహి పరిభావితత్తా దుగ్గన్ధో, తుమ్హే చ సుచికామా, తేన వో ఏస గన్ధో బాధతీతి.

తం సుత్వా సక్కో ఇతరం గాథమాహ –

౫౬. “గన్ధో ఇసీనం చిరదిక్ఖితానం, కాయా చుతో గచ్ఛతు మాలుతేన;
విచిత్తపుప్ఫం సురభింవ మాలం, గన్ధఞ్చ ఏతం పాటికఙ్ఖామ భన్తే;
న హేత్థ దేవా పటిక్కూలసఞ్ఞినో”తి.

తత్థ **గచ్ఛతూతి** యథాసుఖం పవత్తతు, నాసపుటం నో పహరతూతి అత్థో. **పాటికఙ్ఖామాతి** ఇచ్ఛామ పత్థేమ. **ఏత్థాతి** ఏతస్మిం గన్ధే దేవా జిగుచ్ఛసఞ్ఞినో న హోన్తి. దుస్సీలేయేవ హి దేవా జిగుచ్ఛన్తి, న సీలవన్తేతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా “భన్తే, అనుసిస్స అహం మహన్తేన ఉస్సాహేన పఞ్హం పుచ్ఛితుం ఆగతో, ఓకాసం మే కరోహీ”తి ఆహ. సో తస్స వచనం సుత్వా ఉట్ఠాయాసనా ఇసిగణం ఓకాసం కరోన్తో గాథాద్వయమాహ –

౩౭. “పురిన్దదో భూతపతీ యసస్సీ, దేవానమిన్దో సక్కో మఘవా సుజమ్పతి;
స దేవరాజా అసురగణప్పమద్దనో, ఓకాసమాకఙ్ఖతి పఞ్హ పుచ్ఛితుం.

౩౮. “కో నేవిమేసం ఇధ పణ్డితానం, పఞ్హే పుట్ఠో నిపుణే బ్యాకరిస్సతి;
తిణ్ణఞ్చ రఞ్ఞం మనుజాధిపానం, దేవానమిన్దస్స చ వాసవస్సా”తి.

తత్థ “పురిన్దదో”తిఆదీని సక్కస్సేవ గుణనామాని. సో హి పురే దానం దిన్నత్తా **పురిన్దదో,** భూతేసు జేట్ఠకత్తా **భూతపతి,** పరివారసమ్పదాయ **యసస్సీ,** పరమిస్సరతాయ **దేవానమిన్దో,** సత్తన్నం వత్తపదానం సుట్ఠు కతత్తా **సక్కో,** పురిమజాతివసేన **మఘవా,** సుజాయ అసురకఞ్ఞాయ పతిభావేన **సుజమ్పతి,** దేవానం రఞ్జనతాయ **దేవరాజా. కో నేవా**తి కో ను ఏవ. **నిపుణే**తి సణ్హసుఖుమే పఞ్హే. **రఞ్ఞ**న్తి రాజూనం. ఇమేసం చతున్నం రాజూనం మనం గహేత్వా కో ఇమేసం పణ్డితానం ఇసీనం పఞ్హే కథేస్సతి, పఞ్హం నేసం కథేతుం సమత్థం జానాథాతి వదతి.

తం సుత్వా ఇసిగణో, “మారిస, అనుసిస్స త్వం పథవియం ఠత్వా పథవిం అపస్సన్తో వియ కథేసి, ఠపేత్వా సరభఙ్గసత్థారం కో అఞ్ఞో ఏతేసం పఞ్హం కథేతుం సమత్థో”తి వత్వా గాథమాహ –

౩౯. “అయం ఇసి సరభఙ్గో తపస్సీ, యతో జాతో విరతో మేథునస్మా;
ఆచేరపుత్తో సువినీతరూపో, సో నేసం పఞ్హాని వియాకరిస్సతీ”తి.

తత్థ **సరభఙ్గో**తి సరే ఖిపిత్వా ఆకాసే సరపాసాదాదీని కత్వా పున ఏకేన సరేన తే సరే పాతేన్తో భఙ్గవిభఙ్గే అకాసీతి సరభఙ్గో. **మేథునస్మా**తి మేథునధమ్మతో. సో కిర మేథునం అసేవిత్వా పబ్బజితో. **ఆచేరపుత్తో**తి రఞ్ఞో ఆచరియస్స పురోహితస్స పుత్తో.

ఏవఞ్చ పన వత్వా ఇసిగణో అనుసిస్సం ఆహ – “మారిస, త్వమేవ సత్థారం వన్దిత్వా ఇసిగణస్స వచనేన సక్కేన పుచ్ఛితపఞ్హకథనాయ ఓకాసం కారేహీ”తి. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఓకాసం కారేన్తో అనన్తరం గాథమాహ –

౪౦. “కోణ్డఞ్ఞ పఞ్హాని వియాకరోహి, యాచన్తి తం ఇసయో సాధురూపా;
కోణ్డఞ్ఞ ఏసో మనుజేసు ధమ్మో, యం వుద్ధమాగచ్ఛతి ఏస భారో”తి.

తత్థ **కోణ్డఞ్ఞా**తి తం గోత్తేనాలపతి. **ధమ్మో**తి సభావో. **యం వుద్ధ**న్తి యం పఞ్ఞాయ వుద్ధం పురిసం ఏస పఞ్హానం విస్సజ్జనభారో నామ ఆగచ్ఛతి, ఏసో మనుజేసు సభావో, తస్మా చన్దిమసూరియసహస్సం ఉట్ఠాపేన్తో వియ పాకటం కత్వా దేవరఞ్ఞో పఞ్హే కథేహీతి.

తతో మహాపురిసో ఓకాసం కరోన్తో అనన్తరం గాథమాహ –

౬౧. “కతావకాసా పుచ్ఛన్తు భోన్తో, యం కిఞ్చి పఞ్హం మనసాభిపత్థితం;
అహఞ్హి తం తం వో వియాకరిస్సం, ఞత్వా సయం లోకమిమం పరఞ్చా”తి.

తత్థ **యం కిఞ్చీ**తి న కేవలం తుమ్హాకంయేవ, అథ ఖో సదేవకస్సపి లోకస్స యం మనసాభిపత్థితం, తం మం భవన్తో పుచ్ఛన్తు. అహఞ్హి వో ఇధలోకనిస్సితం వా పరలోకనిస్సితం వా సబ్బం పఞ్హం ఇమఞ్చ పరఞ్చ లోకం సయం పఞ్ఞాయ సచ్ఛికత్వా కథేస్సామీతి సబ్బఞ్ఞుపవారణం సమ్పవారేసి.

ఏవం తేన ఓకాసే కతే సక్కో అత్తనా అభిసఙ్ఖతం పఞ్హం పుచ్ఛి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౬౨. “తతో చ మఘవా సక్కో, అత్థదస్సీ పురిన్దదో;
అపుచ్ఛి పఠమం పఞ్హం, యఞ్చాసి అభిపత్థితం.

౬౩. “కిం సూ వధిత్వా న కదాచి సోచతి, కిస్సప్పహానం ఇసయో వణ్ణయన్తి;
కస్సీధ వుత్తం ఫరుసం ఖమేథ, అక్ఖాహి మే కోణ్డఞ్ఞ ఏతమత్థ”న్తి.

తత్థ **యఞ్చాసీ**తి యం తస్స మనసా అభిపత్థితం ఆసి, తం పుచ్ఛీతి అత్థో. **ఏత**న్తి ఏతం మయా పుచ్ఛితమత్థం అక్ఖాహి మేతి ఏకగాథాయ తయో పఞ్హే పుచ్ఛి.

తతో పరం బ్యాకరోన్తో ఆహ –

౬౪. “కోధం వధిత్వా న కదాచి సోచతి, మక్ఖప్పహానం ఇసయో వణ్ణయన్తి;
సబ్బేసం వుత్తం ఫరుసం ఖమేథ, ఏతం ఖన్తిం ఉత్తమమాహు సన్తో”తి.

తత్థ **కోధం వధిత్వా**తి కోధం మారేత్వా ఛడ్డేత్వా. సోచన్తో హి పటిఘచిత్తేనేవ సోచతి, కోధాభావా కుతో సోకో. తేన వుత్తం **“న కదాచి సోచతీ”**తి. **మక్ఖప్పహాన**న్తి పరేహి అత్తనో కతగుణమక్ఖనలక్ఖణస్స అకతఞ్ఞుభావసఙ్ఖాతస్స మక్ఖస్స పహానం ఇసయో వణ్ణయన్తి. **సబ్బేస**న్తి హీనమజ్ఝిముక్కట్ఠానం సబ్బేసమ్పి ఫరుసం వచనం ఖమేథ. **సన్తో**తి పోరాణకా పణ్డితా ఏవం కథేన్తి.

సక్కో ఆహ –

౬౫. “సక్కా ఉభిన్నం వచనం తితిక్ఖితుం, సదిసస్స వా సేట్ఠతరస్స వాపి;
కథం ను హీనస్స వచో ఖమేథ, అక్ఖాహి మే కోణ్డఞ్ఞ ఏతమత్థ”న్తి.

సరభఙ్గో ఆహ –

౬౬. “భయా హి సేట్ఠస్స వచో ఖమేథ, సారమ్భహేతూ పన సాదిసస్స;
యో చీధ హీనస్స వచో ఖమేథ, ఏతం ఖన్తిం ఉత్తమమాహు సన్తో”తి. –

ఏవమాదీనం గాథానం వచనప్పటివచనవసేన సమ్బన్ధో వేదితబ్బో.

తత్థ **అక్ఖాహి మేతి**, భన్తే కోణ్డఞ్ఞ, తుమ్హేహి ద్వే పఞ్హా సుకథితా, ఏకో మే చిత్తం న గణ్హాతి, కథం సక్కా అత్తనో హీనతరస్స వచనం అధివాసేతుం, తం మమ అక్ఖాహీతి పుచ్ఛన్తో ఏవమాహ. **ఏతం ఖన్తిన్తి** యదేతం జాతిగోత్తాదిహీనస్స వచనం ఖమనం, ఏతం ఖన్తిం ఉత్తమన్తి పోరాణకపణ్డితా వదన్తి. యం పనేతం జాతిఆదీహి సేట్ఠస్స భయేన, సదిసస్స కరణుత్తరియలక్ఖణే సారమ్భే ఆదీనవదస్సనేన ఖమనం, నేసా అధివాసనఖన్తి నామాతి అత్థో.

ఏవం వుత్తే సక్కో మహాసత్తం ఆహ – “భన్తే, పఠమం తుమ్హే ‘సబ్బేసం వుత్తం ఫరుసం ఖమేథ, ఏతం ఖన్తిం ఉత్తమమాహు సన్తో’తి వత్వా ఇదాని ‘యో చీధ హీనస్స వచో ఖమేథ, ఏతం ఖన్తిం ఉత్తమమాహు సన్తో’తి వదథ, న వో పురిమేన పచ్ఛిమం సమేతీ”తి. అథ నం మహాసత్తో, “సక్క, పచ్ఛిమం మయా ‘అయం హీనో’తి ఞత్వా ఫరుసవచనం అధివాసేన్తస్స వసేన వుత్తం, యస్మా పన న సక్కా రూపదస్సనమత్తేన సత్తానం సేట్ఠాదిభావో ఞాతుం, తస్మా పురిమం వుత్త”న్తి వత్వా సత్తానం అఞ్ఞత్ర సంవాసా రూపదస్సనమత్తేన సేట్ఠాదిభావస్స దువిఞ్ఞేయ్యతం పకాసేన్తో గాథమాహ –

౬౭. “కథం విజఞ్ఞా చతుపత్థరూపం, సేట్ఠం సరిక్ఖం అథవాపి హీనం;
విరూపరూపేన చరన్తి సన్తో, తస్మా హి సబ్బేసం వచో ఖమేథా”తి.

తత్థ **చతుపత్థరూపన్తి** చతూహి ఇరియాపథేహి పటిచ్ఛన్నసభావం. **విరూపరూపేనాతి** విరూపానం లామకపుగ్గలానం రూపేన ఉత్తమగుణా సన్తోపి విచరన్తి. ఇమస్మిం పనత్థే మజ్ఝన్తికత్థేరస్స వత్థు కథేతబ్బం.

తం సుత్వా సక్కో నిక్కఙ్ఖో హుత్వా, “భన్తే, ఏతాయ నో ఖన్తియా ఆనిసంసం కథేహీ”తి యాచి. అథస్స మహాసత్తో గాథమాహ –

౬౮. “న హేతమత్థం మహతీపి సేనా, సరాజికా యుజ్ఝమానా లభేథ;
యం ఖన్తిమా సప్పురిసో లభేథ, ఖన్తీబలస్సూపసమన్తి వేరా”తి.

తత్థ **ఏతమత్థన్తి** ఏతం వేరవూపసమనిప్పటిఘసభావసఙ్ఖాతం అత్థం.

ఏవం మహాసత్తేన ఖన్తిగుణే కథితే తే రాజానో చిన్తయింసు – “సక్కో అత్తనోవ పఞ్హే పుచ్ఛతి, అమ్హాకం పుచ్ఛనోకాసం న దస్సతీ”తి. అథ నేసం అజ్ఝాసయం విదిత్వా సక్కో అత్తనా అభిసఙ్ఖతే చత్తారో పఞ్హే ఠపేత్వావ తేసం కఙ్ఖం పుచ్ఛన్తో గాథమాహ –

౬౯. “సుభాసితం తే అనుమోదియాన, అఞ్ఞం తం పుచ్ఛామి తదిఙ్ఘ బ్రూహి;
యథా అహుం దణ్డకీ నాళికేరో, అథజ్జునో కలాబు చాపి రాజా;
తేసం గతిం బ్రూహి సుపాపకమ్మినం, కత్థూపపన్నా ఇసీనం విహేఠకా”తి.

తత్థ **అనుమోదియానాతి** ఇదం మయా పుట్ఠానం తిణ్ణం పఞ్హానం విస్సజ్జనసఙ్ఖాతం తవ సుభాసితం అనుమోదిత్వా. **యథా అహున్తి** యథా చత్తారో జనా అహేసుం. **కలాబు చాతి** కలాబురాజా చ. **అథజ్జునోతి** అథ అజ్జునరాజా.

అథస్స విస్సజ్జేన్తో మహాసత్తో పఞ్చ గాథాయో అభాసి –

౨౦. “కిసఞ్హి వచ్ఛం అవకిరియ దణ్డకీ, ఉచ్ఛిన్నమూలో సజనో సరట్ఠో;
కుక్కుళనామే నిరయమ్హి పచ్చతి, తస్స ఫులిఙ్గాని పతన్తి కాయే.

౨౧. “యో సఞ్ఞతే పబ్బజితే అహేఠయి, ధమ్మం భణన్తే సమణే అదూసకే;
తం నాళికేరం సునఖా పరత్థ, సఙ్గమ్మ ఖాదన్తి విఫన్దమానం.

౨౨. “అథజ్జునో నిరయే సత్తిసూలే, అవంసిరో పతితో ఉద్ధంపాదో;
అఙ్గీరసం గోతమం హేఠయిత్వా, ఖన్తిం తపస్సిం చిరబ్రహ్మచారిం.

౨౩. “యో ఖణ్డసో పబ్బజితం అఛేదయి, ఖన్తిం వదన్తం సమణం అదూసకం;
కలాబువీచిం ఉపపజ్జ పచ్చతి, మహాపతాపం కటుకం భయానకం.

౨౪. “ఏతాని సుత్వా నిరయాని పణ్డితో, అఞ్ఞాని పాపిట్ఠతరాని చేత్థ;
ధమ్మం చరే సమణబ్రాహ్మణేసు, ఏవంకరో సగ్గముపేతి ఠాన”న్తి.

తత్థ **కిసన్తి** అప్పమంసలోహితత్తా కిససరీరం. **అవకిరియాతి** అవకిరిత్వా నిట్ఠుభనదన్తకట్ఠపాతనేన తస్స సరీరే కలిం పవాహేత్వా. **ఉచ్ఛిన్నమూలోతి** ఉచ్ఛిన్నమూలో హుత్వా. **సజనోతి** సపరిసో. **కుక్కుళనామే నిరయమ్హీతి** యోజనసతప్పమాణే కప్పసణ్ఠితే ఉణ్హఛారికనిరయే. **ఫులిఙ్గానీతి** వీతచ్చితఙ్గారా. తస్స కిర తత్థ ఉణ్హకుక్కుళే నిముగ్గస్స నవహి వణముఖేహి ఉణ్హా ఛారికా పవిసన్తి, సీసే మహన్తమహన్తా అఙ్గారా పతన్తి. తేసం పన పతనకాలే సకలసరీరం దీపరుక్ఖో వియ జలతి, బలవవేదనా వత్తన్తి. సో అధివాసేతుం అసక్కోన్తో మహావిరవం రవతి. సరభఙ్గసత్థా పథవిం భిన్దిత్వా తం తత్థ తథాపచ్చమానం దస్సేసి, మహాజనో భయసన్తాసమాపజ్జి. తస్స అతివియ భీతభావం ఞత్వా మహాసత్తో తం నిరయం అన్తరధాపేసి.

ధమ్మం భణన్తేతి దసకుసలకమ్మపథధమ్మం భాసన్తే. **సమణేతి** సమితపాపే. **అదూసకేతి** నిరపరాధే. **నాళికేరన్తి** ఏవంనామకం రాజానం. **పరత్థాతి** పరలోకే నిరయే నిబ్బత్తం. **సఙ్గమ్మాతి** ఇతో చితో చ సమాగన్త్వా ఛిన్దిత్వా మహన్తమహన్తా సునఖా ఖాదన్తి. తస్మిం కిర కలిఙ్గరట్ఠే దన్తపురనగరే నాళికేరే నామ రఞ్ఞే రజ్జం కారయమానే ఏకో మహాతాపసో పఞ్చసతతాపసపరివుతో హిమవన్తా ఆగమ్మ రాజుయ్యానే వాసం కప్పేత్వా మహాజనస్స ధమ్మం దేసేసి. “ధమ్మికతాపసో ఉయ్యానే వసతీ”తి రఞ్ఞోపి ఆరోచయింసు. రాజా పన అధమ్మికో అధమ్మేన రజ్జం కారేసి. సో అమచ్చేసు తాపసం పసంసన్తేసు “అహమ్పి ధమ్మం సుణిస్సామీ”తి ఉయ్యానం గన్త్వా తాపసం వన్దిత్వా నిసీది. తాపసో రఞ్ఞా సద్ధిం పటిసన్థారం కరోన్తో “కిం, మహారాజ, ధమ్మేన రజ్జం కారేసి, జనం న పీళేసీ”తి ఆహ. సో తస్స కుజ్ఝిత్వా “అయం కూటజటిలో ఏత్తకం కాలం నాగరానం సన్తికే మమఞ్ఞేవ అగుణం కథేసి మఞ్ఞే, హోతు జానిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా “స్వే అమ్హాకం ఘరద్వారం ఆగచ్ఛేయ్యాథా”తి నిమన్తేత్వా పునదివసే పురాణగూథస్స చాటియో పరిపూరాపేత్వా తాపసేసు ఆగతేసు తేసం భిక్ఖాభాజనాని గూథస్స పూరాపేత్వా ద్వారం పిదహాపేత్వా ముసలాని చ లోహదణ్డే చ గాహాపేత్వా ఇసీనం సీసాని భిన్దాపేత్వా జటాసు గాహాపేత్వా కడ్ఢాపేత్వా సునఖేహి ఖాదాపేత్వా తత్థేవ భిన్నం పథవిం పవిసిత్వా సునఖమహానిరయే

నిబ్బత్తతి, తత్రస్స తిగావుతప్పమాణసరీరం అహోసి. అథ నం మహన్తమహన్తా మహాహత్థిప్పమాణా పఞ్చవణ్ణా సునఖా అనుబన్ధిత్వా డంసిత్వా నవయోజనాయ జలితఅయపథవియా పాతేత్వా ముఖపూరం లుఞ్చన్తా విప్ఫన్దమానం ఖాదింసు. మహాసత్తో పథవిం ద్విధా భిన్దిత్వా తం నిరయం దస్సేత్వా మహాజనస్స భీతభావం ఞత్వా అన్తరధాపేసి.

అథజ్జునోతి సహస్సబాహురాజా. **అఙ్గీరస**న్తి అఙ్గేహి రంసీనం నిచ్ఛరణతో ఏవంలద్ధనామం. **హేఠయిత్వా**తి విహేఠేత్వా విసపీతకణ్డేన విజ్ఝిత్వా జీవితక్ఖయం పాపేత్వా. సో కిర అజ్జునో నామ రాజా మహిసకరట్ఠే కేతకరాజధానియం రజ్జం కారేన్తో మిగవం గన్త్వా మిగే వధిత్వా అఙ్గారపక్కమంసం ఖాదన్తో విచరి. అథేకదివసం మిగానం ఆగమనట్ఠానే కోట్ఠకం కత్వా మిగే ఓలోకయమానో అట్ఠాసి. తదా సో తాపసో తస్స రఞ్ఞో అవిదూరే ఏకం కారరుక్ఖం అభిరుహిత్వా ఫలాని ఓచినన్తో ఓచినితఫలసాఖం ముఞ్చి. తస్సా విస్సట్ఠాయ సద్దేన తంఠానం పత్తా మిగా పలాయింసు. రాజా కుజ్ఝిత్వా తాపసం విసమిస్సితేన సల్లేన విజ్ఝి. సో పరిగలిత్వా పతన్తో మత్థకేన ఖదిరఖాణుకం ఆసాదేత్వా సూలగ్గేయేవ కాలమకాసి. రాజా తఙ్ఖణేయేవ ద్విధా భిన్నం పథవిం పవిసిత్వా సత్తిసూలనిరయే నిబ్బత్తి, తిగావుతప్పమాణం సరీరం అహోసి. తత్ర తం నిరయపాలా జలితేహి ఆవుధేహి కోట్టేత్వా జలితం అయపబ్బతం ఆరోపేన్తి. పబ్బతమత్థకే ఠితకాలే వాతో పహరతి, సో వాతప్పహారేన పరిగలిత్వా పతతి. తస్మిం ఖణే హేట్ఠా నవయోజనాయ జలితఅయపథవియా మహాతాలక్ఖన్ధప్పమాణం జలితం అయసూలం ఉట్ఠహతి. సో సూలగ్గమత్థకేయేవ ఆసాదేత్వా సూలావుతో తిట్ఠతి. తస్మిం ఖణే పథవీ జలతి, సూలం జలతి, తస్స సరీరం జలతి. సో తత్థ మహారవం రవన్తో పచ్చతి. మహాసత్తో పథవిం ద్విధా కత్వా తం నిరయం దస్సేత్వా మహాజనస్స భీతభావం ఞత్వా అన్తరధాపేసి.

ఖణ్డసోతి చత్తారో హత్థపాదే కణ్ణనాసఞ్చ ఖణ్డాఖణ్డం కత్వా. **అదూసక**న్తి నిరపరాధం. తథా ఛేదాపేత్వా ద్వీహి కసాహి పహారసహస్సేహి తాళాపేత్వా జటాసు గహేత్వా ఆకడ్ఢాపేత్వా పటికుజ్జం నిపజ్జాపేత్వా పిట్ఠియం పణ్హియా పహరిత్వా మహాదుక్ఖసమప్పితం అకాసి. **కలాబువీచి**న్తి కలాబు అవీచిం. **కటుక**న్తి తిఖిణవేదనం, ఏవరూపం నిరయం ఉపపజ్జిత్వా ఛన్నం జాలానం అన్తరే పచ్చతి. విత్థారతో పన కలాబురఞ్ఞో వత్థు **ఖన్తివాదిజాతకే** (జా॰ ౧.౪.౪౯-౫౨) కథితమేవ. **అఞ్ఞాని పాపిట్ఠతరాని చేత్థా**తి ఏతేహి నిరయేహి పాపిట్ఠతరాని చ అఞ్ఞాని నిరయాని సుత్వా. **ధమ్మం చరే**తి, సక్క దేవరాజ, పణ్డితో కులపుత్తో న కేవలం ఏతేయేవ చత్తారో నిరయా, ఏతేయేవ చ రాజానో నేరయికా, అథ ఖో అఞ్ఞేపి నిరయా, అఞ్ఞేపి చ రాజానో నిరయేసు ఉప్పన్నాతి విదిత్వా చతుపచ్చయదానధమ్మికారక్ఖావరణసంవిధానసఙ్ఖాతం సమణబ్రాహ్మణేసు ధమ్మం చరేయ్యాతి.

ఏవం మహాసత్తేన చతున్నం రాజూనం నిబ్బత్తట్ఠానే దస్సితే తయో రాజానో నిక్కఙ్ఖా అహేసుం. తతో సక్కో అవసేసే చత్తారో పఞ్హే పుచ్ఛన్తో గాథమాహ –

౭౫. “సుభాసితం తే అనుమోదియాన, అఞ్ఞం తం పుచ్ఛామి తదిఙ్ఘ బ్రూహి;
కథంవిధం సీలవన్తం వదన్తి, కథంవిధం పఞ్ఞవన్తం వదన్తి;
కథంవిధం సప్పురిసం వదన్తి, కథంవిధం నో సిరి నో జహాతీ”తి.

తత్థ **కథంవిధం నో సిరి నో జహాతీ**తి కథంవిధం ను పురిసం పటిలద్ధసిరీ న జహాతీతి.

అథస్స విస్సజ్జేన్తో మహాసత్తో చతస్సో గాథాయో అభాసి –

౭౬. “కాయేన వాచాయ చ యోధ సఞ్ఞతో, మనసా చ కిఞ్చి న కరోతి పాపం;
న అత్తహేతూ అలికం భణేతి, తథావిధం సీలవన్తం వదన్తి.

౭౭. “గమ్భీరపఞ్హం మనసాభిచిన్తయం, నాచ్చాహితం కమ్మ కరోతి లుద్దం;
కాలాగతం అత్థపదం న రిఞ్చతి, తథావిధం పఞ్ఞవన్తం వదన్తి.

౭౮. “యో వే కతఞ్ఞూ కతవేది ధీరో, కల్యాణమిత్తో దళ్హభత్తి చ హోతి;
దుఖితస్స సక్కచ్చ కరోతి కిచ్చం, తథావిధం సప్పురిసం వదన్తి.

౭౯. “ఏతేహి సబ్బేహి గుణేహుపేతో, సద్ధో ముదూ సంవిభాగీ వదఞ్ఞూ;
సఙ్గాహకం సఖిలం సణ్హవాచం, తథావిధం నో సిరి నో జహాతీ”తి.

తత్థ **''కాయేనా''**తిఆదీని పదాని తివిధసుచరితద్వారవసేన వుత్తాని. **న అత్తహేతూ**తి దేసనాసీసమేవేతం, అత్తహేతు వా పరహేతు వా యసహేతు వా ధనహేతు వా లాభహేతు వా ఆమిసకిఞ్చిక్ఖహేతు వా అలికం న కథేతీతి అత్థో. కామఞ్చేస అత్థో “వాచాయ సఞ్ఞతో”తి ఇమినావ సిద్ధో, ముసావాదినో పన అకత్తబ్బం పాపం నామ నత్థీతి గరుభావదీపనత్థం పున ఏవమాహాతి వేదితబ్బో. తం పుగ్గలం సీలవన్తం వదన్తి.

గమ్భీరపఞ్హన్తి అత్థతో చ పాళితో చ గమ్భీరం గుళ్హం పటిచ్ఛన్నం **సత్తుభస్తజాతక-** (జా॰ ౧.౭.౪౬ ఆదయో) **సమ్భవజాతక-** (జా॰ ౧.౧౬.౧౩౮ ఆదయో) **మహాఉమఙ్గజాతకేసు** (జా॰ ౨.౨౨.౫౯౦ ఆదయో) ఆగతసదిసం పఞ్హం. **మనసాభిచిన్తయ**న్తి మనసా అభిచిన్తేన్తో అత్థం పటివిజ్ఝిత్వా చన్దసహస్సం సూరియసహస్సం ఉట్ఠాపేన్తో వియ పాకటం కత్వా యో కథేతుం సక్కోతీతి అత్థో. **నాచ్చాహిత**న్తి న అతిఅహితం, హితాతిక్కన్తం లుద్దం ఫరుసం సాహసికకమ్మఞ్చ యో న కరోతీతి అత్థో. ఇమస్స పనత్థస్స ఆవిభావత్థం –

“న పణ్డితా అత్తసుఖస్స హేతు, పాపాని కమ్మాని సమాచరన్తి;
దుక్ఖేన ఫుట్ఠా పిళితాపి సన్తా, ఛన్దా దోసా చ న జహన్తి ధమ్మ”న్తి. –

భూరిపఞ్హో కథేతబ్బో.

కాలాగతన్తి ఏత్థ దానం దాతబ్బకాలే, సీలం రక్ఖణకాలే, ఉపోసథం ఉపవాసకాలే, సరణేసు పతిట్ఠానకాలే, పబ్బజితకాలే, సమణధమ్మకరణకాలే, విపస్సనాచారస్మిం యుఞ్జనకాలే చాతి ఇమాని దానాదీని సమ్పాదేన్తో కాలాగతం అత్థపదం న రిఞ్చతి న హాపేతి న గళాపేతి నామ. **తథావిధ**న్తి సక్క సబ్బఞ్ఞూబుద్ధా చ పచ్చేకబుద్ధా చ బోధిసత్తా చ పఞ్ఞవన్తం కథేన్తా ఏవరూపం పుగ్గలం కథేన్తి.

''యో వే''తి గాథాయ పరేన అత్తనో కతగుణం జానాతీతి **కతఞ్ఞూ**. ఏవం ఞత్వా పన యేనస్స గుణో కతో, తస్స గుణం పటికరోన్తో **కతవేదీ** నామ. **దుఖితస్సా**తి అత్తనో సహాయస్స దుక్ఖప్పత్తస్స దుక్ఖం అత్తని ఆరోపేత్వా యో తస్స

ఉప్పన్నకిచ్చం సహత్థేన సక్కచ్చం కరోతి, బుద్ధాదయో ఏవరూపం సప్పురిసం నామ కథేన్తి. అపిచ సప్పురిసా నామ కతఞ్ఞూ కతవేదినో హోన్తీతి **సతపత్తజాతక-** (జా॰ ౧.౩.౮౫-౮౭) **చూళహంసజాతక-** (జా॰ ౧.౧౫.౧౩౩ ఆదయో) **మహాహంసజాతకాదీని** (జా॰ ౨.౨౧.౮౯ ఆదయో) కథేతబ్బాని. **ఏతేహి సబ్బేహీ**తి సక్క యో ఏతేహి హేట్ఠా వుత్తేహి సీలాదీహి సబ్బేహిపి గుణేహి ఉపేతో. **సద్ధో**తి ఓకప్పనసద్ధాయ సమన్నాగతో. **ముదూ**తి పియభాణీ. **సంవిభాగీ**తి సీలసంవిభాగదానసంవిభాగాభిరతత్తా సంవిభాగీ. యాచకానం వచనం ఞత్వా దానవసేన **వదఞ్ఞూ**. చతూహి సఙ్గహవత్థూహి తేసం తేసం సఙ్గణ్హనతో **సఙ్గాహకం,** మధురవచనతాయ **సఖిలం,** మట్ఠవచనతాయ **సణ్హవాచం** తథావిధం ను పుగ్గలం అధిగతయససోభగ్గసఙ్ఖాతా సిరీ నో జహాతి, నాస్స సిరీ వినస్సతీతి.

ఏవం మహాసత్తో గగనతలే పుణ్ణచన్దం ఉట్ఠాపేన్తో వియ చత్తారో పఞ్హే విస్సజ్జేసి. తతో పరం సేసపఞ్హానం పుచ్ఛా చ విస్సజ్జనఞ్చ హోతి –

౮౦. "సుభాసితం తే అనుమోదియాన, అఞ్ఞం తం పుచ్ఛామి తదిఙ్ఘ బ్రూహి;
సీలం సిరిఞ్చాపి సతఞ్చ ధమ్మం, పఞ్ఞఞ్చ కం సేట్ఠతరం వదన్తి.

౮౧. "పఞ్ఞా హి సేట్ఠా కుసలా వదన్తి, నక్ఖత్తరాజారివ తారకానం;
సీలం సిరీ చాపి సతఞ్చ ధమ్మో, అన్వాయికా పఞ్ఞవతో భవన్తి.

౮౨. "సుభాసితం తే అనుమోదియాన, అఞ్ఞం తం పుచ్ఛామి తదిఙ్ఘ బ్రూహి;
కథంకరో కిన్తికరో కిమాచరం, కిం సేవమానో లభతీధ పఞ్ఞం;
పఞ్ఞాయ దానిప్పటిపదం వదేహి, కథంకరో పఞ్ఞవా హోతి మచ్చో.

౮౩. "సేవేథ వుద్ధే నిపుణే బహుస్సుతే, ఉగ్గాహకో చ పరిపుచ్ఛకో సియా;
సుణేయ్య సక్కచ్చ సుభాసితాని, ఏవంకరో పఞ్ఞవా హోతి మచ్చో.

౮౪. "స పఞ్ఞవా కామగుణే అవేక్ఖతి, అనిచ్చతో దుక్ఖతో రోగతో చ;
ఏవం విపస్సీ పజహాతి ఛన్దం, దుక్ఖేసు కామేసు మహబ్భయేసు.

౮౫. "స వీతరాగో పవినేయ్య దోసం, మేత్తం చిత్తం భావయే అప్పమాణం;
సబ్బేసు భూతేసు నిధాయ దణ్డం, అనిన్దితో బ్రహ్మముపేతి ఠాన"న్తి.

తత్థ **సీల**న్తి ఆచారసీలం. **సిరి**న్తి ఇస్సరియసిరిం. **సతఞ్చ ధమ్మ**న్తి సప్పురిసధమ్మం. **పఞ్ఞ**న్తి సుపఞ్ఞం. ఏవం ఇమేసం చతున్నం ధమ్మానం కతరం ధమ్మం సేట్ఠతరం వదన్తీతి పుచ్ఛతి. **పఞ్ఞా హీ**తి, సక్క, ఏతేసు చతూసు ధమ్మేసు యా ఏసా పఞ్ఞా నామ, సావ సేట్ఠా, ఇతి బుద్ధాదయో కుసలా వదన్తి. యథా హి తారకగణా చన్దం పరివారేన్తి, చన్దోవ తేసం ఉత్తమో. ఏవం సీలఞ్చ సిరీ చాపి సతఞ్చ ధమ్మోతి ఏతే తయోపి అన్వాయికా **పఞ్ఞవతో భవన్తి** పఞ్ఞవన్తమేవ అనుగచ్ఛన్తి, పఞ్ఞాయ ఏవ పరివారా హోన్తీతి అత్థో.

“కథంకరో”తిఆదీని అఞ్ఞమఞ్ఞవేవచనానేవ. **కథంకరో**తి కిం నామ కమ్మం కరోన్తో కిం ఆచరన్తో కిం సేవమానో భజమానో పయిరుపాసమానో ఇధలోకే పఞ్ఞం లభతి, పఞ్ఞాయమేవ పటిపదం వదేహి, జానితుకామోమ్హి, కథంకరో మచ్చో పఞ్ఞవా నామ హోతీతి పుచ్ఛతి. **వుద్ధే**తి పఞ్ఞావుద్ధిప్పత్తే పణ్డితే. **నిపుణే**తి సుఖుమకారణజాననసమత్థే. **ఏవంకరో**తి యో పుగ్గలో ఏవం వుత్తప్పకారే పుగ్గలే సేవతి భజతి పయిరుపాసతి, పాళిం ఉగ్గణ్హాతి, పునప్పునం అత్థం పుచ్ఛతి, పాసాణే లేఖం ఖణన్తో వియ కఞ్చననాళియా సీహవసం సమ్పటిచ్ఛన్తో వియ ఓహితసోతో సక్కచ్చం సుభాసితాని సుణాతి, అయం ఏవంకరో మచ్చో పఞ్ఞవా హోతీతి.

ఏవం మహాసత్తో పాచీనలోకధాతుతో సూరియం ఉట్ఠాపేన్తో వియ పఞ్ఞాయ పటిపదం కథేత్వా ఇదాని తస్సా పఞ్ఞాయ గుణం కథేన్తో ‘‘**స పఞ్ఞవా**’’తిఆదిమాహ. తత్థ **కామగుణే**తి కామకోట్ఠాసే హుత్వా అభావట్ఠేన **అనిచ్చతో,** దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికానం దుక్ఖానం వత్థుభావేన **దుక్ఖతో,** అట్ఠనవుతియా రోగముఖానం కామే నిస్సాయ ఉప్పత్తిసమ్భవేన **రోగతో చ అవేక్ఖతి** ఓలోకేతి, సో **ఏవం విపస్సీ** ఏతేహి కారణేహి కామానం అనిచ్చాదితం పస్సన్తో “కామే నిస్సాయ ఉప్పజ్జనకదుక్ఖానం అన్తో నత్థి, కామానం పహానమేవ సుఖ”న్తి విదిత్వా దుక్ఖేసు కామేసు మహబ్భయేసు ఛన్దం పజహాతి. **స వీతరాగో**తి, “సక్క, సో పుగ్గలో ఏవం వీతరాగో నవాఘాతవత్థువసేన ఉప్పజ్జనకసభావదోసం వినేత్వా మేత్తచిత్తం భావేయ్య, అప్పమాణసత్తారమ్మణత్తా అప్పమాణం తం భావేత్వా అపరిహీనజ్ఝానో అగరహితో బ్రహ్మలోకే ఉప్పజ్జతీ”తి.

ఏవం మహాసత్తే కామానం దోసం కథేన్తేయేవ తేసం తిణ్ణమ్పి రాజూనం సబలకాయానం తదఙ్గప్పహానేన పఞ్చకామగుణరాగో పహీనో. తం ఞత్వా మహాసత్తో తేసం పహంసనవసేన గాథమాహ –

౮౬. “మహత్థియం ఆగమనం అహోసి, తవమట్ఠకా భీమరథస్స చాపి;
కాలిఙ్గరాజస్స చ ఉగ్గతస్స, సబ్బేస వో కామరాగో పహీనో”తి.

తత్థ **మహత్థియ**న్తి మహత్థం మహావిప్ఫారం మహాజుతికం. **తవమట్ఠకా**తి తవ అట్ఠకా. **పహీనో**తి తదఙ్గప్పహానేన పహీనో.

తం సుత్వా రాజానో మహాసత్తస్స థుతిం కరోన్తా గాథమాహంసు –

౮౭. “ఏవమేతం పరచిత్తవేది, సబ్బేస నో కామరాగో పహీనో;
కరోహి ఓకాసమనుగ్గహాయ, యథా గతిం తే అభిసమ్భవేమా”తి.

తత్థ **అనుగ్గహాయా**తి పబ్బజ్జత్థాయ ఓకాసం నో కరోహి. యథా మయం పబ్బజిత్వా తవ గతిం నిప్ఫత్తిం అభిసమ్భవేమ పాపుణేయ్యామ, తయా పటివిద్ధగుణం పటివిజ్ఝేయ్యామాతి వదింసు.

అథ నేసం ఓకాసం కరోన్తో మహాసత్తో ఇతరం గాథమాహ –

౮౮. “కరోమి ఓకాసమనుగ్గహాయ, తథా హి వో కామరాగో పహీనో;
ఫరాథ కాయం విపులాయ పీతియా, యథా గతిం మే అభిసమ్భవేథా”తి.

తత్థ **ఫరాథ కాయన్తి** ఝానపీతియా విపులాయ కాయం ఫరథాతి.

తం సుత్వా తే సమ్పటిచ్ఛన్తా గాథమాహంసు –

౮౯. “సబ్బం కరిస్సామ తవానుసాసనిం, యం యం తువం వక్ఖసి భూరిపఞ్ఞ;
ఫరామ కాయం విపులాయ పీతియా, యథా గతిం తే అభిసమ్భవేమా”తి.

అథ నేసం సబలకాయానం మహాసత్తో పబ్బజ్జం దాపేత్వా ఇసిగణం ఉయ్యోజేన్తో గాథమాహ –

౯౦. “కతాయ వచ్ఛస్స కిసస్స పూజా, గచ్ఛన్తు భోన్తో ఇసయో సాధురూపా;
ఝానే రతా హోథ సదా సమాహితా, ఏసా రతీ పబ్బజితస్స సేట్ఠా”తి.

తత్థ **గచ్ఛన్తూతి** అత్తనో అత్తనో వసనట్ఠానాని గచ్ఛన్తు.

ఇసయో తస్స సరభఙ్గసత్థునో వచనం సిరసా సమ్పటిచ్ఛిత్వా వన్దిత్వా ఆకాసం ఉప్పతిత్వా సకాని వసనట్ఠానాని గమింసు. సక్కోపి ఉట్ఠాయాసనా మహాసత్తస్స థుతిం కత్వా అఞ్జలిం పగ్గయ్హ సూరియం నమస్సన్తో వియ మహాసత్తం నమస్సమానో సపరిసో పక్కామి. ఏతమత్థం విదిత్వా సత్థా ఇమా గాథాయో అభాసి –

౯౧. “సుత్వాన గాథా పరమత్థసంహితా, సుభాసితా ఇసినా పణ్డితేన;
తే వేదజాతా అనుమోదమానా, పక్కాము దేవా దేవపురం యసస్సినో.

౯౨. “గాథా ఇమా అత్థవతీ సుబ్యఞ్జనా, సుభాసితా ఇసినా పణ్డితేన;
యో కోచిమా అట్ఠికత్వా సుణేయ్య, లభేథ పుబ్బాపరియం విసేసం;
లద్ధాన పుబ్బాపరియం విసేసం, అదస్సనం మచ్చురాజస్స గచ్ఛే”తి.

తత్థ **పరమత్థసంహితాతి** అనిచ్చాదిదీపనేన నిబ్బాననిస్సితా. **గాథా ఇమాతి** ఇదం సత్థా సరభఙ్గసత్థునో నిబ్బానదాయకం సుభాసితం వణ్ణేన్తో ఆహ. తత్థ **అత్థవతీతి** నిబ్బానదాయకట్ఠేన పరమత్థనిస్సితా. **సుబ్యఞ్జనాతి** పరిసుద్ధబ్యఞ్జనా. **సుభాసితాతి** సుకథితా. **అట్ఠికత్వాతి** అత్తనో అత్థికభావం కత్వా అత్థికో హుత్వా సక్కచ్చం సుణేయ్య. **పుబ్బాపరియన్తి** పఠమజ్ఝానం పుబ్బవిసేసో, దుతియజ్ఝానం అపరవిసేసో. దుతియజ్ఝానం పుబ్బవిసేసో, తతియజ్ఝానం అపరవిసేసోతి ఏవం అట్ఠసమాపత్తిచతుమగ్గవసేన పుబ్బాపరభావేన ఠితం విసేసం. **అదస్సనన్తి** పరియోసానే అపరవిసేసం అరహత్తం లభిత్వా నిబ్బానం పాపుణేయ్య. నిబ్బానప్పత్తో హి పుగ్గలో మచ్చురాజస్స అదస్సనం గతో నామ హోతీతి.

ఏవం సత్థా అరహత్తేన దేసనాయ కూటం గణ్హిత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి మోగ్గల్లానస్స ఆళాహనే పుప్ఫవస్సం వస్సీ”తి వత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేన్తో ఆహ –

౯౩. “సాలిస్సరో సారిపుత్తో, మేణ్డిస్సరో చ కస్సపో;
పబ్బతో అనురుద్ధో చ, కచ్చాయనో చ దేవలో;

౯౪. “అనుసిస్సో చ ఆనన్దో, కిసవచ్ఛో చ కోలితో;

నారదో ఉదాయిత్థేరో, పరిసా బుద్ధపరిసా;

సరభఙ్గో లోకనాథో, ఏవం ధారేథ జాతక”న్తి.

సరభఙ్గజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౫౨౩] ౩. అలమ్బుసాజాతకవణ్ణనా

అథబ్రవీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పురాణదుతియికాపలోభనం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు **ఇన్ద్రియజాతకే** (జా. ౧.౮.౬౦ ఆదయో) విత్థారితమేవ. సత్థా పన తం భిక్ఖుం “సచ్చం కిర త్వం, భిక్ఖు, ఉక్కణ్ఠితోసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “సచ్చం, భన్తే”తి వుత్తే “కేన ఉక్కణ్ఠాపితోసీ”తి వత్వా “పురాణదుతియికాయా”తి వుత్తే “భిక్ఖు ఏసా ఇత్థీ తుయ్హం అనత్థకారికా, త్వం ఏతం నిస్సాయ ఝానం నాసేత్వా తీణి సంవచ్ఛరాని మూళ్హో విసఞ్ఞీ నిపజ్జిత్వా ఉప్పన్నాయ సఞ్ఞాయ మహాపరిదేవం పరిదేవీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాసిరట్ఠే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో సబ్బసిప్పేసు నిప్ఫత్తిం పత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అరఞ్ఞాయతనే వనమూలఫలాహారో యాపేసి. అథేకా మిగీ తస్స పస్సావట్ఠానే సమ్భవమిస్సకం తిణం ఖాదిత్వా ఉదకం పివి. ఏత్తకేనేవ చ తస్మిం పటిబద్ధచిత్తా గబ్భం పటిలభిత్వా తతో పట్ఠాయ కత్థచి అగన్త్వా తత్థేవ తిణం ఖాదిత్వా అస్సమస్స సామన్తేయేవ విచరతి . మహాసత్తో పరిగ్గణ్హన్తో తం కారణం అఞ్ఞాసి. సా అపరభాగే మనుస్సదారకం విజాయి. మహాసత్తో తం పుత్తసినేహేన పటిజగ్గి, “ఇసిసిఙ్గో”తిస్స నామం అకాసి. అథ నం మహాసత్తో విఞ్ఞుతప్పత్తం పబ్బాజేత్వా అత్తనో మహల్లకకాలే తం ఆదాయ నారివనం నామ గన్త్వా, “తాత, ఇమస్మిం హిమవన్తే ఇమేహి పుప్ఫేహి సదిసా ఇత్థియో నామ హోన్తి, తా అత్తనో వసం గతే మహావినాసం పాపేన్తి, న తాసం వసం నామ గన్తుం వట్టతీ”తి ఓవదిత్వా అపరభాగే బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

ఇసిసిఙ్గోపి ఝానకీళం కీళన్తో హిమవన్తప్పదేసే వాసం కప్పేసి. ఘోరతపో పరమధితిన్ద్రియో అహోసి. అథస్స సీలతేజేన సక్కస్స భవనం కమ్పి, సక్కో ఆవజ్జేన్తో తం కారణం ఞత్వా “అయం మం సక్కత్తా చావేయ్య, ఏకం అచ్ఛరం పేసేత్వా సీలమస్స భిన్దాపేస్సామీ”తి సకలదేవలోకం ఉపపరిక్ఖన్తో అత్తనో అడ్ఢతేయ్యకోటిసఙ్ఖానం పరిచారికానం మజ్ఝే ఏకం అలమ్బుసం నామ అచ్ఛరం ఠపేత్వా అఞ్ఞం తస్స సీలం భిన్దితుం సమత్థం అదిస్వా తం పక్కోసాపేత్వా తస్స సీలభేదం కాతుం ఆణాపేసి. తమత్థం ఆవికరోన్తో సత్థా పఠమం గాథమాహ –

౯౫. “అథబ్రవి బ్రహా ఇన్దో, వత్రభూ జయతం పితా;

దేవకఞ్ఞం పరాభేత్వా, సుధమ్మాయం అలమ్బుస”న్తి.

తత్థ **బ్రహా**తి మహా. **వత్రభూ**తి వత్రస్స నామ అసురస్స అభిభవితా. **జయతం పితా**తి జయన్తానం జయప్పత్తానం సేసానం తేత్తింసాయ దేవపుత్తానం పితుకిచ్చసాధనేన పితా. **పరాభేత్వా**తి హదయం భిన్దిత్వా ఓలోకేన్తో వియ తం “పటిబలా అయ”న్తి ఞత్వాతి అత్థో. **సుధమ్మాయ**న్తి సుధమ్మాయం దేవసభాయం.

పణ్డుకమ్బలసిలాసనే నిసిన్నో తం అలమ్బుసం పక్కోసాపేత్వా ఇదమాహ –

౯౬. “మిస్సే దేవా తం యాచన్తి, తావతింసా సఇన్దకా;
ఇసిప్పలోభనే గచ్ఛ, ఇసిసిఙ్గం అలమ్బుసే”తి.

తత్థ **మిస్సేతి** తం ఆలపతి, ఇదఞ్చ తస్సా నామం, సబ్బా పనిత్థియో పురిసే కిలేసమిస్సనేన మిస్సనతో “మిస్సా”తి వుచ్చన్తి, తేన సాధారణేన గుణనామేనాలపన్తో ఏవమాహ. **ఇసిప్పలోభనేతి** ఇసీనం పలోభనసమత్థే. **ఇసిసిఙ్గన్తి** తస్స కిర మత్థకే మిగసిఙ్గాకారేన ద్వే చూళా ఉట్ఠహింసు, తస్మా ఏవం వుచ్చతి.

ఇతి సక్కో “గచ్ఛ ఇసిసిఙ్గం ఉపసఙ్కమిత్వా అత్తనో వసం ఆనేత్వా సీలమస్స భిన్దా”తి అలమ్బుసం ఆణాపేసి.

౯౭. “పురాయం అమ్హే అచ్చేతి, వత్తవా బ్రహ్మచరియవా;
నిబ్బానాభిరతో వుద్ధో, తస్స మగ్గాని ఆవరా”తి. – వచనం ఆహ;

తత్థ **పురాయన్తి** అయం తాపసో వత్తసమ్పన్నో చ బ్రహ్మచరియవా చ, సో పనేస దీఘాయుకతాయ నిబ్బానసఙ్ఖాతే మగ్గే అభిరతో గుణవుద్ధియా చ వుద్ధో. తస్మా యావ ఏస అమ్హే నాతిక్కమతి, న అభిభవిత్వా ఇమమ్హా ఠానా చావేతి, తావదేవ త్వం గన్త్వా తస్స దేవలోకగమనాని మగ్గాని ఆవర, యథా ఇధ నాగచ్ఛతి, ఏవం కరోహీతి అత్థో.

తం సుత్వా అలమ్బుసా గాథాద్వయమాహ –

౯౮. “దేవరాజ కిమేవ త్వం, మమేవ తువం సిక్ఖసి;
ఇసిప్పలోభనే గచ్ఛ, సన్తి అఞ్ఞాపి అచ్ఛరా.

౯౯. “మాదిసియో పవరా చేవ, అసోకే నన్దనే వనే;
తాసమ్పి హోతు పరియాయో, తాపి యన్తు పలోభనా”తి.

తత్థ **కిమేవ త్వన్తి** కిం నామేతం త్వం కరోసీతి దీపేతి. **మమేవ తువం సిక్ఖసీతి** ఇమస్మిం సకలదేవలోకే మమేవ తువం ఇక్ఖసి, అఞ్ఞం న పస్ససీతి అధిప్పాయేన వదతి. **స**-కారో పనేత్థ బ్యఞ్జనసన్ధికరో. **ఇసిప్పలోభనే గచ్ఛాతి** కింకారణా మఞ్ఞేవ ఏవం వదేసీతి అధిప్పాయో . **పవరా చేవాతి** మయా ఉత్తరితరా చేవ. **అసోకేతి** సోకరహితే. **నన్దనేతి** నన్దిజనకే. **పరియాయోతి** గమనవారో.

తతో సక్కో తిస్సో గాథాయో అభాసి –

౧౦౦. “అద్ధా హి సచ్చం భణసి, సన్తి అఞ్ఞాపి అచ్ఛరా;
తాదిసియో పవరా చేవ, అసోకే నన్దనే వనే.

౧౦౧. “న తా ఏవం పజానన్తి, పారిచరియం పుమం గతా;
యాదిసం త్వం పజానాసి, నారి సబ్బఙ్గసోభనే.

౧౦౨."త్వమేవ గచ్ఛ కల్యాణి, ఇత్థీనం పవరా చసి;

తవేవ వణ్ణరూపేన, సవసమానయిస్ససీ"తి.

తత్థ **పుమం గతాతి** పురిసం ఉపసఙ్కమన్తా సమానా పురిసపలోభినిపారిచరియం న జానన్తి. **వణ్ణరూపేనాతి** సరీరవణ్ణేన చేవ రూపసమ్పత్తియా చ. **సవసమానయిస్ససీతి** తం తాపసం అత్తనో వసం ఆనేస్ససీతి.

తం సుత్వా అలమ్బుసా ద్వే గాథా అభాసి –

౧౦౩. "న వాహం న గమిస్సామి, దేవరాజేన పేసితా;

విభేమి చేతం ఆసాదుం, ఉగ్గతేజో హి బ్రాహ్మణో.

౧౦౪."అనేకే నిరయం పత్తా, ఇసిమాసాదియా జనా;

ఆపన్నా మోహసంసారం, తస్మా లోమాని హంసయే"తి.

తత్థ **న వాహన్తి** న వే అహం. **విభేమీతి** భాయామి. **ఆసాదున్తి** ఆసాదితుం. ఇదం వుత్తం హోతి – నాహం, దేవ, తయా పేసితా న గమిస్సామి, అపిచాహం తం ఇసిం సీలభేదనత్థాయ అల్లీయితుం భాయామి, ఉగ్గతేజో హి సోతి. **ఆసాదియాతి** ఆసాదేత్వా. **మోహసంసారన్తి** మోహేన సంసారం, మోహేన ఇసిం పలోభేత్వా సంసారం ఆపన్నా వట్టదుక్ఖే పతిట్ఠితా సత్తా గణనపథం అతిక్కన్తా . **తస్మాతి** తేన కారణేన. **లోమాని హంసయేతి** అహం లోమాని ఉట్ఠపేమి, "తస్స కిరాహం సీలం భిన్దిస్సామీ"తి చిన్తయమానాయ మే లోమాని పహంసన్తీతి వదతి.

౧౦౫."ఇదం వత్వాన పక్కామి, అచ్ఛరా కామవణ్ణినీ;

మిస్సా మిస్సితుమిచ్ఛన్తీ, ఇసిసిఙ్గం అలమ్బుసా.

౧౦౬."సా చ తం వనమోగయ్హ, ఇసిసిఙ్గేన రక్ఖితం;

బిమ్బిజాలకసఞ్ఛన్నం, సమన్తా అద్ధయోజనం.

౧౦౭. "పాతోవ పాతరాసమ్హి, ఉదణ్హసమయం పతి;

అగ్గిట్ఠం పరిమజ్జన్తం, ఇసిసిఙ్గం ఉపాగమీ"తి. – ఇమా అభిసమ్బుద్ధగాథా;

తత్థ **పక్కామీతి** తేన హి, దేవరాజ, ఆవజ్జేయ్యాసి మన్తి అత్తనో సయనగబ్భం పవిసిత్వా అలఙ్కరిత్వా ఇసిసిఙ్గం కిలేసేన మిస్సితుం ఇచ్ఛన్తీ పక్కామి, భిక్ఖవే, సా అచ్ఛరా తస్స అస్సమం గతాతి. **బిమ్బిజాలకసఞ్ఛన్నన్తి** రత్తఙ్కురవనేన సఞ్ఛన్నం. **పాతోవ పాతరాసమ్హీతి**, భిక్ఖవే, పాతరాసవేలాయ పాతోవ పగేయేవ అతిపగేవ. **ఉదణ్హసమయం పతీతి** సూరియుగ్గమనవేలాయమేవ. **అగ్గిట్ఠన్తి** అగ్గిసాలం. రత్తిం పధానమనుయుఞ్జిత్వా పాతోవ న్హత్వా ఉదకకిచ్చం కత్వా పణ్ణసాలాయం థోకం ఝానసుఖేన వీతినామేత్వా నిక్ఖమిత్వా అగ్గిసాలం సమ్మజ్జన్తం తం ఇసిసిఙ్గం సా ఉపాగమి, ఇత్థివిలాసం దస్సేన్తీ తస్స పురతో అట్ఠాసి.

అథ నం తాపసో పుచ్ఛన్తో ఆహ –

౧౦౮."కా ను విజ్జురివాభాసి, ఓసధీ వియ తారకా;
విచిత్తహత్థాభరణా, ఆముత్తమణికుణ్డలా.

౧౦౯."ఆదిచ్చవణ్ణసఙ్కాసా, హేమచన్దనగన్ధినీ;
సఞ్ఞతూరూ మహామాయా, కుమారీ చారుదస్సనా.

౧౧౦."విలగ్గా ముదుకా సుద్ధా, పాదా తే సుప్పతిట్ఠితా;
గమనా కామనీయా తే, హరన్తియేవ మే మనో.

౧౧౧."అనుపుబ్బా చ తే ఊరూ, నాగనాససమూపమా;
విమట్ఠా తుయ్హం సుస్సోణీ, అక్ఖస్స ఫలకం యథా.

౧౧౨."ఉప్పలస్సేవ కిఞ్జక్ఖా, నాభి తే సాధుసణ్ఠితా;
పురా కణ్హఞ్జనస్సేవ, దూరతో పతిదిస్సతి.

౧౧౩. "దువిధా జాతా ఉరజా, అవణ్టా సాధుపచ్చుదా;
పయోధరా అపతితా, అడ్ఢలాబుసమా థనా.

౧౧౪."దీఘా కమ్బుతలాభాసా, గీవా ఏణేయ్యకా యథా;
పణ్డరావరణా వగ్గు, చతుత్థమనసన్నిభా.

౧౧౫."ఉద్ధగ్గా చ అధగ్గా చ, దుమగ్గపరిమజ్జితా;
దువిజా నేలసమ్భూతా, దన్తా తవ సుదస్సనా.

౧౧౬."అపణ్డరా లోహితన్తా, జిఞ్జూకఫలసన్నిభా;
ఆయతా చ విసాలా చ, నేత్తా తవ సుదస్సనా.

౧౧౭. "నాతిదీఘా సుసమ్మట్ఠా, కనకబ్యాసమోచితా;
ఉత్తమఙ్గరుహా తుయ్హం, కేసా చన్దనగన్ధికా.

౧౧౮."యావతా కసిగోరక్ఖా, వాణిజానఞ్చ యా గతి;
ఇసీనఞ్చ పరక్కన్తం, సఞ్ఞతానం తపస్సినం.

౧౧౯."న తే సమసమం పస్సే, అస్మిం పథవిమణ్డలే;
కో వా త్వం కస్స వా పుత్తో, కథం జానేము తం మయ"న్తి.

తత్థ **విచిత్తహత్థాభరణాతి** విచిత్తేహి హత్థాభరణేహి సమన్నాగతా. **హేమచన్దనగన్ధినీతి** సువణ్ణవణ్ణచన్దనగన్ధవిలేపనా. **సణ్ఠితూరూతి** సువట్టితఘనఊరు సమ్పన్నఊరులక్ఖణా. **విలగ్గాతి** సంఖిత్తమజ్ఝా. **ముదుకాతి** ముదు సుఖుమాలా. **సుద్ధాతి** నిమ్మలా. **సుప్పతిట్ఠితాతి** సమం పథవిం ఫుసన్తా సుట్ఠు పతిట్ఠితా. **గమనాతి** గచ్ఛమానా. **కామనీయాతి** కన్తా కామితబ్బయుత్తకా. **హరన్తియేవ మే మనోతి** ఏతే ఏవరూపేన పరమేన ఇత్థివిలాసేన చఙ్కమన్తియా తవ పాదా మమ చిత్తం హరన్తియేవ. **విమట్ఠాతి** విసాలా. **సుస్సోణీతి** సున్దరసోణీ. **అక్ఖస్సాతి** సున్దరవణ్ణస్స అక్ఖస్స సువణ్ణఫలకం వియ విసాలా తే సోణీతి వదతి. **ఉప్పలస్సేవ కిఞ్జక్ఖాతి** నీలుప్పలకణ్ణికా వియ. **కణ్హఞ్జనస్సేవాతి** సుఖుమకణ్హలోమచిత్తత్తా ఏవమాహ.

"దువిధా"తిగాథం థనే వణ్ణయన్తో ఆహ. తే హి ద్వే హుత్వా ఉరే జాతా వణ్టస్స అభావా **అవణ్టా,** ఉరే లగ్గా ఏవ హుత్వా సుట్ఠు నిక్ఖన్తత్తా **సాధుపచ్ఛదా,** పయస్స ధారణతో **పయోధరా, అపతితాతి** న పతితా, అమిలాతతాయ వా అలమ్బనతాయ వా న అన్తో పవిట్ఠాతి అపతితా, సువణ్ణఫలకే ఠపితసువణ్ణమయవట్టఅలాబునో అడ్ఢేన సదిసతాయ **అడ్ఢలాబుసమా థనా. ఏణేయ్యకా యథాతి** ఏణీమిగస్స హి దీఘా చ వట్టా చ గీవా సోభతి యథా, ఏవం తవ గీవా థోకం దీఘా. **కమ్బుతలాభాసాతి** సువణ్ణాలిఙ్గతలసన్నిభా గీవాతి అత్థో. **పణ్డరావరణాతి** దన్తావరణా. **చతుత్థమనసన్నిభాతి** చతుత్థమనో వుచ్చతి చతుత్థమనవత్థుభూతా జివ్హా. అభిరత్తభావేన జివ్హాసదిసం తే ఓట్ఠపరియోసానన్తి వదతి. **ఉద్ధగ్గాతి** హేట్ఠిమదన్తా. **అధగ్గాతి** ఉపరిమదన్తా. **దుమగ్గపరిమజ్జితాతి** దన్తకట్ఠపరిమజ్జితా పరిసుద్ధా. **దువిజాతి** ద్విజా. **నేలసమ్భూతాతి** నిద్దోసేసు హనుమంసపరియోసానేసు సమ్భూతా.

అపణ్డరాతి కణ్హా. **లోహితన్తాతి** రత్తపరియన్తా. **జిఞ్జుకఫలసన్నిభాతి** రత్తట్ఠానే జిఞ్జుకఫలసదిసా. **సుదస్సనాతి** పస్సన్తానం అతిత్తికరా పఞ్చపసాదసమన్నాగతా. **నాతిదీఘాతి** పమాణయుత్తా. **సుసమ్మట్ఠాతి** సుట్ఠు సమ్మట్ఠా. **కనకబ్యాసమోచితాతి** కనకబ్యా వుచ్చతి సువణ్ణఫణికా, తాయ గన్ధతేలం ఆదాయ పహరితా సురచితా. **కసిగోరక్ఖాతి** ఇమినా కసిఞ్చ గోరక్ఖఞ్చ నిస్సాయ జీవనకసత్తే దస్సేతి. **యా గతీతి** యత్తకా నిప్ఫత్తి. **పరక్కన్తన్తి** యత్తకం ఇసీనం పరక్కన్తం, విత్థారికతా ఇమస్మిం హిమవన్తే యత్తకా ఇసయో వసన్తీతి అత్థో. **న తే సమసమన్తి** తేసు సబ్బేసు ఏకమ్పి రూపలీళావిలాసాదిసమతాయ తయా సమానం న పస్సామి. **కో వా త్వన్తి** ఇదం తస్సా ఇత్థిభావం జానన్తో పురిసవోహారవసేన పుచ్ఛతి.

ఏవం పాదతో పట్ఠాయ యావ కేసా అత్తనో వణ్ణం భాసన్తే తాపసే అలమ్బుసా తుణ్హీ హుత్వా తస్సా కథాయ యథానుసన్ధిం గతాయ తస్స సమ్మూళ్హభావం ఞత్వా గాథమాహ –

౧౨౦."న పఞ్హకాలో భద్దన్తే, కస్సపేవం గతే సతి;

ఏహి సమ్మ రమిస్సామ, ఉభో అస్మాకమస్సమే;

ఏహి తం ఉపగూహిస్సం, రతీనం కుసలో భవా"తి.

తత్థ **కస్సపేవం గతే సతీతి** కస్సపగోత్త ఏవం తవ చిత్తే పవత్తే సతి పఞ్హకాలో న హోతి. **సమ్మాతి** వయస్స, పియవచనాలపనమేతం. **రతీనన్తి** పఞ్చకామగుణరతీనం.

ఏవం వత్వా అలమ్బుసా చిన్తేసి – "నాయం మయి ఠితాయ హత్థపాసం ఆగమిస్సతి, గచ్ఛన్తీ వియ భవిస్సామీ"తి. సా ఇత్థిమాయాకుసలతాయ తాపసం అనుపసఙ్కమిత్వా ఆగతమగ్గాభిముఖీ పాయాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౧౨౧.“ఇదం వత్వాన పక్కామి, అచ్ఛరా కామవణ్ణినీ;

మిస్సా మిస్సితుమిచ్ఛన్తీ, ఇసిసిఙ్గం అలమ్బుసా”తి.

అథ నం తాపసో గచ్ఛన్తిం దిస్వా “అయం గచ్ఛతీ”తి అత్తనో దన్ధపరక్కమం మన్దగమనం ఛిన్దిత్వా వేగేన ధావిత్వా కేసేసు హత్థేన పరామసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౧౨౨.“సో చ వేగేన నిక్ఖమ్మ, ఛేత్వా దన్ధపరక్కమం;

తముత్తమాసు వేణీసు, అజ్ఝప్పత్తో పరామసి.

౧౨౩.“తముదావత్త కల్యాణీ, పలిస్సజి సుసోభనా;

చవితమ్హి బ్రహ్మచరియా, యథా తం అథ తోసితా.

౧౨౪.“మనసా అగమా ఇన్దం, వసన్తం నన్దనే వనే;

తస్సా సఙ్కప్పమఞ్ఞాయ, మఘవా దేవకుఞ్జరో.

౧౨౫.“పల్లఙ్కం పహిణీ ఖిప్పం, సోవణ్ణం సోపవాహనం;

సఉత్తరచ్ఛదపఞ్ఞాసం, సహస్సపటియత్థతం.

౧౨౬.“తమేనం తత్థ ధారేసి, ఉరే కత్వాన సోభనా;

యథా ఏకముహుత్తంవ, తీణి వస్సాని ధారయి.

౧౨౭.“విమదో తీహి వస్సేహి, పబుజ్ఝిత్వాన బ్రాహ్మణో;

అద్దసాసి హరితరుక్ఖే, సమన్తా అగ్గియాయనం.

౧౨౮.“నవపత్తవనం ఫుల్లం, కోకిలగ్గణఘోసితం;

సమన్తా పవిలోకేత్వా, రుదం అస్సూని వత్తయి.

౧౨౯.“న జుహే న జపే మన్తే, అగ్గిహుత్తం పహాపితం;

కో ను మే పారిచరియాయ, పుబ్బే చిత్తం పలోభయి.

౧౩౦. “అరఞ్ఞే మే విహరతో, యో మే తేజా హ సమ్భుతం;

నానారతనపరిపూరం, నావంవ గణ్హి అణ్ణవే”తి.

తత్థ **అజ్ఝప్పత్తో**తి సమ్పత్తో. **తముదావత్త కల్యాణీ**తి తం కేసే పరామసిత్వా ఠితం ఇసిం ఉదావత్తిత్వా నివత్తిత్వా కల్యాణదస్సనా సా సుట్ఠు సోభనా. **పలిస్సజీ**తి ఆలిఙ్గి. **చవితమ్హి బ్రహ్మచరియా, యథా తం అథ తోసితా**తి, భిక్ఖవే, తస్స ఇసినో తావదేవ ఝానం అన్తరధాయి. తస్మిం తమ్హా ఝానా బ్రహ్మచరియా చవితే యథా తం సక్కేన పత్థితం, తథేవ

అహోసి. అథ సక్కస్స పత్థనాయ సమిద్ధభావం విదిత్వా సా దేవకఞ్ఞా తోసితా, తస్స తేన బ్రహ్మచరియవినాసేన సఞ్జనితపీతిపామోజ్జాతి అత్థో.

మనసా అగమాతి సా తం ఆలిఙ్గిత్వా ఠితా "అహో వత సక్కో పల్లఙ్కం మే పేసెయ్యా"తి ఏవం పవత్తేన మనసా ఇన్దం అగమా. **నన్దనే వనేతి** నన్దిజననసమత్థతాయ నన్దనవనసఙ్ఖాతే తావతింసభవనే వసన్తం. **దేవకుఞ్జరోతి** దేవసేట్ఠో . **పహిణీతి** పేసేసి. "పాహిణీ"తిపి పాఠో. **సోపవాహనన్తి** సపరివారం. **సఉత్తరచ్ఛదపఞ్ఞాసన్తి** పఞ్ఞాసాయ ఉత్తరచ్ఛదేహి పటిచ్ఛాదితం. **సహస్సపటియత్థతన్తి** సహస్సదిబ్బకోజవత్థతం. **తమేనం తత్థాతి** తం ఇసిసిఙ్గం తత్థ దిబ్బపల్లఙ్కే నిసిన్నా సా ఉరే కత్వా ధారేసి. **తీణి వస్సానీతి** ఏకముహుత్తం వియ మనుస్సగణనాయ తీణి వస్సాని తం ఉరే నిపజ్జాపేత్వా తత్థ నిసిన్నా ధారేసి.

విమదోతి నిమ్మదో విగతసఞ్ఞభావో. సో హి తీణి సంవచ్ఛరాని విసఞ్ఞో సయిత్వా పచ్ఛా పటిలద్ధసఞ్ఞో పబుజ్ఝి. తస్మిం పబుజ్ఝమానే హత్థాదిఫన్దనం దిస్వావ అలమ్బుసా తస్స పబుజ్ఝనభావం ఞత్వా పల్లఙ్కం అన్తరధాపేత్వా సయమ్పి అన్తరహితా అట్ఠాసి. **అద్దసాసీతి** సో అస్సమపదం ఓలోకేన్తో "కేన ను ఖోమ్హి సీలవినాసం పాపితో"తి చిన్తేత్వా మహన్తేన సద్దేన పరిదేవమానో అద్దసాసి. **హరితరుక్ఖేతి** అగ్గియాయనసఙ్ఖాతం అగ్గిసాలం సమన్తా పరివారేత్వా ఠితే హరితపత్తరుక్ఖే. **నవపత్తవనన్తి** తరుణేహి నవపత్తేహి సఞ్ఛన్నం వనం. **రుదన్తి** పరిదేవన్తో.

న జుహే న జపే మన్తేతి అయమస్స పరిదేవనగాథా. **పహాపితన్తి** హాపితం, ప-కారో ఉపసగ్గమత్తం. **పారిచరియాయాతి** కో ను కిలేసపారిచరియాయ ఇతో పుబ్బే మమ చిత్తం పలోభయీతి పరిదేవతి. **యో మే తేజా హ సమ్భుతన్తి** హ-కారో నిపాతమత్తం. యో మమ సమణతేజేన సమ్భూతం ఝానగుణం నానారతనపరిపుణ్ణం మహన్తం మహణ్ణవే నావం వియ గణ్హి, వినాసం పాపేసి, కో నామేసోతి పరిదేవతీతి.

తం సుత్వా అలమ్బుసా చిన్తేసి – "సచాహం న కథేస్సామి, అయం మే అభిసపిస్సతి, హన్దస్స కథేస్సామీ"తి. సా దిస్సమానేన కాయేన ఠత్వా గాథమాహ –

౧౩౧. "అహం తే పారిచరియాయ, దేవరాజేన పేసితా;
అవధిం చిత్తం చిత్తేన, పమాదో త్వం న బుజ్ఝసీ"తి.

సో తస్సా కథం సుత్వా పితరా దిన్నఓవాదం సరిత్వా "పితు వచనం అకత్వా మహావినాసం పత్తోమ్హీ"తి పరిదేవన్తో చతస్సో గాథాయో అభాసి –

౧౩౨. "ఇమాని కిర మం తాతో, కస్సపో అనుసాసతి;
కమలాసదిసిత్థియో, తాయో బుజ్ఝేసి మాణవ.

౧౩౩. "ఉరేగణ్డాయో బుజ్ఝేసి, తాయో బుజ్ఝేసి మాణవ;
ఇచ్చానుసాసి మం తాతో, యథా మం అనుకమ్పకో.

౧౩౪. "తస్సాహం వచనం నాకం, పితు వుద్ధస్స సాసనం;

అరఞ్ఞే నిమ్మనుస్సమ్హి, స్వజ్జ ఝాయామి ఏకకో.

౧౩౫."సోహం తథా కరిస్సామి, ధిరత్థు జీవితేన మే;
పున వా తాదిసో హేస్సం, మరణం మే భవిస్సతీ"తి.

తత్థ **ఇమానీ**తి ఇమాని వచనాని. **కమలాసదిసిత్థియో**తి కమలా వుచ్చతి నారిపుప్ఫలతా, తాసం పుప్ఫసదిసా ఇత్థియో. **తాయో బుజ్ఝేసి మాణవా**తి మాణవ త్వం తాయో జానేయ్యాసి, ఇత్వా దస్సనపథం అగన్త్వా పలాపేయ్యాసీతి యాని ఏవరూపాని వచనాని తదా మం తాతో అనుసాసతి, ఇమాని కిర తానీతి. **ఉరేగణ్డాయో**తి ఉరమ్హి ద్వీహి గణ్డేహి సమన్నాగతా. **తాయో బుజ్ఝేసి, మాణవా**తి, మాణవ, తాయో అత్తనో వసం గతే వినాసం పాపేన్తీతి త్వం జానేయ్యాసి. **నాకన్తి** నాకరిం. **ఝాయామీ**తి పజ్ఝాయామి పరిదేవామి. **ధిరత్థు జీవితేన మే**తి ధిరత్థు గరహితం మమ జీవితం, జీవితేన మే కో అత్థో. **పున వా**తి తథా కరిస్సామి, యథా పున వా తాదిసో భవిస్సామి, నట్ఠం ఝానం ఉప్పాదేత్వా వీతరాగో భవిస్సామి, మరణం వా మే భవిస్సతీతి.

సో కామరాగం పహాయ పున ఝానం ఉప్పాదేసి. అథస్స సమణతేజం దిస్వా ఝానస్స చ ఉప్పాదితభావం ఇత్వా అలమ్బుసా భీతా ఖమాపేసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ద్వే గాథాయో అభాసి –

౧౩౬."తస్స తేజం వీరియఞ్చ, ధితిం ఇత్వా అవట్ఠితం;
సిరసా అగ్గహీ పాదే, ఇసిసిఙ్గం అలమ్బుసా.

౧౩౭."మా మే కుజ్ఝ మహావీర, మా మే కుజ్ఝ మహాఇసే;
మహా అత్థో మయా చిణ్ణో, తిదసానం యసస్సినం;
తయా పకమ్పితం ఆసి, సబ్బం దేవపురం తదా"తి.

అథ నం సో "ఖమామి తే, భద్దే, యథాసుఖం గచ్ఛా"తి విస్సజ్జేన్తో గాథమాహ –

౧౩౮."తావతింసా చ యే దేవా, తిదసానఞ్చ వాసవో;
త్వఞ్చ భద్దే సుఖీ హోహి, గచ్ఛ కఞ్ఞే యథాసుఖ"న్తి.

సా తం వన్దిత్వా తేనేవ సువణ్ణపల్లఙ్కేన దేవపురం గతా. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా తిస్సో గాథాయో అభాసి –

౧౩౯."తస్స పాదే గహేత్వాన, కత్వా చ నం పదక్ఖిణం;
అఞ్జలిం పగ్గహేత్వాన, తమ్హా ఠానా అపక్కమి.

౧౪౦."యో చ తస్సాసి పల్లఙ్కో, సోవణ్ణో సోపవాహనో;
సఉత్తరచ్ఛదపఞ్ఞాసో, సహస్సపటియత్థతో;
తమేవ పల్లఙ్కమారుయ్హ, అగా దేవాన సన్తికే.

౧౪౧.“తమోక్కమివ ఆయన్తిం, జలన్తిం విజ్జుతం యథా;

పతీతో సుమనో విత్తో, దేవిన్దో అదదా వర”న్తి.

తత్థ **ఓక్కమివా**తి దీపకం వియ. “పతీతో”తిఆదీహి తుట్ఠాకారోవ దస్సితో **అదదా వర**న్తి ఆగన్త్వా వన్దిత్వా ఠితాయ తుట్ఠో వరం అదాసి.

సా తస్స సన్తికే వరం గణ్హన్తీ ఓసానగాథమాహ –

౧౪౨.“వరఞ్చే మే అదో సక్క, సబ్బభూతానమిస్సర;

నిసిప్పలోభికా గచ్ఛే, ఏతం సక్క వరం వరే”తి.

తస్సత్థో – “సక్క దేవరాజ, సచే మే త్వం వరం అదో, పున ఇసిపలోభికాయ న గచ్ఛేయ్యం, మా మం ఏతదత్థాయ పహిణేయ్యాసి, ఏతం వరం వరే యాచామీ”తి.

సత్థా తస్స భిక్ఖునో ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే సో భిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా అలమ్బుసా పురాణదుతియికా అహోసి, ఇసిసిఙ్గో ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు, పితా మహాఇసి పన అహమేవ అహోసిన్తి.

అలమ్బుసాజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౫౨౪] ౪. సఙ్ఖపాలజాతకవణ్ణనా

అరియావకాసోసీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉపోసథకమ్మం ఆరబ్భ కథేసి. తదా హి సత్థా ఉపోసథికే ఉపాసకే సమ్పహంసేత్వా “పోరాణకపణ్డితా మహతిం నాగసమ్పత్తిం పహాయ ఉపోసథవాసం ఉపవసింసుయేవా”తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే రాజగహే మగధరాజా నామ రజ్జం కారేసి. తదా బోధిసత్తో తస్స రఞ్ఞో అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తి, “దుయ్యోధనో”తిస్స నామం కరింసు. సో వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా ఆగన్త్వా పితు సిప్పం దస్సేసి. అథ నం పితా రజ్జే అభిసిఞ్చిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఉయ్యానే వసి. బోధిసత్తో దివసస్స తిక్ఖత్తుం పితు సన్తికం అగమాసి. తస్స మహాలాభసక్కారో ఉదపాది. సో తేనేవ పలిబోధేన కసిణపరికమ్మమత్తమ్పి కాతుం అసక్కోన్తో చిన్తేసి – “మహా మే లాభసక్కారో, న సక్కా మయా ఇధ వసన్తేన ఇమం జటం ఛిన్దితుం, పుత్తస్స మే అనారోచేత్వావ అఞ్ఞత్థ గమిస్సామీ”తి. సో కఞ్చి అజానాపేత్వా ఉయ్యానా నిక్ఖమిత్వా మగధరట్ఠం అతిక్కమిత్వా మహిసకరట్ఠే సఙ్ఖపాలదహతో నామ నిక్ఖన్తాయ కణ్ణపేణ్ణాయ నదియా నివత్తనే చన్దకపబ్బతం ఉపనిస్సాయ పణ్ణసాలం కత్వా తత్థ వసన్తో కసిణపరికమ్మం కత్వా ఝానాభిఞ్ఞా నిబ్బత్తేత్వా ఉఞ్ఛాచరియాయ యాపేసి. తమేనం సఙ్ఖపాలో నామ నాగరాజా మహన్తేన పరివారేన కణ్ణపేణ్ణనదితో నిక్ఖమిత్వా అన్తరన్తరా ఉపసఙ్కమతి. సో తస్స ధమ్మం దేసేసి. అథస్స పుత్తో పితరం దట్ఠుకామో గతట్ఠానం అజానన్తో అనువిచారాపేత్వా “అసుకట్ఠానే నామ వసతీ”తి ఞత్వా తస్స దస్సనత్థాయ మహన్తేన పరివారేన తత్థ గన్త్వా ఏకమన్తే ఖన్ధవారం నివాసేత్వా కతిపయేహి అమచ్చేహి సద్ధిం అస్సమపదాభిముఖో పాయాసి.

తస్మిం ఖణే సఙ్ఖపాలో మహన్తేన పరివారేన ధమ్మం సుణన్తో నిసీది. సో తం రాజానం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా ఇసిం వన్దిత్వా ఉట్ఠాయాసనా పక్కామి. రాజా పితరం వన్దిత్వా పటిసన్థారం కత్వా నిసీదిత్వా పుచ్ఛి – "భన్తే, కతరరాజా నామేస తుమ్హాకం సన్తికం ఆగతో"తి. తాత, సఙ్ఖపాలనాగరాజా నామేసోతి. సో తస్స సమ్పత్తిం నిస్సాయ నాగభవనే లోభం కత్వా కతిపాహం వసిత్వా పితు భిక్ఖాహారం నిబద్ధం దాపేత్వా అత్తనో నగరమేవ గన్త్వా చతూసు ద్వారేసు దానసాలాయో కారేత్వా సకలజమ్బుదీపం సఙ్ఖోభేన్తో దానం దత్వా సీలం రక్ఖిత్వా ఉపోసథకమ్మం కత్వా నాగభవనం పత్థేత్వా ఆయుపరియోసానే నాగభవనే నిబ్బత్తిత్వా సఙ్ఖపాలనాగరాజా అహోసి . సో గచ్ఛన్తే కాలే తాయ సమ్పత్తియా విప్పటిసారీ హుత్వా తతో పట్ఠాయ మనుస్సయోనిం పత్థేన్తో ఉపోసథవాసం వసి. అథస్స నాగభవనే వసన్తస్స ఉపోసథవాసో న సమ్పజ్జతి, సీలవినాసం పాపుణాతి. సో తతో పట్ఠాయ నాగభవనా నిక్ఖమిత్వా కణ్ణపేణ్ణాయ నదియా అవిదూరే మహామగ్గస్స చ ఏకపదికమగ్గస్స చ అన్తరే ఏకం వమ్మికం పరిక్ఖిపిత్వా ఉపోసథం అధిట్ఠాయ సమాదిన్నసీలో "మమ చమ్మమంసాదీహి అత్థికా చమ్మమంసాదీని హరన్తూ"తి అత్తానం దానముఖే విస్సజ్జేత్వా వమ్మికమత్థకే నిపన్నో సమణధమ్మం కరోన్తో చాతుద్దసే పన్నరసే వసిత్వా పాటిపదే నాగభవనం గచ్ఛతి.

తస్మిం ఏకదివసం ఏవం సీలం సమాదియిత్వా నిపన్నే పచ్చన్తగామవాసినో సోళస జనా "మంసం ఆహరిస్సామా"తి ఆవుధహత్థా అరఞ్ఞే విచరన్తా కిఞ్చి అలభిత్వా నిక్ఖన్తా తం వమ్మికమత్థకే నిపన్నం దిస్వా "మయం అజ్జ గోధాపోతకమ్పి న లభిమ్హా, ఇమం నాగరాజానం వధిత్వా ఖాదిస్సామా"తి చిన్తేత్వా "మహా ఖో పనేస గయ్హమానో పలాయేయ్య, యథానిపన్నమేవ తం భోగేసు సూలేహి విజ్ఝిత్వా దుబ్బలం కత్వా గణ్హిస్సామా"తి సూలాని ఆదాయ ఉపసఙ్కమింసు. బోధిసత్తస్స సరీరం మహన్తం ఏకదోణికనావప్పమాణం వట్టేత్వా ఠపితసుమనపుప్ఫదామం వియ జిఞ్జుకఫలసన్నిభేహి అక్ఖీహి జయసుమనపుప్ఫసదిసేన చ సీసేన సమన్నాగతం అతివియ సోభతి. సో తేసం సోళసన్నం జనానం పదసద్దేన భోగన్తరతో సీసం నీహరిత్వా రత్తక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా తే సూలహత్థే ఆగచ్ఛన్తే దిస్వా చిన్తేసి – "అజ్జ మయ్హం మనోరథో మత్థకం పాపుణిస్సతి, అహం అత్తానం దానముఖే నియ్యాదేత్వా వీరియం అధిట్ఠహిత్వా నిపన్నో, ఇమే మమ సరీరం సత్తీహి కోట్టేత్వా ఛిద్దావఛిద్దం కరోన్తే కోధవసేన అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా న ఓలోకేస్సామీ"తి అత్తనో సీలభేదభయేన దళ్హం అధిట్ఠాయ సీసం భోగన్తరేయేవ పవేసేత్వా నిపజ్జి. అథ నం తే ఉపగన్త్వా నఙ్గుట్ఠే గహేత్వా కడ్ఢన్తా భూమియం పోథేత్వా తిఖిణసూలేహి అట్ఠసు ఠానేసు విజ్ఝిత్వా సకణ్టకకాళవేత్తయట్ఠియో పహారముఖేహి పవేసేత్వా అట్ఠసు ఠానేసు కాజేనాదాయ మహామగ్గం పటిపజ్జింసు, మహాసత్తో సూలేహి విజ్ఝనతో పట్ఠాయ ఏకట్ఠానేపి కోధవసేన అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా తే న ఓలోకేసి. తస్స అట్ఠహి కాజేహి ఆదాయ నీయమానస్స సీసం ఓలమ్బేత్వా భూమియం పహరి. అథ నం "సీసమస్స ఓలమ్బతీ"తి మహామగ్గే నిపజ్జాపేత్వా తరుణసూలేన నాసాపుటం విజ్ఝిత్వా రజ్జుకం పవేసేత్వా సీసం ఉక్ఖిపిత్వా కాజకోటియం లగ్గిత్వా పునపి ఉక్ఖిపిత్వా మగ్గం పటిపజ్జింసు.

తస్మిం ఖణే విదేహరట్ఠే మిథిలనగరవాసీ ఆళారో నామ కుటుమ్బికో పఞ్చ సకటసతాని ఆదాయ సుఖయానకే నిసీదిత్వా గచ్ఛన్తో తే భోజపుత్తే బోధిసత్తం తథా గణ్హిత్వా గచ్ఛన్తే దిస్వా తేసం సోళసన్నమ్పి సోళసహి వాహగోణేహి సద్ధిం పసతం పసతం సువణ్ణమాసకే సబ్బేసం నివాసనపారుపనాని భరియానమ్పి నేసం వత్థాభరణాని దత్వా విస్సజ్జాపేసి. అథ సో నాగభవనం గన్త్వా తత్థ పపఞ్చం అకత్వా మహన్తేన పరివారేన నిక్ఖమిత్వా ఆళారం ఉపసఙ్కమిత్వా నాగభవనస్స వణ్ణం కథేత్వా తం ఆదాయ నాగభవనం గన్త్వా తీహి నాగకఞ్ఞాసతేహి సద్ధిం మహన్తమస్స యసం దత్వా దిబ్బేహి కామేహి సన్తప్పేసి. ఆళారో నాగభవనే ఏకవస్సం వసిత్వా దిబ్బకామే పరిభుఞ్జిత్వా "ఇచ్ఛామహం, సమ్మ, పబ్బజితు"న్తి నాగరాజస్స

కథేత్వా పబ్బజితపరిక్ఖారే గహేత్వా నాగభవనతో హిమవన్తప్పదేసం గన్త్వా పబ్బజిత్వా తత్థ చిరం వసిత్వా అపరభాగే చారికం చరన్తో బారాణసిం పత్వా రాజుయ్యానే వసిత్వా పునదివసే భిక్ఖాయ నగరం పవిసిత్వా రాజద్వారం అగమాసి. అథ నం బారాణసిరాజా దిస్వా ఇరియాపథే పసీదిత్వా పక్కోసాపేత్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదాపేత్వా నానగ్గరసభోజనం భోజేత్వా అఞ్ఞతరస్మిం నీచే ఆసనే నిసిన్నో వన్దిత్వా తేన సద్ధిం సల్లపన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౪౩. "అరియావకాసోసి పసన్ననేత్తో, మఞ్ఞే భవం పబ్బజితో కులమ్హా;
కథం ను విత్తాని పహాయ భోగే, పబ్బజి నిక్ఖమ్మ ఘరా సపఞ్ఞా"తి.

తత్థ **అరియావకాసోసీ**తి నిద్దోససున్దరసరీరావకాసోసి, అభిరూపోసీతి అత్థో. **పసన్ననేత్తో**తి పఞ్చహి పసాదేహి యుత్తనేత్తో. **కులమ్హా**తి ఖత్తియకులా వా బ్రాహ్మణకులా వా సేట్ఠికులా వా పబ్బజితోసీతి మఞ్ఞామి. **కథం ను**తి కేన కారణేన కిం ఆరమ్మణం కత్వా ధనఞ్చ ఉపభోగే చ పహాయ ఘరా నిక్ఖమిత్వా పబ్బజితోసి సపఞ్ఞ పణ్డితపురిసాతి పుచ్ఛతి.

తతో పరం తాపసస్స చ రఞ్ఞో చ వచనప్పటివచనవసేన గాథానం సమ్బన్ధో వేదితబ్బో –

౧౪౪. "సయం విమానం నరదేవ దిస్వా, మహానుభావస్స మహోరగస్స;
దిస్వాన పుఞ్ఞాన మహావిపాకం, సద్ధాయహం పబ్బజితోమ్హి రాజ.

౧౪౫. "న కామకామా న భయా న దోసా, వాచం ముసా పబ్బజితా భణన్తి;
అక్ఖాహి మే పుచ్ఛితో ఏతమత్థం, సుత్వాన మే జాయిహితిప్పసాదో.

౧౪౬. "వాణిజ్జ రట్ఠాధిప గచ్ఛమానో, పథే అద్దసాసిమ్హి భోజపుత్తే;
పవడ్ఢకాయం ఉరగం మహన్తం, ఆదాయ గచ్ఛన్తే పమోదమానే.

౧౪౭. "సోహం సమాగమ్మ జనిన్ద తేహి, పహట్ఠలోమో అవచమ్హి భీతో;
కుహిం అయం నీయతి భీమకాయో, నాగేన కిం కాహథ భోజపుత్తా.

౧౪౮. "నాగో అయం నీయతి భోజనత్థా, పవడ్ఢకాయో ఉరగో మహన్తో;
సాదుఞ్చ థూలఞ్చ ముదుఞ్చ మంసం, న త్వం రసఞ్ఞాసి విదేహపుత్త.

౧౪౯. "ఇతో మయం గన్త్వా సకం నికేతం, ఆదాయ సత్థాని వికోపయిత్వా;
మంసాని భోక్ఖామ పమోదమానా, మయఞ్హి వే సత్తవో పన్నగానం.

౧౫౦. "సచే అయం నీయతి భోజనత్థా, పవడ్ఢకాయో ఉరగో మహన్తో;
దదామి వో బలిబద్దాని సోళస, నాగం ఇమం ముఞ్చథ బన్ధనస్మా.

౧౫౧. "అద్ధా హి నో భక్ఖో అయం మనాపో, బహూ చ నో ఉరగా భుత్తపుబ్బా;
కరోమ తే తం వచనం అళార, మిత్తఞ్చ నో హోహి విదేహపుత్త.

౧౩౨."తదాస్సు తే బన్ధనా మోచయింసు, యం నత్థుతో పటిమోక్కస్స పాసే;
ముత్తో చ సో బన్ధనా నాగరాజా, పక్కామి పాచీనముఖో ముహుత్తం.

౧౩౩."గన్త్వాన పాచీనముఖో ముహుత్తం, పుణ్ణేహి నేత్తేహి పలోకయీ మం;
తదాస్సహం పిట్ఠితో అన్వగచ్ఛిం, దసఙ్గులిం అఞ్జలిం పగ్గహేత్వా.

౧౩౪."గచ్ఛేవ ఖో త్వం తరమానరూపో, మా తం అమిత్తా పునరగ్గహేసుం;
దుక్ఖో హి లుద్దేహి పునా సమాగమో, అదస్సనం భోజపుత్తాన గచ్ఛ.

౧౩౫."అగమాసి సో రహదం విప్పసన్నం, నీలోభాసం రమణీయం సుతిత్థం;
సమోతతం జమ్బుహి వేతసాహి, పావేక్ఖి నిత్తిణ్ణభయో పతీతో.

౧౩౬."సో తం పవిస్స నచిరస్స నాగో, దిబ్బేన మే పాతురహూ జనిన్ద;
ఉపట్ఠహీ మం పితరంవ పుత్తో, హదయఙ్గమం కణ్ణసుఖం భణన్తో.

౧౩౭."త్వం మేసి మాతా చ పితా అళార, అబ్భన్తరో పాణదదో సహాయో;
సకఞ్చ ఇద్ధిం పటిలాభకోస్మి, అళార పస్స మే నివేసనాని;
పహూతభక్ఖం బహుఅన్నపానం, మసక్కసారం వియ వాసవస్సా"తి.

తత్థ **విమానన్తి** సఙ్ఖపాలనాగరఞ్ఞో అనేకసతనాటకసమ్పత్తిసమ్పన్నం కఞ్చనమణివిమానం. **పుఞ్ఞానన్తి** తేన కతపుఞ్ఞానం మహన్తం విపాకం దిస్వా కమ్మఞ్చ ఫలఞ్చ పరలోకఞ్చ సద్దహిత్వా పవత్తాయ సద్ధాయ అహం పబ్బజితో. **న కామకామాతి** న వత్థుకామేనపి భయేనపి దోసేనపి ముసా భణన్తి. **జాయిహితీతి**, భన్తే, తుమ్హాకం వచనం సుత్వా మయ్హమ్పి పసాదో సోమనస్సం జాయిస్సతి. **వాణిజ్జన్తి** వాణిజ్జకమ్మం కరిస్సామీతి గచ్ఛన్తో. **పథే అద్దసాసిమ్హీతి** పఞ్చన్నం సకటసతానం పురతో సుఖయానకే నిసీదిత్వా గచ్ఛన్తో మహామగ్గే జనపదమనుస్సే అద్దసం. **పవద్ధకాయన్తి** వడ్ఢితకాయం. **ఆదాయాతి** అట్ఠహి కాజేహి గహేత్వా. **అవచమ్హీతి** అభాసిం. **భీమకాయోతి** భయజనకకాయో. **భోజపుత్తాతి** లుద్దపుత్తకే పియసముదాచారేనాలపతి. **విదేహపుత్తాతి** విదేహరట్ఠవాసితాయ ఆళారం ఆలపింసు. **వికోపయిత్వాతి** ఛిన్దిత్వా. **మయఞ్హి వో సత్తవోతి** మయం పన నాగానం వేరినో నామ. **భోజనత్థాతి** భోజనత్థాయ. **మిత్తఞ్చ నో హోహీతి** త్వం అమ్హాకం మిత్తో హోహి, కతగుణం జాన.

తదాస్సు తేతి, మహారాజ, తేహి భోజపుత్తేహి ఏవం వుత్తే అహం తేసం సోళస వాహగోణే నివాసనపారుపనాని పసతం పసతం సువణ్ణమాసకే భరియానఞ్చ నేసం వత్థాలఙ్కారం అదాసిం, అథ తే సఙ్ఖపాలనాగరాజానం భూమియం నిపజ్జాపేత్వా అత్తనో కక్ఖళతాయ సకణ్టకకాళవేత్తలతాయ కోటియం గహేత్వా ఆకడ్ఢితుం ఆరభింసు. అథాహం నాగరాజానం కిలమన్తం దిస్వా అకిలమేన్తోవ అసినా తా లతా ఛిన్దిత్వా దారకానం కణ్ణవేధతో వట్టినీహరణనియామేన అదుక్ఖాపేన్తో సణికం నీహరిం, తస్మిం కాలే తే భోజపుత్తా యం బన్ధనం అస్స నత్థుతో పవేసేత్వా పాసే పటిమోక్కం, తస్మా బన్ధనా తం ఉరగం

మోచయింసు. తస్స నాసతో సహ పాసేన తం రజ్జుకం నీహరింసూతి దీపేతి. ఇతి తే ఉరగం విస్సజ్జేత్వా థోకం గన్త్వా "అయం ఉరగో దుబ్బలో, మతకాలే నం గహేత్వా గమిస్సామా"తి నిలీయింసు.

పుణ్ణేహీతి సోపి ముహుత్తం పాచీనాభిముఖో గన్త్వా అస్సుపుణ్ణేహి నేత్తేహి మం పలోకయి. **తదాస్సహన్తి** తదా అస్స అహం. **గచ్ఛేవాతి** ఏవం తం అవచన్తి వదతి. **రహదన్తి** కణ్ణపేణ్ణదహం. **సమోతతన్తి** ఉభయతీరేసు జమ్బురుక్ఖపేతసరుక్ఖేహి ఓతతం వితతం. **నిత్తిణ్ణభయో పతీతో**తి సో కిర తం దహం పవిసన్తో ఆళారస్స నిపచ్చకారం దస్సేత్వా యావ నఙ్గుట్ఠా ఓతరి, ఉదకే పవిట్ఠట్ఠానమేవస్స నిబ్భయం అహోసి, తస్మా నిత్తిణ్ణభయో పతీతో హట్ఠతుట్ఠో పావేక్ఖీతి. **పవిస్సాతి** పవిసిత్వా. **దిబ్బేన మే**తి నాగభవనే పమాదం అనాపజ్జిత్వా మయి కణ్ణపేణ్ణతీరం అనతిక్కన్తేయేవ దిబ్బేన పరివారేన మమ పురతో పాతురహోసి. **ఉపట్ఠహీ**తి ఉపాగమి. **అబ్భన్తరో**తి హదయమంససదిసో. త్వం మమ బహుపకారో, సక్కారం తే కరిస్సామి. **పస్స మే నివేసనానీ**తి మమ నాగభవనం పస్స. **మసక్కసారం వియా**తి మసక్కసారో వుచ్చతి ఓసక్కనపరిసక్కనాభావేన ఘనసారతాయ చ సినేరుపబ్బతరాజా. అయం తత్థ మాపితం తావతింసభవనం సన్ధాయేవమాహ.

మహారాజ! ఏవం వత్వా సో నాగరాజా ఉత్తరి అత్తనో నాగభవనం వణ్ణేన్తో గాథాద్వయమాహ –

౧౫౮."తం భూమిభాగేహి ఉపేతరూపం, అసక్ఖరా చేవ ముదూ సుభా చ;
నీచత్తిణా అప్పరజా చ భూమి, పాసాదికా యత్థ జహన్తి సోకం.

౧౫౯."అనావకులా వేళురియూపనీలా, చతుద్దిసం అమ్బవనం సురమ్మం;
పక్కా చ పేసీ చ ఫలా సుఫుల్లా, నిచ్చోతుకా ధారయన్తీ ఫలానీ"తి.

తత్థ **అసక్ఖరాతి** యా తత్థ భూమి పాసాణసక్ఖరరహితా ముదు సుభా కఞ్చనరజతమణిమయా సత్తరతనవాలుకాకిణ్ణా. **నీచత్తిణాతి** ఇన్దగోపకపిట్ఠిసదిసవణ్ణేహి నీచతిణేహి సమన్నాగతా. **అప్పరజాతి** పంసురహితా. **యత్థ జహన్తి సోకన్తి** యత్థ పవిట్ఠమత్తావ నిస్సోకా హోన్తి. **అనావకులాతి** న అవకులా అఖాణుమా ఉపరి ఉక్కులవికులభావరహితా వా సమసణ్ఠితా. **వేళురియూపనీలాతి** వేళురియేన ఉపనీలా, తస్మిం నాగభవనే వేళురియమయా పసన్నసలిలా నీలోభాసా అనేకవణ్ణకమలుప్పలసఞ్ఛన్నా పోక్ఖరణీతి అత్థో. **చతుద్దిసన్తి** తస్సా పోక్ఖరణియా చతూసు దిసాసు. **పక్కా చాతి** తస్మిం అమ్బవనే అమ్బరుక్ఖా పక్కఫలా చ అడ్ఢపక్కఫలా చ తరుణఫలా చ ఫుల్లితాయేవాతి అత్థో. **నిచ్చోతుకాతి** ఛన్నమ్పి ఉతూనం అనురూపేహి పుప్ఫఫలేహి సమన్నాగతాతి.

౧౬౦.తేసం వనానం నరదేవ మజ్ఝే, నివేసనం భస్సరసన్నికాసం;
రజతగ్గళం సోవణ్ణమయం ఉళారం, ఓభాసతీ విజ్జురివన్తలిక్ఖే.

౧౬౧."మణీమయా సోణ్ణమయా ఉళారా, అనేకచిత్తా సతతం సునిమ్మితా;
పరిపూరా కఞ్ఞాహి అలఙ్కతాహి, సువణ్ణకాయూరధరాహి రాజ.

౧౬౨."సో సఙ్ఖపాలో తరమానరూపో, పాసాదమారుయ్హ అనోమవణ్ణో;
సహస్సథమ్భం అతులానుభావం, యత్థస్స భరియా మహేసీ అహోసి.

౧౬౩. “ఏకా చ నారీ తరమానరూపా, ఆదాయ వేళురియమయం మహగ్ఘం;

సుభం మణిం జాతిమన్తూపపన్నం, అచోదితా ఆసనమబ్భిహాసి.

౧౬౪. “తతో మం ఉరగో హత్థే గహేత్వా, నిసీదయీ పాముఖఆసనస్మిం;

ఇదమాసనం అత్ర భవం నిసీదతు, భవఞ్హి మే అఞ్ఞతరో గరూనం.

౧౬౫. “అఞ్ఞా చ నారీ తరమానరూపా, ఆదాయ వారిం ఉపసఙ్కమిత్వా;

పాదాని పక్ఖాలయీ మే జనిన్ద, భరియావ భత్తూ పతినో పియస్స.

౧౬౬. “అపరా చ నారీ తరమానరూపా, పగ్గయ్హ సోవణ్ణమయాయ పాతియా;

అనేకసూపం వివిధం వియఞ్జనం, ఉపనామయీ భత్త మనుఞ్ఞరూపం.

౧౬౭. “తురియేహి మం భారత భుత్తవన్తం, ఉపట్ఠహుం భత్తు మనో విదిత్వా;

తతుత్తరిం మం నిపతీ మహన్తం, దిబ్బేహి కామేహి అనప్పకేహీ”తి.

తత్థ **నివేసనన్తి** పాసాదో. **భస్సరసన్నికాసన్తి** పభస్సరదస్సనం. **రజతగ్గళన్తి** రజతద్వారకవాటం. **మణీమయాతి** ఏవరూపా తత్థ కూటాగారా చ గబ్భా చ. **పరిపూరాతి** సమ్పుణ్ణా. **సో సఙ్ఖపాలోతి**, మహారాజ, అహం ఏవం తస్మిం నాగభవనం వణ్ణేన్తే తం దట్ఠుకామో అహోసిం, అథ మం తత్థ నేత్వా సో సఙ్ఖపాలో హత్థే గహేత్వా తరమానో వేళురియథమ్భేహి సహస్సథమ్భం పాసాదం ఆరుయ్హ యస్మిం ఠానే అస్స మహేసీ అహోసి, తం ఠానం నేతీతి దీపేతి. **ఏకా చాతి** మయి పాసాదం అభిరుళ్హే ఏకా ఇత్థీ అఞ్ఞేహి మణీహి జాతిమహన్తేహి ఉపేతం సుభం వేళురియాసనం తేన నాగరాజేన అవుత్తావ. **అబ్భిహాసీతి** అభిహరి, అత్థరీతి వుత్తం హోతి.

పాముఖఆసనస్మిన్తి పముఖాసనస్మిం, ఉత్తమాసనే నిసీదాపేసీతి అత్థో. **గరూనన్తి** మాతాపితూనం మే త్వం అఞ్ఞతరోతి ఏవం వత్వా నిసీదాపేసి. **వివిధం వియఞ్జనన్తి** వివిధం బ్యఞ్జనం. **భత్త మనుఞ్ఞరూపన్తి** భత్తం మనుఞ్ఞరూపం. **భారతాతి** రాజానం ఆలపతి. **భుత్తవన్తన్తి** భుత్తావిం కతభత్తకిచ్చం. **ఉపట్ఠహున్తి** అనేకసతేహి తురియేహి గన్ధబ్బం కురుమానా ఉపట్ఠహింసు. **భత్తు మనో విదిత్వాతి** అత్తనో పతినో చిత్తం జానిత్వా. **తతుత్తరిన్తి** తతో గన్ధబ్బకరణతో ఉత్తరిం. **మం నిపతీతి** సో నాగరాజా మం ఉపసఙ్కమి. **మహన్తం దిబ్బేహీతి** మహన్తేహి ఉళారేహి దిబ్బేహి కామేహి తేహి చ అనప్పకేహి.

ఏవం ఉపసఙ్కమిత్వా చ పన గాథమాహ –

౧౬౮. “భరియా మమేతా తిసతా అళార, సబ్బత్తమజ్ఝా పదుముత్తరాభా;

అళార ఏతాస్సు తే కామకారా, దదామి తే తా పరిచారయస్సూ”తి.

తత్థ **సబ్బత్తమజ్ఝాతి** సబ్బా అత్తమజ్ఝా, పాణినా గహితప్పమాణమజ్ఝాతి అత్థో. అట్ఠకథాయం పన “సుమజ్ఝా”తి పాఠో. **పదుముత్తరాభాతి** పదుమవణ్ణఉత్తరాభా, పదుమవణ్ణఉత్తరచ్ఛవియోతి అత్థో. **పరిచారయస్సూతి** తా అత్తనో పాదపరిచారికా కరోహీతి వత్వా తీహి ఇత్థిసతేహి సద్ధిం మహాసమ్పత్తిం మయ్హం అదాసి.

సో ఆహ –

౧౯౯."సంవచ్ఛరం దిబ్బరసానుభుత్వా, తదాస్సుహం ఉత్తరిమజ్ఝభాసిం;
నాగస్సిదం కిన్తి కథఞ్చ లద్ధం, కథజ్ఝగమాసి విమానసేట్ఠం.

౧౨౦."అధిచ్చలద్ధం పరిణామజం తే, సయంకతం ఉదాహు దేవేహి దిన్నం;
పుచ్ఛామి తం నాగరాజేతమత్థం, కథజ్ఝగమాసి విమానసేట్ఠ"న్తి.

తత్థ **దిబ్బరసానుభుత్వా**తి దిబ్బే కామగుణరసే అనుభవిత్వా. **తదాస్సుహన్తి** తదా అస్సు అహం. **నాగస్సిదన్తి** భద్రముఖస్స సఙ్ఖపాలనాగరాజస్స ఇదం సమ్పత్తిజాతం **కిన్తి** కిం నామ కమ్మం కత్వా కథఞ్చ కత్వా లద్ధం, కథమేతం విమానసేట్ఠం త్వం అజ్ఝగమాసి, ఇతి నం అహం పుచ్ఛిం. **అధిచ్చలద్ధ**న్తి అహేతునా లద్ధం. **పరిణామజం తే**తి కేనచి తవ అత్థాయ పరిణామితత్తా పరిణామతో జాతం. **సయంకత**న్తి కారకే పక్కోసాపేత్వా రతనాని దత్వా కారితన్తి.

తతో పరా ద్విన్నమ్పి వచనప్పటివచనగాథావ –

౧౨౧."నాధిచ్చలద్ధం న పరిణామజం మే, న సయంకతం నాపి దేవేహి దిన్నం;
సకేహి కమ్మేహి అపాపకేహి, పుఞ్ఞేహి మే లద్ధమిదం విమానం.

౧౨౨."కిం తే వతం కిం పన బ్రహ్మచరియం, కిస్స సుచిణ్ణస్స అయం విపాకో;
అక్ఖాహి మే నాగరాజేతమత్థం, కథం ను తే లద్ధమిదం విమానం.

౧౨౩."రాజా అహోసిం మగధానమిస్సరో, దుయ్యోధనో నామ మహానుభావో;
సో ఇత్తరం జీవితం సంవిదిత్వా, అసస్సతం విపరిణామధమ్మం.

౧౨౪."అన్నఞ్చ పానఞ్చ పసన్నచిత్తో, సక్కచ్చ దానం విపులం అదాసిం;
ఓపానభూతం మే ఘరం తదాసి, సన్తప్పితా సమణబ్రాహ్మణా చ.

౧౨౫."మాలఞ్చ గన్ధఞ్చ విలేపనఞ్చ, పదీపియం యానముపస్సయఞ్చ;
అచ్ఛాదనం సయనమథన్నపానం, సక్కచ్చ దానాని అదమ్హ తత్థ.

౧౨౬."తం మే వతం తం పన బ్రహ్మచరియం, తస్స సుచిణ్ణస్స అయం విపాకో;
తేనేవ మే లద్ధమిదం విమానం, పహూతభక్ఖం బహుఅన్నపానం;
నచ్చేహి గీతేహి చుపేతరూపం, చిరట్ఠితికం న చ సస్సతాయం.

౧౨౭."అప్పానుభావా తం మహానుభావం, తేజస్సినం హన్తి అతేజవన్తో;
కిమేవ దాఠావుధ కిం పటిచ్చ, హత్థత్తమాగచ్ఛి వనిబ్బకానం.

౧౭౮.“భయం ను తే అన్వగతం మహన్తం, తేజో ను తే నాన్వగం దన్తమూలం;
కిమేవ దాఠావుధ కిం పటిచ్చ, కిలేసమాపజ్జి వనిబ్బకానం.

౧౭౯.“న మే భయం అన్వగతం మహన్తం, తేజో న సక్కా మమ తేహి హన్తుం;
సతఞ్చ ధమ్మాని సుకిత్తితాని, సముద్దవేలావ దురచ్చయాని.

౧౮౦.“చాతుద్దసిం పఞ్చదసిం అళార, ఉపోసథం నిచ్చముపావసామి;
అథాగముం సోళస భోజపుత్తా, రజ్జుం గహేత్వాన దళ్హఞ్చ పాసం.

౧౮౧.“భేత్వాన నాసం అతికస్స రజ్జుం, నయింసు మం సమ్పరిగయ్హ లుద్దా;
ఏతాదిసం దుక్ఖమహం తితిక్ఖం, ఉపోసథం అప్పటికోపయన్తో.

౧౮౨.“ఏకాయనే తం పథే అద్దసంసు, బలేన వణ్ణేన చుపేతరూపం;
సిరియా పఞ్ఞాయ చ భావితోసి, కిం పత్థయం నాగ తపో కరోసి.

౧౮౩.“న పుత్తహేతూ న ధనస్స హేతూ, న ఆయునో చాపి అళార హేతు;
మనుస్సయోనిం అభిపత్థయానో, తస్మా పరక్కమ తపో కరోమి.

౧౮౪.“త్వం లోహితక్ఖో విహతన్తరంసో, అలఙ్కతో కప్పితకేసమస్సు;
సురోసితో లోహితచన్దనేన, గన్ధబ్బరాజావ దిసా పభాససి.

౧౮౫.“దేవిద్ధిపత్తోసి మహానుభావో, సబ్బేహి కామేహి సమఙ్గిభూతో;
పుచ్ఛామి తం నాగరాజేతమత్థం, సేయ్యో ఇతో కేన మనుస్సలోకో.

౧౮౬.“అళార నాఞ్ఞత్ర మనుస్సలోకా, సుద్ధీవ సంవిజ్జతి సంయమో వా;
అహఞ్చ లద్ధాన మనుస్సయోనిం, కాహామి జాతిమరణస్స అన్తం.

౧౮౭.“సంవచ్ఛరో మే వసతో తవన్తికే, అన్నేన పానేన ఉపట్ఠితోస్మి;
ఆమన్తయిత్వాన పలేమి నాగ, చిరప్పవుట్ఠోస్మి అహం జనిన్ద.

౧౮౮.“పుత్తా చ దారా అనుజీవినో చ, నిచ్చానుసిట్ఠా ఉపతిట్ఠథేతం;
కచ్చిన్ను తం నాభిసపిత్థ కోచి, పియఞ్హి మే దస్సనం తుయ్హం అళార.

౧౮౯.“యథాపి మాతూ చ పితూ అగారే, పుత్తో పియో పటివిహితో వసేయ్య;
తతోపి మయ్హం ఇధమేవ సేయ్యో, చిత్తఞ్హి తే నాగ మయీ పసన్నం.

౧౯౦.“మణీ మమం విజ్జతి లోహితఙ్కో, ధనాహరో మణిరతనం ఉళారం;

ఆదాయ త్వం గచ్ఛ సకం నికేతం, లద్ధా ధనం తం మణిమోస్సజస్సూ”తి.

తత్థ **కిం తే వత**న్తి కిం తవ వతసమాదానం. **బ్రహ్మచరియ**న్తి సేట్ఠచరియం. **ఓపానభూత**న్తి చతుమహాపథే ఖతపోక్ఖరణీ వియ ధమ్మికసమణబ్రాహ్మణానం యథాసుఖం పరిభుఞ్జితబ్బవిభవం. **న చ సస్సతాయ**న్తి చిరట్ఠితికం సమానమ్పి చే తం మయ్హం సస్సతం న హోతీతి మే కథేతి.

అప్పానుభావాతి భోజపుత్తే సన్ధాయాహ. **హన్తీ**తి అట్ఠసు ఠానేసు సూలేహి విజ్ఝన్తా కింకారణా హనింసు. **కిం పటిచ్చా**తి కిం సన్ధాయ త్వం తదా తేసం హత్థత్తం ఆగచ్ఛి వసం ఉపగతో. **వనిబ్బకాన**న్తి భోజపుత్తా ఇధ “వనిబ్బకా”తి వుత్తా. **తేజో ను తే నాన్వగం దన్తమూల**న్తి కిం ను తవ తేజో భోజపుత్తే దిస్వా తదా భయం మహన్తం అన్వగతం, ఉదాహు విసం దన్తమూలం న అన్వగతం. **కిలేస**న్తి దుక్ఖం. **వనిబ్బకాన**న్తి భోజపుత్తానం సన్తికే, భోజపుత్తే నిస్సాయాతి అత్థో.

తేజో న సక్కా మమ తేహి హన్తున్తి మమ విసతేజో అఞ్ఞస్స తేజేన అభిహన్తుమ్పి న సక్కా. **సత**న్తి బుద్ధాదీనం. **ధమ్మానీ**తి సీలసమాధిపఞ్ఞాఖన్తిఅనుద్దయమేత్తాభావనాసఙ్ఖాతాని ధమ్మాని. **సుకిత్తితానీ**తి సువణ్ణితాని సుకథితాని. కిన్తి కత్వా? **సముద్దవేలావ దురచ్చయానీ**తి తేహి సముద్దవేలా వియ సప్పురిసేహి జీవితత్థమ్పి దురచ్చయానీతి వణ్ణితాని, తస్మా అహం సీలభేదభయేన ఖన్తిమేత్తాదిసమన్నాగతో హుత్వా మమ కోపస్స సీలవేలన్తం అతిక్కమితుం న అదాసిన్తి ఆహ.

> “ఇమిస్సా పన సఙ్ఖపాలధమ్మదేసనాయ దసపి పారమియో లబ్భన్తి. తదా హి మహాసత్తేన సరీరస్స పరిచ్చత్తభావో దానపారమీ నామ హోతి, తథారూపేనాపి విసతేజేన సీలస్స అభిన్నతా సీలపారమీ, నాగభవనతో నిక్ఖమిత్వా సమణధమ్మకరణం నేక్ఖమ్మపారమీ, ‘ఇదఞ్చిదఞ్చ కాతుం వట్టతీ’తి సంవిదహనం పఞ్ఞాపారమీ, అధివాసనవీరియం వీరియపారమీ, అధివాసనఖన్తి ఖన్తిపారమీ, సచ్చసమాదానం సచ్చపారమీ, ‘మమ సీలం న భిన్దిస్సామీ’తి అధిట్ఠానం అధిట్ఠానపారమీ, అనుద్దయభావో మేత్తాపారమీ, వేదనాయ మజ్ఝత్తభావో ఉపేక్ఖాపారమీ”తి.

అథాగమున్తి అథేకదివసం వమ్మికమత్థకే నిపన్నం దిస్వా సోళస భోజపుత్తా ఖరరజ్జుఞ్చ దళ్హపాసఞ్చ సూలాని చ గహేత్వా మమ సన్తికం ఆగతా. **భేత్వానా**తి మమ సరీరం అట్ఠసు ఠానేసు భిన్దిత్వా సకణ్టకకాళవేత్తలతా పవేసేత్వా. **నాసం అతికస్స రజ్జు**న్తి థోకం గన్త్వా సీసం మే ఓలమ్బన్తం దిస్వా మహామగ్గే నిపజ్జాపేత్వా పున నాసమ్పి మే భిన్దిత్వా వట్టరజ్జుం అతికస్స ఆవునిత్వా కాజకోటియం లగ్గేత్వా సమన్తతో పరిగ్గహేత్వా మం నయింసు.

అద్దసంసూతి, సమ్మ సఙ్ఖపాల, తే భోజపుత్తా ఏకాయనే ఏకగమనే జఙ్ఘపదికమగ్గే తం బలేన చ వణ్ణేన చ ఉపేతరూపం పస్సింసు, త్వం పన ఇస్సరియసోభగ్గసిరియా చ పఞ్ఞాయ చ భావితో వడ్ఢితో, సో త్వం ఏవరూపో సమానోపి కిమత్థం తపం కరోసి, కిమిచ్ఛన్తో ఉపోసథవాసం వససి, సీలం రక్ఖసి. “అద్దసాసి”న్తిపి పాఠో, అహం ఏకాయనే మహామగ్గే తం అద్దసిన్తి అత్థో. **అభిపత్థయానో**తి పత్థేన్తో. **తస్మా**తి యస్మా మనుస్సయోనిం పత్థేమి, తస్మా వీరియేన పరక్కమిత్వా తపోకమ్మం కరోమి.

సురోసితోతి సుట్ఠు మనులిత్తో. **ఇతో**తి ఇమమ్హా నాగభవనా మనుస్సలోకో కేన ఉత్తరితరో. **సుద్ధీ**తి మగ్గఫలనిబ్బానసఙ్ఖాతా విసుద్ధి. **సంయమో**తి సీలం. ఇదం సో మనుస్సలోకేయేవ బుద్ధపచ్చేకబుద్ధానం ఉప్పత్తిం సన్ధాయాహ. **కాహామీ**తి అత్తనో అప్పటిసన్ధికభావం కరోన్తో జాతిజరామరణస్సన్తం కరిస్సామీతి. ఏవం, మహారాజ, సో

సఙ్ఘపాలో మనుస్సలోకం వణ్ణేసి. **సంవచ్ఛరో మే**తి ఏవం, మహారాజ, తస్మిం మనుస్సలోకం వణ్ణేన్తే అహం పబ్బజ్జాయ సినేహం కత్వా ఏతదవోచం. తత్థ **ఉపట్ఠితోస్మీ**తి అన్నపానేన చేవ దిబ్బేహి చ కామగుణేహి పరిచిణ్ణో మానితో అస్మి. **పలేమీ**తి పరేమి గచ్ఛామి. **చిరప్పవుట్ఠోస్మీ**తి అహం మనుస్సలోకతో చిరప్పవుట్ఠో అస్మి.

నాభిసపిత్థాతి కచ్చి ను ఖో మమ పుత్తాదీసు కోచి తం న అక్కోసి న పరిభాసీతి పుచ్ఛతి. "నాభిసజ్జేథా"తిపి పాఠో, న కోపేసీతి అత్థో. **పటివిహితో**తి పటిజగ్గితో. **మణీ మమన్తి** సచే, సమ్మ ఆళార, గచ్ఛసియేవ, ఏవం సన్తే మమ లోహితఙ్కో ధనహారకో సబ్బకామదదో మణి సంవిజ్జతి, తం ఉళారం మణిరతనం ఆదాయ తవ గేహం గచ్ఛ, తత్థ ఇమస్సానుభావేన యావదిచ్ఛకం ధనం లద్ధా పున ఇమం మణిం ఓస్సజస్సు, ఓస్సజన్తో చ అఞ్ఞత్థ అనోస్సజిత్వా అత్తనో ఉదకచాటియం ఓస్సజేయ్యాసీతి వత్వా మయ్హం మణిరతనం ఉపనేసీతి వదతి.

ఏవం వత్వా ఆళారో "అథాహం, మహారాజ, నాగరాజానం ఏతదవోచం – 'సమ్మ, నాహం ధనేనత్థికో, పబ్బజితుం పన ఇచ్ఛామీ'తి పబ్బజితపరిక్ఖారం యాచిత్వా తేనేవ సద్ధిం నాగభవనా నిక్ఖమిత్వా తం నివత్తేత్వా హిమవన్తం పవిసిత్వా పబ్బజితోమ్హీ"తి వత్వా రఞ్ఞో ధమ్మకథం కథేన్తో గాథాద్వయమాహ –

౧౯౧.“దిట్ఠా మయా మానుసకాపి కామా, అసస్సతా విపరిణామధమ్మా;
ఆదీనవం కామగుణేసు దిస్వా, సద్ధాయహం పబ్బజితోమ్హి రాజ.

౧౯౨.“దుమప్ఫలానీవ పతన్తి మాణవా, దహరా చ వుద్ధా చ సరీరభేదా;
ఏతమ్పి దిస్వా పబ్బజితోమ్హి రాజ, అపణ్ణకం సామఞ్ఞమేవ సేయ్యో”తి.

తత్థ **సద్ధాయా**తి కమ్మఞ్చ ఫలఞ్చ నిబ్బానఞ్చ సద్దహిత్వా. **దుమప్ఫలానీవ పతన్తీ**తి యథా రుక్ఖఫలాని పక్కానిపి అపక్కానిపి పతన్తి, తథా మాణవా దహరా చ వుద్ధా చ పతన్తి. **అపణ్ణకన్తి** అవిరద్ధం నియ్యానికం. **సామఞ్ఞమేవ సేయ్యో**తి పబ్బజ్జావ ఉత్తమాతి పబ్బజ్జాయ గుణం దిస్వా పబ్బజితోమ్హి, మహారాజాతి.

తం సుత్వా రాజా అనన్తరం గాథమాహ –

౧౯౩.“అద్ధా హవే సేవితబ్బా సపఞ్ఞా, బహుస్సుతా యే బహుఠానచిన్తినో;
నాగఞ్చ సుత్వాన తవఞ్చళార, కాహామి పుఞ్ఞాని అనప్పకానీ”తి.

తత్థ **యే బహుఠానచిన్తినో**తి యే బహూని కారణాని జానన్తి. **నాగఞ్చా**తి తథా అప్పమాదవిహారినం నాగరాజానఞ్చ తవ చ వచనం సుత్వా.

అథస్స ఉస్సాహం జనేన్తో తాపసో ఓసానగాథమాహ –

౧౯౪.“అద్ధా హవే సేవితబ్బా సపఞ్ఞా, బహుస్సుతా యే బహుఠానచిన్తినో;
నాగఞ్చ సుత్వాన మమఞ్చ రాజ, కరోహి పుఞ్ఞాని అనప్పకానీ”తి.

ఏవం సో రఞ్ఞో ధమ్మం దేసేత్వా తత్థేవ చత్తారో వస్సానమాసే వసిత్వా పున హిమవన్తం గన్త్వా యావజీవం చత్తారో బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా బ్రహ్మలోకూపగో అహోసి. సఙ్ఖపాలోపి యావజీవం ఉపోసథవాసం వసిత్వా రాజా చ దానాదీని పుఞ్ఞాని కరిత్వా యథాకమ్మం గతా.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – ''తదా పితా తాపసో కస్సపో అహోసి, బారాణసిరాజా ఆనన్దో, ఆళారో సారిపుత్తో, సఙ్ఖపాలనాగరాజా పన అహమేవ అహోసి''న్తి.

సఙ్ఖపాలజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౫.౨౫] ౫. చూళసుతసోమజాతకవణ్ణనా

ఆమన్తయామి నిగమన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో నేక్ఖమ్మపారమిం ఆరబ్భ కథేసి. పచ్చుప్పన్నవత్థు **మహానారదకస్సపజాతక**సదిసమేవ (జా. ౨.౨౨.౧౧౫౩ ఆదయో). అతీతే పన బారాణసీ సుదస్సనం నామ నగరం అహోసి, తత్థ బ్రహ్మదత్తో నామ రాజా అజ్ఝావసి. బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తి, దసమాసచ్చయేన మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖమి. తస్స పన పుణ్ణచన్దసస్సిరికం ముఖం అహోసి, తేనస్స ''సోమకుమారో''తి నామం కరింసు. సో విఞ్ఞుతం పత్తో సుతవిత్తకో సవనసీలో అహోసి, తేన నం ''సుతసోమో''తి సఞ్జానింసు. సో వయప్పత్తో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గహేత్వా ఆగతో పితు సన్తకం సేతచ్ఛత్తం లభిత్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేసి, మహన్తం ఇస్సరియం అహోసి. తస్స చన్దాదేవిప్పముఖాని సోళస ఇత్థిసహస్సాని అహేసుం. సో అపరభాగే పుత్తధీతాహి వడ్ఢన్తో ఘరావాసే అనభిరతో అరఞ్ఞం పవిసిత్వా పబ్బజితుకామో అహోసి.

సో ఏకదివసం కప్పకం ఆమన్తేత్వా ''యదా మే, సమ్మ, సిరస్మిం పలితం పస్సేయ్యాసి, తదా మే ఆరోచేయ్యాసీ''తి ఆహ. కప్పకో తస్స వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా అపరభాగే పలితం దిస్వా ఆరోచేత్వా ''తేన హి నం, సమ్మ కప్పక, ఉద్ధరిత్వా మమ హత్థే పతిట్ఠపేహీ''తి వుత్తే సువణ్ణసణ్డాసేన ఉద్ధరిత్వా రఞ్ఞో హత్థే ఠపేసి. తం దిస్వా మహాసత్తో ''జరాయ మే సరీరం అభిభూత''న్తి భీతో తం పలితం గహేత్వావ పాసాదా ఓతరిత్వా మహాజనస్స దస్సనట్ఠానే పఞ్ఞత్తే రాజపల్లఙ్కే నిసీదిత్వా సేనాపతిప్పముఖాని అసీతిఅమచ్చసహస్సాని పురోహితప్పముఖాని సట్ఠిబ్రాహ్మణసహస్సాని అఞ్ఞే చ రట్ఠికజానపదనేగమాదయో బహూ జనే పక్కోసాపేత్వా ''సిరస్మిం మే పలితం జాతం, అహం మహల్లకోస్మి, మమ పబ్బజితభావం జానాథా''తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౧౯౫.''ఆమన్తయామి నిగమం, మిత్తామచ్చే పరిస్సజే;

సిరస్మిం పలితం జాతం, పబ్బజ్జం దాని రోచహ''న్తి.

తత్థ **ఆమన్తయామీ**తి జానాపేమి. **రోచహ**న్తి ''రోచేమి అహం, తస్స మే, భోన్తో! పబ్బజితభావం జానాథా''తి.

తం సుత్వా తేసు ఏకో విసారదప్పత్తో హుత్వా గాథమాహ –

౧౯౬.''అభుం మే కథం ను భణసి, సల్లం మే దేవ ఉరసి కప్పేసి;

సత్తసతా తే భరియా, కథం ను తే తా భవిస్సన్తీ''తి.

తత్థ **అభున్తి** అవడ్ఢిం. **ఉరసి కప్పేసీతి** ఉరస్మిం సునిసితధోతసత్తిం చారేసి. **సత్తసతాతి** సమజాతికా ఖత్తియకఞ్ఞా సన్ధాయేతం వుత్తం. **కథం ను తే తా భవిస్సన్తీతి** తా తవ భరియా తయి పబ్బజితే అనాథా నిప్పచ్చయా కథం భవిస్సన్తి, ఏతా అనాథా కత్వా తుమ్హాకం పబ్బజ్జా నామ న యుత్తాతి.

తతో మహాసత్తో తతియం గాథమాహ –

౧౯౭.“పఞ్ఞాయిహిన్తి ఏతా, దహరా అఞ్ఞమ్పి తా గమిస్సన్తి;

సగ్గఞ్చ పత్థయానో, తేన అహం పబ్బజిస్సామీ”తి.

తత్థ **పఞ్ఞాయిహిన్తీతి** అత్తనో కమ్మేన పఞ్ఞాయిస్సన్తి. అహం ఏతాసం కిం హోమి, సబ్బాపేతా దహరా, యో అఞ్ఞో రాజా భవిస్సతి, తం ఏతా గమిస్సన్తీతి.

అమచ్చాదయో బోధిసత్తస్స పటివచనం దాతుం అసక్కోన్తా తస్స మాతు సన్తికం గన్త్వా తమత్థం ఆరోచేసుం. సా తురితతురితా ఆగన్త్వా “సచ్చం కిర త్వం, తాత, పబ్బజితుకామోసీ”తి వత్వా ద్వే గాథాయో అభాసి –

౧౯౮.“దుల్లద్ధం మే ఆసి సుతసోమ, యస్స తే హోమహం మాతా;

యం మే విలపన్తియా, అనపేక్ఖో పబ్బజసి దేవ.

౧౯౯.“దుల్లద్ధం మే ఆసి సుతసోమ, యం తం అహం విజాయిస్సం;

యం మే విలపన్తియా, అనపేక్ఖో పబ్బజసి దేవా”తి.

తత్థ **దుల్లద్ధన్తి** యం ఏతం మయా లభన్తియా పుత్తం జమ్మం లద్ధం దుల్లద్ధం. **యం మేతి** యేన కారణేన మయి నానప్పకారకం విపలన్తియా త్వం పబ్బజితుం ఇచ్ఛసి, తేన కారణేన తాదిసస్స పుత్తస్స లభనం మమ దుల్లద్ధం నామాతి.

బోధిసత్తో ఏవం పరిదేవమానాయపి మాతరా సద్ధిం కిఞ్చి న కథేసి. సా రోదిత్వా కన్దిత్వా సయమేవ ఏకమన్తం అట్ఠాసి. అథస్స పితు ఆరోచేసుం. సో ఆగన్త్వా ఏకం తావ గాథమాహ –

౨౦౦.“కో నామేసో ధమ్మో, సుతసోమ కా చ నామ పబ్బజ్జా;

యం నో అమ్హే జిణ్ణే, అనపేక్ఖో పబ్బజసి దేవా”తి.

తత్థ **యం నో అమ్హేతి** యం త్వం అమ్హాకం పుత్తో సమానో అమ్హే జిణ్ణే పటిజగ్గితబ్బకాలే అప్పటిజగ్గిత్వా పపాతే సిలం పవట్టేన్తో వియ ఛడ్డేత్వా అనపేక్ఖో పబ్బజసి, తేన తం వదామి కో నామేసో తవ ధమ్మోతి అధిప్పాయో.

తం సుత్వా మహాసత్తో తుణ్హీ అహోసి. అథ నం పితా, “తాత సుతసోమ, సచేపి తే మాతాపితూసు సినేహో నత్థి, పుత్తధీతరో తే బహూ తరుణా, తయా వినా వత్తితుం న సక్ఖిస్సన్తి, తేసం వుడ్ఢిప్పత్తకాలే పబ్బజిస్ససీ”తి వత్వా సత్తమం గాథమాహ –

౨౦౧.“పుత్తాపి తుయ్హం బహవో, దహరా అప్పత్తయోబ్బనా;

మఞ్జూ తేపితం అపస్సన్తా, మఞ్ఞే దుక్ఖం నిగచ్ఛన్తీ”తి.

తత్థ **మఞ్జూ**తి మధురవచనా. **నిగచ్ఛన్తీ**తి నిగచ్ఛిస్సన్తి కాయికచేతసికదుక్ఖం పటిలభిస్సన్తీతి మఞ్ఞామి.

తం సుత్వా మహాసత్తో గాథమాహ –

౨౦౨.“పుత్తేహి చ మే ఏతేహి, దహరేహి అప్పత్తయోబ్బనేహి;

మఞ్జూహి సబ్బేహిపి తుమ్హేహి, చిరమ్పి ఠత్వా వినాసభావో”తి.

తత్థ **సబ్బేహిపి తుమ్హేహీ**తి, తాత, న కేవలం పుత్తేహేవ, అథ ఖో తుమ్హేహిపి అఞ్ఞేహిపి సబ్బసఙ్ఖారేహి చిరం ఠత్వాపి దీఘమద్ధానం ఠత్వాపి వినాసభావోవ నియతో. సకలస్మిమ్పి హి లోకసన్నివాసే ఏకసఙ్ఖారోపి నిచ్చో నామ నత్థీతి.

ఏవం మహాసత్తో పితు ధమ్మకథం కథేసి. సో తస్స ధమ్మకథం సుత్వా తుణ్హీ అహోసి. అథస్స సత్తసతానం భరియానం ఆరోచయింసు. తా చ పాసాదా ఓరుయ్హ తస్స సన్తికం గన్త్వా గోప్ఫకేసు గహేత్వా పరిదేవమానా గాథమాహంసు –

౨౦౩.“ఛిన్నం ను తుయ్హం హదయం, అదు తే కరుణా చ నత్థి అమ్హేసు;

యం నో వికన్దన్తియో, అనపేక్ఖో పబ్బజసి దేవా”తి.

తస్సత్థో – సామి సుతసోమ, అమ్హే విధవా కత్వా గచ్ఛన్తస్స అప్పమత్తకస్సపి సినేహస్స అభావేన తవ హదయం అమ్హేసు ఛిన్నం ను, ఉదాహు కరుణాయ అభావేన కారుఞ్ఞం వా నత్థి, యం నో ఏవం వికన్దన్తియో పహాయ పబ్బజసీతి.

మహాసత్తో తాసం పాదమూలే పరివత్తిత్వా పరిదేవమానానం పరిదేవనసద్దం సుత్వా అనన్తరం గాథమాహ –

౨౦౪.“న చ మయ్హం ఛిన్నం హదయం, అత్థి కరుణాపి మయ్హం తుమ్హేసు;

సగ్గఞ్చ పత్థయానో, తేన అహం పబ్బజిస్సామీ”తి.

తత్థ **సగ్గఞ్చా**తి అహం సగ్గఞ్చ పత్థయన్తో యస్మా అయం పబ్బజ్జా నామ బుద్ధాదీహి వణ్ణితా, తస్మా పబ్బజిస్సామి, తుమ్హే మా చిన్తయిత్థాతి తా అస్సాసేసి.

అథస్స అగ్గమహేసియా ఆరోచేసుం. సా గరుభారా పరిపుణ్ణగబ్భాపి సమానా ఆగన్త్వా మహాసత్తం వన్దిత్వా ఏకమన్తం ఠితా తిస్సో గాథాయో అభాసి –

౨౦౫.“దుల్లద్ధం మే ఆసి సుతసోమ, యస్స తే అహం భరియా;

యం మే విలపన్తియా, అనపేక్ఖో పబ్బజసి దేవ.

౨౦౬.“దుల్లద్ధం మే ఆసి సుతసోమ, యస్స తే అహం భరియా;

యం మే కుచ్ఛిపటిసన్ధిం, అనపేక్ఖో పబ్బజసి దేవ.

౨౦౭."పరిపక్కో మే గబ్భో, కుచ్ఛిగతో యావ నం విజాయామి;
మాహం ఏకా విధవా, పచ్ఛా దుక్ఖాని అద్దక్ఖి"న్తి.

తత్థ **యం మే**తి యస్మా మమ విలపన్తియా త్వం అనపేక్ఖో పబ్బజసి, తస్మా యం మయా తవ సన్తికా అగ్గమహేసిట్ఠానం లద్ధం, తం దుల్లద్ధమేవ ఆసి. దుతియగాథాయ యస్మా మం త్వం కుచ్ఛిపటిసన్ధిం పహాయ అనపేక్ఖో పబ్బజసి, తస్మా యం మయా తవ భరియత్తం లద్ధం, తం దుల్లద్ధం మేతి అత్థో. **యావ న**న్తి యావాహం తం గబ్భం విజాయామి, తావ అధివాసేహీతి.

తతో మహాసత్తో గాథమాహ –

౨౦౮."పరిపక్కో తే గబ్భో, కుచ్ఛిగతో ఇఙ్ఘ త్వం విజాయస్సు;
పుత్తం అనోమవణ్ణం, తం హిత్వా పబ్బజిస్సామీ"తి.

తత్థ **పుత్త**న్తి, భద్దే, తవ గబ్భో పరిపక్కోతి జానామి, త్వం పన విజాయమానా పుత్తం విజాయిస్ససి, న ధీతరం, సా త్వం సోత్థినా విజాయస్సు పుత్తం, అహం పన సద్ధిం తయా తం పుత్తం హిత్వా పబ్బజిస్సామియేవాతి.

సా తస్స వచనం సుత్వా సోకం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తీ "ఇతో దాని పట్ఠాయ, దేవ, అమ్హాకం సిరీ నామ నత్థీ"తి ఉభోహి హత్థేహి హదయం ధారయమానా అస్సూని ముఞ్చన్తీ మహాసద్దేన పరిదేవి. అథ నం సమస్సాసేన్తో మహాసత్తో గాథమాహ –

౨౦౯."మా త్వం చన్దే రుది, మా సోచి వనతిమిరమత్తక్ఖి;
ఆరోహ వరపాసాదం, అనపేక్ఖో అహం గమిస్సామీ"తి.

తత్థ **మా త్వం చన్దే రుదీ**తి, భద్దే చన్దాదేవి, త్వం మా రోది మా సోచి. **వనతిమిరమత్తక్ఖీ**తి గిరికణ్ణికపుప్ఫసమాననేత్తే. పాళియం పన "కోవిళారతమ్బక్ఖీ"తి లిఖితం, తస్సా కోవిళారపుప్ఫం వియ తమ్బనేత్తేతి అత్థో.

సా తస్స వచనం సుత్వా ఠాతుం అసక్కోన్తీ పాసాదం ఆరుయ్హ రోదమానా నిసీది. అథ నం బోధిసత్తస్స జేట్ఠపుత్తో దిస్వా "కిం ను ఖో మే మాతా రోదన్తీ నిసిన్నా"తి తం పుచ్ఛన్తో గాథమాహ –

౨౧౦."కో తం అమ్మ కోపేసి, కిం రోదసి పేక్ఖసి చ మం బాళ్హం;
కం అవజ్ఝం ఘాతేమి, ఞాతీనం ఉదిక్ఖమానాన"న్తి.

తత్థ **కోపేసీ**తి, అమ్మ! కో నామ తం కోపేసి, కో తే అప్పియం అకాసి. **పేక్ఖసి చా**తి మం బాళ్హం పేక్ఖన్తీ కింకారణా రోదసీతి అధిప్పాయో. **కం అవజ్ఝం ఘాతేమీ**తి అఘాతేతబ్బమ్పి కం ఘాతేమి అత్తనో ఞాతీనం ఉదిక్ఖమానానఞ్ఞేవ, అక్ఖాహి మేతి పుచ్ఛతి.

తతో దేవీ గాథమాహ –

౨౧౧."న హి సో సక్కా హన్తుం, విజితావీ యో మం తాత కోపేసి;

పితా తే మం తాత అవచ, అనపేక్ఖో అహం గమిస్సామీ”తి.

తత్థ **విజితావీ**తి, తాత, యో మం ఇమిస్సా పథవియా విజితావీ కోపేసి, అప్పియసముదాచారేన మే హదయే కోపఞ్చ సోకఞ్చ పవేసేసి, నో తయా హన్తుం న సక్కా, మఞ్హి, తాత, తవ పితా “అహం రజ్జసిరిఞ్చ తఞ్చ పహాయ అరఞ్ఞం పవిసిత్వా పబ్బజిస్సామీ”తి అవచ, ఇదం మే రోదనకారణన్తి.

నో తస్సా వచనం సుత్వా “అమ్మ! కిం నామ త్వం కథేసి, నను ఏవం సన్తే మయం అనాథా నామ భవిస్సామా”తి పరిదేవన్తో గాథమాహ –

౨౧౨.“యోహం పుబ్బే నియ్యామి, ఉయ్యానం మత్తకుఞ్జరే చ యోధేమి;
సుతసోమే పబ్బజితే, కథం ను దాని కరిస్సామీ”తి.

తస్సత్థో – యో అహం పుబ్బే చతుఆజఞ్ఞయుత్తం సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితం రథం అభిరుయ్హ ఉయ్యానం గచ్ఛామి, మత్తకుఞ్జరే చ యోధేమి, అఞ్ఞేహి చ అస్సకీళాదీహి కీళామి, స్వాహం ఇదాని సుతసోమే పబ్బజితే కథం కరిస్సామీతి?

అథస్స కనిట్ఠభాతా సత్తవస్సికో తే ఉభోపి రోదన్తే దిస్వా మాతరం ఉపసఙ్కమిత్వా, “అమ్మ! కింకారణా తుమ్హే రోదథా”తి పుచ్ఛిత్వా తమత్థం సుత్వా “తేన హి మా రోదథ, అహం తాతస్స పబ్బజితుం న దస్సామీ”తి ఉభోపి తే అస్సాసేత్వా ధాతియా సద్ధిం పాసాదా ఓరుయ్హ పితు సన్తికం గన్త్వా, “తాత, త్వం కిర అమ్హే అకామకే పహాయ ‘పబ్బజామీ’తి వదసి, అహం తే పబ్బజితుం న దస్సామీ”తి పితరం గీవాయ దళ్హం గహేత్వా గాథమాహ –

౨౧౩.“మాతుచ్చ మే రుదన్త్యా, జేట్ఠస్స చ భాతునో అకామస్స;
హత్థేపి తే గహేస్సం, న హి గచ్ఛసి నో అకామాన”న్తి.

మహాసత్తో చిన్తేసి – “అయం మే పరిపన్థం కరోతి, కేన ను ఖో నం ఉపాయేన పటిక్కమాపేయ్య”న్తి. తతో ధాతిం ఓలోకేత్వా, “అమ్మ! ధాతి హన్దిమం మణిక్ఖన్ధపిళన్ధనం, తవేసో హోతు హత్థే, పుత్తం అపనేహి, మా మే అన్తరాయం కరీ”తి సయం పుత్తం హత్థే గహేత్వా అపనేతుం అసక్కోన్తో తస్సా లఞ్జం పటిజానేత్వా గాథమాహ –

౨౧౪.“ఉట్ఠేహి త్వం ధాతి, ఇమం కుమారం రమేహి అఞ్ఞత్థ;
మా మే పరిపన్థమకాసి, సగ్గం మమ పత్థయానస్సా”తి.

తత్థ **ఇమం కుమారన్తి**, అమ్మ! ధాతి త్వం ఉట్ఠేహి, ఇమం కుమారం అపనేత్వా ఆగన్త్వా ఇమం మణిం గహేత్వా అఞ్ఞత్థ నం అభిరమేహీతి.

సా లఞ్జం లభిత్వా కుమారం సఞ్ఞాపేత్వా ఆదాయ అఞ్ఞత్థ గన్త్వా పరిదేవమానా గాథమాహ –

౨౧౫.“యం నూనిమం దదేయ్యం పభఙ్కరం, కో ను మే ఇమినాత్థో;
సుతసోమే పబ్బజితే, కిం ను మేనం కరిస్సామీ”తి.

తస్సత్థో – యం నూన అహం ఇమం లజ్జిత్థాయ గహితం పభఙ్కరం సుప్పభాసం మణిం దదేయ్యం, కో ను మయ్హం సుతసోమనరిన్దే పబ్బజితే ఇమినా అత్థో, **కిం ను మేనం కరిస్సామి,** అహం తస్మిం పబ్బజితే ఇమం లభిస్సామి, లభన్తోపి చ కిం ను ఖో ఏతం కరిస్సామి, పస్సథ మే కమ్మన్తి.

తతో మహాసేనగుత్తో చిన్తేసి – “అయం రాజా “గేహే మే ధనం మన్ద’న్తి సఞ్ఞం కరోతి మఞ్ఞే, బహుభావమస్స కథేస్సామీ”తి. సో ఉట్ఠాయ వన్దిత్వా గాథమాహ –

౨౧౬.“కోసో చ తుయ్హం విపులో, కోట్ఠాగారఞ్చ తుయ్హం పరిపూరం;
పథవీ చ తుయ్హం విజితా, రమస్సు మా పబ్బజి దేవా”తి.

తం సుత్వా మహాసత్తో గాథమాహ –

౨౧౭.“కోసో చ మయ్హం విపులో, కోట్ఠాగారఞ్చ మయ్హం పరిపూరం;
పథవీ చ మయ్హం విజితా, తం హిత్వా పబ్బజిస్సామీ”తి.

తం సుత్వా తస్మిం అపగతే కులవడ్ఢనసేట్ఠి నామ ఉట్ఠాయ వన్దిత్వా గాథమాహ –

౨౧౮.“మయ్హమ్పి ధనం పహూతం, సఙ్ఖ్యాతుం నోపి దేవ సక్కోమి;
తం తే దదామి సబ్బమ్పి, రమస్సు మా పబ్బజి దేవా”తి.

తం సుత్వా మహాసత్తో గాథమాహ –

౨౧౯.“జానామి ధనం పహూతం, కులవడ్ఢన పూజితో తయా చస్మి;
సగ్గఞ్చ పత్థయానో, తేన అహం పబ్బజిస్సామీ”తి.

తం సుత్వా కులవడ్ఢనే అపగతే మహాసత్తో సోమదత్తం కనిట్ఠభాతరం ఆమన్తేత్వా, “తాత, అహం పఞ్జరపక్ఖిత్తో వనకుక్కుటో వియ ఉక్కణ్ఠితో, మం ఘరావాసే అనభిరతి అభిభవతి, అజ్జేవ పబ్బజిస్సామి, త్వం ఇమం రజ్జం పటిపజ్జా”తి రజ్జం నియ్యాదేన్తో గాథమాహ –

౨౨౦.“ఉక్కణ్ఠితోస్మి బాళ్హం, అరతి మం సోమదత్త ఆవిసతి;
బహుకాపి మే అన్తరాయా, అజ్జేవాహం పబ్బజిస్సామీ”తి.

తం సుత్వా సోపి పబ్బజితుకామో తం దీపేన్తో ఇతరం గాథమాహ –

౨౨౧.“ఇదఞ్చ తుయ్హం రుచితం, సుతసోమ అజ్జేవ దాని త్వం పబ్బజ;
అహమ్పి పబ్బజిస్సామి, న ఉస్సహే తయా వినా అహం ఠాతు”న్తి.

అథ నం సో పటిక్ఖిపిత్వా ఉపడ్ఢం గాథమాహ –

౨౨౨."న హి సక్కా పబ్బజితుం, నగరే న హి పచ్చతి జనపదే చా"తి.

తత్థ **న హి పచ్చతీ**తి ఇదానేవ తావ మమ పబ్బజ్జాధిప్పాయం సుత్వావ ఇమస్మిం ద్వాదసయోజనికే సుదస్సననగరే చ సకలజనపదే చ న పచ్చతి, కోచి ఉద్ధనే అగ్గిం న జాలేతి, అమ్హేసు పన ద్వీసు పబ్బజితేసు అనాథావ రట్ఠవాసినో భవిస్సన్తి, తస్మా న హి సక్కా తయా పబ్బజితుం, అహమేవ పబ్బజిస్సామీతి.

తం సుత్వా మహాజనో మహాసత్తస్స పాదమూలే పరివత్తిత్వా పరిదేవన్తో ఉపడ్ఢగాథమాహ –

"సుతసోమే పబ్బజితే, కథం ను దాని కరిస్సామా"తి.

తతో మహాసత్తో "అలం మా సోచయిత్థ, అహం చిరమ్పి ఠత్వా తుమ్హేహి వినా భవిస్సామి, ఉప్పన్నసఙ్ఖారో హి నిచ్చో నామ నత్థీ"తి మహాజనస్స ధమ్మం కథేన్తో ఆహ –

౨౨౩."ఉపనీయతిదం మఞ్ఞే, పరిత్తం ఉదకంవ చఙ్కవారమ్హి;
ఏవం సుపరిత్తకే జీవితే, న చ పమజ్జితుం కాలో.

౨౨౪."ఉపనీయతిదం మఞ్ఞే, పరిత్తం ఉదకంవ చఙ్కవారమ్హి;
ఏవం సుపరిత్తకే జీవితే, అన్ధబాలా పమజ్జన్తి.

౨౨౫."తే వడ్ఢయన్తి నిరయం, తిరచ్ఛానయోనిఞ్చ పేత్తివిసయఞ్చ;
తణ్హాయ బన్ధనబద్ధా, వడ్ఢేన్తి అసురకాయ"న్తి.

తత్థ **ఉపనీయతిదం మఞ్ఞే**తి, తాత, "ఇదం జీవితం ఉపనీయతీ"తి అహం మఞ్ఞామి. అఞ్ఞేసు సుత్తేసు ఉపసంహారణత్థో ఉపనియ్యనత్థో, ఇధ పన పరియాదానత్థో. తస్మా యథా పరిత్తం ఉదకం రజకానం ఖారచఙ్కవారే పక్ఖిత్తం సీఘం పరియాదియతి, తథా జీవితమ్పి. ఏవం సుపరిత్తకే జీవితే తం పరిత్తకం ఆయుసఙ్ఖారం గహేత్వా విచరన్తానం సత్తానం న పుఞ్ఞకిరియాయ పమజ్జితుం కాలో, అప్పమాదోవ కాతుం వట్టతీతి అయమేత్థ అత్థో. **అన్ధబాలా పమజ్జన్తీ**తి అజరామరా వియ హుత్వా గూథకలలే సూకరా వియ హుత్వా కామపఙ్కే నిముజ్జన్తా పమజ్జన్తి. **అసురకాయ**న్తి కాళకఞ్జికఅసురయోనిఞ్చ వడ్ఢేన్తీతి అత్థో.

ఏవం మహాసత్తో మహాజనస్స ధమ్మం దేసేత్వా పుప్ఫకం నామ పాసాదం ఆరుయ్హ సత్తమాయ భూమియా ఠితో ఖగ్గేన చూళం ఛిన్దిత్వా "అహం తుమ్హాకం కిఞ్చి న హోమి, అత్తనో రాజానం గణ్హథా"తి సవేఠనం చూళం మహాజనస్స అన్తరే ఖిపి. తం గహేత్వా మహాజనో భూమియం పరివట్టేన్తో పరివట్టేన్తో పరిదేవి. తస్మిం ఠానే మహన్తం రజగ్గం ఉట్ఠహి. పటిక్కమిత్వా ఠితజనో తం ఓలోకేత్వా "రఞ్ఞా చూళం ఛిన్దిత్వా సవేఠనా చూళా మహాజనస్స అన్తరే ఖిత్తా భవిస్సతి, తేనాయం పాసాదస్స అవిదూరే రజవట్టి ఉగ్గతా"తి పరిదేవన్తో గాథమాహ –

౨౨౬."ఊహఞ్ఞతే రజగ్గం అవిదూరే, పుప్ఫకమ్హి చ పాసాదే;
మఞ్ఞే నో కేసా ఛిన్నా, యసస్సినో ధమ్మరాజస్సా"తి.

తత్థ **ఊహఞ్ఞతేతి** ఉట్ఠహతి. **రజగ్గన్తి** రజక్ఖన్ధో. **అవిదూరేతి** ఇతో అమ్హాకం ఠితట్ఠానతో అవిదూరే. **పుబ్బకమ్హీతి** పుబ్బకపాసాదస్స సమీపే. **మఞ్ఞే నోతి** అమ్హాకం ధమ్మరాజస్స కేసా ఛిన్నా భవిస్సన్తీతి మఞ్ఞామ.

మహాసత్తో పరిచారికం పేసేత్వా పబ్బజితపరిక్ఖారే ఆహరాపేత్వా కప్పకేన కేసమస్సుం ఓహారాపేత్వా అలఙ్కారం సయనపిట్ఠే పాతేత్వా రత్తపటానం దసాని ఛిన్దిత్వా తాని కాసాయాని నివాసేత్వా మత్తికాపత్తం వామఅంసకూటే లగ్గేత్వా కత్తరదణ్డం ఆదాయ మహాతలే అపరాపరం చఙ్కమిత్వా పాసాదా ఓతరిత్వా అన్తరవీథిం పటిపజ్జి. గచ్ఛన్తం పన నం న కోచి సఞ్జాని. అథస్స సత్తసతా ఖత్తియకఞ్ఞా పాసాదం అభిరుహిత్వా తం అదిస్వా ఆభరణభణ్డమేవ దిస్వా ఓతరిత్వా అవసేసానం సోళససహస్సానం ఇత్థీనం సన్తికం గన్త్వా "అమ్హాకం పియసామికో సుతసోమమహిస్సరో పబ్బజితో"తి మహాసద్దేన పరిదేవమానావ బహి నిక్ఖమింసు. తస్మిం ఖణే మహాజనో తస్స పబ్బజితభావం అఞ్ఞాసి, సకలనగరం సఙ్ఖుభిత్వా "రాజా కిర నో పబ్బజితో"తి రాజద్వారే సన్నిపతి, మహాజనో "ఇధ రాజా భవిస్సతి, ఏత్థ భవిస్సతీ"తి పాసాదాదీని రఞ్ఞో పరిభోగట్ఠానాని గన్త్వా రాజానం అదిస్వా –

౨౨౭."అయమస్స పాసాదో, సోవణ్ణపుప్ఫమాల్యవీతికిణ్ణో;
యహిమనువిచరి రాజా, పరికిణ్ణో ఇత్థాగారేహి.

౨౨౮."అయమస్స పాసాదో, సోవణ్ణపుప్ఫమాల్యవీతికిణ్ణో;
యహిమనువిచరి రాజా, పరికిణ్ణో ఞాతిసఙ్ఘేన.

౨౨౯."ఇదమస్స కూటాగారం, సోవణ్ణపుప్ఫమాల్యవీతికిణ్ణం;
యహిమనువిచరి రాజా, పరికిణ్ణో ఇత్థాగారేహి.

౨౩౦."ఇదమస్స కూటాగారం, సోవణ్ణపుప్ఫమాల్యవీతికిణ్ణం;
యహిమనువిచరి రాజా, పరికిణ్ణో ఞాతిసఙ్ఘేన.

౨౩౧."అయమస్స అసోకవనికా, సుపుప్ఫితా సబ్బకాలికా రమ్మా;
యహిమనువిచరి రాజా, పరికిణ్ణో ఇత్థాగారేహి.

౨౩౨."అయమస్స అసోకవనికా, సుపుప్ఫితా సబ్బకాలికా రమ్మా;
యహిమనువిచరి రాజా, పరికిణ్ణో ఞాతిసఙ్ఘేన.

౨౩౩."ఇదమస్స ఉయ్యానం, సుపుప్ఫితం సబ్బకాలికం రమ్మం;
యహిమనువిచరి రాజా, పరికిణ్ణో ఇత్థాగారేహి.

౨౩౪."ఇదమస్స ఉయ్యానం, సుపుప్ఫితం సబ్బకాలికం రమ్మం;
యహిమనువిచరి రాజా, పరికిణ్ణో ఞాతిసఙ్ఘేన.

౨౩౫."ఇదమస్స కణికారవనం, సుపుప్ఫితం సబ్బకాలికం రమ్మం;

యహిమనువిచరి రాజా, పరికిణ్ణో ఇత్థాగారేహి.

౨౩౬."ఇదమస్స కణికారవనం, సుపుప్ఫితం సబ్బకాలికం రమ్మం;

యహిమనువిచరి రాజా, పరికిణ్ణో ఞాతిసఙ్ఘేన.

౨౩౭."ఇదమస్స పాటలివనం, సుపుప్ఫితం సబ్బకాలికం రమ్మం;

యహిమనువిచరి రాజా, పరికిణ్ణో ఇత్థాగారేహి.

౨౩౮."ఇదమస్స పాటలివనం, సుపుప్ఫితం సబ్బకాలికం రమ్మం;

యహిమనువిచరి రాజా, పరికిణ్ణో ఞాతిసఙ్ఘేన.

౨౩౯."ఇదమస్స అమ్బవనం, సుపుప్ఫితం సబ్బకాలికం రమ్మం;

యహిమనువిచరి రాజా, పరికిణ్ణో ఇత్థాగారేహి.

౨౪౦."ఇదమస్స అమ్బవనం, సుపుప్ఫితం సబ్బకాలికం రమ్మం;

యహిమనువిచరి రాజా, పరికిణ్ణో ఞాతిసఙ్ఘేన.

౨౪౧."అయమస్స పోక్ఖరణీ, సఞ్ఛన్నా అణ్డజేహి వీతికిణ్ణా;

యహిమనువిచరి రాజా, పరికిణ్ణో ఇత్థాగారేహి.

౨౪౨."అయమస్స పోక్ఖరణీ, సఞ్ఛన్నా అణ్డజేహి వీతికిణ్ణా;

యహిమనువిచరి రాజా, పరికిణ్ణో ఞాతిసఙ్ఘేనా"తి. –

ఇమాహి గాథాహి పరిదేవన్తో విచరి.

తత్థ **వీతికిణ్ణో**తి సోవణ్ణపుప్ఫేహి చ నానామాల్యేహి చ సమోకిణ్ణో. **పరికిణ్ణో**తి పరివారితో. **ఇత్థాగారేహీ**తి దాసియో ఉపాదాయ ఇత్థియో ఇత్థాగారా నామ. **ఞాతిసఙ్ఘేనా**తి అమచ్చాపి ఇధ ఞాతయో ఏవ. **కూటాగార**న్తి సత్తరతనవిచిత్తో సయనకూటాగారగబ్భో. **అసోకవనికా**తి అసోకవనభూమి. **సబ్బకాలికా**తి సబ్బకాలపరిభోగక్ఖమా నిచ్చపుప్ఫితా వా. **ఉయ్యాన**న్తి నన్దనవనచిత్తలతావనసదిసం ఉయ్యానం . **సబ్బకాలిక**న్తి ఛసుపి ఉతూసు ఉప్పజ్జనకపుప్ఫఫలసఞ్ఛన్నం. కణికారవనాదీసు **సబ్బకాలిక**న్తి సబ్బకాలే సుపుప్ఫితఫలితమేవ. **సఞ్ఛన్నా**తి నానావిధేహి జలజథలజకుసుమేహి సుట్ఠు సఞ్ఛన్నా. **అణ్డజేహి వీతికిణ్ణా**తి సకుణసఙ్ఘేహి ఓకిణ్ణా.

ఏవం తేసు తేసు ఠానేసు పరిదేవిత్వా మహాజనో పున రాజఙ్గణం ఆగన్త్వా –

౨౪౩."రాజా వో ఖో పబ్బజితో, సుతసోమో రజ్జం ఇమం పహత్వాన;

కాసాయవత్థవసనో, నాగోవ ఏకకో చరతీ"తి. –

గాథం వత్వా అత్తనో ఘరే విభవం పహాయ పుత్తధీతరో హత్థేసు గహేత్వా నిక్ఖమిత్వా బోధిసత్తస్సేవ సన్తికం అగమాసి, తథా మాతాపితరో పుత్తదారా సోళససహస్సా చ నాటకిత్థియో. సకలనగరం తుచ్ఛం వియ అహోసి, జనపదవాసినోపి తేసం పచ్ఛతో పచ్ఛతో గమింసు. బోధిసత్తో ద్వాదసయోజనికం పరిసం గహేత్వా హిమవన్తాభిముఖో పాయాసి. అథస్స అభినిక్ఖమనం ఞత్వా సక్కో విస్సకమ్మం ఆమన్తేత్వా, ''తాత విస్సకమ్మ, సుతసోమమహారాజా అభినిక్ఖమనం నిక్ఖన్తో, వసనట్ఠానం లద్ధుం వట్టతి, సమాగమో చ మహా భవిస్సతి, గచ్ఛ హిమవన్తపదేసే గఙ్గాతీరే తింసయోజనాయామం పఞ్చదసయోజనవిత్థతం అస్సమపదం మాపేహీ''తి పేసేసి. సో తథా కత్వా తస్మిం అస్సమపదే పబ్బజితపరిక్ఖారే పటియాదేత్వా ఏకపదికమగ్గం మాపేత్వా దేవలోకమేవ గతో.

మహాసత్తో తేన మగ్గేన గన్త్వా తం అస్సమపదం పవిసిత్వా పఠమం సయం పబ్బజిత్వా పచ్ఛా సేసే పబ్బాజేసి, అపరభాగే బహూ పబ్బజింసు. తింసయోజనికం ఠానం పరిపూరి. విస్సకమ్మేన పన అస్సమమాపితనియామో చ బహూనం పబ్బజితనియామో చ బోధిసత్తస్స అస్సమపదసంవిదహితనియామో చ **హత్థిపాలజాతకే** (జా॰ ౧.౧౫.౩౩౭ ఆదయో) ఆగతనయేనేవ వేదితబ్బో. తత్థ మహాసత్తో యస్స యస్సేవ కామవితక్కాది మిచ్ఛావితక్కో ఉప్పజ్జతి, తం తం ఆకాసేన ఉపసఙ్కమిత్వా ఆకాసే పల్లఙ్కేన నిసీదిత్వా ఓవదన్తో గాథాద్వయమాహ –

౨౪౪.''మాస్సు పుబ్బే రతికీళితాని, హసితాని చ అనుస్సరిత్థ;

మా వో కామా హనింసు, రమ్మఞ్హి సుదస్సనం నగరం.

౨౪౫.''మేత్తచిత్తఞ్చ భావేథ, అప్పమాణం దివా చ రత్తో చ;

అగచ్ఛిత్థ దేవపురం, ఆవాసం పుఞ్ఞకమ్మిన''న్తి.

తత్థ **రతికీళితానీ**తి కామరతియో చ కాయవాచాఖిడ్డావసేన పవత్తకీళితాని చ. **మా వో కామా హనింసూ**తి మా తుమ్హే వత్థుకామకిలేసకామా హనింసు. **రమ్మం హీ**తి సుదస్సననగరం నామ రమణీయం, తం మా అనుస్సరిత్థ. **మేత్తచిత్త**న్తి ఇదం దేసనామత్తమేవ, సో పన చత్తారోపి బ్రహ్మవిహారే ఆచిక్ఖి. **అప్పమాణ**న్తి అప్పమాణసత్తారమ్మణం. **అగచ్ఛిత్థా**తి గమిస్సథ. **దేవపుర**న్తి బ్రహ్మలోకం.

సోపి ఇసిగణో తస్సోవాదే ఠత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసీతి సబ్బం **హత్థిపాలజాతకే** ఆగతనయేనేవ కథేతబ్బం.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా ''న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి తథాగతో మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖన్తోయేవా''తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి ''తదా మాతాపితరో మహారాజకులాని అహేసుం, చన్దాదేవీ రాహులమాతా, జేట్ఠపుత్తో సారిపుత్తో, కనిట్ఠపుత్తో రాహులో, ధాతి ఖుజ్జుత్తరా, కులవడ్ఢనసేట్ఠి కస్సపో, మహాసేనగుత్తో మోగ్గల్లానో, సోమదత్తకుమారో ఆనన్దో, సేసపరిసా బుద్ధపరిసా, సుతసోమరాజా పన అహమేవ అహోసి''న్తి.

చూళసుతసోమజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

జాతకుద్దానం –

సువపణ్డితజమ్బుకకుణ్డలినో, వరకణ్హమలమ్బుసజాతకఞ్చ;
పవరుత్తమసఙ్ఖసిరీవ్హయకో, సుతసోమఅరిన్దమరాజవరో.

చత్తాలీసనిపాతవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౮. పణ్ణాసనిపాతో

[౫౨౬] ౧. నిళినికాజాతకవణ్ణనా

ఉద్దయ్హతే జనపదోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పురాణదుతియికాపలోభనం ఆరబ్భ కథేసి. కథేన్తో చ తం భిక్ఖుం "కేన ఉక్కణ్ఠాపితోసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "పురాణదుతియికాయా"తి వుత్తే "న ఏసా ఖో, భిక్ఖు, ఇదానేవ తవ అనత్థకారికా, పుబ్బేపి త్వం ఏతం నిస్సాయ ఝానా పరిహాయిత్వా మహావినాసం పత్తో"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఉదిచ్చబ్రాహ్మణమహాసాలకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో ఉగ్గహితసిప్పో ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఝానాభిఞ్ఞా నిబ్బత్తేత్వా హిమవన్తపదేసే వాసం కప్పేసి. అలమ్బుసాజాతకే వుత్తనయేనేవ తం పటిచ్చ ఏకా మిగీ గబ్భం పటిలభిత్వా పుత్తం విజాయి, "ఇసిసిఙ్గో"త్వేవస్స నామం అహోసి. అథ నం పితా వయప్పత్తం పబ్బాజేత్వా కసిణపరికమ్మం ఉగ్గణ్హాపేసి. సో నచిరస్సేవ ఝానాభిఞ్ఞా ఉప్పాదేత్వా ఝానసుఖేన కీళి, ఘోరతపో పరమధితిన్ద్రియో అహోసి. తస్స సీలతేజేన సక్కస్స భవనం కమ్పి. సక్కో ఆవజ్జేన్తో తం కారణం ఞత్వా "ఉపాయేనస్స సీలం భిన్దిస్సామీ"తి తీణి సంవచ్ఛరాని సకలకాసిరట్ఠే వుట్ఠిం నివారేసి, రట్ఠం అగ్గిదడ్ఢం వియ అహోసి. సస్సే అసమ్పజ్జమానే దుబ్భిక్ఖపీళితా మనుస్సా సన్నిపతిత్వా రాజఙ్గణే ఉపక్కోసింసు. అథ నే రాజా వాతపానే ఠితో "కిం ఏత"న్తి పుచ్ఛి. "మహారాజ, తీణి సంవచ్ఛరాని దేవస్స అవస్సన్తత్తా సకలరట్ఠం ఉద్దయ్హతి, మనుస్సా దుక్ఖితా, దేవం వస్సాపేహి, దేవా"తి. రాజా సీలం సమాదియిత్వా ఉపోసథం ఉపవసన్తోపి వస్సం వస్సాపేతుం నాసక్ఖి.

తస్మిం కాలే సక్కో అడ్ఢరత్తసమయే తస్స సిరిగబ్భం పవిసిత్వా ఏకోభాసం కత్వా వేహాసే అట్ఠాసి. రాజా తం దిస్వా "కోసి త్వ"న్తి పుచ్ఛి. "సక్కోహమస్మీ"తి. "కేనత్థేనాగతోసీ"తి? "వస్సతి తే, మహారాజ , రట్ఠే దేవో"తి? "న వస్సతీ"తి. "జానాసి పనస్స అవస్సనకారణ"న్తి? "న జానామి, సక్కా"తి. "మహారాజ, హిమవన్తపదేసే ఇసిసిఙ్గో నామ తాపసో పటివసతి ఘోరతపో పరమధితిన్ద్రియో. సో నిబద్ధం దేవే వస్సన్తే కుజ్ఝిత్వా ఆకాసం ఓలోకేసి, తస్మా దేవో న వస్సతీ"తి. "ఇదాని పనేత్థ కిం కాతబ్బ"న్తి? "తస్స తపే భిన్నే దేవో వస్సిస్సతీ"తి. "కో పనస్స తపం భిన్దితుం సమత్థో"తి? "ధీతా తే, మహారాజ, నిళినికా సమత్థా, తం పక్కోసాపేత్వా 'అసుకట్ఠానం నామ గన్త్వా తాపసస్స తపం భిన్దాహీ'తి పేసేహీ"తి. ఏవం సో రాజానం అనుసాసిత్వా సకట్ఠానమేవ అగమాసి. రాజా పునదివసే అమచ్చేహి సద్ధిం మన్తేత్వా ధీతరం పక్కోసాపేత్వా పఠమం గాథమాహ –

౧. "ఉద్దయ్హతే జనపదో, రట్ఠఞ్చాపి వినస్సతి;
ఏహి నిళినికే గచ్ఛ, తం మే బ్రాహ్మణమానయా"తి.

తత్థ **తం మేతి** తం మమ అనత్థకారిం బ్రాహ్మణం అత్తనో వసం ఆనేహి, కిలేసరతివసేనస్స సీలం భిన్దాహీతి.

తం సుత్వా సా దుతియం గాథమాహ –

౨. "నాహం దుక్ఖక్ఖమా రాజ, నాహం అద్ధానకోవిదా;
కథం అహం గమిస్సామి, వనం కుఞ్జరసేవిత"న్తి.

తత్థ **దుక్ఖక్ఖమాతి** అహం, మహారాజ, దుక్ఖస్స ఖమా న హోమి, అద్ధానమ్పి న జానామి, సాహం కథం గమిస్సామీతి.

తతో రాజా ద్వే గాథాయో అభాసి –

౩. “ఫీతం జనపదం గన్త్వా, హత్థినా చ రథేన చ;
దారుసఙ్ఘాటయానేన, ఏవం గచ్ఛ నిళినికే.

౪. “హత్థిఅస్సరథే పత్తీ, గచ్ఛేవాదాయ ఖత్తియే;
తవేవ వణ్ణరూపేన, వసం తమానయిస్ససీ”తి.

తత్థ **దారుసఙ్ఘాటయానేనాతి**, అమ్మ, నిళినికే న త్వం పదసా గమిస్ససి, ఫీతం పన సుభిక్ఖం ఖేమం అత్తనో జనపదం హత్థివాహనేహి చ రథవాహనేహి చ గన్త్వా తతో పరమ్పి అజ్ఝోకాసే పటిచ్ఛన్నేన వయ్హాదినా ఉదకట్ఠానే నావాసఙ్ఘాతేన దారుసఙ్ఘాటయానేన గచ్ఛ. **వణ్ణరూపేనాతి** ఏవం అకిలమమానా గన్త్వా తవ వణ్ణేన చేవ రూపసమ్పదాయ చ తం బ్రాహ్మణం అత్తనో వసం ఆనయిస్ససీతి.

ఏవం సో ధీతరా సద్ధిం అకథేతబ్బమ్పి రట్ఠపరిపాలనం నిస్సాయ కథేసి. సాపి “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛి. అథస్సా సబ్బం దాతబ్బయుత్తకం దత్వా అమచ్చేహి సద్ధిం ఉయ్యోజేసి. అమచ్చా తం ఆదాయ పచ్చన్తం పత్వా తత్థ ఖన్ధావారం నివాసాపేత్వా రాజధీతరం ఉక్ఖిపాపేత్వా వనచరకేన దేసితేన మగ్గేన హిమవన్తం పవిసిత్వా పుబ్బణ్హసమయే తస్స అస్సమపదస్స సమీపం పాపుణింసు. తస్మిం ఖణే బోధిసత్తో పుత్తం అస్సమపదే నివాసాపేత్వా సయం ఫలాఫలత్థాయ అరఞ్ఞం పవిట్ఠో హోతి. వనచరకో సయం అస్సమం అగన్త్వా తస్స పన దస్సనట్ఠానే ఠత్వా నిళినికాయ తం దస్సేన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౫. “కదలీధజపఞ్ఞాణో, ఆభుజీపరివారితో;
ఏసో పదిస్సతి రమ్మో, ఇసిసిఙ్గస్స అస్సమో.

౬. “ఏసో అగ్గిస్స సఙ్ఖాతో, ఏసో ధూమో పదిస్సతి;
మఞ్ఞే నో అగ్గిం హాపేతి, ఇసిసిఙ్గో మహిద్ధికో”తి.

తత్థ కదలీసఙ్ఖాతా ధజా పఞ్ఞాణం అస్సాతి **కదలీధజపఞ్ఞాణో. ఆభుజీపరివారితోతి** భుజపత్తవనపరిక్ఖిత్తో. **సఙ్ఖాతోతి** ఏసో అగ్గి అస్స ఇసిసిఙ్గస్స ఝానేన సఙ్ఖాతో పచ్చక్ఖగతో జలతి. **మఞ్ఞే నో అగ్గిన్తి** అగ్గిం నో హాపేతి జుహతి పరిచరతీతి మఞ్ఞామి.

అమచ్చాపి బోధిసత్తస్స అరఞ్ఞం పవిట్ఠవేలాయ అస్సమం పరివారేత్వా ఆరక్ఖం ఠపేత్వా రాజధీతరం ఇసివేసం గాహాపేత్వా సువణ్ణచీరకేన నివాసనపారుపనం కత్వా సబ్బాలఙ్కారేహి అలఙ్కరిత్వా తన్తుబద్ధం చిత్తగేణ్డుకం గాహాపేత్వా అస్సమపదం పేసేత్వా సయం బహి రక్ఖన్తా అట్ఠంసు. సా తేన గేణ్డుకేన కీళన్తీ చఙ్కమకోటియం ఓతరి. తస్మిం ఖణే ఇసిసిఙ్గో పణ్ణసాలద్వారే పాసాణఫలకే నిసిన్నో హోతి. సో తం ఆగచ్ఛన్తిం దిస్వా భీతతసితో ఉట్ఠాయ పణ్ణసాలం పవిసిత్వా అట్ఠాసి . సాపిస్స పణ్ణసాలద్వారం గన్త్వా కీళియేవ. సత్థా తఞ్చ తతో ఉత్తరి చ అత్థం పకాసేన్తో తిస్సో గాథా అభాసి –

౮. “తఞ్చ దిస్వాన ఆయన్తిం, ఆముత్తమణికుణ్డలం;
ఇసిసిఙ్గో పావిసి భీతో, అస్సమం పణ్ణఛాదనం.

౯. “అస్సమస్స చ సా ద్వారే, గేణ్డుకేనస్స కీళతి;
విదంసయన్తీ అఙ్గాని, గుయ్హం పకాసితాని చ.

౯. “తఞ్చ దిస్వాన కీళన్తిం, పణ్ణసాలగతో జటీ;
అస్సమా నిక్ఖమిత్వాన, ఇదం వచనమబ్రవీ”తి.

తత్థ **గేణ్డుకేనస్సాతి** అస్స ఇసిసిఙ్గస్స అస్సమద్వారే గేణ్డుకేన కీళతి. **విదంసయన్తీతి** దస్సేన్తీ. **గుయ్హం పకాసితాని చాతి** గుయ్హఞ్చ రహస్సఙ్గం పకాసితాని చ పాకటాని ముఖహత్థాదీని. **అబ్రవీతి** సో కిర పణ్ణసాలాయ ఠత్వా చిన్తేసి – “సచాయం యక్ఖో భవేయ్య, పణ్ణసాలం పవిసిత్వా మం మురుమురాపేత్వా ఖాదేయ్య, నాయం యక్ఖో, తాపసో భవిస్సతీ”తి అస్సమా నిక్ఖమిత్వా పుచ్ఛన్తో గాథమాహ –

౧౦. “అమ్భో కో నామ సో రుక్ఖో, యస్స తేవంగతం ఫలం;
దూరేపి ఖిత్తం పచ్చేతి, న తం ఓహాయ గచ్ఛతీ”తి.

తత్థ **యస్స తేవంగతం ఫలన్తి** యస్స తవ రుక్ఖస్స ఏవంగతికం మనోరమం ఫలం. **కో నామ సో రుక్ఖోతి** చిత్రగేణ్డుకస్స అదిట్ఠపుబ్బత్తా “రుక్ఖఫలేన తేన భవితబ్బ”న్తి మఞ్ఞమానో ఏవం పుచ్ఛతి.

అథస్స సా రుక్ఖం ఆచిక్ఖన్తీ గాథమాహ –

౧౧. “అస్సమస్స మమ బ్రహ్మే, సమీపే గన్ధమాదనే;
బహవో తాదిసా రుక్ఖా, యస్స తేవంగతం ఫలం;
దూరేపి ఖిత్తం పచ్చేతి, న మం ఓహాయ గచ్ఛతీ”తి.

తత్థ **సమీపే గన్ధమాదనేతి** గన్ధమాదనపబ్బతే మమ అస్సమస్స సమీపే. **యస్స తేవంగతన్తి** యస్స ఏవంగతం, **త**-కారో బ్యఞ్జనసన్ధికరోతి.

ఇతి సా ముసావాదం అభాసి. ఇతరోపి సద్దహిత్వా “తాపసో ఏసో”తి సఞ్ఞాయ పటిసన్థారం కరోన్తో గాథమాహ –

౧౨. “ఏతూ భవం అస్సమిమం అదేతు, పజ్జఞ్చ భక్ఖఞ్చ పటిచ్చ దమ్మి;
ఇదమాసనం అత్ర భవం నిసీదతు, ఇతో భవం మూలఫలాని భుఞ్జతూ”తి.

తత్థ **అస్సమిమన్తి** అస్సమం ఇమం భవం పవిసతు. **అదేతూతి** యథాసన్నిహితం ఆహారం పరిభుఞ్జతు. **పజ్జన్తి** పాదబ్భఞ్జనం. **భక్ఖన్తి** మధురఫలాఫలం. **పటిచ్చాతి** పటిగ్గణ్హ. **ఇదమాసనన్తి** పవిట్ఠకాలే ఏవమాహ.

తస్సా పణ్ణసాలం పవిసిత్వా కట్ఠత్థరణే నిసీదన్తియా సువణ్ణచీరకే ద్విధా గతే సరీరం అప్పటిచ్ఛన్నం అహోసి. తాపసో మాతుగామసరీరస్స అదిట్ఠపుబ్బత్తా తం దిస్వా “వణ్ణో ఏసో”తి సఞ్ఞాయ ఏవమాహ –

౧౩. “కిం తే ఇదం ఊరూనమన్తరస్మిం, సుపిచ్ఛితం కణ్హరివప్పకాసతి;
అక్ఖాహి మే పుచ్ఛితో ఏతమత్థం, కోసే ను తే ఉత్తమఙ్గం పవిట్ఠ”న్తి.

తత్థ **సుపిచ్ఛిత**న్తి ద్విన్నం ఊరూనం సమాగమకాలే సుఫుసితం సిప్పిపుటముఖసణ్ఠానం. సుభలక్ఖణేన హి అసమన్నాగతాయ తం ఠానం ఆవాటధాతుకం హోతి, సమన్నాగతాయ అబ్భున్నతం సిప్పిపుటముఖసణ్ఠానం. **కణ్హరివప్పకాసతీ**తి ఉభోసు పస్సేసు కాళకం వియ ఖాయతి. **కోసే ను తే ఉత్తమఙ్గం పవిట్ఠ**న్తి తవ ఉత్తమఙ్గం లిఙ్గసణ్ఠానం న పఞ్ఞాయతి, కిం ను తం తవ సరీరసఙ్ఖాతే కోసే పవిట్ఠన్తి పుచ్ఛతి.

అథ నం సా వఞ్చయన్తీ గాథాద్వయమాహ –

౧౪. “అహం వనే మూలఫలేసనం చరం, ఆసాదయిం అచ్ఛం సుఘోరరూపం;
సో మం పతిత్వా సహసాజ్ఝపత్తో, పనుజ్జ మం అబ్బహి ఉత్తమఙ్గం.

౧౫. “స్వాయం వణో ఖజ్జతి కణ్డువాయతి, సబ్బఞ్చ కాలం న లభామి సాతం;
పహో భవం కణ్డుమిమం వినేతుం, కురుతం భవం యాచితో బ్రాహ్మణత్థ”న్తి.

తత్థ **ఆసాదయి**న్తి ఘట్టేసిం, ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా లేడ్డునా పహరిన్తి అత్థో. **పతిత్వా**తి ఉపధావిత్వా. **సహసాజ్ఝప్పత్తో**తి మమం సహసా అజ్ఝప్పత్తో సమ్పత్తో. **పనుజ్జా**తి అథ మం పోథేత్వా. **అబ్బహీ**తి ముఖేన మమ ఉత్తమఙ్గం లుఞ్చిత్వా పక్కామి, తతో పట్ఠాయ ఇమస్మిం ఠానే వణో జాతో. **స్వాయ**న్తి సో అయం తతో పట్ఠాయ మయ్హం వణో ఖజ్జతి చేవ కణ్డువఞ్చ కరోతి, తప్పచ్చయా సాహం సబ్బకాలం కాయికచేతసికసుఖం న లభామి. **పహో**తి పహు సమత్థో. **బ్రాహ్మణత్థ**న్తి భవం మయా యాచితో ఇమం బ్రాహ్మణస్స అత్థం కరోతు, ఇదం మే దుక్ఖం హరాహీతి వదతి.

సో తస్సా ముసావాదం “సభావో”తి సద్దహిత్వా “సచే తే ఏవం సుఖం హోతి, కరిస్సామీ”తి తం పదేసం ఓలోకేత్వా అనన్తరం గాథమాహ –

౧౬. “గమ్భీరరూపో తే వణో సలోహితో, అపూతికో వణగన్ధో మహా చ;
కరోమి తే కిఞ్చి కసాయయోగం, యథా భవం పరమసుఖీ భవేయ్యా”తి.

తత్థ **సలోహితో**తి రత్తోభాసో. **అపూతికో**తి పూతిమంసరహితో. **వణగన్ధో**తి థోకం దుగ్గన్ధో. **కసాయయోగ**న్తి అహం కేచి రుక్ఖకసాయే గహేత్వా తవ ఏకం కసాయయోగం కరోమీతి.

తతో నళినికా గాథమాహ

౧౭. “న మన్తయోగా న కసాయయోగా, న ఓసధా బ్రహ్మచారి కమన్తి;

యం తే ముదు తేన వినేహి కణ్డుం, యథా అహం పరమసుఖీ భవేయ్య”న్తి.

తత్థ **కమన్తీ**తి, భో బ్రహ్మచారి, ఇమస్మిం మమ వణే నేవ మన్తయోగా, న కసాయయోగా, న పుప్ఫఫలాదీని ఓసధాని కమన్తి, అనేకవారం కతేహిపి తేహి ఏతస్స ఫాసుకభావో న భూతపుబ్బో. యం పన తే ఏతం ముదు అఙ్గజాతం, తేన ఘట్టియమానస్సేవ తస్స కణ్డు న హోతి, తస్మా తేన వినేహి కణ్డున్తి.

సో “సచ్చం ఏసో భణతీ”తి సల్లక్ఖేత్వా “మేథునసంసగ్గేన సీలం భిజ్జతి, ఝానం అన్తరధాయతీ”తి అజానన్తో మాతుగామస్స అదిట్ఠపుబ్బత్తా మేథునధమ్మస్స చ అజాననభావేన “భేసజ్జ”న్తి వదన్తియా తాయ మేథునం పటిసేవి. తావదేవస్స సీలం భిజ్జి, ఝానం పరిహాయి. సో ద్వే తయో వారే సంసగ్గం కత్వా కిలన్తో హుత్వా నిక్ఖమిత్వా సరం ఓరుయ్హ న్హత్వా పటిప్పస్సద్ధదరథో ఆగన్త్వా పణ్ణసాలాయం నిసీదిత్వా పునపి తం “తాపసో”తి మఞ్ఞమానో వసనట్ఠానం పుచ్ఛన్తో గాథమాహ –

౧౮. “ఇతో ను భోతో కతమేన అస్సమో, కచ్చి భవం అభిరమసి అరఞ్ఞే;
కచ్చి ను తే మూలఫలం పహూతం, కచ్చి భవన్తం న విహింసన్తి వాళా”తి.

తత్థ **కతమేనా**తి ఇతో కతమేన దిసాభాగేన భోతో అస్సమో. **భవ**న్తి ఆలపనమేతం.

తతో నిళినికా చతస్సో గాథాయో అభాసి –

౧౯. “ఇతో ఉజుం ఉత్తరాయం దిసాయం, ఖేమా నదీ హిమవతా పభావీ;
తస్సా తీరే అస్సమో మయ్హ రమ్మో, అహో భవం అస్సమం మయ్హం పస్సే.

౨౦. “అమ్బా చ సాలా తిలకా చ జమ్బుయో, ఉద్దాలకా పాటలియో చ ఫుల్లా;
సమన్తతో కిమ్పురిసాభిగీతం, అహో భవం అస్సమం మయ్హం పస్సే.

౨౧. “తాలా చ మూలా చ ఫలా చ మేత్థ, వణ్ణేన గన్ధేన ఉపేతరూపం;
తం భూమిభాగేహి ఉపేతరూపం, అహో భవం అస్సమం మయ్హం పస్సే.

౨౨. “ఫలా చ మూలా చ పహూతమేత్థ, వణ్ణేన గన్ధేన రసేనుపేతా;
ఆయన్తి చ లుద్దకా తం పదేసం, మా మే తతో మూలఫలం అహాసు”న్తి.

తత్థ **ఉత్తరాయ**న్తి ఉత్తరాయ. **ఖేమా**తి ఏవంనామికా నదీ. **హిమవతా పభావీ**తి హిమవన్తతో పవత్తతి. **అహో**తి పత్థనత్థే నిపాతో. **ఉద్దాలకా**తి వాతఘాతకా. **కిమ్పురిసాభిగీత**న్తి సమన్తతో పరివారేత్వా మధురసద్దేన గాయన్తేహి కిమ్పురిసేహి అభిగీతం. **తాలా చ మూలా చ ఫలా చ మేత్థా**తి ఏత్థ మమ అస్సమే పాసాదికా తాలరుక్ఖా చ తేసఞ్ఞేవ వణ్ణగన్ధాదిసమ్పన్నా కన్దసఙ్ఖాతా మూలా చ ఫలా చ. **పహూతమేత్థా**తి నానారుక్ఖఫలా చ రుక్ఖవల్లిమూలా చ పహూతా ఏత్థ. **మా మే తతో**తి తం మమ అస్సమపదం సమ్బహులా లుద్దకా ఆగచ్ఛన్తి, మయా చేత్థ ఆహరిత్వా ఠపితం బహు మధురసమూలఫలాఫలం

అత్థి, తే మయి చిరాయన్తే మూలఫలాఫలం హరేయ్యుం. తే తతో మమ మూలఫలాఫలం మా హరింసు, తస్మా సచేపి మయా సద్ధిం ఆగన్తుకామో, ఏహి, నో చే, అహం గమిస్సామీతి ఆహ.

తం సుత్వా తాపసో యావ పితు ఆగమనా అధివాసాపేతుం గాథమాహ –

౨౩. "పితా మమం మూలఫలేసనం గతో, ఇదాని ఆగచ్ఛతి సాయకాలే;
ఉభోవ గచ్ఛామసే అస్సమం తం, యావ పితా మూలఫలతో ఏతూ"తి.

తత్థ **ఉభోవ గచ్ఛామసే**తి మమ పితు ఆరోచేత్వా ఉభోవ గమిస్సామ.

తతో సా చిన్తేసి – "అయం తావ అరఞ్ఞేవ వడ్ఢితభావేన మమ ఇత్థిభావం న జానాతి, పితా పనస్స మం దిస్వావ జానిత్వా 'త్వం ఇధ కిం కరోసీ'తి కాజకోటియా పహరిత్వా సీసమ్పి మే భిన్దేయ్య, తస్మిం అనాగతేయేవ మయా గన్తుం వట్టతి, ఆగమనకమ్మమ్పి మే నిట్ఠిత"న్తి. సా తస్స ఆగమనూపాయం ఆచిక్ఖన్తీ ఇతరం గాథమాహ –

౨౪. "అఞ్ఞే బహూ ఇసయో సాధురూపా, రాజీసయో అనుమగ్గే వసన్తి;
తేయేవ పుచ్ఛేసి మమస్సమం తం, తే తం నయిస్సన్తి మమం సకాసే"తి.

తత్థ **రాజీసయో**తి, సమ్మ, మయా న సక్కా చిరాయితుం, అఞ్ఞే పన సాధుసభావా రాజిసయో చ బ్రాహ్మణిసయో చ అనుమగ్గే మమ అస్సమమగ్గపస్సే వసన్తి, అహం తేసం ఆచిక్ఖిత్వా గమిస్సామి, త్వం తే పుచ్ఛేయ్యాసి, తే తం మమ సన్తికం నయిస్సన్తీతి.

ఏవం సా అత్తనో పలాయనూపాయం కత్వా పణ్ణసాలతో నిక్ఖమిత్వా తం ఓలోకేన్తమేవ "త్వం నివత్తా"తి వత్వా ఆగమనమగ్గేనేవ అమచ్చానం సన్తికం అగమాసి. తే తం గహేత్వా ఖన్ధావారం గన్త్వా అనుపుబ్బేన బారాణసిం పాపుణింసు. సక్కోపి తం దివసమేవ తుస్సిత్వా సకలరట్ఠే దేవం వస్సాపేసి, తతో సుభిక్ఖం జనపదం అహోసి. ఇసిసిఙ్గతాపసస్సపి తాయ పక్కన్తమత్తాయ ఏవ కాయే డాహో ఉప్పజ్జి. సో కమ్పన్తో పణ్ణసాలం పవిసిత్వా వాకచీరం పారుపిత్వా సోచన్తో నిపజ్జి. బోధిసత్తో సాయం ఆగన్త్వా పుత్తం అపస్సన్తో "కహం ను ఖో గతో"తి కాజం ఓతారేత్వా పణ్ణసాలం పవిసిత్వా తం నిపన్నకం దిస్వా "తాత, కిం కరోసీ"తి పిట్ఠిం పరిమజ్జన్తో తిస్సో గాథా అభాసి –

౨౫. "న తే కట్ఠాని భిన్నాని, న తే ఉదకమాభతం;
అగ్గీపి తే న హాపితో, కిం ను మన్దోవ ఝాయసి.

౨౬. "భిన్నాని కట్ఠాని హుతో చ అగ్గి, తపనీపి తే సమితా బ్రహ్మచారీ;
పీఠఞ్చ మయ్హం ఉదకఞ్చ హోతి, రమసి తువం బ్రహ్మభూతో పురత్థా.

౨౭. "అభిన్నకట్ఠోసి అనాభతోదకో, అహాపితగ్గీసి అసిద్ధభోజనో;
న మే తువం ఆలపసీ మమజ్జ, నట్ఠం ను కిం చేతసికఞ్చ దుక్ఖ"న్తి.

తత్థ **భిన్నానీతి** అరఞ్ఞతో ఉద్ధటాని. **న హాపితోతి** న జలితో. **భిన్నానీతి** పుబ్బే తయా మమాగమనవేలాయ కట్ఠాని ఉద్ధటానేవ హోన్తి. **హుతో చ అగ్గీతి** అగ్గి చ హుతో హోతి. **తపనీతి** విసిబ్బనఅగ్గిసఙ్ఖాతా తపనీపి తే సమితావ సయమేవ సంవిదహితావ హోతి. **పీఠన్తి** మమ ఆసనత్థాయ పీఠఞ్చ పఞ్ఞత్తమేవ హోతి. **ఉదకఞ్చాతి** పాదధోవనఉదకమ్పి ఉపట్ఠాపితమేవ హోతి. **బ్రహ్మభూతోతి** తువమ్పి ఇతో పురత్థా సేట్ఠభూతో ఇమస్మిం అస్సమే అభిరమసి. **అభిన్నకట్ఠోసీతి** సో దాని అజ్జ అనుద్ధటకట్ఠోసి. **అసిద్ధభోజనోతి** న తే కిఞ్చి అమ్హాకం కన్దమూలం వా పణ్ణం వా సేదితం. **మమజ్జాతి**, మమ పుత్త, అజ్జ న మే త్వం ఆలపసి. **నట్ఠం ను కిన్తి** కిం ను తే నట్ఠం వా, కిం చేతసికం వా దుక్ఖం, అక్ఖాహి మే నిపన్నకారణన్తి పుచ్ఛతి.

సో పితు వచనం సుత్వా తం కారణం కథేన్తో ఆహ –

౨౮. "ఇధాగమా జటిలో బ్రహ్మచారీ, సుదస్సనేయ్యో సుతనూ వినేతి;
నేవాతిదీఘో న పనాతిరస్సో, సుకణ్హకణ్హచ్ఛదనేహి భోతో.

౨౯. "అమస్సుజాతో అపురాణవణ్ణీ, ఆధారరూపఞ్చ పనస్స కణ్ఠే;
ద్వే యమా గణ్డా ఉరే సుజాతా, సువణ్ణతిన్దుకనిభా పభస్సరా.

౩౦. "ముఖఞ్చ తస్స భుసదస్సనేయ్యం, కణ్ణేసు లమ్బన్తి చ కుఞ్చితగ్గా;
తే జోతరే చరతో మాణవస్స, సుత్తఞ్చ యం సంయమనం జటానం.

౩౧. "అఞ్ఞా చ తస్స సంయమాని చతస్సో, నీలా పీతా లోహితికా చ సేతా;
తా పింసరే చరతో మాణవస్స, తిరిటిసఙ్ఘారివ పావుసమ్హి.

౩౨. "న మిఖలం ముఞ్జమయం ధారేతి, న సన్థరే నో పన పబ్బజస్స;
తా జోతరే జఘనన్తరే విలగ్గా, సతేరతా విజ్జురివన్తలిక్ఖే.

౩౩. "అఖీలకాని చ అవణ్టకాని, హేట్ఠా నభ్యా కటిసమోహితాని;
అఘట్టితా నిచ్చకీళం కరోన్తి, హం తాత కింరుక్ఖఫలాని తాని.

౩౪. "జటా చ తస్స భుసదస్సనేయ్యా, పరోసతం వేల్లితగ్గా సుగన్ధా;
ద్వేధా సిరో సాధు విభత్తరూపో, అహో ను ఖో మయ్హ తథా జటాస్సు.

౩౫. "యదా చ సో పకిరతి తా జటాయో, వణ్ణేన గన్ధేన ఉపేతరూపా;
నీలుప్పలం వాతసమేరితంవ, తథేవ సంవాతి పనస్సమో అయం.

౩౬. "పఙ్కో చ తస్స భుసదస్సనేయ్యో, నేతాదిసో యాదిసో మయ్హం కాయే;
సో వాయతి ఏరితో మాలుతేన, వనం యథా అగ్గగిమ్హే సుఫుల్లం.

౩౭. “నిహన్తి నో రుక్ఖఫలం పథబ్యా, సుచిత్తరూపం రుచిరం దస్సనేయ్యం;
ఖిత్తఞ్చ తస్స పునరేహి హత్థం, హం తాత కింరుక్ఖఫలం ను ఖో తం.

౩౮. “దన్తా చ తస్స భుసదస్సనేయ్యా, సుద్ధా సమా సఙ్ఖవరూపపన్నా;
మనో పసాదేన్తి వివరియమానా, న హి నూన సో సాకమఖాది తేహి.

౩౯. “అకక్కసం అగ్గళితం ముహుం ముదుం, ఉజుం అనుద్ధతం అచపలమస్స భాసితం;
రుదం మనుఞ్ఞం కరవీకసుస్సరం, హదయఙ్గమం రఞ్జయతేవ మే మనో.

౪౦. “బిన్దుస్సరో నాతివిసట్ఠవాక్యో, న నూన సజ్ఝాయమతిప్పయుత్తో;
ఇచ్ఛామి భో తం పునదేవ దట్ఠుం, మిత్తో హి మే మాణవోహు పురత్థా.

౪౧. “సుసన్ధి సబ్బత్థ విమట్ఠిమం వణం, పుథూ సుజాతం ఖరపత్తసన్నిభం;
తేనేవ మం ఉత్తరియాన మాణవో, వివరితం ఊరుం జఘనేన పీళయి.

౪౨. “తపన్తి ఆభన్తి విరోచరే చ, సతేరతా విజ్జురివన్తలిక్ఖే;
బాహా ముదూ అఞ్జనలోమసాదిసా, విచిత్రవట్టఙ్గులికాస్స సోభరే.

౪౩. “అకక్కసఙ్గో న చ దీఘలోమో, నఖాస్స దీఘా అపి లోహితగ్గా;
ముదూహి బాహాహి పలిస్సజన్తో, కల్యాణరూపో రమయం ఉపట్ఠహి.

౪౪. “దుమస్స తూలూపనిభా పభస్సరా, సువణ్ణకమ్బుతలవట్టసుచ్ఛవి;
హత్థా ముదూ తేహి మం సమ్ఫుసిత్వా, ఇతో గతో తేన మం దహన్తి తాత.

౪౫. “న నూన సో ఖారివిధం అహాసి, న నూన సో కట్ఠాని సయం అభఞ్జి;
న నూన సో హన్తి దుమే కుఠారియా, న హిస్స హత్థేసు ఖిలాని అత్థి.

౪౬. “అచ్ఛో చ ఖో తస్స వణం అకాసి, సో మంబ్రవి ‘సుఖితం మం కరోహి’;
తాహం కరిం తేన మమాసి సోఖ్యం, సో చబ్రవి ‘సుఖితోస్మీ’తి బ్రహ్మే.

౪౭. “అయఞ్చ తే మాలువపణ్ణసన్థతా, వికిణ్ణరూపావ మయా చ తేన చ;
కిలన్తరూపా ఉదకే రమిత్వా, పునప్పునం పణ్ణకుటిం వజామ.

౪౮. “న మజ్జ మన్తా పటిభన్తి తాత, న అగ్గిహుత్తం నపి యఞ్ఞతన్తం;
న చాపి తే మూలఫలాని భుఞ్జే, యావ న పస్సామి తం బ్రహ్మచారిం.

౪౯. “అద్ధా పజానాసి తువమ్పి తాత, యస్సం దిసం వసతే బ్రహ్మచారీ;

తం మం దిసం పాపయ తాత ఖిప్పం, మా తే అహం అమరిమస్సమమ్హి.

౨౧౦. “విచిత్రఫుల్లఞ్హి వనం సుతం మయా, దిజాభిఘుట్ఠం దిజసఙ్ఘసేవితం;

తం మం వనం పాపయ తాత ఖిప్పం, పురా తే పాణం విజహామి అస్సమే”తి.

తత్థ **ఇధాగమాతి**, తాత, ఇమం అస్సమపదం ఆగతో. **సుదస్సనేయ్యోతి** సుట్ఠు దస్సనేయ్యో. **సుతనూతి** సుట్ఠు తనుకో నాతికిసో నాతిథూలో . **వినేతీతి** అత్తనో సరీరప్పభాయ అస్సమపదం ఏకోభాసం వియ వినేతి పూరేతి. **సుకణ్హకణ్హచ్ఛదనేహి భోతోతి**, తాత, తస్స భోతో సుకణ్హేహి కణ్హచ్ఛదనేహి భమరవణ్ణేహి కేసేహి సుకణ్హసీసం సుమజ్జితమణిమయం వియ ఖాయతి. **అమస్సుజాతోతి** న తావస్స మస్సు జాయతి, తరుణోయేవ. **అపురాణవణ్ణీతి** అచిరపబ్బజితో. **ఆధారరూపఞ్చ పనస్స కణ్ఠేతి** కణ్ఠే చ పనస్స అమ్హాకం భిక్ఖాభాజనట్ఠపనం పత్తాధారసదిసం పిళన్ధనం అత్థీతి ముత్తాహారం సన్ధాయ వదతి. **గణ్డాతి** థనే సన్ధాయాహ. **ఉరే సుజాతాతి** ఉరమ్హి సుజాతా. “ఉరతో”తిపి పాఠో. **పభస్సరాతి** పభాసమ్పన్నా. “పభాసరే”తిపి పాఠో, ఓభాసన్తీతి అత్థో.

భుసదస్సనేయ్యన్తి అతివియ దస్సనీయం. **కుఞ్చితగ్గాతి** సీహకుణ్డలం సన్ధాయ వదతి. **సుత్తఞ్చాతి** యం తస్స జటాబన్ధనసుత్తం, తమ్పి జోతతి పభం ముఞ్చతి. “**సంయమాని చతస్సో**”తి ఇమినా మణిసువణ్ణపవాళరజతమయాని చత్తారి పిళన్ధనాని దస్సేతి . **తా పింసరేతి** తాని పిళన్ధనాని పావుసమ్హి పవుట్ఠే దేవే తిరిటిసఙ్ఘా వియ విరవన్తి. **మిఖలన్తి** మేఖలం, అయమేవ వా పాఠో. ఇదం నివత్థకఞ్చనచీరకం సన్ధాయాహ. **న సన్థరేతి** న వాకే. ఇదం వుత్తం హోతి – తాత, యథా మయం తిణమయం వా వాకమయం వా చీరకం ధారేమ, న తథా సో, సో పన సువణ్ణచీరకం ధారేతీతి. **అఖీలకానీతి** అతచాని నిప్పణ్ణాని. **కటిసమోహితానీతి** కటియం బద్ధాని. **నిచ్చకీళం కరోన్తీతి** అఘట్టితానిపి నిచ్చకాలం కీళాయన్తి. **హం, తాతాతి** హమ్భో, తాత. **కిం రుక్ఖఫలాని తానీతి** తాని తస్స మాణవస్స సుత్తారుళ్హాని కటియం బద్ధాని కతరరుక్ఖఫలాని నామాతి మణిసఙ్ఘాటిం సన్ధాయాహ.

జటాతి జటామణ్డలాకారేన బద్ధరతనమిస్సకకేసవట్టియో సన్ధాయాహ. **వేల్లితగ్గాతి** కుఞ్చితగ్గా. **ద్వేధాసిరోతి** తస్స సీసం ద్వేధా కత్వా బద్ధానం జటానం వసేన సుట్ఠు విభత్తరూపం. **తథాతి** యథా తస్స మాణవస్స జటా, తథా తుమ్హేహి మమ న బద్ధా, అహో వత మమపి తథా అస్సూతి పత్థేన్తో ఆహ. **ఉపేతరూపాతి** ఉపేతసభావా. **వాతసమేరితంవాతి** యథా నామ నీలుప్పలం వాతేన సమీరితం, తథేవ అయం ఇమస్మిం వనసణ్డే అస్సమో సంవాతి. **నేతాదిసోతి**, తాత, యాదిసో మమ కాయే పఙ్కో, నేతాదిసో తస్స సరీరే. సో హి దస్సనీయో చేవ సుగన్ధో చ. **అగ్గగిమ్హేతి** వసన్తసమయే.

నిహన్తీతి పహరతి. **కిం రుక్ఖఫలం ను ఖో తన్తి** కతరరుక్ఖస్స ను ఖో తం ఫలం. **సఙ్ఖవరూపపన్నాతి** సుధోతసఙ్ఖపటిభాగా. **న హి నూన సో సాకముఖాది తేహీతి** న నూన సో మాణవో మయం వియ తేహి దన్తేహి రుక్ఖపణ్ణాని చేవ మూలఫలాఫలాని చ ఖాది. అమ్హాకఞ్హి తాని ఖాదన్తానం సబలా పణ్ణవణ్ణా దన్తాతి దీపేతి.

అకక్కసన్తి, తాత, తస్స భాసితం అఫరుసం అగళితం, పునప్పునం వదన్తస్సాపి మధురతాయ **ముహుం ముదుం,** అపముస్సతాయ **ఉజుం,** అవిక్ఖిత్తతాయ **అనుద్ధటం,** పతిట్ఠితతాయ **అచపలం. రుదన్తి** భాసమానస్స సరసఙ్ఘాతం రుదమ్పి మనోహరం కరవీకస్స వియ సుస్సరం సుమధురం. **రఞ్జయతేవాతి** మమ మనో రఞ్జతియేవ. **బిన్దుస్సరోతి** పిణ్డితస్సరో. **మాణవోహూతి** సో హి మాణవో పురత్థా మమ మిత్తో అహు.

సుసన్ధి సబ్బత్థ విమట్ఠిమం వణన్తి తాత తస్స మాణవస్స ఊరూనం అన్తరే ఏకం వణం అత్థి, తం సుసన్ధి సుఫుసితం సిప్పిపుటముఖసదిసం, సబ్బత్థ విమట్ఠం సమన్తతో మట్ఠం. **పుథూతి** మహన్తం. **సుజాతన్తి** సుసణ్ఠితం. **ఖరపత్తసన్నిభన్తి** సుపుప్ఫితపదుమమకుళసన్నిభం. **ఉత్తరియానాతి** ఉత్తరిత్వా అవత్థరిత్వా. **పిళయాతి** పీళేసి. **తపన్తీతి** తస్స మాణవస్స సరీరతో నిచ్చరన్తా సువణ్ణవణ్ణరంసియో జలన్తి ఓభాసన్తి విరోచన్తి చ. **బాహాతి** బాహాపిస్స ముదూ. **అఞ్జనలోమసాదిసాతి** అఞ్జనసదిసేహి లోమేహి సమన్నాగతా. **విచిత్రవట్టఙ్గులికాస్స సోభరేతి** హత్థాపిస్స వరలక్ఖణవిచిత్రాహి పవాలఙ్కురసదిసాహి వట్టఙ్గులీహి సమన్నాగతా సోభన్తి.

అకక్కసఙ్గోతి కచ్ఛుపీళకాదిరహితఅఙ్గపచ్చఙ్గో. **రమయం ఉపట్ఠహీతి** మం రమయన్తో ఉపట్ఠహి పరిచరి. **తూలూపనిభాతి** ముదుభావస్స ఉపమా. **సువణ్ణకమ్బుతలవట్టసుచ్ఛవీతి** సువణ్ణమయం ఆదాసతలం వియ వట్టా చ సుచ్ఛవి చ, పరిమణ్డలతలా చేవ సున్దరచ్ఛవి చాతి అత్థో. **సమ్ఫుసిత్వాతి** సుట్ఠు ఫుసిత్వా అత్తనో హత్థసమ్ఫస్సం మమ సరీరే ఫరాపేత్వా. **ఇతో గతోతి** మమ ఓలోకేన్తస్సేవ ఇతో గతో. **తేన మం దహన్తీతి** తేన తస్స హత్థసమ్ఫస్సేన ఇదాని మం దహన్తి. తథా హి తస్స గతకాలతో పట్ఠాయ మమ సరీరే డాహో ఉట్ఠితో, తేనమ్హి దోమనస్సప్పత్తో నిపన్నోతి.

న నూన సో ఖారివిధన్తి, తాత, నూన సో మాణవో న ఖారిభారం ఉక్ఖిపిత్వా విచరి. **ఖిలానీతి** కిలాని, "అయమేవ వా పాఠో. **సోఖ్యన్తి** సుఖం. **మాలువపణ్ణసన్థతా వికిణ్ణరూపావాతి**, తాత, అయం తవ మాలువపణ్ణసన్థతా అజ్జ మయా చ తేన చ అఞ్ఞమఞ్ఞం పరామసనాలిఙ్గనవసేన పరివత్తన్తేహి వికిణ్ణా వియ ఆకులబ్యాకులా జాతా. **పునప్పునం పణ్ణకుటిం వజామాతి**, తాత, అహఞ్చ సో చ అభిరమిత్వా కిలన్తరూపా పణ్ణసాలతో నిక్ఖమిత్వా ఉదకం పవిసిత్వా రమిత్వా విగతదరథా పునప్పునం ఇమమేవ కుటిం పవిసామాతి వదతి.

న మజ్జ మన్తాతి అజ్జ మమ తస్స గతకాలతో పట్ఠాయ నేవ మన్తా పటిభన్తి న ఉపట్ఠహన్తి న రుచ్చన్తి. **న అగ్గిహుత్తం నపి యఞ్ఞతన్తన్తి** మహాబ్రహ్మునో ఆరాధనత్థాయ కత్తబ్బహోమవిధూపనాదియఞ్ఞకిరియాపి మే న పటిభాతి న ఉపట్ఠాతి న రుచ్చతి. **న చాపి తేతి** తయా ఆభతమూలఫలాఫలానిపి న భుఞ్జామి. **యస్సం దిసన్తి** యస్సం దిసాయం. **వనన్తి** తస్స మాణవస్స అస్సమం పరివారేత్వా ఠితవనన్తి.

తస్సేవం విలపన్తస్స తం విలాపం సుత్వా మహాసత్తో "ఏకాయ ఇత్థియా ఇమస్స సీలం భిన్నం భవిస్సతీ"తి ఞత్వా తం ఓవదన్తో ఛ గాథాయో అభాసి –

౨౧౧. "ఇమస్మాహం జోతిరసే వనమ్హి, గన్ధబ్బదేవచ్ఛరసఙ్ఘసేవితే;
ఇసీనమావాసే సనన్తనమ్హి, నేతాదిసం అరతిం పాపుణేథ.

౨౧౨. "భవన్తి మిత్తాని అథో న హోన్తి, ఞాతీసు మిత్తేసు కరోన్తి పేమం;
అయఞ్చ జమ్మో కిస్స వా నివిట్ఠో, యో నేవ జానాతి 'కుతోమ్హి ఆగతో'.

౨౧౩. "సంవాసేన హి మిత్తాని, సన్ధీయన్తి పునప్పునం;
స్వేవ మిత్తో అసంగన్తు, అసంవాసేన జీరతి.

౨౪. “సచే తువం దక్ఖసి బ్రహ్మచారిం, సచే తువం సల్లపే బ్రహ్మచారినా;
సమ్పన్నసస్సంవ మహోదకేన, తపోగుణం ఖిప్పమిమం పహిస్ససి.

౨౫. “పునపి చే దక్ఖసి బ్రహ్మచారిం, పునపి చే సల్లపే బ్రహ్మచారినా;
సమ్పన్నసస్సంవ మహోదకేన, ఉస్మాగతం ఖిప్పమిమం పహిస్ససి.

౨౬. “భూతాని హేతాని చరన్తి తాత, విరూపరూపేన మనుస్సలోకే;
న తాని సేవేథ నరో సపఞ్ఞో, ఆసజ్జ నం నస్సతి బ్రహ్మచారీ”తి.

తత్థ **ఇమస్మాతి** ఇమస్మిం. **హన్తి** నిపాతమత్తం. **జోతిరసేతి** హూయమానస్స జోతినో రంసిఓభాసితే. **సనన్తనమ్హీతి** పోరాణకే. **పాపుణేథాతి** పాపుణేయ్య. ఇదం వుత్తం హోతి – తాత, ఏవరూపే వనే వసన్తో యం అరతిం త్వం పత్తో, ఏతాదిసం న పాపుణేయ్య పణ్డితో కులపుత్తో, పత్తుం నారహతీతి అత్థో.

‘‘**భవన్తీ**’’తి ఇమం గాథం మహాసత్తో అన్తోగతమేవ భాసతి. అయమేత్థ అధిప్పాయో – లోకే సత్తానం మిత్తాని నామ హోన్తిపి న హోన్తిపి తత్థ యేసం హోన్తి, తే అత్తనో ఞాతీసు చ మిత్తేసు చ పేమం కరోన్తి. **అయఞ్చ జమ్మోతి** మిగసిఙ్గో లామకో. **కిస్స వా నివిట్ఠోతి** కేన నామ కారణేన తస్మిం మాతుగామే మిత్తసఞ్ఞాయ నివిట్ఠో, సో మిగియా కుచ్ఛిస్మిం నిబ్బత్తిత్వా అరఞ్ఞే వడ్ఢితత్తా “కుతోమ్హి ఆగతో”తి అత్తనో ఆగతట్ఠానమత్తమ్పి న జానాతి, పగేవ ఞాతిమిత్తేతి.

పునప్పునన్తి, తాత, మిత్తాని నామ పునప్పునం సంవాసేన సంసేవనేన సన్ధీయన్తి ఘటీయన్తి. **స్వేవ మిత్తోతి** సో ఏవ మిత్తో **అసంగన్తు** అసమాగచ్ఛన్తస్స పురిసస్స తేన అసమాగమసఙ్ఖాతేన అసంవాసేన **జీరతి** వినస్సతి . **సచేతి** తస్మా, తాత, సచే త్వం పునపి తం దక్ఖసి, తేన వా సల్లపిస్ససి, అథ యథా నామ నిప్ఫన్నసస్సం మహోఘేన హరీయతి, ఏవం ఇమం అత్తనో తపోగుణం పహిస్ససి హారేస్ససీతి అత్థో. **ఉస్మాగతన్తి** సమణతేజం.

విరూపరూపేనాతి వివిధరూపేన. ఇదం వుత్తం హోతి – తాత, మనుస్సలోకస్మిఞ్హి ఏతాని యక్ఖినిసఙ్ఖాతాని భూతాని వివిధరూపపటిచ్ఛన్నేన అత్తనో రూపేన అత్తనో వసం గతే ఖాదితుం చరన్తి, తాని సపఞ్ఞో నరో న సేవేథ. తాదిసఞ్హి భూతం ఆసజ్జ నం పత్వా నస్సతి బ్రహ్మచారీ, దిట్ఠోసి తాయ యక్ఖినియా న ఖాదితోతి వుత్తం ఓవది.

సో పితు కథం సుత్వా “యక్ఖినీ కిర సా”తి భీతో చిత్తం నివత్తేత్వా “తాత, ఏత్తో న గమిస్సామి, ఖమథ మే”తి ఖమాపేసి. సోపి నం సమస్సాసేత్వా “ఏహి త్వం, మాణవ, మేత్తం భావేహి, కరుణం, ముదితం, ఉపేక్ఖ”న్తి బ్రహ్మవిహారభావనం ఆచిక్ఖి. సో తథా పటిపజ్జిత్వా పున ఝానాభిఞ్ఞా నిబ్బత్తేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా నళినికా పురాణదుతియికా అహోసి, ఇసిసిఙ్గో ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు, పితా పన అహమేవ అహోసిన్తి.

నళినికాజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౫౨౭] ౨. ఉమ్మాదన్తీజాతకవణ్ణనా

నివేసనం కస్సనుదం సునన్దాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిరేకదివసం సావత్థియం పిణ్డాయ చరన్తో ఏకం అలఙ్కతపటియత్తం ఉత్తమరూపధరం ఇత్థిం ఓలోకేత్వా పటిబద్ధచిత్తో హుత్వా చిత్తం నివత్తేతుం అసక్కోన్తో విహారమేవ ఆగన్త్వా తతో పట్ఠాయ సల్లవిద్ధో వియ రాగాతురో భన్తమిగపటిభాగో కిసో ధమనీసన్థతగత్తో ఉప్పణ్డుప్పణ్డుకజాతో అనభిరతో ఏకిరియాపథేపి చిత్తస్సాదం అలభన్తో ఆచరియవత్తాదీని పహాయ ఉద్దేసపరిపుచ్ఛాకమ్మట్ఠానానుయోగరహితో విహాసి. సో సహాయభిక్ఖూహి "పుబ్బే త్వం, ఆవుసో, సన్తిన్ద్రియో విప్పసన్నముఖవణ్ణో, ఇదాని నో తథా, కిం ను ఖో కారణ"న్తి పుట్ఠో, "ఆవుసో, అనభిరతోమ్హీ"తి ఆహ. అథ నం తే "అభిరమావుసో, సాసనే, బుద్ధుప్పాదో నామ దుల్లభో, తథా సద్ధమ్మస్సవనం మనుస్సపటిలాభో చ, సో త్వం మనుస్సపటిలాభం పటిలభిత్వా దుక్ఖస్సన్తకిరియం పత్థయమానో అస్సుముఖం ఞాతిజనం పహాయ సద్ధాయ పబ్బజిత్వా కింకారణా కిలేసవసం యాసి, కిలేసా నామేతే గణ్డుప్పాదకపాణకం ఉపాదాయ సబ్బబాలజనసాధారణా, యే తేసం వత్థుభూతా, తేపి అప్పస్సాదా కామా బహుదుక్ఖా బహుపాయాసా, ఆదీనవో ఏత్థ భియ్యో. అట్ఠికఙ్కలూపమా కామా, మంసపేసూపమా కామా, తిణుక్కూపమా కామా, అఙ్గారకాసూపమా కామా, సుపినకూపమా కామా, యాచితకూపమా కామా, రుక్ఖఫలూపమా కామా, అసిసూనూపమా కామా, సత్తిసూలూపమా కామా, సప్పసిరూపమా కామా, అగ్గిక్ఖన్ధూపమా కామా, త్వం నామ ఏవరూపే బుద్ధసాసనే పబ్బజిత్వా ఏవం అనత్థకారకానం కిలేసానం వసం గతోసీ"తి ఓవదిత్వా అత్తనో కథం గాహాపేతుం అసక్కోన్తా సత్థు సన్తికం ధమ్మసభం నేత్వా "కిం, భిక్ఖవే, అనిచ్ఛమానకం భిక్ఖుం ఆనయిత్థా"తి వుత్తే, "భన్తే, అయం కిర భిక్ఖు ఉక్కణ్ఠితో"తి ఆహంసు. సత్థా "సచ్చం కిరా"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చం, భన్తే"తి వుత్తే "భిక్ఖు పోరాణకపణ్డితా రజ్జం అనుసాసన్తాపి కిలేసే ఉప్పన్నే తస్స వసం అగన్త్వా చిత్తం నివారేత్వా న అయుత్తకం కరింసూ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే సివిరట్ఠే అరిట్ఠపురనగరే సివి నామ రాజా రజ్జం కారేసి. బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిస్మిం నిబ్బత్తి, "సివికుమారో"త్వేవస్స నామం కరింసు. సేనాపతిస్సపి పుత్తో జాయి, "అభిపారకో"తిస్స నామం కరింసు. తే ఉభోపి సహాయా హుత్వా అభివడ్ఢన్తా సోళసవస్సికా హుత్వా తక్కసిలం గన్త్వా సిప్పం ఉగ్గణ్హిత్వా ఆగమింసు. రాజా పుత్తస్స రజ్జం అదాసి. సోపి అభిపారకం సేనాపతిట్ఠానే ఠపేత్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేసి. తస్మింయేవ నగరే తిరిటివచ్ఛస్స నామ అసీతికోటివిభవస్స సేట్ఠినో ధీతా నిబ్బత్తి ఉత్తమరూపధరా సోభగ్గప్పత్తా సుభలక్ఖణేన సమన్నాగతా, తస్సా నామగ్గహణదివసే "ఉమ్మాదన్తీ"తి నామం కరింసు. సా సోళసవస్సికకాలే అతిక్కన్తమానుసవణ్ణా దేవచ్ఛరా వియ అభిరూపా దస్సనీయా పాసాదికా పరమాయ వణ్ణపోక్ఖరతాయ సమన్నాగతా అహోసి. యే యే పుథుజ్జనా తం పస్సన్తి, తే తే సకభావేన సణ్ఠాతుం అసక్కోన్తా సురాపానమదమత్తా వియ కిలేసమదేన మత్తా హుత్వా సతిం పచ్చుపట్ఠాపేతుం సమత్థా నామ నాహేసుం.

అథస్సా పితా తిరిటివచ్ఛో రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా "దేవ, మమ గేహే ఇత్థిరతనం ఉప్పన్నం, రఞ్ఞోవ అనుచ్ఛవికం, లక్ఖణపాఠకే బ్రాహ్మణే పేసేత్వా తం వీమంసాపేత్వా యథారుచి కరోహీ"తి ఆహ. రాజా "సాధూ"తి వత్వా బ్రాహ్మణే పేసేసి. తే సేట్ఠిగేహం గన్త్వా కతసక్కారసమ్మానా పాయాసం పరిభుఞ్జింసు. తస్మిం ఖణే ఉమ్మాదన్తీ సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితా తేసం సన్తికం అగమాసి. తే తం దిస్వా సతిం పచ్చుపట్ఠాపేతుం అసక్కోన్తా కిలేసమదమత్తా హుత్వా అత్తనో విప్పకతభోజనభావం న జానింసు. ఏకచ్చే ఆలోపం గహేత్వా "భుఞ్జిస్సామా"తి సఞ్ఞాయ సీసే ఠపేసుం, ఏకచ్చే ఉపకచ్ఛన్తరే ఖిపింసు, ఏకచ్చే భిత్తిం పహరింసు, సబ్బేవ ఉమ్మత్తకా అహేసుం. సా తే దిస్వా "ఇమే కిర మమ లక్ఖణం వీమంసిస్సన్తి, గీవాయం నే గహేత్వా నీహరథా"తి నీహరాపేసి. తే మఙ్కుభూతా రాజనివేసనం గన్త్వా ఉమ్మాదన్తియా కుద్ధా "దేవ, సా ఇత్థీ కాళకణ్ణీ, న తుమ్హాకం

అనుచ్ఛవికా”తి వదింసు. రాజా “కాళకణ్ణీ కిరా”తి న తం ఆణాపేసి. సా తం పవత్తిం సుత్వా “అహం కిర కాళకణ్ణీతి రఞ్ఞా న గహితా, కాళకణ్ణియో నామ న ఏవరూపా హోన్తీ”తి వత్వా “హోతు, సచే పన తం రాజానం పస్సిస్సామి, జానిస్సామీ”తి తస్మిం ఆఘాతం బన్ధి. అథ నం పితా అభిపారకస్స అదాసి, సా తస్స పియా అహోసి మనాపా.

కస్స పన కమ్మస్స నిస్సన్దేన సా ఏవం అభిరూపా అహోసీతి? రత్తవత్థదానస్స నిస్సన్దేనాతి. సా కిర అతీతే బారాణసియం దలిద్దకులే నిబ్బత్తిత్వా ఉస్సవదివసే పుఞ్ఞసమ్పన్నా ఇత్థియో కుసుమ్భరత్తవత్థం నివాసేత్వా అలఙ్కతా కీళన్తియో దిస్వా తాదిసం వత్థం నివాసేత్వా కీళితుకామా హుత్వా మాతాపితూనం ఆరోచేత్వా తేహి, “అమ్మ, మయం దలిద్దా, కుతో నో ఏవరూపం వత్థ”న్తి వుత్తే “తేన హి మం ఏకస్మిం అడ్ఢకులే భతిం కాతుం అనుజానాథ , తే మమ గుణం ఞత్వా దస్సన్తీ”తి వత్వా తేహి అనుఞ్ఞాతా ఏకం కులం ఉపసఙ్కమిత్వా “కుసుమ్భరత్తవత్థేన భతిం కరోమీ”తి ఆహ. అథ నం తే “తీణి సంవచ్ఛరాని కమ్మే కతే తవ గుణం ఞత్వా దస్సామా”తి వదింసు. సా “సాధూ”తి పటిస్సుణిత్వా కమ్మం పటిపజ్జి. తే తస్సా గుణం ఞత్వా అపరిపుణ్ణేసుయేవ తీసు సంవచ్ఛరేసు తస్సా ఘనకుసుమ్భరత్తవత్థేన సద్ధిం అఞ్ఞమ్పి వత్థం దత్వా “తవ సహాయికాహి సద్ధిం గన్త్వా న్హత్వా నివాసేహీ”తి తం పేసయింసు. సా సహాయికా ఆదాయ గన్త్వా రత్తవత్థం నదీతీరే ఠపేత్వా న్హాయి.

తస్మిం ఖణే ఏకో కస్సపదసబలస్స సావకో అచ్ఛిన్నచీవరో సాఖాభఙ్గం నివాసేత్వా చ పారుపిత్వా చ తం పదేసం పాపుణి. సా తం దిస్వా “అయం భదన్తో అచ్ఛిన్నచీవరో భవిస్సతి, పుబ్బేపి అదిన్నభావేన మే నివాసనం దుల్లభం జాత”న్తి తం వత్థం ద్విధా ఫాలేత్వా “ఏకం కోట్ఠాసం అయ్యస్స దస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఉత్తరిత్వా అత్తనో నివాసనం నివాసేత్వా “తిట్ఠథ, భన్తే”తి వత్వా థేరం వన్దిత్వా రత్తవత్థం మజ్ఝే ఫాలేత్వా తస్సేకం కోట్ఠాసం అదాసి. సో ఏకమన్తే పటిచ్ఛన్నే ఠత్వా సాఖాభఙ్గం ఛడ్డేత్వా తస్సేకం కణ్ణం నివాసేత్వా ఏకం పారుపిత్వా నిక్ఖమి. అథస్స వత్థోభాసేన సకలసరీరం తరుణసూరియో వియ ఏకోభాసం అహోసి. సా తం దిస్వా “మయ్హం అయ్యో పఠమం న సోభతి, ఇదాని తరుణసూరియో వియ విరోచతి, ఇదమ్పి ఏతస్సేవ దస్సామీ”తి దుతియమ్పి కోట్ఠాసం దత్వా “భన్తే, అహం భవే భవే విచరన్తీ ఉత్తమరూపధరా భవేయ్యం, మం దిస్వా కోచి పురిసో సకభావేన సణ్ఠాతుం మా అసక్ఖి, మయా అభిరూపతరా నామ అఞ్ఞా మా హోతూ”తి పత్థనం పట్ఠపేసి. థేరోపి అనుమోదనం కత్వా పక్కామి.

సా దేవలోకే సంసరన్తీ తస్మిం కాలే అరిట్ఠపురే నిబ్బత్తిత్వా తథా అభిరూపా అహోసి. అథ తస్మిం నగరే కత్తికఛణం ఘోసయింసు, కత్తికపుణ్ణమాయం నగరం సజ్జయింసు. అభిపారకో అత్తనో ఆరక్ఖట్ఠానం గచ్ఛన్తో తం ఆమన్తేత్వా “భద్దే, ఉమ్మాదన్తి అజ్జ కత్తికరత్తివారో ఛణో, రాజా నగరం పదక్ఖిణం కరోన్తో పఠమం ఇమం గేహద్వారం ఆగమిస్సతి, మా ఖో తస్స అత్తానం దస్సేసి, సోపి తం దిస్వా సతిం ఉపట్ఠాపేతుం న సక్ఖిస్సతీ”తి ఆహ. సా “గచ్ఛ త్వం, సామి, అహం జానిస్సామీ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తస్మిం గతే దాసిం ఆణాపేసి “రఞ్ఞో ఇమం గేహద్వారం ఆగతకాలే మయ్హం ఆరోచేయ్యాసీ”తి. అథ సూరియే అత్థఙ్గతే ఉగ్గహే పుణ్ణచన్దే దేవనగరే వియ నగరే అలఙ్కతే సబ్బదిసాసు దీపేసు జలితేసు రాజా సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితో ఆజఞ్ఞరథవరగతో అమచ్చగణపరివుతో మహన్తేన యసేన నగరం పదక్ఖిణం కరోన్తో పఠమమేవ అభిపారకస్స గేహద్వారం అగమాసి. తం పన గేహం మనోసిలావణ్ణపాకారపరిక్ఖిత్తం అలఙ్కతద్వారట్టాలకం సోభగ్గప్పత్తం పాసాదికం. తస్మిం ఖణే దాసీ ఉమ్మాదన్తియా ఆరోచేసి. సా పుప్ఫసముగ్గం గాహాపేత్వా కిన్నరిలీళాయ వాతపానం నిస్సాయ ఠితా రఞ్ఞో పుప్ఫాని ఖిపి. సో

తం ఉల్లోకేత్వా కిలేసమదమత్తో సతిం ఉపట్ఠాపేతుం అసక్కోన్తో “అభిపారకస్సేతం గేహ”న్తి సఞ్జానితుమ్పి నాసక్ఖి, అథ సారథిం ఆమన్తేత్వా పుచ్ఛన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౫౭. “నివేసనం కస్స నుదం సునన్ద, పాకారేన పణ్డుమయేన గుత్తం;
కా దిస్సతి అగ్గిసిఖావ దూరే, వేహాయసం పబ్బతగ్గేవ అచ్చి.

౫౮. “ధీతా న్వయం కస్స సునన్ద హోతి, సుణిసా న్వయం కస్స అథోపి భరియా;
అక్ఖాహి మే ఖిప్పమిధేవ పుట్ఠో, అవావటా యది వా అత్థి భత్తా”తి.

తత్థ **కస్స నుదన్తి** కస్స ను ఇదం. **పణ్డుమయేనాతి** రత్తిట్ఠకమయేన. **దిస్సతీతి** వాతపానే ఠితా పఞ్ఞాయతి. **అచ్చీతి** అనలజాలక్ఖన్ధో. **ధీతా న్వయన్తి** ధీతా ను అయం. **అవావటాతి** అపేతావరణా అపరిగ్గహా. **భత్తాతి** యది వా అస్సా సామికో అత్థి, ఏతం మే అక్ఖాహీతి.

అథస్స సో ఆచిక్ఖన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౫౯. “అహఞ్హి జానామి జనిన్ద ఏతం, మత్యా చ పేత్యా చ అథోపి అస్సా;
తవేవ సో పురిసో భూమిపాల, రత్తిన్దివం అప్పమత్తో తవత్థే.

౬౦. “ఇద్ధో చ ఫీతో చ సువడ్ఢితో చ, అమచ్చో చ తే అఞ్ఞతరో జనిన్ద;
తస్సేసా భరియాభిపారకస్స, ఉమ్మాదన్తీ నామధేయ్యేన రాజా”తి.

తత్థ **మత్యా చ పేత్యా చాతి** మాతితో చ పితితో చేతం జానామి. **అథోపి అస్సాతి** అథ సామికమ్పి అస్సా జానామీతి వదతి. **ఇద్ధోతి** సమిద్ధో. **ఫీతోతి** వత్థాలఙ్కారేహి సుపుప్ఫితో. **సువడ్ఢితోతి** సుట్ఠు వుద్ధో. **నామధేయ్యేనాతి** నామేన. అయఞ్హి యో నం పస్సతి, తం ఉమ్మాదేతి, సతిమస్స పచ్చుపట్ఠాపేతుం న దేతి, తస్మా ఉమ్మాదన్తీతి వుచ్చతి.

తం సుత్వా రాజా నామమస్సా థోమేన్తో అనన్తరం గాథమాహ –

౬౧. “అమ్భో అమ్భో నామమిదం ఇమిస్సా, మత్యా చ పేత్యా చ కతం సుసాధు;
తదా హి మయ్హం అవలోకయన్తీ, ఉమ్మత్తకం ఉమ్మదన్తీ అకాసీ”తి.

తత్థ **మత్యా చ పేత్యా చాతి** మాతరా చ పితరా చ. **మయ్హన్తి** ఉపయోగత్థే సమ్పదానవచనం. **అవలోకయన్తీతి** మయా అవలోకితా సయమ్పి మం అవలోకయన్తీ మం ఉమ్మత్తకం అకాసీతి అత్థో.

సా తస్స కమ్పితభావం ఞత్వా వాతపానం థకేత్వా సిరిగబ్భమేవ అగమాసి. రఞ్ఞోపి తస్సా దిట్ఠకాలతో పట్ఠాయ నగరం పదక్ఖిణకరణే చిత్తమేవ నాహోసి. సో సారథిం ఆమన్తేత్వా, “సమ్మ సునన్ద, రథం నివత్తేహి, అయం ఛణో అమ్హాకం నానుచ్ఛవికో, అభిపారకస్స సేనాపతిస్సేవానుచ్ఛవికో, రజ్జమ్పి తస్సేవానుచ్ఛవిక”న్తి రథం నివత్తాపేత్వా పాసాదం అభిరుయ్హ సిరిసయనే నిపజ్జిత్వా విప్పలపన్తో ఆహ –

౬౨. “యా పుణ్ణమాసే మిగమన్దలోచనా, ఉపావిసి పుణ్డరీకత్తచఙ్గీ;
ద్వే పుణ్ణమాయో తదహూ అమఞ్ఞహం, దిస్వాన పారావతరత్తవాసినిం.

౬౩. “అళారపమ్హేహి సుభేహి వగ్గుభి, పలోభయన్తీ మం యదా ఉదిక్ఖతి;
విజమ్భమానా హరతేవ మే మనో, జాతా వనే కిమ్పురిసీవ పబ్బతే.

౬౪. “తదా హి బ్రహతీ సామా, ఆముత్తమణికుణ్డలా;
ఏకచ్చవసనా నారీ, మిగీ భన్తావుదిక్ఖతి.

౬౫. “కదాస్సు మం తమ్బనఖా సులోమా, బాహా ముదూ చన్దనసారలిత్తా;
వట్టఙ్గులీ సన్నతధీరకుత్తియా, నారీ ఉపఞ్ఞిస్సతి సీసతో సుభా.

౬౬. “కదాస్సు మం కఞ్చనజాలురచ్ఛదా, ధీతా తిరీటిస్స విలగ్గమజ్ఝా;
ముదూహి బాహాహి పలిస్సజిస్సతి, బ్రహావనే జాతదుమంవ మాలువా.

౬౭. “కదాస్సు లాఖారసరత్తసుచ్ఛవీ, బిన్దుత్థనీ పుణ్డరీకత్తచఙ్గీ;
ముఖం ముఖేన ఉపనామయిస్సతి, సోణ్డోవ సోణ్డస్స సురాయ థాలం.

౬౮. “యదాద్దసం తం తిట్ఠన్తిం, సబ్బభద్దం మనోరమం;
తతో సకస్స చిత్తస్స, నావబోధామి కఞ్చినం.

౬౯. “ఉమ్మాదన్తిమహం దట్ఠా, ఆముత్తమణికుణ్డలం;
న సుపామి దివారత్తిం, సహస్సంవ పరాజితో.

౭౦. “సక్కో చే మే వరం దజ్జా, సో చ లబ్భేథ మే వరో;
ఏకరత్తం ద్విరత్తం వా, భవేయ్యం అభిపారకో;
ఉమ్మాదన్త్యా రమిత్వాన, సివిరాజా తతో సియ”న్తి.

తత్థ **పుణ్ణమాసే**తి పుణ్ణచన్దాయ రత్తియా. **మిగమన్దలోచనా**తి కణ్డసన్తాసేన పలాయిత్వా వనన్తరే ఠత్వా లుద్దం ఓలోకేన్తియా మిగియా వియ మన్దాని లోచనాని అస్సాతి మిగమన్దలోచనా. **ఉపావిసీ**తి పదుమవణ్ణేన కరతలేన పుప్ఫాని ఖిపిత్వా మం ఓలోకేన్తీ వాతపానే నిసీది. **పుణ్డరీకత్తచఙ్గీ**తి రత్తపదుమవణ్ణసరీరా. **ద్వే పుణ్ణమాయో**తి అహం తదహు తస్మిం ఛణదివసే తం పారావతపాదసమానవణ్ణరత్తవత్థనివత్థం దిస్వా తస్సా ముఖసోభం ఓలోకేన్తో ఏకస్స పాచీనలోకధాతుతో ఏకస్స అభిపారకస్స సేనాపతినో నివేసనేతి ద్విన్నం పుణ్ణచన్దానం ఉగ్గతత్తా ద్వే పుణ్ణమాయో అమఞ్ఞిం. **అళారపమ్హేహీ**తి విసాలపఖుమేహి. **సుభేహీ**తి పరిసుద్ధేహి. **వగ్గుభీ**తి మధురాకారేహి. **ఉదిక్ఖతీ**తి ఏవరూపేహి నేత్తేహి యస్మిం ఖణే ఓలోకేతి. **పబ్బతే**తి యథా హిమవన్తపబ్బతే సుపుప్ఫితవనే వీణం ఆదాయ తన్తిస్సరేన అత్తనో సరం సంసన్దన్తీ కిమ్పురిసీ కిమ్పురిసస్స మనం హరతి, ఏవం హరతేవ మే మనోతి విప్పలపతి.

బ్రహతీతి ఉళారా. **సామా**తి సువణ్ణవణ్ణసామా. **ఏకచ్చవసనా**తి ఏకచ్చికవసనా, ఏకవత్థనివత్థాతి అత్థో. **భన్తావుదిక్ఖతీ**తి సణ్హకేసా పుథునలాటా ఆయతభముా విసాలక్ఖీ తుఙ్గనాసా రత్తోట్ఠా సేతదన్తా తిఖిణదాఠా సువట్టితగీవా సుతనుబాహు సుసణ్ఠితపయోధరా కరమితమజ్ఝా విసాలసోణీ సువణ్ణకదలిసమానోరు సా ఉత్తమిత్థీ తస్మిం ఖణే మం ఉదిక్ఖన్తీ భయేన వనం పవిసిత్వా పున నివత్తిత్వా ఉద్ధం ఉదిక్ఖన్తీ భన్తా మిగీవ మం ఉదిక్ఖతీతి వదతి. **బాహాముదూ**తి ముదుబాహా. **సన్నతధీరకుత్తియా**తి సుఫుసితఛేకకరణా. **ఉపఞ్ఞిస్సతి మ**న్తి సా సుభా నారీ కదా ను మం తేహి తమ్బనఖేహి సీసతో పట్ఠాయ సన్నతేన ధీరేన కరణేన పరితోసేస్సతీతి పత్థేన్తో విలపతి.

కఞ్చనజాలురచ్ఛదాతి కఞ్చనమయఉరచ్ఛదాలఙ్కారా. **విలగ్గమజ్ఝా**తి విలగ్గసరీరా తనుమజ్ఝిమా. **బ్రహావనే**తి మహావనే. **లాఖారసరత్తసుచ్ఛవీ**తి హత్థపాదతలఅగ్గనఖఓట్ఠమంసేసు లాఖారసరత్తమణిపవాలవణ్ణా. **బిన్దుత్థనీ**తి ఉదకపుప్ఫుళపరిమణ్డలత్థనీ. **తతో**తి యదా తం తిట్ఠన్తిం అద్దసం, తతో పట్ఠాయ. **సకస్స చిత్తస్సా**తి అత్తనో చిత్తస్స అనిస్సరో జాతోమ్హీతి అధిప్పాయో. **కఞ్చిన**న్తి కఞ్చి “అయం అసుకో నామా”తి న జానామి, ఉమ్మత్తకో జాతోమ్హీతి వదతి. **దట్ఠా**తి దిస్వా. **న సుపామీ**తి నేవ రత్తిం, న దివా నిద్దం లభామి. **సో చ లబ్భేథా**తి యం మే సక్కో వరం దదేయ్య, సో చ మే వరో లబ్భేథ, లభేయ్యాహం తం వరన్తి అత్థో.

అథ తే అమచ్చా అభిపారకస్సపి ఆరోచయింసు – “సామి రాజా, నగరం పదక్ఖిణం కరోన్తో తుమ్హాకం ఘరద్వారం పత్వా నివత్తిత్వా పాసాదం అభిరుహీ”తి. సో అత్తనో గేహం గన్త్వా ఉమ్మాదన్తిం ఆమన్తేత్వా “భద్దే, కచ్చి రఞ్ఞో అత్తానం దస్సేసీ”తి పుచ్ఛి. “సామి, ఏకో మహోదరో మహాదాఠికో రథే ఠత్వా ఆగతో పురిసో అత్థి, అహం తం రాజా వా అరాజా వాతి న జానామి, ఏకో ఇస్సరోతి పన వుత్తే వాతపానే ఠత్వా పుప్ఫాని ఖిపిం, సో తావదేవ నివత్తిత్వా గతో”తి. సో తం సుత్వా “నాసితోమ్హి తయా”తి పునదివసే పాతోవ రాజనివేసనం ఆరుయ్హ సిరిగబ్భద్వారే ఠత్వా రఞ్ఞో ఉమ్మాదన్తిం నిస్సాయ విప్పలాపం సుత్వా “అయం ఉమ్మాదన్తియా పటిబద్ధచిత్తో జాతో, తం అలభన్తో మరిస్సతి, రఞ్ఞో చ మమ చ అగుణం మోచేత్వా ఇమస్స మయా జీవితం దాతుం వట్టతీ”తి అత్తనో నివేసనం గన్త్వా ఏకం దళ్హమన్తం ఉపట్ఠాకం పక్కోసాపేత్వా, “తాత, అసుకట్ఠానే సుసిరచేతియరుక్ఖో అత్థి, త్వం కఞ్చి అజానాపేత్వా అత్థఙ్గతే సూరియే తత్థ గన్త్వా అన్తోరుక్ఖే నిసీద, అహం తత్థ బలికమ్మం కరోన్తో తం ఠానం పత్వా దేవతా నమస్సన్తో, ‘సామి దేవరాజ, అమ్హాకం రాజా నగరమ్హి ఛణే వత్తమానే అకీళిత్వా సిరిగబ్భం పవిసిత్వా విప్పలపన్తోవ నిపన్నో, మయం తత్థ కారణం న జానామ, రాజా దేవతానం బహూపకారో, అనుసంవచ్ఛరం సహస్సం విస్సజ్జేత్వా బలికమ్మం కరోతి, ఇదం నామ నిస్సాయ రాజా విప్పలపతీతి ఆచిక్ఖథ, రఞ్ఞో నో జీవితదానం దేథా’తి యాచిస్సామి, త్వం తస్మిం ఖణే సద్దం పరివత్తిత్వా, ‘సేనాపతి, తుమ్హాకం రఞ్ఞో బ్యాధి నామ నత్థి, సో పన తవ భరియాయ ఉమ్మాదన్తియా పటిబద్ధచిత్తో. సచే నం లభిస్సతి, జీవిస్సతి, నో చే, మరిస్సతి. సచే తస్స జీవితం ఇచ్ఛసి, ఉమ్మాదన్తిమస్స దేహీ’తి వదేయ్యాసీ”తి ఏవం తం ఉగ్గణ్హాపేత్వా ఉయ్యోజేసి.

సో గన్త్వా తస్మిం రుక్ఖే నిసీదిత్వా పునదివసే సేనాపతినా అమచ్చగణపరివుతేన తం ఠానం గన్త్వా యాచితో తథా అభాసి. సేనాపతి “సాధూ”తి వత్వా దేవతం వన్దిత్వా అమచ్చే జానాపేత్వా నగరం పవిసిత్వా రాజనివేసనం ఆరుయ్హ సిరిగబ్భద్వారం ఆకోటేసి. రాజా సతిం ఉపట్ఠపేత్వా “కో ఏసో”తి పుచ్ఛి. అహం, దేవ, అభిపారకోతి. అథస్స రాజా ద్వారం వివరి. సో పవిసిత్వా రాజానం వన్దిత్వా గాథమాహ –

౭౧. “భూతాని మే భూతపతీ నమస్సతో, ఆగమ్మ యక్ఖో ఇదమేతదబ్రవి;

రఞ్ఞో మనో ఉమ్మదన్త్యా నివిట్ఠో, దదామి తే తం పరిచారయస్సూ’’తి.

తత్థ **నమస్సతో**తి తుమ్హాకం విప్పలాపకారణజాననత్థం బలికమ్మం కత్వా నమస్సన్తస్స. **త**న్తి అహం తం ఉమ్మాదన్తిం తుమ్హాకం పరిచారికం కత్వా దదామీతి.

అథ నం రాజా, ‘‘సమ్మ అభిపారక, మమ ఉమ్మాదన్తియా పటిబద్ధచిత్తతాయ విప్పలపితభావం యక్ఖాపి జానన్తీ’’తి పుచ్ఛి. ఆమ, దేవాతి. సో ‘‘సబ్బలోకేన కిర మే లామకభావో ఞాతో’’తి లజ్జిధమ్మే పతిట్ఠాయ అనన్తరం గాథమాహ –

౭౨. ‘‘పుఞ్ఞా చ ధంసే అమరో న చమ్హి, జనో చ మే పాపమిదఞ్చ జఞ్ఞా;
భుసో చ త్యస్స మనసో విఘాతో, దత్వా పియం ఉమ్మదన్తిం అదట్ఠా’’తి.

తత్థ **ధంసే**తి, సమ్మ అభిపారక, అహం తాయ సద్ధిం కిలేసవసేన పరిచారేన్తో పుఞ్ఞతో చ ధంసేయ్యం, తాయ సద్ధిం పరిచారితమత్తేన అమరో చ న హోమి, మహాజనో చ మే ఇమం లామకభావం జానేయ్య, తతో ‘‘అయుత్తం రఞ్ఞా కత’’న్తి గరహేయ్య, తఞ్చ మమ దత్వా పచ్ఛా పియభరియం అదట్ఠా తవ మనసో విఘాతో చస్సాతి అత్థో.

సేసా ఉభిన్నమ్పి వచనపటివచనగాథా హోన్తి –

౭౩. ‘‘జనిన్ద నాఞ్ఞత్ర తయా మయా వా, సబ్బాపి కమ్మస్స కతస్స జఞ్ఞా;
యం తే మయా ఉమ్మదన్తీ పదిన్నా, భుసేహి రాజా వనథం సజాహి.

౭౪. ‘‘యో పాపకం కమ్మ కరం మనుస్సో, సో మఞ్ఞతి మాయిద మఞ్ఞింసు అఞ్ఞే;
పస్సన్తి భూతాని కరోన్తమేతం, యుత్తా చ యే హోన్తి నరా పథబ్యా.

౭౫. ‘‘అఞ్ఞో ను తే కోచి నరో పథబ్యా, సద్దేయ్య లోకస్మి న మే పియాతి;
భుసో చ త్యస్స మనసో విఘాతో, దత్వా పియం ఉమ్మదన్తిం అదట్ఠా.

౭౬. ‘‘అద్ధా పియా మయ్హ జనిన్ద ఏసా, న సా మమం అప్పియా భూమిపాల;
గచ్ఛేవ త్వం ఉమ్మదన్తిం భదన్తే, సీహోవ సేలస్స గుహం ఉపేతి.

౭౭. ‘‘న పీళితా అత్తదుఖేన ధీరా, సుఖప్ఫలం కమ్మ పరిచ్చజన్తి;
సమ్మోహితా వాపి సుఖేన మత్తా, న పాపకమ్మఞ్చ సమాచరన్తి.

౭౮. ‘‘తువఞ్హి మాతా చ పితా చ మయ్హం, భత్తా పతీ పోసకో దేవతా చ;
దాసో అహం తుయ్హ సపుత్తదారో, యథాసుఖం సామి కరోహి కామం.

౭౯. ‘‘యో ‘ఇస్సరోమ్హీ’తి కరోతి పాపం, కత్వా చ సో నుత్తసతే పరేసం;
న తేన సో జీవతి దీఘమాయు, దేవాపి పాపేన సమేక్ఖరే నం.

౮౦. “అఞ్ఞాతకం సామికేహీ పదిన్నం, ధమ్మే ఠితా యే పటిచ్ఛన్తి దానం;
పటిచ్ఛకా దాయకా చాపి తత్థ, సుఖప్ఫలఞ్ఞేవ కరోన్తి కమ్మం.

౮౧. “అఞ్ఞో ను తే కోచి నరో పథబ్యా, సద్ధేయ్య లోకస్మి న మే పియాతి;
భుసో చ త్యస్స మనసో విఘాతో, దత్వా పియం ఉమ్మదన్తిం అదట్ఠా.

౮౨. “అద్ధా పియా మయ్హ జనిన్ద ఏసా, న సా మమం అప్పియా భూమిపాల;
యం తే మయా ఉమ్మదన్తీ పదిన్నా, భుసేహి రాజా వనథం సజాహి.

౮౩. “యో అత్తదుక్ఖేన పరస్స దుక్ఖం, సుఖేన వా అత్తసుఖం దహాతి;
యథేవిదం మయ్హ తథా పరేసం, యో ఏవం జానాతి స వేది ధమ్మం.

౮౪. “అఞ్ఞో ను తే కోచి నరో పథబ్యా, సద్ధేయ్య లోకస్మి న మే పియాతి;
భుసో చ త్యస్స మనసో విఘాతో, దత్వా పియం ఉమ్మదన్తిం అదట్ఠా.

౮౫. “జనిన్ద జానాసి పియా మమేసా, న సా మమం అప్పియా భూమిపాల;
పియేన తే దమ్మి పియం జనిన్ద, పియదాయినో దేవ పియం లభన్తి.

౮౬. “సో నూనాహం వధిస్సామి, అత్తానం కామహేతుకం;
న హి ధమ్మం అధమ్మేన, అహం వధితుముస్సహే.

౮౭. “సచే తువం మయ్హ సతిం జనిన్ద, న కామయాసి నరవీర సేట్ఠ;
చజామి నం సబ్బజనస్స సిబ్యా, మయా పముత్తం తతో అవ్హయేసి నం.

౮౮. “అదూసియం చే అభిపారక త్వం, చజాసి కత్తే అహితాయ త్యస్స;
మహా చ తే ఉపవాదోపి అస్స, న చాపి త్యస్స నగరమ్హి పక్ఖో.

౮౯. “అహం సహిస్సం ఉపవాదమేతం, నిన్దం పసంసం గరహఞ్చ సబ్బం;
మమేతమాగచ్ఛతు భూమిపాల, యథాసుఖం సివి కరోహి కామం.

౯౦. “యో నేవ నిన్దం న పనప్పసంసం, ఆదియతి గరహం నోపి పూజం;
సిరీ చ లక్ఖీ చ అపేతి తమ్హా, ఆపో సువుట్ఠీవ యథా థలమ్హా.

౯౧. “యం కిఞ్చి దుక్ఖఞ్చ సుఖఞ్చ ఏత్తో, ధమ్మాతిసారఞ్చ మనోవిఘాతం;
ఉరసా అహం పచ్చుత్తరిస్సామి సబ్బం, పథవీ యథా థావరానం తసానం.

౯౨. “ధమ్మాతిసారఞ్చ మనోవిఘాతం, దుక్ఖఞ్చ నిచ్ఛామి అహం పరేసం;

ఏకోవిమం హారయిస్సామి భారం, ధమ్మే ఠితో కిఞ్చి అహాపయన్తో.

౯౩. “సగ్గూపగం పుఞ్ఞకమ్మం జనిన్ద, మా మే తువం అన్తరాయం అకాసి;
దదామి తే ఉమ్మదన్తిం పసన్నో, రాజావ యఞ్ఞే ధనం బ్రాహ్మణానం.

౯౪. “అద్ధా తువం కత్తే హితేసి మయ్హం, సఖా మమం ఉమ్మదన్తీ తువఞ్చ;
నిన్దేయ్యు దేవా పితరో చ సబ్బే, పాపఞ్చ పస్సం అభిసమ్పరాయం.

౯౫. “న హేతధమ్మం సివిరాజ వజ్జుం, సనేగమా జానపదా చ సబ్బే;
యం తే మయా ఉమ్మదన్తీ పదిన్నా, భుసేహి రాజా వనథం సజాహి.

౯౬. “అద్ధా తువం కత్తే హితేసి మయ్హం, సఖా మమం ఉమ్మదన్తీ తువఞ్చ;
సతఞ్చ ధమ్మాని సుకిత్తితాని, సముద్దవేలావ దురచ్చయాని.

౯౭. “ఆహునేయ్యో మేసి హితానుకమ్పీ, ధాతా విధాతా చసి కామపాలో;
తయీ హుతా రాజ మహప్ఫలా హి, కామేన మే ఉమ్మదన్తిం పటిచ్ఛ.

౯౮. “అద్ధా హి సబ్బం అభిపారక త్వం, ధమ్మం అచారీ మమ కత్తుపుత్త;
అఞ్ఞో ను తే కో ఇధ సోత్థికత్తా, ద్విపదో నరో అరుణే జీవలోకే.

౯౯. “తువం ను సేట్ఠో త్వమనుత్తరోసి, త్వం ధమ్మగుత్తో ధమ్మవిదూ సుమేధో;
సో ధమ్మగుత్తో చిరమేవ జీవ, ధమ్మఞ్చ మే దేసయ ధమ్మపాల.

౧౦౦.“తదిఙ్ఘ అభిపారక, సుణోహి వచనం మమ;
ధమ్మం తే దేసయిస్సామి, సతం ఆసేవితం అహం.

౧౦౧.“సాధు ధమ్మరుచీ రాజా, సాధు పఞ్ఞాణవా నరో;
సాధు మిత్తానమద్దుబ్భో, పాపస్సాకరణం సుఖం.

౧౦౨.“అక్కోధనస్స విజితే, ఠితధమ్మస్స రాజినో;
సుఖం మనుస్సా ఆసేథ, సీతచ్ఛాయాయ సఙ్ఘరే.

౧౦౩. “న చాహమేతం అభిరోచయామి, కమ్మం అసమేక్ఖకతం అసాధు;
యే వాపి ఞత్వాన సయం కరోన్తి, ఉపమా ఇమా మయ్హం తువం సుణోహి.

౧౦౪.“గవం చే తరమానానం, జిమ్హం గచ్ఛతి పుఙ్గవో;
సబ్బా తా జిమ్హం గచ్ఛన్తి, నేత్తే జిమ్హం గతే సతి.

౧౦౫."ఏవమేవ మనుస్సేసు, యో హోతి సేట్ఠసమ్మతో;
సో చే అధమ్మం చరతి, పగేవ ఇతరా పజా;
సబ్బం రట్ఠం దుఖం సేతి, రాజా చే హోతి అధమ్మికో.

౧౦౬."గవం చే తరమానానం, ఉజుం గచ్ఛతి పుఙ్గవో;
సబ్బా గావీ ఉజుం యన్తి, నేత్తే ఉజుం గతే సతి.

౧౦౭."ఏవమేవ మనుస్సేసు, యో హోతి సేట్ఠసమ్మతో;
సో సచే ధమ్మం చరతి, పగేవ ఇతరా పజా;
సబ్బం రట్ఠం సుఖం సేతి, రాజా చే హోతి ధమ్మికో.

౧౦౮."న చాపాహం అధమ్మేన, అమరత్తమభిపత్థయే;
ఇమం వా పథవిం సబ్బం, విజేతుం అభిపారక.

౧౦౯."యఞ్హి కిఞ్చి మనుస్సేసు, రతనం ఇధ విజ్జతి;
గావో దాసో హిరఞ్ఞఞ్చ, వత్థియం హరిచన్దనం.

౧౧౦."అస్సిత్థియో రతనం మణికఞ్చ, యఞ్చాపి మే చన్దిమసూరియా అభిపాలయన్తి;
న తస్స హేతు విసమం చరేయ్యం, మజ్ఝే సివీనం ఉసభోమ్హి జాతో.

౧౧౧."నేతా హితా ఉగ్గతో రట్ఠపాలో, ధమ్మం సివీనం అపచాయమానో;
సో ధమ్మమేవానువిచిన్తయన్తో, తస్మా సకే చిత్తవసే న వత్తో.

౧౧౨."అద్ధా తువం మహారాజ, నిచ్చం అబ్యసనం సివం;
కరిస్ససి చిరం రజ్జం, పఞ్ఞా హి తవ తాదిసీ.

౧౧౩. "ఏతం తే అనుమోదామ, యం ధమ్మం నప్పమజ్జసి;
ధమ్మం పమజ్జ ఖత్తియో, రట్ఠా చవతి ఇస్సరో.

౧౧౪."ధమ్మం చర మహారాజ, మాతాపితూసు ఖత్తియ;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

౧౧౫."ధమ్మం చర మహారాజ, పుత్తదారేసు ఖత్తియ;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

౧౧౬."ధమ్మం చర మహారాజ, మిత్తామచ్చేసు ఖత్తియ;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

౧౧౭.“ధమ్మం చర మహారాజ, వాహనేసు బలేసు చ;

ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

౧౧౮.“ధమ్మం చర మహారాజ, గామేసు నిగమేసు చ;

ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

౧౧౯.“ధమ్మం చర మహారాజ, రట్ఠేసు జనపదేసు చ;

ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

౧౨౦.“ధమ్మం చర మహారాజ, సమణబ్రాహ్మణేసు చ;

ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

౧౨౧.“ధమ్మం చర మహారాజ, మిగపక్ఖీసు ఖత్తియ;

ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

౧౨౨.“ధమ్మం చర మహారాజ, ధమ్మో చిణ్ణో సుఖావహో;

ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

౧౨౩.“ధమ్మం చర మహారాజ, సఇన్దా దేవా సబ్రహ్మకా;

సుచిణ్ణేన దివం పత్తా, మా ధమ్మం రాజ పామదో”తి.

తత్థ **సబ్బాపీతి**, జనిన్ద, అహమేతం ఏకకోవ పటిచ్ఛాదేత్వా ఆనేస్సామి, తస్మా ఠపేత్వా మమఞ్చ తువఞ్చ అఞ్ఞా సబ్బాపి పజా ఇమస్స కతస్స ఆకారమత్తమ్పి న జఞ్ఞా న జానిస్సన్తి. **భుసేహీతి** తాయ సద్ధిం అభిరమన్తో అత్తనో తణ్హావనథం భుసం కరోహి వడ్ఢేహి మనోరథం పూరేహి. **సజాహీతి** మనోరథం పన పూరేత్వా సచే తే న రుచ్చతి, అథ నం సజాహి మయ్హమేవ పటిదేహి. **కమ్మకరన్తి**, సమ్మ అభిపారక, యో మనుస్సో పాపకం కమ్మం కరోన్తో, సో పచ్ఛా మా ఇధ అఞ్ఞే ఇదం పాపకమ్మం మఞ్ఞింసు మా జానన్తూతి మఞ్ఞతి చిన్తేతి, దుచిన్తితమేతం తస్స. కింకారణా? **పస్సన్తి భూతాని కరోన్తమేతన్తి** యే చ బుద్ధా పచ్చేకబుద్ధా బుద్ధపుత్తా ఇద్ధియా యుత్తా, తే చ నం పస్సన్తియేవ. **న మే పియాతి**, సమ్మ అభిపారక, అఞ్ఞో ను తే కోచి “ఇధ లోకస్మిం సకలాయపి పథవియా న మే ఉమ్మాదన్తీ పియా”తి ఏవం సద్దహేయ్య.

సీహోవ సేలస్స గుహన్తి, మహారాజ, సచే త్వం తం ఇధ న ఆనేసి, అథ యథా సీహో కిలేసపరిళాహే ఉప్పన్నే సీహపోతికాయ వసనట్ఠానం మణిగుహం ఉపేతి, ఏవం తస్సా వసనట్ఠానం గచ్ఛ, తత్థ అత్తనో పత్థనం పూరేహీతి. **సుఖప్ఫలన్తి**, సమ్మ అభిపారక, పణ్డితా అత్తనో దుక్ఖేన ఫుట్ఠా సమానా న సుఖవిపాకదాయకకమ్మం పరిచ్చజన్తి, సమ్మోహితా వాపి హుత్వా మోహేన మూళ్హా సుఖేన మత్తా పాపకమ్మం నామ న సమాచరన్తి. **యథాసుఖం, సామి, కరోహి కామన్తి**, సామి సివిరాజ, అత్తనో దాసిం పరిచారేన్తస్స గరహా నామ నత్థి, త్వం యథాసుఖం యథాజ్ఝాసయం కామం కరోహి, అత్తనో ఇచ్ఛం పూరేహీతి. **న తేన సో జీవతీతి**, సమ్మ అభిపారక, యో “ఇస్సరోమ్హీ”తి పాపం కరోతి, కత్వా చ కిం మం

దేవమనుస్సా వక్ఖన్తీతి న ఉత్తసతి న ఓత్తప్పతి, సో తేన కమ్మేన న చ దీఘకాలం జీవతి, ఖిప్పమేవ మరతి, దేవతాపి పన “కిం ఇమస్స పాపరఞ్ఞో రజ్జేన, వరమస్స వాళుకఘటం గలే బన్ధిత్వా మరణ”న్తి లామకేన చక్ఖునా ఓలోకేన్తి.

అఞ్ఞాతకన్తి, మహారాజ, అఞ్ఞోసం సన్తకం తేహి సామికేహి పదిన్నం దానం యే అత్తనో ధమ్మే ఠితా పటిచ్ఛన్తి, తే తత్థ పటిచ్ఛకా చ దాయకా చ సబ్బేపి సుఖప్ఫలమేవ కమ్మం కరోన్తి. పటిగ్గాహకే హి పటిగ్గణ్హన్తే తం దానం దాయకస్స మహన్తం విపాకం దేతీతి. **యో అత్తదుక్ఖేనా**తి, సమ్మ అభిపారక, యో అత్తనో దుక్ఖేన పీళితో తం పరస్స దహతి, అత్తనో సరీరతో అపనేత్వా పరస్స సరీరే ఖిపతి, పరస్స వా సుఖేన అత్తనో సుఖం దహతి, పరస్స సుఖం గహేత్వా అత్తని పక్ఖిపతి, “అత్తనో దుక్ఖం హరిస్సామీ”తి పరం దుక్ఖితం కరోతి, “అత్తానం సుఖేస్సామీ”తి పరం దుక్ఖితం కరోతి, “అత్తానం సుఖేస్సామీ”తి పరస్స సుఖం నాసేతి, న సో ధమ్మం జానాతి. యో పన ఏవం జానాతి “యథేవిదం మయ్హం సుఖదుక్ఖం, తథా పరేస”న్తి, స వేది ధమ్మం జానాతి నామాతి అయమేతిస్సా గాథాయ అత్థో.

పియేన తే దమ్మీతి పియేన కారణభూతేన పియం ఫలం పత్థేన్తో దమ్మీతి అత్థో. **పియం లభన్తీ**తి సంసారే సంసరన్తా పియమేవ లభన్తి. **కామహేతుక**న్తి, సమ్మ అభిపారక , కామహేతుకం అయుత్తం కత్వా “అత్తానం వధిస్సామీ”తి మే పరివితక్కో ఉప్పజ్జతి. **మయ్హ సతి**న్తి మమ సన్తకం. “మయ్హ సతీ”తిపి పాఠో, మమ సన్తకాతి ఏవం మఞ్ఞమానో సచే త్వం తం న కామేసీతి అత్థో. **సబ్బజనస్సా**తి సబ్బా సేనియో సన్నిపాతాపేత్వా తస్స సబ్బజనస్స అయం మయ్హం అహితాతి పరిచ్చజిస్సామి. **తతో అవ్హాయేసీ**తి తతో తం అపరిగ్గహితత్తా ఆనేయ్యాసి. **అదూసియ**న్తి అనపరాధం. **కత్తే**తి తమేవ అపరేన నామేన ఆలపతి. సో హి రఞ్ఞో హితం కరోతి, తస్మా “కత్తా”తి వుచ్చతి. **న చాపి త్యస్సా**తి ఏవం అకిచ్చకారీతి నగరే తవ కోచి పక్ఖోపి న భవేయ్య.

నిన్దన్తి న కేవలం ఉపవాదమేవ, సచేపి మం కోచి సమ్ముఖా నిన్దిస్సతి వా పసంసిస్సతి వా, దోసం వా పన ఆరోపేన్తో గరహిస్సతి, తమ్పాహం నిన్దం పసంసం గరహఞ్చ సబ్బం సహిస్సామి, సబ్బమేతం మమ ఆగచ్ఛతూతి వదతి. **తమ్హా**తి యో ఏతే నిన్దాదయో న గణ్హాతి, తమ్హా పురిసా ఇస్సరియసఙ్ఖాతా సిరీ చ పఞ్ఞాసఙ్ఖాతా లక్ఖీ చ థలట్ఠానతో సువుట్ఠిసఙ్ఖాతో ఆపో వియ అపేతి న పతిట్ఠాతీతి. **ఏత్తో**తి ఇతో మమ తస్సా పరిచ్చత్తకారణా. **ధమ్మాతిసారఞ్చా**తి ధమ్మం అతిక్కమిత్వా పవత్తం అకుసలం వా యం కిఞ్చి హోతి. **పచ్చుత్తరిస్సామీ**తి సమ్పటిచ్ఛిస్సామి ధారయిస్సామి. **ధావరానం తసాన**న్తి యథా మహాపథవీ ఖీణాసవానఞ్చ పుథుజ్జనానఞ్చ కిఞ్చి సమ్పటిచ్ఛతి సబ్బం అధివాసేతి, తథేవాహమ్పి సబ్బమేతం సమ్పటిచ్ఛిస్సామి అధివాసేస్సామీతి దీపేతి. **ఏకోవిమ**న్తి అహం ఏకోవ ఇమమ్పి అత్తనో దుక్ఖభారం హారయిస్సామి ధారయిస్సామి వహిస్సామి. **ధమ్మే ఠితో**తి వినిచ్ఛయధమ్మే పవేణిధమ్మే తివిధసుచరితధమ్మే చ ఠితో హుత్వా.

సగ్గూపగన్తి , దేవ, పుఞ్ఞకమ్మం నామేతం సగ్గూపగం హోతి. **యఞ్ఞో ధన**న్తి యఞ్ఞధనం, అయమేవ వా పాఠో. **సఖా**తి ఉమ్మాదన్తీపి మమ సహాయికా, త్వమ్పి సహాయకో. **పితరో**తి బ్రహ్మానో. **సబ్బే**తి న కేవలం దేవబ్రహ్మానోవ, సబ్బే రట్ఠవాసినోపి మం పస్సథ, “భో, సహాయకస్స భరియా సహాయికా ఇమినా గేహే కతా”తి నిన్దేయ్యుం. **న హేతధమ్మ**న్తి న హి ఏతం అధమ్మికం. **యం తే మయా**తి యస్మా మయా సా తుయ్హం దిన్నా, తస్మా ఏతం అధమ్మోతి న వదిస్సన్తి. **సత**న్తి సన్తానం బుద్ధాదీనం ఖన్తిమేత్తాభావనాసీలాచారసఙ్ఖాతాని ధమ్మాని సువణ్ణితాని సముద్దవేలావ దురచ్చయాని, తస్మా యథా సముద్దో వేలం నాతిక్కమతి, ఏవమహమ్పి సీలవేలం నాతిక్కమిస్సామీతి వదతి.

ఆహునేయ్యో మేసీతి, మహారాజ, త్వం మమ ఆహునపాహునసక్కారస్సానుచ్ఛవికో. **ధాతా విధాతా చసి కామపాలో**తి త్వం మమ, దేవ, ధారణతో ధాతా ఇస్సరియసుఖస్స విదహనతో విధాతా ఇచ్ఛితపత్థితానం కామానం పాలనతో కామపాలో. **తయీ హుతాతి** తుయ్హం దిన్నా. **కామేన మే**తి మమ కామేన మమ పత్థనాయ ఉమ్మాదన్తిం పటిచ్ఛాతి ఏవం అభిపారకో రఞ్ఞో దేతి. రాజా "న మయ్హం అత్థో"తి పటిక్ఖిపతి. భూమియం పతితం సాకుణికపచ్ఛిం పిట్ఠిపాదేన పహరిత్వా అటవియం ఖిపన్తా వియ ఉభోపి నం జహన్తేవ. ఇదాని రాజా పున అకథనత్థాయ తం సన్తజ్జేన్తో **''అద్ధా హీ''**తి గాథమాహ. తత్థ **కత్తుపుత్తాతి** పితాపిస్స కత్తావ, తేన నం ఏవం ఆలపతి. ఇదం వుత్తం హోతి – అద్ధా త్వం ఇతో పుబ్బే మయ్హం సబ్బధమ్మం అచరి, హితమేవ వుడ్ఢిమేవ అకాసి, ఇదాని పన పటిపక్ఖో హుత్వా బహుం కథేసి, "మా ఏవం విప్పలపసి, అఞ్ఞో ను తే ద్విపదో నరో, కో ఇధ జీవలోకే అరుణేయేవ సోత్థికత్తా, సచే హి అహం వియ అఞ్ఞో రాజా తవ భరియాయ పటిబద్ధచిత్తో అభవిస్స, అన్తోఅరుణేయేవ తవ సీసం ఛిన్దాపేత్వా తం అత్తనో ఘరే కరేయ్య, అహం పన అకుసలభయేనేవ న కరోమి, తుణ్హీ హోహి, న మే ఏతాయ అత్థో"తి తం సన్తజ్జేసి.

సో తం సుత్వా పున కిఞ్చి వత్తుం అసక్కోన్తో రఞ్ఞో థుతివసేన **''తువం నూ''**తి గాథమాహ. తస్సత్థో – మహారాజ, త్వఞ్ఞేవ సకలజమ్బుదీపే సబ్బేసం నరిన్దానం **సేట్ఠో**, త్వం **అనుత్తరో**, త్వం వినిచ్ఛయధమ్మపవేణిధమ్మసుచరితధమ్మానం గోపాయనేన **ధమ్మగుత్తో**, తేసం విదితత్తా **ధమ్మవిదూ** త్వం **సుమేధో**, సో త్వం యం ధమ్మం గోపేసి, తేనేవ గుత్తో చిరం జీవ, ధమ్మఞ్చ మే దేసేహి ధమ్మపాలక, ధమ్మగోపక, రాజవరాతి.

అథ రాజా ధమ్మం దేసేన్తో **''తదిఙ్ఘ''**తిఆదిమాహ. తత్థ **ఇఙ్ఘాతి** చోదనత్థే నిపాతో, యస్మా మం త్వం చోదేసి, తస్మాతి అత్థో. **సతన్తి** బుద్ధాదీహి సప్పురిసేహి ఆసేవితం. **సాధూతి** సున్దరో పసత్థో. వినిచ్ఛయపవేణిసుచరితధమ్మే రోచేతీతి **ధమ్మరుచి**. తాదిసో హి జీవితం జహన్తోపి అకిచ్చం న కరోతి, తస్మా సాధు. **పఞ్ఞాణవాతి** ఞాణసమ్పన్నో. **మిత్తానమద్దుబ్భో**తి మిత్తస్స అదుస్సనభావో. **రితధమ్మస్సాతి** పతిట్ఠితతివిధధమ్మస్స. **ఆసేథాతి** ఆసేయ్యుం నిసీదేయ్యుం. దేసనాసీసమేవ చేతం, చత్తారోపి ఇరియాపథే సుఖం కప్పేయ్యున్తి అయం పనేత్థ అత్థో. **సీతచ్ఛాయాయాతి** పుత్తదారఞాతిమిత్తానం సీతలాయ ఛాయాయ. **సఙ్ఘరేతి** సకఘరే, అత్తనో గేహేతి అత్థో. అధమ్మబలిదణ్డాదీహి అనుపద్దుతా సుఖం వసేయ్యున్తి దస్సేతి. **న చాహమేతన్తి**, సమ్మ అభిపారక, యమేతం అసమేక్ఖిత్వా కతం అసాధుకమ్మం, ఏతం అహం న రోచయామి. **యే వాపి ఞత్వానాతి** యే వా పన రాజానో ఞత్వా తులేత్వా తీరేత్వా సయం కరోన్తి, తేసాహం కమ్మం రోచేమీతి అధిప్పాయో. **ఉపమా ఇమాతి** ఇమస్మిం పనత్థే త్వం మయ్హం ఇమా ద్వే ఉపమా సుణోహి.

జిమ్హన్తి వఙ్కం. **నేత్తేతి** యో గావియో నేతి, తస్మిం జేట్ఠకఉసభే. **పగేవాతి** తస్మిం అధమ్మం చరన్తే ఇతరా పజా పగేవ చరతి, అతివియ కరోతీతి అత్థో. **ధమ్మికోతి** చత్తారి అగతిగమనాని పహాయ ధమ్మేన రజ్జం కారేన్తో. **అమరత్తన్తి** దేవత్తం. **రతనన్తి** సవిఞ్ఞాణకావిఞ్ఞాణకరతనం. **వత్థియన్తి** కాసికవత్థమేవ. **అస్సిత్థియోతి** వాతసమగతిఅస్సేపి ఉత్తమరూపధరా ఇత్థియోపి. **రతనం మణికఞ్చాతి** సత్తవిధరతనఞ్చ మహగ్ఘభణ్డకఞ్చ. **అభిపాలయన్తీ**తి ఆలోకం కరోన్తా రక్ఖన్తి. **న తస్సాతి** తస్స చక్కవత్తిరజ్జస్సపి హేతు న విసమం చరేయ్యం. **ఉసభోహ్మీతి** యస్మా అహం సివీనం మజ్ఝే జేట్ఠకరాజా హుత్వా జాతో, తస్మా చక్కవత్తిరజ్జకారణమ్పి న విసమం చరామీతి అత్థో. **నేతాతి** మహాజనం కుసలే పతిట్ఠాపేత్వా దేవనగరం నేతా, హితకరణేన తస్స **హితా,** "సివిరాజా కిర ధమ్మచారీ"తి సకలజమ్బుదీపే ఞాతత్తా **ఉగ్గతో**, సమేన రట్ఠపాలనతో **రట్ఠపాలో.**

అపచాయమానోతి సివీనం పోరాణకరాజూనం పవేణిధమ్మం అపచాయమానో. **సోతి** సో అహం తమేవ ధమ్మం అనువిచిన్తయన్తో తస్మా తేన కారణేన అత్తనో చిత్తస్స వసే న వత్తామి.

ఏవం మహాసత్తస్స ధమ్మకథం సుత్వా అభిపారకో థుతిం కరోన్తో ‘‘**అద్ధా**’’తిఆదిమాహ. **నప్పమజ్జసీ**తి అత్తనా కథితధమ్మం నప్పమజ్జసి తత్థేవ వత్తేసి. **ధమ్మం పమజ్జాతి** ధమ్మం పముస్సిత్వా అగతివసేన గన్త్వా. ఏవం సో తస్స థుతిం కత్వా ‘‘**ధమ్మం చరా**’’తి ధమ్మచరియాయ నియ్యోజేన్తో ఉత్తరిపి దస ఓవాదగాథా అభాసి. తాసమత్థో హేట్ఠా **తేసకుణజాతకే** (జా॰ ౨.౧౭.౧ ఆదయో) వణ్ణితోవ.

ఏవం అభిపారకసేనాపతినా రఞ్ఞో ధమ్మే దేసితే రాజా ఉమ్మాదన్తియా పటిబద్ధచిత్తం వినోదేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే సో భిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి. తదా సునన్దసారథి ఆనన్దో అహోసి, అభిపారకో సారిపుత్తో, ఉమ్మాదన్తీ ఉప్పలవణ్ణా, సేసపరిసా బుద్ధపరిసా, సివిరాజా అహమేవ అహోసిన్తి.

ఉమ్మాదన్తీజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౫౨౮] ౩. మహాబోధిజాతకవణ్ణనా

కిం ను దణ్డం కిమజినన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పఞ్ఞాపారమిం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు **మహాఉమఙ్గజాతకే** (జా॰ ౨.౨౨.౫౯౦ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. తదా పన సత్థా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి తథాగతో పఞ్ఞవా పరప్పవాదప్పమద్దనోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాసిరట్ఠే అసీతికోటివిభవస్స ఉదిచ్చబ్రాహ్మణమహాసాలస్స కులే నిబ్బత్తి, “బోధికుమారో”తిస్స నామం కరింసు. సో వయప్పత్తో తక్కసిలాయం ఉగ్గహితసిప్పో పచ్చాగన్త్వా అగారమజ్ఝే వసన్తో అపరభాగే కామే పహాయ హిమవన్తపదేసం పవిసిత్వా పరిబ్బాజకపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా తత్థేవ వనమూలఫలాహారో చిరం వసిత్వా వస్సారత్తసమయే హిమవన్తా ఓరుయ్హ చారికం చరన్తో అనుపుబ్బేన బారాణసిం పత్వా రాజుయ్యానే వసిత్వా పునదివసే పరిబ్బాజకసారుప్పేన నగరే భిక్ఖాయ చరన్తో రాజద్వారం పాపుణి తమేనం సీహపఞ్జరే ఠితో రాజా దిస్వా తస్స ఉపసమే పసీదిత్వా తం అత్తనో భవనం పవేసేత్వా రాజపల్లఙ్కే నిసీదాపేత్వా కతపటిసన్థారో థోకం ధమ్మకథం సుత్వా నానగ్గరసభోజనం దాపేసి. మహాసత్తో భత్తం గహేత్వా చిన్తేసి – “ఇదం రాజకులం నామ బహుదోసం బహుపచ్చామిత్తం హోతి, కో ను ఖో మమ ఉప్పన్నం భయం నిత్థరిస్సతీ”తి. సో అవిదూరే ఠితం రాజవల్లభం ఏకం పిఙ్గలసునఖం దిస్వా మహన్తం భత్తపిణ్డం గహేత్వా తస్స దాతుకామతాకారం దస్సేసి. రాజా ఞత్వా సునఖస్స భాజనం ఆహరాపేత్వా భత్తం గాహాపేత్వా దాపేసి. మహాసత్తోపి తస్స దత్వా భత్తకిచ్చం నిట్ఠపేసి. రాజాపిస్స పటిఞ్ఞం గహేత్వా అన్తోనగరే రాజుయ్యానే పణ్ణసాలం కారేత్వా పబ్బజితపరిక్ఖారే దత్వా తం తత్థ వాసాపేసి, దేవసికఞ్చస్స ద్వే తయో వారే ఉపట్ఠానం అగమాసి. భోజనకాలే పన మహాసత్తో నిచ్చం రాజపల్లఙ్కేయేవ నిసీదిత్వా రాజభోజనమేవ భుఞ్జతి. ఏవం ద్వాదస సంవచ్ఛరాని అతీతాని.

తస్స పన రఞ్ఞో పఞ్చ అమచ్చా అత్థఞ్చ ధమ్మఞ్చ అనుసాసన్తి. తేసు ఏకో అహేతుకవాదీ, ఏకో ఇస్సరకతవాదీ, ఏకో పుబ్బేకతవాదీ, ఏకో ఉచ్ఛేదవాదీ, ఏకో ఖత్తవిజ్జవాదీ. తేసు అహేతుకవాదీ "ఇమే సత్తా సంసారసుద్ధికా"తి మహాజనం ఉగ్గణ్హాపేసి. ఇస్సరకతవాదీ "అయం లోకో ఇస్సరనిమ్మితో"తి మహాజనం ఉగ్గణ్హాపేసి. పుబ్బేకతవాదీ "ఇమేసం సత్తానం సుఖం వా దుక్ఖం వా ఉప్పజ్జమానం పుబ్బేకతేనేవ ఉప్పజ్జతీ"తి మహాజనం ఉగ్గణ్హాపేసి. ఉచ్ఛేదవాదీ "ఇతో పరలోకం గతో నామ నత్థి, అయం లోకో ఉచ్ఛిజ్జతీ"తి మహాజనం ఉగ్గణ్హాపేసి. ఖత్తవిజ్జవాదీ "మాతాపితరోపి మారేత్వా అత్తనోవ అత్థో కాతబ్బో"తి మహాజనం ఉగ్గణ్హాపేసి. తే రఞ్ఞో వినిచ్ఛయే నియుత్తా లఞ్జఖాదకా హుత్వా అస్సామికం సామికం, సామికం అస్సామికం కరోన్తి.

అథేకదివసం ఏకో పురిసో కూటట్టపరాజితో మహాసత్తం భిక్ఖాయ చరన్తం రాజగేహం పవిసన్తం దిస్వా వన్దిత్వా, "భన్తే, తుమ్హే రాజగేహే భుఞ్జమానా వినిచ్ఛయామచ్చే లఞ్జం గహేత్వా లోకం వినాసేన్తే కస్మా అజ్ఝుపేక్ఖథ, ఇదాని పఞ్చహి అమచ్చేహి కూటట్టకారకస్స హత్థతో లఞ్జం గహేత్వా సామికోవ సమానో అస్సామికో కతో"తి పరిదేవి. సో తస్మిం కారుఞ్ఞవసేన వినిచ్ఛయం గన్త్వా ధమ్మేన వినిచ్ఛినిత్వా సామికఞ్ఞేవ సామికం అకాసి. మహాజనో ఏకప్పహారేనేవ మహాసద్దేన సాధుకారం అదాసి. రాజా తం సద్దం సుత్వా "కింసద్దో నామాయ"న్తి పుచ్ఛిత్వా తమత్థం సుత్వా కతభత్తకిచ్చం మహాసత్తం ఉపనిసీదిత్వా పుచ్ఛి – "భన్తే, అజ్జ కిర వో అట్టో వినిచ్ఛితో"తి. "ఆమ, మహారాజా"తి. "భన్తే, తుమ్హేసు వినిచ్ఛినన్తేసు మహాజనస్స వుడ్ఢి భవిస్సతి, ఇతో పట్ఠాయ తుమ్హేవ వినిచ్ఛినథా"తి. "మహారాజ, మయం పబ్బజితా నామ, నేతం కమ్మం అమ్హాకం కమ్మ"న్తి. "భన్తే, మహాజనే కారుఞ్ఞేన కాతుం వట్టతి, తుమ్హే సకలదివసం మా వినిచ్ఛినథ, ఉయ్యానతో పన ఇధాగచ్ఛన్తా వినిచ్ఛయట్ఠానం గన్త్వా పాతోవ చత్తారో అట్టే వినిచ్ఛినథ, భుత్వా ఉయ్యానం గచ్ఛన్తా చత్తారో, ఏవం మహాజనస్స వుడ్ఢి భవిస్సతీ"తి. సో తేన పునప్పునం యాచియమానో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తతో పట్ఠాయ తథా అకాసి.

కూటట్టకారకా ఓకాసం న లభింసు. తేపి అమచ్చా లఞ్జం అలభన్తా దుగ్గతా హుత్వా చిన్తయింసు – "బోధిపరిబ్బాజకస్స వినిచ్ఛిననకాలతో పట్ఠాయ మయం కిఞ్చి న లభామ, హన్ద నం 'రాజవేరికో'తి వత్వా రఞ్ఞో అన్తరే పరిభిన్దిత్వా మారాపేస్సామా"తి. తే రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా, "మహారాజ, బోధిపరిబ్బాజకో తుమ్హాకం అనత్థకామో"తి వత్వా అసద్దహన్తేన రఞ్ఞా "సీలవా ఏస ఞాణసమ్పన్నో, న ఏవం కరిస్సతీ"తి వుత్తే, "మహారాజ, తేన సకలనగరవాసినో అత్తనో హత్థే కత్వా కేవలం అమ్హేయేవ పఞ్చ జనే కాతుం న సక్కా, సచే అమ్హాకం వచనం న సద్దహథ, తస్స ఇధాగమనకాలే పరిసం ఓలోకేథా"తి ఆహంసు. రాజా "సాధూ"తి సీహపఞ్జరే ఠితో తం ఆగచ్ఛన్తం ఓలోకేన్తో పరివారం దిస్వా అత్తనో అఞ్ఞాణేన అట్టకారకమనుస్సే "తస్స పరివారా"తి మఞ్ఞమానో భిజ్జిత్వా తే అమచ్చే పక్కోసాపేత్వా "కిన్తి కరోమా"తి పుచ్ఛి. "గణ్హాపేథ నం, దేవా"తి. "ఓళారికం అపరాధం అపస్సన్తా కథం గణ్హామా"తి. "తేన హి, మహారాజ, పకతిపరిహారమస్స హాపేథ, తం పరిహాయన్తం దిస్వా పణ్డితో పరిబ్బాజకో కస్సచి అనారోచేత్వా సయమేవ పలాయిస్సతీ"తి.

రాజా "సాధూ"తి వత్వా అనుపుబ్బేన తస్స పరిహారం పరిహాపేసి. పఠమదివసం తావ నం తుచ్ఛపల్లఙ్కేయేవ నిసీదాపేసుం. సో తుచ్ఛపల్లఙ్కం దిస్వావ రఞ్ఞో పరిభిన్నభావం ఞత్వా సయమేవ ఉయ్యానం గన్త్వా తం దివసమేవ పక్కమితుకామో హుత్వాపి "ఏకన్తేన ఞత్వా పక్కమిస్సామీ"తి న పక్కామి. అథస్స పునదివసే తుచ్ఛపల్లఙ్కే నిసిన్నస్స రఞ్ఞోపకతిభత్తఞ్చ అఞ్ఞఞ్చ గహేత్వా మిస్సకభత్తం అదంసు. తతియదివసే మహాతలం పవిసితుం అదత్వా సోపానసీసేయేవ

ఠపేత్వా మిస్సకభత్తం అదంసు. సో తమ్పి ఆదాయ ఉయ్యానం గన్త్వా భత్తకిచ్చం అకాసి. చతుత్థదివసే హేట్ఠాపాసాదే ఠపేత్వా కణాజకభత్తం అదంసు. సో తమ్పి గహేత్వా ఉయ్యానం గన్త్వా భత్తకిచ్చం అకాసి. రాజా అమచ్చే పుచ్ఛి – “బోధిపరిబ్బాజకో సక్కారే పరిహాపితేపి న పక్కమతి, కిన్తి నం కరోమా”తి? “దేవ, న సో భత్తత్థాయ చరతి, ఛత్తత్థాయ పన చరతి. సచే భత్తత్థాయ చరేయ్య, పఠమదివసంయేవ పలాయేయ్యా”తి. “ఇదాని కిం కరోమా”తి? “స్వే ఘాతాపేథ నం, మహారాజా”తి. సో “సాధూ”తి తేసఞ్ఞేవ హత్థే ఖగ్గే ఠపేత్వా “స్వే అన్తరద్వారే ఠత్వా పవిసన్తస్సేవస్స సీసం ఛిన్దిత్వా ఖణ్డాఖణ్డికం కత్వా కఞ్చి అజానాపేత్వా వచ్చకుటియం పక్ఖిపిత్వా న్హత్వా ఆగచ్ఛేయ్యాథా”తి ఆహ. తే “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా “స్వే ఆగన్త్వా ఏవం కరిస్సామా”తి అఞ్ఞమఞ్ఞం విచారేత్వా ఏవం అత్తనో నివేసనం అగమంసు.

రాజాపి సాయం భుత్తభోజనో సిరిసయనే నిపజ్జిత్వా మహాసత్తస్స గుణే అనుస్సరి. అథస్స తావదేవ సోకో ఉప్పజ్జి, సరీరతో సేదా ముచ్చింసు, సయనే అస్సాసం అలభన్తో అపరాపరం పరివత్తి. అథస్స అగ్గమహేసీ ఉపనిపజ్జి, సో తాయ సద్ధిం సల్లాపమత్తమ్పి న కరి. అథ నం సా “కిం ను ఖో, మహారాజ, సల్లాపమత్తమ్పి న కరోథ, అపి ను ఖో మే కోచి అపరాధో అత్థీ”తి పుచ్ఛి. “నత్థి దేవి, అపిచ ఖో బోధిపరిబ్బాజకో కిర అమ్హాకం పచ్చత్థికో జాతోతి తస్స స్వే ఘాతనత్థాయ పఞ్చ అమచ్చే ఆణాపేసిం, తే పన నం మారేత్వా ఖణ్డాఖణ్డికం కత్వా వచ్చకూపే పక్ఖిపిస్సన్తి, సో పన అమ్హాకం ద్వాదస సంవచ్ఛరాని బహుం ధమ్మం దేసేసి, ఏకాపరాధోపిస్స మయా పచ్చక్ఖతో న దిట్ఠపుబ్బో, పరపత్తియేన హుత్వా తస్స మయా వధో ఆణత్తో, తేన కారణేన సోచామీ”తి. అథ నం సా “సచే తే దేవ సో పచ్చత్థికో జాతో, తం ఘాతేన్తో కిం సోచసి, పచ్చత్థికం నామ పుత్తమ్పి ఘాతేత్వా అత్తనో సోత్థిభావో కాతబ్బోవ, మా సోచిత్థా”తి అస్సాసేసి. సో తస్సా వచనేన పటిలద్ధస్సాసో నిద్దం ఓక్కమి.

తస్మిం ఖణే కోలేయ్యకో పిఙ్గలసునఖో తం కథం సుత్వా “స్వే మయా అత్తనో బలేనస్స జీవితం దాతుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా పునదివసే పాతోవ పాసాదా ఓరుయ్హ మహాద్వారం ఆగన్త్వా ఉమ్మారే సీసం కత్వా మహాసత్తస్స ఆగమనమగ్గం ఓలోకేన్తోవ నిపజ్జి. తేపి అమచ్చా పాతోవ ఖగ్గహత్థా ఆగన్త్వా ద్వారన్తరే అట్ఠంసు. బోధిసత్తోపి వేలం సల్లక్ఖేత్వా ఉయ్యానా నిక్ఖమ్మ రాజద్వారం ఆగఞ్ఛి. అథ నం సునఖో దిస్వా ముఖం వివరిత్వా చతస్సో దాఠా దస్సేత్వా “కిం త్వం, భన్తే, జమ్బుదీపతలే అఞ్ఞత్థ భిక్ఖం న లభసి, అమ్హాకం రాజా తవ మారణత్థాయ పఞ్చ అమచ్చే ఖగ్గహత్థే ద్వారన్తరే ఠపేసి, మా త్వం నలాటేన మచ్చుం గహేత్వా ఆగమి, సీఘం పక్కమా”తి మహాసద్దేన విరవి. సో సబ్బరుతఞ్ఞుతాయ తమత్థం ఞత్వా తతోవ నివత్తిత్వా ఉయ్యానం గన్త్వా పక్కమనత్థాయ పరిక్ఖారే ఆదియి. రాజా సీహపఞ్జరే ఠితో తం ఆగచ్ఛన్తం గచ్ఛన్తఞ్చ దిస్వా “సచే అయం మమ పచ్చత్థికో భవేయ్య, ఉయ్యానం గన్త్వా బలం సన్నిపాతాపేత్వా కమ్మసజ్జో భవిస్సతి. నో చే, అత్తనో పరిక్ఖారే గహేత్వా గమనసజ్జో భవిస్సతి, జానిస్సామి తావస్స కిరియ”న్తి ఉయ్యానం గన్త్వా మహాసత్తం అత్తనో పరిక్ఖారే ఆదాయ “గమిస్సామీ”తి పణ్ణసాలతో నిక్ఖన్తం చఙ్కమనకోటియం దిస్వావ వన్దిత్వా ఏకమన్తం ఠితో పఠమం గాథమాహ –

౧౨౪.“కిం ను దణ్డం కిమజినం, కిం ఛత్తం కిముపాహనం;

కిమఙ్కుసఞ్చ పత్తఞ్చ, సఙ్ఘాటిఞ్చాపి బ్రాహ్మణ;

తరమానరూపోహాసి, కిం ను పత్థయసే దిస”న్తి.

తస్సత్థో – భన్తే, పుబ్బే త్వం అమ్హాకం ఘరం ఆగచ్ఛన్తో దణ్డాదీని న గణ్హాసి, అజ్జ పన కేన కారణేన దణ్డఞ్చ అజినఞ్చ ఛత్తూపాహనఞ్చ మత్తికపసిబ్బకోలమ్బనఅఙ్కుసఞ్చ మత్తికపత్తఞ్చ సఙ్ఘాటిఞ్చాతి సబ్బేపిమే పరిక్ఖారే తరమానరూపో

గణ్హాసి, కతరం ను దిసం పత్థేసి, కత్థ గన్తుకామోసీతి పుచ్ఛి.

తం సుత్వా మహాసత్తో “అయం అత్తనా కతకమ్మం న జానాతీతి మఞ్ఞతి, జానాపేస్సామి న”న్తి ద్వే గాథా అభాసి –

౧౨౫.“ద్వాదసేతాని వస్సాని, వుసితాని తవన్తికే;

నాభిజానామి సోణేన, పిఙ్గలేనాభికూజితం.

౧౨౬.“స్వాయం దిత్తోవ నదతి, సుక్కదాఠం విదంసయం;

తవ సుత్వా సభరియస్స, వీతసద్ధస్స మం పతీ”తి.

తత్థ **అభికూజిత**న్తి ఏతేన తవ సునఖేన ఏవం మహావిరవేన విరవితం న జానామి. **దిత్తో వా**తి దప్పితో వియ. **సభరియస్సా**తి తవ సభరియస్స మమ మారణత్థాయ పఞ్చన్నం అమచ్చానం ఆణత్తభావం కథేన్తస్స సుత్వా “కిం త్వం అఞ్ఞత్థ భిక్ఖం న లభసి, రఞ్ఞా తే వధో ఆణత్తో, ఇధ మాగచ్ఛీ”తి దిత్తోవ నదతి. **వీతసద్ధస్స మం పతీ**తి మమన్తరే విగతసద్ధస్స తవ వచనం సుత్వా ఏవ నదతీతి ఆహ.

తతో రాజా అత్తనో దోసం సమ్పటిచ్ఛిత్వా తం ఖమాపేన్తో చతుత్థం గాథమాహ –

౧౨౭.“అహు ఏస కతో దోసో, యథా భాససి బ్రాహ్మణ;

ఏస భియ్యో పసీదామి, వస బ్రాహ్మణ మాగమా”తి.

తత్థ **భియ్యో**తి సచ్చం మయా ఏవం ఆణత్తం, అయం మే దోసో, ఏస పనాహం ఇదాని అధికతరం తయి పసీదామి, ఇధేవ వస, మా అఞ్ఞత్థ గమీతి.

తం సుత్వా మహాసత్తో, “మహారాజ, పణ్డితా నామ తాదిసేన పరపత్తియేన అపచ్చక్ఖకారినా సద్ధిం న వసన్తీ”తి వత్వా తస్స అనాచారం పకాసేన్తో ఆహ –

౧౨౮.“సబ్బసేతో పురే ఆసి, తతోపి సబలో అహు;

సబ్బలోహితకో దాని, కాలో పక్కమితుం మమ.

౧౨౯.“అబ్భన్తరం పురే ఆసి, తతో మజ్ఝే తతో బహి;

పురా నిద్ధమనా హోతి, సయమేవ వజామహం.

౧౩౦. “వీతసద్ధం న సేవేయ్య, ఉదపానంవనోదకం;

సచేపి నం అనుఖణే, వారి కద్దమగన్ధికం.

౧౩౧. “పసన్నమేవ సేవేయ్య, అప్పసన్నం వివజ్జయే;

పసన్నం పయిరుపాసేయ్య, రహదంవుదకత్థికో.

౧౩౨. “భజే భజన్తం పురిసం, అభజన్తం న భజ్జయే;
అసప్పురిసధమ్మో సో, యో భజన్తం న భజ్జతి.

౧౩౩. “యో భజన్తం న భజతి, సేవమానం న సేవతి;
స వే మనుస్సపాపిట్ఠో, మిగో సాఖస్సితో యథా.

౧౩౪. “అచ్చాభిక్ఖణసంసగ్గా, అసమోసరణేన చ;
ఏతేన మిత్తా జీరన్తి, అకాలే యాచనాయ చ.

౧౩౫. “తస్మా నాభిక్ఖణం గచ్ఛే, న చ గచ్ఛే చిరాచిరం;
కాలేన యాచం యాచేయ్య, ఏవం మిత్తా న జీయరే.

౧౩౬. “అతిచిరం నివాసేన, పియో భవతి అప్పియో;
ఆమన్త ఖో తం గచ్ఛామ, పురా తే హోమ అప్పియా”తి.

తత్థ **సబ్బసేతో**తి, మహారాజ, పఠమమేవ తవ నివేసనే మమ ఓదనో సబ్బసేతో అహోసి, యం త్వం భుఞ్జసి, తమేవ దాపేసీతి అత్థో. **తతో**తి తతో పచ్ఛా పరిభేదకానం వచనం గహేత్వా తవ మయి విరత్తకాలే **సబలో** మిస్సకోదనో జాతో. **దానీ**తి ఇదాని సబ్బలోహితకో జాతో. **కాలో**తి అగుణఞ్ఞుస్స తవ సన్తికా ఇదాని మమ పక్కమితుం కాలో. **అబ్భన్తర**న్తి పఠమం మమ అబ్భన్తరం ఆసనం ఆసి, అలఙ్కతమహాతలస్మిం ఉస్సితసేతచ్ఛత్తే రాజపల్లఙ్కేయేవ మం నిసీదాపేసుం. **మజ్ఝే**తి సోపానమత్థకే. **పురా నిద్ధమనా హోతీ**తి యావ గీవాయం గహేత్వా నిక్కడ్ఢనా న హోతి.

అనుఖణేతి సచేపి అనుదకం ఉదపానం పత్తో పురిసో ఉదకం అపస్సన్తో కలలం వియూహిత్వా అనుఖణేయ్య, తథాపి తం వారి కద్దమగన్ధికం భవేయ్య, అమనుఞ్ఞతాయ న పివేయ్య, తథేవ వీతసద్ధం పయిరుపాసన్తేన లద్ధపచ్చయాపి పరిత్తా చేవ లూఖా చ, అమనుఞ్ఞా అపరిభోగారహాతి అత్థో. **పసన్న**న్తి పతిట్ఠితసద్ధం. **రహద**న్తి గమ్భీరం మహారహదం. **భజన్త**న్తి అత్తానం భజన్తమేవ భజేయ్య. **అభజన్త**న్తి పచ్చత్థికం. **న భజ్జయే**తి న భజేయ్య. **న భజ్జతీ**తి యో పురిసో అత్తానం భజన్తం హితచిత్తం పుగ్గలం న భజతి, సో అసప్పురిసధమ్మో నామాతి. **మనుస్సపాపిట్ఠో**తి మనుస్సలామకో పతికుట్ఠో సబ్బపచ్ఛిమకో. **సాఖస్సితో**తి మక్కటో.

అచ్చాభిక్ఖణసంసగ్గాతి అతివియ అభిణ్హసంసగ్గేన. **అకాలే**తి అయుత్తప్పత్తకాలే పరస్స పియభణ్డం యాచనాయ మిత్తా జీరన్తి నామ, త్వమ్పి అతిచిరం నివాసేన మయి మిత్తిం భిన్ది. **తస్మా**తి యస్మా అచ్చాభిక్ఖణసంసగ్గేన అసమోసరణేన చ మిత్తా జీరన్తి, తస్మా. **చిరాచిర**న్తి చిరకాలం వీతినామేత్వా చిరం న గచ్ఛే న ఉపసఙ్కమేయ్య. **యాచ**న్తి యాచితబ్బం భణ్డకం యుత్తకాలే యాచేయ్య. **న జీయరే**తి ఏవం మిత్తా న జీరన్తి. **పురా తే హోమ అప్పియా**తి యావ తవ అప్పియా న హోమ, తావ ఆమన్తేత్వావ తం గచ్ఛామాతి.

రాజా ఆహ –

౧౩౭. "ఏవం చే యాచమానానం, అఞ్జలిం నావబుజ్ఝసి;

పరిచారకానం సతం, వచనం న కరోసి నో;

ఏవం తం అభియాచామ, పున కయిరాసి పరియాయ"న్తి.

తత్థ **నావబుజ్ఝసీ**తి సచే, భన్తే, ఏవం యాచన్తేన మయా కతం అఞ్జలిం న జానాసి, న పటిగ్గణ్హసీతి అత్థో. **పరియాయ**న్తి పున ఇధాగమనాయ ఏకవారం కరేయ్యాసీతి యాచతి.

బోధిసత్తో ఆహ –

౧౩౮. "ఏవం చే నో విహరతం, అన్తరాయో న హేస్సతి;

తుయ్హం వాపి మహారాజ, మయ్హం వా రట్ఠవద్ధన;

అప్పేవ నామ పస్సేమ, అహోరత్తానమచ్చయే"తి.

తత్థ **ఏవం చే నో**తి సచే, మహారాజ, ఏవం నానా హుత్వా విహరన్తానం అమ్హాకం అన్తరాయో న హేస్సతి, తుయ్హం వా మయ్హం వా జీవితం పవత్తిస్సతీతి దీపేతి. **పస్సేమా**తి అపి నామ పస్సేయ్యామ.

ఏవం వత్వా మహాసత్తో రఞ్ఞో ధమ్మం దేసేత్వా "అప్పమత్తో హోహి, మహారాజా"తి వత్వా ఉయ్యానా నిక్ఖమిత్వా ఏకస్మిం సభాగట్ఠానే భిక్ఖాయ చరిత్వా బారాణసితో నిక్ఖమ్మ అనుపుబ్బేన హిమవన్తోకాసమేవ గన్త్వా కిఞ్చి కాలం వసిత్వా పున ఓతరిత్వా ఏకం పచ్చన్తగామం నిస్సాయ అరఞ్ఞే వసి. తస్స పన గతకాలతో పట్ఠాయ తే అమచ్చా పున వినిచ్ఛయే నిసీదిత్వా విలోపం కరోన్తా చిన్తయింసు – "సచే మహాబోధిపరిబ్బాజకో పునాగమిస్సతి, జీవితం నో నత్థి, కిం ను ఖ్వస్స అనాగమనకారణం కరేయ్యామా"తి. అథ నేసం ఏతదహోసి – "ఇమే సత్తా పటిబద్ధట్ఠానం నామ జహితుం న సక్కోన్తి, కిం ను ఖ్వస్స ఇధ పటిబద్ధట్ఠాన"న్తి. తతో "రఞ్ఞో అగ్గమహేసీ"తి ఞత్వా "ఠానం ఖో పనేతం విజ్జతి, యం సో ఇమం నిస్సాయ ఆగచ్ఛేయ్య, పటికచ్చేవ నం మారాపేస్సామా"తి తే రాజానం ఏతదవోచుం – "దేవ, ఇమస్మిం దివసే నగరే ఏకా కథా సూయతీ"తి. "కిం కథా నామా"తి? "మహాబోధిపరిబ్బాజకో చ కిర దేవీ చ అఞ్ఞమఞ్ఞం సాసనపటిసాసనం పేసేన్తీ"తి. "కిన్తి కత్వా"తి? తేన కిర దేవియా పేసితం "సక్కా ను ఖో అత్తనో బలేన రాజానం మారాపేత్వా మమ సేతచ్ఛత్తం దాతు"న్తి. తాయపిస్స పేసితం "రఞ్ఞో మారణం నామ మమ భారో, మహాబోధిపరిబ్బాజకో ఖిప్పం ఆగచ్ఛతూ"తి రాజా తేసం పునప్పునం కథేన్తానం సద్దహిత్వా "ఇదాని కిం కత్తబ్బ"న్తి పుచ్ఛిత్వా "దేవిం మారేతుం వట్టతీ"తి వుత్తే అనుపపరిక్ఖిత్వావ "తేన హి నం తుమ్హేవ మారేత్వా ఖణ్డాఖణ్డికం ఛిన్దిత్వా వచ్చకూపే ఖిపథా"తి ఆహ. తే తథా కరింసు. తస్సా మారితభావో సకలనగరే పాకటో అహోసి.

అథస్సా చత్తారో పుత్తా "ఇమినా నో నిరపరాధా మాతా మారితా"తి రఞ్ఞో పచ్చత్థికా అహేసుం. రాజా మహాభయప్పత్తో అహోసి. మహాసత్తో పరమ్పరాయ తం పవత్తిం సుత్వా చిన్తేసి – "ఠపేత్వా మం అఞ్ఞో తే కుమారే సఞ్ఞాపేత్వా పితరం ఖమాపేతుం సమత్థో నామ నత్థి, రఞ్ఞో చ జీవితం దస్సామి, కుమారే చ పాపతో మోచేస్సామీ"తి. సో పునదివసే పచ్చన్తగామం పవిసిత్వా మనుస్సేహి దిన్నం మక్కటమంసం ఖాదిత్వా తస్స చమ్మం యాచిత్వా గహేత్వా అస్సమపదే సుక్ఖాపేత్వా నిగ్గన్ధం కత్వా నివాసేసిపి పారుపేసిపి అంసేపి ఠపేసి. కింకారణా? "బహూపకారో మే"తి వచనత్థాయ. సో తం

చమ్మం ఆదాయ అనుపుబ్బేన బారాణసిం గన్త్వా కుమారే ఉపసఙ్కమిత్వా "పితుఘాతకకమ్మం నామ దారుణం, తం వో న కాతబ్బం, అజరామరో సత్తో నామ నత్థి, అహం తుమ్హే అఞ్ఞమఞ్ఞం సమగ్గే కరిస్సామిచ్చేవ ఆగతో, తుమ్హే మయా పహితే సాసనే ఆగచ్ఛేయ్యాథా"తి కుమారే ఓవదిత్వా అన్తోనగరే ఉయ్యానం పవిసిత్వా మక్కటచమ్మం అత్థరిత్వా సిలాపట్టే నిసీది.

అథ నం ఉయ్యానపాలకో దిస్వా వేగేన గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా సుత్వావ సఞ్జాతసోమనస్సో హుత్వా తే అమచ్చే ఆదాయ తత్థ గన్త్వా మహాసత్తం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదిత్వా పటిసన్థారం కాతుం ఆరభి. మహాసత్తో తేన సద్ధిం అసమ్మోదిత్వా మక్కటచమ్మమేవ పరిమజ్జి. అథ నం ఏవమాహ – "భన్తే, తుమ్హే మం అకథేత్వా మక్కటచమ్మమేవ పరిమజ్జథ, కిం వో ఇదం మయా బహూపకారతర"న్తి? "ఆమ మహారాజ, బహూపకారో మే ఏస వానరో, అహమస్స పిట్ఠే నిసీదిత్వా విచరిం, అయం మే పానీయఘటం ఆహరి, వసనట్ఠానం సమ్మజ్జి, ఆభిసమాచారికవత్తపటివత్తం మమ అకాసి, అహం పన అత్తనో దుబ్బలచిత్తతాయ అస్స మంసం ఖాదిత్వా చమ్మం సుక్ఖాపేత్వా అత్థరిత్వా నిసీదామి చేవ నిపజ్జామి చ, ఏవం బహూపకారో ఏస మయ్హ"న్తి. ఇతి సో తేసం వాదే భిన్దనత్థాయ వానరచమ్మే వానరవోహారం ఆరోపేత్వా తం తం పరియాయం సన్ధాయ ఇమం కథం కథేసి. సో హి తస్స నివుత్థపుబ్బత్తా "పిట్ఠే నిసీదిత్వా విచరి"న్తి ఆహ; తం అంసే కత్వా పానీయఘటస్స ఆహటపుబ్బత్తా "పానీయఘటం ఆహరీ"తి ఆహ; తేన చమ్మేన భూమియం సమ్మట్ఠపుబ్బత్తా "వసనట్ఠానం సమ్మజ్జీ"తి ఆహ; నిపన్నకాలే తేన చమ్మేన పిట్ఠియా, అక్కన్తకాలే పాదానం ఫుట్ఠపుబ్బత్తా "వత్తపటివత్తం మే అకాసీ"తి ఆహ. ఛాతకాలే పన తస్స మంసం లభిత్వా ఖాదితత్తా "అహం పన అత్తనో దుబ్బలచిత్తతాయ తస్స మంసం ఖాది"న్తి ఆహ.

తం సుత్వా తే అమచ్చా "పాణాతిపాతో తేన కతో"తి సఞ్ఞాయ "పస్సథ, భో, పబ్బజితస్స కమ్మం, మక్కటం కిర మారేత్వా మంసం ఖాదిత్వా చమ్మం గహేత్వా విచరతీ"తి పాణిం పహరిత్వా పరిహాసమకంసు. మహాసత్తో తే తథా కరోన్తే దిస్వా "ఇమే అత్తనో వాదభేదనత్థాయ మమ చమ్మం ఆదాయ ఆగతభావం న జానన్తి, జానాపేస్సామి నే"తి అహేతుకవాదిం తావ ఆమన్తేత్వా పుచ్ఛి – "ఆవుసో, త్వం కస్మా మం పరిహాససీ"తి? "మిత్తదుబ్భికమ్మస్స చేవ పాణాతిపాతస్స చ కతత్తా"తి. తతో మహాసత్తో "యో పన గతియా చేవ దిట్ఠియా చ తే సద్దహిత్వా ఏవం కరేయ్య, తేన కిం దుక్కట"న్తి తస్స వాదం భిన్దన్తో ఆహ –

౧౩౯. "ఉదీరణా చే సంగత్యా, భావాయమనువత్తతి;
అకామా అకరణీయం వా, కరణీయం వాపి కుబ్బతి;
అకామకరణీయమ్హి, క్వీధ పాపేన లిప్పతి.

౧౪౦. "సో చే అత్థో చ ధమ్మో చ, కల్యాణో న చ పాపకో;
భోతో చే వచనం సచ్చం, సుహతో వానరో మయా.

౧౪౧. "అత్తనో చే హి వాదస్స, అపరాధం విజానియా;
న మం త్వం గరహేయ్యాసి, భోతో వాదో హి తాదిసో"తి.

తత్థ **ఉదీరణాతి** కథా. **సంగత్యాతి** సంగతియా ఛన్నం అభిజాతీనం తం తం అభిజాతిం ఉపగమనేన. **భావాయమనువత్తతీతి** భావేన అనువత్తతి, కరణత్థే సమ్పదానం. **అకామాతి** అకామేన అనిచ్ఛాయ. **అకరణీయం వా కరణీయం వాపీతి** అకత్తబ్బం పాపం వా కత్తబ్బం కుసలం వా. **కుబ్బతీతి** కరోతి. **క్వీధాతి** కో ఇధ. ఇదం వుత్తం హోతి – త్వం అహేతుకవాదీ "నత్థి హేతు నత్థి పచ్చయో సత్తానం సంకిలేసాయా"తిఆదిదిట్ఠికో, అయం లోకో సంగతియా చేవ సభావేన చ అనువత్తతి పరిణమతి, తత్థ తత్థ సుఖదుక్ఖం పటిసంవేదేతి. అకామకోవ పాపం వా పుఞ్ఞం వా కరోతీతి వదసి, అయం తవ ఉదీరణా సచే తథా, ఏవం సన్తే అకామకరణీయస్మిం అత్తనో ధమ్మతాయ పవత్తమానే పాపే కో ఇధ సత్తో పాపేన లిప్పతి, సచే హి అత్తనా అకతేన పాపేన లిప్పతి, న కోచి న లిప్పేయ్యాతి.

సో చేతి సో అహేతుకవాదసఙ్ఖాతో తవ భాసితత్థో చ అత్థజోతకో ధమ్మో చ కల్యాణో న చ పాపకో. "అహేతూ అప్పచ్చయా సత్తా సంకిలిస్సన్తి, సుఖదుక్ఖం పటిసంవేదియన్తీ"తి ఇదం భోతో వచనం సచ్చం చే, సుహతో వానరో మయా, కో ఏత్థ మమ దోసోతి అత్థో. **విజానియాతి**, సమ్మ, సచే హి త్వం అత్తనో వాదస్స అపరాధం జానేయ్యాసి, న మం గరహేయ్యాసి. కింకారణా? **భోతో వాదో హి తాదిసో**, తస్మా అయం మమ వాదం కరోతీతి మం పసంసేయ్యాసి, అత్తనో పన వాదం అజానన్తో మం గరహసీతి.

ఏవం మహాసత్తో తం నిగ్గణ్హిత్వా అప్పటిభాణం అకాసి. సోపి రాజపరిసతి మఙ్కుభూతో పత్తక్ఖన్ధో నిసీది. మహాసత్తోపి తస్స వాదం భిన్దిత్వా ఇస్సరకతవాదిం ఆమన్తేత్వా "త్వం, ఆవుసో, మం కస్మా పరిహససి, యది ఇస్సరనిమ్మితవాదం సారతో పచ్చేసీ"తి వత్వా ఆహ –

౧౪౨."ఇస్సరో సబ్బలోకస్స, సచే కప్పేతి జీవితం;
ఇద్ధిం బ్యసనభావఞ్చ, కమ్మం కల్యాణపాపకం;
నిద్దేసకారీ పురిసో, ఇస్సరో తేన లిప్పతి.

౧౪౩."సో చే అత్థో చ ధమ్మో చ, కల్యాణో న చ పాపకో;
భోతో చే వచనం సచ్చం, సుహతో వానరో మయా.

౧౪౪."అత్తనో చే హి వాదస్స, అపరాధం విజానియా;
న మం త్వం గరహేయ్యాసి, భోతో వాదో హి తాదిసో"తి.

తత్థ **కప్పేతి జీవితన్తి** సచే బ్రహ్మా వా అఞ్ఞో వా కోచి ఇస్సరో "త్వం కసియా జీవ, త్వం గోరక్ఖేనా"తి ఏవం సబ్బలోకస్స జీవితం సంవిదహతి విచారేతి. **ఇద్ధిం బ్యసనభావఞ్చాతి** ఇస్సరియాదిభేదా ఇద్ధియో చ ఞాతివినాసాదికం బ్యసనభావఞ్చ సేసఞ్చ కల్యాణపాపకం కమ్మం సబ్బం యది ఇస్సరోవ కప్పేతి కరోతి. **నిద్దేసకారీతి** యది తస్స నిద్దేసం ఆణత్తిమేవ సేసో యో కోచి పురిసో కరోతి, ఏవం సన్తే యో కోచి పురిసో పాపం కరోతి, తస్స ఇస్సరేన కతత్తా ఇస్సరోవ తేన పాపేన లిప్పతి. సేసం పురిమనయేనేవ వేదితబ్బం. యథా చ ఇధ, ఏవం సబ్బత్థ.

ఇతి సో అమ్బతోవ ముగ్గరం గహేత్వా అమ్బం పాతేన్తో వియ ఇస్సరకరణేనేవ ఇస్సరకతవాదం భిన్దిత్వా పుబ్బేకతవాదిం ఆమన్తేత్వా "త్వం, ఆవుసో, మం కిం పరిహససి, యది పుబ్బేకతవాదం సచ్చం మఞ్ఞసీ"తి వత్వా ఆహ –

౧౪౫.“సచే పుబ్బేకతహేతు, సుఖదుక్ఖం నిగచ్ఛతి;
పోరాణకం కతం పాపం, తమేసో ముచ్చతే ఇణం;
పోరాణక ఇణమోక్ఖో, క్విధ పాపేన లిప్పతి.

౧౪౬.“సో చే అత్థో చ ధమ్మో చ, కల్యాణో న చ పాపకో;
భోతో చే వచనం సచ్చం, సుహతో వానరో మయా.

౧౪౭.“అత్తనో చే హి వాదస్స, అపరాధం విజానియా;
న మం త్వం గరహేయ్యాసి, భోతో వాదో హి తాదిసో”తి.

తత్థ **పుబ్బేకతహేతూ**తి పుబ్బకతహేతు పురిమభవే కతకమ్మకారణేనేవ. **తమేసో ముచ్చతే ఇణ**న్తి యో వధబన్ధాదీహి దుక్ఖం పాపుణాతి, యది సో యం తేన పోరాణకం కతం పాపం, తం ఇదాని ఇణం ముచ్చతి, ఏవం సన్తే మమపి ఏస పోరాణకఇణతో మోక్ఖో, అనేన హి మక్కటేన పుబ్బే పరిబ్బాజకేన హుత్వా అహం మక్కటో సమానో మారేత్వా ఖాదితో భవిస్సామి, స్వాయం ఇధ మక్కటత్తం పత్తో మయా పరిబ్బాజకత్తం పత్తేన మారేత్వా ఖాదితో భవిస్సతి, కో ఇధ పాపేన లిప్పతీతి.

ఇతి సో తస్సపి వాదం భిన్దిత్వా ఉచ్ఛేదవాదిం అభిముఖం కత్వా “త్వం, ఆవుసో, ‘ఇత్థి దిన్న’న్తిఆదీని వత్వా ‘ఇధేవ సత్తా ఉచ్ఛిజ్జన్తి, పరలోకం గతా నామ నత్థీ’తి మఞ్ఞమానో కస్మా మం పరిహససీ”తి సన్తజ్జేత్వా ఆహ –

౧౪౮.“చతున్నంయేవుపాదాయ, రూపం సమ్భోతి పాణినం;
యతో చ రూపం సమ్భోతి, తత్థేవానుపగచ్ఛతి;
ఇధేవ జీవతి జీవో, పేచ్చ పేచ్చ వినస్సతి.

౧౪౯.“ఉచ్ఛిజ్జతి అయం లోకో, యే బాలా యే చ పణ్డితా;
ఉచ్ఛిజ్జమానే లోకస్మిం, క్విధ పాపేన లిప్పతి.

౧౫౦.“సో చే అత్థో చ ధమ్మో చ, కల్యాణో న చ పాపకో;
భోతో చే వచనం సచ్చం, సుహతో వానరో మయా.

౧౫౧.“అత్తనో చే హి వాదస్స, అపరాధం విజానియా;
న మం త్వం గరహేయ్యాసి, భోతో వాదో హి తాదిసో”తి.

తత్థ **చతున్న**న్తి పథవీఆదీనం భూతానం. **రూప**న్తి రూపక్ఖన్ధో. **తత్థేవా**తి యతో తం రూపం సమ్భోతి, నిరుజ్ఝనకాలేపి తత్థేవ అనుపగచ్ఛతి. ఇమినా తస్స “చాతుమహాభూతికో అయం పురిసో యదా కాలం కరోతి, తదా పథవీ పథవీకాయం అనుపేతి అనుపగచ్ఛతి, ఆపో… తేజో… వాయో వాయోకాయం అనుపేతి అనుపగచ్ఛతి, ఆకాసం ఇన్ద్రియాని సఙ్కమన్తి, ఆసన్దిపఞ్చమా పురిసా మతం ఆదాయ గచ్ఛన్తి, యావ ఆళాహనా పదాని పఞ్ఞాయన్తి, కాపోతకాని అట్ఠీని భవన్తి, భస్మన్తా

ఆహుతియో , దత్తుపఞ్ఞత్తం యదిదం దానం, తేసం తుచ్ఛా ముసా విలాపో, యే కేచి అత్థికవాదం వదన్తి, బాలే చ పణ్డితే చ కాయస్స భేదా ఉచ్ఛిజ్జన్తి వినస్సన్తి, న హోన్తి పరం మరణా"తి ఇమం దిట్ఠిం పతిట్ఠాపేసి. **ఇధేవాతి** ఇమస్మింయేవ లోకే జీవో జీవతి. **పేచ్చ పేచ్చ వినస్సతీతి** పరలోకే నిబ్బత్తో సత్తో గతివసేన ఇధ అనాగన్త్వా తత్థేవ పరలోకే వినస్సతి ఉచ్ఛిజ్జతి. ఏవం ఉచ్ఛిజ్జమానే లోకస్మిం కో ఇధ పాపేన లిప్పతీతి.

ఇతి సో తస్సపి వాదం భిన్దిత్వా ఖత్తవిజ్జవాదిం ఆమన్తేత్వా "త్వం, ఆవుసో, 'మాతాపితరోపి మారేత్వా అత్తనో అత్థో కాతబ్బో'తి ఇమం లద్ధిం ఉక్ఖిపిత్వా విచరన్తో కస్మా మం పరిహససీ"తి వత్వా ఆహ –

౧౫౨."ఆహు ఖత్తవిదా లోకే, బాలా పణ్డితమానినో;
మాతరం పితరం హఞ్ఞే, అథో జేట్ఠమ్పి భాతరం;
హనేయ్య పుత్తదారే చ, అత్థో చే తాదిసో సియా"తి.

తత్థ **ఖత్తవిదాతి** ఖత్తవిజ్జా, అయమేవ వా పాఠో. ఖత్తవిజ్జాచరియానం ఏతం నామం. **బాలా పణ్డితమానినోతి** బాలా సమానాపి "పణ్డితా మయం అత్తనో పణ్డితభావం పకాసేమా"తి మఞ్ఞమానా పణ్డితమానినో హుత్వా ఏవమాహు. **అత్థో చేతి** సచే అత్తనో యథారూపో కోచి అత్థో సియా, న కిఞ్చి పరివజ్జేయ్య, సబ్బం హనేయ్యేవాతి వదన్తి, త్వమ్పి నేసం అఞ్ఞతరోతి.

ఏవం తస్స లద్ధిం పతిట్ఠపేత్వా అత్తనో లద్ధిం పకాసేన్తో ఆహ –

౧౫౩."యస్స రుక్ఖస్స ఛాయాయ, నిసీదేయ్య సయేయ్య వా;
న తస్స సాఖం భఞ్జేయ్య, మిత్తదుబ్భో హి పాపకో.

౧౫౪."అథ అత్థే సముప్పన్నే, సమూలమపి అబ్బహే;
అత్థో మే సమ్బలేనాపి, సుహతో వానరో మయా.

౧౫౫."సో చే అత్థో చ ధమ్మో చ, కల్యాణో న చ పాపకో;
భోతో చే వచనం సచ్చం, సుహతో వానరో మయా.

౧౫౬."అత్తనో చే హి వాదస్స, అపరాధం విజానియా;
న మం త్వం గరహేయ్యాసి, భోతో వాదో హి తాదిసో"తి.

తత్థ అమ్భో ఖత్తవిద అమ్హాకం పన ఆచరియా ఏవం వణ్ణయన్తి. అత్తనా పరిభుత్తచ్ఛాయస్స రుక్ఖస్సపి సాఖం వా పణ్ణం వా న భఞ్జేయ్య. కింకారణా ? మిత్తదుబ్భో హి పాపకో. త్వం పన ఏవం వదేసి – "అథ అత్థే సముప్పన్నే సమూలమపి అబ్బహే"తి, మమ చ పాథేయ్యేన అత్థో అహోసి, తస్మా సచేపేస మయా హతో, తథాపి అత్థో మే సమ్బలేనాపి, సుహతో వానరో మయా.

ఏవం సో తస్సపి వాదం భిన్దిత్వా పఞ్చసు తేసు అపటిభానేసు నిసిన్నేసు రాజానం ఆమన్తేత్వా, "మహారాజ, త్వం ఇమే పఞ్చ రట్ఠవిలోపకే మహాచోరే గహేత్వా విచరసి, అహో బాలో, ఏవరూపానఞ్హి సంసగ్గేన పురిసో దిట్ఠధమ్మికమ్పి

సమ్పరాయికమ్పి మహాదుక్ఖం పాపుణేయ్యా”తి వత్వా రఞ్ఞో ధమ్మం దేసేన్తో ఆహ –

౧౩౭.“అహేతువాదో పురిసో, యో చ ఇస్సరకుత్తికో;
పుబ్బేకతీ చ ఉచ్ఛేదీ, యో చ ఖత్తవిదో నరో.

౧౩౮.“ఏతే అసప్పురిసా లోకే, బాలా పణ్డితమానినో;
కరేయ్య తాదిసో పాపం, అథో అఞ్ఞమ్పి కారయే;
అసప్పురిససంసగ్గో, దుక్ఖన్తో కటుకుద్రయో”తి.

తత్థ **తాదిసో**తి, మహారాజ, యాదిసా ఏతే పఞ్చ దిట్ఠిగతికా, తాదిసో పురిసో సయమ్పి పాపం కరేయ్య. య్వాస్స వచనం సుణాతి, తం అఞ్ఞమ్పి కారయే. **దుక్ఖన్తో**తి ఏవరూపేహి అసప్పురిసేహి సద్ధిం సంసగ్గో ఇధలోకేపి పరలోకేపి దుక్ఖన్తో కటుకుద్రయోవ హోతి. ఇమస్స పనత్థస్స పకాసనత్థం “యాని కానిచి, భిక్ఖవే, భయాని ఉప్పజ్జన్తి, సబ్బాని తాని బాలతో”తి సుత్తం (అ. ని. ౩.౧) ఆహరితబ్బం. **గోధజాతక-** (జా. ౧.౧.౧౩౮) **సఞ్జీవజాతక-** (జా. ౧.౧.౧౫౦) **అకిత్తిజాతకాదీహి** (జా. ౧.౧౩.౮౩ ఆదయో) చాయమత్థో దీపేతబ్బో.

ఇదానీ ఓపమ్మదస్సనవసేన ధమ్మదేసనం వడ్ఢేన్తో ఆహ –

౧౩౯.“ఉరబ్భరూపేన వకస్సు పుబ్బే, అసంకితో అజయూథం ఉపేతి;
హన్త్వా ఉరణిం అజికం అజఞ్చ, ఉత్రాసయిత్వా యేనకామం పలేతి.

౧౪౦.“తథావిధేకే సమణబ్రాహ్మణాసే, ఛదనం కత్వా వఞ్చయన్తి మనుస్సే;
అనాసకా థణ్డిలసేయ్యకా చ, రజోజల్లం ఉక్కుటికప్పధానం;
పరియాయభత్తఞ్చ అపానకత్తా, పాపాచారా అరహన్తో వదానా.

౧౪౧.“ఏతే అసప్పురిసా లోకే, బాలా పణ్డితమానినో;
కరేయ్య తాదిసో పాపం, అథో అఞ్ఞమ్పి కారయే;
అసప్పురిససంసగ్గో, దుక్ఖన్తో కటుకుద్రయో.

౧౪౨.“యమాహు నత్థి వీరియన్తి, అహేతుఞ్చ పవదన్తి యే;
పరకారం అత్తకారఞ్చ, యే తుచ్ఛం సమవణ్ణయుం.

౧౪౩. “ఏతే అసప్పురిసా లోకే, బాలా పణ్డితమానినో;
కరేయ్య తాదిసో పాపం, అథో అఞ్ఞమ్పి కారయే;
అసప్పురిససంసగ్గో, దుక్ఖన్తో కటుకుద్రయో.

౧౪౪.“సచే హి వీరియం నాస్స, కమ్మం కల్యాణపాపకం;

న భరే వడ్ఢకిం రాజా, నపి యన్తాని కారయే.

౧౬౫.“యస్మా చ వీరియం అత్థి, కమ్మం కల్యాణపాపకం;

తస్మా యన్తాని కారేతి, రాజా భరతి వడ్ఢకిం.

౧౬౬.“యది వస్ససతం దేవో, న వస్సే న హిమం పతే;

ఉచ్ఛిజ్జేయ్య అయం లోకో, వినస్సేయ్య అయం పజా.

౧౬౭.“యస్మా చ వస్సతీ దేవో, హిమఞ్చానుఫుసాయతి;

తస్మా సస్సాని పచ్చన్తి, రట్ఠఞ్చ పాలితే చిరం.

౧౬౮.“గవం చే తరమానానం, జిమ్హం గచ్ఛతి పుఙ్గవో;

సబ్బా తా జిమ్హం గచ్ఛన్తి, నేత్తే జిమ్హం గతే సతి.

౧౬౯.“ఏవమేవ మనుస్సేసు, యో హోతి సేట్ఠసమ్మతో;

సో చే అధమ్మం చరతి, పగేవ ఇతరా పజా;

సబ్బం రట్ఠం దుఖం సేతి, రాజా చే హోతి అధమ్మికో.

౧౭౦.“గవం చే తరమానానం, ఉజుం గచ్ఛతి పుఙ్గవో;

సబ్బా గావీ ఉజుం యన్తి, నేత్తే ఉజుం గతే సతి.

౧౭౧.“ఏవమేవ మనుస్సేసు, యో హోతి సేట్ఠసమ్మతో;

సో సచే ధమ్మం చరతి, పగేవ ఇతరా పజా;

సబ్బం రట్ఠం సుఖం సేతి, రాజా చే హోతి ధమ్మికో.

౧౭౨.“మహారుక్ఖస్స ఫలినో, ఆమం ఛిన్దతి యో ఫలం;

రసఞ్చస్స న జానాతి, బీజఞ్చస్స వినస్సతి.

౧౭౩. “మహారుక్ఖూపమం రట్ఠం, అధమ్మేన పసాసతి;

రసఞ్చస్స న జానాతి, రట్ఠఞ్చస్స వినస్సతి.

౧౭౪.“మహారుక్ఖస్స ఫలినో, పక్కం ఛిన్దతి యో ఫలం;

రసఞ్చస్స విజానాతి, బీజఞ్చస్స న నస్సతి.

౧౭౫.“మహారుక్ఖూపమం రట్ఠం, ధమ్మేన యో పసాసతి;

రసఞ్చస్స విజానాతి, రట్ఠఞ్జస్స న నస్సతి.

౧౬౬.“యో చ రాజా జనపదం, అధమ్మేన పసాసతి;
సబ్బోసధీహి సో రాజా, విరుద్ధో హోతి ఖత్తియో.

౧౬౭. “తథేవ నేగమే హింసం, యే యుత్తా కయవిక్కయే;
ఓజదానబలీకారే, స కోసేన విరుజ్ఝతి.

౧౬౮.“పహారవరఖేత్తఞ్ఞూ, సఙ్గామే కతనిస్సమే;
ఉస్సితే హింసయం రాజా, స బలేన విరుజ్ఝతి.

౧౬౯. “తథేవ ఇసయో హింసం, సఞ్ఞతే బ్రహ్మచారినో;
అధమ్మచారీ ఖత్తియో, సో సగ్గేన విరుజ్ఝతి.

౧౭౦.“యో చ రాజా అధమ్మట్ఠో, భరియం హన్తి అదూసికం;
లుద్దం పసవతే ఠానం, పుత్తేహి చ విరుజ్ఝతి.

౧౭౧.“ధమ్మం చరే జానపదే, నేగమేసు బలేసు చ;
ఇసయో చ న హింసేయ్య, పుత్తదారే సమం చరే.

౧౭౨.“స తాదిసో భూమిపతి, రట్ఠపాలో అకోధనో;
సపత్తే సమ్పకమ్పేతి, ఇన్దోవ అసురాధిపో”తి.

తత్థ **వకస్సూతి** వకో అస్సు, **అస్సూతి** నిపాతమత్తం. ఇదం వుత్తం హోతి – మహారాజ, పుబ్బే ఏకో ఉరబ్భరూపో వకో అహోసి, తస్స నఙ్గుట్ఠమత్తమేవ దీఘం, తం పన సో అన్తరసత్థిమ్హి పక్ఖిపిత్వా ఉరబ్భరూపేన అసంకితో అజయూథం ఉపేతి. తత్థ ఉరణికఞ్చ అజికఞ్చ అజఞ్చ హన్త్వా యేనకామం పలేతి. **తథావిధేకేతి** తథావిధా ఏకే సమణబ్రాహ్మణా పబ్బజ్జాలిఙ్గేన ఛదనం కత్వా అత్తానం ఛాదేత్వా మధురవచనాదీహి హితకామా వియ హుత్వా లోకం వఞ్చేన్తి. **‘‘అనాసకా’’**తిఆది తేసం ఛదనస్స దస్సనత్థం వుత్తం. ఏకచ్చే హి “మయం అనాసకా న కిఞ్చి ఆహారేమా”తి మనుస్సే వఞ్చేన్తి, అపరే “మయం థణ్డిలసేయ్యకా”తి. అఞ్ఞేసం పన రజోజల్లం ఛదనం, అఞ్ఞేసం ఉక్కుటికప్పధానం, తే గచ్ఛన్తాపి ఉప్పతిత్వా ఉక్కుటికావ గచ్ఛన్తి. అఞ్ఞేసం సత్తాహదసాహాదివారభోజనసఙ్ఖాతం పరియాయభత్తఛదనం, అపరే అపానకత్తా హోన్తి, “మయం పానీయం న పివామా”తి వదన్తి. **అరహన్తో వదానాతి** పాపాచారా హుత్వాపి “మయం అరహన్తో”తి వదన్తా విచరన్తి. **ఏతేతి**, మహారాజ, ఇమే వా పఞ్చ జనా హోన్తు అఞ్ఞే వా, యావన్తో దిట్ఠిగతికా నామ, సబ్బేపి ఏతే అసప్పురిసా. **యమాహూతి** యే ఆహు, యే వదన్తి.

సచే హి వీరియం నాస్సాతి, మహారాజ, సచే ఞాణసమ్పయుత్తం కాయికచేతసికవీరియం న భవేయ్య. **కమ్మన్తి** కల్యాణపాపకం కమ్మమ్పి యది న భవేయ్య. **న భరేతి** ఏవం సన్తే వడ్ఢకిం వా అఞ్ఞే వా కారకే రాజా న పోసేయ్య, **నపి యన్తానీతి** నపి తేహి సత్తభూమికపాసాదాదీని యన్తాని కారేయ్య. కింకారణా? వీరియస్స చేవ కమ్మస్స చ అభావా.

ఉచ్ఛిజ్జేయ్యాతి, మహారాజ, యది ఏత్తకం కాలం నేవ దేవో వస్సేయ్య, న హిమం పతేయ్య , అథ కప్పుట్ఠానకాలో వియ అయం లోకో ఉచ్ఛిజ్జేయ్య. ఉచ్ఛేదవాదినా కథితనియామేన పన ఉచ్ఛేదో నామ నత్థి. **పాలితేతి** పాలయతి.

‘‘**గవం చే**’’తి చతస్సో గాథా రఞ్ఞో ధమ్మదేసనాయమేవ వుత్తా, తథా “మహారుక్ఖస్సా”తిఆదికా. తత్థ **మహారుక్ఖస్సాతి** మధురఅమ్బరుక్ఖస్స. **అధమ్మేనాతి** అగతిగమనేన. **రసఞ్చస్స న జానాతీతి** అధమ్మికో రాజా రట్ఠస్స రసం ఓజం న జానాతి, ఆయసమ్పత్తిం న లభతి. **వినస్సతీతి** సుఞ్ఞం హోతి, మనుస్సా గామనిగమే ఛడ్డేత్వా పచ్చన్తం పబ్బతవిసమం భజన్తి, సబ్బాని ఆయముఖాని పచ్ఛిజ్జన్తి. **సబ్బోసధీహీతి** సబ్బేహి మూలతచపత్తపుప్ఫఫలాదీహి చేవ సప్పినవనీతాదీహి చ ఓసధేహి విరుజ్ఝతి, తాని న సమ్పజ్జన్తి. అధమ్మికరఞ్ఞో హి పథవీ నిరోజా హోతి, తస్సా నిరోజతాయ ఓసధానం ఓజా న హోతి, తాని రోగఞ్చ వూపసమేతుం న సక్కోన్తి. ఇతి సో తేహి విరుద్ధో నామ హోతి.

నేగమేతి నిగమవాసికుటుమ్బికే. **హింసన్తి** హింసన్తో పీళేన్తో. **యే యుత్తాతి** యే కయవిక్కయే యుత్తా ఆయానం ముఖా థలజలపథవాణిజా, తే చ హింసన్తో. **ఓజదానబలీకారేతి** తతో తతో భణ్డాహరణసుఙ్కదానవసేన ఓజదానఞ్చేవ ఛభాగదసభాగాదిభేదం బలిఞ్చ కరోన్తే. **స కోసేనాతి** సో ఏతే హింసన్తో అధమ్మికరాజా ధనధఞ్ఞేహి పరిహాయన్తో కోసేన విరుజ్ఝతి నామ. **పహారవరఖేత్తఞ్ఞూ**తి “ఇమస్మిం ఠానే విజ్ఝితుం వట్టతీ”తి ఏవం పహారవరానం ఖేత్తం జానన్తే ధనుగ్గహే. **సఙ్గామే కతనిస్సమేతి** యుద్ధే సుకతకమ్మే మహాయోధే. **ఉస్సితేతి** ఉగ్గతే పఞ్ఞాతే మహామత్తే . **హి సయన్తి** ఏవరూపే సయం వా హింసన్తో పరేహి వా హింసాపేన్తో. **బలేనాతి** బలకాయేన. తథావిధఞ్హి రాజానం “అయం బహుకారే అత్తనో రజ్జదాయకేపి హింసతి, కిమఙ్గం పన అమ్హే”తి అవసేసాపి యోధా విజహన్తియేవ. ఇతి సో బలేన విరుద్ధో నామ హోతి.

తథేవ ఇసయో హింసన్తి యథా చ నేగమాదయో, తథేవ ఏసితగుణే పబ్బజితే అక్కోసనపహరణాదీహి హింసన్తో అధమ్మచారీ రాజా కాయస్స భేదా అపాయమేవ ఉపేతి, సగ్గే నిబ్బత్తితుం న సక్కోతీతి సగ్గేన విరుద్ధో నామ హోతి. **భరియం హన్తి అదూసికన్తి** అత్తనో బాహుచ్ఛాయాయ వడ్ఢితం పుత్తధీతాహి సంవడ్ఢం సీలవతిం భరియం మిత్తపతిరూపకానం చోరానం వచనం గహేత్వా మారేతి. **లుద్దం పసవతే ఠానన్తి** సో అత్తనో నిరయూపపత్తిం పసవతి నిప్ఫాదేతి. **పుత్తేహి చాతి** ఇమస్మింయేవ అత్తభావే అత్తనో పుత్తేహి సద్ధిం విరుజ్ఝతీతి.

ఏవమస్స సో తేసం పఞ్చన్నం జనానం కథం గహేత్వా దేవియా మారితభావఞ్చ పుత్తానం విరుద్ధభావఞ్చ సన్ధిముఖే చోరం చూళాయం గణ్హన్తో వియ కథేసి. మహాసత్తో హి తేసం అమచ్చానం నిగ్గణ్హనఞ్చ ధమ్మదేసనఞ్చ దేవియా తేహి మారితభావస్స ఆవికరణత్థఞ్చ తత్థ అనుపుబ్బేన కథం ఆహరిత్వా ఓకాసం కత్వా ఏతమత్థం కథేసి. రాజా తస్స వచనం సుత్వా అత్తనో అపరాధం జాని. అథ నం మహాసత్తో “ఇతో పట్ఠాయ, మహారాజ, ఏవరూపానం పాపానం కథం గహేత్వా మా పున ఏవమకాసీ”తి వత్వా ఓవదన్తో ‘‘**ధమ్మం చరే**’’తిఆదిమాహ.

తత్థ **ధమ్మం చరేతి**, మహారాజ, రాజా నామ జనపదం అధమ్మికేన బలినా అపీళేన్తో జనపదే ధమ్మం చరేయ్య, సామికే అసామికే అకరోన్తో నేగమేసు ధమ్మం చరేయ్య, అట్ఠానే అకిలమేన్తో బలేసు ధమ్మం చరేయ్య. వధబన్ధఅక్కోసపరిభాసే పరిహరన్తో పచ్చయే చ నేసం దదన్తో ఇసయో న విహింసేయ్య, ధీతరో యుత్తట్ఠానే పతిట్ఠాపేన్తో పుత్తే చ సిప్పాని సిక్ఖాపేత్వా సమ్మా పరిహరన్తో భరియం ఇస్సరియవోస్సగ్గఅలఙ్కారదానసమ్మాననాదీహి అనుగ్గణ్హన్తో పుత్తదారే సమం చరేయ్య. **స తాదిసోతి** సో తాదిసో రాజా పవేణిం అభిన్దిత్వా ధమ్మేన సమేన రజ్జం కారేన్తో రాజాణాయ రాజతేజేన సపత్తే సమ్పకమ్పేతి

తాసేతి చాలేతి. ‘‘**ఇన్దోవా**’’తి ఇదం ఉపమత్థం వుత్తం. యథా అసురే జేత్వా అభిభవిత్వా రితకాలతో పట్ఠాయ అసురాధిపోతి సఙ్ఖ్యం గతో ఇన్దో అత్తనో సపత్తభూతే అసురే కమ్పేసి, తథా కమ్పేతీతి.

ఏవం మహాసత్తో రఞ్ఞో ధమ్మం దేసేత్వా చత్తారోపి కుమారే పక్కోసాపేత్వా ఓవదిత్వా రఞ్ఞో కతకమ్మం పకాసేత్వా రాజానం ఖమాపేత్వా “మహారాజ, ఇతో పట్ఠాయ అతులేత్వా పరిభేదకానం కథం గహేత్వా మా ఏవరూపం సాహసికకమ్మం అకాసి, తుమ్హేపి కుమారా మా రఞ్ఞో దుబ్భిత్థా”తి సబ్బేసం ఓవాదం అదాసి. అథ నం రాజా ఆహ – “అహం, భన్తే, తుమ్హేసు చ దేవియా చ అపరజ్ఝన్తో ఇమే నిస్సాయ ఏతేసం కథం గహేత్వా ఏతం పాపకమ్మం కరిం, ఇమే పఞ్చపి మారేమీ”తి . న లబ్భా, మహారాజ, ఏవం కాతున్తి. తేన హి తేసం హత్థపాదే ఛేదాపేమీతి. ఇదమ్పి న లబ్భా కాతున్తి. రాజా “సాధు, భన్తే”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తే సబ్బసంహరణే కత్వా పఞ్చచూళాకరణగద్దూలబన్ధనగోమయాసిఞ్చనేహి అవమానేత్వా రట్ఠా పబ్బాజేసి. బోధిసత్తో తత్థ కతిపాహం వసిత్వా “అప్పమత్తో హోహీ”తి రాజానం ఓవదిత్వా హిమవన్తంయేవ గన్త్వా ఝానాభిఞ్ఞా నిబ్బత్తేత్వా యావజీవం బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా బ్రహ్మలోకూపగో అహోసి.

సత్థా ఇమం దేసనం ఆహరిత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి తథాగతో పఞ్ఞవాయేవ పరప్పవాదప్పమద్దనోయేవా”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి “తదా పఞ్చ దిట్ఠిగతికా పూరణకస్సపమక్ఖలిగోసాలపకుధకచ్చానఅజితకేసకమ్బలనిగణ్ఠనాటపుత్తా అహేసుం, పిఙ్గలసునఖో ఆనన్దో, మహాబోధిపరిబ్బాజకో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

మహాబోధిజాతకవణ్ణనా తతియా.

జాతకుద్దానం –

సనిళీనికమవ్హయనో పఠమో, దుతియో పన సుఉమ్మదన్తివరో;
తతియో పన బోధిసిరీవ్హయనో, కథితా పన తీణి జినేన సుభాతి.

పణ్ణాసనిపాతవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౯. సట్ఠినిపాతో

[౫౨౯] ౧. సోణకజాతకవణ్ణనా

కస్స సుత్వా సతం దమ్మీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో నేక్ఖమ్మపారమిం ఆరబ్భ కథేసి. తదా హి భగవా ధమ్మసభాయం నేక్ఖమ్మపారమిం వణ్ణయన్తానం భిక్ఖూనం మజ్ఝే నిసీదిత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి తథాగతో మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖన్తోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే రాజగహే మగధరాజా నామ రజ్జం కారేసి. బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిస్మిం నిబ్బత్తి, నామగ్గహణదివసే చస్స “అరిన్దమకుమారో”తి నామం కరింసు. తస్స జాతదివసేయేవ పురోహితస్సపి పుత్తో జాయి, “సోణకకుమారో”తిస్స నామం కరింసు. తే ఉభోపి ఏకతోవ వడ్ఢిత్వా వయప్పత్తా ఉత్తమరూపధరా రూపేన నిబ్బిసేసా హుత్వా తక్కసిలం గన్త్వా ఉగ్గహితసిప్పా తతో నిక్ఖమిత్వా “సబ్బసమయసిప్పఞ్చ దేసచారిత్తఞ్చ జానిస్సామా”తి అనుపుబ్బేన చారికం చరన్తా బారాణసిం పత్వా రాజుయ్యానే వసిత్వా పునదివసే నగరం పవిసింసు. తం దివసఞ్చ ఏకచ్చే మనుస్సా “బ్రాహ్మణవాచనకం కరిస్సామా”తి పాయాసం పటియాదేత్వా ఆసనాని పఞ్ఞాపేత్వా ఆగచ్ఛన్తే తే కుమారే దిస్వా ఘరం పవేసేత్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదాపేసుం. తత్థ బోధిసత్తస్స పఞ్ఞత్తాసనే సుద్ధవత్థం అత్థతం అహోసి, సోణకస్స రత్తకమ్బలం. సో తం నిమిత్తం దిస్వావ “అజ్జ మే పియసహాయో అరిన్దమకుమారో బారాణసిరాజా భవిస్సతి, మయ్హం పన సేనాపతిట్ఠానం దస్సతీ”తి అఞ్ఞాసి. తే ఉభోపి కతభత్తకిచ్చా ఉయ్యానమేవ అగమంసు.

తదా బారాణసిరఞ్ఞో కాలకతస్స సత్తమో దివసో హోతి, అపుత్తకం రాజకులం. అమచ్చాదయో పాతోవ ససీసం న్హాతా సన్నిపతిత్వా “రజ్జారహస్స సన్తికం గమిస్సతీ”తి ఫుస్సరథం యోజేత్వా విస్సజ్జేసుం. సో నగరా నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన రాజుయ్యానం గన్త్వా ఉయ్యానద్వారే నివత్తిత్వా ఆరోహణసజ్జో హుత్వా అట్ఠాసి. బోధిసత్తో మఙ్గలసిలాపట్టేససీసం పారుపిత్వా నిపజ్జి, సోణకకుమారో తస్స సన్తికే నిసీది. సో తూరియసద్దం సుత్వా “అరిన్దమస్స ఫుస్సరథో ఆగచ్ఛతి, అజ్జేస రాజా హుత్వా మమ సేనాపతిట్ఠానం దస్సతి, న ఖో పన మయ్హం ఇస్సరియేనత్థో, ఏతస్మిం గతే నిక్ఖమిత్వా పబ్బజిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఏకమన్తే పటిచ్ఛన్నే అట్ఠాసి. పురోహితో ఉయ్యానం పవిసిత్వా మహాసత్తం నిపన్నకం దిస్వా తూరియాని పగ్గణ్హాపేసి. మహాసత్తో పబుజ్ఝిత్వా పరివత్తిత్వా థోకం నిపజ్జిత్వా ఉట్ఠాయ సిలాపట్టే పల్లఙ్కేన నిసీది. అథ నం పురోహితో అఞ్జలిం పగ్గణ్హిత్వా ఆహ – “రజ్జం తే, దేవ, పాపుణాతీ”తి. “కిం అపుత్తకం రాజకుల”న్తి? “ఏవం, దేవా”తి. “తేన హి సాధూ”తి. అథ నం తే తత్థేవ అభిసిఞ్చిత్వా రథం ఆరోపేత్వా మహన్తేన పరివారేన నగరం పవేసేసుం. సో నగరం పదక్ఖిణం కత్వా పాసాదం అభిరుహి. సో యసమహన్తతాయ సోణకకుమారం న సరి.

సోపి తస్మిం నగరం పవిట్ఠే పచ్ఛా ఆగన్త్వా సిలాపట్టే నిసీది. అథస్స పురతో బన్ధనా పవుత్తం సాలరుక్ఖతో పణ్డుపలాసం పతి. సో తం దిస్వావ “యథేవేతం, తథా మమపి సరీరం జరం పత్వా పతిస్సతీ”తి అనిచ్చాదివసేన విపస్సనం పట్ఠపేత్వా పచ్చేకబోధిం పాపుణి. తంఖణఞ్ఞేవస్స గిహిలిఙ్గం అన్తరధాయి, పబ్బజితలిఙ్గం పాతురహోసి. సో “నత్థి దాని పునబ్భవో”తి ఉదానం ఉదానేన్తో నన్దమూలకపబ్భారం అగమాసి. మహాసత్తోపి చత్తాలీసమత్తానం సంవచ్ఛరానం అచ్చయేన సరిత్వా “కహం ను ఖో మే సహాయో సోణకో”తి సోణకం పునప్పునం సరన్తోపి “మయా సుతో వా దిట్ఠో వా”తి వత్తారం అలభిత్వా అలఙ్కతమహాతలే రాజపల్లఙ్కే నిసిన్నో గన్ధబ్బనాటకనచ్చగీతాదీహి పరివుతో సమ్పత్తిమనుభవన్తో “యో మే కస్సచి సన్తికే

సుత్వా ‘అసుకట్ఠానే నామ సోణకో వసతీ’తి ఆచిక్ఖిస్సతి, తస్స సతం దస్సామి, యో మే సామం దిస్వా ఆరోచేస్సతి, తస్స సహస్స”న్తి ఏకం ఉదానం అభిసఙ్ఖరిత్వా గీతవసేన ఉదానేన్తో పఠమం గాథమాహ –

“కస్స సుత్వా సతం దమ్మి, సహస్సం దిట్ఠ సోణకం;
కో మే సోణకమక్ఖాతి, సహాయం పంసుకీళిత”న్తి.

అథస్స ముఖతో లుఞ్చిత్వా వియ గహేత్వా ఏకా నాటకిత్థీ తం గాయి. అథఞ్ఞా అథఞ్ఞాతి “అమ్హాకం రఞ్ఞో పియగీత”న్తి సబ్బా ఓరోధా గాయింసు. అనుక్కమేన నగరవాసినోపి జానపదాపి తమేవ గీతం గాయింసు. రాజాపి పునప్పునం తమేవ గీతం గాయతి. పణ్ణాసమత్తానం సంవచ్ఛరానం అచ్చయేన పనస్స బహూ పుత్తధీతరో అహేసుం, జేట్ఠపుత్తో దీఘావుకుమారో నామ అహోసి. తదా సోణకపచ్చేకబుద్ధో “అరిన్దమరాజా మం దట్ఠుకామో, అహం తత్థ గన్త్వా కామేసు ఆదీనవం నేక్ఖమ్మే చానిసంసం కథేత్వా పబ్బజ్జనాకారం కరోమీ”తి చిన్తేత్వా ఇద్ధియా ఆకాసేనాగన్త్వా ఉయ్యానే నిసీది. తదా ఏకో సత్తవస్సికో పఞ్చచూళకకుమారకో మాతరా పహితో గన్త్వా ఉయ్యానవనే దారూని ఉద్ధరన్తో పునప్పునం తమేవ గీతం గాయి. అథ నం సో పక్కోసిత్వా “కుమారక, త్వం అఞ్ఞం అగాయిత్వా ఏకమేవ గీతం గాయసి, కిం అఞ్ఞం న జానాసీ”తి పుచ్ఛి. “జానామి, భన్తే, అమ్హాకం పన రఞ్ఞో ఇదమేవ పియం, తేన నం పున్నప్పునం గాయామీ”తి. “ఏతస్స పన తే గీతస్స పటిగీతం గాయన్తో కోచి దిట్ఠపుబ్బో”తి. “న దిట్ఠపుబ్బో, భన్తే”తి. “అహం తం సిక్ఖాపేస్సామి, సక్ఖిస్ససి రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా పటిగీతం గాయితు”న్తి. “ఆమ, భన్తే”తి. అథస్స సో పటిగీతం ఆచిక్ఖన్తో **‘‘మయ్హం సుత్వా’’**తిఆదిమాహ. ఉగ్గణ్హాపేత్వా చ పన తం ఉయ్యోజేసి – “గచ్ఛ, కుమారక, ఇమం పటిగీతం రఞ్ఞా సద్ధిం గాయాహి, రాజా తే మహన్తం ఇస్సరియం దస్సతి, కిం తే దారూహి, వేగేన యాహీ”తి.

సో “సాధూ”తి తం పటిగీతం ఉగ్గణ్హిత్వా వన్దిత్వా, “భన్తే, యావాహం రాజానం ఆనేమి, తావ ఇధేవ హోథా”తి వత్వా వేగేన మాతు సన్తికం గన్త్వా, “అమ్మ, ఖిప్పం మం న్హాపేత్వా అలఙ్కరోథ, అజ్జ తం దలిద్దభావతో మోచేస్సామీ”తి వత్వా న్హాతమణ్డితో రాజద్వారం గన్త్వా “అయ్య దోవారిక, ‘ఏకో దారకో తుమ్హేహి సద్ధిం పటిగీతం గాయిస్సామీతి ఆగన్త్వా ద్వారే ఠితో’తి రఞ్ఞో అరోచేహీ”తి ఆహ. సో వేగేన గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా “ఆగచ్ఛతూ”తి పక్కోసాపేత్వా, “తాత, త్వం మయా సద్ధిం పటిగీతం గాయిస్ససీ”తి ఆహ. “ఆమ, దేవా”తి. “తేన హి గాయస్సూ”తి. “దేవ, ఇమస్మిం ఠానే న గాయామి, నగరే పన భేరిం చరాపేత్వా మహాజనం సన్నిపాతాపేథ, మహాజనమజ్ఝే గాయిస్సామీ”తి. రాజా తథా కారేత్వా అలఙ్కతమణ్డపే పల్లఙ్కమజ్ఝే నిసీదిత్వా తస్సానురూపం ఆసనం దాపేత్వా “ఇదాని తవ గీతం గాయస్సూ”తి ఆహ. “దేవ, తుమ్హే తావ గాయథ, అథాహం పటిగీతం గాయిస్సామీ”తి. తతో రాజా పఠమం గాయన్తో గాథమాహ –

౧. “కస్స సుత్వా సతం దమ్మి, సహస్సం దిట్ఠ సోణకం;
సో మే సోణకమక్ఖాతి, సహాయం పంసుకీళిత”న్తి.

తత్థ **సుత్వా**తి “అసుకట్ఠానే నామ తే పియసహాయో సోణకో వసతీ”తి తస్స వసనట్ఠానం సుత్వా ఆరోచేన్తస్స కస్స సతం దమ్మి. **దిట్ఠా**తి “అసుకట్ఠానే నామ మయా దిట్ఠో”తి దిస్వా ఆరోచేన్తస్స కస్స సహస్సం దమ్మీతి.

ఏవం రఞ్ఞా పఠమం ఉదానగాథాయ గీతాయ పఞ్చచూళకదారకేన పటిగీతభావం పకాసేన్తో సత్థా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా దీయడ్ఢగాథా అభాసి –

౨. “అథబ్రవీ మాణవకో, దహరో పఞ్చచూళకో;
మయ్హం సుత్వా సతం దేహి, సహస్సం దిట్ఠ సోణకం;
అహం తే సోణకక్ఖిస్సం, సహాయం పంసుకీళిత”న్తి.

తేన వుత్తగాథాయ పన అయమత్థో – మహారాజ, యం త్వం “సుత్వా ఆరోచేన్తస్స సతం దమ్మీ”తి వదసి, తమ్పి మమేవ దేహి, యం “దిస్వా ఆరోచేన్తస్స సహస్సం దమ్మీ”తి వదసి, తమ్పి మయ్హమేవ దేహి, అహం తే పియసహాయం ఇదానేవ పచ్చక్ఖతోవ “అయం సోణకో”తి ఆచిక్ఖిస్సన్తి.

ఇతో పరం సువిఞ్ఞేయ్యా సమ్బుద్ధగాథా పాళినయేనేవ వేదితబ్బా –

౩. “కతమస్మిం సో జనపదే, రట్ఠేసు నిగమేసు చ;
కత్థ సోణకమద్దక్ఖి, తం మే అక్ఖాహి పుచ్ఛితో.

౪. “తవేవ దేవ విజితే, తవేవుయ్యానభూమియం;
ఉజువంసా మహాసాలా, నీలోభాసా మనోరమా.

౫. “తిట్ఠన్తి మేఘసమానా, రమ్మా అఞ్ఞోఞ్ఞనిస్సితా;
తేసం మూలమ్హి సోణకో, ఝాయతీ అనుపాదనో;
ఉపాదానేసు లోకేసు, డయ్హమానేసు నిబ్బుతో.

౬. “తతో చ రాజా పాయాసి, సేనాయ చతురఙ్గియా;
కారాపేత్వా సమం మగ్గం, అగమా యేన సోణకో.

౭. “ఉయ్యానభూమిం గన్త్వాన, విచరన్తో బ్రహావనే;
ఆసీనం సోణకం దక్ఖి, డయ్హమానేసు నిబ్బుత”న్తి.

తత్థ **ఉజువంసా**తి ఉజుక్ఖన్ధా. **మహాసాలా**తి మహారుక్ఖా. **మేఘసమానా**తి నీలమేఘసదిసా. **రమ్మా**తి రమణీయా. **అఞ్ఞోఞ్ఞనిస్సితా**తి సాఖాహి సాఖం, మూలేన మూలం సంసిబ్బిత్వా ఠితా. **తేస**న్తి తేసం ఏవరూపానం తవ ఉయ్యానవనే సాలానం హేట్ఠా. **ఝాయతీ**తి లక్ఖణూపనిజ్ఝానఆరమ్మణూపనిజ్ఝానసఙ్ఖాతేహి ఝానేహి ఝాయతి. **అనుపాదనో**తి కాముపాదానాదివిరహితో. **డయ్హమానేసూ**తి ఏకాదసహి అగ్గీహి డయ్హమానేసు సత్తేసు. **నిబ్బుతో**తి తే అగ్గీ నిబ్బాపేత్వా సీతలేన హదయేన ఝాయమానో తవ ఉయ్యానే మఙ్గలసాలరుక్ఖమూలే సిలాపట్టే నిసిన్నో ఏస తే సహాయో కఞ్చనపటిమా వియ సోభమానో పటిమానేతీతి. **తతో చా**తి, భిక్ఖవే, తతో సో అరిన్దమో రాజా తస్స వచనం సుత్వావ “సోణకపచ్చేకబుద్ధం పస్సిస్సామీ”తి చతురఙ్గినియా సేనాయ పాయాసి నిక్ఖమి. **విచరన్తో**తి ఉజుకమేవ అగన్త్వా తస్మిం మహన్తే వనసణ్డే విచరన్తో తస్స సన్తికం గన్త్వా తం ఆసీనం అద్దక్ఖి.

సో తం అవన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదిత్వా అత్తనో కిలేసాభిరతత్తా తం “కపణో”తి మఞ్ఞమానో ఇమం గాథమాహ –

౮. “కపణో వతయం భిక్ఖు, ముణ్డో సఙ్ఘాటిపారుతో;
అమాతికో అపితికో, రుక్ఖమూలస్మి ఝాయతీ”తి.

తత్థ **ఝాయతీ**తి నిమ్మాతికో నిప్పితికో కారుఞ్ఞప్పత్తో ఝాయతి.

౯. “ఇమం వాక్యం నిసామేత్వా, సోణకో ఏతదబ్రవి;
న రాజ కపణో హోతి, ధమ్మం కాయేన ఫస్సయం.

౧౦. “యో చ ధమ్మం నిరంకత్వా, అధమ్మమనువత్తతి;
స రాజ కపణో హోతి, పాపో పాపపరాయణో”తి.

తత్థ **ఇమ**న్తి తస్స కిలేసాభిరతస్స పబ్బజ్జం అరోచేన్తస్స ఇమం పబ్బజ్జాగరహవచనం సుత్వా. **ఏతదబ్రవీ**తి పబ్బజ్జాయ గుణం పకాసేన్తో ఏతం అబ్రవి. **ఫస్సయ**న్తి ఫస్సయన్తో యేన అరియమగ్గధమ్మో నామకాయేన ఫస్సితో, సో కపణో నామ న హోతీతి దస్సేన్తో ఏవమాహ. **నిరంకత్వా**తి అత్తభావతో నీహరిత్వా. **పాపో పాపపరాయణో**తి సయం పాపానం కరణేన పాపో, అఞ్ఞేసమ్పి కరోన్తానం పతిట్ఠాభావేన పాపపరాయణోతి.

ఏవం సో బోధిసత్తం గరహి. సో అత్తనో గరహితభావం అజానన్తో వియ హుత్వా నామగోత్తం కథేత్వా తేన సద్ధిం పటిసన్థారం కరోన్తో గాథమాహ –

౧౧. “అరిన్దమోతి మే నామం, కాసిరాజాతి మం విదూ;
కచ్చి భోతో సుఖస్సేయ్యా, ఇధ పత్తస్స సోణకా”తి.

తత్థ **కచ్చీ**తి అమ్హాకం తావ న కిఞ్చి అఫాసుకం, భోతో పన కచ్చి ఇధ పత్తస్స ఇమస్మిం ఉయ్యానే వసతో సుఖవిహారోతి పుచ్ఛతి.

అథ నం పచ్చేకబుద్ధో, “మహారాజ, న కేవలం ఇధ, అఞ్ఞత్రాపి వసన్తస్స మే అసుఖం నామ నత్థీ”తి వత్వా తస్స సమణభద్రగాథాయో నామ ఆరభి –

౧౨. “సదాపి భద్రమధనస్స, అనాగారస్స భిక్ఖునో;
న తేసం కోట్ఠే ఓపేన్తి, న కుమ్భిం న కళోపియం;
పరనిట్ఠితమేసానా, తేన యాపేన్తి సుబ్బతా.

౧౩. “దుతియమ్పి భద్రమధనస్స, అనాగారస్స భిక్ఖునో;
అనవజ్జపిణ్డో భోత్తబ్బో, న చ కోచూపరోధతి.

౧౪. “తతియమ్పి భద్రమధనస్స, అనాగారస్స భిక్ఖునో;
నిబ్బుతో పిణ్డో భోత్తబ్బో, న చ కోచూపరోధతి.

౧౩. “చతుత్థమ్పి భద్రమధనస్స, అనాగారస్స భిక్ఖునో;
ముత్తస్స రట్ఠే చరతో, సఙ్గో యస్స న విజ్జతి.

౧౪. “పఞ్చమమ్పి భద్రమధనస్స, అనాగారస్స భిక్ఖునో;
నగరమ్హి డయ్హమానమ్హి, నాస్స కిఞ్చి అడయ్హథ.

౧౫. “ఛట్ఠమ్పి భద్రమధనస్స, అనాగారస్స భిక్ఖునో;
రట్ఠే విలుమ్పమానమ్హి, నాస్స కిఞ్చి అహీరథ.

౧౬. “సత్తమమ్పి భద్రమధనస్స, అనాగారస్స భిక్ఖునో;
చోరేహి రక్ఖితం మగ్గం, యే చఞ్ఞే పరిపన్థికా;
పత్తచీవరమాదాయ, సోత్థిం గచ్ఛతి సుబ్బతో.

౧౭. “అట్ఠమమ్పి భద్రమధనస్స, అనాగారస్స భిక్ఖునో;
యం యం దిసం పక్కమతి, అనపేక్ఖోవ గచ్ఛతీ”తి.

తత్థ **అనాగారస్సా**తి, మహారాజ, ఘరావాసం పహాయ అనాగారియభావం పత్తస్స అధనస్స అకిఞ్చనస్స భిక్ఖునో సబ్బకాలం భద్రమేవ. **న తేసన్తి**, మహారాజ, తేసం అధనానం భిక్ఖూనం న కోట్ఠాగారే ధనధఞ్ఞాని ఓపేన్తి, న కుమ్భియం, న పచ్ఛియం, తే పన సుబ్బతా **పరనిట్ఠితం** పరేసం ఘరే పక్కం ఆహారం సఙ్ఘాటిం పారుపిత్వా కపాలమాదాయ ఘరపటిపాటియా **ఏసానా** పరియేసన్తా తేన తతో లద్ధేన పిణ్డేన తం ఆహారం నవన్నం పాటికుల్యానం వసేన పచ్చవేక్ఖిత్వా పరిభుఞ్జిత్వా జీవితవుత్తిం యాపేన్తి.

అనవజ్జపిణ్డో భోత్తబ్బోతి వేజ్జకమ్మాదికాయ అనేసనాయ వా కుహనా లపనా నేమిత్తికతా నిప్పేసికతా లాభేన లాభం నిజిగీసనతాతి ఏవరూపేన మిచ్ఛాజీవేన వా ఉప్పాదితా చత్తారో పచ్చయా, ధమ్మేన ఉప్పాదితాపి అపచ్చవేక్ఖిత్వా పరిభుత్తా సావజ్జపిణ్డో నామ. అనేసనం పన పహాయ మిచ్ఛాజీవం వజ్జేత్వా ధమ్మేన సమేన ఉప్పాదితా “పటిసఙ్ఖా యోనిసో చీవరం పటిసేవామీ”తి వుత్తనయేనేవ పచ్చవేక్ఖిత్వా పరిభుత్తా అనవజ్జపిణ్డో నామ. యేన ఏవరూపో అనవజ్జపిణ్డో భోత్తబ్బో పరిభుఞ్జితబ్బో, యఞ్చ ఏవరూపం అనవజ్జం పిణ్డం భుఞ్జమానానం పచ్చయే నిస్సాయ **కోచి** అప్పమత్తకోపి కిలేసో **న ఉపరోధతి** న పీళేతి, తస్స దుతియమ్పి భద్రం అధనస్స అనాగారస్స భిక్ఖునో.

నిబ్బుతోతి పుథుజ్జనభిక్ఖునో ధమ్మేన ఉప్పన్నపిణ్డోపి పచ్చవేక్ఖిత్వా పరిభుఞ్జియమానో నిబ్బుతపిణ్డో నామ, ఏకన్తతో పన ఖీణాసవస్స పిణ్డోవ నిబ్బుతపిణ్డో నామ. కింకారణా? సో హి థేయ్యపరిభోగో, ఇణపరిభోగో , దాయజ్జపరిభోగో, సామిపరిభోగోతి ఇమేసు చతూసు పరిభోగేసు సామిపరిభోగవసేన తం భుఞ్జతి, తణ్హాదాసబ్యం అతీతో సామీ హుత్వా పరిభుఞ్జతి, న తం తప్పచ్చయా కోచి అప్పమత్తకోపి కిలేసో ఉపరోధతి.

ముత్తస్స రట్ఠే చరతోతి ఉపట్ఠాకకులాదీసు అలగ్గమానసస్స ఛిన్నవలాహకస్స వియ రాహుముఖా పముత్తస్స విమలచన్దమణ్డలస్స వియ చ యస్స గామనిగమాదీసు చరన్తస్స రాగసఙ్గాదీసు ఏకోపి సఙ్గో నత్థి. ఏకచ్చో హి కులేహి

సంసట్ఠో విహరతి సహసోకీ సహనన్దీ, ఏకచ్చో మాతాపితూసుపి అలగ్గమానసో విచరతి కోరునగరగామవాసీ దహరో వియ, ఏవరూపస్స పుథుజ్జనస్సపి భద్రమేవ .

నాస్స కిఞ్చీతి యో హి బహుపరిక్ఖారో హోతి, సో "మా మే చోరా పరిక్ఖారే హరింసూ"తి అతిరేకాని చ చీవరాదీని అన్తోనగరే ఉపట్ఠాకకులే నిక్ఖిపతి, అథ నగరమ్హి డయ్హమానే "అసుకకులే నామ అగ్గి ఉట్ఠితో"తి సుత్వా సోచతి కిలమతి, ఏవరూపస్స భద్రం నామ నత్థి. యో పన, మహారాజ, సకుణవత్తం పూరేతి, కాయపటిబద్ధపరిక్ఖారోవ హోతి, తస్స తాదిసస్స న కిఞ్చి అడయ్హథ, తేనస్స పఞ్చమమ్పి భద్రమేవ.

విలుమ్పమానమ్హీతి విలుప్పమానమ్హి, అయమేవ వా పాఠో. **అహీరథా**తి యథా పబ్బతగహనాదీహి నిక్ఖమిత్వా రట్ఠం విలుమ్పమానేసు చోరేసు బహుపరిక్ఖారస్స అన్తోగామే ఠపితం విలుమ్పతి హరతి, తథా యస్స అధనస్స కాయపటిబద్ధపరిక్ఖారస్స న కిఞ్చి అహీరథ తస్స ఛట్ఠమ్పి భద్రమేవ.

యే చఞ్ఞే పరిపన్థికాతి యే చ అఞ్ఞేపి తేసు తేసు ఠానేసు సుఙ్కగహణత్థాయ ఠపితా పరిపన్థికా, తేహి చ రక్ఖితం. **పత్తచీవర**న్తి చోరానం అనుపకారం సుఙ్కికానం అసుఙ్కారహం మత్తికాపత్తఞ్చేవ కతదళ్హీకమ్మపరిభణ్డం పంసుకూలచీవరఞ్చ అప్పగ్ఘాని కాయబన్ధనపరిస్సావనసూచివాసిపత్తత్థవికాని చాతి సబ్బేపి అట్ఠ పరిక్ఖారే కాయపటిబద్ధే కత్వా మగ్గప్పటిపన్నో కేనచి అవిహేఠియమానో సోత్థిం గచ్ఛతి. **సుబ్బతో**తి లోభనీయాని హి చీవరాదీని దిస్వా చోరా హరన్తి, సుఙ్కికాపి "కిం ను ఖో ఏతస్స హత్థే"తి పత్తత్థవికాదీని సోధేన్తి, సుబ్బతో పన సల్లహుకవుత్తి తేసం పస్సన్తానఞ్ఞేవ సోత్థిం గచ్ఛతి, తేనస్స సత్తమమ్పి భద్రమేవ.

అనపేక్ఖోవ గచ్ఛతీతి కాయపటిబద్ధతో అతిరేకస్స విహారే పటిసామితస్స కస్సచి పరిక్ఖారస్స అభావా వసనట్ఠానం నివత్తిత్వాపి న ఓలోకేతి. యం యం దిసం గన్తుకామో హోతి, తం తం గచ్ఛన్తో అనపేక్ఖోవ గచ్ఛతి అనురాధపురా నిక్ఖమిత్వా థూపారామే పబ్బజితానం ద్విన్నం కులపుత్తానం వుడ్ఢతరో వియ.

ఇతి సోణకపచ్చేకబుద్ధో అట్ఠ సమణభద్రకాని కథేసి. తతో ఉత్తరిం పన సతమ్పి సహస్సమ్పి అపరిమాణాని సమణభద్రకాని ఏస కథేతుం సమత్థోయేవ. రాజా పన కామాభిరతత్తా తస్స కథం పచ్ఛిన్దిత్వా "మయ్హం సమణభద్రకేహి అత్థో నత్థీ"తి అత్తనో కామాధిముత్తతం పకాసేన్తో ఆహ –

౨౦. "బహూని సమణభద్రాని, యే త్వం భిక్ఖు పసంససి;
అహఞ్చ గిద్ధో కామేసు, కథం కాహామి సోణక.

౨౧. "పియా మే మానుసా కామా, అథో దిబ్యాపి మే పియా;
అథ కేన ను వణ్ణేన, ఉభో లోకే లభామసే"తి.

తత్థ **వణ్ణేనా**తి కారణేన.

అథ నం పచ్చేకబుద్ధో ఆహ –

౨౨. “కామే గిద్ధా కామరతా, కామేసు అధిముచ్ఛితా;
నరా పాపాని కత్వాన, ఉపపజ్జన్తి దుగ్గతిం.

౨౩. “యే చ కామే పహన్త్వాన, నిక్ఖన్తా అకుతోభయా;
ఏకోదిభావాధిగతా, న తే గచ్ఛన్తి దుగ్గతిం.

౨౪. “ఉపమం తే కరిస్సామి, తం సుణోహి అరిన్దమ;
ఉపమాయ మిధేకచ్చే, అత్థం జానన్తి పణ్డితా.

౨౫. “గఙ్గాయ కుణపం దిస్వా, వుయ్హమానం మహణ్ణవే;
వాయసో సమచిన్తేసి, అప్పపఞ్ఞో అచేతసో.

౨౬. “యానఞ్చ వతిదం లద్ధం, భక్ఖో చాయం అనప్పకో;
తత్థ రత్తిం తత్థ దివా, తత్థేవ నిరతో మనో.

౨౭. “ఖాదం నాగస్స మంసాని, పివం భాగీరథోదకం;
సమ్పస్సం వనచేత్యాని, న పలేత్థ విహఙ్గమో.

౨౮. “తఞ్చ ఓతరణీ గఙ్గా, పమత్తం కుణపే రతం;
సముద్దం అజ్ఝగాహాసి, అగతీ యత్థ పక్ఖినం.

౨౯. “సో చ భక్ఖపరిక్ఖీణో, ఉదపత్వా విహఙ్గమో;
న పచ్ఛతో న పురతో, నుత్తరం నోపి దక్ఖిణం.

౩౦. “దీపం సో నజ్ఝగాగఞ్ఛి, అగతీ యత్థ పక్ఖినం;
సో చ తత్థేవ పాపత్థ, యథా దుబ్బలకో తథా.

౩౧. “తఞ్చ సాముద్దికా మచ్ఛా, కుమ్భీలా మకరా సుసూ;
పసయ్హకారా ఖాదింసు, ఫన్దమానం విపక్ఖకం.

౩౨. “ఏవమేవ తువం రాజ, యే చఞ్ఞే కామభోగినో;
గిద్ధా చే న వమిస్సన్తి, కాకపఞ్ఞావ తే విదూ.

౩౩. “ఏసా తే ఉపమా రాజ, అత్థసన్దస్సనీ కథా;
త్వఞ్చ పఞ్ఞాయసే తేన, యది కాహసి వా న వా”తి.

తత్థ **పాపానీ**తి, మహారాజ, త్వం కామగిద్ధో, నరా చ కామే నిస్సాయ కాయదుచ్చరితాదీని పాపాని కత్వా యత్థ సుపినన్తేపి దిబ్బా చ మానుసికా చ కామా న లబ్భన్తి, తం దుగ్గతిం ఉపపజ్జన్తీతి అత్థో. **పహన్త్వా**నాతి ఖేళపిణ్డం వియ పహాయ. **అకుతోభయా**తి రాగాదీసు కుతోచి అనాగతభయా. **ఏకోదిభావాధిగతా**తి ఏకోదిభావం ఏకవిహారికతం అధిగతా. **న తే**తి తే ఏవరూపా పబ్బజితా దుగ్గతిం న గచ్ఛన్తి.

ఉపమం తేతి, మహారాజ, దిబ్బమానుసకే కామే పత్థేన్తస్స హత్థికుణపే పటిబద్ధకాకసదిసస్స తవ ఏకం ఉపమం కరిస్సామి, తం సుణోహీతి అత్థో. **కుణప**న్తి హత్థికళేవరం. **మహణ్ణవే**తి గమ్భీరపుథులే ఉదకే . ఏకో కిర మహావారణో గఙ్గాతీరే చరన్తో గఙ్గాయం పతిత్వా ఉత్తరితుం అసక్కోన్తో తత్థేవ మతో గఙ్గాయ వుయ్హి, తం సన్ధాయేతం వుత్తం. **వాయసో**తి ఆకాసేన గచ్ఛన్తో ఏకో కాకో. **యానఞ్చ వతిద**న్తి సో ఏవం చిన్తేత్వా తత్థ నిలీయిత్వా “ఇదం మయా హత్థియానం లద్ధం, ఏత్థ నిలీనో సుఖం చరిస్సామి, అయమేవ చ మే అనప్పకో భక్ఖో భవిస్సతి, ఇదాని మయా అఞ్ఞత్థ గన్తుం న వట్టతీ”తి సన్నిట్ఠానమకాసి. **తత్థ రత్తి**న్తి తత్థ రత్తిఞ్చ దివా చ తత్థేవ మనో అభిరతో అహోసి. **న పలేత్థా**తి న ఉప్పతిత్వా పక్కామి.

ఓతరణీతి సముద్దాభిముఖీ ఓతరమానా. “ఓహారిణీ”తిపి పాఠో, సా సముద్దాభిముఖీ అవహారిణీతి అత్థో. **అగతీ యత్థా**తి సముద్దమజ్ఝం సన్ధాయాహ. **భక్ఖపరిక్ఖీణో**తి పరిక్ఖీణభక్ఖో. **ఉదపత్వా**తి ఖీణే చమ్మే చ మంసే చ అట్ఠిసఙ్ఘాతో ఊమివేగేన భిన్నో ఉదకే నిముజ్జి. అథ సో కాకో ఉదకే పతిట్ఠాతుం అసక్కోన్తో ఉప్పతి, ఏవం ఉప్పతిత్వాతి అత్థో. **అగతీ యత్థ పక్ఖిన**న్తి యస్మిం సముద్దమజ్ఝే పక్ఖీనం అగతి, తత్థ సో ఏవం ఉప్పతితో పచ్ఛిమం దిసం గన్త్వా తత్థ పతిట్ఠం అలభిత్వా పురత్థిమం, తతో ఉత్తరం, తతో దక్ఖిణన్తి చతస్సోపి దిసా గన్త్వా అత్తనో పతిట్ఠానం న అజ్ఝగా నాగఞ్ఛీతి అత్థో. అథ వా వాయసో ఏవం ఉప్పతిత్వా పచ్ఛిమాదీసు ఏకేకం దిసం ఆగఞ్ఛి, దీపం పన నజ్ఝగమాతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. **పాపత్థా**తి పపతితో. **యథా దుబ్బలకో**తి యథా దుబ్బలకో పతేయ్య, తథేవ పతితో. **సుసూ**తి సుసునామకా చణ్డమచ్ఛా. **పసయ్హకారా**తి అనిచ్ఛమానకంయేవ బలక్కారేన. **విపక్ఖక**న్తి విద్ధస్తపక్ఖకం.

గిద్ధా చే న వమిస్సన్తీతి యది గిద్ధా హుత్వా కామే న వమిస్సన్తి, న ఛడ్డేస్సన్తి. **కాకపఞ్ఞావ తే**తి కాకస్స సమానపఞ్ఞా ఇతి తే బుద్ధాదయో పణ్డితా **విదూ** విదన్తి, జానన్తీతి అత్థో. **అత్థసన్దస్సనీ**తి అత్థప్పకాసికా. **త్వఞ్చ పఞ్ఞాయసే**తి త్వఞ్చ పఞ్ఞాయిస్ససి. ఇదం వుత్తం హోతి – మహారాజ, మయా హితకామేన తవ ఓవాదో దిన్నో, తం పన త్వం యది కాహసి, దేవలోకే నిబ్బత్తిస్ససి, యది న కాహసి, కామపఙ్కే నిముగ్గో జీవితపరియోసానే నిరయే నిబ్బత్తిస్ససీతి ఏవం త్వమేవ తేన కారణేన వా అకారణేన వా సగ్గే వా నిరయే వా పఞ్ఞాయిస్ససి. అహం పన సబ్బభవేహి ముత్తో అప్పటిసన్ధికోతి.

ఇమం పన ఓవాదం దేన్తేన పచ్చేకబుద్ధేన నదీ దస్సితా, తాయ వుయ్హమానం హత్థికుణపం దస్సితం, కుణపఖాదకో కాకో దస్సితో, తస్స కుణపం ఖాదిత్వా పానీయపివనకాలో దస్సితో, రమణీయవనసణ్డదస్సనకాలో దస్సితో, కుణపస్స నదియా వుయ్హమానస్స సముద్దపవేసో దస్సితో, సముద్దమజ్ఝే కాకస్స హత్థికుణపే పతిట్ఠం అలభిత్వా వినాసం పత్తకాలో దస్సితో. తత్థ నదీ వియ అనమతగ్గో సంసారో దట్ఠబ్బో, నదియా వుయ్హమానం హత్థికుణపం వియ సంసారే పఞ్చ కామగుణా, కాకో వియ బాలపుథుజ్జనో, కాకస్స కుణపం ఖాదిత్వా పానీయపివనకాలో వియ పుథుజ్జనస్స కామగుణే పరిభుఞ్జిత్వా సోమనస్సికకాలో, కాకస్స కుణపే లగ్గస్సేవ రమణీయవనసణ్డదస్సనం వియ పుథుజ్జనస్స కామగుణేసు లగ్గస్సేవ సవనవసేన అట్ఠతింసారమ్మణదస్సనం, కుణపే సముద్దం పవిట్ఠే కాకస్స పతిట్ఠం లభితుం అసక్కోన్తస్స వినాసం

పత్తకాలో వియ బాలపుథుజ్జనస్స కామగుణగిద్ధస్స పాపపరాయణస్స కుసలధమ్మే పతిట్ఠం లభితుం అసక్కోన్తస్స మహానిరయే మహావినాసపత్తి దట్ఠబ్బాతి.

ఏవమస్స సో ఇమాయ ఉపమాయ ఓవాదం దత్వా ఇదాని తమేవ ఓవాదం థిరం కత్వా పతిట్ఠపేతుం గాథమాహ –

౩౪. "ఏకవాచమ్పి ద్వివాచం, భణేయ్య అనుకమ్పకో;
తతుత్తరిం న భాసేయ్య, దాసోవయ్యస్స సన్తికే"తి.

తత్థ **న భాసేయ్యా**తి వచనం అగ్గణ్హన్తస్స హి తతో ఉత్తరిం భాసమానో సామికస్స సన్తికే దాసో వియ హోతి. దాసో హి సామికే కథం గణ్హన్తేపి అగ్గణ్హన్తేపి కథేతియేవ. తేన వుత్తం ''**తతుత్తరిం న భాసేయ్యా**''తి.

౩౫. "ఇదం వత్వాన పక్కామి, సోణకో అమితబుద్ధిమా;
వేహాసే అన్తలిక్ఖస్మిం, అనుసాసిత్వాన ఖత్తియ"న్తి. –

అయం అభిసమ్బుద్ధగాథా.

తత్థ **ఇదం వత్వానా**తి, భిక్ఖవే, సో పచ్చేకబుద్ధో అమితాయ లోకుత్తరబుద్ధియా అమితబుద్ధిమా ఇదం వత్వా ఇద్ధియా ఉప్పతిత్వా "సచే పబ్బజిస్ససి, తవేవ, నో చే పబ్బజిస్ససి, తవేవ, దిన్నో తే మయా ఓవాదో, అప్పమత్తో హోహీ"తి ఏవం అనుసాసిత్వాన ఖత్తియం పక్కామి.

బోధిసత్తోపి తం ఆకాసేన గచ్ఛన్తం యావ దస్సనపథా ఓలోకేన్తో ఠత్వా తస్మిం చక్ఖుపథే అతిక్కన్తే సంవేగం పటిలభిత్వా చిన్తేసి – "అయం బ్రాహ్మణో హీనజచ్చో సమానో అసమ్భిన్నే ఖత్తియవంసే జాతస్స మమ మత్థకే అత్తనో పాదరజం ఓకిరన్తో ఆకాసం ఉప్పతిత్వా గతో, మయాపి అజ్జేవ నిక్ఖమిత్వా పబ్బజితుం వట్టతీ"తి. సో రజ్జం నియ్యాదేత్వా పబ్బజితుకామో గాథాద్వయమాహ –

౩౬. "కో నుమే రాజకత్తారో, సుద్దా వేయ్యత్తమాగతా;
రజ్జం నియ్యాదయిస్సామి, నాహం రజ్జేన మత్థికో.

౩౭. "అజ్జేవ పబ్బజిస్సామి, కో జఞ్ఞా మరణం సువే;
మాహం కాకోవ దుమ్మేధో, కామానం వసమన్వగ"న్తి.

తత్థ **కో నుమే**తి కుహిం ను ఇమే. **రాజకత్తారో**తి యే రాజారహం అభిసిఞ్చిత్వా రాజానం కరోన్తి. **సుద్దా వేయ్యత్తమాగతా**తి సుద్దా చ యే చ అఞ్ఞే బ్యత్తభావం ఆగతా ముఖమఙ్గలికా. **రజ్జేన మత్థికో**తి రజ్జేన అత్థికో. **కో జఞ్ఞా మరణం సువే**తి మరణం అజ్జ వా సువే వాతి ఇదం కో జానితుం సమత్థో.

ఏవం రజ్జం నియ్యాదేన్తస్స సుత్వా అమచ్చా ఆహంసు –

౩౮. "అత్థి తే దహరో పుత్తో, దీఘావు రట్ఠవడ్ఢనో;

తం రజ్జే అభిసిఞ్చస్సు, సో నో రాజా భవిస్సతీ”తి.

తతో పరం రఞ్ఞా వుత్తగాథమాదిం కత్వా ఉదానసమ్బన్ధగాథా పాళినయేనేవ వేదితబ్బా –

౩౯. “ఖిప్పం కుమారమానేథ, దీఘావుం రట్ఠవడ్ఢనం;
తం రజ్జే అభిసిఞ్చిస్సం, సో వో రాజా భవిస్సతి.

౪౦. “తతో కుమారమానేసుం, దీఘావుం రట్ఠవడ్ఢనం;
తం దిస్వా ఆలపీ రాజా, ఏకపుత్తం మనోరమం.

౪౧. “సట్ఠి గామసహస్సాని, పరిపుణ్ణాని సబ్బసో;
తే పుత్త పటిపజ్జసు, రజ్జం నియ్యాదయామి తే.

౪౨. “అజ్జేవ పబ్బజిస్సామి, కో జఞ్ఞా మరణం సువే;
మాహం కాకో వ దుమ్మేధో, కామానం వసమన్వగం.

౪౩. “సట్ఠి నాగసహస్సాని, సబ్బాలఙ్కారభూసితా;
సువణ్ణకచ్ఛా మాతఙ్గా, హేమకప్పనవాససా.

౪౪. “ఆరూళ్హా గామణీయేభి, తోమరఙ్కుసపాణిభి;
తే పుత్త పటిపజ్జస్సు, రజ్జం నియ్యాదయామి తే.

౪౫. “అజ్జేవ పబ్బజిస్సామి, కో జఞ్ఞా మరణం సువే;
మాహం కాకోవ దుమ్మేధో, కామానం వసమన్వగం.

౪౬. “సట్ఠి అస్ససహస్సాని, సబ్బాలఙ్కారభూసితా;
ఆజానీయావ జాతియా, సిన్ధవా సీఘవాహినో.

౪౭. “ఆరూళ్హా గామణీయేభి, ఇల్లియాచాపధారిభి;
తే పుత్త పటిపజ్జస్సు, రజ్జం నియ్యాదయామి తే.

౪౮. “అజ్జేవ పబ్బజిస్సామి, కో జఞ్ఞా మరణం సువే;
మాహం కాకోవ దుమ్మేధో, కామానం వసమన్వగం.

౪౯. “సట్ఠి రథసహస్సాని, సన్నద్ధా ఉస్సితద్ధజా;
దీపా అథోపి వేయ్యగ్ఘా, సబ్బాలఙ్కారభూసితా.

౫౦. “ఆరూళ్హా గామణీయేభి, చాపహత్థేహి వమ్మిభి;
తే పుత్త పటిపజ్జస్సు, రజ్జం నియ్యాదయామి తే.

౫౧. “అజ్జేవ పబ్బజిస్సామి, కో జఞ్ఞా మరణం సువే;
మాహం కాకోవ దుమ్మేధో, కామానం వసమన్వగం.

౫౨. “సట్ఠి ధేనుసహస్సాని, రోహఞ్ఞా పుఙ్గవూసభా;
తా పుత్త పటిపజ్జస్సు, రజ్జం నియ్యాదయామి తే.

౫౩. “అజ్జేవ పబ్బజిస్సామి, కో జఞ్ఞా మరణం సువే;
మాహం కాకోవ దుమ్మేధో, కామానం వసమన్వగం.

౫౪. “సోళసిత్థిసహస్సాని, సబ్బాలఙ్కారభూసితా;
విచిత్రవత్థాభరణా, ఆముత్తమణికుణ్డలా;
తా పుత్త పటిపజ్జస్సు, రజ్జం నియ్యాదయామి తే.

౫౫. “అజ్జేవ పబ్బజిస్సామి, కో జఞ్ఞా మరణం సువే;
మాహం కాకోవ దుమ్మేధో, కామానం వసమన్వగం.

౫౬. “దహరస్సేవ మే తాత, మాతా మతాతి మే సుతం;
తయా వినా అహం తాత, జీవితుమ్పి న ఉస్సహే.

౫౭. “యథా ఆరఞ్ఞకం నాగం, పోతో అన్వేతి పచ్ఛతో;
జేస్సన్తం గిరిదుగ్గేసు, సమేసు విసమేసు చ.

౫౮. “ఏవం తం అనుగచ్ఛామి, పత్తమాదాయ పచ్ఛతో;
సుభరో తే భవిస్సామి, న తే హేస్సామి దుబ్భరో.

౫౯. “యథా సాముద్దికం నావం, వాణిజానం ధనేసినం;
వోహారో తత్థ గణ్హేయ్య, వాణిజా బ్యసనీ సియా.

౬౦. “ఏవమేవాయం పుత్తకలి, అన్తరాయకరో మమ;
ఇమం కుమారం పాపేథ, పాసాదం రతివడ్ఢనం.

౬౧. “తత్థ కమ్బుసహత్థాయో, యథా సక్కంవ అచ్ఛరా;
తా నం తత్థ రమేస్సన్తి, తాహి చేసో రమిస్సతి.

౬౨. “తతో కుమారం పాపేసుం, పాసాదం రతివడ్ఢనం;
తం దిస్వా అవచుం కఞ్ఞా, దీఘావుం రట్ఠవడ్ఢనం.

౬౩. “దేవతానుసి గన్ధబ్బో, అదు సక్కో పురిన్దదో;
కో వా త్వం కస్స వా పుత్తో, కథం జానేము తం మయం.

౬౪. “నమ్హి దేవో న గన్ధబ్బో, నాపి సక్కో పురిన్దదో;
కాసిరఞ్ఞో అహం పుత్తో, దీఘావు రట్ఠవడ్ఢనో;
మమం భరథ భద్దం వో, అహం భత్తా భవామి వో.

౬౫. “తం తత్థ అవచుం కఞ్ఞా, దీఘావుం రట్ఠవడ్ఢనం;
కుహిం రాజా అనుప్పత్తో, ఇతో రాజా కుహిం గతో.

౬౬. “పఙ్కం రాజా అతిక్కన్తో, థలే రాజా పతిట్ఠితో;
అకణ్డకం అగహనం, పటిపన్నో మహాపథం.

౬౭. “అహఞ్చ పటిపన్నోస్మి, మగ్గం దుగ్గతిగామినం;
సకణ్టకం సగహనం, యేన గచ్ఛన్తి దుగ్గతిం.

౬౮. “తస్స తే స్వాగతం రాజ, సీహస్సేవ గిరిబ్బజం;
అనుసాస మహారాజ, త్వం నో సబ్బాసమిస్సరో”తి.

తత్థ **ఖిప్పన్తి** తేన హి నం సీఘం ఆనేథ. **ఆలపీతి** “సట్ఠి గామసహస్సానీ”తిఆదీని వదన్తో ఆలపి. **సబ్బాలఙ్కారభూసితాతి** తే నాగా సబ్బేహి సీసూపగాదీహి అలఙ్కారేహి భూసితా. **హేమకప్పనవాససాతి** సువణ్ణఖచితేన కప్పనేన పటిచ్ఛన్నసరీరా. **గామణీయేభీతి** హత్థాచరియేహి. **ఆజానీయావాతి** కారణాకారణవిజాననకా వ. **జాతియాతి** సిన్ధవజాతియా సిన్ధురట్ఠే సిన్ధునదీతీరే జాతా. **గామణీయేభీతి** అస్సాచరియేహి. **ఇల్లియా చాపధారిభీతి** ఇల్లియావుధఞ్చ చాపావుధఞ్చ ధారేన్తేహి. **దీపా అథోపి వేయ్యగ్ఘాతి** దీపిచమ్మబ్యగ్ఘచమ్మపరివారా. **గామణీయేభీతి** రథికేహి. **వమ్మిభీతి** సన్నద్ధవమ్మేహి. **రోహఞ్ఞాతి** రత్తవణ్ణా. **పుఙ్గవూసభాతి** ఉసభసఙ్ఖాతేన జేట్ఠకపుఙ్గవేన సమన్నాగతా.

దహరస్సేవ మే, తాతాతి అథ నం కుమారో, తాత, మమ దహరస్సేవ సతో మాతా మతా ఇతి మయా సుతం, సోహం తయా వినా జీవితుం న సక్ఖిస్సామీతి ఆహ. **పోతోతి** తరుణపోతకో. **జేస్సన్తన్తి** విచరన్తం. **సాముద్దికన్తి** సముద్దే విచరన్తం. **ధనేసినన్తి** ధనం పరియేసన్తానం. **వోహారోతి** విచిత్రవోహారో హేట్ఠాకడ్ఢనకో వాళమచ్ఛో వా ఉదకరక్ఖసో వా ఆవట్టో వా. **తత్థాతి** తస్మిం సముద్దే. **వాణిజా బ్యసనీ సియాతి** అథ తే వాణిజా బ్యసనప్పత్తా భవేయ్యుం. “సియ్యున్తి”పి పాఠో . **పుత్తకలీతి** పుత్తలామకో పుత్తకాళకణ్ణీ. కుమారో పున కిఞ్చి వత్తుం న విసహి. అథ రాజా అమచ్చే ఆణాపేన్తో ‘‘**ఇమ**’’న్తిఆదిమాహ. **తత్థ కమ్బుసహత్థాయోతి** కమ్బుసం వుచ్చతి సువణ్ణం, సువణ్ణాభరణభూసితహత్థాయోతి అత్థో. **యథాతి** యథా ఇచ్ఛన్తి, తథా కరోన్తి.

ఏవం వత్వా మహాసత్తో తత్థేవ తం అభిసిఞ్చాపేత్వా నగరం పాహేసి. సయం పన ఏకకోవ ఉయ్యానా నిక్ఖమిత్వా హిమవన్తం పవిసిత్వా రమణీయే భూమిభాగే పణ్ణసాలం మాపేత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా వనమూలఫలాహారో యాపేసి. మహాజనోపి కుమారం బారాణసిం పవేసేసి. సో నగరం పదక్ఖిణం కత్వా పాసాదం అభిరుహి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ''**తతో**''తిఆదిమాహ. **తం దిస్వా అవచుం కఞ్ఞా**తి తం మహన్తేన పరివారేన సిరిసోభగ్గేన ఆగతం దిస్వా "అసుకో నామేసో"తి అజానన్తియోవ తా నాటకిత్థియో గన్త్వా అవోచుం. **మమం భరథా**తి మమం ఇచ్ఛథ. **పఙ్కన్తి** రాగాదికిలేసపఙ్కం. **థలే**తి పబ్బజ్జాయ. **అకణ్టకన్తి** రాగకణ్టకాదివిరహితం. తేహేవ గహనేహి **అగహనం. మహాపథన్తి** సగ్గమోక్ఖగామినం మహామగ్గం పటిపన్నో. **యేనా**తి యేన మిచ్ఛామగ్గేన దుగ్గతిం గచ్ఛన్తి, తం అహం పటిపన్నోతి వదతి. తతో తా చిన్తేసుం – "రాజా తావ అమ్హే పహాయ పబ్బజితో, అయమ్పి కామేసు విరత్తచిత్తరూపో, సచే నం నాభిరమేస్సామ, నిక్ఖమిత్వా పబ్బజేయ్య, అభిరమనాకారమస్స కరిస్సామా"తి. అథ నం అభినన్దన్తియో ఓసానగాథమాహంసు. తత్థ **గిరిబ్బజన్తి** సీహపోతకానం వసనట్ఠానం కఞ్చనగుహం కేసరసీహస్స ఆగతం వియ తస్స తవ ఆగతం సుఆగతం. **త్వం నో**తి త్వం సబ్బాసమ్పి అమ్హాకం ఇస్సరో, సామీతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా సబ్బా తూరియాని పగ్గణ్హింసు, నానప్పకారాని నచ్చగీతాని పవత్తింసు . యసో మహా అహోసి, సో యసమదమత్తో పితరం న సరి, ధమ్మేన రజ్జం కారేత్వా యథాకమ్మం గతో. బోధిసత్తోపి ఝానాభిఞ్ఞా నిబ్బత్తేత్వా ఆయుపరియోసానే బ్రహ్మలోకూపగో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి తథాగతో మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖన్తోయేవా"తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా పచ్చేకబుద్ధో పరినిబ్బాయి, పుత్తో రాహులకుమారో అహోసి , సేసపరిసా బుద్ధపరిసా, అరిన్దమరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సోణకజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౫౩౦] ౨. సంకిచ్చజాతకవణ్ణనా

దిస్వా నిసిన్నం రాజానన్తి ఇదం సత్థా జీవకమ్బవనే విహరన్తో అజాతసత్తుస్స పితుఘాతకమ్మం ఆరబ్భ కథేసి. సో హి దేవదత్తం నిస్సాయ తస్స వచనేన పితరం ఘాతాపేత్వా దేవదత్తస్స సఙ్ఘభేదావసానే భిన్నపరిసస్స రోగే ఉప్పన్నే "తథాగతం ఖమాపేస్సామీ"తి మఞ్చసివికాయ సావత్థిం గచ్ఛన్తస్స జేతవనద్వారే పథవిం పవిట్ఠభావం సుత్వా "దేవదత్తో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స పటిపక్ఖో హుత్వా పథవిం పవిసిత్వా అవీచిపరాయణో జాతో, మయాపి తం నిస్సాయ పితా ధమ్మికో ధమ్మరాజా ఘాతితో, అహమ్పి ను ఖో పథవిం పవిసిస్సామీ"తి భీతో రజ్జసిరియా చిత్తస్సాదం న లభి, "థోకం నిద్దాయిస్సామీ"తి నిద్దం ఉపగతమత్తోవ నవయోజనబహలాయం అయమహాపథవియం పాతేత్వా అయసూలేహి కోట్టియమానో వియ సునఖేహి లుఞ్జిత్వా ఖజ్జమానో వియ భేరవరవేన విరవన్తో ఉట్ఠాతి.

అథేకదివసం కోముదియా చాతుమాసినియా అమచ్చగణపరివుతో అత్తనో యసం ఓలోకేత్వా "మమ పితు యసో ఇతో మహన్తతరో, తథారూపం నామ అహం ధమ్మరాజానం దేవదత్తం నిస్సాయ ఘాతేసి"న్తి చిన్తేసి. తస్సేవం చిన్తేన్తస్సేవ కాయే డాహో ఉప్పజ్జి, సకలసరీరం సేదతిన్తం అహోసి. తతో "కో ను ఖో మే ఇమం భయం వినోదేతుం సక్ఖిస్సతీ"తి చిన్తేత్వా "ఠపేత్వా దసబలం అఞ్ఞో నత్థీ"తి ఞత్వా "అహం తథాగతస్స మహాపరాధో, కో ను ఖో మం నేత్వా దస్సేస్సతీ"తి చిన్తేన్తో "న అఞ్ఞో కోచి అఞ్ఞత్ర జీవకా"తి సల్లక్ఖేత్వా తస్స గహేత్వా గమనూపాయం కరోన్తో "రమణీయా వత, భో, దోసినా రత్తీ"తి ఉదానం

ఉదానేత్వా “కం ను ఖ్వజ్జ సమణం వా బ్రాహ్మణం వా పయిరుపాసేయ్యామీ”తి వత్వా పూరణసావకాదీహి పూరణాదీనం గుణే కథితే తేసం వచనం అనాదియిత్వా జీవకం పటిపుచ్ఛిత్వా తేన తథాగతస్స గుణం కథేత్వా “తం దేవో భగవన్తం పయిరుపాసతూ”తి వుత్తో హత్థియానాని కప్పాపేత్వా జీవకమ్బవనం గన్త్వా తథాగతం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా తథాగతేన కతపటిసన్థారో సన్దిట్ఠికం సామఞ్ఞఫలం పుచ్ఛిత్వా తథాగతస్స మధురం **సామఞ్ఞఫలధమ్మదేసనం** (దీ॰ ని॰ ౧.౧౫౦ ఆదయో) సుత్వా సుత్తపరియోసానే ఉపాసకత్తం పటివేదిత్వా తథాగతం ఖమాపేత్వా పక్కామి. సో తతో పట్ఠాయ దానం దేన్తో సీలం రక్ఖన్తో తథాగతేన సద్ధిం సంసగ్గం కత్వా మధురధమ్మకథం సుణన్తో కల్యాణమిత్తసంసగ్గేన పహీనభయో విగతలోమహంసో హుత్వా చిత్తస్సాదం పటిలభిత్వా సుఖేన చత్తారో ఇరియాపథే కప్పేసి.

అథేకదివసం ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – “ఆవుసో, అజాతసత్తు పితుఘాతకమ్మం కత్వా భయప్పత్తో అహోసి, రజ్జసిరిం నిస్సాయ చిత్తస్సాదం అలభన్తో సబ్బఇరియాపథేసు దుక్ఖం అనుభోతి, సో దాని తథాగతం ఆగమ్మ కల్యాణమిత్తసంసగ్గేన విగతభయో ఇస్సరియసుఖం అనుభోతీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస పితుఘాతకమ్మం కత్వా మం నిస్సాయ సుఖం సయీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తో రజ్జం కారేన్తో బ్రహ్మదత్తకుమారం నామ పుత్తం పటిలభి. తదా బోధిసత్తో పురోహితస్స గేహే పటిసన్ధిం గణ్హి, జాతస్సేవస్స “సంకిచ్చకుమారో”తి నామం కరింసు. తే ఉభోపి రాజనివేసనే ఏకతోవ వడ్ఢింసు. అఞ్ఞమఞ్ఞం సహాయకా హుత్వా వయప్పత్తా తక్కసిలం గన్త్వా సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా పచ్చాగమింసు. అథ రాజా పుత్తస్స ఉపరజ్జం అదాసి. బోధిసత్తోపి ఉపరాజస్సేవ సన్తికే అహోసి. అథేకదివసం ఉపరాజా పితు ఉయ్యానకీళం గచ్ఛన్తస్స మహన్తం యసం దిస్వా తస్మిం లోభం ఉప్పాదేత్వా “మయ్హం పితా మమ భాతికసదిసో, సచే ఏతస్స మరణం ఓలోకేస్సామి, మహల్లకకాలే రజ్జం లభిస్సామి, తదా లద్ధేనపి రజ్జేన కో అత్థో, పితరం మారేత్వా రజ్జం గణ్హిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా బోధిసత్తస్స తమత్థం ఆరోచేసి. బోధిసత్తో, “సమ్మ, పితుఘాతకమ్మం నామ భారియం, నిరయమగ్గో, న సక్కా ఏతం కాతుం, మా కరీ”తి పటిబాహి. సో పునప్పునమ్పి కథేత్వా యావతతియం తేన పటిబాహితో పాదమూలికేహి సద్ధిం మన్తేసి. తేపి సమ్పటిచ్ఛిత్వా రఞ్ఞో మారణూపాయం వీమంసింసు. బోధిసత్తో తం పవత్తిం ఞత్వా “నాహం ఏతేహి సద్ధిం ఏకతో భవిస్సామీ”తి మాతాపితరో అనాపుచ్ఛిత్వావ అగ్గద్వారేన నిక్ఖమిత్వా హిమవన్తం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఝానాభిఞ్ఞా నిబ్బత్తేత్వా వనమూలఫలాహారో విహాసి.

రాజకుమారోపి తస్మిం గతే పితరం మారాపేత్వా మహన్తం యసం అనుభవి. “సంకిచ్చకుమారో కిర ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజితో”తి సుత్వా బహూ కులపుత్తా నిక్ఖమిత్వా తస్స సన్తికే పబ్బజింసు. సో మహతా ఇసిగణేన పరివుతో తత్థ వసి. సబ్బేపి సమాపత్తిలాభినోయేవ. రాజాపి పితరం మారేత్వా అప్పమత్తకంయేవ కాలం రజ్జసుఖం అనుభవిత్వా తతో పట్ఠాయ భీతో చిత్తస్సాదం అలభన్తో నిరయే కమ్మకరణప్పత్తో వియ అహోసి. సో బోధిసత్తం అనుస్సరిత్వా “సహాయో మే ‘పితుఘాతకమ్మం భారియం, మా కరీ’తి పటిసేధేత్వా మం అత్తనో కథం గాహాపేతుం అసక్కోన్తో అత్తానం నిద్దోసం కత్వా పలాయి. సచే సో ఇధ అభవిస్స , న మే పితుఘాతకమ్మం కాతుం అదస్స, ఇదమ్పి మే భయం హరేయ్య, కహం ను ఖో సో ఏతరహి విహరతి. సచే తస్స వసనట్ఠానం జానేయ్యం, పక్కోసాపేయ్యం, కో ను ఖో మే తస్స వసనట్ఠానం ఆరోచేయ్యా”తి చిన్తేసి. సో తతో పట్ఠాయ అన్తేపురే చ రాజసభాయఞ్చ బోధిసత్తస్సేవ వణ్ణం భాసతి.

ఏవం అద్ధానే గతే బోధిసత్తో “రాజా మం సరతి, మయా తత్థ గన్త్వా తస్స ధమ్మం దేసేత్వా తం నిబ్బయం కత్వా ఆగన్తుం వట్టతీ”తి పణ్ణాస వస్సాని హిమవన్తే వసిత్వా పఞ్చసతతాపసపరివుతో ఆకాసేనాగన్త్వా దాయపస్సే నామ ఉయ్యానే ఓతరిత్వా ఇసిగణపరివుతో సిలాపట్టే నిసీది. ఉయ్యానపాలో తం దిస్వా “భన్తే, గణసత్థా కోనామో”తి పుచ్ఛిత్వా “సంకిచ్చపణ్డితో నామా”తి చ సుత్వా సయమ్పి సఞ్జానిత్వా “భన్తే, యావాహం రాజానం ఆనేమి, తావ ఇధేవ హోథ, అమ్హాకం రాజా తుమ్హే దట్ఠుకామో”తి వత్వా వేగేన రాజకులం గన్త్వా తస్స ఆగతభావం రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా తస్స సన్తికం గన్త్వా కత్తబ్బయుత్తకం ఉపహారం కత్వా పఞ్హం పుచ్ఛి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౬౯. “దిస్వా నిసిన్నం రాజానం, బ్రహ్మదత్తం రథేసభం;
అథస్స పటివేదేసి, యస్సాసి అనుకమ్పకో.

౨౦. “సంకిచ్చాయం అనుప్పత్తో, ఇసీనం సాధుసమ్మతో;
తరమానరూపో నియ్యాహి, ఖిప్పం పస్స మహేసినం.

౨౧. “తతో చ రాజా తరమానో, యుత్తమారుయ్హ సన్దనం;
మిత్తామచ్చపరిబ్యూళ్హో, అగమాసి రథేసభో.

౨౨. “నిక్ఖిప్ప పఞ్చ కకుధాని, కాసీనం రట్ఠవడ్ఢనో;
వాలబీజనిముణ్హీసం, ఖగ్గం ఛత్తఞ్చుపాహనం.

౨౩. “ఓరుయ్హ రాజా యానమ్హా, ఠపయిత్వా పటిచ్ఛదం;
ఆసీనం దాయపస్సస్మిం, సంకిచ్చముపసఙ్కమి.

౨౪. “ఉపసఙ్కమిత్వా సో రాజా, సమ్మోది ఇసినా సహ;
తం కథం వీతిసారేత్వా, ఏకమన్తం ఉపావిసి.

౨౫. “ఏకమన్తం నిసిన్నోవ, అథ కాలం అమఞ్ఞథ;
తతో పాపాని కమ్మాని, పుచ్ఛితుం పటిపజ్జథ.

౨౬. “ఇసిం పుచ్ఛామ సంకిచ్చం, ఇసీనం సాధుసమ్మతం;
ఆసీనం దాయపస్సస్మిం, ఇసిసఙ్ఘపురక్ఖతం.

౨౭. “కం గతిం పేచ్చ గచ్ఛన్తి, నరా ధమ్మాతిచారినో;
అతిచిణ్ణో మయా ధమ్మో, తం మే అక్ఖాహి పుచ్ఛితో”తి.

తత్థ **దిస్వాతి**, భిక్ఖవే, సో ఉయ్యానపాలో రాజానం రాజసభాయం నిసిన్నం దిస్వా అథస్స పటివేదేసి, “యస్సాసీ”తి వదన్తో ఆరోచేసీతి అత్థో. **యస్సాసీతి**, మహారాజ, యస్స త్వం అనుకమ్పకో ముదుచిత్తో అహోసి, యస్స అభిణ్హం వణ్ణం

పయిరుదాహాసి, సో అయం సంకిచ్చో ఇసీనం అన్తరే సాధు లద్ధకోతి సమ్మతో అనుప్పత్తో తవ ఉయ్యానే సిలాపట్టే ఇసిగణపరివుతో కఞ్చనపటిమా వియ నిసిన్నో. **తరమానరూపోతి**, మహారాజ, పబ్బజితా నామ కులే వా గణే వా అలగ్గా తుమ్హాకం గచ్ఛన్తానఞ్ఞేవ పక్కమేయ్యుం, తస్మా తరమానరూపో ఖిప్పం నియ్యాహి, మహన్తానం సీలాదిగుణానం ఏసితత్తా పస్స **మహేసినం**.

తతోతి, భిక్ఖవే, సో రాజా తస్స వచనం సుత్వా తతో తస్స వచనతో అనన్తరమేవ. **నిక్ఖిప్పాతి** నిక్ఖిపిత్వా తస్స కిర ఉయ్యానద్వారం పత్వావ ఏతదహోసి – "పబ్బజితా నామ గరుట్ఠానియా, సంకిచ్చతాపసస్స సన్తికం ఉద్ధతవేసేన గన్తుం అయుత్త"న్తి. సో మణిచిత్తసువణ్ణదణ్డం వాలబీజనిం, కఞ్చనమయం ఉణ్హీసపట్టం, సుపరిక్ఖిత్తం మఙ్గలఖగ్గం, సేతచ్ఛత్తం , సోవణ్ణపాదుకాతి ఇమాని పఞ్చ రాజకకుధభణ్డాని అపనేసి. తేన వుత్తం "నిక్ఖిప్పా"తి. **పటిచ్ఛదన్తి** తమేవ రాజకకుధభణ్డం ఠపయిత్వా భణ్డాగారికస్స హత్థే దత్వా. **దాయపస్సస్మిన్తి** ఏవంనామకే ఉయ్యానే. **అథ కాలం అమఞ్ఞథాతి** అథ సో ఇదాని మే పఞ్హం పుచ్ఛితుం కాలోతి జాని. పాళియం పన "యథాకాల"న్తి ఆగతం, తస్స కాలానురూపేన పఞ్హపుచ్ఛనం అమఞ్ఞథాతి అత్థో. **పటిపజ్జథాతి** పటిపజ్జి. **పేచ్చాతి** పటిగన్త్వా, పరలోకస్స వా నామేతం, తస్మా పరలోకేతి అత్థో. **మయాతి**, భన్తే, మయా సుచరితధమ్మో అతిచిణ్ణో పితుఘాతకమ్మం కతం, తం మే అక్ఖాహి, కం గతిం పితుఘాతకా గచ్ఛన్తి, కతరస్మిం నిరయే పచ్చన్తీతి పుచ్ఛతి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో "తేన హి, మహారాజ, సుణోహీ"తి వత్వా ఓవాదం తావ అదాసి. సత్థా తమత్థం పకాసేన్తో ఆహ –

౭౮. "ఇసీ అవచ సంకిచ్చో, కాసీనం రట్ఠవడ్ఢనం;
ఆసీనం దాయపస్సస్మిం, మహారాజ సుణోహి మే.

౭౯. "ఉప్పథేన వజన్తస్స, యో మగ్గమనుసాసతి;
తస్స చే వచనం కయిరా, నాస్స మగ్గేయ్య కణ్టకో.

౮౦. "అధమ్మం పటిపన్నస్స, యో ధమ్మమనుసాసతి;
తస్స చే వచనం కయిరా, న సో గచ్ఛేయ్య దుగ్గతి"న్తి.

తత్థ **ఉప్పథేనాతి** చోరేహి పరియుట్ఠితమగ్గేన. **మగ్గమనుసాసతీతి** ఖేమమగ్గం అక్ఖాతి. **నాస్స మగ్గేయ్య కణ్టకోతి** తస్స ఓవాదకరస్స పురిసస్స ముఖం చోరకణ్టకో న పస్సేయ్య. **యో ధమ్మన్తి** యో సుచరితధమ్మం. **న సోతి** సో పురిసో నిరయాదిభేదం దుగ్గతిం న గచ్ఛేయ్య. ఉప్పథసదిసో హి, మహారాజ, అధమ్మో, ఖేమమగ్గసదిసో సుచరితధమ్మో, త్వం పన పుబ్బే "పితరం ఘాతేత్వా రాజా హోమీ"తి మయ్హం కథేత్వా మయా పటిబాహితో మమ వచనం అకత్వా పితరం ఘాతేత్వా ఇదాని సోచసి, పణ్డితానం ఓవాదం అకరోన్తో నామ చోరమగ్గపటిపన్నో వియ మహాబ్యసనం పాపుణాతీతి.

ఏవమస్స ఓవాదం దత్వా ఉపరి ధమ్మం దేసేన్తో ఆహ –

౮౧. "ధమ్మో పథో మహారాజ, అధమ్మో పన ఉప్పథో;
అధమ్మో నిరయం నేతి, ధమ్మో పాపేతి సుగ్గతిం.

౮౨. “అధమ్మచారినో రాజ, నరా విసమజీవినో;
యం గతిం పేచ్చ గచ్ఛన్తి, నిరయే తే సుణోహి మే.

౮౩. “సఞ్జీవో కాళసుత్తో చ, సఙ్ఘాతో ద్వే చ రోరువా;
అథాపరో మహావీచి, తాపనో చ పతాపనో.

౮౪. “ఇచ్చేతే అట్ఠ నిరయా, అక్ఖాతా దురతిక్కమా;
ఆకిణ్ణా లుద్దకమ్మేహి, పచ్చేకా సోళసుస్సదా.

౮౫. “కదరియతాపనా ఘోరా, అచ్చిమన్తో మహబ్భయా;
లోమహంసనరూపా చ, భేస్మా పటిభయా దుఖా.

౮౬. “చతుక్కణ్ణా చతుద్వారా, విభత్తా భాగసో మితా;
అయోపాకారపరియన్తా, అయసా పటికుజ్జితా.

౮౭. “తేసం అయోమయా భూమి, జలితా తేజసా యుతా;
సమన్తా యోజనసతం, ఫుటా తిట్ఠన్తి సబ్బదా.

౮౮. “ఏతే పతన్తి నిరయే, ఉద్ధంపాదా అవంసిరా;
ఇసీనం అతివత్తారో, సఞ్ఞతానం తపస్సినం.

౮౯. “తే భూనహునో పచ్చన్తి, మచ్ఛా బిలకతా యథా;
సంవచ్ఛరే అసఙ్ఖేయ్యే, నరా కిబ్బిసకారినో.

౯౦. “డయ్హమానేన గత్తేన, నిచ్చం సన్తరబాహిరం;
నిరయా నాధిగచ్ఛన్తి, ద్వారం నిక్ఖమనేసినో.

౯౧. “పురత్థిమేన ధావన్తి, తతో ధావన్తి పచ్ఛతో;
ఉత్తరేనపి ధావన్తి, తతో ధావన్తి దక్ఖిణం;
యం యఞ్హి ద్వారం గచ్ఛన్తి, తం తదేవ పిధీయరే.

౯౨. “బహూని వస్ససహస్సాని, జనా నిరయగామినో;
బాహా పగ్గయ్హ కన్దన్తి, పత్వా దుక్ఖం అనప్పకం.

౯౩. “ఆసీవిసంవ కుపితం, తేజస్సిం దురతిక్కమం;
న సాధురూపే ఆసీదే, సఞ్ఞతానం తపస్సినం.

౯౪. “అతికాయో మహిస్సాసో, అజ్జునో కేకకాధిపో;
సహస్సబాహు ఉచ్ఛిన్నో, ఇసిమాసజ్జ గోతమం.

౯౫. “అరజం రజసా వచ్ఛం, కిసం అవకిరియ దణ్డకీ;
తాలోవ మూలతో ఛిన్నో, స రాజా విభవఙ్గతో.

౯౬. “ఉపహచ్చ మనం మజ్ఝో, మాతఙ్గస్మిం యసస్సినే;
సపారిసజ్జో ఉచ్ఛిన్నో, మజ్ఝారఞ్ఞం తదా అహు.

౯౭. “కణ్హదీపాయనాసజ్జ, ఇసిం అన్ధకవేణ్డయో;
అఞ్ఞోఞ్ఞం ముసలా హన్త్వా, సమ్పత్తా యమసాధనం.

౯౮. “అథాయం ఇసినా సత్తో, అన్తలిక్ఖచరో పురే;
పావేక్ఖి పథవిం చేచ్చో, హీనత్తో పత్తపరియాయం.

౯౯. “తస్మా హి ఛన్దాగమనం, నప్పసంసన్తి పణ్డితా;
అదుట్ఠచిత్తో భాసేయ్య, గిరం సచ్చూపసంహితం.

౧౦౦.“మనసా చే పదుట్ఠేన, యో నరో పేక్ఖతే మునిం;
విజ్జాచరణసమ్పన్నం, గన్తా సో నిరయం అధో.

౧౦౧.“యే వుడ్ఢే పరిభాసన్తి, ఫరుసూపక్కమా జనా;
అనపచ్చా అదాయాదా, తాలవత్థు భవన్తి తే.

౧౦౨.“యో చ పబ్బజితం హన్తి, కతకిచ్చం మహేసినం;
స కాళసుత్తే నిరయే, చిరరత్తాయ పచ్చతి.

౧౦౩. “యో చ రాజా అధమ్మట్ఠో, రట్ఠవిద్ధంసనో మగో;
తాపయిత్వా జనపదం, తాపనే పేచ్చ పచ్చతి.

౧౦౪.“సో చ వస్ససహస్సాని, సతం దిబ్బాని పచ్చతి;
అచ్చిసఙ్ఘపరేతో సో, దుక్ఖం వేదేతి వేదనం.

౧౦౫.“తస్స అగ్గిసిఖా కాయా, నిచ్ఛరన్తి పభస్సరా;
తేజోభక్ఖస్స గత్తాని, లోమేహి చ నఖేహి చ.

౧౦౬.“డయ్హమానేన గత్తేన, నిచ్చం సన్తరబాహిరం;

దుక్ఖాభితున్నో నదతి, నాగో తుత్తట్టితో యథా.

౧౦౭. "యో లోభా పితరం హన్తి, దోసా వా పురిసాధమో;
స కాళసుత్తే నిరయే, చిరరత్తాయ పచ్చతి.

౧౦౮. "స తాదిసో పచ్చతి లోహకుమ్భియం, పక్కఞ్చ సత్తీహి హనన్తి నిత్తచం;
అన్ధం కరిత్వా ముత్తకరీసభక్ఖం, ఖారే నిముజ్జన్తి తథావిధం నరం.

౧౦౯. "తత్తం పక్కుథితమయోగుళఞ్చ, దీఘే చ ఫాలే చిరరత్తతాపితే;
విక్ఖమ్భమాదాయ విబన్ధరజ్జుభి, వివటే ముఖే సమ్పవిసన్తి రక్ఖసా.

౧౧౦. "సామా చ సోణా సబలా చ గిజ్ఝా, కాకోలసఙ్ఘా చ దిజా అయోముఖా;
సఙ్గమ్మ ఖాదన్తి విప్ఫన్దమానం, జివ్హం విభజ్జ విఘాసం సలోహితం.

౧౧౧. "తం దడ్ఢతాలం పరిభిన్నగత్తం, నిప్పోథయన్తా అనువిచరన్తి రక్ఖసా;
రతీ హి తేసం దుఖినో పనీతరే, ఏతాదిసస్మిం నిరయే వసన్తి;
యే కేచి లోకే ఇధ పేత్తిఘాతినో.

౧౧౨. "పుత్తో చ మాతరం హన్త్వా, ఇతో గన్త్వా యమక్ఖయం;
భుసమాపజ్జతే దుక్ఖం, అత్తకమ్మఫలూపగో.

౧౧౩. "అమనుస్సా అతిబలా, హన్తారం జనయన్తియా;
అయోమయేహి వాలేహి, పీళయన్తి పునప్పునం.

౧౧౪. "తమస్సవం సకా గత్తా, రుధిరం అత్తసమ్భవం;
తమ్బలోహవిలీనంవ, తత్తం పాయేన్తి మత్తిఘం.

౧౧౫. "జిగుచ్ఛం కుణపం పూతిం, దుగ్గన్ధం గూథకద్దమం;
పుబ్బలోహితసఙ్కాసం, రహదమోగయ్హ తిట్ఠతి.

౧౧౬. "తమేనం కిమయో తత్థ, అతికాయా అయోముఖా;
ఛవిం భేత్వాన ఖాదన్తి, సంగిద్ధా మంసలోహితే.

౧౧౭. "సో చ తం నిరయం పత్తో, నిముగ్గో సతపోరిసం;
పూతికం కుణపం వాతి, సమన్తా సతయోజనం.

౧౧౮. "చక్ఖుమాపి హి చక్ఖూహి, తేన గన్ధేన జీయతి;

ఏతాదిసం బ్రహ్మదత్త, మాతుఘో లభతే దుఖం.

౧౧౯.“ఖురధారమనుక్కమ్మ, తిక్ఖం దురభిసమ్భవం;

పతన్తి గబ్భపాతియో, దుగ్గం వేతరణిం నదిం.

౧౨౦.“అయోమయా సిమ్బలియో, సోళసఙ్గులకణ్టకా;

ఉభతో అభిలమ్బన్తి, దుగ్గం వేతరణిం నదిం.

౧౨౧.“తే అచ్చిమన్తో తిట్ఠన్తి, అగ్గిక్ఖన్ధావ ఆరకా;

ఆదిత్తా జాతవేదేన, ఉద్ధం యోజనముగ్గతా.

౧౨౨.“ఏతే వజన్తి నిరయే, తత్తే తిఖిణకణ్టకే;

నారియో చ అతిచారా, నరా చ పరదారగూ.

౧౨౩.“తే పతన్తి అధోక్ఖన్ధా, వివత్తా విహతా పుథూ;

సయన్తి వినివిద్ధఙ్గా, దీఘం జగ్గన్తి సబ్బదా.

౧౨౪.“తతో రత్యా వివసానే, మహతిం పబ్బతూపమం;

లోహకుమ్భిం పవజ్జన్తి, తత్తం అగ్గిసమూదకం.

౧౨౫.“ఏవం దివా చ రత్తో చ, దుస్సీలా మోహపారుతా;

అనుభోన్తి సకం కమ్మం, పుబ్బే దుక్కటమత్తనో.

౧౨౬.“యా చ భరియా ధనక్కీతా, సామికం అతిమఞ్ఞతి;

సస్సుం వా ససురం వాపి, జేట్ఠం వాపి ననన్దరం.

౧౨౭.“తస్సా వఙ్కేన జివ్హగ్గం, నిబ్బహన్తి సబన్ధనం;

స బ్యామమత్తం కిమినం, జివ్హం పస్సతి అత్తని;

విఞ్ఞాపేతుం న సక్కోతి, తాపనే పేచ్చ పచ్చతి.

౧౨౮.“ఓరబ్భికా సూకరికా, మచ్ఛికా మిగబన్ధకా;

చోరా గోఘాతకా లుద్దా, అవణ్ణే వణ్ణకారకా.

౧౨౯.“సత్తీహి లోహకూటేహి, నేత్తింసేహి ఉసూహి చ;

హఞ్ఞమానా ఖారనదిం, పపతన్తి అవంసిరా.

౧౩౦. “సాయం పాతో కూటకారీ, అయోకూటేహి హఞ్ఞతి;

తతో వస్తం దురత్తానం, పరేసం భుఞ్జరే సదా.

౧౩౧. "ధఙ్కా భేరణ్డకా గిజ్ఝా, కాకోలా చ అయోముఖా;

విప్ఫన్దమానం ఖాదన్తి, నరం కిబ్బిసకారకం.

౧౩౨. "యే మిగేన మిగం హన్తి, పక్ఖిం వా పన పక్ఖినా;

అసన్తో రజసా ఛన్నా, గన్తా తే నిరయుస్సద"న్తి.

తత్థ **ధమ్మో పథో**తి దసకుసలకమ్మపథధమ్మో ఖేమో అప్పటిభయో సుగతిమగ్గో. **విసమజీవినో**తి అధమ్మేన కప్పితజీవికా. **నిరయే తే**తి తే ఏతేసం నిబ్బత్తనిరయే కథేమి. **సుణోహి మే**తి మహాసత్తో రఞ్ఞా పితుఘాతకానం నిబ్బత్తనిరయం పుచ్ఛితోపి పఠమం తం అదస్సేత్వా అట్ఠ మహానిరయే సోళస చ ఉస్సదనిరయే దస్సేతుం ఏవమాహ. కింకారణా? పఠమఞ్హి తస్మిం దస్సియమానే రాజా ఫలితేన హదయేన తత్థేవ మరేయ్య, ఇమేసు పన నిరయేసు పచ్చమానసత్తే దిస్వా దిట్ఠానుగతికో హుత్వా "అహం వియ అఞ్ఞేపి బహూ పాపకమ్మినో అత్థి, అహం ఏతేసం అన్తరే పచ్చిస్సామీ"తి సఞ్జాతుపత్థమ్భో అరోగో భవిస్సతీతి తే పన నిరయే దస్సేన్తో మహాసత్తో పఠమం ఇద్ధిబలేన పథవిం ద్విధా కత్వా పచ్ఛా దస్సేసి.

తేసం వచనత్థో – నిరయపాలేహి పజ్జలితాని నానావుధాని గహేత్వా ఖణ్డాఖణ్డికం ఛిన్నా హీరం హీరం కతా నేరయికసత్తా పునప్పునం సఞ్జీవన్తి ఏత్థాతి **సఞ్జీవో**. నిరయపాలా పునప్పునం నదన్తా వగ్గన్తా పజ్జలితాని నానావుధాని గహేత్వా జలితాయ లోహపథవియం నేరయికే సత్తే అపరాపరం అనుబన్ధిత్వా పహరిత్వా జలితపథవియం పతితే జలితకాళసుత్తం పాతేత్వా జలితఫరసుం గహేత్వా సయం ఉన్నదన్తా మహన్తేన అట్టస్సరేన విరవన్తే అట్ఠంసే సోళసంసే కరోన్తా ఏత్థ తచ్ఛన్తీతి **కాళసుత్తో**. మహన్తా జలితఅయపబ్బతా ఘాతేన్తి ఏత్థాతి **సఙ్ఘాతో**. తత్థ కిర సత్తే నవయోజనాయ జలితాయ అయపథవియా యావ కటితో పవేసేత్వా నిచ్చలే కరోన్తి. అథ పురత్థిమతో జలితో అయపబ్బతో సముట్ఠాయ అసని వియ విరవన్తో ఆగన్త్వా తే సత్తే సణ్హకరణియం తిలే పిసన్తో వియ గన్త్వా పచ్ఛిమదిసాయ తిట్ఠతి, పచ్ఛిమదిసతో సముట్ఠితోపి తథేవ గన్త్వా పురత్థిమదిసాయ తిట్ఠతి. ద్వే పన ఏకతో సమాగన్త్వా ఉచ్ఛుయన్తే ఉచ్ఛుఖణ్డాని వియ పీళేన్తి. ఏవం తత్థ బహూని వస్ససతసహస్సాని దుక్ఖం అనుభోన్తి.

ద్వే చ రోరువాతి జాలరోరువో, ధూమరోరువో చాతి ద్వే. తత్థ జాలరోరువో కప్పేన సణ్ఠితాహి రత్తలోహజాలాహి పుణ్ణో, ధూమరోరువో ఖారధూమేన పుణ్ణో. తేసు జాలరోరువే పచ్చన్తానం నవహి వణ్ణముఖేహి జాలా పవిసిత్వా సరీరం దహన్తి, ధూమరోరువే పచ్చన్తానం నవహి వణముఖేహి ఖారధూమో పవిసిత్వా పిట్ఠం వియ సరీరం సేదేతి. ఉభయత్థపి పచ్చన్తా సత్తా మహావిరవం విరవన్తీతి ద్వేపి "రోరువా"తి వుత్తా. జాలానం వా పచ్చనసత్తానం వా తేసం దుక్ఖస్స వా వీచి అన్తరం నత్థి ఏత్థాతి అవీచి, మహన్తో అవీచి **మహావీచి**. తత్థ హి పురత్థిమాదీహి భిత్తీహి జాలా ఉట్ఠహిత్వా పచ్ఛిమాదీసు పటిహఞ్ఞతి, తా చ భిత్తియో వినివిజ్ఝిత్వా పురతో యోజనసతం గణ్హాతి. హేట్ఠా ఉట్ఠితా జాలా ఉపరి పటిహఞ్ఞతి, ఉపరి ఉట్ఠితా హేట్ఠా పటిహఞ్ఞతి. ఏవం తావేత్థ జాలానం వీచి నామ నత్థి. తస్స పన అన్తో యోజనసతం ఠానం ఖీరవల్లిపిట్ఠస్స పూరితనాళి వియ సత్తేహి నిరన్తరం పూరితం చతూహి ఇరియాపథేహి పచ్చన్తానం సత్తానం పమాణం నత్థి, న చ అఞ్ఞమఞ్ఞం బ్యాబాధేన్తి, సకట్ఠానేయేవ పచ్చన్తి. ఏవమేత్థ సత్తానం వీచి నామ నత్థి. యథా పన జివ్హగ్గే ఛ మధుబిన్దూని సత్తమస్స

తమ్బలోహబిన్దునో అనుదహనబలవతాయ అబ్బోహారికాని హోన్తి, తథా తత్థ అనుదహనబలవతాయ సేసా చ అకుసలవిపాకుపేక్ఖా అబ్బోహారికా హోన్తి, దుక్ఖమేవ నిరన్తరం పఞ్ఞాయతి. ఏవమేత్థ దుక్ఖస్స వీచి నామ నత్థి. స్వాయం సహ భిత్తీహి విక్ఖమ్భతో అట్ఠారసాధికతియోజనసతో, ఆవట్టతో పన చతుపణ్ణాసాధికనవయోజనసతో, సహ ఉస్సదేహి దస యోజనసహస్సాని. ఏవమస్స మహన్తతా వేదితబ్బా.

నిచ్చలే సత్తే తపతీతి **తాపనో**. అతివియ తాపేతీతి **పతాపనో**. తత్థ తాపనస్మిం తావ సత్తే తాలక్ఖన్ధప్పమాణే జలితఅయసూలే నిసీదాపేన్తి. తతో హేట్ఠా పథవీ జలతి, సూలాని జలన్తి, సత్తా జలన్తి. ఏవం సో నిరయో నిచ్చలే సత్తే తపతి. ఇతరస్మిం పన నిబ్బత్తసత్తే జలన్తేహి ఆవుధేహి పహరిత్వా జలితం అయపబ్బతం ఆరోపేన్తి. తేసం పబ్బతమత్థకే ఠితకాలే కమ్మపచ్చయో వాతో పహరతి. తే తత్థ సణ్ఠాతుం అసక్కోన్తా ఉద్ధంపాదా అధోసిరా పతన్తి. అథ హేట్ఠా అయపథవితో జలితాని అయసూలాని ఉట్ఠహన్తి. తే తాని మత్థకేనేవ పహరిత్వా తేసు వినివిద్ధసరీరా జలన్తా పచ్చన్తి. ఏవమేస అతివియ తాపేతీతి.

బోధిసత్తో పన ఏతే నిరయే దస్సేన్తో పఠమం సఞ్జీవం దస్సేత్వా తత్థ పచ్చన్తే నేరయికసత్తే దిస్వా మహాజనస్స మహాభయే ఉప్పన్నే తం అన్తరధాపేత్వా పున పథవిం ద్విధా కత్వా కాళసుత్తం దస్సేసి, తత్థపి పచ్చమానే సత్తే దిస్వా మహాజనస్స మహాభయే ఉప్పన్నే తమ్పి అన్తరధాపేసీతి ఏవం పటిపాటియా దస్సేసి. తతో రాజానం ఆమన్తేత్వా, “మహారాజ, తయా ఇమేసు అట్ఠసు మహానిరయేసు పచ్చమానే సత్తే దిస్వా అప్పమాదం కాతుం వట్టతీ”తి వత్వా పున తేసఞ్ఞేవ మహానిరయానం కిచ్చం కథేతుం ‘‘**ఇచ్చేతే**’’తిఆదిమాహ. తత్థ **అక్ఖాతా**తి మయా చ తుయ్హం కథితా, పోరాణకేహి చ కథితాయేవ. **ఆకిణ్ణా**తి పరిపుణ్ణా. **పచ్చేకా సోళసుస్సదా**తి ఏతేసం నిరయానం ఏకేకస్స చతూసు ద్వారేసు ఏకేకస్మిం చత్తారో చత్తారో కత్వా సోళస సోళస ఉస్సదనిరయాతి సబ్బేపి సతం అట్ఠవీసతి చ ఉస్సదనిరయా అట్ఠ చ మహానిరయాతి ఛత్తింసనిరయసతం. **కదరియతాపనా**తి సబ్బేతే కదరియానం తాపనా. బలవదుక్ఖతాయ **ఘోరా**. కమ్మనిబ్బత్తానం అచ్చీనం అత్థితాయ **అచ్చిమన్తో**. భయస్స మహన్తతాయ **మహబ్భయా**. దిట్ఠమత్తా వా సుతమత్తా వా లోమాని హంసన్తీతి **లోమహంసనరూపా చ**. భీసనతాయ **భేస్మా**. భయజననతాయ **పటిభయా**. సుఖాభావేన **దుఖా. చతుక్కణ్ణా**తి సబ్బేపి చతురస్సమఞ్జూససదిసా. **విభత్తా**తి చతుద్వారవసేన విభత్తా. **భాగసో మితా**తి ద్వారవీథీనం వసేన కోట్ఠాసే ఠపేత్వా మితా. **అయసా పటికుజ్జితా**తి సబ్బేపి నవయోజనికేన అయకపాలేన పటిచ్ఛన్నా. **ఫుటా తిట్ఠన్తీ**తి సబ్బేపి ఏత్తకం ఠానం అనుఫరిత్వా తిట్ఠన్తి.

ఉద్ధంపాదా అవంసిరాతి ఏవం తేసు తేసు నిరయేసు సమ్పరివత్తిత్వా పునప్పునం పతమానే సన్ధాయాహ. **అతివత్తారో**తి ఫరుసవాచాహి అతిక్కమిత్వా వత్తారో. మహానిరయేసు కిర యేభుయ్యేన ధమ్మికసమణబ్రాహ్మణేసు కతాపరాధావ పచ్చన్తి, తస్మా ఏవమాహ. **తే భూనహునో**తి తే ఇసీనం అతివత్తారో అత్తనో వుడ్ఢియా హతత్తా భూనహునో కోట్ఠాసకతా మచ్ఛా వియ పచ్చన్తి. **అసఙ్ఖేయ్యా**తి గణేతుం అసక్కుణేయ్యా. **కిబ్బిసకారినో**తి దారుణకమ్మకారినో. **నిక్ఖమనేసినో**తి నిరయా నిక్ఖమనం ఏసన్తాపి గవేసన్తాపి నిక్ఖమనద్వారం నాధిగచ్ఛన్తి. **పురత్థిమేనా**తి యదా తం ద్వారం అపారుతం హోతి, అథ తదభిముఖా ధావన్తి, తేసం తత్థ ఛవిఆదీని ఝాయన్తి. ద్వారసమీపం పత్తానఞ్చ తేసం తం పిధీయతి, పచ్ఛిమద్వారం అపారుతం వియ ఖాయతి. ఏస నయో సబ్బత్థ. **న సాధురూపే**తి వుత్తప్పకారం సప్పం వియ

సాధురూపే ఇసయో **న ఆసీదే,** న ఫరుసవచనేన కాయకమ్మేన వా ఘట్టేన్తో ఉపగచ్ఛేయ్య. కింకారణా? సఞ్ఞతానం తపస్సీనం ఆసాదితత్తా అట్ఠసు మహానిరయేసు మహాదుక్ఖస్స అనుభవితబ్బత్తా.

ఇదాని యే రాజానో తథారూపే ఆసాదేత్వా తం దుక్ఖం పత్తా, తే దస్సేతుం "**అతికాయో**"తిఆదిమాహ. తత్థ **అతికాయోతి** బలసమ్పన్నో మహాకాయో. **మహిస్సాసోతి** మహాధనుగ్గహో. **కేకకాధిపోతి** కేకకరట్ఠాధిపతి. **సహస్సబాహూతి** పఞ్చహి ధనుగ్గహసతేహి బాహుసహస్సేన ఆరోపేతబ్బం ధనుం ఆరోపనసమత్థతాయ సహస్సబాహు. **విభవఙ్గతోతి** వినాసం పత్తో. వత్థూని పన **సరభఙ్గజాతకే** (జా॰ ౨.౧౭.౫౦ ఆదయో) విత్థారితాని. **ఉపహచ్చ మనన్తి** అత్తనో చిత్తం పదూసేత్వా. **మాతఙ్గస్మిన్తి** మాతఙ్గపణ్డితే. వత్థు **మాతఙ్గజాతకే** (జా॰ ౧.౧౫.౧ ఆదయో) వణ్ణితం. **కణ్హదీపాయనాసజ్జాతి** కణ్హదీపాయనం ఆసజ్జ. **యమసాధనన్తి** నిరయపాలకరఞ్ఞో ఆణాపవత్తట్ఠానం. వత్థు **ఘటపణ్డితజాతకే** (జా॰ ౧.౧౦.౧౬౫ ఆదయో) విత్థారితం . **ఇసినాతి** కపిలతాపసేన. **పావేక్ఖీతి** పవిట్ఠో. **చేచ్చోతి** చేతియరాజా. **హీనత్తోతి** పరిహీనత్తభావో అన్తరహితఇద్ధి. **పత్తపరియాయన్తి** పరియాయం మరణకాలం పత్వా. వత్థు **చేతియజాతకే** (జా॰ ౧.౮.౪౫ ఆదయో) కథితం.

తస్మా హీతి యస్మా చిత్తవసికో హుత్వా ఇసీసు అపరజ్ఝిత్వా అట్ఠసు మహానిరయేసు పచ్చతి, తస్మా హి. **ఛన్దాగమనన్తి** ఛన్దాదిచతుబ్బిధమ్పి అగతిగమనం. **పదుట్ఠేనాతి** కుద్ధేన. **గన్తా సో నిరయం అధోతి** సో తేన అధోగమనియేన కమ్మేన అధోనిరయమేవ గచ్ఛతి. పాళియం పన "నిరయుస్సద"న్తి లిఖితం, తస్స ఉస్సదనిరయం గచ్ఛతీతి అత్థో. **వుద్ధేతి** వయోవుడ్ఢే చ గుణవుడ్ఢే చ. **అనపచ్చాతి** భవన్తరేపి అపచ్చం వా దాయాదం వా న లభన్తీతి అత్థో. **తాలవత్థూతి** దిట్ఠధమ్మేపి ఛిన్నమూలతాలో వియ మహావినాసం పత్వా నిరయే నిబ్బత్తన్తి. **యో చ పబ్బజితం హన్తీతి** యో బాలజనో సమణం హనతి. **చిరరత్తాయాతి** చిరం కాలం.

ఏవం మహాసత్తో ఇసివిహేఠకానం పచ్చననిరయే దస్సేత్వా ఉపరి అధమ్మికరాజూనం పచ్చననిరయే దస్సేన్తో "**యో చా**"తిఆదిమాహ. తత్థ **రట్ఠవిద్ధంసనోతి** ఛన్దాదివసేన గన్త్వా రట్ఠస్స విద్ధంసనో. **అచ్చిసఙ్ఘపరేతోతి** అచ్చిసమూహపరిక్ఖిత్తో. **తేజోభక్ఖస్సాతి** అగ్గిమేవ ఖాదన్తస్స. **గత్తానీతి** తిగావుతే సరీరే సబ్బఙ్గపచ్చఙ్గాని. **లోమేహి చ నఖేహి చాతి** ఏతేహి సద్ధిం సబ్బాని ఏకజాలాని హోన్తి. **తుత్తట్టితోతి** ఆనేఞ్జకారణం కారియమానో తుత్తేహి విద్ధో నాగో యథా నదతి.

ఏవం మహాసత్తో అధమ్మికరాజూనం పచ్చననిరయే దస్సేత్వా ఇదాని పితుఘాతకాదీనం పచ్చననిరయే దస్సేతుం "**యో లోభా**"తిఆదిమాహ. తత్థ **లోభాతి** యసధనలోభేన. **దోసా వాతి** దుట్ఠచిత్తతాయ వా. **నిత్తచన్తి** లోహకుమ్భియం బహూని వససహస్సాని పక్కం నీహరిత్వా తిగావుతమస్స సరీరం నిత్తచం కత్వా జలితాయ లోహపథవియం పాతేత్వా తిణ్హేహి అయసూలేహి కోట్టేత్వా చుణవిచుణ్ణం కరోన్తి. **అన్ధం కరిత్వాతి,** మహారాజ, తం పితుఘాతకం నిరయపాలా జలితలోహపథవియం ఉత్తానం పాతేత్వా జలితేహి అయసూలేహి అక్ఖీని భిన్దిత్వా అన్ధం కరిత్వా ముఖే ఉణ్హం ముత్తకరీసం పక్ఖిపిత్వా పలాలపీఠం వియ నం పరివత్తేత్వా కప్పేన సణ్ఠితే ఖారే లోహఉదకే నిముజ్జాపేన్తి. **తత్తం పక్కుథితమయోగుళఞ్చాతి** పున పక్కుథితం గూథకలలఞ్చేవ జలితఅయోగుళఞ్చ ఖాదాపేన్తి. సో పన తం ఆహరియమానం దిస్వా ముఖం పిధేతి. అథస్స దీఘే చిరతాపితే జలమానే ఫాలే ఆదాయ ముఖం విక్ఖమ్భేత్వా వివరిత్వా రజ్జుబద్ధం అయబలిసం ఖిపిత్వా జివ్హం నీహరిత్వా తస్మిం వివటే ముఖే తం అయోగుళం సమ్పవిసన్తి పక్ఖిపన్తి. **రక్ఖసాతి** నిరయపాలా.

సామా చాతి, మహారాజ, తస్స పితుఘాతకస్స జివ్హం బలిసేన నిక్కడ్ఢిత్వా అయసఙ్కుహి పథవియం నీహతం జివ్హం సామా సోణా సబలవణ్ణా సునఖా చ లోహతుణ్డా గిజ్ఝా చ కాకోలసఙ్ఘా చ అఞ్ఞే చ నానప్పకారా సకుణా సమాగన్త్వా ఆవుధేహి ఛిన్దన్తా వియ విభజ్జ కాకపదాకారేన కోట్ఠాసే కత్వా విప్ఫన్దమానం సలోహితం విఘాసం ఖాదన్తా వియ సత్తే భక్ఖయన్తీతి అత్థో. **తం దడ్ఢతాల**న్తి తం పితుఘాతకం ఝాయమానతాలం వియ జలితసరీరం. **పరిభిన్నగత్త**న్తి తత్థ తత్థ పరిభిన్నగత్తం. **నిప్పోథయన్తా**తి జలితేహి అయముగ్గరేహి పహరన్తా. **రతీ హి తేస**న్తి తేసం నిరయపాలానం సా రతి కీళా హోతి. **దుఖినో పనీతరే**తి ఇతరే పన నేరయికసత్తా దుక్ఖితా హోన్తి. **పేత్తిఘాతినో**తి పితుఘాతకా. ఇతి ఇమం పితుఘాతకానం పచ్చననిరయం దిస్వా రాజా భీతతసితో అహోసి.

అథ నం మహాసత్తో సమస్సాసేత్వా మాతుఘాతకానం పచ్చననిరయం దస్సేసి. **యమక్ఖయ**న్తి యమనివేసనం, నిరయన్తి అత్థో. **అత్తకమ్మఫలూపగో**తి అత్తనో కమ్మఫలేన ఉపగతో. **అమనుస్సా**తి నిరయపాలా. **హన్తారం జనయన్తియా**తి మాతుఘాతకం. **వాలేహీ**తి అయమకచివాలేహి వేఠేత్వా అయయన్తేన పీళయన్తి. **త**న్తి తం మాతుఘాతకం. **పాయేన్తీ**తి తస్స పీళియమానస్స రుహిరం గళిత్వా అయకపల్లం పూరేతి. అథ నం యన్తతో నీహరన్తి, తావదేవస్స సరీరం పాకతికం హోతి. తం పథవియం ఉత్తానం నిపజ్జాపేత్వా విలీనం తమ్బలోహం వియ పక్కుథితం లోహితం పాయేన్తి. **ఓగయ్హ తిట్ఠతీ**తి తం బహూని వస్ససహస్సాని అయయన్తేహి పీళేత్వా జేగుచ్ఛే దుగ్గన్ధే పటికూలే మహన్తే గూథకలలఆవాటే ఖిపన్తి, సో తం రహదం ఓగయ్హ ఓగాహిత్వా తిట్ఠతి. **అతికాయా**తి ఏకదోణికనావప్పమాణసరీరా. **అయోముఖా**తి అయసూచిముఖా. **ఛవిం భేత్వానా**తి ఛవిమాదిం కత్వా యావ అట్ఠిమ్పి భేత్వా అట్ఠిమిఞ్జమ్పి ఖాదన్తి. **సంగిద్ధా**తి గధితా ముచ్ఛితా. న కేవలఞ్చ ఖాదన్తేవ, అధోమగ్గాదీహి పన పవిసిత్వా ముఖాదీహి నిక్ఖమన్తి, వామపస్సాదీహి పవిసిత్వా దక్ఖిణపస్సాదీహి నిక్ఖమన్తి, సకలమ్పి సరీరం ఛిద్దావఛిద్దం కరోన్తి, సో తత్థ అతిదుక్ఖపరేతో విరవన్తో పచ్చతి. **సో చా**తి సో మాతుఘాతకో చ తం సతపోరిసం నిరయం పత్తో ససీసకో నిముగ్గోవ హోతి, తఞ్చ కుణపం సమన్తా యోజనసతం పూతికం హుత్వా వాయతి. **మాతుఘో**తి మాతుఘాతకో.

ఏవం మహాసత్తో మాతుఘాతకానం పచ్చననిరయం దస్సేత్వా పున గబ్భపాతకానం పచ్చననిరయం దస్సేన్తో గాథమాహ. **ఖురధారమనుక్కమ్మా**తి ఖురధారనిరయం అతిక్కమిత్వా. తత్థ కిర నిరయపాలా మహన్తమహన్తే ఖురే ఉపరి ధారే కత్వా సన్థరన్తి, తతో యాహి గబ్భపాతనఖరభేసజ్జాని పివిత్వా గబ్భా పాతితా, తా గబ్భపాతినియో ఇత్థియో జలితేహి ఆవుధేహి పోథేన్తా అనుబన్ధన్తి, తా తిఖిణఖురధారాసు ఖణ్డాఖణ్డికా హుత్వా పునప్పునం ఉట్ఠాయ తం దురభిసమ్భవం ఖురధారనిరయం అక్కమన్తియో అతిక్కమిత్వా నిరయపాలేహి అనుబద్ధా దుగ్గం దురతిక్కమం విసమం వేతరణిం నదిం పతన్తి. తత్థ కమ్మకారణం **నిమిజాతకే** (జా. ౨.౨౨.౪౨౧ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి.

ఏవం గబ్భపాతినీనం నిరయం దస్సేత్వా మహాసత్తో యత్థ పరదారికా చ అతిచారినియో చ పతన్తా పచ్చన్తి, తం కణ్టకసిమ్బలినిరయం దస్సేన్తో "**అయోమయా**"తిఆదిమాహ. తత్థ **ఉభతో అభిలమ్బన్తీ**తి వేతరణియా ఉభోసు తీరేసు తాసం సిమ్బలీనం సాఖా ఓలమ్బన్తి. **తే అచ్చిమన్తో**తి తే పజ్జలితసరీరా సత్తా అచ్చిమన్తో హుత్వా తిట్ఠన్తి. **యోజన**న్తి తిగావుతం తేసం సరీరం, తతో ఉట్ఠితజాలాయ పన సద్ధిం యోజనఉబ్బేధా హోన్తి. **ఏతే వజన్తీ**తి తే పరదారికా సత్తా నానావిధేహి ఆవుధేహి కోట్టియమానా ఏతే సిమ్బలినిరయే అభిరుహన్తి. **తే పతన్తీ**తి తే బహూని వస్ససహస్సాని రుక్ఖవిటపేసు లగ్గా ఝాయిత్వా పున నిరయపాలేహి ఆవుధేహి విహతా వివత్తా హుత్వా పరివత్తిత్వా అధోసీసకా పతన్తి. **పుథూ**తి బహూ.

వినివిద్ధఙ్గాతి తేసం తతో పతనకాలే హేట్ఠా అయపథవితో సూలాని ఉట్ఠహిత్వా తేసం మత్థకం పటిచ్ఛన్తి, తాని తేసం అధోమగ్గేన నిక్ఖమన్తి, తే ఏవం సూలేసు విద్ధసరీరా చిరరత్తా సయన్తి. **దీఘన్తి** సుపినేపి నిద్దం అలభన్తా దీఘరత్తం జగ్గన్తీతి అత్థో. **రత్యా వివసానే**తి రత్తీనం అచ్చయేన, చిరకాలాతిక్కమేనాతి అత్థో . **పవజ్జన్తీ**తి సట్ఠియోజనికం జలితం లోహకుమ్భిం కప్పేన సణ్ఠితం జలితతమ్బలోహరసపుణ్ణం లోహకుమ్భిం నిరయపాలేహి ఖిత్తా పచ్చన్తి. **దుస్సీలా**తి పరదారికా.

ఏవం మహాసత్తో పరదారికఅతిచారికానం పచ్చనసిమ్బలినిరయం దస్సేత్వా ఇతో పరం సామికవత్తసస్సుససురవత్తాదీని అపూరేన్తీనం పచ్చనట్ఠానం పకాసేన్తో ''**యా చా**''తిఆదిమాహ. తత్థ **అతిమఞ్ఞతీ**తి **భిసజాతకే** (జా. ౧.౧౪.౭౮ ఆదయో) వుత్తం సామికవత్తం అకరోన్తీ అతిక్కమిత్వా మఞ్ఞతి. **జేట్ఠం వా**తి సామికస్స జేట్ఠభాతరం. **ననన్దర**న్తి సామికస్స భగినిం. ఏతేసమ్పి హి అఞ్ఞతరస్స హత్థపాదపిట్ఠిపరికమ్మన్హాపనభోజనాదిభేదం వత్తం అపూరేన్తీ తేసు హిరోత్తప్పం అనుపట్ఠపేన్తీ తే అతిమఞ్ఞతి నామ, సాపి నిరయే నిబ్బత్తి. **వఙ్కేనా**తి తస్సా సామికవత్తాదీనం అపరిపూరికాయ సామికాదయో అక్కోసిత్వా పరిభాసిత్వా నిరయే నిబ్బత్తాయ లోహపథవియం నిపజ్జాపేత్వా అయసఙ్కునా ముఖం వివరిత్వా బలిసేన జివ్హగ్గం నిబ్బహన్తి, రజ్జుబన్ధనేన సబన్ధనం కడ్ఢన్తి. **కిమిన**న్తి కిమిభరితం. ఇదం వుత్తం హోతి – మహారాజ, సో నేరయికసత్తో ఏవం నిక్కడ్ఢితం అత్తనో బ్యామేన బ్యామమత్తం జివ్హం ఆవుధేహి కోట్టితకోట్టితట్ఠానే సఞ్జాతేహి మహాదోణిప్పమాణేహి కిమీహి భరితం పస్సతి. **విఞ్ఞాపేతుం న సక్కోతీ**తి నిరయపాలే యాచితుకామోపి కిఞ్చి వత్తుం న సక్కోతి. **తాపనే**తి ఏవం సా తత్థ బహూని వస్ససహస్సాని పచ్చిత్వా పున తాపనమహానిరయే పచ్చతి.

ఏవం మహాసత్తో సామికవత్తసస్సుససురవత్తాదీని అపూరేన్తీనం పచ్చననిరయం దస్సేత్వా ఇదాని సూకరికాదీనం పచ్చననిరయే దస్సేన్తో ''**ఓరబ్భికా**''తిఆదిమాహ . తత్థ **అవణ్ణే వణ్ణకారకా**తి పేసుఞ్ఞకారకా. **ఖారనది**న్తి ఏతే ఓరబ్భికాదయో ఏతేహి సత్తిఆదీహి హఞ్ఞమానా వేతరణిం నదిం పతన్తీతి అత్థో. సేసాని ఓరబ్భికాదీనం పచ్చనట్ఠానాని నిమిజాతకే ఆవి భవిస్సన్తి. **కుటకారీ**తి కూటవినిచ్ఛయస్స చేవ తులాకూటాదీనఞ్చ కారకే సన్ధాయేతం వుత్తం. తత్థ కూటవినిచ్ఛయకూటట్టకారకకూటఅగ్ఘాపనికానం పచ్చననిరయా నిమిజాతకే ఆవి భవిస్సన్తి. **వన్త**న్తి వమితకం. **దురత్తాన**న్తి దుగ్గతత్తభావానం. ఇదం వుత్తం హోతి – మహారాజ, తే దురత్తభావా సత్తా అయకూటేహి మత్థకే భిజ్జమానే వమన్తి, తతో తం వన్తం జలితఅయకపల్లేహి తేసు ఏకచ్చానం ముఖే ఖిపన్తి , ఇతి తే పరేసం వన్తం భుఞ్జన్తి నామ. **భేరణ్డకా**తి సిఙ్గాలా. **విప్ఫన్దమాన**న్తి అధోముఖం నిపజ్జాపితం నిక్కడ్ఢితజివ్హం ఇతో చితో చ విప్ఫన్దమానం. **మిగేనా**తి ఓకచారకమిగేన. **పక్ఖినా**తి తథారూపేనేవ. **గన్తా తే**తి గన్తారో తే. **నిరయుస్సద**న్తి ఉస్సదనిరయం. పాళియం పన "నిరయం అధో"తి లిఖితం. అయం పన నిరయో నిమిజాతకే ఆవి భవిస్సతీతి.

ఇతి మహాసత్తో ఏత్తకే నిరయే దస్సేత్వా ఇదాని దేవలోకవివరణం కత్వా రఞ్ఞో దేవలోకే దస్సేన్తో ఆహ –

౧౩౩. "సన్తో చ ఉద్ధం గచ్ఛన్తి, సుచిణ్ణేనిధ కమ్మునా;
సుచిణ్ణస్స ఫలం పస్స, సఇన్దా దేవా సబ్రహ్మకా.

౧౩౪. ''తం తం బ్రూమి మహారాజ, ధమ్మం రట్ఠపతీ చర;
తథా రాజ చరాహి ధమ్మం, యథా తం సుచిణ్ణం నానుతప్పేయ్య పచ్ఛా"తి.

తత్థ **సన్తో**తి కాయాదీహి ఉపసన్తా. **ఉద్ధన్తి** దేవలోకం. **సఇన్దా**తి తత్థ తత్థ ఇన్దేహి సద్ధిం. మహాసత్తో హిస్స చాతుమహారాజాదికే దేవే దస్సేన్తో, "మహారాజ, చాతుమహారాజికే దేవే పస్స, చత్తారో మహారాజానో పస్స, తావతింసే పస్స, సక్కం పస్సా"తి ఏవం సబ్బేపి సఇన్దకే సబ్రహ్మకే చ దేవే దస్సేన్తో "ఇదమ్పి సుచిణ్ణస్స ఫలం ఇదమ్పి ఫల"న్తి దస్సేసి. **తం తం బ్రూమీ**తి తస్మా తం భణామి. **ధమ్మ**న్తి ఇతో పట్ఠాయ పాణాతిపాతాదీని పఞ్చ వేరాని పహాయ దానాదీని పుఞ్ఞాని కరోహీతి. **యథా తం సుచిణ్ణం నానుతప్పేయ్యా**తి యథా తం దానాదిపుఞ్ఞకమ్మం సుచిణ్ణం పితుఘాతకమ్మపచ్చయం విప్పటిసారం పటిచ్ఛాదేతుం సమత్థతాయ తం నానుతప్పేయ్య, తథా తం సుచిణ్ణం చర, బహుం పుఞ్ఞం కరోహీతి అత్థో.

సో మహాసత్తస్స ధమ్మకథం సుత్వా తతో పట్ఠాయ అస్సాసం పటిలభి. బోధిసత్తో పన కిఞ్చి కాలం తత్థ వసిత్వా అత్తనో వసనట్ఠానఞ్ఞేవ గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస మయా అస్సాసితోయేవా"తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి "తదా రాజా అజాతసత్తు అహోసి, ఇసిగణో బుద్ధపరిసా, సంకిచ్చపణ్డితో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సంకిచ్చజాతకవణ్ణనా దుతియా.

జాతకుద్దానం –

అథ సట్ఠినిపాతమ్హి, సుణాథ మమ భాసితం;
జాతకసవ్హయనో పవరో, సోణకఅరిన్దమసవ్హయనో;
తథా వుత్తరథేసభకిచ్చవరోతి.

సట్ఠినిపాతవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨౦. సత్తతినిపాతో

[౫౩౧] ౧. కుసజాతకవణ్ణనా

ఇదం తే రట్ఠన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకో కిర సావత్థివాసీ కులపుత్తో సాసనే ఉరం దత్వా పబ్బజితో ఏకదివసం సావత్థియం పిణ్డాయ చరన్తో ఏకం అలఙ్కతఇత్థిం దిస్వా సుభనిమిత్తగ్గాహవసేన ఓలోకేత్వా కిలేసాభిభూతో అనభిరతో విహాసి దీఘకేసనఖో కిలిట్ఠచీవరో ఉప్పణ్డుప్పణ్డుకజాతో ధమనిసన్థతగత్తో. యథా హి దేవలోకా చవనధమ్మానం దేవపుత్తానం పఞ్చ పుబ్బనిమిత్తాని పఞ్ఞాయన్తి, మాలా మిలాయన్తి, వత్థాని కిలిస్సన్తి, సరీరే దుబ్బణ్ణియం ఓక్కమతి, ఉభోహి కచ్ఛేహి సేదా ముచ్చన్తి, దేవో దేవాసనే నాభిరమతి, ఏవమేవ సాసనా చవనధమ్మానం ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖూనం పఞ్చ పుబ్బనిమిత్తాని పఞ్ఞాయన్తి, సద్ధాపుప్ఫాని మిలాయన్తి, సీలవత్థాని కిలిస్సన్తి, సరీరే మఙ్కుతాయ చేవ అయసవసేన చ దుబ్బణ్ణియం ఓక్కమతి, కిలేససేదా ముచ్చన్తి, అరఞ్ఞరుక్ఖమూలసుఞ్ఞాగారేసు నాభిరమన్తి. తస్సపి తాని పఞ్ఞాయింసు. అథ నం భిక్ఖూ సత్థు సన్తికం నేత్వా “అయం, భన్తే, ఉక్కణ్ఠితో”తి దస్సేసుం. సత్థా “సచ్చం కిర త్వం, భిక్ఖు, ఉక్కణ్ఠితోసీ”తి తం పుచ్ఛిత్వా “సచ్చం, భన్తే”తి వుత్తే “మా, భిక్ఖు, కిలేసవసికో హోహి, మాతుగామో నామేస పాపో, తస్మిం పటిబద్ధచిత్తతం వినోదేహి, సాసనే అభిరమ, మాతుగామే పటిబద్ధచిత్తతాయ హి తేజవన్తోపి పోరాణకపణ్డితా నిత్తేజా హుత్వా అనయబ్యసనం పాపుణింసూ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే మల్లరట్ఠే కుసావతీరాజధానియం ఓక్కాకో నామ రాజా ధమ్మేన సమేన రజ్జం కారేసి. తస్స సోళసన్నం ఇత్థిసహస్సానం జేట్ఠికా సీలవతీ నామ అగ్గమహేసీ అహోసి, సా నేవ పుత్తం, న ధీతరం లభి. అథస్స నాగరా చేవ రట్ఠవాసినో చ రాజనివేసనద్వారే సన్నిపతిత్వా “రట్ఠం నస్సిస్సతి, రట్ఠం నస్సిస్సతీ”తి ఉపక్కోసింసు. రాజా సీహపఞ్జరం ఉగ్ఘాటేత్వా “మయి రజ్జం కారేన్తే అధమ్మకారో నామ నత్థి, కస్మా ఉపక్కోసథా”తి పుచ్ఛి. “సచ్చం, దేవ, అధమ్మకారో నామ నత్థి, అపిచ వంసానురక్ఖకో పన వో పుత్తో నత్థి, అఞ్ఞో రజ్జం గహేత్వా రట్ఠం నాసేస్సతి, తస్మా ధమ్మేన రజ్జం కారేతుం సమత్థం పుత్తం పత్థేథా”తి. “పుత్తం పత్థేన్తో కిం కరోమీ”తి? “పఠమం తావ ఏకం సత్తాహం చుల్లనాటకం ధమ్మనాటకం కత్వా విస్సజ్జేథ, సచే సా పుత్తం లభిస్సతి, సాధు, నో చే, అథ మజ్ఝిమనాటకం విస్సజ్జేథ, తతో జేట్ఠనాటకం, అవస్సం ఏత్తకాసు ఇత్థీసు ఏకా పుఞ్ఞవతీ పుత్తం లభిస్సతీ”తి. రాజా తేసం వచనేన తథా కత్వా సత్త దివసే యథాసుఖం అభిరమిత్వా ఆగతాగతం పుచ్ఛి – “కచ్చి వో పుత్తో లద్ధో”తి? సబ్బా “న లభామ, దేవా”తి ఆహంసు. రాజా “న మే పుత్తో ఉప్పజ్జిస్సతీ”తి అనత్తమనో అహోసి. నాగరా పున తథేవ ఉపక్కోసింసు. రాజా “కిం ఉపక్కోసథ, మయా తుమ్హాకం వచనేన నాటకాని విస్సట్ఠాని, ఏకాపి పుత్తం న లభతి, ఇదాని కిం కరోమా”తి ఆహ. “దేవ, ఏతా దుస్సీలా భవిస్సన్తి నిప్పుఞ్ఞా, నత్థి ఏతాసం పుత్తలాభాయ పుఞ్ఞం, తుమ్హే ఏతాసు పుత్తం అలభన్తీసుపి మా అప్పోస్సుక్కతం ఆపజ్జథ, అగ్గమహేసీ వో సీలవతీ దేవీ సీలసమ్పన్నా, తం విస్సజ్జేథ, తస్సా పుత్తో ఉప్పజ్జిస్సతీ”తి.

సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా “ఇతో కిర సత్తమే దివసే రాజా సీలవతిం దేవిం ధమ్మనాటకం కత్వా విస్సజ్జేస్సతి, పురిసా సన్నిపతన్తూ”తి భేరిం చరాపేత్వా సత్తమే దివసే దేవిం అలఙ్కారాపేత్వా రాజనివేసనా ఓతారేత్వా విస్సజ్జేసి. తస్సా సీలతేజేన సక్కస్స భవనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సక్కో “కిం ను ఖో”తి ఆవజ్జేన్తో దేవియా పుత్తపత్థనభావం ఞత్వా “ఏతిస్సా మయా పుత్తం దాతుం వట్టతి, అత్థి ను ఖో దేవలోకే ఏతిస్సా అనుచ్ఛవికో పుత్తో”తి ఉపధారేన్తో బోధిసత్తం అద్దస. సో కిర తదా తావతింసభవనే ఆయుం ఖేపేత్వా ఉపరిదేవలోకే నిబ్బత్తితుకామో అహోసి. సక్కో తస్స విమానద్వారం గన్త్వా తం

పక్కోసిత్వా, “మారిస, తయా మనుస్సలోకం గన్త్వా ఓక్కాకరఞ్ఞో అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హితుం వట్టతీ”తి సమ్పటిచ్ఛాపేత్వా అపరమ్పి దేవపుత్తం “త్వమ్పి ఏతిస్సా ఏవ పుత్తో భవిస్ససీ”తి వత్వా “మా ఖో పనస్సా కోచి సీలం భిన్దతూ”తి మహల్లకబ్రాహ్మణవేసేన రఞ్ఞో నివేసనద్వారం అగమాసి.

మహాజనోపి న్హాతో అలఙ్కతో “అహం దేవిం గణ్హిస్సామి, అహం దేవిం గణ్హిస్సామీ”తి రాజద్వారే సన్నిపతిత్వా సక్కఞ్చ దిస్వా “త్వం కస్మా ఆగతోసీ”తి పరిహాసమకాసి. సక్కో “కిం మం తుమ్హే గరహథ, సచేపి మే సరీరం జిణ్ణం, రాగో పన న జీరతి, సచే సీలవతిం లభిస్సామి, ఆదాయ నం గమిస్సామీతి ఆగతోమ్హీ”తి వత్వా అత్తనో ఆనుభావేన సబ్బేసం పురతోవ అట్ఠాసి. అఞ్ఞో కోచి తస్స తేజేన పురతో భవితుం నాసక్ఖి. సో తం సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితం నివేసనా నిక్ఖమన్తిఞ్ఞేవ హత్థే గహేత్వా పక్కామి. అథ నం తత్థ తత్థ ఠితా గరహింసు “పస్సథ, భో, మహల్లకబ్రాహ్మణో ఏవం ఉత్తమరూపధరం దేవిం ఆదాయ గచ్ఛతి, అత్తనో యుత్తం న జానాతీ”తి. దేవీపి “మహల్లకో మం గహేత్వా గచ్ఛతీ”తి న అట్టీయతి న హరాయతి. రాజాపి వాతపానే ఠత్వా “కో ను ఖో దేవిం గహేత్వా గచ్ఛతీ”తి ఓలోకేన్తో తం దిస్వా అనత్తమనో అహోసి.

సక్కో తం ఆదాయ నగరద్వారతో నిక్ఖమిత్వా ద్వారసమీపే ఏకం ఘరం మాపేసి వివటద్వారం పఞ్ఞత్తకట్ఠత్థరికం. అథ నం సా “ఇదం తే నివేసన”న్తి పుచ్ఛి. సో “ఆమ, భద్దే, పుబ్బే పనాహం ఏకో, ఇదానిమ్హా మయం ద్వే జనా, అహం భిక్ఖాయ చరిత్వా తణ్డులాదీని ఆహరిస్సామి, త్వం ఇమిస్సా కట్ఠత్థరికాయ నిపజ్జాహీ”తి వత్వా తం ముదునా హత్థేన పరామసన్తో దిబ్బసమ్ఫస్సం ఫరాపేత్వా తత్థ నిపజ్జాపేసి. సా దిబ్బసమ్ఫస్సఫరణేన సఞ్ఞం విస్సజ్జేసి. అథ నం అత్తనో ఆనుభావేన తావతింసభవనం నేత్వా అలఙ్కతవిమానే దిబ్బసయనే నిపజ్జాపేసి. సా సత్తమే దివసే పబుజ్ఝిత్వా తం సమ్పత్తిం దిస్వా “న సో బ్రాహ్మణో మనుస్సో, సక్కో భవిస్సతీ”తి అఞ్ఞాసి. సక్కోపి తస్మిం సమయే పారిచ్ఛత్తకమూలే దిబ్బనాటకపరివుతో నిసిన్నో అహోసి. సా సయనా ఉట్ఠాయ తస్స సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. అథ నం సక్కో “వరం తే, దేవి, దదామి, గణ్హాహీ”తి ఆహ. “తేన హి, దేవ, ఏకం పుత్తం మే దేహీ”తి. “దేవి, తిట్ఠతు ఏకో పుత్తో, అహం తే ద్వే పుత్తే దస్సామి. తేసు పన ఏకో పఞ్ఞవా భవిస్సతి విరూపవా, ఏకో రూపవా న పఞ్ఞవా. తేసు కతరం పఠమం ఇచ్ఛసీ”తి? “పఞ్ఞవన్తం, దేవా”తి. సో “సాధూ”తి వత్వా తస్సా కుసతిణం దిబ్బవత్థం దిబ్బచన్దనం పారిచ్ఛత్తకపుప్ఫం కోకనుదఞ్చ నామ వీణం దత్వా తం ఆదాయ రఞ్ఞో సయనఘరం పవిసిత్వా రఞ్ఞా సద్ధిం ఏకసయనే నిపజ్జాపేత్వా అఙ్గుట్ఠకేన తస్సా నాభిం పరామసి. తస్మిం ఖణే బోధిసత్తో తస్సా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హి. సక్కోపి సకట్ఠానమేవ గతో. పణ్డితా దేవీ గబ్భస్స పతిట్ఠితభావం జాని.

అథ నం పబుద్ధో రాజా దిస్వా, “దేవి, కేన నీతాసీ”తి పుచ్ఛి. “సక్కేన, దేవా”తి. “అహం పచ్చక్ఖతో ఏకం మహల్లకబ్రాహ్మణం తం ఆదాయ గచ్ఛన్తం అద్దసం, కస్మా మం వఞ్చేసీ”తి? “సద్దహథ, దేవ, సక్కో మం గహేత్వా దేవలోకం నేసీ”తి. “న సద్దహామి, దేవీ”తి. అథస్స సా సక్కదత్తియం కుసతిణం దస్సేత్వా “సద్దహథా”తి ఆహ. రాజా “కుసతిణం నామ యతో కుతోచి లబ్భతీ”తి న సద్దహి. అథస్స సా దిబ్బవత్థాదీని దస్సేసి. రాజా తాని దిస్వా సద్దహిత్వా, “భద్దే, సక్కో తావ తం నేతు, పుత్తో పన తే లద్ధో”తి పుచ్ఛి. “లద్ధో మహారాజ, గబ్భో మే పతిట్ఠితో”తి. సో తుట్ఠో తస్సా గబ్భపరిహారం అదాసి . సా దసమాసచ్చయేన పుత్తం విజాయి, తస్స అఞ్ఞం నామం అకత్వా కుసతిణనామమేవ అకంసు. కుసకుమారస్స పదసా గమనకాలే ఇతరో దేవపుత్తో తస్సా కుచ్ఛియం పటిసన్ధిం గణ్హి. సా దసమాసే పరిపుణ్ణే పుత్తం విజాయి, తస్స “జయమ్పతీ”తి నామం కరింసు. తే మహన్తేన యసేన వడ్ఢింసు. బోధిసత్తో పఞ్ఞవా ఆచరియస్స సన్తికే కిఞ్చి సిప్పం అనుగ్గహేత్వా అత్తనోవ పఞ్ఞాయ సబ్బసిప్పేసు నిప్ఫత్తిం పాపుణి.

అథస్స సోళసవస్సకాలే రాజా రజ్జం దాతుకామో దేవిం ఆమన్తేత్వా "భద్దే, పుత్తస్స తే రజ్జం దత్వా నాటకాని ఉపట్ఠపేస్సామ, మయం జీవన్తాయేవ నం రజ్జే పతిట్ఠితం పస్సిస్సామ, సకలజమ్బుదీపే ఖో పన యస్స రఞ్ఞో ధీతరం ఇచ్ఛతి, తమస్స ఆనేత్వా అగ్గమహేసిం కరిస్సామ, చిత్తమస్స జానాహి, కతరం రాజధీతరం రోచేసీ"తి ఆహ. సా "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా "కుమారస్స ఇమం పవత్తిం ఆరోచేత్వా చిత్తం జానాహీ"తి ఏకం పరిచారికం పేసేసి. సా గన్త్వా తస్స తం పవత్తిం ఆరోచేసి. తం సుత్వా మహాసత్తో చిన్తేసి – "అహం న రూపవా, రూపసమ్పన్నా రాజధీతా ఆనీతాపి మం దిస్వా 'కిం మే ఇమినా విరూపేనా'తి పలాయిస్సతి ఇతి నో లజ్జితబ్బకం భవిస్సతి, కిం మే ఘరావాసేన, ధరమానే మాతాపితరో ఉపట్ఠహిత్వా తేసం అచ్చయేన నిక్ఖమిత్వా పబ్బజిస్సామీ"తి. సో "మయ్హం నేవ రజ్జేనత్థో, న నాటకేహి, అహం మాతాపితూనం అచ్చయేన పబ్బజిస్సామీ"తి ఆహ. సా గన్త్వా తస్స కథం దేవియా ఆరోచేసి, దేవీపి రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా అనత్తమనో హుత్వా పున కతిపాహచ్చయేన సాసనం పేసేసి. సోపి పటిబాహతియేవ. ఏవం యావతతియం పటిబాహిత్వా చతుత్థవారే చిన్తేసి – "మాతాపితూహి సద్ధిం ఏకన్తేన పటిపక్ఖభావో నామ న యుత్తో, ఏకం ఉపాయం కరిస్సామీ"తి.

సో కమ్మారజేట్ఠకం పక్కోసాపేత్వా బహుం సువణ్ణం దత్వా "ఏకం ఇత్థిరూపకం కరోహీ"తి ఉయ్యోజేత్వా తస్మిం పక్కన్తే అఞ్ఞం సువణ్ణం గహేత్వా సయమ్పి ఇత్థిరూపకం అకాసి. బోధిసత్తానఞ్హి అధిప్పాయో నామ సమిజ్ఝతి. తం సువణ్ణరూపకం జివ్హాయ అవణ్ణనీయసోభం అహోసి. అథ నం మహాసత్తో ఖోమం నివాసాపేత్వా సిరిగబ్భే ఠపాపేసి. సో కమ్మారజేట్ఠకేన ఆభతరూపకం దిస్వా తం గరహిత్వా "గచ్ఛ అమ్హాకం సిరిగబ్భే ఠపితరూపకం ఆహరా"తి ఆహ. సో సిరిగబ్భం పవిట్ఠో తం దిస్వా "కుమారేన సద్ధిం అభిరమితుం ఏకా దేవచ్ఛరా, ఆగతా భవిస్సతీ"తి హత్థం పసారేతుం అవిసహన్తో నిక్ఖమిత్వా "దేవ, సిరిగబ్భే అయ్యా ఏకికావ ఠితా, ఉపగన్తుం న సక్కోమీ"తి ఆహ. "తాత, గచ్ఛ, సువణ్ణరూపకం ఏతం, ఆహరా"తి పున పేసితో ఆహరి. కుమారో కమ్మారేన కతం రూపకం సువణ్ణగబ్భే నిక్ఖిపాపేత్వా అత్తనా కతం అలఙ్కారాపేత్వా రథే ఠపాపేత్వా "ఏవరూపం లభన్తో గణ్హామీ"తి మాతు సన్తికం పహిణి.

సా అమచ్చే పక్కోసాపేత్వా, "తాతా, మయ్హం పుత్తో మహాపుఞ్ఞో సక్కదత్తియో అనుచ్ఛవికం కుమారికం లభిస్సతి, తుమ్హే ఏవరూపం లభన్తా గణ్హేయ్యాథ, ఇమం రూపకం పటిచ్ఛన్నయానే ఠపేత్వా సకలజమ్బుదీపం చరన్తా యస్స రఞ్ఞో ఏవరూపం ధీతరం పస్సథ, తస్సేతం దత్వా 'ఓక్కాకరాజా తుమ్హేహి సద్ధిం ఆవాహం కరిస్సతీ'తి దివసం వవత్థపేత్వా ఆగచ్ఛథా"తి ఆహ. తే "సాధూ"తి తం ఆదాయ మహన్తేన పరివారేన నిక్ఖమిత్వా విచరన్తా యం రాజధానిం పాపుణన్తి, తత్థ సాయన్హసమయే మహాజనస్స సమోసరణట్ఠానే తం రూపకం వత్థపుప్ఫాలఙ్కారేహి అలఙ్కరిత్వా సువణ్ణసివికం ఆరోపేత్వా తిత్థమగ్గే ఠపేత్వా అమచ్చా సయం పటిక్కమిత్వా ఆగతాగతానం కథాసవనత్థం ఏకమన్తే తిట్ఠన్తి. మహాజనో తం ఓలోకేత్వా "సువణ్ణరూపక"న్తి సఞ్ఞం అకత్వా "అయం మనుస్సిత్థీ సమానాపి దేవచ్ఛరపటిభాగా అతివియ సోభతి, కిం ను ఖో ఏత్థ ఠితా, కుతో వా ఆగతా, అమ్హాకం నగరే ఏవరూపా నత్థీ"తి వణ్ణేన్తో పక్కమతి. తం సుత్వా అమచ్చా "సచే ఇధ ఏవరూపా దారికా భవేయ్య, 'అసుకా రాజధీతా వియ అసుకా అమచ్చధీతా వియా'తి వదేయ్యుం, అద్ధా ఇధ ఏవరూపా నత్థీ"తి తం ఆదాయ అఞ్ఞం నగరం గచ్ఛన్తి.

తే ఏవం విచరన్తా అనుపుబ్బేన మద్దరట్ఠే సాగలనగరం సమ్పాపుణింసు. తత్థ మద్దరఞ్ఞో అట్ఠ ధీతరో ఉత్తమరూపధరా దేవచ్ఛరపటిభాగా, తాసం సబ్బజేట్ఠికా పభావతీ నామ. తస్సా సరీరతో బాలసూరియస్స పభా వియ పభా నిచ్ఛరన్తి, అన్ధకారేపి చతుహత్థే అన్తోగబ్భే పదీపకిచ్చం నత్థి, సబ్బో గబ్భో ఏకోభాసోవ హోతి. ధాతీ పనస్సా ఖుజ్జా, సా పభావతిం

భోజేత్వా తస్సా సీసన్హాపనత్థం అట్ఠహి వణ్ణదాసీహి అట్ఠ ఘటే గాహాపేత్వా సాయన్హసమయే ఉదకత్థాయ గచ్ఛన్తీ తిత్థమగ్గే ఠితం తం రూపకం దిస్వా "పభావతీ"తి సఞ్ఞాయ "అయం దుబ్బినీతా 'సీసం న్హాయిస్సామీ'తి అమ్హే ఉదకత్థాయ పేసేత్వా పఠమతరం ఆగన్త్వా తిత్థమగ్గే ఠితా"తి కుజ్ఝిత్వా "అరే కులలజ్జాపనికే అమ్హేహి పురిమతరం ఆగన్త్వా కస్మా ఇధ ఠితాసి, సచే రాజా జానిస్సతి, నాసేస్సతి నో"తి వత్వా హత్థేన గణ్డపస్సే పహరి, హత్థతలం భిజ్జమానం వియ జాతం. తతో "సువణ్ణరూపక"న్తి ఞత్వా హసమానా తాసం వణ్ణదాసీనం సన్తికం గచ్ఛన్తీ "పస్సథేతం మే కమ్మం, మమ ధీతాతిసఞ్ఞాయ పహారం అదాసిం, అయం మమ ధీతు సన్తికే కిమగ్ఘతి, కేవలం మే హత్థో దుక్ఖాపితో"తి ఆహ.

అథ నం రాజదూతా గహేత్వా "త్వం 'మమ ధీతా ఇతో అభిరూపతరా'తి వదన్తీ కం నామ కథేసీ"తి ఆహంసు. "మద్దరఞ్ఞో ధీతరం పభావతిం, ఇదం రూపకం తస్సా సోళసిమ్పి కలం న అగ్ఘతీ"తి. తే తుట్ఠమానసా రాజద్వారం గన్త్వా "ఓక్కాకరఞ్ఞో దూతా ద్వారే ఠితా"తి పటిహారేసుం. రాజా ఆసనా వుట్ఠాయ ఠితకోవ "పక్కోసథా"తి ఆహ. తే పవిసిత్వా రాజానం వన్దిత్వా "మహారాజ, అమ్హాకం రాజా తుమ్హాకం ఆరోగ్యం పుచ్ఛతీ"తి వత్వా కతసక్కారసమ్మానా "కిమత్థం ఆగతత్థా"తి పుట్ఠా "అమ్హాకం రఞ్ఞో సీహస్సరో పుత్తో కుసకుమారో నామ, రాజా తస్స రజ్జం దాతుకామో అమ్హే తుమ్హాకం సన్తికం పహిణి, తుమ్హాకం కిర ధీతా పభావతీ, తం తస్స దేథ, ఇమఞ్చ సువణ్ణరూపకం దేయ్యధమ్మం గణ్హథా"తి తం రూపకం తస్స అదంసు. సోపి "ఏవరూపేన మహారాజేన సద్ధిం వివాహమఙ్గలం భవిస్సతీ"తి తుట్ఠచిత్తో సమ్పటిచ్ఛి . అథ నం దూతా ఆహంసు – "మహారాజ, అమ్హేహి న సక్కా పపఞ్చం కాతుం, కుమారికాయ లద్ధభావం రఞ్ఞో ఆరోచేస్సామ, అథ నం సో ఆగన్త్వా ఆదాయ గమిస్సతీ"తి. సో "సాధూ"తి వత్వా తేసం సక్కారం కత్వా విస్సజ్జేసి. తే గన్త్వా రఞ్ఞో చ దేవియా చ ఆరోచేసుం. రాజా మహన్తేన పరివారేన కుసావతితో నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన సాగలనగరం పాపుణి. మద్దరాజా పచ్చుగ్గన్త్వా తం నగరం పవేసేత్వా మహన్తం సక్కారమకాసి.

సీలవతీ దేవీ పణ్డితత్తా "కో జానాతి, కిం భవిస్సతీ"తి ఏకాహద్వీహచ్చయేన మద్దరాజానం ఆహ – "మహారాజ, సుణిసం దట్ఠుకామామ్హీ"తి. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తం పక్కోసాపేసి. పభావతీ సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితా ధాతిగణపరివుతా ఆగన్త్వా సస్సుం వన్ది. సా తం దిస్వా చిన్తేసి – "అయం కుమారికా అభిరూపా, మయ్హం పుత్తో విరూపో. సచే ఏసా తం పస్సిస్సతి, ఏకాహమ్పి అవసిత్వా పలాయిస్సతి, ఉపాయం కరిస్సామీ"తి. సా మద్దరాజానం ఆమన్తేత్వా, "మహారాజ, సుణిసా మే పుత్తస్స అనుచ్ఛవికా, అపిచ ఖో పన అమ్హాకం కులపవేణియా ఆగతం చారిత్తం అత్థి, సచే అయం తస్మిం చారిత్తే వత్తిస్సతి, నేస్సామి న"న్తి ఆహ. "కిం పన వో చారిత్త"న్తి. "అమ్హాకం వంసే యావ ఏకస్స గబ్భస్స పతిట్ఠానం హోతి, తావ దివా సామికం పస్సితుం న లభతి. సచే ఏసా తథా కరిస్సతి, నేస్సామి న"న్తి. రాజా "కిం, అమ్మ, సక్ఖిస్ससి ఏవం వత్తితు"న్తి ధీతరం పుచ్ఛి. సా "ఆమ తాతా"తి ఆహ. తతో ఓక్కాకరాజా మద్దరఞ్ఞో బహుం ధనం దత్వా తం ఆదాయ పక్కామి. మద్దరాజాపి మహన్తేన పరివారేన ధీతరం ఉయ్యోజేసి.

ఓక్కాకో కుసావతిం గన్త్వా నగరం అలఙ్కారాపేత్వా సబ్బబన్ధనాని మోచేత్వా పుత్తస్స అభిసేకం కత్వా రజ్జం దత్వా పభావతిం అగ్గమహేసిం కారేత్వా నగరే "కుసరాజస్స ఆణా"తి భేరిం చరాపేసి. సకలజమ్బుదీపతలే రాజానో యేసం ధీతరో అత్థి, తే కుసరఞ్ఞో ధీతరో పహిణింసు . యేసం పుత్తా అత్థి, తే తేన సద్ధిం మిత్తభావం ఆకఙ్ఖన్తా పుత్తే ఉపట్ఠాకే కత్వా పహిణింసు. బోధిసత్తస్స నాటకపరివారో మహా అహోసి, మహన్తేన యసేన రజ్జం కారేసి. సో పభావతిం దివా పస్సితుం న

లభతి, సాపి తం దివా పస్సితుం న లభతి, ఉభిన్నం రత్తిదస్సనమేవ హోతి. తత్థ పభావతియా సరీరప్పభాపి అబ్బోహారికా అహోసి. బోధిసత్తో సిరిగబ్భతో రత్తింయేవ నిక్ఖమతి.

సో కతిపాహచ్చయేన పభావతిం దివా దట్ఠుకామో మాతుయా ఆరోచేసి. సా "మా తే తాత, రుచ్చి, యావ ఏకం పుత్తం లభసి, తావ ఆగమేహీ"తి, పటిక్ఖిపి. సో పునప్పునం యాచియేవ. అథ నం సా ఆహ – "తేన హి హత్థిసాలం గన్త్వా హత్థిమేణ్డవేసేన తిట్ఠ, అహం తం తత్థ ఆనేస్సామి, అథ నం అక్ఖీని పూరేత్వా ఓలోకేయ్యాసి, మా చ అత్తానం జానాపేహీ"తి. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా హత్థిసాలం అగమాసి. అథస్స మాతా హత్థిసాలం అలఙ్కారాపేత్వా పభావతిం "ఏహి సామికస్స హత్థినో పస్సామా"తి తత్థ నేత్వా "అయం హత్థీ అసుకో నామ, అయం హత్థీ అసుకో నామా"తి తస్సా దస్సేసి. తత్థ తం రాజా మాతు పచ్ఛతో గచ్ఛన్తిం దిస్వా హత్థిగోపకవేసేన హత్థిఛకణపిణ్డేన పిట్ఠియం పహరి. సా కుద్ధా "రఞ్ఞో కథేత్వా తే హత్థం ఛిన్దాపేస్సామీ"తి వత్వా దేవిం ఉజ్ఝాపేసి. రాజమాతా "మా అమ్మ కుజ్ఝీ"తి సుణిసం సఞ్ఞాపేత్వా పిట్ఠిం పరిమజ్జి. పునపి రాజా తం దట్ఠుకామో హుత్వా అస్ససాలాయ అస్సగోపకవేసేన తం దిస్వా తథేవ అస్సఛకణపిణ్డేన పహరి. తదాపి తం కుద్ధం సస్సు సఞ్ఞాపేసి.

పునేకదివసే పభావతీ మహాసత్తం పస్సితుకామా హుత్వా సస్సుయా ఆరోచేత్వా "అలం మా తే రుచ్చీ"తి పటిక్ఖిత్తాపి పునప్పునం యాచి. అథ నం సా ఆహ – "తేన హి స్వే మమ పుత్తో నగరం పదక్ఖిణం కరిస్సతి, త్వం సీహపఞ్జరం వివరిత్వా తం పస్సేయ్యాసీ"తి. ఏవఞ్చ పన వత్వా పునదివసే నగరం అలఙ్కారాపేత్వా జయమ్పతికుమారం రాజవేసం గాహాపేత్వా హత్థిపిట్ఠే నిసీదాపేత్వా బోధిసత్తం పచ్ఛిమాసనే నిసీదాపేత్వా నగరం పదక్ఖిణం కారాపేసి. సా పభావతిం ఆదాయ సీహపఞ్జరే ఠత్వా "పస్స తవ సామికస్స సిరిసోభగ్గ"న్తి ఆహ. సా "అనుచ్ఛవికో మే సామికో లద్ధో"తి అత్తమనా అహోసి. తం దివసం పన మహాసత్తో హత్థిమేణ్డవేసేన జయమ్పతిస్స పచ్ఛిమాసనే నిసీదిత్వా యథాధిప్పాయేన పభావతిం ఓలోకేన్తో హత్థవికారాదివసేన చిత్తరుచియా కేళిం దస్సేసి. హత్థిమ్హి అతిక్కన్తే రాజమాతా పభావతిం పుచ్ఛి – "దిట్ఠో తే, అమ్మ, సామికో"తి. "ఆమ అయ్యే, పచ్ఛిమాసనే పనస్స నిసిన్నో హత్థిమేణ్డో అతివియ దుబ్బినీతో, మయ్హం హత్థవికారాదీని దస్సేసి, కస్మా ఏవరూపం అలక్ఖికం రఞ్ఞో పచ్ఛిమాసనే నిసీదాపేసుం, నీహరాపేహి న"న్తి? "అమ్మ, రఞ్ఞో పచ్ఛిమాసనే రక్ఖా నామ ఇచ్ఛితబ్బా"తి.

సా చిన్తేసి – "అయం హత్థిమేణ్డో అతివియ నిబ్బయో, రాజానం 'రాజా'తిపి న మఞ్ఞతి, కిం ను ఖో ఏసోవ కుసరాజా, అద్ధా హి ఏసో అతివియ విరూపో ఏవ భవిస్సతి, తేనేవ మం న దస్సేన్తీ"తి. సా ఖుజ్జం కణ్ణమూలే ఆహ – "అమ్మ, గచ్ఛ తావ జానాహి, కిం పురిమాసనే నిసిన్నకో రాజా, ఉదాహు పచ్ఛిమాసనే"తి? "కథం పనాహం జానిస్సామీ"తి. "సచే హి సో రాజా భవిస్సతి, పఠమతరం హత్థిపిట్ఠితో ఓతరిస్సతి, ఇమాయ సఞ్ఞాయ జానాహీ"తి. సా గన్త్వా ఏకమన్తే ఠితా పఠమం మహాసత్తం ఓతరన్తం అద్దస, పచ్ఛా జయమ్పతికుమారం. మహాసత్తోపి ఇతో చితో చ ఓలోకేన్తో ఖుజ్జం దిస్వా "ఇమినా నామ కారణేన ఏసా ఆగతా భవిస్సతీ"తి ఞత్వా తం పక్కోసాపేత్వా "ఇమం అన్తరం పభావతియా మా కథేహీ"తి దళ్హం వత్వా ఉయ్యోజేసి. సా గన్త్వా "పురిమాసనే నిసిన్నో పఠమం ఓతరీ"తి ఆహ. పభావతీ తస్సా వచనం సద్దహి.

మహాసత్తోపి పున దట్ఠుకామో హుత్వా మాతరం యాచి. సా పటిక్ఖిపితుం అసక్కోన్తీ "తేన హి అఞ్ఞాతకవేసేన ఉయ్యానం గచ్ఛాహీ"తి ఆహ. సో ఉయ్యానం గన్త్వా పోక్ఖరణియం గలప్పమాణం ఉదకం పవిసిత్వా పదుమినిపత్తేన సీసం ఛాదేత్వా పుప్ఫితపదుమేన ముఖం ఆవరిత్వా అట్ఠాసి. మాతాపిస్స పభావతిం ఉయ్యానం నేత్వా సాయన్హసమయే "ఇమే

 రుక్ఖే పస్స, సకుణే పస్స, మిగే పస్సా"తి పలోభయమానా పోక్ఖరణీతీరం పాయాసి. సా పఞ్చవిధపదుమసఞ్ఛన్నం పోక్ఖరణిం దిస్వా న్హాయితుకామా పరిచారికాహి సద్ధిం పోక్ఖరణిం ఓతరిత్వా కీళన్తీ తం పదుమం దిస్వా విచినితుకామా హత్థం పసారేసి. అథ నం రాజా పదుమినిపత్తం అపనేత్వా "అహం కుసరాజా"తి వత్వా హత్థే గణ్హి. సా తస్స ముఖం దిస్వా "యక్ఖో మం గణ్హీ"తి విరవిత్వా తత్థేవ విసఞ్ఞితం పత్తా. అథస్సా రాజా హత్థం ముఞ్చి. సా సఞ్ఞం పటిలభిత్వా "కుసరాజా కిర మం హత్థే గణ్హి, ఇమినావాహం హత్థిసాలాయ హత్థిఛకణపిణ్డేన, అస్ససాలాయ అస్సఛకణపిణ్డేన పహటా, అయమేవ మం హత్థిస్స పచ్ఛిమాసనే నిసీదిత్వా ఉప్పణ్డేసి, కిం మే ఏవరూపేన దుమ్ముఖేన పతినా, ఇమం జహిత్వా అహం జీవన్తీ అఞ్ఞం పతిం లభిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా అత్తనా సద్ధిం ఆగతే అమచ్చే పక్కోసాపేత్వా "మమ యానవాహనం సజ్జం కరోథ, అజ్జేవ గమిస్సామీ"తి ఆహం . తే రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా చిన్తేసి – "సచే గన్తుం న లభిస్సతి, హదయమస్సా ఫలిస్సతి, గచ్ఛతు పున తం అత్తనో బలేన ఆనేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా అథస్సా గమనం అనుజాని. సా పితునగరమేవ అగమాసి.

మహాసత్తోపి ఉయ్యానతో నగరం పవిసిత్వా అలఙ్కతపాసాదం అభిరుహి. బోధిసత్తఞ్హి సా పుబ్బపత్థనావసేన న ఇచ్ఛి, సోపి పుబ్బకమ్మవసేనేవ విరూపో అహోసి. అతీతే కిర బారాణసియం ద్వారగామే ఉపరిమవీథియా చ హేట్ఠిమవీథియా చ ద్వే కులాని వసింసు. ఏకస్స కులస్స ద్వే పుత్తా అహేసుం. ఏకస్స ఏకావ ధీతా అహోసి. ద్వీసు పుత్తేసు బోధిసత్తో కనిట్ఠో. తం కుమారికం జేట్ఠకస్స అదంసు. కనిట్ఠో అదారభరణో భాతు సన్తికేయేవ వసి. అథేకదివసం తస్మిం ఘరే అతిరసకపూవే పచింసు. బోధిసత్తో అరఞ్ఞం గతో హోతి. తస్స పూవం ఠపేత్వా అవసేసే భాజేత్వా ఖాదింసు. తస్మిం ఖణే పచ్చేకబుద్ధో భిక్ఖాయ ఘరద్వారం అగమాసి. బోధిసత్తస్స భాతుజాయా "చూళపతినో అఞ్ఞం పూవం పచిస్సామీ"తి తం గహేత్వా పచ్చేకబుద్ధస్స అదాసి. సోపి తం ఖణఞ్ఞేవ అరఞ్ఞతో ఆగచ్ఛి. అథ నం సా ఆహ – "సామి, చిత్తం పసాదేహి, తవ కోట్ఠాసో పచ్చేకబుద్ధస్స దిన్నో"తి. సో "తవ కోట్ఠాసం ఖాదిత్వా మమ కోట్ఠాసం దేసి, అహం కిం ఖాదిస్సామీ"తి కుద్ధో పచ్చేకబుద్ధం అనుగన్త్వా పత్తతో పూవం గణ్హి. సా మాతు ఘరం గన్త్వా నవవిలీనం చమ్పకపుప్ఫవణ్ణం సప్పిం ఆహరిత్వా పచ్చేకబుద్ధస్స పత్తం పూరేసి, తం ఓభాసం ముఞ్చి. సా తం దిస్వా పత్థనం పట్ఠపేసి – "భన్తే, ఇమినా దానబలేన నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే మే సరీరం ఓభాసజాతం హోతు, ఉత్తమరూపధరా చ భవేయ్యం, ఇమినా చ మే అసప్పురిసేన సద్ధిం ఏకట్ఠానే వాసో మా అహోసీ"తి. ఇతి సా ఇమిస్సా పుబ్బపత్థనాయ వసేన తం న ఇచ్ఛి. బోధిసత్తోపి తం పూవ తస్మిం సప్పిపత్తే ఓసీదాపేత్వా పత్థనం పట్ఠపేసి – "భన్తే, ఇమం యోజనసతే వసన్తిమ్పి ఆనేత్వా మమ పాదపరిచారికం కాతుం సమత్థో భవేయ్య"న్తి. తత్థ యం సో కుద్ధో గన్త్వా పూవం గణ్హి, తస్స పుబ్బకమ్మస్స వసేన విరూపో అహోసి, పుబ్బపత్థనాయ సా చ తం న ఇచ్ఛీతి.

సో పభావతియా గతాయ సోకప్పత్తో అహోసి, నానాకారేహి పరిచారయమానాపి నం సేసిత్థియో ఓలోకాపేతుమ్పి నాసక్ఖింసు, , పభావతిరహితమస్స సకలమ్పి నివేసనం తుచ్ఛం వియ ఖాయి. సో "ఇదాని సాగలనగరం పత్తా భవిస్సతీ"తి పచ్చూససమయే మాతు సన్తికం గన్త్వా, "అమ్మ, అహం పభావతిం ఆనేస్సామి, తుమ్హే రజ్జం అనుసాసథా"తి వదన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧. "ఇదం తే రట్ఠం సధనం సయోగ్గం, సకాయురం సబ్బకామూపపన్నం;
ఇదం తే రజ్జం అనుసాస అమ్మ, గచ్ఛామహం యత్థ పియా పభావతీ"తి.

తత్థ **సయోగ్గన్తి** హత్థియోగ్గాదిసహితం. **సకాయురన్తి** సపఞ్చరాజకకుధభణ్డం. **అనుసాస, అమ్మాతి** సో కిర పురిసస్స రజ్జం దత్వా పున గణ్హనం నామ న యుత్తన్తి పితు వా భాతు వా అనియ్యాదేత్వా మాతు నియ్యాదేన్తో ఏవమాహ.

సా తస్స కథం సుత్వా “తేన హి, తాత, అప్పమత్తో భవేయ్యాసి, మాతుగామో నామ అపరిసుద్ధహదయో”తి వత్వా నానగ్గరసభోజనస్స సువణ్ణకరోటిం పూరేత్వా “ఇదం అన్తరామగ్గే భుఞ్జేయ్యాసీ”తి వత్వా ఉయ్యోజేసి. సో తం ఆదాయ మాతరం వన్దిత్వా తిక్ఖత్తుం పదక్ఖిణం కత్వా “జీవన్తో పున తుమ్హే పస్సిస్సామీ”తి వత్వా సిరిగబ్భం పవిసిత్వా పఞ్చావుధం సన్నయ్హిత్వా భత్తకరోటియా సద్ధిం కహాపణసహస్సం పసిబ్బకే కత్వా కోకనుదఞ్చ వీణం ఆదాయ నగరా నిక్ఖమిత్వా మగ్గం పటిపజ్జిత్వా మహబ్బలో మహాథామో యావ మజ్ఝన్హికా పణ్ణాస యోజనాని గన్త్వా భత్తం భుఞ్జిత్వా సేసదివసభాగేన పున పణ్ణాస యోజనాని గన్త్వా ఏకాహేనేవ యోజనసతికం మగ్గం ఖేపేత్వా సాయన్హసమయే న్హత్వా సాగలనగరం పావిసి. తస్మిం పవిట్ఠమత్తేయేవ తస్స తేజేన పభావతీ సయనపిట్ఠే సణ్ఠాతుం అసక్కోన్తీ ఓతరిత్వా భూమియం నిపజ్జి. బోధిసత్తం కిలన్తిన్ద్రియం వీథియా గచ్ఛన్తం అఞ్ఞతరా ఇత్థీ దిస్వా పక్కోసాపేత్వా నిసీదాపేత్వా పాదే ధోవాపేత్వా సయనం దాపేసి. సో కిలన్తకాయో నిపజ్జిత్వా నిద్దం ఓక్కమి.

అథ సా తస్మిం నిద్దముపగతే భత్తం సమ్పాదేత్వా తం పబోధేత్వా భత్తం భోజేసి. సో తుట్ఠో తస్సా సద్ధిం భత్తకరోటియా కహాపణసహస్సం అదాసి. సో పఞ్చావుధం తత్థేవ ఠపేత్వా “గన్తబ్బట్ఠానం మే అత్థీ”తి వత్వా వీణం ఆదాయ హత్థిసాలం గన్త్వా “అజ్జ మే ఇధ వసితుం దేథ, గన్ధబ్బం వో కరిస్సామీ”తి వత్వా హత్థిగోపకేహి అనుఞ్ఞాతో ఏకమన్తే నిపజ్జిత్వా థోకం నిద్దాయిత్వా పటిప్పస్సద్ధదరథో ఉట్ఠాయ వీణం ముఞ్చిత్వా “సాగలనగరవాసినో ఇమం సద్దం సుణన్తూ”తి వీణం వాదేన్తో గాయి. పభావతీ భూమియం నిపన్నా తం సద్దం సుత్వావ “అయం న అఞ్ఞస్స వీణాసద్దో, నిస్సంసయం కుసరాజా మమత్థాయ ఆగతో”తి అఞ్ఞాసి. మద్దరాజాపి తం సద్దం సుత్వా “అతివియ మధురం వాదేతి, స్వే ఏతం పక్కోసాపేత్వా మమ గన్ధబ్బం కారేస్సామీ”తి చిన్తేసి.

బోధిసత్తో “న సక్కా ఇధ వసమానేన పభావతీ దట్ఠుం, అట్ఠానమేత”న్తి పాతోవ నిక్ఖమిత్వా సాయం భుత్తగేహేయేవ పాతరాసం భుఞ్జిత్వా వీణం ఠపేత్వా రాజకుమ్భకారస్స సన్తికం గన్త్వా తస్స అన్తేవాసికభావం ఉపగన్త్వా ఏకదివసేనేవ ఘరం మత్తికాయ పూరేత్వా “భాజనాని కరోమి ఆచరియా”తి వత్వా, “ఆమ, కరోహీ”తి వుత్తే ఏకం మత్తికాపిణ్డం చక్కే ఠపేత్వా చక్కం ఆవిఞ్ఛి, సకిం ఆవిద్ధమేవ యావ మజ్ఝన్హికాతిక్కమా భమియేవ. సో నానావణ్ణాని ఖుద్దకమహన్తాని భాజనాని కత్వా పభావతియా అత్థాయ భాజనం కరోన్తో నానారూపాని సముట్ఠాపేసి. బోధిసత్తానఞ్హి అధిప్పాయో నామ సమిజ్ఝతి, “తాని రూపాని పభావతీయేవ పస్సతూ”తి అధిట్ఠాసి. సో సబ్బభాజనాని సుక్ఖాపేత్వా పచిత్వా గేహం పూరేసి. కుమ్భకారో నానాభాజనాని గహేత్వా రాజకులం అగమాసి. రాజా దిస్వా “కేనిమాని కతానీ”తి పుచ్ఛి. “మయా, దేవా”తి. “అహం తయా కతాని జానామి, కథేహి, కేన కతానీ”తి? “అన్తేవాసికేన మే దేవా”తి. “న తే సో అన్తేవాసీ, ఆచరియో తే సో, త్వం తస్స సన్తికే సిప్పం సిక్ఖ, ఇతో పట్ఠాయ చ సో మమ ధీతానం భాజనాని కరోతు, ఇమఞ్చస్స సహస్సం దేహీ”తి సహస్సం దాపేత్వా “నానావణ్ణాని ఇమాని ఖుద్దకభాజనాని మమ ధీతానం దేహీ”తి ఆహ.

సో తాని తాసం సన్తికం నేత్వా “ఇమాని వో కీళనత్థాయ ఖుద్దకభాజనానీ”తి ఆహ. తా సబ్బా ఆగమింసు. కుమ్భకారో మహాసత్తేన పభావతియా అత్థాయ కతభాజనమేవ తస్సా అదాసి. సా చ భాజనం గహేత్వా తత్థ అత్తనో చ మహాసత్తస్స చ ఖుజ్జాయ చ రూపం పస్సిత్వా “ఇదం న అఞ్ఞేన కతం, కుసరాజేనేవ కత”న్తి ఞత్వా కుజ్ఝిత్వా భూమియం ఖిపిత్వా “ఇమినా మయ్హం అత్థో నత్థి, ఇచ్ఛన్తానం దేహీ”తి ఆహ. అథస్సా భగినియో కుద్ధభావం ఞత్వా “ఖుద్దకభాజనం కుసరఞ్ఞా కతన్తి మఞ్ఞసి, ఇదం తేన న కతం, కుమ్భకారేనేవ కతం, గణ్హాహి న”న్తి అవహసింసు. సా తేన కతభావం తస్స చ ఆగతభావం

తాసం న కథేసి. కుమ్భకారో సహస్సం బోధిసత్తస్స దత్వా “తాత, రాజా తే తుట్ఠో, ఇతో కిర పట్ఠాయ రాజధీతానం భాజనాని కరేయ్యాసి, అహం తాసం హరిస్సామీ”తి ఆహ.

సో “ఇధాపి వసన్తేన న సక్కా పభావతీ దట్ఠు”న్తి తం సహస్సం తస్సేవ దత్వా రాజపట్ఠాకస్స నళకారస్స సన్తికం గన్త్వా తస్స అన్తేవాసికో హుత్వా పభావతియా అత్థాయ తాలవణ్టం కత్వా తత్థేవ సేతచ్ఛత్తఞ్చ ఆపానభూమిఞ్చ వత్థుం గహేత్వా ఠితం పభావతిఞ్చాతి నానారూపాని దస్సేసి. నళకారో తఞ్చ అఞ్ఞఞ్చ తేన కతభణ్డకం ఆదాయ రాజకులం అగమాసి. రాజా దిస్వా “కేనిమాని కతానీ”తి పుచ్ఛిత్వా పురిమనయేనేవ సహస్సం దత్వా “ఇమాని నళకారభణ్డాని మమ ధీతానం దేహీ”తి ఆహ. సోపి బోధిసత్తేన పభావతియా అత్థాయ కతం తాలవణ్టం తస్సాయేవ అదాసి. తత్రాపి రూపాని అఞ్ఞో జనో న పస్సతి, పభావతీ పన దిస్వా కుసరఞ్ఞో కతభావం ఞత్వా “గణ్హితుకామా గణ్హన్తూ”తి కుద్ధా భూమియం ఖిపి . అథ నం సేసా అవహసింసు. నళకారో సహస్సం ఆహరిత్వా బోధిసత్తస్స దత్వా తం పవత్తిం ఆరోచేసి.

సో “ఇదమ్పి మయ్హం అవసనట్ఠాన”న్తి సహస్సం తస్సేవ దత్వా రాజమాలాకారస్స సన్తికం గన్త్వా అన్తేవాసికభావం ఉపగన్త్వా నానావిధం మాలావికతిం గన్థిత్వా పభావతియా అత్థాయ నానారూపవిచిత్రం ఏకం చుమ్బటకం అకాసి. మాలాకారో తం సబ్బం ఆదాయ రాజకులం అగమాసి. రాజా దిస్వా “కేనిమాని గన్థితానీ”తి పుచ్ఛి. “మయా, దేవా”తి. “అహం తయా గన్థితాని జానామి, కథేహి, కేన గన్థితానీ”తి? “అన్తేవాసికేన మే , దేవా”తి. “న సో అన్తేవాసీ, ఆచరియో తే సో, త్వం తస్స సన్తికే సిప్పం సిక్ఖ, ఇతో పట్ఠాయ చ సో మమ ధీతానం పుప్ఫాని గన్థతు, ఇమఞ్చస్స సహస్సం దేహీ”తి సహస్సం దత్వా “ఇమాని పుప్ఫాని మమ ధీతానం దేహీ”తి ఆహ. సోపి బోధిసత్తేన పభావతియా అత్థాయ కతం చుమ్బటకం తస్సాయేవ అదాసి. సా తత్థ అత్తనో చ రఞ్ఞో చ రూపేహి సద్ధిం నానారూపాని దిస్వా తేన కతభావం ఞత్వా కుజ్ఝిత్వా భూమియం ఖిపి. సేసా భగినియో తం తథేవ అవహసింసు. మాలాకారోపి సహస్సం ఆహరిత్వా బోధిసత్తస్స దత్వా తం పవత్తిం ఆరోచేసి.

సో “ఇదమ్పి మయ్హం అవసనట్ఠాన”న్తి సహస్సం తస్సేవ దత్వా రఞ్ఞో సూదస్స సన్తికం గన్త్వా అన్తేవాసికభావం ఉపగచ్ఛి. అథేకదివసం సూదో రఞ్ఞో భోజనవికతిం హరన్తో అత్తనో అత్థాయ పచితుం బోధిసత్తస్స అట్ఠిమంసం అదాసి. సో తం తథా సమ్పాదేసి, యథాస్స గన్ధో సకలనగరం అవత్థరి. రాజా తం ఘాయిత్వా “కిం తే మహానసే అఞ్ఞమ్పి మంసం పచసీ”తి పుచ్ఛి. “నత్థి, దేవ, అపిచ ఖో పన మే అన్తేవాసికస్స అట్ఠిమంసం పచనత్థాయ దిన్నం, తస్సేవ సో గన్ధో భవిస్సతీ”తి. రాజా ఆహరాపేత్వా తతో థోకం జివ్హగ్గే ఠపేసి, తావదేవ సత్త రసహరణిసహస్సాని ఖోభేన్తం ఫరి. రాజా రసతణ్హాయ బజ్ఝిత్వా సహస్సం దత్వా “ఇతో పట్ఠాయ తవ అన్తేవాసినా మమ చ ధీతానఞ్చ మే భత్తం పచాపేత్వా త్వం మయ్హం ఆహర, సో మే ధీతానం హరతూ”తి ఆహ. సూదో గన్త్వా తస్స ఆరోచేసి. సో తం సుత్వా “ఇదాని మే మనోరథో మత్థకం పత్తో, ఇదాని పనాహం పభావతిం దట్ఠుం లభిస్సామీ”తి తుట్ఠో తం సహస్సం తస్సేవ దత్వా పునదివసే భత్తం సమ్పాదేత్వా రఞ్ఞో భత్తభాజనాని పేసేత్వా రాజధీతానం భత్తకాజం సయం గహేత్వా పభావతియా వసనపాసాదం అభిరుహి. సా తం భత్తకాజం ఆదాయ పాసాదం అభిరుహన్తం దిస్వా చిన్తేసి – “అయం అత్తనో అననుచ్ఛవికం దాసకమ్మకరేహి కత్తబ్బం కరోతి. సచే పనాహం కతిపాహం తుణ్హీ భవిస్సామి, ‘ఇదాని మం ఏసా రోచతీ’తి సఞ్ఞీ హుత్వా కత్థచి అగన్త్వా మం ఓలోకేన్తో ఇధేవ వసిస్సతి, ఇదానేవ తం అక్కోసిత్వా పరిభాసిత్వా ముహుత్తమ్పి ఇధ వసితుం అదత్వా పలాపేస్సామీ”తి. సా ద్వారం అడ్ఢవివటం కత్వా ఏకం హత్థం కవాటే లగ్గేత్వా ఏకేన హత్థేన అగ్గళం ఉప్పీళేత్వా దుతియం గాథమాహ –

౨. “అనుజ్జుభూతేన హారం మహన్తం, దివా చ రత్తో చ నిసీథకాలే;
పటిగచ్ఛ త్వం ఖిప్పం కుసావతిం కుస, నిచ్ఛామి దుబ్బణ్ణమహం వసన్త”న్తి.

తస్సత్థో – మహారాజ, త్వం భత్తకారకో హుత్వా ఉజుకేన చిత్తేన యోపి తే సీసం భిన్దేయ్య, తస్సపేతం కమ్మం న కరోసి, అనుజుభూతేన పన చిత్తేన మమత్థాయ ఏతం మహన్తం కాజం హరన్తో దివా చ రత్తో చ నిసీథకాలే చ మహన్తం దుక్ఖం అనుభవిస్ససి, కిం తే తేన అనుభూతేన దుక్ఖేన, త్వం అత్తనో నగరం కుసావతిమేవ పటిగచ్ఛ, అఞ్ఞం అత్తనా సదిసం అతిరసకపూవసణ్ఠానముఖిం యక్ఖినిం అగ్గమహేసిం కత్వా రజ్జం కారేహీతి. **నిచ్ఛామి దుబ్బణ్ణమహం వసన్త**న్తి అహం పన తం దుబ్బణ్ణం దుస్సణ్ఠితం ఇధ వసన్తం న ఇచ్ఛామీతి.

సో “పభావతియా మే సన్తికా కథా లద్ధా”తి తుట్ఠచిత్తో తిస్సో గాథా అభాసి –

౩. “నాహం గమిస్సామి ఇతో కుసావతిం, పభావతీ వణ్ణపలోభితో తవ;
రమామి మద్దస్స నికేతరమ్మే, హిత్వాన రట్ఠం తవ దస్సనే రతో.

౪. “పభావతీ వణ్ణపలోభితో తవ, సమ్మూళ్హరూపో విచరామి మేదినిం;
దిసం న జానామి కుతోమ్హి ఆగతో, తయమ్హి మత్తో మిగమన్దలోచనే.

౫. “సువణ్ణచీరవసనే, జాతరూపసుమేఖలే;
సుస్సోణి తవ కామా హి, నాహం రజ్జేన మత్థికో”తి.

తత్థ **రమామీ**తి అభిరమామి న ఉక్కణ్ఠామి. **సమ్మూళ్హరూపో**తి కిలేససమ్మూళ్హో హుత్వా. **తయమ్హి మత్తో**తి తయి మత్తోమ్హి, తయా వా మత్తోమ్హి. **సువణ్ణచీరవసనే**తి సువణ్ణఖచితవత్థవసనే. **నాహం రజ్జేన మత్థికో**తి న అహం రజ్జేన అత్థికో.

ఏవం వుత్తే సా చిన్తేసి – “అహం ఏతం ‘విప్పటిసారీ భవిస్సతీ’తి పరిభాసామి, అయం పన రజ్జిత్వావ కథేతి, సచే ఖో పన మం ‘అహం కుసరాజా’తి వత్వా హత్థే గణ్హేయ్య, కో తం నివారేయ్య, కోచి నో ఇమం కథం సుణేయ్యా”తి ద్వారం థకేత్వా సూచిం దత్వా అన్తో అట్ఠాసి. సోపి భత్తకాజం ఆహరిత్వా భత్తం వడ్ఢేత్వా రాజధీతరో భోజేసి. పభావతీ “గచ్ఛ కుసరాజేన పక్కభత్తం ఆహరా”తి ఖుజ్జం పేసేసి. సా ఆహరిత్వా “భుఞ్జాహీ”తి ఆహ. నాహం తేన పక్కభత్తం భుఞ్జామి, త్వం భుఞ్జిత్వా అత్తనో లద్ధనివాపం గహేత్వా భత్తం పచిత్వా ఆహర, కుసరఞ్ఞో ఆగతభావఞ్చ మా కస్సచి ఆరోచేసీతి. ఖుజ్జా తతో పట్ఠాయ తస్సా కోట్ఠాసం ఆహరిత్వా సయం భుఞ్జతి, అత్తనో కోట్ఠాసం తస్సా ఉపనేతి. కుసరాజాపి తతో పట్ఠాయ తం పస్సితుం అలభన్తో చిన్తేసి – “అత్థి ను ఖో పభావతియా మయి సినేహో, ఉదాహు నత్థి, వీమంసిస్సామి న”న్తి. సో పన రాజధీతరో భోజేత్వా భత్తకాజం ఆదాయ నిక్ఖన్తో తస్సా గబ్భద్వారే పాసాదతలం పాదేన పహరిత్వా భాజనాని ఘట్టేత్వా నిత్థునిత్వా విసఞ్ఞీ హుత్వా వియ అవకుజ్జో పతి. సా తస్స నిత్థునితసద్దేన ద్వారం వివరిత్వా తం భత్తకాజేన ఓత్థతం దిస్వా చిన్తేసి – “అయం సకలజమ్బుదీపే అగ్గరాజా మం నిస్సాయ రత్తిన్దివం దుక్ఖం అనుభోతి, సుఖుమాలతాయ భత్తకాజేన అవత్థతో పతతి, జీవతి ను ఖో, నో వా”తి. సా గబ్భతో నిక్ఖమిత్వా తస్స నాసవాతం ఉపధారేతుం గీవం పసారేత్వా ముఖం ఓలోకేసి. సో ముఖపూరం ఖేళం గహేత్వా తస్సా సరీరే పాతేసి. సా తం పరిభాసిత్వా గబ్భం పవిసిత్వా ద్వారం అడ్ఢవివటం థకేత్వా ఠితా గాథమాహ –

౬. “అబ్భూతి తస్స భో హోతి, యో అనిచ్ఛన్తమిచ్ఛతి;
అకామం రాజ కామేసి, అకన్తం కన్తుమిచ్ఛసీ”తి.

తత్థ **అబ్భూతీ**తి అభూతి, అవుడ్ఢీతి అత్థో.

సో పన పటిబద్ధచిత్తతాయ అక్కోసియమానోపి పరిభాసియమానోపి విప్పటిసారం అనుప్పాదేత్వావ అనన్తరం గాథమాహ –

౭. “అకామం వా సకామం వా, యో నరో లభతే పియం;
లాభమేత్థ పసంసామ, అలాభో తత్థ పాపకో”తి.

సాపి తస్మిం ఏవం కథేన్తేపి అనోసక్కిత్వా థద్ధతరవచనం వత్వా పలాపేతుకామా ఇతరం గాథమాహ –

౮. “పాసాణసారం ఖణసి, కణికారస్స దారునా;
వాతం జాలేన బాధేసి, యో అనిచ్ఛన్తమిచ్ఛసీ”తి.

తత్థ **కణికారస్స దారునా**తి కణికారకట్ఠేన. **బాధేసీ**తి బన్ధసీతి.

తం సుత్వా రాజా తిస్సో గాథాయో అభాసి –

౯. “పాసాణో నూన తే హదయే, ఓహితో ముదులక్ఖణే;
యో తే సాతం న విన్దామి, తిరోజనపదాగతో.

౧౦. “యదా మం భకుటిం కత్వా, రాజపుత్తీ ఉదిక్ఖతి;
ఆళారికో తదా హోమి, రఞ్ఞో మద్దస్సన్తేపురే.

౧౧. “యదా ఉమ్హాయమానా మం, రాజపుత్తీ ఉదిక్ఖతి;
నాళారికో తదా హోమి, రాజా హోమి తదా కుసో”తి.

తత్థ **ముదులక్ఖణే**తి ముదునా ఇత్థిలక్ఖణేన సమన్నాగతే. **యోతి** యో అహం తిరోరట్ఠా ఆగతో తవ సన్తికే వసన్తో పటిసన్థారమత్తమ్పి సాతం న లభామి, సో ఏవం మఞ్ఞామి, మయి సినేహుప్పత్తినివారణాయ నూన తవ హదయే పాసాణో ఠపితో. **భకుటిం కత్వా**తి కోధవసేన వలివిసమం నలాటం కత్వా. **ఆళారికో**తి భత్తకారకో. తస్మిం ఖణే అహం మద్దరఞ్ఞో అన్తేపురే భత్తకారకదాసో వియ హోమీతి వదతి. **ఉమ్హాయమానా**తి పహట్ఠాకారం దస్సేత్వా హసమానా. **రాజా హోమీ**తి తస్మిం ఖణే అహం కుసావతీనగరే రజ్జం కారేన్తో రాజా వియ హోమి, కస్మా సి ఏవం ఫరుసా, ఇతో పట్ఠాయ మా ఏవరూపం కరి, భద్దేతి.

సా తస్స వచనం సుత్వా చిన్తేసి – “అయం అతివియ అల్లీయిత్వా కథేతి, ముసావాదం కత్వా ఉపాయేన నం ఇతో పలాపేస్సామీ”తి గాథమాహ –

౧౨. “సచే హి వచనం సచ్చం, నేమిత్తానం భవిస్సతి;
నేవ మే త్వం పతీ అస్స, కామం ఛిన్దన్తు సత్తధా”తి.

తస్సత్థో – మహారాజ, మయా “అయం కుసరాజా మయ్హం పతి భవిస్సతి, న భవిస్సతీ”తి బహూ నిమిత్తపాఠకా పుచ్ఛితా, తే “కామం కిర మం సత్తధా ఛిన్దన్తు, నేవ మే త్వం పతి భవిస్ససీ”తి వదింసూతి.

తం సుత్వా రాజా తం పటిబాహన్తో “భద్దే, మయాపి అత్తనో రట్ఠే నేమిత్తకా పుచ్ఛితా, తే ‘అఞ్ఞత్ర సీహస్సరకుసరాజతో తవ పతి నామ అఞ్ఞో నత్థీ’తి బ్యాకరింసు, అహమ్పి అత్తనో ఞాణబలనిమిత్తేన ఏవమేవ కథేసి”న్తి వత్వా అనన్తరం గాథమాహ –

౧౩. “సచే హి వచనం సచ్చం, అఞ్ఞేసం యది వా మమ;
నేవ తుయ్హం పతీ అత్థి, అఞ్ఞో సీహస్సరా కుసా”తి.

తస్సత్థో – యది హి అఞ్ఞేసం నేమిత్తానం వచనం సచ్చం, యది వా మమ వచనం సచ్చం, తవ అఞ్ఞో పతి నామ నత్థీతి.

సా తస్స వచనం సుత్వా “న సక్కా ఇమం లజ్జాపేతుం వా పలాపేతుం వా, కిం మే ఇమినా”తి ద్వారం పిధాయ అత్తానం న దస్సేసి. సోపి కాజం గహేత్వా ఓతరి, తతో పట్ఠాయ తం దట్ఠుం న లభతి, భత్తకారకకమ్మం కరోన్తో అతివియ కిలమతి , భుత్తపాతరాసో దారూని ఫాలేతి, భాజనాని ధోవతి, కాజేన ఉదకం ఆహరతి, సయన్తో అమ్బణపిట్ఠే సయతి, పాతో వుట్ఠాయ యాగుఆదీని పచతి హరతి భోజేతి, నన్దిరాగం నిస్సాయ అతిదుక్ఖం అనుభోతి. సో ఏకదివసం భత్తగేహద్వారేన గచ్ఛన్తిం ఖుజ్జం దిస్వా పక్కోసి. సా పభావతియా భయేన తస్స సన్తికం గన్తుం అవిసహన్తీ తురితతురితా వియ గచ్ఛతి. అథ నం వేగేన ఉపగన్త్వా “ఖుజ్జే”తి ఆహ.

సా నివత్తిత్వా ఠితా “కో ఏసో”తి వత్వా “తుమ్హాకం సద్దం న సుణామీ”తి ఆహ. అథ నం “ఖుజ్జే త్వమ్పి సామినీపి తే ఉభోపి అతివియ థద్ధా, ఏత్తకం కాలం తుమ్హాకం సన్తికే వసన్తో ఆరోగ్యసాసనమత్తమ్పి న లభామి, దేయ్యధమ్మం పన కిం దస్సథ, తిట్ఠతు తావేతం, అపి మే పభావతిం ముదుకం కత్వా దస్సేతుం సక్ఖిస్ససీ”తి ఆహ . సా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛి. అథ నం “సచే మే తం దస్సేతుం సక్ఖిస్ససి, ఖుజ్జభావం తే ఉజుకం కత్వా గీవేయ్యకం దస్సామీ”తి పలోభేన్తో పఞ్చ గాథాయో అభాసి –

౧౪. “నేక్ఖం గీవం తే కారేస్సం, పత్వా ఖుజ్జే కుసావతిం;
సచే మం నాగనాసూరూ, ఓలోకేయ్య పభావతీ.

౧౫. “నేక్ఖం గీవం తే కారేస్సం, పత్వా ఖుజ్జే కుసావతిం;

సచే మం నాగనాసూరూ, ఆలపేయ్య పభావతీ.

౧౬. “నేక్ఖం గీవం తే కారేస్సం, పత్వా ఖుజ్జే కుసావతిం;
సచే మం నాగనాసూరూ, ఉమ్హాయేయ్య పభావతీ.

౧౭. “నేక్ఖం గీవం తే కారేస్సం, పత్వా ఖుజ్జే కుసావతిం;
సచే మం నాగనాసూరూ, పమ్హాయేయ్య పభావతీ.

౧౮. “నేక్ఖం గీవం తే కారేస్సం, పత్వా ఖుజ్జే కుసావతిం;
సచే మం నాగనాసూరూ, పాణీహి ఉపసమ్ఫుసే”తి.

తత్థ **నేక్ఖం గీవం తే**తి తవ గీవేయ్యం సబ్బసువణ్ణమయమేవ కారేస్సామీతి అత్థో. “నేక్ఖం గీవం తే కరిస్సామీ”తిపి పాఠో, తవ గీవాయ నేక్ఖమయం పిళన్ధనం పిళన్ధేస్సామీతి అత్థో. **ఓలోకేయ్యా**తి సచే తవ వచనేన మం పభావతీ ఓలోకేయ్య, సచే మం తాయ ఓలోకాపేతుం సక్ఖిస్ససీతి అత్థో. “**ఆలపేయ్యా**”తిఆదీసుపి ఏసేవ నయో. ఏత్థ పన **ఉమ్హాయేయ్యా**తి మన్దహసితవసేన పరిహాసేయ్య. **పమ్హాయేయ్యా**తి మహాహసితవసేన పరిహాసేయ్య.

సా తస్స వచనం సుత్వా “గచ్ఛథ తుమ్హే, దేవ, కతిపాహచ్చయేన నం తుమ్హాకం వసే కరిస్సామి, పస్సథ మే పరక్కమ”న్తి వత్వా తం కరణీయం తీరేత్వా పభావతియా సన్తికం గన్త్వా తస్సా వసనగబ్భం సోధేన్తీ వియ పహరణయోగ్గం లేడ్డుఖణ్డమ్పి అసేసేత్వా అన్తమసో పాదుకాపి నీహరిత్వా సకలగబ్భం సమ్మజ్జిత్వా గబ్భద్వారే ఉమ్మారం అన్తరం కత్వా ఉచ్చాసనం పఞ్ఞపేత్వా పభావతియా ఏకం నీచపీఠకం అత్థరిత్వా “ఏహి, అమ్మ, సీసే తే ఊకా విచినిస్సామీ”తి తం తత్థ పీఠకే నిసీదాపేత్వా అత్తనో ఊరుఅన్తరే తస్సా సీసం ఠపేత్వా థోకం కణ్డుయిత్వా “అహో ఇమిస్సా సీసే బహూ ఊకా”తి సకసీసతో ఊకా గహేత్వా తస్సా హత్థే ఠపేత్వా “పస్స కిత్తకా తే సీసే ఊకా”తి పియకథం కథేత్వా మహాసత్తస్స గుణం కథేన్తీ గాథమాహ –

౧౯. “న హి నూనాయం రాజపుత్తీ, కుసే సాతమ్పి విన్దతి;
ఆళారికే భతే పోసే, వేతనేన అనత్థికే”తి.

తస్సత్థో – ఏకంసేన అయం రాజపుత్తీ పుబ్బే కుసావతీనగరే కుసనరిన్దస్స సన్తికే మాలాగన్ధవిలేపనవత్థాలఙ్కారవసేన అప్పమత్తకమ్పి సాతం న విన్దతి న లభతి, తమ్బూలమత్తమ్పి ఏతేన ఏతిస్సా దిన్నపుబ్బం న భవిస్సతి. కింకారణా? ఇత్థియో నామ ఏకదివసమ్పి అఙ్కం అవత్థరిత్వా నిపన్నసామికమ్హి హదయం భిన్దితుం న సక్కోన్తి, అయం పన ఆళారికే భతే పోసే ఆళారికత్తఞ్చ భతకత్తఞ్చ ఉపగతే ఏతస్మిం పురిసే మూలేనపి అనత్థికే కేవలం తంయేవ నిస్సాయ రజ్జం పహాయ ఆగన్త్వా ఏవం దుక్ఖం అనుభవన్తే పటిసన్థారమత్తమ్పి న కరోతి, సచేపి తే, అమ్మ, తస్మిం సినేహో నత్థి, సకలజమ్బుదీపే అగ్గరాజా మం నిస్సాయ కిలమతీతి తస్స కిఞ్చిదేవ దాతుం అరహసీతి.

సా తం సుత్వా ఖుజ్జాయ కుజ్ఝి. అథ నం ఖుజ్జా గీవాయం గహేత్వా అన్తోగబ్భే ఖిపిత్వా సయం బహి హుత్వా ద్వారం పిధాయ ఆవిఞ్ఛనరజ్జుమ్హి ఓలమ్బన్తీ అట్ఠాసి. పభావతీ తం గహేతుం అసక్కోన్తీ ద్వారమూలే ఠత్వా అక్కోసన్తీ ఇతరం

గాథమాహ –

౨౦. “న హి నూనాయం సా ఖుజ్జా, లభతి జివ్హాయ ఛేదనం;
సునిసితేన సత్థేన, ఏవం దుబ్భాసితం భణ”న్తి.

తత్థ **సునిసితేనా**తి సుట్ఠు నిసితేన తిఖిణసత్థేన. **ఏవం దుబ్భాసిత**న్తి ఏవం అసోతబ్బయుత్తకం దుబ్భాసితం భణన్తీ.

అథ ఖుజ్జా ఆవిఞ్ఛనరజ్జుం గహేత్వా ఠితావ “నిప్పఞ్ఞో దుబ్బినీతే తవ రూపం కిం కరిస్సతి, కిం మయం తవ రూపం ఖాదిత్వా యాపేస్సామా”తి వత్వా తేరసహి గాథాహి బోధిసత్తస్స గుణం పకాసేన్తీ ఖుజ్జాగజ్జితం నామ గజ్జి –

౨౧. “మా నం రూపేన పామేసి, ఆరోహేన పభావతి;
మహాయసోతి కత్వాన, కరస్సు రుచిరే పియం.

౨౨. “మా నం రూపేన పామేసి, ఆరోహేన పభావతి;
మహద్ధనోతి కత్వాన, కరస్సు రుచిరే పియం.

౨౩. “మా నం రూపేన పామేసి, ఆరోహేన పభావతి;
మహబ్బలోతి కత్వాన, కరస్సు రుచిరే పియం.

౨౪. “మా నం రూపేన పామేసి, ఆరోహేన పభావతి;
మహారట్ఠోతి కత్వాన, కరస్సు రుచిరే పియం.

౨౫. “మా నం రూపేన పామేసి, ఆరోహేన పభావతి;
మహారాజాతి కత్వాన, కరస్సు రుచిరే పియం.

౨౬. “మా నం రూపేన పామేసి, ఆరోహేన పభావతి;
సీహస్సరోతి కత్వాన, కరస్సు రుచిరే పియం.

౨౭. “మా నం రూపేన పామేసి, ఆరోహేన పభావతి;
వగ్గుస్సరోతి కత్వాన, కరస్సు రుచిరే పియం.

౨౮. “మా నం రూపేన పామేసి, ఆరోహేన పభావతి;
బిన్దుస్సరోతి కత్వాన, కరస్సు రుచిరే పియం.

౨౯. “మా నం రూపేన పామేసి, ఆరోహేన పభావతి;
మఞ్జుస్సరోతి కత్వాన, కరస్సు రుచిరే పియం.

౩౦. “మా నం రూపేన పామేసి, ఆరోహేన పభావతి;
మధుస్సరోతి కత్వాన, కరస్సు రుచిరే పియం.

౩౧. “మా నం రూపేన పామేసి, ఆరోహేన పభావతి;
సతసిప్పోతి కత్వాన, కరస్సు రుచిరే పియం.

౩౨. “మా నం రూపేన పామేసి, ఆరోహేన పభావతి;
ఖత్తియోతిపి కత్వాన, కరస్సు రుచిరే పియం.

౩౩. “మా నం రూపేన పామేసి, ఆరోహేన పభావతి;
కుసరాజాతి కత్వాన, కరస్సు రుచిరే పియ”న్తి.

తత్థ **మా నం రూపేన పామేసి, ఆరోహేన, పభావతీ**తి అరే పభావతి, మా త్వం ఏతం కుసనరిన్దం అత్తనో రూపేన ఆరోహపరిణాహేన పమిని, ఏవం పమాణం గణ్హి. **మహాయసో**తి మహానుభావో సోతి ఏవం హదయే కత్వాన **రుచిరే** పియదస్సనే కరస్సు తస్స పియం. అనుభావోయేవ హిస్స రూపన్తి వదతి. ఏస నయో సబ్బత్థ. అపి చ **మహాయసో**తి మహాపరివారో. **మహద్ధనో**తి మహాభోగో. **మహబ్బలో**తి మహాథామో. **మహారట్ఠో**తి విపులరట్ఠో. **మహారాజా**తి సకలజమ్బుదీపే అగ్గరాజా. **సీహస్సరో**తి సీహసద్దసమానసద్దో. **వగ్గుస్సరో**తి లీలాయుత్తస్సరో. **బిన్దుస్సరో**తి సమ్పిణ్డితఘనస్సరో. **మఞ్జుస్సరో**తి సున్దరస్సరో. **మధుస్సరో**తి మధురయుత్తస్సరో. **సతసిప్పో**తి పరేసం సన్తికే అసిక్ఖిత్వా అత్తనో బలేనేవ నిప్ఫన్నఅనేకసతసిప్పో. **ఖత్తియో**తి ఓక్కాకపవేణియం జాతో అసమ్భిన్నఖత్తియో. **కుసరాజా**తి సక్కదత్తియకుసతిణసమాననామో రాజా. ఏవరూపో హి అఞ్ఞో రాజా నామ నత్థీతి జానిత్వా ఏతస్స పియం కరోహీతి ఖుజ్జా ఏత్తకాహి గాథాహి తస్స గుణం కథేసి.

పభావతీ తస్సా వచనం సుత్వా “ఖుజ్జే అతివియ గజ్జసి, హత్థేన పాపుణన్తీ ససామికభావం తే జానాపేస్సామీ”తి ఖుజ్జం తజ్జేసి. సాపి తం “అహం తం రక్ఖమానా పితునో తే కుసరాజస్స ఆగతభావం నారోచేసిం, హోతు, అజ్జ రఞ్ఞో ఆరోచేస్సామీ”తి మహన్తేన సద్దేన భాయాపేసి. సాపి “కోచిదేవ సుణేయ్యా”తి ఖుజ్జం సఞ్ఞాపేసి. బోధిసత్తోపి తం పస్సితుం అలభన్తో సత్త మాసే దుబ్భోజనేన దుక్ఖసేయ్యాయ కిలమన్తో చిన్తేసి – “కో మే ఏతాయ అత్థో, సత్త మాసే వసన్తో ఏతం పస్సితుమ్పి న లభామి, అతివియ కక్ఖళా సాహసికా, గన్త్వా మాతాపితరో పస్సిస్సామీ”తి. తస్మిం ఖణే సక్కో ఆవజ్జేన్తో తస్స ఉక్కణ్ఠితభావం ఞత్వా “రాజా సత్త మాసే పభావతిం దట్ఠుమ్పి న లభి, లభనాకారమస్స కరిస్సామీ”తి మద్దరఞ్ఞో దూతే కత్వా సత్తన్నం రాజూనం దూతం పాహేన్తో “పభావతీ, కుసరాజం ఛడ్డేత్వా ఆగతా, ఆగచ్ఛన్తు పభావతిం గణ్హన్తూ”తి ఏకేకస్స విసుం విసుం సాసనం పహిణి. తే మహాపరివారేన గన్త్వా నగరం పత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞస్స ఆగతకారణం న జానన్తి. తే “త్వం కస్మా ఆగతో, త్వం కస్మా ఆగతోసీ”తి పుచ్ఛిత్వా తమత్థం ఞత్వా కుజ్ఝిత్వా “ఏకం కిర ధీతరం సత్తన్నం దస్సతి, పస్సథస్స అనాచారం, ఉప్పణ్డేతి నో, గణ్హథ న”న్తి “సబ్బేసమ్పి అమ్హాకం పభావతిం దేతు యుద్ధం వా”తి సాసనాని పహిణిత్వా నగరం పరివారయింసు. మద్దరాజా సాసనం సుత్వా భీతతసితో అమచ్చే ఆమన్తేత్వా “కిం కరోమా”తి పుచ్ఛి. అథ నం అమచ్చా “దేవ , సత్తపి రాజానో పభావతిం నిస్సాయ ఆగతా, ‘సచే న దస్సతి, పాకారం భిన్దిత్వా నగరం పవిసిత్వా జీవితక్ఖయం పాపేత్వా తం గణ్హిస్సామా’తి వదన్తి, పాకారే అభిన్నేయేవ తేసం పభావతిం పేసేస్సామా”తి వత్వా గాథమాహంసు –

౩౪. “ఏతే నాగా ఉపత్థద్ధా, సబ్బే తిట్ఠన్తి వమ్మితా;

పురా మద్దన్తి పాకారం, ఆనేన్తేతం పభావతి”న్తి.

తత్థ **ఉపత్థద్ధాతి** అతిథద్ధా దప్పితా. **ఆనేన్తేతం పభావతిన్తి** ఆనేన్తు ఏతం పభావతిన్తి సాసనాని పహిణింసు. తస్మా యావ ఏతే నాగా పాకారం న మద్దన్తి, తావ నేసం పభావతిం పేసేహి, మహారాజాతి.

తం సుత్వా రాజా “సచాహం ఏకస్స పభావతిం పేసేస్సామి, సేసా యుద్ధం కరిస్సన్తి, న సక్కా ఏకస్స దాతుం, సకలజమ్బుదీపే అగ్గరాజానం ‘విరూపో’తి ఛడ్డేత్వా ఆగతా ఆగమనస్స ఫలం లభతు, వధిత్వాన నం సత్త ఖణ్డాని కత్వా సత్తన్నం ఖత్తియానం పేసేస్సామీ”తి వదన్తో అనన్తరం గాథమాహ –

౩౫. “సత్త బిలే కరిత్వాన, అహమేతం పభావతిం;

ఖత్తియానం పదస్సామి, యే మం హన్తుం ఇధాగతా”తి.

తస్స సా కథా సకలనివేసనే పాకటా అహోసి. పరిచారికా గన్త్వా “రాజా కిర తం సత్త ఖణ్డాని కత్వా సత్తన్నం రాజూనం పేసేస్సతీ”తి పభావతియా ఆరోచేసుం. సా మరణభయభీతా ఆసనా వుట్ఠాయ భగినీహి పరివుతా మాతు సిరిగబ్భం అగమాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౩౬. “అవుట్ఠహి రాజపుత్తీ, సామా కోసేయ్యవాసినీ;

అస్సుపుణ్ణేహి నేత్తేహి, దాసీగణపురక్ఖతా”తి.

తత్థ **సామాతి** సువణ్ణవణ్ణా. **కోసేయ్యవాసినీతి** సువణ్ణఖచితకోసేయ్యనివసనా.

సా మాతు సన్తికం గన్త్వా మాతరం వన్దిత్వా పరిదేవమానా ఆహ –

౩౭. “తం నూన కక్కూపనిసేవితం ముఖం, ఆదాసదన్తాథరుపచ్చవేక్ఖితం;

సుభం సునేత్తం విరజం అనఙ్గణం, ఛుద్ధం వనే ఠస్సతి ఖత్తియేహి.

౩౮. “తే నూన మే అసితే వేల్లితగ్గే, కేసే ముదూ చన్దనసారలిత్తే;

సమాకులే సీవథికాయ మజ్ఝే, పాదేహి గిజ్ఝా పరికడ్ఢిస్సన్తి.

౩౯. “తా నూన మే తమ్బనఖా సులోమా, బాహా ముదూ చన్దనసారలిత్తా;

ఛిన్నా వనే ఉజ్ఝితా ఖత్తియేహి, గయ్హ ధఙ్కో గచ్ఛతి యేనకామం.

౪౦. “తే నూన తాలూపనిభే అలమ్బే, నిసేవితే కాసికచన్దనేన;

థనేసు మే లమ్బిస్సతి సిఙ్గాలో, మాతూవ పుత్తో తరుణో తనూజో.

౪౧. “తం నూన సోణిం పుథులం సుకోట్టితం, నిసేవితం కఞ్చనమేఖలాహి;

ఛిన్నం వనే ఖత్తియేహి అవత్థం, సిఙ్గాలసఙ్ఘా పరికడ్ఢిస్సన్తి.

౪౨. “సోణా ధఙ్కా సిఙ్గాలా చ, యే చఞ్ఞే సన్తి దాఠినో;

అజరా నూన హేస్సన్తి, భక్ఖయిత్వా పభావతిం.

౪౩. “సచే మంసాని హరింసు, ఖత్తియా దూరగామినో;

అట్ఠీని అమ్మ యాచిత్వా, అనుపథే దహాథ నం.

౪౪. “ఖేత్తాని అమ్మ కారేత్వా, కణికారేత్థ రోపయ;

యదా తే పుప్ఫితా అస్సు, హేమన్తానం హిమచ్చయే;

సరేయ్యాథ మమం అమ్మ, ఏవంవణ్ణా పభావతీ”తి.

తత్థ కక్కూపనిసేవితన్తిల **కక్కూపనిసేవితన్తి** సాసపకక్కలోణకక్కమత్తికకక్కతిలకక్కహలిద్దికక్కముఖచుణ్ణకేహి ఇమేహి పఞ్చహి కక్కేహి ఉపనిసేవితం. **ఆదాసదన్తాథరుపచ్చవేక్ఖితన్తి** దన్తమయథరుమ్హి ఆదాసే పచ్చవేక్ఖితం తత్థ ఓలోకేత్వా మణ్డితం. **సుభన్తి** సుభముఖం. **విరజన్తి** విగతరజం నిమ్మలం. **అనఙ్గణన్తి** గణ్డపిళకాదిదోసరహితం. **ఛుద్ధన్తి** అమ్మ ఏవరూపం మమ ముఖం అద్ధా ఇదాని ఖత్తియేహి ఛడ్డితం **వనే** అరఞ్ఞే భవిస్సతీతి పరిదేవతి. **అసితేతి** కాళకే. **వేల్లితగ్గేతి** ఉన్నతగ్గే. **సీవథికాయాతి** సుసానమ్హి. **పరికడ్ఢిస్సన్తీతి** ఏవరూపే మమ కేసే మనుస్సమంసఖాదకా గిజ్ఝా పాదేహి పహరిత్వా నూన పరికడ్ఢిస్సన్తి. **గయ్హ ధఙ్కో గచ్ఛతి యేనకామన్తి** అమ్మ మమ ఏవరూపం బాహం నూన ధఙ్కో గహేత్వా లుఞ్జిత్వా ఖాదన్తో యేనకామం గచ్ఛిస్సతి.

తాలూపనిభేతి సువణ్ణతాలఫలసదిసే. **కాసికచన్దనేనాతి** సుఖుమచన్దనేన నిసేవితే. **థనేసు మేతి** అమ్మ మమ సుసానే పతితాయ ఏవరూపే థనే దిస్వా ముఖేన డంసిత్వా తేసు మే థనేసు అత్తనో తనుజో మాతు తరుణపుత్తో వియ నూన సిఙ్గాలో లమ్బిస్సతి. **సోణిన్తి** కటిం. **సుకోట్టితన్తి** గోహనుకేన పహరిత్వా సువడ్ఢితం. **అవత్థన్తి** ఛడ్డితం. **భక్ఖయిత్వాతి** అమ్మ ఏతే ఏత్తకా నూన మమ మంసం ఖాదిత్వా అజరా భవిస్సన్తి.

సచే మంసాని హరింసూతి అమ్మ సచే తే ఖత్తియా మయిం పటిబద్ధచిత్తా మమ మంసాని హరేయ్యుం, అథ తుమ్హే అట్ఠీని యాచిత్వా **అనుపథే దహాథనం,** జఙ్ఘమగ్గమహామగ్గానం అన్తరే దహేయ్యాథాతి వదతి. **ఖేత్తానీతి** అమ్మ మమ ఝాపితట్ఠానే మాలాదివత్థూని కారేత్వా ఏత్థ ఏతేసు ఖేత్తేసు కణికారరుక్ఖే రోపయ. **హిమచ్చయేతి** హిమపాతాతిక్కమే ఫగ్గుణమాసే. **సరేయ్యాథాతి** తేసం పుప్ఫానం సువణ్ణచఙ్కోటకం పూరేత్వా ఊరూసు ఠపేత్వా మమ ధీతా పభావతీ ఏవంవణ్ణాతి సరేయ్యాథ.

ఇతి సా మరణభయతజ్జితా మాతు సన్తికే విలపి. మద్దరాజాపి “ఫరసుఞ్చ గణ్డికఞ్చ గహేత్వా చోరఘాతకో ఇధేవ ఆగచ్ఛతూ”తి ఆణాపేసి. తస్స ఆగమనం సకలరాజగేహే పాకటం అహోసి. అథస్స ఆగతభావం సుత్వా పభావతియా మాతా ఉట్ఠాయాసనా సోకసమప్పితా రఞ్ఞో సన్తికం అగమాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౪౫. “తస్సా మాతా ఉదట్ఠాసి, ఖత్తియా దేవవణ్ణినీ;

దిస్వా అసిఞ్చ సూనఞ్చ, రఞ్ఞో మద్దస్సన్తేపురే”తి.

తత్థ **ఉదట్ఠాసీ**తి ఆసనా ఉట్ఠాయ రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా అట్ఠాసి. **దిస్వా అసిఞ్చ సూనఞ్చా**తి అన్తేపురమ్హి అలఙ్కతమహాతలే రఞ్ఞో పురతో నిక్ఖిత్తం ఫరసుఞ్చ గణ్డికఞ్చ దిస్వా విలపన్తీ గాథమాహ –

౪౬. “ఇమినా నూన అసినా, సుసఞ్ఞం తనుమజ్ఝిమం;
ధీతరం మద్ద హన్త్వాన, ఖత్తియానం పదస్ససీ”తి.

తత్థ **అసినా**తి ఫరసుం సన్ధాయాహ. సో హి ఇమస్మిం ఠానే అసి నామ జాతో. **సుసఞ్ఞం తనుమజ్ఝిమ**న్తి సుట్ఠు సఞ్ఞాతం తనుమజ్ఝిమం.

అథ నం రాజా సఞ్ఞాపేన్తో ఆహ – “దేవి, కిం కథేసి, తవ ధీతా సకలజమ్బుదీపే అగ్గరాజానం ‘విరూపో’తి ఛడ్డేత్వా గతమగ్గే పదవలఞ్జో అవినట్ఠేయేవ మచ్చుం నలాటేనాదాయ ఆగతా, ఇదాని అత్తనో రూపం నిస్సాయ ఈదిసం ఫలం లభతూ”తి. సా తస్స వచనం సుత్వా ధీతు సన్తికం గన్త్వా విలపన్తీ ఆహ –

౪౭. “న మే అకాసి వచనం, అత్థకామాయ పుత్తికే;
సాజ్జ లోహితసఞ్ఛన్నా, గచ్ఛసి యమసాధనం.

౪౮. “ఏవమాపజ్జతీ పోసో, పాపియఞ్చ నిగచ్ఛతి;
యో వే హితానం వచనం, న కరోతి అత్థదస్సినం.

౪౯. “సచే చ అజ్జ ధారేసి, కుమారం చారుదస్సనం;
కుసేన జాతం ఖత్తియం, సువణ్ణమణిమేఖలం;
పూజితం ఞాతిసఙ్ఘేహి, న గచ్ఛసి యమక్ఖయం.

౫౦. “యత్థస్సు భేరీ నదతి, కుఞ్జరో చ నికూజతి;
ఖత్తియానం కులే భద్దే, కిన్ను సుఖతరం తతో.

౫౧. “అస్సో చ సిసతి ద్వారే, కుమారో ఉపరోదతి;
ఖత్తియానం కులే భద్దే, కిన్ను సుఖతరం తతో.

౫౨. “మయూరకోఞ్చాభిరుదే, కోకిలాభినికూజితే;
ఖత్తియానం కులే భద్దే, కిన్ను సుఖతరం తతో”తి.

తత్థ **పుత్తికే**తి తం ఆలపతి. ఇదం వుత్తం హోతి – అమ్మ, ఇధ కిం కరిస్ససి, సామికస్స సన్తికం గచ్ఛ, మా రూపమదేన మజ్జీతి ఏవం యాచన్తియాపి మే వచనం న అకాసి, సా త్వం అజ్జ లోహితసఞ్ఛన్నా గచ్ఛసి యమసాధనం, మచ్చురాజస్స భవనం గమిస్ససీతి. **పాపియఞ్చా**తి ఇతో పాపతరఞ్చ నిగచ్ఛతి. **సచే చ అజ్జ ధారేసీ**తి, అమ్మ, సచే త్వం

చిత్తస్స వసం అగన్త్వా కుసనరిన్దం పటిచ్చ లద్ధం అత్తనో రూపేన సదిసం చారుదస్సనం కుమారం అజ్జ ధారయిస్ససి. **యమక్ఖయన్తి** ఏవం సన్తే యమనివేసనం న గచ్ఛేయ్యాసి. **తతో** యమ్హి ఖత్తియకులే అయం విభూతి, తమ్హా నానాభేరిసద్దేన చేవ మత్తవారణకోఞ్చనాదేన చ నిన్నాదితా కుసావతీరాజకులా కిం ను సుఖతరం దిస్వా ఇధాగతాసీతి అత్థో. **సిసతీతి** హసతి. **కుమారోతి** సుసిక్ఖితో గన్ధబ్బకుమారో. **ఉపరోదతీతి** నానాతూరియాని గహేత్వా ఉపహారం కరోతి. **కోకిలాభినికూజితేతి** కుసరాజకులే సాయం పాతో పవత్తనచ్చగీతవాదితూపహారం పటిప్ఫరన్తీ వియ కోకిలేహి అభినికూజితే.

ఇతి సాపి ఏత్తకాహి గాథాహి తాయ సద్ధిం సల్లపిత్వా "సచే అజ్జ కుసనరిన్దో ఇధ అస్స, ఇమే సత్త రాజానో పలాపేత్వా మమ ధీతరం దుక్ఖా పమోచేత్వా ఆదాయ గచ్ఛేయ్యా"తి చిన్తేత్వా గాథమాహ –

౨౩. "కహం ను ఖో సత్తుమద్దనో, పరరట్ఠప్పమద్దనో;
కుసో సోళారపఞ్ఞాణో, యో నో దుక్ఖా పమోచయే"తి.

తత్థ **సోళారపఞ్ఞాణోతి** ఉళారపఞ్ఞో.

తతో పభావతీ "మమ మాతు కుసస్స వణ్ణం భణన్తియా ముఖం నప్పహోతి, ఆచిక్ఖిస్సామి తావస్సా తస్స ఇధేవ ఆళారికకమ్మం కత్వా వసనభావ"న్తి చిన్తేత్వా గాథమాహ –

౨౪. "ఇధేవ సో సత్తుమద్దనో, పరరట్ఠప్పమద్దనో;
కుసో సోళారపఞ్ఞాణో, యో తే సబ్బే వధిస్సతీ"తి.

అథస్సా మాతా "అయం మరణభయభీతా విప్పలపతీ"తి చిన్తేత్వా గాథమాహ –

౨౫. "ఉమ్మత్తికా ను భణసి, అన్ధబాలా పభాససి;
కుసో చే ఆగతో అస్స, కిం న జానేము తం మయ"న్తి.

తత్థ **అన్ధబాలాతి** సమ్మూళ్హా అఞ్ఞాణా హుత్వా. **కిం న జానేమూతి** కేన కారణేన తం న జానేయ్యామ. సో హి అన్తరామగ్గే ఠితోవ అమ్హాకం సాసనం పేసేయ్య, సముస్సితద్ధజా చతురఙ్గినీసేనా పఞ్ఞాయేథ, త్వం పన మరణభయేన కథేసీతి.

సా ఏవం వుత్తే "న మే మాతా సద్దహతి, తస్స ఇధాగన్త్వా సత్త మాసే వసనభావం న జానాతి, దస్సేస్సామి న"న్తి చిన్తేత్వా మాతరం హత్థే గహేత్వా సీహపఞ్జరం వివరిత్వా హత్థం పసారేత్వా దస్సేన్తీ గాథమాహ –

౨౬. "ఏసో ఆళారికో పోసో, కుమారీపురమన్తరే;
దళ్హం కత్వాన సంవేల్లిం, కుమ్భిం ధోవతి ఓణతో"తి.

తత్థ **కుమారీపురమన్తరేతి** వాతపానే ఠితా తవ ధీతానం కుమారీనం వసనట్ఠానన్తరే నం ఓలోకేహి. **సంవేల్లిన్తి** కచ్ఛం బన్ధిత్వా కుమ్భిం ధోవతి.

సో కిర తదా “అజ్జ మే మనోరథో మత్థకం పాపుణిస్సతి, అద్ధా మరణభయతజ్జితా, పభావతీ, మమ ఆగతభావం కథేస్సతి, భాజనాని ధోవిత్వా పటిసామేస్సామీ”తి ఉదకం ఆహరిత్వా భాజనాని ధోవితుం ఆరభి. అథ నం మాతా పరిభాసన్తీ గాథమాహ –

౫౭. “వేణీ త్వమసి చణ్డాలీ, అదూసి కులగన్ధినీ;
కథం మద్దకులే జాతా, దాసం కయిరాసి కాముక”న్తి.

తత్థ **వేణీ**తి తచ్ఛికా. **అదూసి కులగన్ధినీ**తి ఉదాహు త్వం కులదూసికా. **కాముక**న్తి కథం నామ త్వం ఏవరూపే కులే జాతా అత్తనో సామికం దాసం కరేయ్యాసీతి.

తతో పభావతీ “మమ మాతా ఇమస్స మం నిస్సాయ ఏవం వసనభావం న జానాతి మఞ్ఞే”తి చిన్తేత్వా ఇతరం గాథమాహ –

౫౮. “నమ్హి వేణీ న చణ్డాలీ, న చమ్హి కులగన్ధినీ;
ఓక్కాకపుత్తో భద్దన్తే, త్వం ను దాసోతి మఞ్ఞసీ”తి.

తత్థ **ఓక్కాకపుత్తో**తి, అమ్మ, ఏస ఓక్కాకపుత్తో, త్వం పన “దాసో”తి మఞ్ఞసి, కస్మా నం అహం “దాసో”తి కథేస్సామీతి.

ఇదానిస్స యసం వణ్ణేన్తీ ఆహ –

౫౯. “యో బ్రాహ్మణసహస్సాని, సదా భోజేతి వీసతిం;
ఓక్కాకపుత్తో భద్దన్తే, త్వం ను దాసోతి మఞ్ఞసి.

౬౦. యస్స నాగసహస్సాని, సదా యోజేన్తి వీసతిం;
ఓక్కాకపుత్తో భద్దన్తే, త్వం ను దాసోతి మఞ్ఞసి.

౬౧. “యస్స అస్ససహస్సాని, సదా యోజేన్తి వీసతిం;
ఓక్కాకపుత్తో భద్దన్తే, త్వం ను దాసోతి మఞ్ఞసి.

౬౨. “యస్స రథసహస్సాని, సదా యోజేన్తి వీసతిం;
ఓక్కాకపుత్తో భద్దన్తే, త్వం ను దాసోతి మఞ్ఞసి;
యస్స ఉసభసహస్సాని, సదా యోజేన్తి వీసతిం;
ఓక్కాకపుత్తో భద్దన్తే, త్వం ను దాసోతి మఞ్ఞసి.

౬౩. “యస్స ధేనుసహస్సాని, సదా దుహన్తి వీసతిం;
ఓక్కాకపుత్తో భద్దన్తే, త్వం ను దాసోతి మఞ్ఞసీ”తి.

ఏవం తాయ పఞ్చహి గాథాహి మహాసత్తస్స యసో వణ్ణితో. అథస్సా మాతా “అయం అసమ్భితా కథం కథేతి, అద్ధా ఏవమేత”న్తి సద్దహిత్వా రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా తమత్థం ఆరోచేసి. సో వేగేన పభావతియా సన్తికం గన్త్వా “సచ్చం కిర, అమ్మ, కుసరాజా ఇధాగతో”తి. “ఆమ తాత, అజ్జస్స సత్త మాసా అతిక్కన్తా తవ ధీతానం ఆళారికత్తం కరోన్తస్సా”తి. సో తస్సా అసద్దహన్తో ఖుజ్జం పుచ్ఛిత్వా యథాభూతం సుత్వా ధీతరం గరహన్తో గాథమాహ –

౬౪. “తగ్ఘ తే దుక్కటం బాలే, యం ఖత్తియం మహబ్బలం;
నాగం మణ్డూకవణ్ణేన, న తం అక్ఖాసిధాగత”న్తి.

తత్థ **తగ్ఘాతి** ఏకంసేనేవ.

సో ధీతరం గరహిత్వా వేగేన తస్స సన్తికం గన్త్వా కతపటిసన్థారో అఞ్జలిం పగ్గయ్హ అత్తనో అచ్చయం దస్సేన్తో గాథమాహ –

౬౫. “అపరాధం మహారాజ, త్వం నో ఖమ రథేసభ;
యం తం అఞ్ఞాతవేసేన, నాఞ్ఞాసిమ్హా ఇధాగత”న్తి.

తం సుత్వా మహాసత్తో “సచాహం ఫరుసం వక్ఖామి, ఇధేవస్స హదయం ఫలిస్సతి, అస్సాసేస్సామి న”న్తి చిన్తేత్వా భాజనన్తరే ఠితోవ ఇతరం గాథమాహ –

౬౬. “మాదిసస్స న తం ఛన్నం, యోహం ఆళారికో భవే;
త్వఞ్ఞేవ మే పసీదస్సు, నత్థి తే దేవ దుక్కట”న్తి.

రాజా తస్స సన్తికా పటిసన్థారం లభిత్వా పాసాదం అభిరుహిత్వా పభావతిం పక్కోసాపేత్వా ఖమాపనత్థాయ పేసేతుం గాథమాహ –

౬౭. “గచ్ఛ బాలే ఖమాపేహి, కుసరాజం మహబ్బలం;
ఖమాపితో కుసో రాజా, సో తే దస్సతి జీవిత”న్తి.

సా పితు వచనం సుత్వా భగినీహి చేవ పరిచారికాహి చ పరివుతా తస్స సన్తికం అగమాసి. సోపి కమ్మకారవేసేన ఠితోవ తస్సా అత్తనో సన్తికం ఆగమనం ఞత్వా “అజ్జ పభావతియా మానం భిన్దిత్వా పాదమూలే నం కలలే నిపజ్జాపేస్సామీ”తి సబ్బం అత్తనా ఆభతం ఉదకం ఛడ్డేత్వా ఖలమణ్డలమత్తం ఠానం మద్దిత్వా ఏకకలలం అకాసి. సా తస్స సన్తికం గన్త్వా తస్స పాదేసు నిపతిత్వా కలలపిట్ఠే నిపన్నా తం ఖమాపేసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౬౮. “పితుస్స వచనం సుత్వా, దేవవణ్ణీ పభావతీ;
సిరసా అగ్గహీ పాదే, కుసరాజం మహబ్బల”న్తి.

తత్థ **సిరసాతి** సిరసా నిపతిత్వా కుసరాజానం పాదే అగ్గహేసీతి.

గహేత్వా చ పన నం ఖమాపేన్తీ తిస్సో గాథాయో అభాసి –

౬౯. “యామా రత్యో అతిక్కన్తా, తామా దేవ తయా వినా;
వన్దే తే సిరసా పాదే, మా మే కుజ్ఝ రథేసభ.

౭౦. “సబ్బం తే పటిజానామి, మహారాజ సుణోహి మే;
న చాపి అప్పియం తుయ్హం, కరేయ్యామి అహం పున.

౭౧. “ఏవం చే యాచమానాయ, వచనం మే న కాహసి;
ఇదాని మం తాతో హన్త్వా, ఖత్తియానం పదస్సతీ”తి.

తత్థ **రత్యో**తి రత్తియో. **తామా**తి తా ఇమా సబ్బాపి తయా వినా అతిక్కన్తా. **సబ్బం తే పటిజానామీ**తి, మహారాజ, ఏత్తకం కాలం మయా తవ అప్పియమేవ కతం, ఇదం తే అహం సబ్బం పటిజానామి, అపరమ్పి సుణోహి మే, ఇతో పట్ఠాయాహం పున తుయ్హం అప్పియం న కరిస్సామి. **ఏవం చే**తి సచే ఏవం యాచమానాయ మమ త్వం వచనం న కరిస్ససీతి.

తం సుత్వా రాజా “సచాహం ‘ఇమం త్వఞ్ఞేవ జానిస్ససీ’తి వక్ఖామి, హదయమస్సా ఫలిస్సతి, అస్సాసేస్సామి న”న్తి చిన్తేత్వా ఆహ –

౭౨. “ఏవం తే యాచమానాయ, కిం న కాహామి తే వచో;
వికుద్ధో త్యస్మి కల్యాణి, మా త్వం భాయి పభావతి.

౭౩. “సబ్బం తే పటిజానామి, రాజపుత్తి సుణోహి మే;
న చాపి అప్పియం తుయ్హం, కరేయ్యామి అహం పున.

౭౪. “తవ కామా హి సుస్సోణి, పహు దుక్ఖం తితిక్ఖిసం;
బహుం మద్దకులం హన్త్వా, నయితుం తం పభావతీ”తి.

తత్థ **కిం న కాహామీ**తి కింకారణా తవ వచనం న కరిస్సామి. **వికుద్ధో త్యస్మీ**తి వికుద్ధో నిక్కోపో తే అస్మిం. **సబ్బం తే**తి వికుద్ధభావఞ్చ ఇదాని అప్పియకరణఞ్చ ఉభయం తే ఇదం సబ్బమేవ పటిజానామి. **తవ కామా**తి తవ కామేన తం ఇచ్ఛమానో. **తితిక్ఖిస**న్తి అధివాసేమి. **బహుం మద్దకులం హన్త్వా నయితుం త**న్తి బహుమద్దరాజకులం హనిత్వా బలక్కారేన తం నేతుం సమత్థోతి.

అథ సో సక్కస్స దేవరఞ్ఞో పరిచారికం వియ తం అత్తనో పరిచారికం దిస్వా ఖత్తియమానం ఉప్పాదేత్వా “మయి కిర ధరమానేయేవ మమ భరియం అఞ్ఞే గహేత్వా గమిస్సన్తీ”తి సీహో వియ రాజఙ్గణే విజమ్భమానో “సకలనగరవాసినో మే ఆగతభావం జానన్తూ”తి వగ్గన్తో నదన్తో సేళేన్తో అప్ఫోటేన్తో “ఇదాని తే జీవగ్గాహం గహేస్సామి, రథాదయో మే యోజేన్తూ”తి అనన్తరం గాథమాహ –

౨౫. “యోజయన్తు రథే అస్సే, నానాచిత్తే సమాహితే;
అథ దక్ఖథ మే వేగం, విధమన్తస్స సత్తవో”తి.

తత్థ **నానాచిత్తే**తి నానాలఙ్కారవిచిత్తే. **సమాహితే**తి అస్సే సన్ధాయ వుత్తం, సుసిక్ఖితే నిబ్బిసేవనేతి అత్థో. **అథ దక్ఖథ మే వేగ**న్తి అథ మే పరక్కమం పస్సిస్సథాతి.

సత్తూనం గణ్హనం నామ మయ్హం భారో, గచ్ఛ త్వం న్హత్వా అలఙ్కరిత్వా పాసాదం ఆరుహాతి తం ఉయ్యోజేసి. మద్దరాజాపిస్స పరిహారకరణత్థం అమచ్చే పహిణి. తే తస్స మహానసద్వారేయేవ సాణిం పరిక్ఖిపిత్వా కప్పకే ఉపట్ఠపేసుం. సో కతమస్సుకమ్మో సీసంన్హాతో సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితో అమచ్చాదీహి పరివుతో “పాసాదం అభిరుహిస్సామీ”తి దిసా విలోకేత్వా అప్ఫోటేసి. ఓలోకితఓలోకితట్ఠానం వికమ్పి. సో “ఇదాని మే పరక్కమం పస్సిస్సథా”తి ఆహ. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా అనన్తరం గాథమాహ –

౨౬. “తఞ్చ తత్థ ఉదిక్ఖింసు, రఞ్ఞో మద్దస్సన్తేపురే;
విజమ్భమానం సీహంవ, ఫోటేన్తం దిగుణం భుజ”న్తి.

తస్సత్థో – తఞ్చ తత్థ విజమ్భన్తం అప్ఫోటేన్తం రఞ్ఞో అన్తేపురే వాతపానాని వివరిత్వా ఇత్థియో ఉదిక్ఖింసూతి.

అథస్స మద్దరాజా కతఆనేఞ్జకారణం అలఙ్కతవరవారణం పేసేసి. సో సముస్సితసేతచ్ఛత్తం హత్థిక్ఖన్ధం ఆరుయ్హ “పభావతిం ఆనేథా”తి తమ్పి పచ్ఛతో నిసీదాపేత్వా చతురఙ్గినియా సేనాయ పరివుతో పాచీనద్వారేన నిక్ఖమిత్వా పరసేనం ఓలోకేత్వా “అహం కుసరాజా, జీవితత్థికా ఉరేన నిపజ్జన్తూ”తి తిక్ఖత్తుం సీహనాదం నదిత్వా సత్తుమద్దనం అకాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౨౭. “హత్థిక్ఖన్ధఞ్చ ఆరుయ్హ, ఆరోపేత్వా పభావతిం;
సఙ్గామం ఓతరిత్వాన, సీహనాదం నదీ కుసో.

౨౮. “తస్స తం నదతో సుత్వా, సీహస్సేవితరే మిగా;
ఖత్తియా విపలాయింసు, కుససద్దభయట్టితా.

౨౯. “హత్థారోహా అనీకట్ఠా, రథికా పత్తికారకా;
అఞ్ఞమఞ్ఞస్స ఛిన్దన్తి, కుససద్దభయట్టితా.

౩౦. “తస్మిం సఙ్గామసీసస్మిం, పస్సిత్వా హట్ఠమానసో;
కుసస్స రఞ్ఞో దేవిన్దో, అదా వేరోచనం మణిం.

౩౧. “సో తం విజ్జిత్వా సఙ్గామం, లద్ధా వేరోచనం మణిం;
హత్థిక్ఖన్ధగతో రాజా, పావేక్ఖి నగరం పురం.

౮౨. “జీవగ్గాహం గహేత్వాన, బన్ధిత్వా సత్త ఖత్తియే;

ససురస్సూపనామేసి, ఇమే తే దేవ సత్తవో.

౮౩. “సబ్బేవ తే వసం గతా, అమిత్తా విహతా తవ;

కామం కరోహి తే తయా, ముఞ్చ వా తే హనస్సు వా”తి.

తత్థ **విపలాయింసూ**తి సతిం పచ్చుపట్ఠాపేతుం అసక్కోన్తా విపల్లత్థచిత్తా భిజ్జింసు. **కుససద్దభయట్టితా**తి కుసరఞ్ఞో సద్దం నిస్సాయ జాతేన భయేన ఉపద్దుతా మూళ్హచిత్తా. **అఞ్ఞమఞ్ఞస్స ఛిన్దన్తీ**తి అఞ్ఞమఞ్ఞం ఛిన్దన్తి మద్దన్తి. “భిన్దింసూ”తిపి పాఠో. **తస్మిన్తి** ఏవం బోధిసత్తస్స సద్దసవనేనేవ సఙ్గామే భిన్నే తస్మిం సఙ్గామసీసే తం మహాసత్తస్స పరక్కమం పస్సిత్వా తుట్ఠహదయో సక్కో వేరోచనం నామ మణిక్ఖన్ధం తస్స అదాసి. **నగరం పురన్తి** నగరసఙ్ఖాతం పురం. **బన్ధిత్వా**తి తేసఞ్ఞేవ ఉత్తరి సాటకేన పచ్ఛాబాహం బన్ధిత్వా. **కామం కరోహి తే తయా**తి త్వం అత్తనో కామం ఇచ్ఛం రుచిం కరోహి, ఏతే హి తయా దాసా కతాయేవాతి.

రాజా ఆహ –

౮౪. “తుయ్హేవ సత్తవో ఏతే, న హి తే మయ్హ సత్తవో;

త్వఞ్ఞేవ నో మహారాజ, ముఞ్చ వా తే హనస్సు వా”తి.

తత్థ **త్వఞ్ఞేవ నో**తి, మహారాజ, త్వంయేవ అమ్హాకం ఇస్సరోతి.

ఏవం వుత్తే మహాసత్తో “కిం ఇమేహి మారితేహి, మా తేసం ఆగమనం నిరత్థకం హోతు, పభావతియా కనిట్ఠా సత్త మద్దరాజధీతరో అత్థి, తా నేసం దాపేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా గాథమాహ –

౮౫. “ఇమా తే ధీతరో సత్త, దేవకఞ్ఞూపమా సుభా;

దదాహి నేసం ఏకేకం, హోన్తు జామాతరో తవా”తి.

అథ నం రాజా ఆహ –

౮౬. “అమ్హాకఞ్చేవ తాసఞ్చ, త్వం నో సబ్బేసమిస్సరో;

త్వఞ్ఞేవ నో మహారాజ, దేహి నేసం యదిచ్ఛసీ”తి.

తత్థ **త్వం నో సబ్బేసన్తి**, మహారాజ కుసనరిన్ద, కిం వదేసి, త్వఞ్ఞేవ ఏతేసఞ్చ సత్తన్నం రాజూనం మమఞ్చ ఇమాసఞ్చ సబ్బేసం నో ఇస్సరో. **యదిచ్ఛసీ**తి యది ఇచ్ఛసి, యస్స వా యం దాతుం ఇచ్ఛసి, తస్స తం దేహీతి.

ఏవం వుత్తే సో తా సబ్బాపి అలఙ్కారాపేత్వా ఏకేకస్స రఞ్ఞో ఏకేకం అదాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా పఞ్చ గాథాయో అభాసి –

౮౭.

“ఏకమేకస్స ఏకేకం, అదా సీహస్సరో కుసో;
ఖత్తియానం తదా తేసం, రఞ్ఞో మద్దస్స ధీతరో.

౮౮. “పీణితా తేన లాభేన, తుట్ఠా సీహస్సరే కుసే;
సకరట్ఠాని పాయింసు, ఖత్తియా సత్త తావదే.

౮౯. “పభావతిఞ్చ ఆదాయ, మణిం వేరోచనం సుభం;
కుసావతిం కుసో రాజా, అగమాసి మహబ్బలో.

౯౦. “త్యస్సు ఏకరథే యన్తా, పవిసన్తా కుసావతిం;
సమానా వణ్ణరూపేన, నాఞ్ఞమఞ్ఞాతిరోచిసుం.

౯౧. “మాతా పుత్తేన సంగచ్ఛి, ఉభయో చ జయమ్పతీ;
సమగ్గా తే తదా ఆసుం, ఫీతం ధరణిమావసు”న్తి.

తత్థ **పీణితాతి** సన్తప్పితా. **పాయింసూతి** ఇదాని అప్పమత్తా భవేయ్యాథాతి కుసనరిన్దేన ఓవదితా అగమంసు. **అగమాసీతి** కతిపాహం వసిత్వా “అమ్హాకం రట్ఠం గమిస్సామా”తి ససురం ఆపుచ్ఛిత్వా గతో. **ఏకరథే యన్తాతి** ద్వేపి ఏకరథం అభిరుయ్హ గచ్ఛన్తా. **సమానా వణ్ణరూపేనాతి** వణ్ణేన చ రూపేన చ సమానా హుత్వా. **నాఞ్ఞమఞ్ఞాతిరోచిసున్తి** ఏకో ఏకం నాతిక్కమి. మణిరతనానుభావేన కిర మహాసత్తో అభిరూపో అహోసి సువణ్ణవణ్ణో సోభగ్గప్పత్తో, సో కిర పుబ్బే పచ్చేకబుద్ధస్స పిణ్డపాతనిస్సన్దేన బుద్ధపటిమాకరణనిస్సన్దేన చ ఏవం తేజవన్తో అహోసి. **సంగచ్ఛీతి** అథస్స మాతా మహాసత్తస్స ఆగమనం సుత్వా నగరే భేరిం చరాపేత్వా మహాసత్తస్స బహుం పణ్ణాకారం ఆదాయ పచ్చుగ్గమనం కత్వా సమాగచ్ఛి. సోపి మాతరా సద్ధింయేవ నగరం పదక్ఖిణం కత్వా సత్తాహం ఛణకీళం కీళిత్వా అలఙ్కతపాసాదతలం అభిరుహి. తేపి ఉభో జయమ్పతికా సమగ్గా అహేసుం, తతో పట్ఠాయ యావజీవం సమగ్గా సమ్మోదమానా ఫీతం ధరణిం అజ్ఝావసింసూతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా మాతాపితరో మహారాజకులాని అహేసుం, కనిట్ఠో ఆనన్దో, ఖుజ్జా ఖుజ్జుత్తరా, పభావతీ రాహులమాతా, పరిసా బుద్ధపరిసా, కుసరాజా పన అహమేవ అహోసిన్తి.

కుసజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౫౩౨] ౨. సోణనన్దజాతకవణ్ణనా

దేవతా నుసి గన్ధబ్బోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మాతుపోసకభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు **సామజాతకే** (జా. ౨.౨౨.౨౯౬ ఆదయో) వత్థుసదిసం. తదా పన సత్థా “మా, భిక్ఖవే, ఇమం భిక్ఖుం ఉజ్ఝాయిత్థ, పోరాణకపణ్డితా సకలజమ్బుదీపే రజ్జం లభమానాపి తం అగ్గహేత్వా మాతాపితరో పోసింసుయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసీ బ్రహ్మవడ్ఢనం నామ నగరం అహోసి. తత్థ మనోజో నామ రాజా రజ్జం కారేసి. తత్థ అఞ్ఞతరో అసీతికోటివిభవో బ్రాహ్మణమహాసాలో అపుత్తకో అహోసి. తస్స బ్రాహ్మణీ తేనేవ “భోతి పుత్తం పత్థేహీ”తి వుత్తా పత్థేసి. అథ

బోధిసత్తో బ్రహ్మలోకా చవిత్వా తస్సా కుచ్ఛిస్మిం పటిసన్ధిం గణ్హి, జాతస్స చస్స “సోణకుమారో”తి నామం కరింసు. తస్స పదసా గమనకాలే అఞ్ఞోపి సత్తో బ్రహ్మలోకా చవిత్వా తస్సాయేవ కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హి, తస్స జాతస్స “నన్దకుమారో”తి నామం కరింసు. తేసం ఉగ్గహితవేదానం సబ్బసిప్పేసు నిప్ఫత్తిం పత్తానం వయప్పత్తానం రూపసమ్పదం దిస్వా బ్రాహ్మణో బ్రాహ్మణిం ఆమన్తేత్వా “భోతి పుత్తం సోణకుమారం ఘరబన్ధనేన బన్ధిస్సామా”తి ఆహ. సా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా పుత్తస్స తమత్థం ఆచిక్ఖి . సో “అలం, అమ్మ, మయ్హం ఘరావాసేన, అహం యావజీవం తుమ్హే పటిజగ్గిత్వా తుమ్హాకం అచ్చయేన హిమవన్తం పవిసిత్వా పబ్బజిస్సామీ”తి ఆహ. సా బ్రాహ్మణస్స ఏతమత్థం ఆరోచేసి.

తే పునప్పునం కథేన్తాపి తస్స చిత్తం అలభిత్వా నన్దకుమారం ఆమన్తేత్వా “తాత, తేన హి త్వం కుటుమ్బం పటిపజ్జాహీ”తి వత్వా “నాహం భాతరా ఛడ్డితఖేళం సీసేన ఉక్ఖిపామి, అహమ్పి తుమ్హాకం అచ్చయేన భాతరావ సద్ధిం పబ్బజిస్సామీ”తి వుత్తే తేసం వచనం సుత్వా “ఇమే ద్వే ఏవం తరుణావ కామే పజహన్తి, కిమఙ్గం పన మయం, సబ్బేయేవ పబ్బజిస్సామా”తి చిన్తేత్వా, “తాతా , కిం వో అమ్హాకం అచ్చయేన పబ్బజ్జాయ, ఇదానేవ సబ్బే మయం పబ్బజిస్సామా”తి రఞ్ఞో ఆరోచేత్వా సబ్బం ధనం దానముఖే విస్సజ్జేత్వా దాసజనం భుజిస్సం కత్వా ఞాతీనం దాతబ్బయుత్తకం దత్వా చత్తారోపి జనా బ్రహ్మవడ్ఢననగరా నిక్ఖమిత్వా హిమవన్తపదేసే పఞ్చపదుమసఞ్ఛన్నం సరం నిస్సాయ రమణీయే వనసణ్డే అస్సమం మాపేత్వా పబ్బజిత్వా తత్థ వసింసు. ఉభోపి భాతరో మాతాపితరో పటిజగ్గింసు, తేసం పాతోవ దన్తకట్ఠఞ్చ ముఖధోవనఞ్చ దత్వా పణ్ణసాలఞ్చ పరివేణఞ్చ సమ్మజ్జిత్వా పానీయం పరిభోజనీయం ఉపట్ఠపేత్వా అరఞ్ఞతో మధురఫలాఫలాని ఆహరిత్వా మాతాపితరో ఖాదాపేన్తి, ఉణ్హేన వా సీతేన వా వారినా న్హాపేన్తి, జటా సోధేన్తి, పాదపరికమ్మాదీని తేసం కరోన్తి.

ఏవం అద్ధానే గతే నన్దపణ్డితో “మయా ఆభతఫలాఫలానేవ పఠమం మాతాపితరో ఖాదాపేస్సామీ”తి పురతో గన్త్వా హియ్యో చ పరహియ్యో చ గహితట్ఠానతో యాని వా తాని వా పాతోవ ఆహరిత్వా మాతాపితరో ఖాదాపేసి. తే తాని ఖాదిత్వా ముఖం విక్ఖాలేత్వా ఉపోసథికా భవన్తి. సోణపణ్డితో పన దూరం గన్త్వా మధురమధురాని సుపక్కసుపక్కాని ఆహరిత్వా ఉపనామేసి. అథ నం, “తాత, కనిట్ఠేన తే ఆభతాని మయం పాతోవ ఖాదిత్వా ఉపోసథికా జాతా, న ఇదాని నో అత్థో”తి వదన్తి. ఇతి తస్స ఫలాఫలాని పరిభోగం న లభన్తి వినస్సన్తి, పునదివసేసుపి తథేవాతి . ఏవం సో పఞ్చాభిఞ్ఞతాయ దూరం గన్త్వాపి ఆహరతి, తే పన న ఖాదన్తి.

అథ మహాసత్తో చిన్తేసి – “మాతాపితరో మే సుఖుమాలా, నన్దో చ యాని వా తాని వా అపక్కదుప్పక్కాని ఫలాఫలాని ఆహరిత్వా ఖాదాపేతి, ఏవం సన్తే ఇమే న చీరం పవత్తిస్సన్తి, వారేస్సామి న”న్తి. అథ నం సో ఆమన్తేత్వా “నన్ద, ఇతో పట్ఠాయ ఫలాఫలం ఆహరిత్వా మమాగమనం పటిమానేహి, ఉభోపి ఏకతోవ ఖాదాపేస్సామా”తి ఆహ. సో ఏవం వుత్తేపి అత్తనో పుఞ్ఞం పచ్చాసీసన్తో న తస్స వచనమకాసి. మహాసత్తో “నన్దో మమ వచనం అకరోన్తో అయుత్తం కరోతి, పలాపేస్సామి నం, తతో ఏకకోవ మాతాపితరో పటిజగ్గిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా “నన్ద, త్వం అనోవాదకో పణ్డితానం వచనం న కరోసి, అహం జేట్ఠో, మాతాపితరో మమేవ భారో, అహమేవ నేసం పటిజగ్గిస్సామి, త్వం ఇధ వసితుం న లచ్ఛసి, అఞ్ఞత్థ యాహీ”తి తస్స అచ్ఛరం పహరి.

సో తేన పలాపితో తస్స సన్తికే ఠాతుం అసక్కోన్తో తం వన్దిత్వా మాతాపితరో ఉపసఙ్కమిత్వా తమత్థం ఆరోచేత్వా అత్తనో పణ్ణసాలం పవిసిత్వా కసిణం ఓలోకేత్వా తం దివసమేవ పఞ్చ అభిఞ్ఞాయో అట్ఠ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా చిన్తేసి – “అహం

సీనేరుపాదతో రతనవాలుకా ఆహరిత్వా మమ భాతు పణ్ణసాలాయ పరివేణే ఓకిరిత్వా భాతరం ఖమాపేతుం పహోమి, ఏవమ్పి న సోభిస్సతి, అనోతత్తతో ఉదకం ఆహరిత్వా మమ భాతు పణ్ణసాలాయ పరివేణే ఓసిఞ్చిత్వా భాతరం ఖమాపేతుం పహోమి, ఏవమ్పి న సోభిస్సతి, సచే మే భాతరం దేవతానం వసేన ఖమాపేయ్యం, చత్తారో చ మహారాజానో సక్కఞ్చ ఆనేత్వా భాతరం ఖమాపేతుం పహోమి, ఏవమ్పి న సోభిస్సతి , సకలజమ్బుదీపే మనోజం అగ్గరాజానం ఆదిం కత్వా రాజానో ఆనేత్వా ఖమాపేస్సామి, ఏవం సన్తే మమ భాతు గుణో సకలజమ్బుదీపే అవత్థరిత్వా గమిస్సతి, చన్దిమసూరియో వియ పఞ్ఞాయిస్సతీ”తి. సో తావదేవ ఇద్ధియా గన్త్వా బ్రహ్మవడ్ఢననగరే తస్స రఞ్ఞో నివేసనద్వారే ఓతరిత్వా రఞ్ఞో “ఏకో కిర వో తాపసో దట్ఠుకామో”తి రఞ్ఞో ఆరోచాపేసి. రాజా “కిం పబ్బజితస్స మయా దిట్ఠేన, ఆహారత్థాయ ఆగతో భవిస్సతీ”తి భత్తం పహిణి, సో భత్తం న ఇచ్ఛి. తణ్డులం పహిణి, తణ్డులం న ఇచ్ఛి. వత్థాని పహిణి, వత్థాని న ఇచ్ఛి. తమ్బూలం పహిణి, తమ్బూలం న ఇచ్ఛి. అథస్స సన్తికే దూతం పేసేసి, “కిమత్థం ఆగతోసీ”తి. సో దూతేన పుట్ఠో “రాజానం ఉపట్ఠహితుం ఆగతోమ్హీ”తి ఆహ. రాజా తం సుత్వా “బహూ మమ ఉపట్ఠాకా, అత్తనోవ తాపసధమ్మం కరోతూ”తి పేసేసి. సో తం సుత్వా “అహం తుమ్హాకం అత్తనో బలేన సకలజమ్బుదీపే రజ్జం గహేత్వా దస్సామీ”తి ఆహ.

తం సుత్వా రాజా చిన్తేసి – “పబ్బజితా నామ పణ్డితా, కిఞ్చి ఉపాయం జానిస్సన్తీ”తి తం పక్కోసాపేత్వా ఆసనే నిసీదాపేత్వా వన్దిత్వా “భన్తే, తుమ్హే కిర మయ్హం సకలజమ్బుదీపరజ్జం గహేత్వా దస్సథా”తి పుచ్ఛి. “ఆమ మహారాజా”తి. “కథం గణ్హిస్సథా”తి? “మహారాజ, అన్తమసో ఖుద్దకమక్ఖికాయ పివనమత్తమ్పి లోహితం కస్సచి అనుప్పాదేత్వా తవ ధనచ్ఛేదం అకత్వా అత్తనో ఇద్ధియావ గహేత్వా దస్సామి, అపిచ కేవలం పపఞ్చం అకత్వా అజ్జేవ నిక్ఖమితుం వట్టతీ”తి. సో తస్స వచనం సద్దహిత్వా సేనఙ్గపరివుతో నగరా నిక్ఖమి. సచే సేనాయ ఉణ్హం హోతి, నన్దపణ్డితో అత్తనో ఇద్ధియా ఛాయం కత్వా సీతం కరోతి, దేవే వస్సన్తే సేనాయ ఉపరి వస్సితుం న దేతి, సీతం వా ఉణ్హం వా వారేతి, మగ్గే ఖాణుకణ్టకాదయో సబ్బపరిస్సయే అన్తరధాపేతి, మగ్గం కసిణమణ్డలం వియ సమం కత్వా సయం ఆకాసే చమ్మఖణ్డం పత్థరిత్వా పల్లఙ్కేన నిసిన్నో సేనాయ పరివుతో గచ్ఛతి.

ఏవం సేనం ఆదాయ పఠమం కోసలరట్ఠం గన్త్వా నగరస్సావిదూరే ఖన్ధావారం నివాసాపేత్వా “యుద్ధం వా నో దేతు సేతచ్ఛత్తం వా”తి కోసలరఞ్ఞో దూతం పాహేసి. సో కుజ్ఝిత్వా “కిం అహం న రాజా”తి “యుద్ధం దమ్మీ”తి సేనాయ పురక్ఖతో నిక్ఖమి. ద్వే సేనా యుజ్ఝితుం ఆరభింసు . నన్దపణ్డితో ద్విన్నమ్పి అన్తరే అత్తనో నిసీదనం అజినచమ్మం మహన్తం కత్వా పసారేత్వా ద్వీహిపి సేనాహి ఖిత్తసరే చమ్మేనేవ సమ్పటిచ్ఛి. ఏకసేనాయపి కోచి కణ్డేన విద్ధో నామ నత్థి, హత్థగతానం పన కణ్డానం ఖయేన ద్వేపి సేనా నిరుస్సాహా అట్ఠంసు. నన్దపణ్డితో మనోజరాజస్స సన్తికం గన్త్వా “మా భాయి, మహారాజా”తి అస్సాసేత్వా కోసలస్స సన్తికం గన్త్వా “మహారాజ, మా భాయి, నత్థి తే పరిపన్థో, తవ రజ్జం తవేవ భవిస్సతి, కేవలం మనోజరఞ్ఞో వసవత్తీ హోహీ”తి ఆహ. సో తస్స సద్దహిత్వా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛి. అథ నం మనోజస్స సన్తికం నేత్వా “మహారాజ, కోసలరాజా తే వసే వత్తతి, ఇమస్స రజ్జం ఇమస్సేవ హోతూ”తి ఆహ. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తం అత్తనో వసే వత్తేత్వా ద్వే సేనా ఆదాయ అఙ్గరట్ఠం గన్త్వా అఙ్గం గహేత్వా తతో మగధరట్ఠన్తి ఏతేనుపాయేన సకలజమ్బుదీపే రాజానో అత్తనో వసే వత్తేత్వా తతో తేహి పరివుతో బ్రహ్మవడ్ఢననగరమేవ గతో. రజ్జం గణ్హన్తో పనేస సత్తన్నం సంవచ్ఛరానం ఉపరి సత్తదివసాధికేహి సత్తమాసేహి గణ్హి. సో ఏకేకరాజధానితో నానప్పకారం ఖజ్జభోజనం ఆహరాపేత్వా ఏకసతరాజానో గహేత్వా తేహి సద్ధిం సత్తాహం మహాపానం పివి.

నన్దపణ్డితో “యావ రాజా సత్తాహం ఇస్సరియసుఖం అనుభోతి, తావస్స అత్తానం న దస్సేస్సామీ”తి ఉత్తరకురుమ్హి పిణ్డాయ చరిత్వా హిమవన్తే కఞ్చనగుహాద్వారే సత్తాహం వసి. మనోజోపి సత్తమే దివసే అత్తనో మహన్తం సిరివిభవం ఓలోకేత్వా “అయం యసో న మయ్హం మాతాపితూహి, న అఞ్ఞేహి దిన్నో, నన్దతాపసం నిస్సాయ ఉప్పన్నో, తం ఖో పన మే అపస్సన్తస్స అజ్జ సత్తమో దివసో, కహం ను ఖో మే యసదాయకో”తి నన్దపణ్డితం సరి. సో తస్స అనుస్సరణభావం ఞత్వా ఆగన్త్వా పురతో ఆకాసే అట్ఠాసి. రాజా తం దిస్వా చిన్తేసి – “అహం ఇమస్స తాపసస్స దేవతాభావం వా మనుస్సభావం వా న జానామి, సచే ఏస మనుస్సో భవేయ్య, సకలజమ్బుదీపరజ్జం ఏతస్సేవ దస్సామి. అథ దేవో, సక్కారమస్స కరిస్సామీ”తి. సో తం వీమంసన్తో పఠమం గాథమాహ –

౯౨. “దేవతా నుసి గన్ధబ్బో, అదు సక్కో పురిన్దదో;
మనుస్సభూతో ఇద్ధిమా, కథం జానేము తం మయ”న్తి.

సో తస్స వచనం సుత్వా సభావమేవ కథేన్తో దుతియం గాథమాహ –

౯౩. “నాపి దేవో న గన్ధబ్బో, నాపి సక్కో పురిన్దదో;
మనుస్సభూతో ఇద్ధిమా, ఏవం జానాహి భారధా”తి.

తత్థ **భారధాతి** రట్ఠభారధారితాయ నం ఏవం ఆలపతి.

తం సుత్వా రాజా “మనుస్సభూతో కిరాయం మయ్హం ఏవం బహూపకారో, మహన్తేన యసేన నం సన్తప్పేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఆహ –

౯౪. “కతరూపమిదం భోతో, వేయ్యావచ్చం అనప్పకం;
దేవమ్హి వస్సమానమ్హి, అనోవస్సం భవం అకా.

౯౫. “తతో వాతాతపే ఘోరే, సీతచ్ఛాయం భవం అకా;
తతో అమిత్తమజ్ఝేసు, సరతాణం భవం అకా.

౯౬. “తతో ఫీతాని రట్ఠాని, వసినో తే భవం అకా;
తతో ఏకసతం ఖత్యే, అనుయన్తే భవం అకా.

౯౭. “పతీతాస్సు మయం భోతో, వద తం భఞ్జమిచ్ఛసి;
హత్థియానం అస్సరథం, నారియో చ అలఙ్కతా;
నివేసనాని రమ్మాని, మయం భోతో దదామసే.

౯౮. “అథ వఙ్గే వా మగధే, మయం భోతో దదామసే;
అథ వా అస్సకావన్తీ, సుమనా దమ్మ తే మయం.

౯౯. “ఉపడ్ఢం వాపి రజ్జస్స, మయం భోతో దదామసే;
సచే తే అత్థో రజ్జేన, అనుసాస యదిచ్ఛసీ”తి.

తత్థ **కతరూపమిదన్తి** కతసభావం. **వేయ్యావచ్చన్తి** కాయవేయ్యావతికకమ్మం. **అనోవస్సన్తి** అవస్సం, యథా దేవో న వస్సతి , తథా కతన్తి అత్థో. **సీతచ్ఛాయన్తి** సీతలం ఛాయం. **వసినో తేతి** తే రట్ఠవాసినో అమ్హాకం వసవత్తినో. **ఖత్యేతి** ఖత్తియే, అట్ఠకథాయం పన అయమేవ పాఠో. **పతీతాస్సు మయన్తి** తుట్ఠా మయం. **వద తం భఞ్ఞమిచ్ఛసీతి భఞ్ఞన్తి** రతనస్సేతం నామం, వరం తే దదామి, యం రతనం ఇచ్ఛసి, తం వదేహీతి అత్థో. **‘‘హత్థియాన’’న్తిఆదీహి సరూపతో తం తం రతనం దస్సేతి . అస్సకావన్తీ**అస్సకరట్ఠం వా అవన్తిరట్ఠం వా. **రజ్జేనాతి** సచేపి తే సకలజమ్బుదీపరజ్జేన అత్థో, తమ్పి తే దత్వా అహం ఫలకావుధహత్థో తుమ్హాకం రథస్స పురతో గమిస్సామీతి దీపేతి. **యదిచ్ఛసీతి** ఏతేసు మయా వుత్తప్పకారేసు యం ఇచ్ఛసి, తం అనుసాస ఆణాపేహీతి.

తం సుత్వా నన్దపణ్డితో అత్తనో అధిప్పాయం ఆవికరోన్తో ఆహ –

౧౦౦.“న మే అత్థోపి రజ్జేన, నగరేన ధనేన వా;
అథోపి జనపదేన, అత్థో మయ్హం న విజ్జతీ”తి.

“సచే తే మయి సినేహో అత్థి, ఏకం మే వచనం కరోహీ”తి వత్వా గాథాద్వయమాహ –

౧౦౧.“భోతోవ రట్ఠే విజితే, అరఞ్ఞే అత్థి అస్సమో;
పితా మయ్హం జనేత్తీ చ, ఉభో సమ్మన్తి అస్సమే.

౧౦౨.“తేసాహం పుబ్బాచరియేసు, పుఞ్ఞం న లభామి కాతవే;
భవన్తం అజ్ఝావరం కత్వా, సోణం యాచేము సంవర”న్తి.

తత్థ **రట్ఠేతి** రజ్జే. **విజితేతి** ఆణాపవత్తిట్ఠానే. **అస్సమోతి** హిమవన్తారఞ్ఞే ఏకో అస్సమో అత్థి. **సమ్మన్తీతి** తస్మిం అస్సమే వసన్తి. **తేసాహన్తి** తేసు అహం. **కాతవేతి** వత్తపటివత్తఫలాఫలాహరణసఙ్ఖాతం పుఞ్ఞం కాతుం న లభామి, భాతా మే సోణపణ్డితో నామ మమేకస్మిం అపరాధే మా ఇధ వసీతి మం పలాపేసి. **అజ్ఝావరన్తి** అధిఆవరం తే మయం భవన్తం సపరివారం కత్వా సోణపణ్డితం సంవరం యాచేము, ఆయతిం సంవరం యాచామాతి అత్థో. “యాచేమిమం వర”న్తిపి పాఠో, మయం తయా సద్ధిం సోణం యాచేయ్యామ ఖమాపేయ్యామ, ఇమం వరం తవ సన్తికా గణ్హామీతి అత్థో.

అథ నం రాజా ఆహ –

౧౦౩. “కరోమి తే తం వచనం, యం మం భణసి బ్రాహ్మణ;
ఏతఞ్చ ఖో నో అక్ఖాహి, కీవన్తో హోన్తు యాచకా”తి.

తత్థ **కరోమీతి** అహం సకలజమ్బుదీపరజ్జం దదమానో ఏత్తకం కిం న కరిస్సామి, కరోమీతి వదతి. **కీవన్తోతి** కిత్తకా.

నన్దపణ్డితో ఆహ –

౧౦౪.“పరోసతం జానపదా, మహాసాలా చ బ్రాహ్మణా;

ఇమే చ ఖత్తియా సబ్బే, అభిజాతా యసస్సినో;

భవఞ్చ రాజా మనోజో, అలం హేస్సన్తి యాచకా”తి.

తత్థ **జానపదా**తి గహపతీ. **మహాసాలా చ బ్రాహ్మణా**తి సారప్పత్తా బ్రాహ్మణా చ పరోసతాయేవ. **అలం హేస్సన్తీ**తి పరియత్తా భవిస్సన్తి. **యాచకా**తి మమత్థాయ సోణపణ్డితస్స ఖమాపకా.

అథ నం రాజా ఆహ –

౧౦౫.“హత్థీ అస్సే చ యోజేన్తు, రథం సన్నయ్హ సారథి;

ఆబన్ధనాని గణ్హాథ, పాదాసుస్సారయద్ధజే;

అస్సమం తం గమిస్సామి, యత్థ సమ్మతి కోసియో”తి.

తత్థ **యోజేన్తూ**తి హత్థారోహా హత్థీ, అస్సారోహా చ అస్సే కప్పేన్తు. **రథం సన్నయ్హ సారథీ**తి సమ్మసారథి త్వమ్పి రథం సన్నయ్హ. **ఆబన్ధనానీ**తి హత్థిఅస్సరథేసు ఆబన్ధితబ్బాని భణ్డాని చ గణ్హథ. **పాదాసుస్సారయద్ధజే**తి రథే ఠపితధజపాదాసు ధజే ఉస్సారయన్తు ఉస్సాపేన్తు. **కోసియో**తి యస్మిం అస్సమే కోసియగోత్తో వసతీతి.

౧౦౬.“తతో చ రాజా పాయాసి, సేనాయ చతురఙ్గినీ;

అగమా అస్సమం రమ్మం, యత్థ సమ్మతి కోసియో”తి. – అయం అభిసమ్బుద్ధగాథా;

తత్థ **తతో చా**తి, భిక్ఖవే, ఏవం వత్వా తతో సో రాజా ఏకసతఖత్తియే గహేత్వా మహతియా సేనాయ పరివుతో నన్దపణ్డితం పురతో కత్వా నగరా నిక్ఖమి. **చతురఙ్గినీ**తి చతురఙ్గినియా సేనాయ అగమాసి, అన్తరమగ్గే వత్తమానోపి అవస్సం గామితాయ ఏవం వుత్తో. చతువీసతిఅక్ఖోభణిసఙ్ఖాతేన బలకాయేన సద్ధిం మగ్గం పటిపన్నస్స తస్స నన్దపణ్డితో ఇద్ధానుభావేన అట్ఠుసభవిత్థతం మగ్గం సమం మాపేత్వా ఆకాసే చమ్మఖణ్డం పత్థరిత్వా తత్థ పల్లఙ్కేన నిసీదిత్వా సేనాయ పరివుతో అలఙ్కతహత్థిక్ఖన్ధే నిసీదిత్వా గచ్ఛన్తేన రఞ్ఞా సద్ధిం ధమ్మయుత్తకథం కథేన్తో సీతఉణ్హాదిపరిస్సయే వారేన్తో అగమాసి.

అథస్స అస్సమం పాపుణనదివసే సోణపణ్డితో “మమ కనిట్ఠస్స అతిరేకసత్తమాససత్తదివసాధికాని సత్త వస్సాని నిక్ఖన్తస్సా”తి ఆవజ్జేత్వా “కహం ను ఖో సో ఏతరహీ”తి దిబ్బేన చక్ఖునా ఓలోకేన్తో “చతువీసతిఅక్ఖోభణిపరివారేన సద్ధిం ఏకసతరాజానో గహేత్వా మమఞ్ఞేవ ఖమాపేతుం ఆగచ్ఛతీ”తి దిస్వా చిన్తేసి – “ఇమేహి రాజూహి చేవ పరిసాహి చ మమ కనిట్ఠస్స బహూని పాటిహారియాని దిట్ఠాని, మమానుభావం అజానిత్వా ‘అయం కూటజటిలో అత్తనో పమాణం న జానాతి, అమ్హాకం అయ్యేన సద్ధిం పయోజేసీ’తి మం వమ్భేన్తా కథేన్తా అవీచిపరాయణా భవేయ్యుం, ఇద్ధిపాటిహారియం నేసం దస్సేస్సామీ”తి. సో చతురఙ్గులమత్తేన అంసం అఫుసన్తం ఆకాసే కాజం ఠపేత్వా అనోతత్తతో ఉదకం ఆహరితుం రఞ్ఞో అవిదూరే ఆకాసేన పాయాసి. నన్దపణ్డితో తం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా అత్తానం దస్సేతుం అవిసహన్తో నిసిన్నట్ఠానేయేవ

అన్తరధాయిత్వా పలాయిత్వా హిమవన్తం పావిసి. మనోజరాజా పన తం రమణీయేన ఇసివేసేన తథా ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా గాథమాహ –

౧౦౭.“కస్స కాదమ్బయో కాజో, వేహాసం చతురఙ్గులం;

అంసం అసమ్ఫుసం ఏతి, ఉదహారాయ గచ్ఛతో”తి.

తత్థ **కాదమ్బయోతి** కదమ్బరుక్ఖమయో. **అంసం అసమ్ఫుసం ఏతీతి** అంసం అసమ్ఫుసన్తో సయమేవ ఆగచ్ఛతి. **ఉదహారాయాతి** ఉదకం ఆహరితుం గచ్ఛన్తస్స కస్స ఏస కాజో ఏవం ఏతి, కో నామ త్వం, కుతో వా ఆగచ్ఛసీతి.

ఏవం వుత్తే మహాసత్తో గాథాద్వయమాహ –

౧౦౮.“అహం సోణో మహారాజ, తాపసో సహితబ్బతో;

భరామి మాతాపితరో, రత్తిన్దివమతన్దితో.

౧౦౯.“వనే ఫలఞ్చ మూలఞ్చ, ఆహరిత్వా దిసమ్పతి;

పోసేమి మాతాపితరో, పుబ్బే కతమనుస్సర”న్తి.

తత్థ **సహితబ్బతోతి** సహితవతో సీలాచారసమ్పన్నో ఏకో తాపసో అహన్తి వదతి. **భరామీతి** పోసేమి. **అతన్దితోతి** అనలసో హుత్వా. **పుబ్బే కతమనుస్సరన్తి** తేహి పుబ్బే కతం మయ్హం గుణం అనుస్సరన్తోతి.

తం సుత్వా రాజా తేన సద్ధిం విస్సాసం కత్తుకామో అనన్తరం గాథమాహ –

౧౧౦.“ఇచ్ఛామ అస్సమం గన్తుం, యత్థ సమ్మతి కోసియో;

మగ్గం నో సోణ అక్ఖాహి, యేన గచ్ఛేము అస్సమ”న్తి.

తత్థ **అస్సమన్తి** తుమ్హాకం అస్సమపదం.

అథ మహాసత్తో అత్తనో ఆనుభావేన అస్సమపదగామిమగ్గం మాపేత్వా గాథమాహ –

౧౧౧.“అయం ఏకపదీ రాజ, యేనేతం మేఘసన్నిభం;

కోవిళారేహి సఞ్ఛన్నం, ఏత్థ సమ్మతి కోసియో”తి.

తస్సత్థో – మహారాజ, అయం ఏకపదికో జఙ్ఘమగ్గో, ఇమినా గచ్ఛథ, యేన దిసాభాగేన ఏతం మేఘవణ్ణం సుపుప్ఫితకోవిళారసఞ్ఛన్నం వనం దిస్సతి, ఏత్థ మమ పితా కోసియగోత్తో వసతి, ఏతస్స నో అస్సమోతి.

౧౧౨.“ఇదం వత్వాన పక్కామి, తరమానో మహాఇసి;

వేహాసే అన్తలిక్ఖస్మిం, అనుసాసిత్వాన ఖత్తియే.

౧౧౩. “అస్సమం పరిమజ్జిత్వా, పఞ్ఞాపేత్వాన ఆసనం;
పణ్ణసాలం పవిసిత్వా, పితరం పతిబోధయి.

౧౧౪. “ఇమే ఆయన్తి రాజానో, అభిజాతా యసస్సినో;
అస్సమా నిక్ఖమిత్వాన, నిసీద త్వం మహాఇసే.

౧౧౫. “తస్స తం వచనం సుత్వా, తరమానో మహాఇసి;
అస్సమా నిక్ఖమిత్వాన, సద్వారమ్హి ఉపావిసీ”తి. – ఇమా అభిసమ్బుద్ధగాథా;

తత్థ **పక్కామీ**తి అనోతత్తం అగమాసి. **అస్సమం పరిమజ్జిత్వా**తి, భిక్ఖవే, సో ఇసి వేగేన అనోతత్తం గన్త్వా పానీయం ఆదాయ తేసు రాజూసు అస్సమం అసమ్పత్తేసుయేవ ఆగన్త్వా పానీయఘటే పానీయమాళకే ఠపేత్వా “మహాజనో పివిస్సతీ”తి వనకుసుమేహి వాసేత్వా సమ్మజ్జనిం ఆదాయ అస్సమం సమ్మజ్జిత్వా పణ్ణసాలద్వారే పితు ఆసనం పఞ్ఞాపేత్వా పవిసిత్వా పితరం జానాపేసీతి అత్థో. **ఉపావిసీ**తి ఉచ్చాసనే నిసీది.

బోధిసత్తస్స మాతా పన తస్స పచ్ఛతో నీచట్ఠానే ఏకమన్తం నిసీది. మహాసత్తో నీచాసనే నిసీది. నన్దపణ్డితోపి బోధిసత్తస్స అనోతత్తతో పానీయం ఆదాయ అస్సమం ఆగతకాలే రఞ్ఞో సన్తికం ఆగన్త్వా అస్సమస్స అవిదూరే ఖన్ధావారం నివాసేసి. అథ రాజా న్హత్వా సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితో ఏకసతరాజపరివుతో నన్దపణ్డితం గహేత్వా మహన్తేన సిరిసోభగ్గేన బోధిసత్తం ఖమాపేతుం అస్సమం పావిసి. అథ నం తథా ఆగచ్ఛన్తం బోధిసత్తస్స పితా దిస్వా బోధిసత్తం పుచ్ఛి, సోపిస్స ఆచిక్ఖి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౧౧౬. “తఞ్చ దిస్వాన ఆయన్తం, జలన్తంరివ తేజసా;
ఖత్యసఙ్ఘపరిబ్యూళ్హం, కోసియో ఏతదబ్రవి.

౧౧౭. “కస్స భేరీ ముదిఙ్గా చ, సఙ్ఖా పణవదిన్దిమా;
పురతో పటిపన్నాని, హాసయన్తా రథేసభం.

౧౧౮. “కస్స కఞ్చనపట్టేన, పుథునా విజ్జువణ్ణినా;
యువా కలాపసన్నద్ధో, కో ఏతి సిరియా జలం.

౧౧౯. “ఉక్కాముఖపహట్ఠంవ , ఖదిరఙ్గారసన్నిభం;
ముఖఞ్చ రుచిరా భాతి, కో ఏతి సిరియా జలం.

౧౨౦. “కస్స పగ్గహితం ఛత్తం, ససలాకం మనోరమం;
ఆదిచ్చరంసావరణం, కో ఏతి సిరియా జలం.

౧౨౧. “కస్స అఙ్గం పరిగ్గయ్హ, వాలబీజనిముత్తమం;

చరన్తి వరపుఞ్ఛస్స, హత్థిక్ఖన్ధేన ఆయతో.

౧౨౨.“కస్స సేతాని ఛత్తాని, ఆజానీయా చ వమ్మితా;

సమన్తా పరికీరేన్తి, కో ఏతి సిరియా జలం.

౧౨౩.“కస్స ఏకసతం ఖత్యా, అనుయన్తా యసస్సినో;

సమన్తానుపరియన్తి, కో ఏతి సిరియా జలం.

౧౨౪.“హత్థిఅస్సరథపత్తి, సేనా చ చతురఙ్గినీ;

సమన్తానుపరియన్తి, కో ఏతి సిరియా జలం.

౧౨౫.“కస్సేసా మహతీ సేనా, పిట్ఠితో అనువత్తతి;

అక్ఖోభణీ అపరియన్తా, సాగరస్సేవ ఊమియో.

౧౨౬.“రాజాభిరాజా మనోజో, ఇన్దోవ జయతం పతి;

నన్దస్సజ్ఝావరం ఏతి, అస్సమం బ్రహ్మచారినం.

౧౨౭.“తస్సేసా మహతీ సేనా, పిట్ఠితో అనువత్తతి;

అక్ఖోభణీ అపరియన్తా, సాగరస్సేవ ఊమియో”తి.

తత్థ **జలన్తంరివాతి** జలన్తం వియ. **పటిపన్నానీతి** ఏతాని తూరియాని కస్స పురతో ఆగచ్ఛన్తీతి అత్థో. **హాసయన్తాతి** తోసేన్తా. **కఞ్చనపట్టేనాతి**, తాత, కస్స కఞ్చనమయేన విజ్జువణ్ణేన ఉణ్హీసపట్టేన నలాటన్తో పరిక్ఖిత్తోతి పుచ్ఛతి. **యువాతి** తరుణో. **కలాపసన్నద్ధోతి** సన్నద్ధసరతూణీరో. **ఉక్కాముఖపహట్ఠం వాతి** కమ్మారానం ఉద్ధనే పహట్ఠం సువణ్ణం వియ. **ఖదిరఙ్గారసన్నిభన్తి** వీతచ్చితఖదిరఙ్గారవణ్ణం. **ఆదిచ్చరంసావరణన్తి**ఆదిచ్చరంసీనం ఆవరణం. **అఙ్గం పరిగ్గయ్హాతి** అఙ్గం పరిగ్గహేత్వా, సరీరం పరిక్ఖిపిత్వాతి అత్థో. **వాలబీజనిముత్తమన్తి** వాలబీజనిం ఉత్తమం . **చరన్తీతి** సఞ్చరన్తి. **ఛత్తానీతి** ఆజానీయపిట్ఠే నిసిన్నానం ధారితఛత్తాని. **పరికీరేన్తీతి** తస్స సమన్తా సబ్బదిసాభాగేసు పరికీరయన్తి. **చతురఙ్గినీతి** ఏతేహి హత్థిఆదీహి చతూహి అఙ్గేహి సమన్నాగతా. **అక్ఖోభణీతి** ఖోభేతుం న సక్కా. **సాగరస్సేవాతి** సాగరస్స ఊమియో వియ అపరియన్తా. **రాజాభిరాజాతి** ఏకసతరాజూనం పూజితో, తేసం వా అధికో రాజాతి రాజాభిరాజా. **జయతం పతీతి** జయప్పత్తానం తావతింసానం జేట్ఠకో. **అజ్ఝావరన్తి** మమం ఖమాపనత్థాయ నన్దస్స పరిసభావం ఉపగన్త్వా ఏతి.

సత్థా ఆహ –

౧౨౮.“అనులిత్తా చన్దనేన, కాసికుత్తమధారినో;

సబ్బే పఞ్జలికా హుత్వా, ఇసీనం అజ్ఝుపాగము”న్తి.

తత్థ **ఇసీనం అజ్ఝుపాగమున్తి**, భిక్ఖవే, సబ్బేపి తే రాజానో సురభిచన్దనేన అనులిత్తా ఉత్తమకాసికవత్థధారినో సిరసి పతిట్ఠాపితఅఞ్జలీ హుత్వా ఇసీనం సన్తికం ఉపగతా.

తతో మనోజో రాజా తం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో పటిసన్థారం కరోన్తో గాథాద్వయమాహ –

౧౨౯. "కచ్చి ను భోతో కుసలం, కచ్చి భోతో అనామయం;
కచ్చి ఉఞ్ఛేన యాపేథ, కచ్చి మూలఫలా బహూ.

౧౩౦. "కచ్చి డంసా మకసా చ, అప్పమేవ సరీసపా;
వనే వాళమిగాకిణ్ణే, కచ్చి హింసా న విజ్జతీ"తి.

తతో పరం ఉభిన్నం తేసం వచనపటివచనవసేన కథితగాథా హోన్తి –

౧౩౧. "కుసలఞ్చేవ నో రాజ, అథో రాజ అనామయం;
అథో ఉఞ్ఛేన యాపేమ, అథో మూలఫలా బహూ.

౧౩౨. "అథో డంసా మకసా చ, అప్పమేవ సరీసపా;
వనే వాళమిగాకిణ్ణే, హింసా మయ్హం న విజ్జతి.

౧౩౩. "బహూని వస్సపూగాని, అస్సమే సమ్మతం ఇధ;
నాభిజానామి ఉప్పన్నం, ఆబాధం అమనోరమం.

౧౩౪. "స్వాగతం తే మహారాజ, అథో తే అదురాగతం;
ఇస్సరోసి అనుప్పత్తో, యం ఇధత్థి పవేదయ.

౧౩౫. "తిన్దుకాని పియాలాని, మధుకే కాసుమారియో;
ఫలాని ఖుద్దకప్పాని, భుఞ్జ రాజ వరం వరం.

౧౩౬. "ఇదమ్పి పానీయం సీతం, ఆభతం గిరిగబ్భరా;
తతో పివ మహారాజ, సచే త్వం అభికఙ్ఖసి.

౧౩౭. "పటిగ్గహితం యం దిన్నం, సబ్బస్స అగ్ఘియం కతం;
నన్దస్సాపి నిసామేథ, వచనం సో పవక్ఖతి.

౧౩౮. "అజ్ఝావరమ్హా నన్దస్స, భోతో సన్తికమాగతా;
సుణాతు భవం వచనం, నన్దస్స పరిసాయ చా"తి.

ఇమా యేభుయ్యేన పాకటసమ్బన్ధాయేవ, యం పనేత్థ అపాకటం, తదేవ వక్ఖామ. **పవేదయా**తి యం ఇమస్మిం ఠానే తవ అభిరుచితం అత్థి, తం నో కథేహీతి వదతి. **ఖుద్దకప్పానీ**తి ఏతాని నానారుక్ఖఫలాని ఖుద్దకమధుపటిభాగాని మధురాని. **వరం వర**న్తి ఇతో ఉత్తముత్తమం గహేత్వా భుఞ్జ. **గిరిగబ్భరా**తి అనోతత్తతో. **సబ్బస్స అగ్ఘియ**న్తి యేన మయం ఆపుచ్ఛితా,

తం అమ్హేహి పటిగ్గహితం నామ తుమ్హేహి చ దిన్నమేవ నామ, ఏత్తావతా ఇమస్స జనస్స సబ్బస్స అప్పియం తుమ్హేహి కతం. **నన్దస్సాపీ**తి అమ్హాకం తావ సబ్బం కతం, ఇదాని పన నన్దపణ్డితో కిఞ్చి వత్తుకామో , తస్సపి తావ వచనం సుణాథ. **అజ్ఝావరమ్హా**తి మయమ్పి న అఞ్ఞేన కమ్మేన ఆగతా, నన్దస్స పన పరిసా హుత్వా తుమ్హాకం ఖమాపనత్థాయ ఆగతాతి వదతి. **భవ**న్తి భవం సోణపణ్డితో సుణాతు.

ఏవం వుత్తే నన్దపణ్డితో ఉట్ఠాయాసనా మాతాపితరో చ భాతరఞ్చ వన్దిత్వా సకపరిసాయ సద్ధిం సల్లపన్తో ఆహ –

౧౩౯. “పరోసతం జానపదా, మహాసాలా చ బ్రాహ్మణా;
ఇమే చ ఖత్తియా సబ్బే, అభిజాతా యసస్సినో;
భవఞ్చ రాజా మనోజో, అనుమఞ్ఞన్తు మే వచో.

౧౪౦. “యే చ సన్తి సమీతారో, యక్ఖాని ఇధ మస్సమే;
అరఞ్ఞే భూతభబ్యాని, సుణన్తు వచనం మమ.

౧౪౧. “నమో కత్వాన భూతానం, ఇసిం వక్ఖామి సుబ్బతం;
సో త్యాహం దక్ఖిణా బాహు, తవ కోసియ సమ్మతో.

౧౪౨. “పితరం మే జనేత్తిఞ్చ, భత్తుకామస్స మే సతో;
వీర పుఞ్ఞమిదం ఠానం, మా మం కోసియ వారయ.

౧౪౩. “సబ్భి హేతం ఉపఞ్ఞాతం, మమేతం ఉపనిస్సజ;
ఉట్ఠానపారిచరియాయ, దీఘరత్తం తయా కతం;
ధాతాపితూసు పుఞ్ఞాని, మమ లోకదదో భవ.

౧౪౪. “తథేవ సన్తి మనుజా, ధమ్మే ధమ్మపదం విదూ;
మగ్గో సగ్గస్స లోకస్స, యథా జానాసి త్వం ఇసే.

౧౪౫. “ఉట్ఠానపారిచరియాయ, మాతాపితుసుఖావహం;
తం మం పుఞ్ఞా నివారేతి, అరియమగ్గావరో నరో”తి.

తత్థ **అనుమఞ్ఞన్తూ**తి అనుబుజ్ఝన్తు, సాధుకం సుత్వా పచ్చక్ఖం కరోన్తూతి అత్థో. **సమీతారో**తి సమాగతా. **అరఞ్ఞే భూతభబ్యానీ**తి అస్మిం హిమవన్తారఞ్ఞే యాని భూతాని చేవ వుడ్ఢిమరియాదప్పత్తాని భబ్యాని చ తరుణదేవతాని, తానిపి సబ్బాని మమ వచనం సుణన్తూతి అత్థో. “**నమో కత్వానా**”తి ఇదం సో పరిసాయ సఞ్ఞం దత్వా తస్మిం వనసణ్డే నిబ్బత్తదేవతానం నమక్కారం కత్వా ఆహ. తస్సత్థో – అజ్జ బహూహి దేవతాహి మమ భాతికస్స ధమ్మకథాసవనత్థం ఆగతాహి భవితబ్బం, అహం వో నమక్కారో, తుమ్హేపి మయ్హం సహాయా హోథాతి. సో దేవతానం అఞ్జలిం పగ్గహేత్వా పరిసం

జానాపేత్వా ''**ఇసిం వక్ఖామీ**''తిఆదిమాహ. తత్థ **ఇసి**న్తి సోణపణ్డితం సన్ధాయ వదతి. **సమ్మతో**తి భాతరో నామ అజ్జసమా హోన్తి, తస్మా సో తే అహం దక్ఖిణా బాహూతి సమ్మతో. తేన మే ఖమితుం అరహథాతి దీపేతి.

వీరాతి వీరియవన్త మహాపరక్కమ. **పుఞ్ఞమిదం ఠాన**న్తి ఇదం మాతాపితుఉపట్ఠానం నామ పుఞ్ఞం సగ్గసంవత్తనికకారణం, తం కరోన్తం మం మా వారయాతి వదతి. **సబ్భి హేత**న్తి ఏతఞ్హి మాతాపితుఉపట్ఠానం నామ పణ్డితేహి **ఉపఞ్ఞాతం** ఉపగన్త్వా ఞాతఞ్చేవ వణ్ణితఞ్చ. **మమేతం ఉపనిస్సజా**తి ఇదం త్వం మయ్హం నిస్సజ విస్సజ్జేహి దేహి. **ఉట్ఠానపారిచరియాయా**తి ఉట్ఠానేన చ పారిచరియాయ చ. **కత**న్తి దీఘరత్తం తయా కుసలం కతం. **పుఞ్ఞానీ**తి ఇదాని అహం మాతాపితూసు పుఞ్ఞాని కత్తుకామో. **మమ లోకదదో**తి తస్స మమ త్వం సగ్గలోకదదో హోతి, అహఞ్హి తేసం వత్తం ఉపట్ఠానం కత్వా దేవలోకే అపరిమాణం యసం లభిస్సామి, తస్స మే త్వం దాయకో హోహీతి వదతి.

తథేవాతి యథా త్వం జానాసి, తథేవ అఞ్ఞేపి మనుజా ఇమిస్సం పరిసాయం సన్తి, తే నానప్పకారే ధమ్మే ఇదం జేట్ఠాపచాయికభావసఙ్ఖాతం ధమ్మకోట్ఠాసం వదన్తి. కిన్తి? **మగ్గో సగ్గస్స లోకస్సా**తి. **సుఖావహ**న్తి ఉట్ఠానేన చ పారిచరియాయ చ మాతాపితూనం సుఖావహం. **తం మ**న్తి తం మం ఏవం సమ్మాపటిపన్నమ్పి భాతా సోణపణ్డితో తమ్హా పుఞ్ఞా అభివారేతి. **అరియమగ్గావరో**తి సో ఏవం వారేన్తో అయం నరో మమ పియదస్సనతాయ అరియసఙ్ఖాతస్స దేవలోకస్స మగ్గావరణో నామ హోతీతి.

ఏవం నన్దపణ్డితేన వుత్తే మహాసత్తో ''ఇమస్స తావ తుమ్హేహి వచనం సుతం, ఇదాని మమపి సుణాథా''తి సావేన్తో ఆహ –

౧౮౬.''సుణన్తు భోన్తో వచనం, భాతురజ్ఝావరా మమ;
కులవంసం మహారాజ, పోరాణం పరిహాపయం;
అధమ్మచారీ జేట్ఠేసు, నిరయం సోపపజ్జతి.

౧౮౭.''యే చ ధమ్మస్స కుసలా, పోరాణస్స దిసమ్పతి;
చారిత్తేన చ సమ్పన్నా, న తే గచ్ఛన్తి దుగ్గతిం.

౧౮౮.''మాతా పితా చ భాతా చ, భగినీ ఞాతి బన్ధవా;
సబ్బే జేట్ఠస్స తే భారా, ఏవం జానాహి భారధ.

౧౮౯.''ఆదియిత్వా గరుం భారం, నావికో వియ ఉస్సహే;
ధమ్మఞ్చ నప్పమజ్జామి, జేట్ఠో చస్మి రథేసభా''తి.

తత్థ **భాతురజ్ఝావరా**తి మమ భాతు పరిసా హుత్వా ఆగతా భోన్తో సబ్బేపి రాజానో మమపి తావ వచనం సుణన్తు. **పరిహాపయ**న్తి పరిహాపేన్తో. **ధమ్మస్సా**తి జేట్ఠాపచాయనధమ్మస్స పవేణీధమ్మస్స. **కుసలా**తి ఛేకా. **చారిత్తేన చా**తి ఆచారసీలేన సమ్పన్నా. **భారా**తి సబ్బే ఏతే జేట్ఠేన వహితబ్బా పటిజగ్గితబ్బాతి తస్స భారా నామ. **నావికో వియా**తి యథా నావాయ గరుం భారం ఆదియిత్వా సముద్దమజ్ఝే నావం సోత్థినా నేతుం నావికో ఉస్సహతి వాయమతి, సహ నావాయ

సబ్బభణ్డఞ్చ జనో చ తస్సేవ భారో హోతి, తథా మమేవ సబ్బే ఞాతకా భారోతి , అహఞ్చ తే ఉస్సహామి పటిజగ్గితుం సక్కోమి, తఞ్చ జేట్ఠాపచాయనధమ్మం నప్పమజ్జామి, న కేవలఞ్చ ఏతేసఞ్ఞేవ, సకలస్సపి లోకస్స జేట్ఠో చ అస్మి, తస్మా అహమేవ సద్ధిం నన్దేన పటిజగ్గితుం యుత్తోతి.

తం సుత్వా సబ్బేపి తే రాజానో అత్తమనా హుత్వా "జేట్ఠభాతికస్స కిర అవసేసా భారాతి అజ్జ అమ్హేహి ఞాత"న్తి నన్దపణ్డితం పహాయ మహాసత్తం సన్నిస్సితా హుత్వా తస్స థుతిం కరోన్తా ద్వే గాథా అభాసింసు –

౧౩౦."అధిగమా తమే ఞాణం, జాలంవ జాతవేదతో;

ఏవమేవ నో భవం ధమ్మం, కోసియో పవిదంసయి.

౧౩౧."యథా ఉదయమాదిచ్చో, వాసుదేవో పభఙ్కరో;

పాణీనం పవిదంసేతి, రూపం కల్యాణపాపకం;

ఏవమేవ నో భవం ధమ్మం, కోసియో పవిదంసయీ"తి.

తత్థ **అధిగమా**తి మయం ఇతో పుబ్బే జేట్ఠాపచాయనధమ్మపటిచ్ఛాదకే తమే వత్తమానా న జానామ, అజ్జ జాతవేదతో జాలంవ ఞాణం అధిగతా. **ఏవమేవ నో**తి యథా మహన్ధకారే పబ్బతమత్థకే జలితో జాతవేదో సమన్తా ఆలోకం ఫరన్తో రూపాని దస్సేతి, తథా నో భవం కోసియగోత్తో ధమ్మం పవిదంసయీతి అత్థో. **వాసుదేవో**తి వసుదేవో వసుజోతనో, ధనపకాసనోతి అత్థో.

ఇతి మహాసత్తో ఏత్తకం కాలం నన్దపణ్డితస్స పాటిహారియాని దిస్వా తస్మిం పసన్నచిత్తే తే రాజానో ఞాణబలేన తస్మిం పసాదం భిన్దిత్వా అత్తనో కథం గాహాపేత్వా సబ్బేవ అత్తనో ముఖం ఉల్లోకితే అకాసి. అథ నన్దపణ్డితో "భాతా మే పణ్డితో బ్యత్తో ధమ్మకథికో సబ్బేపిమే రాజానో భిన్దిత్వా అత్తనో పక్ఖే కరి, ఠపేత్వా ఇమం అఞ్ఞో మయ్హం పటిసరణం నత్థి, ఇమమేవ యాచిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా గాథమాహ –

౧౩౨."ఏవం మే యాచమానస్స, అఞ్జలిం నావబుజ్ఝథ;

తవ బద్ధచరో హేస్సం, వుట్ఠితో పరిచారకో"తి.

తస్సత్థో – సచే తుమ్హే మమ ఏవం యాచమానస్స ఖమాపనత్థాయ పగ్గహితం అఞ్జలిం నావబుజ్ఝథ న పటిగ్గణ్హథ, తుమ్హేవ మాతాపితరో ఉపట్ఠహథ, అహం పన తుమ్హాకం బద్ధచరో వేయ్యావచ్చకరో హేస్సం, రత్తిన్దివం అనలసభావేన వుట్ఠితో పరిచారకో అహం తుమ్హే పటిజగ్గిస్సామీతి.

మహాసత్తస్స పకతియాపి నన్దపణ్డితే దోసో వా వేరం వా నత్థి, అతిథద్ధం వచనం కథేన్తస్స పనస్స మానహాపనత్థం నిగ్గహవసేన తథా కత్వా ఇదానిస్స వచనం సుత్వా తుట్ఠచిత్తో తస్మిం పసాదం ఉప్పాదేత్వా "ఇదాని తే ఖమామి, మాతాపితరో చ పటిజగ్గితుం లభిస్ససీ"తి తస్స గుణం పకాసేన్తో ఆహ –

౧౩౩."అద్ధా నన్ద విజానాసి, సద్ధమ్మం సబ్భి దేసితం;

అరియో అరియసమాచారో, బాళ్హం త్వం మమ రుచ్చసి.

౧౩౪.“భవన్తం వదామి భోతిఞ్చ, సుణాథ వచనం మమ;
నాయం భారో భారమతో, అహు మయ్హం కుదాచనం.

౧౩౫.“తం మం ఉపట్ఠితం సన్తం, మాతాపితు సుఖావహం;
నన్దో అజ్ఝావరం కత్వా, ఉపట్ఠానాయ యాచతి.

౧౩౬.“యో వే ఇచ్ఛతి కామేన, సన్తానం బ్రహ్మచారినం;
నన్దం వో వరథ ఏకో, కం నన్దో ఉపతిట్ఠతూ”తి.

తత్థ **అరియోతి** సున్దరో. **అరియసమాచారోతి** సున్దరసమాచారోపి జాతో. **బాళ్హన్తి** ఇదాని త్వం మమ అతివియ రుచ్చసి. **సుణాథాతి** అమ్మ తాతా తుమ్హే మమ వచనం సుణాథ. **నాయం భారోతి** అయం తుమ్హాకం పటిజగ్గనభారో న కదాచి మమ భారమతో అహు. **తం మన్తి** తం భారోతి అమఞ్ఞిత్వావ మం తుమ్హే ఉపట్ఠితం సమానం. **ఉపట్ఠానాయ యాచతీతి** తుమ్హే ఉపట్ఠాతుం మం యాచతి. **యో వే ఇచ్ఛతీతి** మయ్హఞ్హి త్వం మే మాతరం వా పితరం వా ఉపట్ఠహాతి వత్తుం న యుత్తం, తుమ్హాకం పన సన్తానం బ్రహ్మచారీనం యో ఏకో ఇచ్ఛతి, తం వదామి కామేన **నన్దం వో వరథ,** తం మమ కనిట్ఠం నన్దం రోచేథ, తుమ్హేసు కం ఏస ఉపట్ఠాతు, ఉభోపి హి మయం తుమ్హాకం పుత్తాయేవాతి.

అథస్స మాతా ఆసనా వుట్ఠాయ, “తాత సోణపణ్డిత, చిరప్పవుత్థో తే కనిట్ఠో, ఏవం చిరాగతమ్పి తం యాచితుం న విసహామి, మయఞ్హి తం నిస్సితా, ఇదాని పన తయా అనుఞ్ఞాతా అహం ఏతం బ్రహ్మచారినం బాహాహి ఉపగూహిత్వా సీసే ఉపసిఙ్ఘాయితుం లభేయ్య”న్తి ఇమమత్థం పకాసేన్తీ గాథమాహ –

౧౩౭.“తయా తాత అనుఞ్ఞాతా, సోణ తం నిస్సితా మయం;
ఉపఘాతుం లభే నన్దం, ముద్ధని బ్రహ్మచారిన”న్తి.

అథ మహాసత్తో “తేన హి, అమ్మ, అనుజానామి, త్వం గచ్ఛ, పుత్తం నన్దం ఆలిఙ్గిత్వా సీసే ఘాయిత్వా చుమ్బిత్వా తవ హదయే సోకం నిబ్బాపేహీ”తి ఆహ. సా తస్స సన్తికం గన్త్వా నన్దపణ్డితం పరిసమజ్ఝేయేవ ఆలిఙ్గిత్వా సీసం ఘాయిత్వా చుమ్బిత్వా హదయే సోకం నిబ్బాపేత్వా మహాసత్తేన సద్ధిం సల్లపన్తీ ఆహ –

౧౩౮.“అస్సత్థస్సేవ తరుణం, పవాళం మాలుతేరితం;
చిరస్సం నన్దం దిస్వాన, హదయం మే పవేధతి.

౧౩౯.“యదా సుత్తాపి సుపినే, నన్దం పస్సామి ఆగతం;
ఉదగ్గా సుమనా హోమి, నన్దో నో ఆగతో అయం.

౧౪౦.“యదా చ పటిబుజ్ఝిత్వా, నన్దం పస్సామి నాగతం;
భియ్యో ఆవిసతీ సోకో, దోమనస్సఞ్చనప్పకం.

౧౪౧.

“సాహం అజ్జ చిరస్సమ్హి, నన్దం పస్సామి ఆగతం;
భత్తుచ్చ మయ్హఞ్చ పియో, నన్దో నో పావిసీ ఘరం.

౧౬౨.“పితుపి నన్దో సుప్పియో, యం నన్దో నప్పవసే ఘరా;
లభతూ తాత నన్దో తం, మం నన్దో ఉపతిట్ఠతూ”తి.

తత్థ **మాలుతేరిత**న్తి యథా వాతాహతం అస్సత్థస్స పల్లవం కమ్పతి, ఏవం చిరస్సం నన్దం దిస్వా అజ్జ మమ హదయం కమ్పతీతి వదతి. **సుత్తా**తి, తాత సోణ, యదాహం సుత్తాపి సుపినే నన్దం ఆగతం పస్సామి, తదాపి ఉదగ్గా హోమి. **భత్తుచ్చా**తి సామికస్స చ మే మయ్హఞ్చ పియో. **నన్దో నో పావిసీ ఘర**న్తి, తాత, పుత్తో నో నన్దో పణ్ణసాలం పవిసతు. **య**న్తి యస్మా పితుపి సుట్ఠు పియో, తస్మా పున ఇమమ్హా ఘరా న విప్పవసేయ్య. **నన్దో త**న్తి, తాత, నన్దో యం ఇచ్ఛతి, తం లభతు. **మం నన్దో**తి, తాత సోణ, తవ పితరం త్వం ఉపట్ఠహ, మం నన్దో ఉపట్ఠాతు.

మహాసత్తో “ఏవం హోతూ”తి మాతు వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా “నన్ద, తయా జేట్ఠకకోట్ఠాసో లద్ధో, మాతా నామ అతిగుణకారికా, అప్పమత్తో హుత్వా పటిజగ్గేయ్యాసీ”తి ఓవదిత్వా మాతు గుణం పకాసేన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౧౬౩.“అనుకమ్పికా పతిట్ఠా చ, పుబ్బే రసదదీ చ నో;
మగ్గో సగ్గస్స లోకస్స, మాతా తం వరతే ఇసే.

౧౬౪.“పుబ్బే రసదదీ గోత్తీ, మాతా పుఞ్ఞూపసంహితా;
మగ్గో సగ్గస్స లోకస్స, మాతా తం వరతే ఇసే”తి.

తత్థ **అనుకమ్పికా**తి ముదుహదయా. **పుబ్బే రసదదీ**తి పఠమమేవ అత్తనో ఖీరసఙ్ఖాతస్స రసస్స దాయికా. **మాతా త**న్తి మమ మాతా మం న ఇచ్ఛతి, తం వరతి ఇచ్ఛతి. **గోత్తీ**తి గోపాయికా. **పుఞ్ఞూపసంహితా**తి పుఞ్ఞూపనిస్సితా పుఞ్ఞదాయికా.

ఏవం మహాసత్తో ద్వీహి గాథాహి మాతు గుణం కథేత్వా పునాగన్త్వా తస్సా ఆసనే నిసిన్నకాలే “నన్ద, త్వం దుక్కరకారికం మాతరం లభసి, ఉభోపి మయం మాతరా దుక్ఖేన సంవడ్ఢితా, తం ఇదాని త్వం అప్పమత్తో పటిజగ్గాహి, అమధురాని ఫలాఫలాని మా ఖాదాపేహీ”తి వత్వా పరిసమజ్ఝేయేవ మాతు దుక్కరకారికతం పకాసేన్తో ఆహ –

౧౬౫.“ఆకఙ్ఖమానా పుత్తఫలం, దేవతాయ నమస్సతి;
నక్ఖత్తాని చ పుచ్ఛతి, ఉతుసంవచ్ఛరాని చ.

౧౬౬.“తస్సా ఉతుమ్హి న్హాతాయ, హోతి గబ్భస్స వోక్కమో;
తేన దోహళినీ హోతి, సుహదా తేన వుచ్చతి.

౧౬౭.“సంవచ్ఛరం వా ఊనం వా, పరిహరిత్వా విజాయతి;
తేన సా జనయన్తీతి, జనేత్తి తేన వుచ్చతి.

౧౧౮.“ధనఖీరేన గీతేన, అఙ్గపావురణేన చ;

రోదన్తం పుత్తం తోసేతి, తోసేన్తీ తేన వుచ్చతి.

౧౧౯.“తతో వాతాతపే ఘోరే, మమం కత్వా ఉదిక్ఖతి;

దారకం అప్పజానన్తం, పోసేన్తీ తేన వుచ్చతి.

౧౨౦.“యఞ్చ మాతుధనం హోతి, యఞ్చ హోతి పితుద్ధనం;

ఉభయమ్పేతస్స గోపేతి, అపి పుత్తస్స నో సియా.

౧౨౧.“ఏవం పుత్త అదుం పుత్త, ఇతి మాతా విహఞ్ఞతి;

పమత్తం పరదారేసు, నిసీథే పత్తయోబ్బనే;

సాయం పుత్తం అనాయన్తం, ఇతి మాతా విహఞ్ఞతి.

౧౨౨.“ఏవం కిచ్ఛా భతో పోసో, మాతు అపరిచారకో;

మాతరి మిచ్ఛా చరిత్వాన, నిరయం సోపపజ్జతి.

౧౨౩. “ఏవం కిచ్ఛా భతో పోసో, పితు అపరిచారకో;

పితరి మిచ్ఛా చరిత్వాన, నిరయం సోపపజ్జతి.

౧౨౪.“ధనాపి ధనకామానం, నస్సతి ఇతి మే సుతం;

మాతరం అపరిచరిత్వాన, కిచ్ఛం వా సో నిగచ్ఛతి.

౧౨౫.“ధనాపి ధనకామానం, నస్సతి ఇతి మే సుతం;

పితరం అపరిచరిత్వాన, కిచ్ఛం వా సో నిగచ్ఛతి.

౧౨౬.“ఆనన్దో చ పమోదో చ, సదా హసితకీళితం;

మాతరం పరిచరిత్వాన, లబ్భమేతం విజానతో.

౧౨౭. “ఆనన్దో చ పమోదో చ, సదా హసితకీళితం;

పితరం పరిచరిత్వాన, లబ్భమేతం విజానతో.

౧౨౮.“దానఞ్చ పియవాచా చ, అత్థచరియా చ యా ఇధ;

సమానత్తతా చ ధమ్మేసు, తత్థ తత్థ యథారహం;

ఏతే ఖో సఙ్గహా లోకే, రథస్సాణీవ యాయతో.

౧౨౯.“ఏతే చ సఙ్గహా నాస్సు, న మాతా పుత్తకారణా;

లభేథ మానం పూజం వా, పితా వా పుత్తకారణా.

౧౮౦.“యస్మా చ సఙ్గహా ఏతే, సమ్మపేక్ఖన్తి పణ్డితా;
తస్మా మహత్తం పప్పోన్తి, పాసంసా చ భవన్తి తే.

౧౮౧.“బ్రహ్మాతి మాతాపితరో, పుబ్బాచరియాతి వుచ్చరే;
ఆహునేయ్యా చ పుత్తానం, పజాయ అనుకమ్పకా.

౧౮౨.“తస్మా హి నే నమస్సేయ్య, సక్కరేయ్య చ పణ్డితో;
అన్నేన అథో పానేన, వత్థేన సయనేన చ;
ఉచ్ఛాదనేన న్హాపనేన, పాదానం ధోవనేన చ.

౧౮౩.“తాయ నం పారిచరియాయ, మాతాపితూసు పణ్డితా;
ఇధేవ నం పసంసన్తి, పేచ్చ సగ్గే పమోదతీ”తి.

తత్థ **పుత్తఫలన్తి** పుత్తసఙ్ఖాతం ఫలం. **దేవతాయ నమస్సతీతి** “పుత్తో మే ఉప్పజ్జతూ”తి దేవతాయ నమక్కారం కరోతి ఆయాచతి. **పుచ్ఛతీతి** “కతరేన నక్ఖత్తేన జాతో పుత్తో దీఘాయుకో హోతి, కతరేన అప్పాయుకో”తి ఏవం నక్ఖత్తాని చ పుచ్ఛతి. **ఉతుసంవచ్ఛరాని చాతి** “ఛన్నం ఉతూనం కతరస్మిం ఉతుమ్హి జాతో దీఘాయుకో హోతి, కతరస్మిం ఉతుమ్హి అప్పాయుకో, కతివస్సాయ వా మాతుయా జాతో పుత్తో దీఘాయుకో హోతి, కతివస్సాయ అప్పాయుకో”తి ఏవం ఉతుసంవచ్ఛరాని చ పుచ్ఛతి. **ఉతుమ్హి న్హాతాయాతి** పుప్ఫే ఉప్పన్నే ఉతుమ్హి న్హాతాయ. **వోక్కమోతి** తిణ్ణం సన్నిపాతా గబ్భావక్కన్తి హోతి, కుచ్ఛియం గబ్భో పతిట్ఠాతి. **తేనాతి** తేన గబ్భేన సా దోహళినీ హోతి. **తేనాతి** తదా తస్సా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తపజాయ సినేహో ఉప్పజ్జతి, తేన కారణేన “సుహదా”తి వుచ్చతి. **తేనాతి** తేన కారణేన సా “జనయన్తీ”తి చ “జనేత్తీ”తి చ వుచ్చతి.

అఙ్గపావురణేన చాతి థనన్తరే నిపజ్జాపేత్వా సరీరసమ్ఫస్సం ఫరాపేన్తీ అఙ్గసఙ్ఖాతేనేవ పావురణేన. **తోసేన్తీతి** సఞ్ఞాపేన్తీ హాసేన్తీ. **మమం కత్వా ఉదిక్ఖతీతి** “పుత్తస్స మే ఉపరి వాతో పహరతి, ఆతపో ఫరతీ”తి ఏవం మమంకారం కత్వా సినిద్ధేన హదయేన ఉదిక్ఖతి. **ఉభయమ్పేతస్సాతి** ఉభయమ్పి ఏతం ధనం ఏతస్స పుత్తస్స అత్థాయ అఞ్ఞోసం అదస్సేత్వా సారగబ్భాదీసు మాతా గోపేతి. **ఏవం పుత్త, అదుం పుత్తాతి** “అన్ధబాల పుత్త, ఏవం రాజకులాదీసు అప్పమత్తో హోహి, అదుఞ్చ కమ్మం మా కరోహీ”తి సిక్ఖాపేన్తీ ఇతి మాతా విహఞ్ఞతి కిలమతి. **పత్తయోబ్బనేతి** పుత్తే పత్తయోబ్బనే తం పుత్తం నిసీథే పరదారేసు పమత్తం సాయం అనాగచ్ఛన్తం ఞత్వా అస్సుపుణ్ణేహి నేత్తేహి మగ్గం ఓలోకేన్తీ విహఞ్ఞతి కిలమతి.

కిచ్ఛా భతోతి కిచ్ఛేన భతో పటిజగ్గితో. **మిచ్ఛా చరిత్వానాతి** మాతరం అపటిజగ్గిత్వా. **ధనాపీతి** ధనమ్పి, అయమేవ వా పాఠో. ఇదం వుత్తం హోతి – ధనకామానం ఉప్పన్నం ధనమ్పి మాతరం అపటిజగ్గన్తానం నస్సతీతి మే సుతన్తి. **కిచ్ఛం వా సోతి** ఇతి ధనం వా తస్స నస్సతి, దుక్ఖం వా సో పురిసో నిగచ్ఛతి. **లబ్భమేతన్తి** ఏతం ఇధలోకే చ పరలోకే చ ఆనన్దాదిసుఖం మాతరం పరిచరిత్వా విజానతో పణ్డితస్స లబ్భం, సక్కా లద్ధుం తాదిసేనాతి అత్థో.

దానఞ్చాతి మాతాపితూనం దానం దాతబ్బం, పియవచనం భణితబ్బం, ఉప్పన్నకిచ్చసాధనవసేన అత్థో చరితబ్బో. **ధమ్మేసూతి** జేట్ఠాపచాయనధమ్మేసు తత్థ తత్థ పరిసమజ్ఝే వా రహోగతానం వా అభివాదనాదివసేన సమానత్తతా కాతబ్బా,

న రహో అభివాదనాదీని కత్వా పరిసతి న కాతబ్బాని, సబ్బత్థ సమానేనేవ భవితబ్బం. **ఏతే చ సఙ్గహా నాస్సూ**తి సచే ఏతే చత్తారో సఙ్గహా న భవేయ్యుం. **సమ్మ పేక్ఖన్తీ**తి సమ్మా నయేన కారణేన పేక్ఖన్తి. **మహత్త**న్తి సేట్ఠత్తం. **బ్రహ్మా**తి పుత్తానం బ్రహ్మసమా ఉత్తమా సేట్ఠా. **పుబ్బాచరియా**తి పఠమాచరియా. **ఆహునేయ్యా**తి ఆహునపటిగ్గాహకా యస్స కస్సచి సక్కారస్స అనుచ్ఛవికా. **అన్నేన అథో**తి అన్నేన చేవ అత్థో పానేన చ. **పేచ్చా**తి కాలకిరియాయ పరియోసానే ఇతో గన్త్వా సగ్గే పమోదతీతి.

ఏవం మహాసత్తో సినేరుం పవట్టేన్తో వియ ధమ్మదేసనం నిట్ఠాపేసి. తం సుత్వా సబ్బేపి తే రాజానో బలకాయా చ పసీదింసు. అథ నే పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠాపేత్వా "దానాదీసు అప్పమత్తా హోథా"తి ఓవదిత్వా ఉయ్యోజేసి. సబ్బేపి ధమ్మేన రజ్జం కారేత్వా ఆయుపరియోసానే దేవనగరం పూరయింసు. సోణపణ్డితనన్దపణ్డితాపి యావతాయుకం మాతాపితరో పరిచరిత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణా అహేసుం.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే మాతుపోసకభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా మాతాపితరో మహారాజకులాని అహేసుం, నన్దపణ్డితో ఆనన్దో , మనోజరాజా సారిపుత్తో, ఏకసతరాజానో అసీతిమహాథేరా చేవ అఞ్ఞతరథేరా చ, చతువీసతి అక్ఖోభణియో బుద్ధపరిసా, సోణపణ్డితో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

సోణనన్దజాతకవణ్ణనా దుతియా.

జాతకుద్దానం –

అథ సత్తతిమమ్హి నిపాతవరే, సభావన్తు కుసావతిరాజవరో;
అథ సోణసునన్దవరో చ పున, అభివాసితసత్తతిమమ్హి సుతేతి.

సత్తతినిపాతవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨౧. అసీతినిపాతో

[౨౫౩౩] ౧. చూళహంసజాతకవణ్ణనా

సుముఖాతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో ఆయస్మతో ఆనన్దస్స జీవితపరిచ్చాగం ఆరబ్భ కథేసి. దేవదత్తేన హి తథాగతం జీవితా వోరోపేతుం పయోజితేసు ధనుగ్గహేసు సబ్బపఠమం పేసితేన ఆగన్త్వా "నాహం, భన్తే, సక్కోమి తం భగవన్తం జీవితా వోరోపేతుం, మహిద్ధికో సో భగవా మహానుభావో"తి వుత్తే దేవదత్తో "అలం, ఆవుసో, మా త్వం సమణం గోతమం జీవితా వోరోపేహి, అహమేవ సమణం గోతమం జీవితా వోరోపేస్సామీ"తి వత్వా తథాగతే గిజ్ఝకూటపబ్బతస్స పచ్ఛిమఛాయాయ చఙ్కమన్తే సయం గిజ్ఝకూటం పబ్బతం అభిరుహిత్వా యన్తవేగేన మహతిం సిలం పవిజ్ఝి, "ఇమాయ సిలాయ సమణం గోతమం జీవితా వోరోపేస్సామీ"తి. తదా ద్వే పబ్బతకూటా సమాగన్త్వా తం సిలం సమ్పటిచ్ఛింసు. తతో పపటికా ఉప్పతిత్వా భగవతో పాదం పహరిత్వా రుహిరం ఉప్పాదేసి, బలవవేదనా పవత్తింసు. జీవకో తథాగతస్స పాదం సత్థకేన ఫాలేత్వా దుట్ఠలోహితం వమేత్వా పూతిమంసం అపనేత్వా ధోవిత్వా భేసజ్జం ఆలిమ్పిత్వా నిరోగమకాసి. సత్థా పురిమసదిసమేవ భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో మహతియా బుద్ధలీలాయ విచరి.

అథ నం దిస్వా దేవదత్తో చిన్తేసి – "సమణస్స గోతమస్స రూపసోభగ్గప్పత్తం సరీరం దిస్వా కోచి మనుస్సభూతో ఉపసఙ్కమితుం న సక్కోతి, రఞ్ఞో ఖో పన నాళాగిరి నామ హత్థీ చణ్డో ఫరుసో మనుస్సఘాతకో బుద్ధధమ్మసఙ్ఘగుణే న జానాతి, సో తం జీవితక్ఖయం పాపేస్సతీ"తి. సో గన్త్వా రఞ్ఞో తమత్థం ఆరోచేసి. రాజా "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా హత్థాచరియం పక్కోసాపేత్వా "సమ్మ, స్వే నాళాగిరిం మత్తం కత్వా పాతోవ సమణేన గోతమేన పటిపన్నవీథియం విస్సజ్జేహీ"తి ఆహ. దేవదత్తోపి నం "అఞ్ఞేసు దివసేసు హత్థీ కిత్తకం సురం పివతీ"తి పుచ్ఛిత్వా "అట్ఠ ఘటే, భన్తే"తి వుత్తే "తేన హి స్వే త్వం తం సోళస ఘటే పాయేత్వా సమణేన గోతమేన పటిపన్నవీథియం అభిముఖం కరేయ్యాసీ"తి ఆహ. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛి. రాజా నగరే భేరిం చరాపేసి – "స్వే నాళాగిరిం మత్తం కత్వా నగరే విస్సజ్జేస్సతి, నాగరా పాతోవ సబ్బకిచ్చాని కత్వా అన్తరవీథిం మా పటిపజ్జింసూ"తి. దేవదత్తోపి రాజనివేసనా ఓరుయ్హ హత్థిసాలం గన్త్వా హత్థిగోపకే ఆమన్తేత్వా "మయం భణే ఉచ్చట్ఠానియం నీచట్ఠానే, నీచట్ఠానియం వా ఉచ్చట్ఠానే కాతుం సమత్థా, సచే వో యసేన అత్థో, స్వే పాతోవ నాళాగిరిం తిఖిణసురాయ సోళస ఘటే పాయేత్వా సమణస్స గోతమస్స ఆగమనవేలాయ తుత్తతోమరేహి విజ్ఝిత్వా కుజ్ఝాపేత్వా హత్థిసాలం భిన్దాపేత్వా సమణేన గోతమేన పటిపన్నవీథియం అభిముఖం కత్వా సమణం గోతమం జీవితక్ఖయం పాపేథా"తి ఆహ. తే "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛింసు.

సా పవత్తి సకలనగరే విత్థారికా అహోసి. బుద్ధధమ్మసఙ్ఘమామకా ఉపాసకా తం సుత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా "భన్తే, దేవదత్తో రఞ్ఞా సద్ధిం ఏకతో హుత్వా స్వే తుమ్హేహి పటిపన్నవీథియం నాళాగిరిం విస్సజ్జాపేస్సతి, స్వే పిణ్డాయ అపవిసిత్వా ఇధేవ హోథ, మయం విహారేయేవ బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స భిక్ఖం దస్సామా"తి వదింసు. సత్థాపి "స్వే పిణ్డాయ న పవిసిస్సామీ"తి అవత్వావ "అహం స్వే నాళాగిరిం దమేత్వా పాటిహారియం కత్వా తిత్థియే మద్దిత్వా రాజగహే పిణ్డాయ అచరిత్వావ భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో నగరా నిక్ఖమిత్వా వేళువనమేవ ఆగమిస్సామి, రాజగహవాసినోపి బహూని భత్తభాజనాని గహేత్వా వేళువనమేవ ఆగమిస్సన్తి, స్వే విహారేయేవ భత్తగ్గం భవిస్సతీ"తి ఇమినా కారణేన తేసం అధివాసేసి. తే తథాగతస్స అధివాసనం విదిత్వా భత్తభాజనాని ఆహరిత్వా "విహారేయేవ దానం దస్సామా"తి పక్కమింసు.

సత్థాపి పఠమయామే ధమ్మం దేసేత్వా మజ్ఝిమయామే దేవతానం పఞ్హం విస్సజ్జేత్వా పచ్ఛిమయామస్స పఠమకోట్ఠాసే సీహసేయ్యం కప్పేత్వా దుతియకోట్ఠాసే ఫలసమాపత్తియా వీతినామేత్వా తతియకోట్ఠాసే మహాకరుణాసమాపత్తిం సమాపజ్జిత్వా వుట్ఠాయ బోధనేయ్యబన్ధవే ఓలోకేన్తో నాళాగిరిదమనే చతురాసీతియా పాణసహస్సానం ధమ్మాభిసమయం దిస్వా విభాతాయ రత్తియా కతసరీరపటిజగ్గనో హుత్వా ఆయస్మన్తం ఆనన్దం ఆమన్తేత్వా , "ఆనన్ద, అజ్జ రాజగహపరివత్తకేసు అట్ఠారససు మహావిహారేసు సబ్బేసమ్పి భిక్ఖూనం మయాసద్ధిం రాజగహం పవిసితుం ఆరోచేహీ"తి ఆహ. థేరో తథా అకాసి. సబ్బేపి భిక్ఖూ వేళువనే సన్నిపతింసు. సత్థా మహాభిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో రాజగహం పావిసి. అథ హత్థిమేణ్డా యథానుసిట్ఠం పటిపజ్జింసు, మహన్తో సమాగమో అహోసి. సద్ధాసమ్పన్నా మనుస్సా "అజ్జ కిర బుద్ధనాగస్స తిరచ్ఛానగానేన సఙ్గామో భవిస్సతి, అనూపమాయ బుద్ధలీలాయ నాళాగిరిదమనం పస్సిస్సామా"తి పాసాదహమ్మియగేహచ్ఛదనాదీని అభిరుహిత్వా అట్ఠంసు. అసద్ధా పన మిచ్ఛాదిట్ఠికా "అయం నాళాగిరి చణ్డో ఫరుసో మనుస్సఘాతకో బుద్ధాదీనం గుణం న జానాతి, సో అజ్జ సమణస్స గోతమస్స సువణ్ణవణ్ణం సరీరం విద్ధంసేత్వా జీవితక్ఖయం పాపేస్సతి, అజ్జ పచ్చామిత్తస్స పిట్ఠిం పస్సిస్సామా"తి పాసాదాదీసు అట్ఠంసు.

హత్థీపి భగవన్తం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా మనుస్సే తాసేన్తో గేహాని విద్ధంసేన్తో సకటాని సంచుణ్ణేన్తో సోణ్డం ఉస్సాపేత్వా పహట్ఠకణ్ణవాలో పబ్బతో వియ అజ్ఝోత్థరన్తో యేన భగవా తేనాభిధావి. తం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా భిక్ఖూ భగవన్తం ఏతదవోచుం – "అయం, భన్తే, నాళాగిరి చణ్డో ఫరుసో మనుస్సఘాతకో ఇమం రచ్ఛం పటిపన్నో, న ఖో పనాయం బుద్ధాదిగుణం జానాతి, పటిక్కమతు, భన్తే, భగవా, పటిక్కమతు సుగతో"తి. మా, భిక్ఖవే, భాయిత్థ, పటిబలో అహం నాళాగిరిం దమేతున్తి. అథాయస్మా సారిపుత్తో సత్థారం యాచి – "భన్తే, పితు ఉప్పన్నకిచ్చం నామ జేట్ఠపుత్తస్స భారో, అహమేవ తం దమేమీ"తి. అథ నం సత్థా, "సారిపుత్త, బుద్ధబలం నామ అఞ్ఞం, సావకబలం అఞ్ఞం, తిట్ఠ త్వ"న్తి పటిబాహి. ఏవం యేభుయ్యేన అసీతి మహాథేరా యాచింసు. సత్థా సబ్బేపి పటిబాహి. అథ ఆయస్మా ఆనన్దో సత్థరి బలవసినేహేన అధివాసేతుం అసక్కోన్తో "అయం హత్థీ పఠమం మం మారేతూ"తి తథాగతస్సత్థాయ జీవితం పరిచ్చజిత్వా గన్త్వా సత్థు పురతో అట్ఠాసి. అథ నం సత్థా "అపేహి, ఆనన్ద, మా మే పురతో అట్ఠాసీ"తి ఆహ. "భన్తే, అయం హత్థీ చణ్డో ఫరుసో మనుస్సఘాతకో కప్పుట్ఠానగ్గిసదిసో పఠమం మం మారేత్వా పచ్ఛా తుమ్హాకం సన్తికం ఆగచ్ఛతూ"తి థేరో అవచ. యావతతియం వుచ్చమానోపి తథేవ అట్ఠాసి న పటిక్కమి. అథ నం భగవా ఇద్ధిబలేన పటిక్కమాపేత్వా భిక్ఖూనం అన్తరే ఠపేసి.

తస్మిం ఖణే ఏకా ఇత్థీ నాళాగిరిం దిస్వా మరణభయభీతా పలాయమానా అఙ్కేన గహితం దారకం హత్థినో చ తథాగతస్స చ అన్తరే ఛడ్డేత్వా పలాయి. హత్థీ తం అనుబన్ధిత్వా నివత్తిత్వా దారకస్స సన్తికం అగమాసి. తదా దారకో మహారవం రవి. సత్థా నాళాగిరిం ఓదిస్సకమేత్తాయ ఫరిత్వా సుమధురం బ్రహ్మస్సరం నిచ్ఛారేత్వా "అమ్భో నాళాగిరి తం సోళస సురాఘటే పాయేత్వా మత్తం కరోన్తా న 'అఞ్ఞం గణ్హిస్సతీ'తి కరింసు, 'మం గణ్హిస్సతీ'తి పన కరింసు, మా అకారణేన జఙ్ఘాయో కిలమేన్తో విచరి, ఇతో ఏహీ"తి పక్కోసి. సో సత్థు వచనం సుత్వా అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా భగవతో రూపసిరిం ఓలోకేత్వా పటిలద్ధసంవేగో బుద్ధతేజేన పచ్ఛిన్నసురామదో సోణ్డం ఓలమ్బేన్తో కణ్ణే చాలేన్తో ఆగన్త్వా తథాగతస్స పాదేసు పతి. అథ నం సత్థా, "నాళాగిరి, త్వం తిరచ్ఛానహత్థీ, అహం బుద్ధవారణో, ఇతో పట్ఠాయ మా చణ్డో ఫరుసో మనుస్సఘాతకో భవ, సబ్బసత్తేసు మేత్తచిత్తం పటిలభా"తి వత్వా దక్ఖిణహత్థం పసారేత్వా కుమ్భే పరామసిత్వా –

"మా కుఞ్జర నాగమాసదో, దుక్ఖో హి కుఞ్జర నాగమాసదో;

న హి నాగహతస్స కుఞ్జర, సుగతి హోతి ఇతో పరం యతో.

“మా చ మదో మా చ పమాదో, న హి పమత్తా సుగతిం వజన్తి తే;

త్వఞ్ఞేవ తథా కరిస్ససి, యేన త్వం సుగతిం గమిస్ససీ”తి. (చూళవ. ౩౪౨) –

ధమ్మం దేసేసి.

తస్స సకలసరీరం పీతియా నిరన్తరం ఫుటం అహోసి. సచే కిర తిరచ్ఛానగతో నాభవిస్సా, సోతాపత్తిఫలం అధిగమిస్సా. మనుస్సా తం పాటిహారియం దిస్వా ఉన్నదింసు అప్ఫోటింసు, సఞ్జాతసోమనస్సా నానాభరణాని ఖిపింసు, తాని హత్థిస్స సరీరం పటిచ్ఛాదయింసు. తతో పట్ఠాయ నాళాగిరి ధనపాలకో నామ జాతో. తస్మిం ఖో పన ధనపాలకసమాగమే చతురాసీతి పాణసహస్సాని అమతం పివింసు. సత్థా ధనపాలకం పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠాపేసి. సో సోణ్డాయ భగవతో పాదే పంసూని గహేత్వా ఉపరి ముద్ధని ఆకిరిత్వా పటికుటితోవ పటిక్కమిత్వా దస్సనూపచారే ఠితో దసబలం వన్దిత్వా నివత్తిత్వా హత్థిసాలం పావిసి. తతో పట్ఠాయ దన్తసుదన్తో హుత్వా న కఞ్చి విహేఠేతి. సత్థా నిప్ఫన్నమనోరథో “యేహి యం ధనం ఖిత్తం, తేసఞ్ఞేవ తం హోతూ”తి అధిట్ఠాయ “అజ్జ మయా మహన్తం పాటిహారియం కతం, ఇమస్మిం నగరే పిణ్డాయ చరణం అప్పటిరూప”న్తి తిత్థియే మద్దిత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో జయప్పత్తో వియ ఖత్తియో నగరా నిక్ఖమిత్వా వేళువనమేవ గతో. నగరవాసినో బహుం అన్నపానఖాదనీయం ఆదాయ విహారం గన్త్వా మహాదానం పవత్తయింసు.

తం దివసం సాయన్హసమయే ధమ్మసభం పూరేత్వా సన్నిసిన్నా భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం – “ఆవుసో, ఆయస్మతా ఆనన్దేన తథాగతస్సత్థాయ అత్తనో జీవితం పరిచ్చజన్తేన దుక్కరం కతం, నాళాగిరిం దిస్వా సత్థారా తిక్ఖత్తుం పటిబాహియమానోపి నాపగతో, అహో దుక్కరకారకో, ఆవుసో, ఆయస్మా ఆనన్దో”తి. సత్థా “ఆనన్దస్స గుణకథా పవత్తతి, గన్తబ్బం మయా ఏత్థా”తి గన్ధకుటితో నిక్ఖమిత్వా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి ఆనన్దో తిరచ్ఛానయోనియం నిబ్బత్తోపి మమత్థాయ జీవితం పరిచ్చజియేవా”తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే మహింసకరట్ఠే సాగలనగరే సాగలో నామ రాజా ధమ్మేన రజ్జం కారేసి. తదా నగరతో అవిదూరే ఏకస్మిం నేసాదగామకే అఞ్ఞతరో నేసాదో పాసేహి సకుణే బన్ధిత్వా నగరే విక్కిణన్తో జీవికం కప్పేసి. నగరతో చ అవిదూరే ఆవట్టతో ద్వాదసయోజనో మానుసియో నామ పదుమసరో అహోసి పఞ్చవణ్ణపదుమసఞ్ఛన్నో. తత్థ నానప్పకారో సకుణసఙ్ఘో ఓతరి. సో నేసాదో తత్థ అనియామేన పాసే ఓడ్డేసి. తస్మిం కాలే ధతరట్ఠో హంసరాజా ఛన్నవుతిహంససహస్సపరివారో చిత్తకూటపబ్బతే సువణ్ణగుహాయం వసతి, సుముఖో నామస్స సేనాపతి అహోసి. అథేకదివసం తతో హంసయూథా కతిపయా సువణ్ణహంసా మానుసియం సరం గన్త్వా పహూతగోచరే తస్మిం యథాసుఖం విచరిత్వా సుహితా చిత్తకూటం ఆగన్త్వా ధతరట్ఠస్స ఆరోచేసుం – “మహారాజ, మనుస్సపథే మానుసియో నామ పదుమసరో సమ్పన్నగోచరో, తత్థ గోచరం గణ్హితుం గచ్ఛామా”తి. సో “మనుస్సపథో నామ సాసఙ్కో సప్పటిభయో, మా వో రుచ్చిత్థా”తి పటిక్ఖిపిత్వాపి తేహి పునప్పునం వుచ్చమానో “సచే తుమ్హాకం రుచ్చతి, గచ్ఛామా”తి సపరివారో తం సరం అగమాసి. సో ఆకాసా ఓతరన్తో పాదం పాసే పవేసేన్తోయేవ ఓతరి. అథస్స పాసో పాదం అయపట్టకేన కడ్ఢన్తో వియ ఆబన్ధిత్వా గణ్హి. అథస్స “ఛిన్దిస్సామి న”న్తి

ఆకడ్ఢన్తస్స పఠమవారే చమ్మం ఛిజ్జి, దుతియవారే మంసం ఛిజ్జి, తతియవారే న్హారు ఛిజ్జి, పాసో అట్ఠిం ఆహచ్చ అట్ఠాసి, లోహితం పగ్ఘరి, బలవవేదనా పవత్తింసు.

సో చిన్తేసి – "సచాహం బద్ధరవం రవిస్సామి, ఞాతకా మే ఉత్రస్తా హుత్వా గోచరం అగ్గణ్హిత్వా ఛాతజ్ఝత్తావ పలాయన్తా దుబ్బలతాయ మహాసముద్దే పతిస్సన్తీ"తి. సో వేదనం అధివాసేత్వా ఞాతీనం యావదత్థం చరిత్వా హంసానం కీళనకాలే మహన్తేన సద్దేన బద్ధరవం రవి. తం సుత్వా తే హంసా మరణభయతజ్జితా వగ్గవగ్గా హుత్వా చిత్తకూటాభిముఖా పక్కమింసు. తేసు పక్కన్తేసు సుముఖో హంససేనాపతి "కచ్చి ను ఖో ఇదం భయం మహారాజస్స ఉప్పన్నం, జానిస్సామి న"న్తి వేగేన పక్ఖన్దిత్వా పురతో గచ్ఛన్తస్స హంసగణస్స అన్తరే మహాసత్తం అదిస్వా మజ్ఝిమహంసగణం విచిని, తత్థపి అదిస్వా పచ్ఛిమహంసగణం విచిని, తత్థపి అదిస్వా "నిస్సంసయం తస్సేవేదం భయం ఉప్పన్న"న్తి నివత్తిత్వా ఆగచ్ఛన్తో మహాసత్తం పాసే బద్ధం లోహితమక్ఖితం దుక్ఖాతురం పఙ్కపిట్ఠే నిపన్నం దిస్వా "మా భాయి, మహారాజ, అహం మమ జీవితం పరిచ్చజిత్వా తుమ్హే పాసతో మోచేస్సామీ"తి వదన్తో ఓతరిత్వా మహాసత్తం అస్సాసేన్తోవ పఙ్కపిట్ఠే నిసీది. అథ నం వీమంసన్తో మహాసత్తో పఠమం గాథమాహ –

౧. "సుముఖ అనుపచినన్తా, పక్కమన్తి విహఙ్గమా;
గచ్ఛ తువమ్పి మా కఙ్ఖి, నత్థి బద్ధే సహాయతా"తి.

తత్థ **అనుపచినన్తా**తి సినేహేన ఆలయవసేన అనోలోకేన్తా. **పక్కమన్తీ**తి ఏతే ఛన్నవుతి హంససహస్సా ఞాతివిహఙ్గమా మం ఛడ్డేత్వా గచ్ఛన్తి, త్వమ్పి గచ్ఛ, మా ఇధ వాసం ఆకఙ్ఖి, ఏవఞ్హి పాసేన బద్ధే మయి సహాయతా నామ నత్థి, న హి తే అహం ఇదాని కిఞ్చి సహాయకిచ్చం కాతుం సక్ఖిస్సామి, కిం తే మయా నిరూపకారేన, పపఞ్చం అకత్వా గచ్ఛేవాతి వదతి.

ఇతో పరం –

౨. "గచ్ఛే వాహం న వా గచ్ఛే, న తేన అమరో సియం;
సుఖితం తం ఉపాసిత్వా, దుక్ఖితం తం కథం జహే.

౩. "మరణం వా తయా సద్ధిం, జీవితం వా తయా వినా;
తదేవ మరణం సేయ్యో, యఞ్చే జీవే తయా వినా.

౪. "నేస ధమ్మో మహారాజ, యం తం ఏవం గతం జహే;
యా గతి తుయ్హం సా మయ్హం, రుచ్చతే విహగాధిప.

౫. "కా ను పాసేన బద్ధస్స, గతి అఞ్ఞా మహానసా;
సా కథం చేతయానస్స, ముత్తస్స తవ రుచ్చతి.

౬. "కం వా త్వం పస్ససే అత్థం, మమ తుయ్హఞ్చ పక్ఖిమ;
ఞాతీనం వావసిట్ఠానం, ఉభిన్నం జీవితక్ఖయే.

౭. “యం న కఞ్చనదేపిఞ్చ, అన్దేన తమసా గతం;
తాదిసే సఞ్చజం పాణం, కమత్థమభిజోతయే.

౮. “కథం ను పతతం సేట్ఠ, ధమ్మే అత్థం న బుజ్ఝసి;
ధమ్మో అపచితో సన్తో, అత్థం దస్సేతి పాణినం.

౯. “సోహం ధమ్మం అపేక్ఖానో, ధమ్మా చత్థం సముట్ఠితం;
భత్తిఞ్చ తయి సమ్పస్సం, నావకఙ్ఖామి జీవితం.

౧౦. “అద్ధా ఏసో సతం ధమ్మో, యో మిత్తో మిత్తమాపదే.

న చజే జీవితస్సాపి, హేతుధమ్మమనుస్సరం.

౧౧. “స్వాయం ధమ్మో చ తే చిణ్ణో, భత్తి చ విదితా మయి;
కామం కరస్సు మయ్హేతం, గచ్ఛేవానుమతో మయా.

౧౨. “అపి త్వేవం గతే కాలే, యం ఖణ్డం ఞాతినం మయా;
తయా తం బుద్ధిసమ్పన్నం, అస్స పరమసంవుతం.

౧౩. “ఇచ్చేవం మన్తయన్తానం, అరియానం అరియవుత్తినం;
పచ్చదిస్సథ నేసాదో, ఆతురానమివన్తకో.

౧౪. “తే సత్తుమభిసఞ్చిక్ఖ, దీఘరత్తం హితా దిజా;
తుణ్హీమాసిత్థ ఉభయో, న సఞ్చలేసుమాసనా.

౧౫. “ధతరట్ఠే చ దిస్వాన, సముడ్డేన్తే తతో తతో;
అభిక్కమథ వేగేన, దిజసత్తు దిజాధిపే.

౧౬. “సో చ వేగేనభిక్కమ్మ, ఆసజ్జ పరమే దిజే;
పచ్చకమిత్థ నేసాదో, బద్ధా ఇతి విచిన్తయం.

౧౭. “ఏకంవ బద్ధమాసీనం, అబద్ధఞ్చ పునాపరం;
ఆసజ్జ బద్ధమాసీనం, పేక్ఖమానమదీనవం.

౧౮. “తతో సో విమతోయేవ, పణ్డరే అజ్ఝభాసథ;
పవడ్ఢకాయే ఆసీనే, దిజసఙ్ఘగణాధిపే.

౧౯. “యం ను పాసేన మహతా, బద్ధో న కురుతే దిసం;
అథ కస్మా అబద్ధో త్వం, బలీ పక్ఖి న గచ్ఛసి.

౨౦. “కిం ను త్యాయం దిజో హోతి, ముత్తో బద్ధం ఉపాససి;
ఓహాయ సకుణా యన్తి, కిం ఏకో అవహీయసి.

౨౧. “రాజా మే సో దిజామిత్త, సఖా పాణసమో చ మే;
నేవ నం విజహిస్సామి, యావ కాలస్స పరియాయం.

౨౨. “కథం పనాయం విహఙ్గో, నాద్దస పాసమోడ్డితం;
పదఞ్హేతం మహన్తానం, బోద్ధుమరహన్తి ఆపదం.

౨౩. “యదా పరాభవో హోతి, పోసో జీవితసఙ్ఖయే;
అథ జాలఞ్చ పాసఞ్చ, ఆసజ్జాపి న బుజ్ఝతి.

౨౪. “అపి త్వేవ మహాపఞ్ఞ, పాసా బహువిధా తతా;
గుయ్హమాసజ్జ బజ్ఝన్తి, అథేవం జీవితక్ఖయే”తి. –

ఇమాసం గాథానం సమ్బన్ధో పాళినయేనేవ వేదితబ్బో.

తత్థ **గచ్ఛే వా**తి, మహారాజ, అహం ఇతో గచ్ఛేయ్యం వా న వా, నాహం తేన గమనేన వా అగమనేన వా అమరో సియం, అహఞ్హి ఇతో గతోపి అగతోపి మరణతో అముత్తోవ, ఇతో పుబ్బే పన సుఖితం తం ఉపాసిత్వా ఇదాని దుక్ఖితం తం కథం జహేయ్యన్తి వదతి. **మరణం వా**తి మమ అగచ్ఛన్తస్స వా తయా సద్ధిం మరణం భవేయ్య, గచ్ఛన్తస్స వా తయా వినా జీవితం. తేసు ద్వీసు యం తయా సద్ధిం మరణం, తదేవ మే వరం, యం తయా వినా జీవేయ్యం, న మే తం వరన్తి అత్థో. **రుచ్చతే**తి యా తవ గతి నిప్ఫత్తి, సావ మయ్హం రుచ్చతి. **సా కథ**న్తి సమ్మ సుముఖ మమ తావ దళ్హేన వాలపాసేన బద్ధస్స పరహత్థం గతస్స సా గతి రుచ్చతు, తవ పన **చేతయానస్స** సచేతనస్స పఞ్ఞవతో ముత్తస్స కథం రుచ్చతి.

పక్ఖిమాతి పక్ఖసమ్పన్న. **ఉభిన్న**న్తి అమ్హాకం ద్విన్నం జీవితక్ఖయే సతి త్వం మమ వా తవ వా అవసిట్ఠఞాతీనం వా కం అత్థం పస్ససి. **యం నా**తి ఏత్థ **న**-కారో ఉపమానే. **కఞ్చనదేపిఞ్ఛా**తి కఞ్చనద్వేపిఞ్ఛ, అయమేవ వా పాఠో, కఞ్చనసదిసఉభయపక్ఖాతి అత్థో. **తమసా**తి తమసి. **గత**న్తి కతం, అయమేవ వా పాఠో. పురిమస్స **న**-కారస్స ఇమినా సమ్బన్ధో, “న కత”న్తి కతం వియాతి అత్థో. ఇదం వుత్తం హోతి – తయి పాణం చజన్తేపి అచజన్తేపి మమ జీవితస్స అభావా యం తవ పాణసఞ్చజనం, తం అన్ధేన తమసి కతం వియ కిఞ్చిదేవ రూపకమ్మం అపచ్చక్ఖగుణం, తాదిసే తవ అపచ్చక్ఖగుణే పాణసఞ్చజనే త్వం పాణం సఞ్చజన్తో కమత్థం జోతేయ్యాసీతి.

ధమ్మో అపచితో సన్తోతి ధమ్మో పూజితో మానితో సమానో. **అత్థం దస్సేతీ**తి వుద్ధిం దస్సేతి. **అపేక్ఖానో**తి అపేక్ఖన్తో. **ధమ్మా చత్థ**న్తి ధమ్మతో చ అత్థం సముట్ఠితం పస్సన్తో . **భత్తి**న్తి సినేహం. సతం **ధమ్మో**తి పణ్డితానం సభావో. **యో మిత్తో**తి

యో మిత్తో ఆపదాసు మిత్తం న చజే, తస్స అచజన్తస్స మిత్తస్స ఏస సభావో నామ అద్ధా సతం ధమ్మో. **విదితాతి** పాకటా జాతా. **కామం కరస్సూతి** ఏతం మమ కామం మయా ఇచ్ఛితం మమ వచనం కరస్సు. **అపి త్వేవం గతే కాలేతి** అపి తు ఏవం గతే కాలే మయి ఇమస్మిం ఠానే పాసేన బద్ధే. **పరమసంవుత**న్తి పరమపరిపుణ్ణం.

ఇచ్చేవం మన్తయన్తానన్తి "గచ్ఛ, న గచ్ఛామీ"తి ఏవం కథేన్తానం **అరియాన**న్తి ఆచారఅరియానం. **పచ్చదిస్సథాతి** కాసాయాని నివాసేత్వా రత్తమాలం పిళన్ధిత్వా ముగ్గరం ఆదాయ ఆగచ్ఛన్తో అదిస్సథ. **ఆతురాన**న్తి గిలానానం మచ్చు వియ. **అభిసఞ్చిక్ఖాతి**, భిక్ఖవే, తే ఉభోపి సత్తుం ఆయన్తం పస్సిత్వా. **హితాతి** దీఘరత్తం అఞ్ఞమఞ్ఞస్స హితా ముదుచిత్తా. **న సఞ్చలేసుమాసనాతి** ఆసనతో న చలింసు, యథానిసిన్నావ అహేసుం. సుముఖో పన "అయం నేసాదో ఆగన్త్వా పహరన్తో మం పఠమం పహరతూ"తి చిన్తేత్వా మహాసత్తం పచ్ఛతో కత్వా నిసీది.

ధతరట్ఠేతి హంసే. **సముడ్డేన్తేతి** మరణభయేన ఇతో చితో చ ఉప్పతన్తే దిస్వా. **ఆసజ్జాతి** ఇతరే ద్వే జనే ఉపగన్త్వా. **పచ్చకమిత్థాతి** "బద్ధా, న బద్ధా"తి చిన్తేన్తో ఉపధారేన్తో అకమిత్థ, వేగం హాపేత్వా సణికం అగమాసి. **ఆసజ్జ బద్ధమాసీన**న్తి బద్ధం మహాసత్తం ఉపగన్త్వా నిసిన్నం సుముఖం. **అదీనవ**న్తిఅదీనవమేవ హుత్వా మహాసత్తం ఓలోకేన్తం దిస్వా. **విమతోతి** కిం ను ఖో అబద్ధో బద్ధస్స సన్తికే నిసిన్నో, కారణం పుచ్ఛిస్సామీతి విమతిజాతో హుత్వాతి అత్థో. **పణ్డరేతి** హంసే, అథ వా పరిసుద్ధే నిమ్మలే, సమ్పహట్ఠకఞ్చనవణ్ణేతి అత్థో. **పవడ్ఢకాయేతి** వడ్ఢితకాయే మహాసరీరే. **యం నూతి** యం తావ ఏసో మహాపాసేన బద్ధో. **న కురుతే దిస**న్తి పలాయనత్థాయ ఏకం దిసం న భజతి, తం యుత్తన్తి అధిప్పాయో. **బలీతి** బలసమ్పన్నో హుత్వాపి. **పక్ఖీతి** తం ఆలపతి. **ఓహాయాతి** ఛడ్డేత్వా. **యన్తీతి** సేససకుణా గచ్ఛన్తి. **అవహీయసీతి** ఓహీయసి.

దిజామిత్తాతి దిజానం అమిత్త. **యావ కాలస్స పరియాయ**న్తి యావ మరణస్స వారో ఆగచ్ఛతి. **కథం పనాయ**న్తి త్వం రాజా మే నోతి వదసి, రాజానో చ నామ పణ్డితా హోన్తి, ఇతిపి పణ్డితో సమానో కేన కారణేన ఓడ్డితం పాసం న అద్దస. **పదం హేత**న్తి యసమహత్తం వా ఞాణమహత్తం వా పత్తానం అత్తనో ఆపదబుజ్ఝనం నామ పదం కారణం, తస్మా తే ఆపదం బోద్ధుమరహన్తి. **పరాభవోతి** అవడ్ఢి. **ఆసజ్జాపీతి** ఉపగన్త్వాపి న బుజ్ఝతి. **తతాతి** వితతా ఓడ్డితా. **గుయ్హమాసజ్జాతి** తేసు పాసేసు యో గుళ్హో పటిచ్ఛన్నో పాసో, తం ఆసజ్జ బజ్ఝన్తి. **అథేవ**న్తి అథ ఏవం జీవితక్ఖయే బజ్ఝన్తేవాతి అత్థో.

ఇతి నం సో కథాసల్లాపేన ముదుహదయం కత్వా మహాసత్తస్స జీవితం యాచన్తో గాథమాహ –

౨౫. "అపి నాయం తయా సద్ధిం, సంవాసస్స సుఖుద్రయో;
అపి నో అనుమఞ్ఞాసి, అపి నో జీవితం దదే"తి.

తత్థ **అపి నాయ**న్తి అపి ను అయం. **సుఖుద్రయోతి** సుఖఫలో. **అపి నో అనుమఞ్ఞాసీతి** చిత్తకూటం గన్త్వా ఞాతకే పస్సితుం త్వం అపి నో అనుజానేయ్యాసి. **అపి నో జీవితం దదేతి** అపి నో ఇమాయ కథాయ ఉప్పన్నవిస్సాసో న మారేయ్యాసీతి.

సో తస్స మధురకథాయ బజ్ఝిత్వా గాథమాహ –

౨౬. "న చేవ మే త్వం బద్ధోసి, నపి ఇచ్ఛామి తే వధం;

కామం ఖిప్పమితో గన్త్వా, జీవ త్వం అనిఘో చిర”న్తి.

తతో సుముఖో చతస్సో గాథా అభాసి –

౨౭. “నేవాహమేతమిచ్ఛామి , అఞ్ఞత్రేతస్స జీవితా;
సచే ఏకేన తుట్ఠోసి, ముఞ్చేతం మఞ్చ భక్ఖయ.

౨౮. “ఆరోహపరిణాహేన, తుల్యాస్మా వయసా ఉభో;
న తే లాభేన జీవత్థి, ఏతేన నిమినా తువం.

౨౯. “తదిఙ్ఘ సమపేక్ఖస్సు, హోతు గిద్ధి తవమ్హసు;
మం పుబ్బే బన్ధ పాసేన, పచ్ఛా ముఞ్చ దిజాధిపం.

౩౦. “తావదేవ చ తే లాభో, కతాస్స యాచనాయ చ;
మిత్తి చ ధతరట్ఠేహి, యావజీవాయ తే సియా”తి.

తత్థ **ఏతన్తి** యం అఞ్ఞత్ర ఏతస్స జీవితా మమ జీవితం, ఏతం అహం నేవ ఇచ్ఛామి. **తుల్యాస్మా**తి సమానా హోమ. **నిమినా తువన్తి** పరివత్తేహి త్వం. **తవమ్హసూతి** తవ అమ్హేసు గిద్ధి హోతు, కిం తే ఏతేన, మయి లోభం ఉప్పాదేహీతి వదతి. **తావదేవాతి** తత్తకోయేవ. **యాచనాయ చాతి** యా మమ యాచనా, సావ కతా అస్సాతి అత్థో.

ఇతి సో తాయ ధమ్మదేసనాయ తేలే పక్ఖిత్తకప్పాసపిచు వియ ముదుగతహదయో మహాసత్తం తస్స దాయం కత్వా దదన్తో ఆహ –

౩౧. “పస్సన్తు నో మహాసఙ్ఘా, తయా ముత్తం ఇతో గతం;
మిత్తామచ్చా చ భచ్చా చ, పుత్తదారా చ బన్ధవా.

౩౨. “న చ తే తాదిసా మిత్తా, బహూనం ఇధ విజ్జతి;
యథా త్వం ధతరట్ఠస్స, పాణసాధారణో సఖా.

౩౩. “సో తే సహాయం ముఞ్చామి, హోతు రాజా తవానుగో;
కామం ఖిప్పమితో గన్త్వా, ఞాతిమజ్ఝే విరోచథా”తి.

తత్థ **నో**తి నిపాతమత్తం. **తయా ముత్తన్తి** ఇమఞ్హి త్వఞ్ఞేవ ముఞ్చసి నామ, తస్మా ఇమం తయా ముత్తం ఇతో చిత్తకూటపబ్బతం గతం మహన్తా ఞాతిసఙ్ఘా ఏతే చ మిత్తాదయో పస్సన్తు. ఏత్థ చ **బన్ధవా**తి ఏకలోహితసమ్బన్ధా. **విజ్జతీతి** విజ్జన్తి. **పాణసాధారణో**తి సాధారణపాణో అవిభత్తజీవికో, యథా త్వం ఏతస్స సఖా, ఏతాదిసా అఞ్ఞేసం బహూనం మిత్తా నామ న విజ్జన్తి. **తవానుగో**తి ఏతం దుక్ఖితం ఆదాయ పురతో గచ్ఛన్తస్స తవ అయం అనుగో హోతూతి.

ఏవం వత్వా పన నేసాదపుత్తో మేత్తచిత్తేన మహాసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా బన్ధనం ఛిన్దిత్వా ఆలిఙ్గిత్వా సరతో నిక్ఖామేత్వా సరతీరే తరుణదబ్బతిణపిట్ఠే నిసీదాపేత్వా పాదే బన్ధనపాసం ముదుచిత్తేన సణికం మోచేత్వా దూరే ఖిపిత్వా మహాసత్తే బలవసినేహం పచ్చుపట్ఠాపేత్వా మేత్తచిత్తేన ఉదకం ఆదాయ లోహితం ధోవిత్వా పునప్పునం పరిమజ్జి. తస్స మేత్తచిత్తానుభావేన బోధిసత్తస్స పాదే సిరా సిరాహి, మంసం మంసేన, చమ్మం చమ్మేన ఘటితం, తావదేవ పాదో సంరుళ్హో సఞ్జాతఛవిసఞ్జాతలోమో అహోసి అబద్ధపాదేన నిబ్బిసేసో. బోధిసత్తో సుఖితో పకతిభావేనేవ నిసీది. అథ సుముఖో అత్తానం నిస్సాయ మహాసత్తస్స సుఖితభావం దిస్వా సఞ్జాతసోమనస్సో నేసాదస్స థుతిమకాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౩౪. "సో పతీతో పముత్తేన, భత్తునా భత్తుగారవో;

అజ్ఝభాసథ వక్కఙ్గో, వాచం కణ్ణసుఖం భణం.

౩౫. "ఏవం లుద్దక నన్దస్సు, సహ సబ్బేహి ఞాతిభి;

యథాహమజ్జ నన్దామి, ముత్తం దిస్వా దిజాధిప"న్తి.

తత్థ **వక్కఙ్గో**తి వఙ్కగీవో.

ఏవం లుద్దస్స థుతిం కత్వా సుముఖో బోధిసత్తం ఆహ – "మహారాజ, ఇమినా అమ్హాకం మహాఉపకారో కతో, అయఞ్హి అమ్హాకం వచనం అకత్వా కీళాహంసే నో కత్వా ఇస్సరానం దేన్తో బహుం ధనం లభేయ్య, మారేత్వా మంసం విక్కిణన్తో మూలమ్పి లభేథ, అత్తనో పన జీవితం అనోలోకేత్వా అమ్హాకం వచనం అకరి , ఇమం రఞ్ఞో సన్తికం నేత్వా సుఖజీవితం కరోమా"తి. మహాసత్తో సమ్పటిచ్ఛి. సుముఖో అత్తనో భాసాయ మహాసత్తేన సద్ధిం కథేత్వా పున మనుస్సభాసాయ లుద్దపుత్తం ఆమన్తేత్వా "సమ్మ, త్వం కిమత్థం పాసే ఓడ్డేసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "ధనత్థ"న్తి వుత్తే "ఏవం సన్తే అమ్హే ఆదాయ నగరం పవిసిత్వా రఞ్ఞో దస్సేహి, బహుం తే ధనం దాపేస్సామీ"తి వత్వా ఆహ –

౩౬. "ఏహి తం అనుసిక్ఖామి, యథా త్వమపి లచ్ఛసే;

లాభం తవాయం ధతరట్ఠో, పాపం కిఞ్చి న దక్ఖతి.

౩౭. "ఖిప్పమన్తేపురం నేత్వా, రఞ్ఞో దస్సేహి నో ఉభో;

అబద్ధే పకతిభూతే, కాజే ఉభయతో ఠితే.

౩౮. "ధతరట్ఠా మహారాజ, హంసాధిపతినో ఇమే;

అయఞ్హి రాజా హంసానం, అయం సేనాపతీతరో.

౩౯. "అసంసయం ఇమం దిస్వా, హంసరాజం నరాధిపో.

పతీతో సుమనో విత్తో, బహుం దస్సతి తే ధన"న్తి.

తత్థ **అనుసిక్ఖామీ**తి అనుసాసామి. **పాప**న్తి లామకం. **రఞ్ఞో దస్సేహి నో ఉభో**తి అమ్హే ఉభోపి రఞ్ఞో దస్సేహి. అయం బోధిసత్తస్స పఞ్ఞాపభావదస్సనత్థం, అత్తనో మిత్తధమ్మస్స ఆవిభావనత్థం, లుద్దస్స ధనలాభత్థం, రఞ్ఞో సీలేసు

పతిట్ఠాపనత్థఞ్చాతి చతూహి కారణేహి ఏవమాహ. **ధతరట్ఠా**తి నేత్వా చ పన రఞ్ఞో ఏవం ఆచిక్ఖేయ్యాసి, “మహారాజ, ఇమే ధతరట్ఠకులే జాతా ద్వే హంసాధిపతినో, ఏతేసు అయం రాజా, ఇతరో సేనాపతీ”తి. ఇతి నం సిక్ఖాపేసి. “**పతీతో**”తిఆదీని తీణిపి తుట్ఠాకారపవేదనానేవ.

ఏవం వుత్తే లుద్దో, “సామి, మా వో రాజదస్సనం రుచ్చి, రాజానో నామ చలచిత్తా, కీళాహంసే వా వో కరేయ్యుం మారాపేయ్యుం వా”తి వత్వా, “సమ్మ, మా భాయి, అహం తాదిసం కక్ఖళం లుద్దం లోహితపాణిం ధమ్మకథాయ ముదుకం కత్వా మమ పాదేసు పాతేసిం, రాజానో నామ పుఞ్ఞవన్తో పఞ్ఞవన్తో చ సుభాసితదుబ్భాసితఞ్ఞూ చ, ఖిప్పం అమ్హే రఞ్ఞో దస్సేహీ”తి వుత్తే “తేన హి మా మయ్హం కుజ్ఝిత్థ, అహం అవస్సం తుమ్హాకం రుచియా నేమీ”తి వత్వా ఉభోపి కాజం ఆరోపేత్వా రాజకులం గన్త్వా రఞ్ఞో దస్సేత్వా రఞ్ఞా పుట్ఠో యథాభూతం ఆరోచేసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౪౦. “తస్స తం వచనం సుత్వా, కమ్మునా ఉపపాదయి;
ఖిప్పమన్తేపురం గన్త్వా, రఞ్ఞో హంసే అదస్సయి;
అబద్ధే పకతిభూతే, కాజే ఉభయతో ఠితే.

౪౧. “ధతరట్ఠా మహారాజ, హంసాధిపతినో ఇమే;
అయఞ్హి రాజా హంసానం, అయం సేనాపతీతరో;

౪౨. “కథం పనిమే విహఙ్గా, తవ హత్థత్తమాగతా;
కథం లుద్దో మహన్తానం, ఇస్సరే ఇధ అజ్ఝగా.

౪౩. “విహితా సన్తిమే పాసా, పల్లలేసు జనాధిప;
యం యదాయతనం మఞ్ఞే, దిజానం పాణరోధనం.

౪౪. “తాదిసం పాసమాసజ్జ, హంసరాజా అబజ్ఝథ;
తం అబద్ధో ఉపాసినో, మమాయం అజ్ఝభాసథ.

౪౫. “సుదుక్కరం అనరియేభి, దహతే భావముత్తమం;
భత్తురత్థే పరక్కన్తో, ధమ్మయుత్తో విహఙ్గమో.

౪౬. “అత్తనాయం చజిత్వాన, జీవితం జీవితారహో;
అనుత్థునన్తో ఆసీనో, భత్తు యాచిత్థ జీవితం.

౪౭. “తస్స తం వచనం సుత్వా, పసాదమహమజ్ఝగా;
తతో నం పాముచిం పాసా, అనుఞ్ఞాసిం సుఖేన చ.

౪౮. “సో పతీతో పముత్తేన, భత్తునా భత్తుగారవో;

అజ్ఝభాసథ వక్కఙ్గో, వాచం కణ్ణసుఖం భణం.

౪౯. “ఏవం లుద్దక నన్దస్సు, సహ సబ్బేహి ఞాతిభి;
యథాహమజ్జ నన్దామి, ముత్తం దిస్వా దిజాధిపం.

౫౦. “ఏహి తం అనుసిక్ఖామి, యథా త్వమపి లచ్ఛసే;
లాభం తవాయం ధతరట్ఠో, పాపం కిఞ్చి న దక్ఖతి.

౫౧. “ఖిప్పమన్తేపురం నేత్వా, రఞ్ఞో దస్సేహి నో ఉభో;
అబద్ధే పకతిభూతే, కాజే ఉభయతో ఠితే.

౫౨. “ధతరట్ఠా మహారాజ, హంసాధిపతినో ఇమే;
అయఞ్హి రాజా హంసానం, అయం సేనాపతీతరో.

౫౩. “అసంసయం ఇమం దిస్వా, హంసరాజం నరాధిపో;
పతీతో సుమనో విత్తో, బహుం దస్సతి తే ధనం.

౫౪. “ఏవమేతస్స వచనా, ఆనీతామే ఉభో మయా;
ఏత్థేవ హి ఇమే ఆసుం, ఉభో అనుమతా మయా.

౫౫. “సోయం ఏవం గతో పక్ఖీ, దిజో పరమధమ్మికో;
మాదిసస్స హి లుద్దస్స, జనయేయ్యాథ మద్దవం.

౫౬. “ఉపాయనఞ్చ తే దేవ, నాఞ్ఞం పస్సామి ఏదిసం;
సబ్బసాకుణికాగామే, తం పస్స మనుజాధిపా”తి.

తత్థ **కమ్మునా ఉపపాదయాతి** యం సో అవచ, తం కరోన్తో కాయకమ్మేన సమ్పాదేసి. **గన్త్వాతి** హంసరాజేన నిసిన్నకాజకోటిం ఉచ్చతరం, సేనాపతినా నిసిన్నకాజకోటిం థోకం నీచం కత్వా ఉభోపి తే ఉక్ఖిపిత్వా “హంసరాజా చ సేనాపతి చ రాజానం పస్సితుం గచ్ఛన్తి, ఉస్సరథ ఉస్సరథా”తి జనం ఉస్సారేన్తో “ఏవరూపా నామ సోభగ్గప్పత్తా సువణ్ణవణ్ణా హంసరాజానో న దిట్ఠపుబ్బా”తి ముదుహదయేసు మనుస్సేసు పసంసన్తేసు ఖిప్పమన్తేపురం గన్త్వా. **అదస్సయీతి** “హంసరాజానో తుమ్హే దట్ఠుం ఆగతా”తి రఞ్ఞో ఆరోచాపేత్వా తేన తుట్ఠచిత్తేన “ఆగచ్ఛన్తూ”తి పక్కోసాపితో అభిహరిత్వా దస్సేసి. **హత్థత్తన్తి** హత్థేసు ఆగతం, పత్తన్తి వుత్తం హోతి. **మహన్తానన్తి** యసమహన్తప్పత్తానం సువణ్ణవణ్ణానం ధతరట్ఠహంసానం ఇస్సరే సామినో కథం త్వం లుద్దో హుత్వా అధిగతోతి పుచ్ఛతి. “ఇస్సరమిధమజ్ఝగా”తిపి పాఠో, ఏతేసం ఇస్సరియం త్వం కథం అజ్ఝగాతి అత్థో.

విహితాతి యోజితా. **యం యదాయతనం మఞ్ఞేతి**, మహారాజ, యం యం సమోసరణట్ఠానం దిజానం పాణరోధనం జీవితక్ఖయకరం మఞ్ఞామి, తత్థ తత్థ మయా పల్లలేసు పాసా విహితా. **తాదిసన్తి** మానుసియసరే తథావిధం పాణరోధనం మయా విహితం పాసం. **తన్తి** తం ఏతం తత్థ బద్ధం. **ఉపాసినోతి** అత్తనో జీవితం అగణేత్వా ఉపగన్త్వా నిసిన్నో. **మమాయన్తి** మం అయం సేనాపతి **అజ్ఝభాసథ,** మయా సద్ధిం కథేసి. **సుదుక్కరన్తి** తస్మిం ఖణే ఏస అమ్హాదిసేహి అనరియేహి సుదుక్కరం అకాసి. కిం తన్తి? **దహతే భావముత్తమం,** అత్తనో ఉత్తమం అజ్ఝాసయం దహతి విదహతి పకాసేతి. **అత్తనాయన్తి** అత్తనో అయం. **అనుత్థునన్తోతి** భత్తుగుణే వణ్ణేన్తో తస్స జీవితం ముఞ్చాతి మం యాచి.

తస్సాతి తస్స తథా యాచన్తస్స. **సుఖేన చాతి** యథాసుఖేన చిత్తకూటం గన్త్వా ఞాతిసఙ్ఘం పస్సథాతి చ అనుజానిం. **ఏత్థేవ హీతి** మయా పన ఇమే ద్వే ఏత్థ మానుసియసరేయేవ చిత్తకూటగమనాయ అనుమతా అహేసుం. **ఏవం గతోతి** ఏవం సత్తు హత్థగతో. **జనయేయ్యాథ మద్దవన్తి** అత్తని మేత్తచిత్తం జనేసి. **ఉపాయనన్తి** పణ్ణాకారం. **సబ్బసాకుణికాగామేతి** సబ్బస్మిమ్పి సాకుణికగామే నాహం అఞ్ఞం తవ ఏవరూపం కేనచి సాకుణికేన ఆభతపుబ్బం ఉపాయనం పస్సామి. **తం పస్సాతి** తం మయా ఆభతం ఉపాయనం పస్స మనుజాధిపాతి.

ఏవం సో రితకోవ సుముఖస్స గుణం కథేసి. తతో రాజా హంసరఞ్ఞో మహారహం ఆసనం, సుముఖస్స చ సువణ్ణభద్దపీఠకం దాపేత్వా తేసం తత్థ నిసిన్నానం సువణ్ణభాజనేహి లాజమధుఫాణితాదీని దాపేత్వా నిట్ఠితే పానభోజనకిచ్చే అఞ్జలిం పగ్గయ్హ మహాసత్తం ధమ్మకథం యాచిత్వా సువణ్ణపీఠకే నిసీది. సో తేన యాచితో పటిసన్థారం తావ అకాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౫౭. "దిస్వా నిసిన్నం రాజానం, పీఠే సోవణ్ణయే సుభే;
అజ్ఝభాసథ వక్కఙ్గో, వాచం కణ్ణసుఖం భణం.

౫౮. "కచ్చి ను భోతో కుసలం, కచ్చి భోతో అనామయం;
కచ్చి రట్ఠమిదం ఫీతం, ధమ్మేన మనుసాససి.

౫౯. "కుసలఞ్చేవ మే హంస, అథో హంస అనామయం;
అథో రట్ఠమిదం ఫీతం, ధమ్మేన మనుసాసహం.

౬౦. "కచ్చి భోతో అమచ్చేసు, దోసో కోచి న విజ్జతి;
కచ్చి చ తే తవత్థేసు, నావకఙ్ఖన్తి జీవితం.

౬౧. "అథోపి మే అమచ్చేసు, దోసో కోచి న విజ్జతి;
అథోపి తే మమత్థేసు, నావకఙ్ఖన్తి జీవితం.

౬౨. "కచ్చి తే సాదిసీ భరియా, అస్సవా పియభాణినీ;
పుత్తరూపయసూపేతా, తవ ఛన్దవసానుగా.

౬౩. “అథో మే సాదిసీ భరియా, అస్సవా పియభాణినీ;
పుత్తరూపయసూపేతా, మమ ఛన్దవసానుగా”తి.

తత్థ **రాజానన్తి** సాగలరాజానం. **వక్కఙ్గోతి** హంసరాజా. **ధమ్మేన మనుసాససీతి** ధమ్మేన అనుసాససి. **దోసోతి** అపరాధో. **తవత్థేసూతి** ఉప్పన్నేసు తవ యుద్ధాదీసు అత్థేసు. **నావకఙ్ఖన్తీతి** ఉరం దత్వా పరిచ్చజన్తా కిచ్చి అత్తనో జీవితం న పత్థేన్తి, జీవితఞ్చ చజిత్వా తవేవత్థం కరోన్తి. **సాదిసీతి** సమానజాతికా. **అస్సవాతి** వచనసమ్పటిచ్ఛికా. **పుత్తరూపయసూపేతాతి** పుత్తేహి చ రూపేన చ యసేన చ ఉపేతా. **తవ ఛన్దవసానుగాతి** కచ్చి తవ అజ్ఝాసయం తవ వసం అనువత్తతి, న అత్తనో చిత్తవసేన వత్తతీతి పుచ్ఛతి.

ఏవం బోధిసత్తేన పటిసన్థారే కతే పున రాజా తేన సద్ధిం కథేన్తో ఆహ –

౬౪. “భవన్తం కచ్చి ను మహా-సత్తుహత్థత్తతం గతో;
దుక్ఖమాపజ్జి విపులం, తస్మిం పఠమమాపదే.

౬౫. “కచ్చి యన్తాపతిత్వాన, దణ్డేన సమపోథయి;
ఏవమేతేసం జమ్మానం, పాతికం భవతి తావదే.

౬౬. “ఖేమమాసి మహారాజ, ఏవమాపదియా సతి;
న చాయం కిఞ్చి రస్మాసు, సత్తూవ సమపజ్జథ.

౬౭. “పచ్చగమిత్థ నేసాదో, పుబ్బేవ అజ్ఝభాసథ;
తదాయం సుముఖోయేవ, పణ్డితో పచ్చభాసథ.

౬౮. “తస్స తం వచనం సుత్వా, పసాదమయమజ్ఝగా;
తతో మం పాముచీ పాసా, అనుఞ్ఞాసి సుఖేన చ.

౬౯. “ఇదఞ్చ సుముఖేనేవ, ఏతదత్థాయ చిన్తితం;
భోతో సకాసేగమనం, ఏతస్స ధనమిచ్ఛతా.

౭౦. “స్వాగతఞ్చేవిదం భవతం, పతీతో చస్మి దస్సనా;
ఏసో చాపి బహుం విత్తం, లభతం యావదిచ్ఛతీ”తి.

తత్థ **మహాసత్తుహత్థత్తతం గతోతి** మహన్తస్స సత్తునో హత్థత్తం గతో. **ఆపతిత్వానాతి** ఉపధావిత్వా. **పాతికన్తి** పాకతికం, అయమేవ వా పాఠో. ఇదం వుత్తం హోతి – ఏతేసఞ్హి జమ్మానం తావదేవ ఏవం పాకతికం హోతి, సకుణే దణ్డేన పోథేత్వా జీవితక్ఖయం పాపేన్తో ధనపేతనం లభతీతి. **కిఞ్చి రస్మాసూతి** కిఞ్చి అమ్హేసు. **సత్తూవాతి** సత్తు వియ. **పచ్చగమిత్థాతి,** మహారాజ, ఏస అమ్హే దిస్వా బద్ధాతి సఞ్ఞాయ థోకం ఓసక్కిత్థ. **పుబ్బేవాతి** అయమేవ పఠమం అజ్ఝభాసి. **తదాతి** తస్మిం

కాలే. **ఏతదత్థాయాతి** ఏతస్స నేసాదపుత్తస్స అత్థాయ చిన్తితం. **ధనమిచ్ఛతాతి** ఏతస్స ధనం ఇచ్ఛన్తేన తవ సన్తికం అమ్హాకం ఆగమనం చిన్తితం. **స్వాగతఞ్చేవిదన్తి** మా భోన్తో చిన్తయన్తు, భవతం ఇదం ఇధాగమనం స్వాగతమేవ. **లభతన్తి** లభతు.

ఏవఞ్చ పన వత్వా రాజా అఞ్ఞతరం అమచ్చం ఓలోకేత్వా “కిం కరోమి దేవా”తి వుత్తే “ఇమం నేసాదం కప్పితకేసమస్సుం న్హాతానులిత్తం సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితం కారేత్వా ఆనేహీ”తి వత్వా తేన తథా కత్వా ఆనీతస్స తస్స సంవచ్ఛరే సంవచ్ఛరే సతసహస్సుట్ఠానకం గామం, ద్వే వీథియో గహేత్వా ఠితం మహన్తం గేహం, రథవరఞ్చ, అఞ్ఞఞ్చ బహుం హిరఞ్ఞసువణ్ణం అదాసి. తమత్థం ఆవికరోన్తో సత్థా ఆహ –

౭౧. “సన్తప్పయిత్వా నేసాదం, భోగేహి మనుజాధిపో;
అజ్ఝభాసథ వక్కఙ్గం, వాచం కణ్ణసుఖం భణ”న్తి.

అథ మహాసత్తో రఞ్ఞో ధమ్మం దేసేసి. సో తస్స ధమ్మకథం సుత్వా తుట్ఠహదయో “ధమ్మకథికస్స సక్కారం కరిస్సామీ”తి సేతచ్ఛత్తం దత్వా రజ్జం పటిచ్ఛాపేన్తో ఆహ –

౭౨. “యం ఖలు ధమ్మమాధీనం, వసో వత్తతి కిఞ్చనం;
సబ్బత్థిస్సరియం భవతం, పసాసథ యదిచ్ఛథ.

౭౩. “దానత్థం ఉపభోత్తుం వా, యం చఞ్ఞం ఉపకప్పతి;
ఏతం దదామి వో విత్తం, ఇస్సరియం విస్సజామి వో”తి.

తత్థ **వసో వత్తతీతి** యత్థ మమ వసో వత్తతి. **కిఞ్చనన్తి** తం అప్పమత్తకమ్పి. **సబ్బత్థిస్సరియన్తి** సబ్బం భవతంయేవ ఇస్సరియం అత్థు. **యం చఞ్ఞం ఉపకప్పతీతి** పుఞ్ఞకామతాయ దానత్థం వా ఛత్తం ఉస్సాపేత్వా రజ్జమేవ ఉపభోత్తుం వా యం వా అఞ్ఞం తుమ్హాకం రుచ్చతి, తం కరోథ, ఏతం దదామి వో విత్తం, సద్ధింయేవ సేతచ్ఛత్తేన మమ సన్తకం ఇస్సరియం విస్సజ్జామి వోతి.

అథ మహాసత్తో రఞ్ఞా దిన్నం సేతచ్ఛత్తం పున తస్సేవ అదాసి. రాజాపి చిన్తేసి – “హంసరఞ్ఞో తావ మే ధమ్మకథా సుతా, లుద్దపుత్తేన పన ‘అయం సుముఖో మధురకథో’తి అతివియ వణ్ణితో, ఇమస్సపి ధమ్మకథం సోస్సామీ”తి. సో తేన సద్ధిం సల్లపన్తో అనన్తరం గాథమాహ –

౭౪. “యథా చ మ్యాయం సుముఖో, అజ్ఝభాసేయ్య పణ్డితో;
కామసా బుద్ధిసమ్పన్నో, తం మ్యాస్స పరమప్పియ”న్తి.

తత్థ **యథాతి** యది. ఇదం వుత్తం హోతి – యది చ మే అయం సుముఖో పణ్డితో బుద్ధిసమ్పన్నో కామసా అత్తనో రుచియా అజ్ఝభాసేయ్య, తం మే పరమప్పియం అస్సాతి.

తతో సుముఖో ఆహ –

౭౫. “అహం ఖలు మహారాజ, నాగరాజారివన్తరం;
పటివత్తుం న సక్కోమి, న మే సో వినయో సియా.

౭౬. “అమ్హాకఞ్చేవ సో సేట్ఠో, త్వఞ్చ ఉత్తమసత్తవో;
భూమిపాలో మనుస్సిన్దో, పూజా బహూహి హేతుభి.

౭౭. “తేసం ఉభిన్నం భణతం, వత్తమానే వినిచ్ఛయే;
నన్తరం పతివత్తబ్బం, పేస్సేన మనుజాధిపా”తి.

తత్థ **నాగరాజారివన్తర**న్తి పేళాయ అబ్భన్తరం పవిట్ఠో నాగరాజా వియ. **పటివత్తు**న్తి తుమ్హాకం ద్విన్నం అన్తరే వత్తుం న సక్కోమి. **న మే సో**తి సచే వదేయ్యం, న మే సో వినయో భవేయ్య. **అమ్హాకఞ్చేవా**తి ఛన్నవుతియా హంససహస్సానం. **ఉత్తమసత్తవో**తి ఉత్తమసత్తో. **పూజా**తి ఉభో తుమ్హే మయ్హం బహూహి కారణేహి పూజారహా చేవ పసంసారహా చ. **పేస్సేనా**తి వేయ్యావచ్చకరేన సేవకేన.

రాజా తస్స వచనం సుత్వా తుట్ఠహదయో “సేనాపతిపుత్తో తం వణ్ణేతి, న అఞ్ఞేన తుమ్హాదిసేన మధురధమ్మకథికేన నామ భవితబ్బ”న్తి వత్వా ఆహ –

౭౮. “ధమ్మేన కిర నేసాదో, పణ్డితో అణ్డజో ఇతి;
నహేవ అకతత్తస్స, నయో ఏతాదిసో సియా.

౭౯. “ఏవం అగ్గపకతిమా, ఏవం ఉత్తమసత్తవో;
యావతత్థి మయా దిట్ఠా, నాఞ్ఞం పస్సామి ఏదిసం.

౮౦. “తుట్ఠోస్మి వో పకతియా, వాక్యేన మధురేన చ;
ఏసో చాపి మమచ్ఛన్దో, చిరం పస్సేయ్య వో ఉభో”తి.

తత్థ **ధమ్మేనా**తి సభావేన కారణేన. **అకతత్తస్సా**తి అసమ్పాదితఅత్తభావస్స మిత్తదుబ్భిస్స. **నయో**తి పఞ్ఞా. **అగ్గపకతిమా**తి అగ్గసభావో. **ఉత్తమసత్తవో**తి ఉత్తమసత్తో. **యావతత్థీ**తి యావతా మయా దిట్ఠా నామ అత్థి. **నాఞ్ఞ**న్తి తస్మిం మయా దిట్ఠట్ఠానే అఞ్ఞం ఏవరూపం న పస్సామి. **తుట్ఠోస్మి వో పకతియా**తి సమ్మ హంసరాజ అహం పకతియా పఠమమేవ తుమ్హాకం దస్సనేన తుట్ఠో. **వాక్యేనా**తి ఇదాని పన వో మధురవచనేన తుట్ఠోస్మి. **చిరం పస్సేయ్య వో**తి ఇధేవ వసాపేత్వా ముహుత్తమ్పి అవిప్పవాసన్తో చిరం తుమ్హే పస్సేయ్యన్తి ఏస మే ఛన్దోతి వదతి.

తతో మహాసత్తో రాజానం పసంసన్తో ఆహ –

౮౧. “యం కిచ్చం పరమే మిత్తే, కతమస్మాసు తం తయా;
పత్తా నిస్సంసయం త్యామ్హా, భత్తిరస్మాసు యా తవ.

౮౨. “అదుఞ్చ నూన సుమహా, ఞాతిసఙ్ఘస్స మన్తరం;
అదస్సనేన అస్మాకం, దుక్ఖం బహూసు పక్ఖిసు.

౮౩. “తేసం సోకవిఘాతాయ, తయా అనుమతా మయం;
తం పదక్ఖిణతో కత్వా, ఞాతిం పస్సేమురిన్దమ.

౮౪. “అద్ధాహం విపులం పీతిం, భవతం విన్దామి దస్సనా;
ఏసో చాపి మహా అత్థో, ఞాతివిస్సాసనా సియా”తి.

తత్థ **కతమస్మాసూతి** కతం అమ్హేసు. **పత్తా నిస్సంసయం త్యామ్హాతి** మయం నిస్సంసయేన తయా పత్తాయేవ. **భత్తిరస్మాసు యా తవాతి** యా తవ అమ్హేసు భత్తి, తాయ భత్తియా మయం తయా అసంసయేన పత్తాయేవ, న చ విప్పయుత్తా, విప్పవుట్ఠాపి సహవాసినోయేవ నామ మయన్తి దీపేతి. **అదుఞ్చ నూన సుమహాతి** ఏతఞ్చ ఏకంసేనేవ సుమహన్తం. **ఞాతిసఙ్ఘస్స మన్తరన్తి** అమ్హేహి ద్వీహి జనేహి విరహితస్స మమ ఞాతిసఙ్ఘస్స అన్తరం ఛిద్దం. **అస్మాకన్తి** అమ్హాకం ద్విన్నం అదస్సనేన బహూసు పక్ఖీసు దుక్ఖం ఉప్పన్నం. **పస్సేమురిన్దమాతి** పస్సేయ్యామ అరిన్దమ. **భవతన్తి** భోతో దస్సనేన. **ఏసో చాపి మహా అత్థోతి** యా ఏసా ఞాతిసఙ్ఘసఙ్ఖాతా ఞాతివిస్సాసనా సియా, ఏసో చాపి మహన్తో అత్థోపి.

ఏవం వుత్తే రాజా తేసం గమనం అనుజాని. మహాసత్తోపి రఞ్ఞో పఞ్చవిధే దుస్సీల్యే ఆదీనవం, సీలే చ ఆనిసంసం కథేత్వా “ఇమం సీలం రక్ఖ, ధమ్మేన రజ్జం కారేహి, చతూహి సఙ్గహవత్థూహి జనం సఙ్గణ్హాహీ”తి ఓవదిత్వా చిత్తకూటం అగమాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౮౫. “ఇదం వత్వా ధతరట్ఠో, హంసరాజా నరాధిపం;
ఉత్తమం జవమన్వాయ, ఞాతిసఙ్ఘం ఉపాగముం.

౮౬. “తే అరోగే అనుప్పత్తే, దిస్వాన పరమే దిజే;
కేకాతి మకరుం హంసా, పుథుసద్దో అజాయథ.

౮౭. “తే పతీతా పముత్తేన, భత్తునా భత్తుగారవా;
సమన్తా పరికిరింసు, అణ్డజా లద్ధపచ్చయా”తి.

తత్థ **ఉపాగమున్తి** అరుణుగ్గమనవేలాయమేవ లాజమధుఫాణితాదీని పరిభుఞ్జిత్వా రఞ్ఞా చ దేవియా చ ద్వీహి సువణ్ణతాలవణ్టేహి ఉక్ఖిపిత్వా గన్ధమాలాదీహి కతసక్కారా తాలవణ్టేహి ఓతరిత్వా రాజానం పదక్ఖిణం కత్వా వేహాసం ఉప్పతిత్వా రఞ్ఞా అఞ్జలిం పగ్గయ్హ “గచ్ఛథ సామినో”తి వుత్తే సీహపఞ్జరేన నిక్ఖన్తా ఉత్తమేన జవేన గన్త్వా ఞాతిగణం ఉపాగమింసు. **పరమేతి** ఉత్తమే. **కేకాతి** అత్తనో సభావేన “కేకా”తి సద్దమకంసు. **భత్తుగారవాతి** భత్తరి సగారవా. **పరికిరింసూతి** భత్తునో ముత్తభావేన తుట్ఠా తం భత్తారం సమన్తా పరివారయింసు. **లద్ధపచ్చయాతి** లద్ధపతిట్ఠా.

ఏవం పరివారేత్వా పన తే హంసా “కథం ముత్తోసి, మహారాజా”తి పుచ్ఛింసు. మహాసత్తో సుముఖం నిస్సాయ ముత్తభావం, సాగలరాజలుద్దపుత్తేహి కతకమ్మఞ్చ కథేసి. తం సుత్వా తుట్ఠో హంసగణో “సుముఖసేనాపతి చ రాజా చ లుద్దపుత్తో చ సుఖితా నిద్దుక్ఖా చిరం జీవన్తూ”తి థుతిమకాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఓసానగాథమాహ –

౮౮. “ఏవం మిత్తవతం అత్థా, సబ్బే హోన్తి పదక్ఖిణా;

హంసా యథా ధతరట్ఠా, ఞాతిసఙ్ఘం ఉపాగము”న్తి.

తత్థ **మిత్తవత**న్తి కల్యాణమిత్తసమ్పన్నానం. **పదక్ఖిణా**తి సుఖనిప్ఫత్తినో వుడ్ఢియుత్తా. **ధతరట్ఠా**తి హంసరాజా సుముఖో రఞ్ఞా చేవ లుద్దపుత్తేన చాతి ద్వీహి ఏవం ఉభోపి తే ధతరట్ఠా కల్యాణమిత్తసమ్పన్నా యథా ఞాతిసఙ్ఘం ఉపాగముం , ఞాతిసఙ్ఘఉపగమనసఙ్ఖాతో నేసం అత్థో పదక్ఖిణో జాతో, ఏవం అఞ్ఞేసమ్పి మిత్తవతం అత్థా పదక్ఖిణా హోన్తీతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “న భిక్ఖవే ఇదానేవ, పుబ్బేపానన్దో మమత్థాయ జీవితం పరిచ్చజీ”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి “తదా నేసాదో ఛన్నో అహోసి, రాజా సారిపుత్తో , సుముఖో ఆనన్దో, ఛన్నవుతి హంససహస్సా బుద్ధపరిసా, హంసరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

చూళహంసజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౫౩౪] ౨. మహాహంసజాతకవణ్ణనా

ఏతే హంసా పక్కమన్తీతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో ఆనన్దథేరస్స జీవితపరిచ్చాగమేవ ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు హేట్ఠా వుత్తసదిసమేవ, ఇధ పన సత్థా అతీతం ఆహరన్తో ఇదమాహరి.

అతీతే బారాణసియం సంయమస్స నామ బారాణసిరఞ్ఞో ఖేమా నామ అగ్గమహేసీ అహోసి. తదా బోధిసత్తో నవుతిహంససహస్సపరివుతో చిత్తకూటే విహాసి. అథేకదివసం ఖేమా దేవీ పచ్చూససమయే సుపినం అద్దస. సువణ్ణవణ్ణా హంసా ఆగన్త్వా రాజపల్లఙ్కే నిసీదిత్వా మధురస్సరేన ధమ్మకథం కథేసుం. దేవియా సాధుకారం దత్వా ధమ్మం సుణన్తియా ధమ్మస్సవనేన అతిత్తాయ ఏవ రత్తి విభాయి. హంసా ధమ్మం కథేత్వా సీహపఞ్జరేన నిక్ఖమిత్వా అగమంసు. సా వేగేనుట్ఠాయ “పలాయమానే హంసే గణ్హథ గణ్హథా”తి వత్వా హత్థం పసారేన్తీయేవ పబుజ్ఝి. తస్సా కథం సుత్వా పరిచారికాయో “కుహిం హంసా”తి థోకం అవహసింసు. సా తస్మిం ఖణే సుపినభావం ఞత్వా చిన్తేసి – “అహం అభూతం న పస్సామి, అద్ధా ఇమస్మిం లోకే సువణ్ణవణ్ణా హంసా భవిస్సన్తి, సచే ఖో పన ‘సువణ్ణహంసానం ధమ్మం సోతుకామామ్హీ’తి రాజానం వక్ఖామి, ‘అమ్హేహి సువణ్ణహంసా నామ న దిట్ఠపుబ్బా, హంసానఞ్చ కథా నామ అభూతాయేవా’తి వత్వా నిరుస్సుక్కో భవిస్సతి, ‘దోహళో’తి వుత్తే పన యేన కేనచి ఉపాయేన పరియేసిస్సతి, ఏవం మే మనోరథో సమిజ్ఝిస్సతీ”తి. సా గిలానాలయం దస్సేత్వా పరిచారికానం సఞ్ఞం దత్వా నిపజ్జి.

రాజా రాజాసనే నిసిన్నో తస్సా దస్సనవేలాయ తం అదిస్వా “కహం, ఖేమా దేవీ”తి పుచ్ఛిత్వా “గిలానా”తి సుత్వా తస్సా సన్తికం గన్త్వా సయనేకదేసే నిసీదిత్వా పిట్ఠిం పరిమజ్జన్తో “కిం తే అఫాసుక”న్తి పుచ్ఛి. “దేవ అఞ్ఞం అఫాసుకం నత్థి, దోహళో పన మే ఉప్పన్నో”తి. తేన హి “భణ, దేవి, యం ఇచ్ఛసి, తం సీఘం తే ఉపనామేస్సామీ”తి. “మహారాజ, అహమేకస్స సువణ్ణహంసస్స సముస్సితసేతచ్ఛత్తే రాజపల్లఙ్కే నిసిన్నస్స గన్ధమాలాదీహి పూజం కత్వా సాధుకారం

దదమానా ధమ్మకథం సోతుమిచ్ఛామి, సచే లభామి, ఇచ్చేతం కుసలం, నో చే, జీవితం మే నత్థీ”తి. అథ నం రాజా “సచే మనుస్సలోకే అత్థి, లభిస్ససి , మా చిన్తయీ”తి అస్సాసేత్వా సిరిగబ్భతో నిక్ఖమ్మ అమచ్చేహి సద్ధిం మన్తేసి – “అమ్భో, ఖేమా దేవీ, ‘సువణ్ణహంసస్స ధమ్మకథం సోతుం లభన్తీ జీవిస్సామి, అలభన్తియా మే జీవితం నత్థీ’తి వదతి, అత్థి ను ఖో సువణ్ణవణ్ణా హంసా”తి. “దేవ అమ్హేహి నేవ దిట్ఠపుబ్బా న సుతపుబ్బా”తి. “కే పన జానేయ్యు”న్తి? “బ్రాహ్మణా, దేవా”తి. రాజా బ్రాహ్మణే పక్కోసాపేత్వా సక్కారం కత్వా పుచ్ఛి – “హోన్తి ను ఖో ఆచరియా సువణ్ణవణ్ణా హంసా”తి? “ఆమ, మహారాజ అమ్హాకం మన్తేసుమచ్ఛా, కక్కటకా, కచ్ఛపా, మిగా, మోరా, హంసాతి ఛ ఏతే తిరచ్ఛానగతా సువణ్ణవణ్ణా హోన్తీతి ఆగతా, తత్థ ధతరట్ఠకులహంసా నామ పణ్డితా ఞాణసమ్పన్నా, ఇతి మనుస్సేహి సద్ధిం సత్త సువణ్ణవణ్ణా హోన్తీ”తి.

తం సుత్వా రాజా అత్తమనో హుత్వా “కహం ను ఖో ఆచరియా ధతరట్ఠహంసా వసన్తీ”తి పుచ్ఛిత్వా “న జానామ, మహారాజా”తి వుత్తే “అథ కే పన జానిస్సన్తీ”తి వత్వా “లుద్దపుత్తా”తి వుత్తే సబ్బే అత్తనో విజితే లుద్దకే సన్నిపాతాపేత్వా పుచ్ఛి – “తాతా, సువణ్ణవణ్ణా ధతరట్ఠకులహంసా నామ కహం వసన్తీ”తి? అథేకో లుద్దో “హిమవన్తే కిర, దేవ, చిత్తకూటపబ్బతేతి నో కులపరమ్పరాయ కథేన్తీ”తి ఆహ. “జానాసి పన నేసం గహణూపాయ”న్తి? “న జానామి, దేవా”తి. “కే పన జానిస్సన్తీ”తి? బ్రాహ్మణాతి. సో బ్రాహ్మణపణ్డితే పక్కోసాపేత్వా చిత్తకూటపబ్బతే సువణ్ణవణ్ణానం హంసానం అత్థిభావం ఆరోచేత్వా “జానాథ ను ఖో తేసం గహణూపాయ”న్తి పుచ్ఛి. “మహారాజ, కిం తేహి గన్త్వా గహితేహి, ఉపాయేన తే నగరసమీపం ఆనేత్వా గహేస్సామా”తి. “కో పన ఉపాయో”తి? “మహారాజ, నగరతో అవిదూరే ఉత్తరేన తిగావుతమత్తే తిగావుతప్పమాణం ఖేమం నామ సరం కారాపేత్వా ఉదకస్స పూరేత్వా నానాధఞ్ఞాని రోపేత్వా పఞ్చవణ్ణపదుమసఞ్ఛన్నం కారాపేత్వా ఏకం పణ్డితం నేసాదం పటిచ్ఛాపేత్వా మనుస్సానం ఉపగన్తుం అదత్వా చతూసు కణ్ణేసు ఠితేహి అభయం ఘోసాపేథ, తం సుత్వా నానాసకుణా దస దిసా ఓతరిస్సన్తి, తేపి హంసా పరమ్పరాయ తస్స సరస్స ఖేమభావం సుత్వా ఆగచ్ఛిస్సన్తి, అథ నే వాలపాసేహి బన్ధాపేత్వా గణ్హాపేయ్యాథా”తి.

తం సుత్వా రాజా తేహి వుత్తపదేసే వుత్తప్పకారం సరం కారాపేత్వా ఛేకం నేసాదం పక్కోసాపేత్వా తస్స సహస్సం దాపేత్వా “త్వం ఇతో పట్ఠాయ అత్తనో కమ్మం మా కరి, పుత్తదారం తే అహం పోసేస్సామి, త్వం అప్పమత్తో ఖేమం సరం రక్ఖన్తో మనుస్సే పటిక్కమాపేత్వా చతూసు కణ్ణేసు అభయం ఘోసాపేత్వా ఆగతాగతే సకుణే మమ ఆచిక్ఖేయ్యాసి, సువణ్ణహంసేసు ఆగతేసు మహన్తం సక్కారం లభిస్ససీ”తి తమస్సాసేత్వా ఖేమం సరం పటిచ్ఛాపేసి. సో తతో పట్ఠాయ రఞ్ఞా వుత్తనయేనేవ తత్థ పటిపజ్జి, “ఖేమం సరం రక్ఖతీ”తి చస్స “ఖేమనేసాదో”త్వేవ నామం ఉదపాది . తతో పట్ఠాయ చ నానప్పకారా సకుణా ఓతరింసు, “ఖేమం నిబ్భయం సర”న్తి పరమ్పరాఘోసేన నానాహంసా ఆగమింసు. పఠమం తావ తిణహంసా ఆగమింసు, తేసం ఘోసేన పణ్డుహంసా, తేసం ఘోసేన మనోసిలావణ్ణా హంసా, తేసం ఘోసేన సేతహంసా, తేసం ఘోసేన పాకహంసా ఆగమింసు. తేసు ఆగతేసు ఖేమకో రఞ్ఞో ఆరోచేసి – “దేవ, పఞ్చవణ్ణా హంసా ఆగన్త్వా సరే గోచరం గణ్హన్తి, పాకహంసానం ఆగతత్తా ఇదాని కతిపాహేనేవ సువణ్ణహంసా ఆగమిస్సన్తి, మా చిన్తయిత్థ, దేవా”తి.

తం సుత్వా రాజా “అఞ్ఞేన తత్థ న గన్తబ్బం, యో గచ్ఛిస్సతి, హత్థపాదఛేదనఞ్చ ఘరవిలోపఞ్చ పాపుణిస్సతీ”తి నగర భేరిం చరాపేసి. తతో పట్ఠాయ తత్థ కోచి న గచ్ఛతి. చిత్తకూటస్స పనావిదూరే కఞ్చనగుహాయంపాకహంసా వసన్తి, తేపి మహాబ్బలా. ధతరట్ఠకులేన సద్ధిం తేసం సరీరవణ్ణోవ విసేసో. పాకహంసరఞ్ఞో పన ధీతా సువణ్ణవణ్ణా అహోసి. సో తం

ధతరట్ఠమహిస్సరస్స అనురూపాతి తస్స పాదపరిచారికం కత్వా పేసేసి. సా తస్స పియా అహోసి మనాపా, తేనేవ చ కారణేన తాని ద్వే హంసకులాని అఞ్ఞమఞ్ఞం విస్సాసికాని జాతాని.

అథేకదివసం బోధిసత్తస్స పరివారహంసా పాకహంసే పుచ్ఛింసు – "తుమ్హే ఇమేసు దివసేసు కహం గోచరం గణ్హథా"తి? "మయం బారాణసితో అవిదూరే ఖేమసరే గోచరం గణ్హామ, తుమ్హే పన కుహిం ఆహిణ్డథా"తి. "అసుకం నామా"తి వుత్తే "కస్మా ఖేమసరం న గచ్ఛథ, సో హి సరో రమణీయో నానాసకుణసమాకిణ్ణో పఞ్చవణ్ణపదుమసఞ్ఛన్నో నానాధఞ్ఞఫలసమ్పన్నో నానప్పకారభమరగణనికూజితో చతూసు కణ్ణేసు నిచ్చం పవత్తఅభయఘోసనో, కోచి నం ఉపసఙ్కమితుం సమత్థో నామ నత్థి, పగేవ అఞ్ఞం ఉపద్దవం కాతుం, ఏవరూపో నో సరో"తి ఖేమసరం వణ్ణయింసు. తే తేసం వచనం సుత్వా "బారాణసియా సమీపే కిర ఏవరూపో ఖేమో నామ సరో అత్థి, పాకహంసా తత్థ గన్త్వా గోచరం గణ్హన్తి, తుమ్హేపి ధతరట్ఠమహిస్సరస్స ఆరోచేథ, సచే అనుజానాతి, మయమ్పి తత్థ గన్త్వా గోచరం గణ్హేయ్యామా"తి సుముఖస్స కథేసుం. సుముఖో రఞ్ఞో ఆరోచేసి. సో చిన్తేసి – "మనుస్సా నామ బహుమాయా ఖరమన్తా ఉపాయకుసలా, భవితబ్బమేత్థ కారణేన, ఏత్తకం కాలం ఏసో సరో నత్థి, ఇదాని అమ్హాకం గహణత్థాయ కతో భవిస్సతీ"తి. సో సుముఖం ఆహ – "మా వో తత్థ గమనం రుచ్చథ, న సో సరో తేహి సుధమ్మతాయ కతో, అమ్హాకం గహణత్థాయేవ కతో, మనుస్సా నామ బహుమాయా ఖరమన్తా ఉపాయకుసలా, తుమ్హే సకేయేవ గోచరే చరథా"తి .

సువణ్ణహంసా "ఖేమం సరం గన్తుకామమ్హా"తి దుతియమ్పి తతియమ్పి సుముఖస్స ఆరోచేసుం. సో తేసం తత్థ గన్తుకామతం మహాసత్తస్స ఆరోచేసి. అథ మహాసత్తో "మమ ఞాతకా మం నిస్సాయ మా కిలమన్తు, తేన హి గచ్ఛామా"తి నవుతిహంససహస్సపరివుతో తత్థ గన్త్వా గోచరం గహేత్వా హంసకీళం కీళిత్వా చిత్తకూటమేవ పచ్చాగమి. ఖేమకో తేసం గోచరం చరిత్వా గతకాలే గన్త్వా తేసం ఆగతభావం రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా తుట్ఠచిత్తో హుత్వా, "సమ్మ ఖేమక, ఏకం వా ద్వే వా హంసే గణ్హితుం వాయమ, మహన్తం తే యసం దస్సామీ"తి వత్వా పరిబ్బయం దత్వా తం ఉయ్యోజేసి. సో తత్థ గన్త్వా చాటిపఞ్జరే నిసీదిత్వా హంసానం చరణట్ఠానం వీమంసి. బోధిసత్తా నామ నిల్లోలుప్పచారినో హోన్తి, తస్మా మహాసత్తో ఓతిణ్ణట్ఠానతో పట్ఠాయ సపదానం సాలిం ఖాదన్తో అగమాసి. సేసా ఇతో చితో చ ఖాదన్తా విచరింసు.

అథ లుద్దపుత్తో "అయం హంసో నిల్లోలుప్పచారీ, ఇమం బన్ధితుం వట్టతీ"తి చిన్తేత్వా పునదివసే హంసేసు సరం అనోతిణ్ణేసుయేవ చాటిపఞ్జరే నిసిన్నో తం ఠానం గన్త్వా అవిదూరే పఞ్జరే అత్తానం పటిచ్ఛాదేత్వా ఛిద్దేన ఓలోకేన్తో అచ్ఛి. తస్మిం ఖణే మహాసత్తో నవుతిహంససహస్సపురక్ఖతో హియ్యో ఓతిణ్ణట్ఠానేయేవ ఓతరిత్వా ఓధియం నిసీదిత్వా సాలిం ఖాదన్తో పాయాసి. నేసాదో పఞ్జరఛిద్దేన ఓలోకేన్తో తస్స రూపసోభగ్గప్పత్తం అత్తభావం దిస్వా "అయం హంసో సకటనాభిప్పమాణసరీరో సువణ్ణవణ్ణో, తీహి రత్తరాజీహి గీవాయం పరిక్ఖిత్తో, తిస్సో రాజియో గలేన ఓతరిత్వా ఉరన్తరేన గతా, తిస్సో పచ్ఛాభాగేన నిబ్బిజ్ఝిత్వా గతా, రత్తకమ్బలసుత్తసిక్కాయ ఠపితకఞ్చనక్ఖన్ధో వియ అతిరోచతి, ఇమినా ఏతేసం రఞ్ఞా భవితబ్బం, ఇమమేవ గణ్హిస్సామీ"తి చిన్తేసి. హంసరాజాపి బహుం గోచరం చరిత్వా జలకీళం కీళిత్వా హంసగణపరివుతో చిత్తకూటమేవ అగమాసి. ఇమినా నియామేనేవ పఞ్చ దివసే గోచరం గణ్హి. ఛట్ఠే దివసే ఖేమకో కాళఅస్సవాలమయం దళ్హం మహారజ్జుం వట్టిత్వా యట్ఠియా పాసం కత్వా "స్వే హంసరాజా ఇమస్మిం ఓకాసే ఓతరిస్సతీ"తి తథతో ఞత్వా అన్తోఉదకే యట్ఠిపాసం ఓడ్డి.

పునదివసే హంసరాజా ఓతరన్తో పాదం పాసే పవేసన్తోయేవ ఓతరి. అథస్స పాసో పాదం అయపట్టకేన కడ్ఢన్తో వియ ఆబన్ధిత్వా గణ్హి. సో "ఛిన్దిస్సామి న"న్తి వేగం జనేత్వా కడ్ఢిత్వా పాతేసి. పఠమవారే సువణ్ణవణ్ణం చమ్మం ఛిజ్జి, దుతియవారే కమ్బలవణ్ణం మంసం ఛిజ్జి, తతియవారే న్హారు ఛిజ్జి, చతుత్థవారే పన "పాదా ఛిజ్జేయ్యుం, రఞ్ఞో పన హీనఙ్గతా నామ అననుచ్ఛవికా"తి న వాయామం అకాసి, బలవవేదనా చ పవత్తింసు. సో చిన్తేసి – "సచాహం బద్ధరవం రవిస్సామి, ఞాతకా మే ఇత్రస్తా హుత్వా గోచరం అగ్గహేత్వా ఛాతజ్ఝత్తావ పలాయన్తా దుబ్బలత్తా సముద్దే పతిస్సన్తీ"తి. సో వేదనం అధివాసేత్వా పాసవసే వత్తేత్వా సాలిం ఖాదన్తో వియ హుత్వా తేసం యావదత్థం చరిత్వా హంసకీళం కీళనకాలే మహన్తేన సద్దేన బద్ధరవం రవి. తం సుత్వా హంసా మరణభయతజ్జితా వగ్గవగ్గా చిత్తకూటాభిముఖా పురిమనయేనేవ పక్కమింసు.

సుముఖోపి హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ చిన్తేత్వా విచినిత్వా తీసుపి కోట్ఠాసేసు మహాసత్తం అదిస్వా "అద్ధా తస్సేవేదం భయం ఉప్పన్న"న్తి నివత్తిత్వా ఆగతో మహాసత్తం పాసేన బద్ధం లోహితమక్ఖితం దుక్ఖాతురం పఙ్కపిట్ఠే నిపన్నం దిస్వా "మా భాయి, మహారాజ, అహం మమ జీవితం పరిచ్చజిత్వా తుమ్హే మోచేస్సామీ"తి వదన్తో ఓతరిత్వా మహాసత్తం అస్సాసేన్తో పఙ్కపిట్ఠే నిసీది. మహాసత్తో "నవుతిహంససహస్సేసు మం ఛడ్డేత్వా పలాయన్తేసు అయం సుముఖో ఏకకోవ ఆగతో, కిం ను ఖో లుద్దపుత్తస్స ఆగతకాలే మం ఛడ్డేత్వా పలాయిస్సతి, ఉదాహు నో"తి వీమంసనవసేన లోహితమక్ఖితో పాసయట్ఠియం ఓలమ్బన్తోయేవ తిస్సో గాథా అభాసి –

౮౯. "ఏతే హంసా పక్కమన్తి, వక్కఙ్గా భయమేరితా;
హరిత్తచ హేమవణ్ణ, కామం సుముఖ పక్కమ.

౯౦. "ఓహాయ మం ఞాతిగణా, ఏకం పాసవసం గతం;
అనపేక్ఖమానా గచ్ఛన్తి, కిం ఏకో అవహీయసి.

౯౧. "పతేవ పతతం సేట్ఠ, నత్థి బద్ధే సహాయతా;
మా అనీఘాయ హాపేసి, కామం సుముఖ పక్కమా"తి.

తత్థ **భయమేరితా**తి భయేన ఏరితా భయట్టితా భయచలితా. తతియపదే "హరీ"తిపి "హేమ"న్తిపి సువణ్ణస్సేవ నామం. సో చ హరిత్తచతాయ హేమవణ్ణో, తేన తం ఏవం ఆలపతి. **సుముఖా**తి సున్దరముఖ. **అనపేక్ఖమానా**తి తవ ఞాతకా మం అనోలోకేన్తా నిరాలయా హుత్వా. **పతేవా**తి ఉప్పతాహియేవ. **మా అనీఘాయా**తి ఇతో గన్త్వా పత్తబ్బాయ నిదుక్ఖభావాయ వీరియం మా హాపేసి.

తం సుత్వా సుముఖో "అయం హంసరాజా మమ పియమిత్తభావం న జానాతి, అనుప్పియభాణీ మిత్తోతి మం సల్లక్ఖేతి, సినేహభావమస్స దస్సేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా చతస్సో గాథా అభాసి –

౯౨. "నాహం దుక్ఖపరేతోపి, ధతరట్ఠ తువం జహే;
జీవితం మరణం వా మే, తయా సద్ధిం భవిస్సతి.

౯౩. "నాహం దుక్ఖపరేతోపి, ధతరట్ఠ తువం జహే;

న మం అనరియసంయుత్తే, కమ్మే యోజేతుమరహసి.

౯౪. “సకుమారో సఖాత్యస్మి, సచిత్తే చస్మి తే ఠితో;
ఞాతో సేనాపతీ త్యాహం, హంసానం పవరుత్తమ.

౯౫. “కథం అహం వికత్థిస్సం, ఞాతిమజ్ఝే ఇతో గతో;
తం హిత్వా పతతం సేట్ఠ, కిం తే వక్ఖామితో గతో;
ఇధ పాణం చజిస్సామి, నానరియం కత్తుముస్సహే”తి.

తత్థ **నాహన్తి** అహం, మహారాజ, కాయికచేతసికేన దుక్ఖేన ఫుట్ఠోపి తం న జహామి. **అనరియసంయుత్తేతి** మిత్తదుబ్భీహి అహిరికేహి కత్తబ్బతాయ అనరియభావేన సంయుత్తే. **కమ్మేతి** తం జహిత్వా పక్కమనకమ్మే. **సకుమారోతి** సమానకుమారో, ఏకదివసేనేవ పటిసన్ధిం గహేత్వా ఏకదివసే అణ్డకోసం పదాలేత్వా ఏకతో వడ్ఢితకుమారోతి అత్థో. **సఖాత్యస్మీతి** అహం తే దక్ఖిణక్ఖిసమో పియసహాయో. **సచిత్తేతి** తవ సకే చిత్తే అహం ఠితో తవ వసే వత్తామి, తయి జీవన్తే జీవామి, న జీవన్తే న జీవామీతి అత్థో. “సంచిత్తే”తిపి పాఠో, తవ చిత్తే అహం సణ్ఠితో సుట్ఠు ఠితోతి అత్థో. **ఞాతోతి** సబ్బహంసానం అన్తరే పఞ్ఞాతో. **వికత్థిస్సన్తి** “కుహిం హంసరాజా”తి పుచ్ఛితో అహం కిన్తి కథేస్సామి. **కిం తే వక్ఖామీతి** తే తవ పవత్తిం పుచ్ఛన్తే హంసగణే కిం వక్ఖామి.

ఏవం సుముఖేన చతూహి గాథాహి సీహనాదే నదితే తస్స గుణం పకాసేన్తో మహాసత్తో ఆహ –

౯౬. “ఏసో హి ధమ్మో సుముఖ, యం త్వం అరియపథే ఠితో;
యో భత్తారం సఖారం మం, న పరిచ్చత్తుముస్సహే.

౯౭. “తఞ్హి మే పేక్ఖమానస్స, భయం న త్వేవ జాయతి;
అధిగచ్ఛసి త్వం మయ్హం, ఏవంభూతస్స జీవిత”న్తి.

తత్థ **ఏసో ధమ్మోతి** ఏస పోరాణకపణ్డితానం సభావో. **భత్తారం సఖారం మన్తి** సామికఞ్చ సహాయఞ్చ మం. **భయన్తి** చిత్తుత్రాసో మయ్హం న జాయతి, చిత్తకూటపబ్బతే హంసగణమజ్ఝే ఠితో వియ హోమి. **మయ్హన్తి** మమ జీవితం త్వం లభాపేస్ససి.

ఏవం తేసం కథేన్తానఞ్ఞేవ లుద్దపుత్తో సరపరియన్తే ఠితో హంసే తీహి ఖన్ధేహి పలాయన్తే దిస్వా “కిం ను ఖో”తి పాసట్ఠానం ఓలోకేన్తో బోధిసత్తం పాసయట్ఠియం ఓలమ్బన్తం దిస్వా సఞ్జాతసోమనస్సో కచ్ఛం దళ్హం బన్ధిత్వా ముగ్గరం గహేత్వా కప్పుట్ఠానగ్గి వియ అవత్థరమానో పణ్హియా అక్కన్తకలలే ఉపరిసీసేన గన్త్వా పురతో పతన్తే వేగేన ఉపసఙ్కమి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౯౮. “ఇచ్చేవం మన్తయన్తానం, అరియానం అరియవుత్తినం;
దణ్డమాదాయ నేసాదో, ఆపతీ తురితో భుసం.

౯౯. “తమాపతన్తం దిస్వాన, సుముఖో అతిబ్రూహయి;

అట్ఠాసి పురతో రఞ్ఞో, హంసో విస్సాసయం బ్యథం.

౧౦౦.“మా భాయి పతతం సేట్ఠ, న హి భాయన్తి తాదిసా;

అహం యోగం పయుఞ్జిస్సం, యుత్తం ధమ్మూపసఞ్హితం;

తేన పరియాపదానేన, ఖిప్పం పాసా పమోక్ఖసీ”తి.

తత్థ **అరియవుత్తిన**న్తి అరియాచారే వత్తమానానం. **భుస**న్తి దళ్హం బలవం. **అతిబ్రూహయీ**తి అనన్తరగాథాయ ఆగతం “మా భాయీ”తి వచనం వదన్తో అతిబ్రూహేసి మహాసద్దం నిచ్ఛారేసి. **అట్ఠాసీ**తి సచే నేసాదో రాజానం పహరిస్సతి, అహం పహారం సమ్పటిచ్ఛిస్సామీతి జీవితం పరిచ్చజిత్వా పురతో అట్ఠాసి. **విస్సాసయ**న్తి విస్సాసేన్తో అస్సాసేన్తో. **బ్యథ**న్తి బ్యధితం భీతం రాజానం “మా భాయీ”తి ఇమినా వచనేన విస్సాసేన్తో. **తాదిసా**తి తుమ్హాదిసా ఞాణవీరియసమ్పన్నా. **యోగ**న్తి ఞాణవీరియయోగం. **యుత్త**న్తి అనుచ్ఛవికం. **ధమ్మూపసఞ్హిత**న్తి కారణనిస్సితం. **తేన పరియాపదానేనా**తి తేన మయా పయుత్తేన యోగేన పరిసుద్ధేన. **పమోక్ఖసీ**తి ముచ్చిస్ససి.

ఏవం సుముఖో మహాసత్తం అస్సాసేత్వా లుద్దపుత్తస్స సన్తికం గన్త్వా మధురం మానుసిం వాచం నిచ్ఛారేన్తో, “సమ్మ, త్వం కోనామోసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “సువణ్ణవణ్ణహంసరాజ, అహం ఖేమకో నామా”తి వుత్తే, “సమ్మ ఖేమక, ‘తయా ఓడ్డితవాలపాసే యో వా సో వా హంసో బద్ధో’తి సఞ్ఞం మా కరి, నవుతియా హంససహస్సానం పవరో ధతరట్ఠహంసరాజా తే పాసే బద్ధో, ఞాణసీలాచారసమ్పన్నో సఙ్గాహకపక్ఖే ఠితో, న తం మారేతుం యుత్తో, అహం తవ ఇమినా కత్తబ్బకిచ్చం కరిస్సామి, అయమ్పి సువణ్ణవణ్ణో, అహమ్పి తథేవ, అహం ఏతస్సత్థాయ అత్తనో జీవితం పరిచ్చజిస్సామి, సచే త్వం ఏతస్స పత్తాని గణ్హితుకామోసి, మమ పత్తాని గణ్హ, అథోపి చమ్మమంసన్హారుఅట్ఠీనమఞ్ఞతరం గణ్హితుకామోసి, మమేవ సరీరతో గణ్హ, అథ నం కీళాహంసం కాతుకామోసి, మఞ్ఞేవ కర, జీవన్తమేవ విక్కిణిత్వా సచే ధనం ఉప్పాదేతుకామోసి, మం జీవన్తమేవ విక్కిణిత్వా ధనం ఉప్పాదేహి, మా ఏతం ఞాణాదిగుణసంయుత్తం హంసరాజానం అవధి, సచే హి నం వధిస్ససి, నిరయాదీహి న ముచ్చిస్ససీ”తి తం నిరయాదిభయేన సన్తజ్జేత్వా అత్తనో మధురకథం గణ్హాపేత్వా పున బోధిసత్తస్స సన్తికం గన్త్వా తం అస్సాసేన్తో అట్ఠాసి. నేసాదో తస్స కథం సుత్వా “అయం తిరచ్ఛానగతో సమానో మనుస్సేహిపి కాతుం అసక్కుణేయ్యం ఏవరూపం మిత్తధమ్మం కరోతి, మనుస్సాపి ఏవం మిత్తధమ్మే ఠాతుం న సక్కోన్తి, అహో ఏస ఞాణసమ్పన్నో మధురకథో ధమ్మికో”తి సకలసరీరం పీతిసోమనస్సపరిపుణ్ణం కత్వా పహట్ఠలోమో దణ్డం ఛడ్డేత్వా సిరసి అఞ్జలిం పతిట్ఠపేత్వా సూరియం నమస్సన్తో వియ సుముఖస్స గుణం కిత్తేన్తో అట్ఠాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౧౦౧.“తస్స తం వచనం సుత్వా, సుముఖస్స సుభాసితం;

పహట్ఠలోమో నేసాదో, అఞ్జలిస్స పణామయి.

౧౦౨.“న మే సుతం వా దిట్ఠం వా, భాసన్తో మానుసిం దిజో;

అరియం బ్రువానో వక్కఙ్గో, చజన్తో మానుసిం గిరం.

౧౦౩.“కిం ను తాయం దిజో హోతి, ముత్తో బద్ధం ఉపాససి;

ఓహాయ సకుణా యన్తి, కిం ఏకో అవహీయసీ”తి.

తత్థ **అఞ్జలిస్స పణామయీతి** అఞ్జలిం అస్స ఉపనామయి, “న మే”తి గాథాయస్స థుతిం కరోతి. తత్థ **మానుసిన్తి** మనుస్సవాచం. **అరియన్తి** సున్దరం నిద్దోసం. **చజన్తోతి** విస్సజ్జేన్తో. ఇదం వుత్తం హోతి – సమ్మ, త్వం దిజో సమానో అజ్జ మయా సద్ధిం మానుసిం వాచం భాసన్తో నిద్దోసం బ్రువానో మానుసిం గిరం చజన్తో పచ్చక్ఖతో దిట్ఠో, ఇతో పుబ్బే పన ఇదం అచ్ఛరియం మయా నేవ సుతం న దిట్ఠన్తి. **కిం ను తాయన్తి** యం ఏతం త్వం ఉపాససి, కిం ను తే అయం హోతి.

ఏవం తుట్ఠచిత్తేన నేసాదేన పుట్ఠో సుముఖో “అయం ముదుకో జాతో, ఇదానిస్స భియ్యోసోమత్తాయ ముదుభావత్థం మమ గుణం దస్సేసామీ”తి చిన్తేత్వా ఆహ –

౧౦౪.“రాజా మే సో దిజామిత్త, సేనాపచ్చస్స కారయిం;
తమాపదే పరిచ్చతుం, నుస్సహే విహగాధిపం.

౧౦౫.“మహాగణాయ భత్తా మే, మా ఏకో బ్యసనం అగా;
తథా తం సమ్మ నేసాద, భత్తాయం అభితో రమే”తి.

తత్థ **నుస్సహేతి** న సమత్థోమ్హి. **మహాగణాయాతి** మహతో హంసగణస్స. **మా ఏకోతి** మాదిసే సేవకే విజ్జమానే మా ఏకకో బ్యసనం అగా. **తథా తన్తి** యథా అహం వదామి, తథేవ తం. **సమ్మాతి** వయస్స. **భత్తాయం అభితో రమేతి** భత్తా అయం మమ, అహమస్స అభితో రమే సన్తికే రమామి న ఉక్కణ్ఠామీతి.

నేసాదో తం తస్స ధమ్మనిస్సితం మధురకథం సుత్వా సోమనస్సప్పత్తో పహట్ఠలోమో “సచాహం ఏతం సీలాదిగుణసంయుత్తం హంసరాజానం వధిస్సామి, చతూహి అపాయేహి న ముచ్చిస్సామి, రాజా మం యదిచ్ఛతి, తం కరోతు, అహమేతం సుముఖస్స దాయం కత్వా విస్సజ్జేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా గాథమాహ –

౧౦౬.“అరియవత్తసి వక్కఙ్గ, యో పిణ్డమపచాయసి;
చజామి తే తం భత్తారం, గచ్ఛథూభో యథాసుఖ”న్తి.

తత్థ **అరియవత్తసీతి** మిత్తధమ్మరక్ఖణసఙ్ఖాతేన ఆచారఅరియానం వత్తేన సమన్నాగతోసి. **పిణ్డమపచాయసీతి** భత్తు సన్తికా లద్ధం పిణ్డం సేనాపతిట్ఠానం పూజేసి. **గచ్ఛథూభోతి** ద్వేపి జనా అస్సుముఖే ఞాతిసఙ్ఘే హాసయమానా యథాసుఖం గచ్ఛథాతి.

ఏవం వత్వా నేసాదో ముదుచిత్తేన మహాసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా యట్ఠిం ఓనామేత్వా పఙ్కపిట్ఠే నిసీదాపేత్వా పాసయట్ఠియా మోచేత్వా తం ఉక్ఖిపిత్వా సరతో నీహరిత్వా తరుణదబ్బతిణపిట్ఠే నిసీదాపేత్వా పాదే బద్ధపాసం సణికం మోచేత్వా మహాసత్తే బలవసినేహం పచ్చుపట్ఠాపేత్వా మేత్తచిత్తేన ఉదకం ఆదాయ లోహితం ధోవిత్వా పునప్పునం పరిమజ్జి, అథస్స మేత్తానుభావేన సిరాయ సిరా, మంసేన మంసం, చమ్మేన చమ్మం ఘటితం, పాదో పాకతికో అహోసి, ఇతరేన నిబ్బిసేసో. బోధిసత్తో సుఖప్పత్తో హుత్వా పకతిభావేన నిసీది. సుముఖో అత్తానం నిస్సాయ రఞ్ఞో సుఖితభావం దిస్వా సఞ్జాతసోమనస్సో చిన్తేసి – “ఇమినా అమ్హాకం మహాఉపకారో కతో, అమ్హేహి ఏతస్స కతో ఉపకారో నామ నత్థి, సచే

ఏస రాజరాజమహామత్తానం అత్థాయ అమ్హే గణ్హి, తేసం సన్తికం నేత్వా బహుం ధనం లభిస్సతి, సచే అత్తనో అత్థాయ గణ్హి, అమ్హే విక్కిణిత్వా ధనం లభిస్సతేవ, పుచ్ఛిస్సామి తావ న''న్తి. అథ నం ఉపకారం కాతుకామతాయ పుచ్ఛన్తో ఆహ –

౧౦౭.''సచే అత్తప్పయోగేన, ఓహితో హంసపక్ఖినం;

పటిగ్గణ్హామ తే సమ్మ, ఏతం అభయదక్ఖిణం.

౧౦౮.''నో చే అత్తప్పయోగేన, ఓహితో హంసపక్ఖినం;

అనిస్సరో ముఞ్చమమ్హే, థేయ్యం కయిరాసి లుద్దకా''తి.

తత్థ **సచేతి**, సమ్మ నేసాద, సచే తయా అత్తనో పయోగేన అత్తనో అత్థాయ హంసానఞ్చేవ సేసపక్ఖీనఞ్చ పాసో ఓహితో. **అనిస్సరోతి** అనిస్సరో హుత్వా అమ్హే ముఞ్చన్తో యేనాసి ఆణత్తో, తస్ససన్తకం గణ్హన్తో థేయ్యం కయిరాసి.

తం సుత్వా నేసాదో ''నాహం తుమ్హే అత్తనో అత్థాయ గణ్హిం, బారాణసిరఞ్ఞా పన సంయమేన గణ్హాపితోమ్హీ''తి వత్వా దేవియా దిట్ఠసుపినకాలతో పట్ఠాయ యావ రఞ్ఞా తేసం ఆగతభావం సుత్వా, ''సమ్మ ఖేమక, ఏకం వా ద్వే వా హంసే గణ్హితుం వాయమ, మహన్తం తే యసం దస్సామీ''తి వత్వా పరిబ్బయం దత్వా ఉయ్యోజితభావో, తావ సబ్బం పవత్తిం ఆరోచేసి. తం సుత్వా సుముఖో ''ఇమినా నేసాదేన అత్తనో జీవితం అగణేత్వా అమ్హే విస్సజ్జేన్తేన దుక్కరం కతం, సచే మయం ఇతో చిత్తకూటం గమిస్సామ, నేవ ధతరట్ఠరఞ్ఞో పఞ్ఞానుభావో, న మయ్హం మిత్తధమ్మో పాకటో భవిస్సతి, న లుద్దపుత్తో మహన్తం యసం లచ్ఛతి, న రాజా పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠహిస్సతి, న దేవియా మనోరథో మత్థకం పాపుణిస్సతీ''తి చిన్తేత్వా , ''సమ్మ, ఏవం సన్తే అమ్హే విస్సజ్జేతుం న లభసి, రఞ్ఞో నో దస్సేహి, సో అమ్హే యథారుచిం కరిస్సతీ''తి ఇమమత్థం పకాసేన్తో గాథమాహ –

౧౦౯.''యస్స త్వం భతకో రఞ్ఞో, కామం తస్సేవ పాపయ;

తత్థ సంయమనో రాజా, యథాభిఞ్ఞం కరిస్సతీ''తి.

తత్థ **తస్సేవాతి** తస్సేవ సన్తికం నేహి. **తత్థాతి** తస్మిం రాజనివేసనే. **యథాభిఞ్ఞన్తి** యథాధిప్పాయం యథారుచిం.

తం సుత్వా నేసాదో ''మా వో భద్దన్తే రాజదస్సనం రుచ్చిత్థ, రాజానో నామ సప్పటిభయా, కీళాహంసే వా వో కరేయ్యుం మారేయ్యుం వా''తి ఆహ. అథ నం సుముఖో, ''సమ్మ లుద్దక మా అమ్హాకం చిన్తయి, అహం తాదిసస్స కక్ఖళస్స ధమ్మకథాయ మద్దవం జనేసిం, రఞ్ఞో కిం న జనేస్సామి, రాజానో హి పణ్డితా సుభాసితదుబ్భాసితఞ్ఞూ, ఖిప్పం నో రఞ్ఞో సన్తికం నేహి, నయన్తో చ మా బన్ధనేన నయి, పుప్ఫపఞ్జరే పన నిసీదాపేత్వా నేహి, పుప్ఫపఞ్జరం కరోన్తో ధతరట్ఠస్స మహన్తం సేతపదుమసఞ్ఛన్నం, మమ ఖుద్దకం రత్తపదుమసఞ్ఛన్నం కత్వా ధతరట్ఠం పురతో, మమం పచ్ఛతో నీచతరం కత్వా ఆదాయ ఖిప్పం నేత్వా రఞ్ఞో దస్సేహీ''తి ఆహ. సో తస్స వచనం సుత్వా ''సుముఖో రాజానం దిస్వా మమ మహన్తం యసం దాతుకామో భవిస్సతీ''తి సఞ్జాతసోమనస్సో ముదూహి లతాహి పఞ్జరే కత్వా పదుమేహి ఛాదేత్వా వుత్తనయేనేవ తే గహేత్వా అగమాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౧౧౦.''ఇచ్చేవం వుత్తో నేసాదో, హేమవణ్ణే హరిత్తచే;

ఉభో హత్థేహి సఙ్గయ్హ, పఞ్జరే అజ్ఝవోదహి.

౧౧౧.“తే పఞ్జరగతే పక్ఖీ, ఉభో భస్సరవణ్ణినే;

సుముఖం ధతరట్ఠఞ్చ, లుద్దో ఆదాయ పక్కమీ”తి.

తత్థ **అజ్ఝవోదహీ**తి ఓదహి ఠపేసి. **భస్సరవణ్ణినే**తి పభాసమ్పన్నవణ్ణే.

ఏవం లుద్దస్స తే ఆదాయ పక్కమనకాలే ధతరట్ఠో పాకహంసరాజధీతరం అత్తనో భరియం సరిత్వా సుముఖం ఆమన్తేత్వా కిలేసవసేన విలపి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౧౧౨.“హరీయమానో ధతరట్ఠో, సుముఖం ఏతదబ్రవి;

బాళ్హం భాయామి సుముఖ, సామాయ లక్ఖణూరుయా;

అస్మాకం వధమఞ్ఞాయ, అథత్తానం వధిస్సతి.

౧౧౩.“పాకహంసా చ సుముఖ, సుహేమా హేమసుత్తచా;

కోఞ్చీ సముద్దతీరేవ, కపణా నూన రుచ్ఛతీ”తి.

తత్థ **భాయామీ**తి మరణతో భాయామి. **సామాయా**తి సువణ్ణవణ్ణాయ. **లక్ఖణూరుయా**తి లక్ఖణసమ్పన్నఊరుయా. **వధమఞ్ఞాయా**తి వధం జానిత్వా “మమ పియసామికో మారితో”తి సఞ్ఞీ హుత్వా. **వధిస్సతీ**తి కిం మే పియసామికే మతే జీవితేనాతి మరిస్సతి. **పాకహంసా**తి పాకహంసరాజధీతా. **సుహేమా**తి ఏవంనామికా. **హేమసుత్తచా**తి హేమసదిససున్దరతచా. **రుచ్ఛతీ**తి యథా లోణిసఙ్ఖాతం సముద్దం ఓతరిత్వా మతే పతిమ్హి కోఞ్చీ సకుణికా కపణా రోదతి, ఏవం నూన సా రోదిస్సతీతి.

తం సుత్వా సుముఖో “అయం హంసరాజా అఞ్ఞే ఓవదితుం యుత్తో మాతుగామం నిస్సాయ కిలేసవసేన విలపతి, ఉదకస్స ఆదిత్తకాలో వియ వతియా ఉట్ఠాయ కేదారఖాదనకాలో వియ చ జాతో, యంనూనాహం అత్తనో బలేన మాతుగామస్స దోసం పకాసేత్వా ఏతం సఞ్ఞాపేయ్య”న్తి చిన్తేత్వా గాథమాహ –

౧౧౪.“ఏవం మహన్తో లోకస్స, అప్పమేయ్యో మహాగణీ;

ఏకిత్థిమనుసోచేయ్య, నయిదం పఞ్ఞవతామివ.

౧౧౫.“వాతోవ గన్ధమాదేతి, ఉభయం ఛేకపాపకం;

బాలో ఆమకపక్కంవ, లోలో అన్ధోవ ఆమిసం.

౧౧౬.“అవినిచ్ఛయఞ్ఞు అత్థేసు, మన్దోవ పటిభాసి మం;

కిచ్చాకిచ్చం న జానాసి, సమ్పత్తో కాలపరియాయం.

౧౧౭.“అడ్ఢుమ్మత్తో ఉదీరేసి, యో సేయ్యా మఞ్ఞసిత్థియో;

బహుసాధారణా హేతా, సోణ్డానంవ సురాఘరం.

౧౧౮.“మాయా చేతా మరీచీ చ, సోకా రోగా చుపద్దవా;

ఖరా చ బన్ధనా చేతా, మచ్చుపాసా గుహాసయా;

తాసు యో విస్ససే పోసో, సో నరేసు నరాధమో”తి.

తత్థ **మహన్తో**తి మహన్తో సమానో. **లోకస్సా**తి హంసలోకస్స. **అప్పమేయ్యో**తి గుణేహి పమేతుం అసక్కుణేయ్యో. **మహాగణీ**తి మహన్తేన గణేన సమన్నాగతో గణసత్థా. **ఏకిత్థి**న్తి యం ఏవరూపో భవం ఏకం ఇత్థిం అనుసోచేయ్య, ఇదం అనుసోచనం న పణ్డవతం ఇవ, తేనాహం అజ్జ తం బాలోతి మఞ్ఞామీతి అధిప్పాయేనేవమాహ.

ఆదేతీతి గణ్హాతి. **ఛేకపాపక**న్తి సున్దరాసున్దరం. **ఆమకపక్క**తి ఆమకఞ్చ పక్కఞ్చ. **లోలో**తి రసలోలో. ఇదం వుత్తం హోతి – మహారాజ, యథా నామ వాతో పదుమసరాదీని పహరిత్వా సుగన్ధమ్పి సఙ్కారట్ఠానాదీని పహరిత్వా దుగ్గన్ధమ్పీతి ఉభయం ఛేకపాపకం గన్ధం ఆదియతి, యథా చ బాలో కుమారకో అమ్బుజమ్బూనం హేట్ఠా నిసిన్నో హత్థం పసారేత్వా పతితపతితం ఆమకమ్పి పక్కమ్పి ఫలం గహేత్వా ఖాదతి, యథా చ రసలోలో అన్ధో భత్తే ఉపనీతే యంకిఞ్చి సమక్ఖికమ్పి నిమ్మక్ఖికమ్పి ఆమిసం ఆదియతి, ఏవం ఇత్థియో నామ కిలేసవసేన అడ్ఢమ్పి దుగ్గతమ్పి కులీనమ్పి అకులీనమ్పి అభిరూపమ్పి విరూపమ్పి గణ్హన్తి భజన్తి, తాదిసానం పాపధమ్మానం ఇత్థీనం కింకారణా విప్పలపసి, మహారాజాతి.

అత్థేసూతి కారణాకారణేసు. **మన్దో**తి అన్ధబాలో. **పటిభాసి మ**న్తి మమ ఉపట్ఠాసి. **కాలపరియాయ**న్తి ఏవరూపం మరణకాలం పత్తో “ఇమస్మిం కాలే ఇదం కత్తబ్బం, ఇదం నకత్తబ్బం, ఇదం వత్తబ్బం, ఇదం న వత్తబ్బ”న్తి న జానాసి దేవాతి. **అడ్ఢుమ్మత్తో**తి అడ్ఢుమ్మత్తకో మఞ్ఞే హుత్వా. **ఉదీరేసీ**తి యథా సురం పివిత్వా నాతిమత్తో పురిసో యం వా తం వా పలపతి, ఏవం పలపసీతి అత్థో. **సేయ్యా**తి వరా ఉత్తమా.

“మాయా చా”తిఆదీసు, దేవ, ఇత్థియో నామేతా వఞ్చనట్ఠేన **మాయా,** అగయ్హుపగట్ఠేన **మరీచీ,** సోకాదీనం పచ్చయత్తా **సోకా, రోగా,** అనేకప్పకారా **ఉపద్దవా,** కోధాదీహి థద్ధభావేనేవ **ఖరా.** తా హి నిస్సాయ అన్దుబన్ధనాదీహి బన్ధనతో **బన్ధనా చేతా,** ఇత్థియో నామ సరీరగుహాసయవసేనేవ మచ్చు నామ ఏతా, దేవాతి. “కామహేతు, కామనిదానం, కామాధికరణం, కామానమేవ హేతు రాజానో చోరం గహేత్వా”తి (మ. ని. ౧.౧౬౮-౧౬౯) సుత్తేనపేస అత్థో దీపేతబ్బో.

తతో ధతరట్ఠో మాతుగామే పటిబద్ధచిత్తతాయ “త్వం మాతుగామస్స గుణం న జానాసి, పణ్డితా ఏవ ఏతం జానన్తి, న హేతా గరహితబ్బా”తి దీపేన్తో ఆహ –

౧౧౯.“యం వుద్ధేహి ఉపఞ్ఞాతం, కో తం నిన్దితుమరహతి;

మహాభూతిత్థియో నామ, లోకస్మిం ఉదపజ్జిసుం.

౧౨౦.“ఖిడ్డా పణిహితా త్యాసు, రతి త్యాసు పతిట్ఠితా;

బీజాని త్యాసు రూహన్తి, యదిదం సత్తా పజాయరే;

తాసు కో నిబ్బిదే పోసో, పాణమాసజ్జ పాణిభి.

౧౨౧.“త్వమేవ నఞ్ఞో సుముఖ, థీనం అత్థేసు యుఞ్జసి;

తస్స త్యజ్జ భయే జాతే, భీతే న జాయతే మతి.

౧౨౨.“సబ్బో హి సంసయం పత్తో, భయం భీరూ తితిక్ఖతి;
పణ్డితా చ మహన్తానో, అత్థే యుఞ్జన్తి దుయ్యుజే.

౧౨౩.“ఏతదత్థాయ రాజానో, సూరమిచ్ఛన్తి మన్తినం;
పటిబాహతి యం సూరో, ఆపదం అత్తపరియాయం.

౧౨౪.“మా నో అజ్జ వికన్తింసు, రఞ్ఞో సూదా మహానసే;
తథా హి వణ్ణో పత్తానం, ఫలం వేళుంవ తం వధి.

౧౨౫.“ముత్తోపి న ఇచ్ఛి ఉడ్డేతుం, సయం బన్ధం ఉపాగమి;
సోపజ్జ సంసయం పత్తో, అత్థం గణ్హాహి మా ముఖ”న్తి.

తత్థ **యన్తి** యం మాతుగామసఙ్ఖాతం వత్థు పఞ్ఞావుద్ధేహి ఞాతం, తేసమేవ పాకటం, న బాలానం. **మహాభూతాతి** మహాగుణా మహానిసంసా. **ఉదపజ్జిసున్తి** పఠమకప్పికకాలే ఇత్థిలిఙ్గస్సేవ పఠమం పాతుభూతత్తా పఠమం నిబ్బత్తాతి అత్థో. **త్యాసూతి** సుముఖ తాసు ఇత్థీసు కాయవచీఖిడ్డా చ **పణిహితా** ఓహితా ఠపితా, కామగుణరతి చ పతిట్ఠితా. **బీజానీతి** బుద్ధపచ్చేకబుద్ధఅరియసావకచక్కవత్తిఆదిబీజాని తాసు రుహన్తి. **యదిదన్తి** యే ఏతే సబ్బేపి సత్తా. **పజాయరేతి** సబ్బే తాసఞ్ఞేవ కుచ్ఛిమ్హి సంవద్ధాతి దీపేతి. **నిబ్బిదేతి** నిబ్బిన్దేయ్య. **పాణమాసజ్జ పాణిభీతి** అత్తనో పాణేహిపి తాసం పాణం ఆసాదేత్వా అత్తనో జీవితం చజన్తోపి తా లభిత్వా కో నిబ్బిన్దేయ్యాతి అత్థో.

నఞ్ఞోతి న అఞ్ఞో, సుముఖ, మయా చిత్తకూటతలే హంసగణమజ్ఝే నిసిన్నేన తం అదిస్వా “కహం ను సుముఖో”తి వుత్తే “ఏస మాతుగామం గహేత్వా కఞ్చనగుహాయం ఉత్తమరతిం అనుభోతీ”తి వదన్తి, ఏవం త్వమేవ ధీనం అత్థేసు **యుఞ్జసి** యుత్తపయుత్తో హోసి, న అఞ్ఞోతి అత్థో. **తస్స త్యజ్జాతి** తస్స తే అజ్జ మరణభయే జాతే ఇమినా భీతేన మరణభయేన భీతో మఞ్ఞే, అయం మాతుగామస్స దోసదస్సనే నిపుణా మతి జాయతేతి అధిప్పాయేనేవమాహ.

సబ్బో హీతి యో హి కోచి. **సంసయం పత్తోతి** జీవితసంసయప్పత్తో. **భీరూతి** భీరూ హుత్వాపి భయం అధివాసేతి. **మహన్తానోతి** యే పన పణ్డితా చ హోన్తి మహన్తే చ ఠానే ఠితా మహన్తానో, తే దుయ్యుజే అత్థే యుఞ్జన్తి ఘటేన్తి వాయమన్తి, తస్మా “మా భాయి, ధీరో హోహీ”తి తం ఉస్సాహేన్తో ఏవమాహ. **ఆపదన్తి** సామినో ఆగతం ఆపదం ఏస సూరో పటిబాహతి, ఏతదత్థాయ సూరం మన్తినం ఇచ్ఛన్తి. **అత్తపరియాయన్తి** అత్తనో పరిత్తాణమ్పి చ కాతుం సక్కోతీతి అధిప్పాయో.

వికన్తింసూతి ఛిన్దింసు. ఇదం వుత్తం హోతి – సమ్మ సుముఖ, త్వం మయా అత్తనో అనన్తరే ఠానే ఠపితో, తస్మా యథా అజ్జ రఞ్ఞో సూదా అమ్హే మంసత్థాయ న వికన్తింసు, తథా కరోహి, తాదిసో హి అమ్హాకం పత్తవణ్ణో. **తం వధీతి** స్వాయం వణ్ణో యథా నామ వేళుం నిస్సాయ జాతం ఫలం వేళుమేవ వధతి, తథా మా తం వధి, తఞ్చ మఞ్చ మా వధీతి అధిప్పాయేనేవమాహ.

ముత్తోపీతి యథాసుఖం చిత్తకూటపబ్బతం గచ్ఛాతి ఏవం లుద్దపుత్తేన మయా సద్ధిం ముత్తో విస్సజ్జితో సమానోపి ఉడ్డేతుం న ఇచ్ఛి. **సయన్తి** రాజానం దట్ఠుకామో హుత్వా సయమేవ బన్ధం ఉపగతోతి ఏవమిదం అమ్హాకం భయం తం నిస్సాయ ఆగతం. **సోపజ్జాతి** సోపి అజ్జ జీవితసంసయం పత్తో. **అత్థం గణ్హాహి మా ముఖన్తి** ఇదాని అమ్హాకం ముఞ్చనకారణం గణ్హ, యథా ముచ్చామ, తథా వాయమ, "వాతోవ గన్ధమాదేతీ"తిఆదీని వదన్తో ఇత్థిగరహత్థాయ ముఖం మా పసారయి.

ఏవం మహాసత్తో మాతుగామం వణ్ణేత్వా సుముఖం అప్పటిభాణం కత్వా తస్స అనత్తమనభావం విదిత్వా ఇదాని నం పగ్గణ్హన్తో గాథమాహ –

౧౨౬."సో తం యోగం పయుఞ్జస్సు, యుత్తం ధమ్మూపసంహితం;

తవ పరియాపదానేన, మమ పాణేసనం చరా"తి.

తత్థ **సోతి**, సమ్మ సుముఖ, సో త్వం. **తం యోగన్తి** యం పుబ్బే "అహం యోగం పయుఞ్జిస్సం, యుత్తం ధమ్మూపసంహిత"న్తి అవచాసి, తం ఇదాని పయుఞ్జస్సు. **తవ పరియాపదానేనాతి** తవ తేన యోగేన పరిసుద్ధేన. "పరియోదాతేనా"తిపి పాఠో, పరిత్తాణేనాతి అత్థో, తయా కతత్తా తవ సన్తకేన పరిత్తాణేన మమ జీవితపరియేసనం చరాతి అధిప్పాయో.

అథ సుముఖో "అయం అతివియ మరణభయభీతో మమ ఞాణబలం న జానాతి, రాజానం దిస్వా థోకం కథం లభిత్వా జానిస్సామి, అస్సాసేస్సామి తావ న"న్తి చిన్తేత్వా గాథమాహ –

౧౨౭."మా భాయి పతతం సేట్ఠ, న హి భాయన్తి తాదిసా;

అహం యోగం పయుఞ్జిస్సం, యుత్తం ధమ్మూపసంహితం;

మమ పరియాపదానేన, ఖిప్పం పాసా పమోక్ఖసీ"తి.

తత్థ **పాసాతి** దుక్ఖపాసతో.

ఇతి తేసం సకుణభాసాయ కథేన్తానం లుద్దపుత్తో న కిఞ్చి అఞ్ఞాసి, కేవలం పన తే కాజేనాదాయ బారాణసిం పావిసి. అచ్ఛరియబ్భుతజాతేన అఞ్జలినా మహాజనేన అనుగ్గచ్ఛమానో సో రాజద్వారం పత్వా అత్తనో ఆగతభావం రఞ్ఞో ఆరోచాపేసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౧౨౮."సో లుద్దో హంసకాజేన, రాజద్వారం ఉపాగమి;

పటివేదేథ మం రఞ్ఞో, ధతరట్ఠాయమాగతో"తి.

తత్థ **పటివేదేథ మన్తి** ఖేమకో ఆగతోతి ఏవం మం రఞ్ఞో నివేదేథ. **ధతరట్ఠాయన్తి** అయం ధతరట్ఠో ఆగతోతి పటివేదేథ.

దోవారికో గన్త్వా పటివేదేసి. రాజా సఞ్జాతసోమనస్సో "ఖిప్పం ఆగచ్ఛతూ"తి వత్వా అమచ్చగణపరివుతో సముస్సితసేతచ్ఛత్తే రాజపల్లఙ్కే నిసిన్నో ఖేమకం హంసకాజం ఆదాయ మహాతలం అభిరుళ్హం దిస్వా సువణ్ణవణ్ణే హంసే ఓలోకేత్వా "సమ్పుణ్ణో మే మనోరథో"తి తస్స కత్తబ్బకిచ్చం అమచ్చే ఆణాపేసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౧౨౯."తే దిస్వా పుఞ్ఞసఙ్కాసే, ఉభో లక్ఖణసమ్మతే;
ఖలు సంయమనో రాజా, అమచ్చే అజ్ఝభాసథ.

౧౩౦. "దేథ లుద్దస్స వత్థాని, అన్నం పానఞ్చ భోజనం;
కామంకరో హిరఞ్ఞస్స, యావన్తో ఏస ఇచ్ఛతీ"తి.

తత్థ **పుఞ్ఞసఙ్కాసే**తి అత్తనో పుఞ్ఞసదిసే. **లక్ఖణసమ్మతే**తి సేట్ఠసమ్మతే అభిఞ్ఞాతే. **ఖలూ**తి నిపాతో, తస్స "తే ఖలు దిస్వా"తి పురిమపదేన సమ్బన్ధో. "**దేథా**"తిఆదీని రాజా పసన్నాకారం కరోన్తో ఆహ. తత్థ **కామంకరో హిరఞ్ఞస్సా**తి హిరఞ్ఞం అస్స కామకిరియా అత్థు. **యావన్తో**తి యత్తకం ఏస ఇచ్ఛతి, తత్తకం హిరఞ్ఞమస్స దేథాతి అత్థో.

ఏవం పసన్నాకారం కారేత్వా పీతిసోమనస్ససముస్సహితో "గచ్ఛథ నం అలఙ్కరిత్వా ఆనేథా"తి ఆహ. అథ నం అమచ్చా రాజనివేసనా ఓతారేత్వా కప్పితకేసమస్సుం న్హాతానులిత్తం సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితం కత్వా రఞ్ఞో దస్సేసుం. అథస్స రాజా సంవచ్ఛరే సతసహస్సుట్ఠానకే ద్వాదస గామే ఆజఞ్ఞయుత్తం రథం అలఙ్కతమహాగేహఞ్చాతి మహన్తం యసం దాపేసి. సో మహన్తం యసం లభిత్వా అత్తనో కమ్మం పకాసేతుం "న తే, దేవ, మయా యో వా సో వా హంసో ఆనీతో, అయం పన నవుతియా హంససహస్సానం రాజా ధతరట్ఠో నామ, అయం సేనాపతి సుముఖో నామా"తి ఆహ . అథ నం రాజా "కథం తే, సమ్మ, ఏతే గహితా"తి పుచ్ఛి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౧౩౧. "దిస్వా లుద్దం పసన్నత్తం, కాసిరాజా తదబ్రవి;
యద్యాయం సమ్మ ఖేమక, పుణ్ణా హంసేహి తిట్ఠతి.

౧౩౨."కథం రుచిమజ్ఝగతం, పాసహత్థో ఉపాగమి;
ఓకిణ్ణం ఞాతిసఙ్ఘేహి, నిమ్మజ్ఝిమం కథం గహీ"తి.

తత్థ **పసన్నత్త**న్తి పసన్నభావం సోమనస్సప్పత్తం. **యద్యాయ**న్తి, సమ్మ ఖేమక, యది అయం అమ్హాకం పోక్ఖరణీ నవుతిహంససహస్సేహి పుణ్ణా తిట్ఠతి. **కథం రుచిమజ్ఝగత**న్తి ఏవం సన్తే త్వం తేసం రుచీనం పియదస్సనానం హంసానం మజ్ఝగతం ఏతం ఞాతిసఙ్ఘేహి ఓకిణ్ణం. **నిమ్మజ్ఝిమ**న్తి నేవ మజ్ఝిమం నేవ కనిట్ఠం ఉత్తమం హంసరాజానం కథం పాసహత్థో ఉపాగమి కథం గణ్హీతి.

సో తస్స కథేన్తో ఆహ –

౧౩౩. "అజ్జ మే సత్తమా రత్తి, అదనాని ఉపాసతో;
పదమేతస్స అన్వేసం, అప్పమత్తో ఘటస్సితో.

౧౩౪."అథస్స పదమద్దక్ఖిం, చరతో అదనేసనం;
తత్థాహం ఓదహిం పాసం, ఏవం తం దిజమగ్గహి"న్తి.

తత్థ **అదనానీ**తి ఆదానాని, గోచరగ్గహణట్ఠానానీతి అత్థో, అయమేవ వా పాఠో. **ఉపాసతో**తి ఉపగచ్ఛన్తస్స. **పదన్తి** గోచరభూమియం అక్కన్తపదం. **ఘటస్సితో**తి చాటిపఞ్జరే నిస్సితో హుత్వా. **అథస్సా**తి అథ ఛట్ఠే దివసే ఏతస్స అదనేసనం చరన్తస్స పదం అద్దక్ఖిం. **ఏవం తన్తి** ఏవం తం దిజం అగ్గహిన్తి సబ్బం గహితోపాయం ఆచిక్ఖి.

తం సుత్వా రాజా "అయం ద్వారే ఠత్వా పటివేదేన్తోపి ధతరట్ఠస్సేవాగమనం పటివేదేసి, ఇదానిపి ఏతం ఏకమేవ గణ్హిన్తి వదతి, కిం ను ఖో ఏత్థ కారణ"న్తి చిన్తేత్వా గాథమాహ –

౧౩౫."లుద్ద ద్వే ఇమే సకుణా, అథ ఏకోతి భాససి;

చిత్తం ను తే విపరియత్తం, అదు కిం ను జిగీససీ"తి.

తత్థ **విపరియత్తన్తి** విపల్లత్థం. **అదు కిం ను జిగీససీ**తి ఉదాహు కిం ను చిన్తేసి, కిం ఇతరం గహేత్వా అఞ్ఞస్స దాతుకామో హుత్వా చిన్తేసీతి పుచ్ఛతి.

తతో లుద్దో "న మే, దేవ, చిత్తం విపల్లత్థం, నాపి అహం ఇతరం అఞ్ఞస్స దాతుకామో, అపిచ ఖో పన మయా ఓహితే పాసే ఏకోవ బద్ధో"తి ఆవి కరోన్తో ఆహ –

౧౩౬."యస్స లోహితకా తాలా, తపనీయనిభా సుభా;

ఉరం సంహచ్చ తిట్ఠన్తి, సో మే బన్ధం ఉపాగమి.

౧౩౭."అథాయం భస్సరో పక్ఖీ, అబద్ధో బద్ధమాతురం;

అరియం బ్రువానో అట్ఠాసి, చజన్తో మానుసిం గిర"న్తి.

తత్థ **లోహితకా**తి రత్తవణ్ణా. **లాతా**తి రాజియో. **ఉరం సంహచ్చా**తి ఉరం ఆహచ్చ. ఇదం వుత్తం హోతి – మహారాజ, యస్సేతా రత్తసువణ్ణసప్పటిభాగా తిస్సో లోహితకా రాజియో గీవం పరిక్ఖిపిత్వా ఉరం ఆహచ్చ తిట్ఠన్తి, సో ఏకోవ మమ పాసే బన్ధం ఉపాగతోతి. **భస్సరో**తి పరిసుద్ధో పభాసమ్పన్నో. **ఆతురన్తి** గిలానం దుక్ఖితం అట్ఠాసీతి.

అథ ధతరట్ఠస్స బద్ధభావం ఞత్వా నివత్తిత్వా ఏతం సమస్సాసేత్వా మమాగమనకాలే చ పచ్చుగ్గమనం కత్వా ఆకాసేయేవ మయా సద్ధిం మధురపటిసన్థారం కత్వా మనుస్సభాసాయ ధతరట్ఠస్స గుణం కథేన్తో అట్ఠాసి, మమ హదయం ముదుకం కత్వా పున ఏతస్సేవ పురతో అట్ఠాసి. అథాహం, దేవ, సుముఖస్స సుభాసితం సుత్వా పసన్నచిత్తో ధతరట్ఠం విస్సజ్జేసిం, ఇతి ధతరట్ఠస్స పాసతో మోక్ఖో, ఇమే హంసే ఆదాయ మమ ఇధాగమనఞ్చ సుముఖేనేవ కతన్తి. ఏవం సో సుముఖస్స గుణకథం కథేసి. తం సుత్వా రాజా సుముఖస్స ధమ్మకథం సోతుకామో అహోసి. లుద్దపుత్తస్స సక్కారం కరోన్తస్సేవ సూరియో అత్థఙ్గతో, దీపా పజ్జలితా, బహూ ఖత్తియాదయో సన్నిపతితా, ఖేమా దేవీపి వివిధనాటకపరివారా రఞ్ఞో దక్ఖిణపస్సే నిసీది. తస్మిం ఖణే రాజా సుముఖం కథాపేతుకామో గాథమాహ –

౧౩౮."అథ కిం దాని సుముఖ, హనుం సంహచ్చ తిట్ఠసి;

అదు మే పరిసం పత్తో, భయా భీతో న భాససీ"తి.

తత్థ **హనుం సంహచ్చాతి** మధురకథో కిర త్వం, అథ కస్మా ఇదాని ముఖం పిధాయ తిట్ఠసి. **అదూతి** కచ్చి. **భయా భీతోతి** పరిససారజ్జభయేన భీతో హుత్వా.

తం సుత్వా సుముఖో అభీతభావం దస్సేన్తో గాథమాహ –

౧౩౯. “నాహం కాసిపతి భీతో, ఓగయ్హ పరిసం తవ;

నాహం భయా న భాసిస్సం, వాక్యం అత్థస్మిం తాదిసే”తి.

తత్థ **తాదిసేతి** అపిచ ఖో పన తథారూపే అత్థే ఉప్పన్నే వాక్యం భాసిస్సామీతి వచనోకాసం ఓలోకేన్తో నిసిన్నోమ్హీతి అత్థో.

తం సుత్వా రాజా తస్స కథం వడ్ఢేతుకామతాయ పరిహాసం కరోన్తో ఆహ –

౧౪౦.“న తే అభిసరం పస్సే, న రథే నపి పత్తికే;

నాస్స చమ్మంవ కీటం వా, వమ్మితే చ ధనుగ్గహే.

౧౪౧.“న హిరఞ్ఞం సువణ్ణం వా, నగరం వా సుమాపితం;

ఓకిణ్ణపరిఖం దుగ్గం, దళ్హమట్టాలకోట్ఠకం;

యత్థ పవిట్ఠో సుముఖ, భాయితబ్బం న భాయసీ”తి.

తత్థ **అభిసరన్తి** రక్ఖణత్థాయ పరివారేత్వా ఠితం ఆవుధహత్థం పరిసం తే న పస్సామి. **నాస్సాతి** ఏత్థ **అస్సాతి** నిపాతమత్తం. **చమ్మన్తి** సరపరిత్తాణచమ్మం. **కీటన్తి** కీటం చాటికపాలాది వుచ్చతి. చాటికపాలహత్థాపి తే సన్తికే నత్థీతి దీపేతి. **వమ్మితేతి** చమ్మసన్నద్ధే. **న హిరఞ్ఞన్తి** యం నిస్సాయ న భాయసి, తం హిరఞ్ఞమ్పి తే న పస్సామి.

ఏవం రఞ్ఞా “కిం తే అభాయనకారణ”న్తి వుత్తే తం కథేన్తో ఆహ –

౧౪౨.“న మే అభిసరేనత్థో, నగరేన ధనేన వా;

అపథేన పథం యామ, అన్తలిక్ఖేచరా మయం.

౧౪౩.“సుతా చ పణ్డితా త్యమ్హా, నిపుణా చత్థచిన్తకా;

భాసేమత్థవతిం వాచం, సచ్చే చస్స పతిట్ఠితో.

౧౪౪.“కిఞ్చ తుయ్హం అసచ్చస్స, అనరియస్స కరిస్సతి;

ముసావాదిస్స లుద్దస్స, భణితమ్పి సుభాసిత”న్తి.

తత్థ **అభిసరేనాతి** ఆరక్ఖపరివారేన. **అత్థోతి** ఏతేన మమ కిచ్చం నత్థి. కస్మా? యస్మా **అపథేన** తుమ్హాదిసానం అమగ్గేన పథం మాపేత్వా యామ, ఆకాసచారినో మయన్తి. **పణ్డితా త్యమ్హాతి** పణ్డితాతి తయా సుతామ్హా, తేనేవ కారణేన అమ్హాకం

సన్తికా ధమ్మం సోతుకామో కిర నో గాహాపేసి. **సచ్చే చస్సాతి** సచే పన త్వం సచ్చే పతిట్ఠితో అస్స, అత్థవతిం కారణనిస్సితం వాచం భాసేయ్యామ. **అసచ్చస్సాతి** వచీసచ్చరహితస్స తవ సుభాసితం ముణ్డస్స దన్తసూచి వియ కిం కరిస్సతి.

తం సుత్వా రాజా "కస్మా మం ముసావాదీ అనరియోతి వదసి, కిం మయా కత"న్తి ఆహ. అథ నం సుముఖో "తేన హి, మహారాజ, సుణాహీ"తి వత్వా ఆహ –

౧౮౫."తం బ్రాహ్మణానం వచనా, ఇమం ఖేమమకారయి;
అభయఞ్చ తయా ఘుట్ఠం, ఇమాయో దసధా దిసా.

౧౮౬."ఓగయ్హ తే పోక్ఖరణిం, విప్పసన్నోదకం సుచిం;
పహూతం చాదనం తత్థ, అహింసా చేత్థ పక్ఖినం.

౧౮౭."ఇదం సుత్వాన నిగ్ఘోసం, ఆగతమ్హ తవన్తికే;
తే తే బద్ధస్మ పాసేన, ఏతం తే భాసితం ముసా.

౧౮౮."ముసావాదం పురక్ఖత్వా, ఇచ్ఛాలోభఞ్చ పాపకం;
ఉభో సన్ధిమతిక్కమ్మ, అసాతం ఉపపజ్జతీ"తి.

తత్థ **తన్తి** త్వం. **ఖేమన్తి** ఏవంనామికం పోక్ఖరణిం. **ఘుట్ఠన్తి** చతూసు కణ్ణేసు రత్వా ఘోసాపితం. **దసధాతి** ఇమాసు దసధా ఠితాసు దిసాసు తయా అభయం ఘుట్ఠం. **ఓగయ్హాతి** ఓగాహేత్వా ఆగతానం సన్తికా. **పహూతం చాదనన్తి** పహూతఞ్చ పదుమపుప్ఫసాలిఆదికం అదనం. **ఇదం సుత్వానాతి** తేసం తం పోక్ఖరణిం ఓగాహేత్వా ఆగతానం సన్తికా ఇదం అభయం సుత్వా **తవన్తికే** తవ సమీపే తయా కారితపోక్ఖరణిం ఆగతామ్హాతి అత్థో. **తే తేతి** తే మయం తవ పాసేన బద్ధా. **పురక్ఖత్వాతి** పురతో కత్వా . **ఇచ్ఛాలోభన్తి** ఇచ్ఛాసఙ్ఖాతం పాపకం లోభం. **ఉభో సన్ధిన్తి** ఉభయం దేవలోకే చ మనుస్సలోకే చ పటిసన్ధిం ఇమే పాపధమ్మే పురతో కత్వా చరన్తో పుగ్గలో సుగతిపటిసన్ధిం అతిక్కమిత్వా అసాతం నిరయం ఉపపజ్జతీతి.

ఏవం పరిసమజ్ఝేయేవ రాజానం లజ్జాపేసి. అథ నం రాజా "నాహం, సుముఖ, తుమ్హే మారేత్వా మంసం ఖాదితుకామో గణ్హాపేసిం, పణ్డితభావం పన వో సుత్వా సుభాసితం సోతుకామో గణ్హాపేసి"న్తి పకాసేన్తో ఆహ –

౧౮౯."నాపరజ్ఝామ సుముఖ, నపి లోభావ మగ్గహిం;
సుతా చ పణ్డితాత్యత్థ, నిపుణా అత్థచిన్తకా.

౧౯౦."అప్పేవత్థవతిం వాచం, బ్యాహరేయ్యుం ఇధాగతా;
తథా తం సమ్మ నేసాదో, వుత్తో సుముఖ మగ్గహీ"తి.

తత్థ **నాపరజ్ఝామాతి** మారేన్తో అపరజ్ఝతి నామ, మయం న మారేమ. **లోభావ మగ్గహిన్తి** మంసం ఖాదితుకామో హుత్వా లోభావ తుమ్హే నాహం అగ్గహిం. **పణ్డితాత్యత్థాతి** పణ్డితాతి సుతా అత్థ. **అత్థచిన్తకాతి** పటిచ్ఛన్నానం అత్థానం చిన్తకా.

అత్థవతిన్తి కారణనిస్సితం. **తథాతి** తేన కారణేన. **వుత్తో**తి మయా వుత్తో హుత్వా. **సుముఖ, మగ్గహీ**తి, సుముఖాతి ఆలపతి, **మ**-కారో పదసన్ధికరో. **అగ్గహీ**తి ధమ్మం దేసేతుం తుమ్హే గణ్హి.

తం సుత్వా సుముఖో "సుభాసితం సోతుకామేన అయుత్తం తే కతం, మహారాజా"తి వత్వా ఆహ –

౧౩౧. "నేవ భీతా కాసిపతి, ఉపనీతస్మిం జీవితే;

భాసేమత్థవతిం వాచం, సమ్పత్తా కాలపరియాయం.

౧౩౨. "యో మిగేన మిగం హన్తి, పక్ఖిం వా పన పక్ఖినా;

సుతేన వా సుతం కిణ్యా, కిం అనరియతరం తతో.

౧౩౩. "యో చారియరుదం భాసే, అనరియధమ్మవస్సితో;

ఉభో సో ధంసతే లోకా, ఇధ చేవ పరత్థ చ.

౧౩౪. "న మజ్జేథ యసం పత్తో, న బ్యాధే పత్తసంసయం;

వాయమేథేవ కిచ్చేసు, సంవరే వివరాని చ.

౧౩౫. "యే వుద్ధా అబ్భతిక్కన్తా, సమ్పత్తా కాలపరియాయం;

ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, ఏవంతే తిదివం గతా.

౧౩౬. "ఇదం సుత్వా కాసిపతి, ధమ్మమత్తని పాలయ;

ధతరట్ఠఞ్చ ముఞ్చాహి, హంసానం పవరుత్తమ"న్తి.

తత్థ **ఉపనీతస్మి**న్తి మరణసన్తికం ఉపనీతే. **కాలపరియాయ**న్తి మరణకాలవారం సమ్పత్తా సమానా న భాసిస్సామ. న హి ధమ్మకథికం బన్ధిత్వా మరణభయేన తజ్జేత్వా ధమ్మం సుణన్తి, అయుత్తం తే కతన్తి. **మిగేనా**తి సుట్ఠు సిక్ఖాపితేన దీపకమిగేన. **హన్తీ**తి హనతి. **పక్ఖినా**తి దీపకపక్ఖినా. **సుతేనా**తి ఖేమం నిబ్బయన్తి విస్సుతేన దీపకమిగపక్ఖిసదిసేన పదుమసరేన. **సుత**న్తి "పణ్డితో చిత్రకథీ"తి ఏవం సుతం ధమ్మకథికం. **కిణ్యా**తి "ధమ్మం సోస్సామీ"తి పాసబన్ధనేన యో కిణేయ్య హింసేయ్య బాధేయ్య. **తతో**తి తేసం కిరియతో ఉత్తరి అఞ్ఞం అనరియతరం నామ కిమత్థి.

అరియరుదన్తి ముఖేన అరియవచనం సున్దరవచనం భాసతి. **అనరియధమ్మవస్సితో**తి కమ్మేన అనరియధమ్మం అవస్సితో. **ఉభో**తి దేవలోకా చ మనుస్సలోకా చాతి ఉభయమ్హా. **ఇధ చేవా**తి ఇధ ఉప్పన్నోపి పరత్థ ఉప్పన్నోపి ఏవరూపో ద్వీహి సుగతిలోకేహి ధంసిత్వా నిరయమేవ ఉపపజ్జతి. **పత్తసంసయ**న్తి జీవితసంసయమాపన్నమ్పి దుక్ఖం పత్వా న కిలమేయ్య. **సంవరే వివరాని చా**తి అత్తనో ఛిద్దాని ద్వారాని సంవరేయ్య పిదహేయ్య. **వుద్ధా**తి గుణవుద్ధా పణ్డితా. **అబ్భతిక్కన్తా**తి ఇమం మనుస్సలోకం అతిక్కన్తా. **కాలపరియాయ**న్తి మరణకాలపరియాయం పత్తా హుత్వా. **ఏవంతే**తి ఏవం ఏతే. **ఇద**న్తి ఇదం మయా వుత్తం అత్థనిస్సితం వచనం. **ధమ్మ**న్తి పవేణియధమ్మమ్పి సుచరితధమ్మమ్పి.

తం సుత్వా రాజా ఆహ –

౧౩౭.“ఆహరన్తుదకం పజ్జం, ఆసనఞ్చ మహారహం;
పఞ్జరతో పమోక్ఖామి, ధతరట్ఠం యసస్సినం.

౧౩౮.“తఞ్చ సేనాపతిం ధీరం, నిపుణం అత్థచిన్తకం;
యో సుఖే సుఖితో రఞ్ఞో, దుక్ఖితే హోతి దుక్ఖితో.

౧౩౯.“ఏదిసో ఖో అరహతి, పిణ్డమస్నాతు భత్తునో;
యథాయం సుముఖో రఞ్ఞో, పాణసాధారణో సఖా”తి.

తత్థ **ఉదక**న్తి పాదధోవనం. **పజ్జ**న్తి పాదబ్భఞ్జనం. **సుఖే**తి సుఖమ్హి సతి.

రఞ్ఞో వచనం సుత్వా తేసం ఆసనాని ఆహరిత్వా తత్థ నిసిన్నానం గన్ధోదకేన పాదే ధోవిత్వా సతపాకేన తేలేన అబ్భఞ్జింసు. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౧౪౦.“పీఠఞ్చ సబ్బసోవణ్ణం, అట్ఠపాదం మనోరమం;
మట్ఠం కాసికమత్థన్నం, ధతరట్ఠో ఉపావిసి.

౧౪౧.“కోచ్ఛఞ్చ సబ్బసోవణ్ణం, వేయ్యగ్ఘపరిసిబ్బితం;
సుముఖో అజ్ఝుపావేక్ఖి, ధతరట్ఠస్సనన్తరా.

౧౪౨.“తేసం కఞ్చనపత్తేహి, పుథూ ఆదాయ కాసియో;
హంసానం అభిహారేసు, అగ్గరఞ్ఞో పవాసిత”న్తి.

తత్థ **మట్ఠ**న్తి కరణపరినిట్ఠితం. **కాసికమత్థన్న**న్తి కాసికవత్థేన అత్థతం. **కోచ్ఛ**న్తి ముఞ్జే సంఖిత్తం. **వేయ్యగ్ఘపరిసిబ్బిత**న్తి బ్యగ్ఘచమ్మపరిసిబ్బితం మఙ్గలదివసే అగ్గమహేసియా నిసిన్నపీఠం. **కఞ్చనపత్తేహీ**తి సువణ్ణభాజనేహి. **పుథూ**తి బహూ జనా. **కాసియో**తి కాసిరట్ఠవాసినో. **అభిహారేసు**న్తి ఉపనామేసుం. **అగ్గరఞ్ఞో పవాసిత**న్తి అట్ఠసతపలసువణ్ణపాతిపరిక్ఖిత్తం హంసరఞ్ఞో పణ్ణాకారత్థాయ కాసిరఞ్ఞా పేసితం నానగ్గరసభోజనం.

ఏవం ఉపనీతే పన తస్మిం కాసిరాజా తేసం సమ్పగ్గహత్థం సయం సువణ్ణపాతిం గహేత్వా ఉపనామేసి. తే తతో మధులాజే ఖాదిత్వా మధురోదకఞ్చ పివింసు. అథ మహాసత్తో రఞ్ఞో అభిహారఞ్చ పసాదఞ్చ దిస్వా పటిసన్థారమకాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౧౪౩. “దిస్వా అభిహటం అగ్గం, కాసిరాజేన పేసితం;
కుసలో ఖత్తధమ్మానం, తతో పుచ్ఛి అనన్తరా.

౧౪౪.“కచ్చిన్ను భోతో కుసలం, కచ్చి భోతో అనామయం;
కచ్చి రట్ఠమిదం ఫీతం, ధమ్మేన మనుసాససి.

౧౬౫.“కుసలఞ్చేవ మే హంస, అథో హంస అనామయం;
అథో రట్ఠమిదం ఫీతం, ధమ్మేన మనుసాసహం.

౧౬౬.“కచ్చి భోతో అమచ్చేసు, దోసో కోచి న విజ్జతి;
కచ్చి చ తే తవత్థేసు, నావకఙ్ఖన్తి జీవితం.

౧౬౭.“అథోపి మే అమచ్చేసు, దోసో కోచి న విజ్జతి;
అథోపి తే మమత్థేసు, నావకఙ్ఖన్తి జీవితం.

౧౬౮.“కచ్చి తే సాదిసీ భరియా, అస్సవా పియభాణినీ;
పుత్తరూపయసూపేతా, తవ ఛన్దవసానుగా.

౧౬౯.“అథో మే సాదిసీ భరియా, అస్సవా పియభాణినీ;
పుత్తరూపయసూపేతా, మమ ఛన్దవసానుగా.

౧౭౦.“కచ్చి రట్ఠం అనుప్పీళం, అకుతోచిఉపద్దవం;
అసాహసేన ధమ్మేన, సమేన మనుసాససి.

౧౭౧.“అథో రట్ఠం అనుప్పీళం, అకుతోచిఉపద్దవం;
అసాహసేన ధమ్మేన, సమేన మనుసాసహం.

౧౭౨.“కచ్చి సన్తో అపచితా, అసన్తో పరివజ్జితా;
నో చే ధమ్మం నిరంకత్వా, అధమ్మమనువత్తసి.

౧౭౩. “సన్తో చ మే అపచితా, అసన్తో పరివజ్జితా;
ధమ్మమేవానువత్తామి, అధమ్మో మే నిరంకతో.

౧౭౪.“కచ్చి నానాగతం దీఘం, సమవేక్ఖసి ఖత్తియ;
కచ్చిమత్తో మదనీయే, పరలోకం న సన్తసి.

౧౭౫.“నాహం అనాగతం దీఘం, సమవేక్ఖామి పక్ఖిమ;
ఠితో దససు ధమ్మేసు, పరలోకం న సన్తసే.

౧౭౬.“దానం సీలం పరిచ్చాగం, అజ్జవం మద్దవం తపం;
అక్కోధం అవిహింసఞ్చ, ఖన్తిఞ్చ అవిరోధనం.

౧౭౭. “ఇచ్చేతే కుసలే ధమ్మే, ఠితే పస్సామి అత్తని;

తతో మే జాయతే పీతి, సామనస్సఞ్చనప్పకం.

౧౭౮.“సుముఖో చ అచిన్తేత్వా, విసజ్జి ఫరుసం గిరం;

భావదోసమనఞ్ఞాయ, అస్మాకాయం విహఙ్గమో.

౧౭౯.“సో కుద్ధో ఫరుసం వాచం, నిచ్ఛారేసి అయోనిసో;

యానస్మేసు న విజ్జన్తి, నయిదం పఞ్ఞవతామివా”తి.

తత్థ **దిస్వా**తి తం బహుం అగ్గపానభోజనం దిస్వా. **పేసితన్**తి ఆహరాపేత్వా ఉపనీతం. **ఖత్తధమ్మానన్**తి పఠమకారణేసు పటిసన్ధారధమ్మానం. **తతో పుచ్ఛి అనన్తరా**తి తస్మిం కాలే “కచ్చి ను, భోతో”తి అనుపటిపాటియా పుచ్ఛి. తా పనేతా ఛ గాథా హేట్ఠా వుత్తత్థాయేవ. **అనుప్పీళన్**తి కచ్చి రట్ఠవాసినో యన్తే ఉచ్ఛుం వియ న పీళేసీతి పుచ్ఛతి. **అకుతోచిఉపద్దవన్**తి కుతోచి అనుపద్దవం. **ధమ్మేన సమేన మనుసాససీ**తి కచ్చి తవ రట్ఠం ధమ్మేన సమేన అనుసాససి. **సన్తో**తి సీలాదిగుణసంయుత్తా సప్పురిసా. **నిరంకత్వా**తి ఛడ్డేత్వా. **నానాగతం దీఘన్**తి అనాగతం అత్తనో జీవితపవత్తిం “కచ్చి దీఘ”న్తి న సమపేక్ఖసి, ఆయుసఙ్ఖారానం పరిత్తభావం జానాసీతి పుచ్ఛతి. **మదనీయే**తి మదావహే రూపాదిఆరమ్మణే. **న సన్తసీ**తి న భాయసి. ఇదం వుత్తం హోతి – కచ్చి రూపాదీసు కామగుణేసు అమత్తో అప్పమత్తో హుత్వా దానాదీనం కుసలానం కతత్తా పరలోకం న భాయసీతి.

దససూతి దససు రాజధమ్మేసు. దానాదీసు దసవత్థుకా చేతనా **దానం,** పఞ్చసీలదససీలాని **సీలం** , దేయ్యధమ్మచాగో **పరిచ్చాగో,** ఉజుభావో **అజ్జవం,** ముదుభావో **మద్దవం,** ఉపోసథకమ్మం **తపో,** మేత్తాపుబ్బభాగో **అక్కోధో,** కరుణాపుబ్బభాగో **అవిహింసా,** అధివాసనా **ఖన్తి,** అవిరోధో **అవిరోధనం. అచిన్తేత్వా**తి మమ ఇమం గుణసమ్పత్తిం అచిన్తేత్వా. **భావదోసన్**తి చిత్తదోసం. **అనఞ్ఞాయా**తి అజానిత్వా. అస్మాకఞ్హి చిత్తదోసో నామ నత్థి, యమేస జానేయ్య, తం అజానిత్వావ ఫరుసం కక్ఖళం గిరం విస్సజ్జేసి. **అయోనిసో**తి అనుపాయేన. **యానస్మేసూ**తి యాని వజ్జాని అమ్హేసు న విజ్జన్తి, తాని వదతి. **నయిదన్**తి తస్మాస్స ఇదం వచనం పఞ్ఞవతం ఇవ న హోతి, తేనేస మమ న పణ్డితో వియ ఉపట్ఠాతి.

తం సుత్వా సుముఖో “మయా గుణసమ్పన్నోవ రాజా అపసాదితో, సో మే కుద్ధో, ఖమాపేస్సామి న”న్తి చిన్తేత్వా ఆహ –

౧౮౦.“అత్థి మే తం అతిసారం, వేగేన మనుజాధిప;

ధతరట్ఠే చ బద్ధస్మిం, దుక్ఖం మే విపులం అహు.

౧౮౧.“త్వం నో పితావ పుత్తానం, భూతానం ధరణీరివ;

అస్మాకం అధిపన్నానం, ఖమస్సు రాజకుఞ్జరా”తి.

తత్థ **అతిసారన్**తి పక్ఖలితం. **వేగేనా**తి అహం ఏతం కథం కథేన్తో వేగేన సహసా కథేసిం. **దుక్ఖన్**తి చేతసికం దుక్ఖం మమ విపులం అహోసి, తస్మా కోధవసేన యం మయా వుత్తం, తం మే ఖమథ, మహారాజాతి. **పుత్తానన్**తి త్వం అమ్హాకం పుత్తానం

పితా వియ. **ధరణీరివాతి** పాణభూతానం పతిట్ఠా పథవీ వియ త్వం అమ్హాకం అవస్సయో. **అధిపన్నానన్తి** దోసేన అపరాధేన అజ్ఝోత్థటానం ఖమస్సూతి ఇదం నో ఆసనా ఓరుయ్హ పక్ఖేహి అఞ్జలిం కత్వా ఆహ.

అథ నం రాజా ఆలిఙ్గిత్వా ఆదాయ సువణ్ణపీఠే నిసీదాపేత్వా అచ్చయదేసనం పటిగ్గణ్హన్తో ఆహ –

౧౮౨.“ఏతం తే అనుమోదామ, యం భావం న నిగూహసి;

ఖిలం పభిన్దసి పక్ఖి, ఉజుకోసి విహఙ్గమా”తి.

తత్థ **అనుమోదామాతి** ఏతం తే దోసం ఖమామ. **యన్తి** యస్మా త్వం అత్తనో చిత్తపటిచ్ఛన్నభావం న నిగూహసి. **ఖిలన్తి** చిత్తఖిలం చిత్తఖాణుకం.

ఇదఞ్చ పన వత్వా రాజా మహాసత్తస్స ధమ్మకథాయ సుముఖస్స చ ఉజుభావే పసీదిత్వా “పసన్నేన నామ పసన్నాకారో కాతబ్బో”తి ఉభిన్నమ్పి తేసం అత్తనో రజ్జసిరిం నియ్యాదేన్తో ఆహ –

౧౮౩.“యం కిఞ్చి రతనం అత్థి, కాసిరాజనివేసనే;

రజతం జాతరూపఞ్చ, ముత్తా వేళురియా బహూ.

౧౮౪.“మణయో సఙ్ఖముత్తా చ, వత్థకం హరిచన్దనం;

అజినం దన్తభణ్డఞ్చ, లోహం కాళాయసం బహుం;

ఏతం దదామి వో విత్తం, ఇస్సరం విస్సజామి వో”తి.

తత్థ **ముత్తాతి** విద్ధావిద్ధముత్తా. **మణయోతి** మణిభణ్డకాని. **సఙ్ఖముత్తా చాతి** దక్ఖిణావట్టసఙ్ఖరతనఞ్చ ఆమలకవట్టముత్తరతనఞ్చ. **వత్థకన్తి** సుఖుమకాసికవత్థాని. **అజినన్తి** అజినమిగచమ్మం. **లోహం కాళాయసన్తి** తమ్బలోహఞ్చ కాళలోహఞ్చ. **ఇస్సరన్తి** కఞ్చనమాలేన సేతచ్ఛత్తేన సద్ధిం ద్వాదసయోజనికే బారాణసినగరే రజ్జం.

ఏవఞ్చ పన వత్వా ఉభోపి తే సేతచ్ఛత్తేన పూజేత్వా రజ్జం పటిచ్ఛాపేసి. అథ మహాసత్తో రఞ్ఞా సద్ధిం సల్లపన్తో ఆహ –

౧౮౫.“అద్ధా అపచితా త్యమ్హా, సక్కతా చ రథేసభ;

ధమ్మేసు వత్తమానానం, త్వం నో ఆచరియో భవ.

౧౮౬.“ఆచరియ మనుఞ్ఞాతా, తయా అనుమతా మయం;

తం పదక్ఖిణతో కత్వా, ఞాతిం పస్సేమురిన్దమా”తి.

తత్థ **ధమ్మేసూతి** కుసలకమ్మపథధమ్మేసు. **ఆచరియోతి** త్వం అమ్హేహి బ్యత్తతరో, తస్మా నో ఆచరియో హోతి, అపిచ దసన్నం రాజధమ్మానం కథితత్తా సుముఖస్స దోసం దస్సేత్వా అచ్చయపటిగ్గహణస్స కతత్తాపి త్వం అమ్హాకం ఆచరియోవ, తస్మా ఇదానిపి నో ఆచారసిక్ఖాపనేన ఆచరియో భవాతి ఆహ. **పస్సేమురిన్దమాతి** పస్సేము అరిన్దమ.

సో తేసం గమనం అనుజాని, బోధిసత్తస్సపి ధమ్మం కథేన్తస్సేవ అరుణం ఉట్ఠహి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౧౮౭."సబ్బరత్తిం చిన్తయిత్వా, మన్తయిత్వా యథాకథం;
కాసిరాజా అనుఞ్ఞాసి, హంసానం పవరుత్తమ"న్తి.

తత్థ **యథాకథ**న్తి యంకిఞ్చి అత్థం తేహి సద్ధిం చిన్తేతబ్బం మన్తేతబ్బఞ్చ, సబ్బం తం చిన్తేత్వా చ మన్తేత్వా చాతి అత్థో. **అనుఞ్ఞాసీ**తి గచ్ఛథాతి అనుఞ్ఞాసి.

ఏవం తేన అనుఞ్ఞాతో బోధిసత్తో రాజానం "అప్పమత్తో ధమ్మేన రజ్జం కారేహీ"తి ఓవదిత్వా పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠాపేసి. రాజా తేసం కఞ్చనభాజనేహి మధులాజఞ్చ మధురోదకఞ్చ ఉపనామేత్వా నిట్ఠితాహారకిచ్చే గన్ధమాలాదీహి పూజేత్వా బోధిసత్తం సువణ్ణచఙ్కోటకేన సయం ఉక్ఖిపి, ఖేమా దేవీ సుముఖం ఉక్ఖిపి. అథ నే సీహపఞ్జరం ఉగ్ఘాటేత్వా సూరియుగ్గమనవేలాయ "గచ్ఛథ సామినో"తి విస్సజ్జేసుం. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౧౮౮."తతో రత్యా వివసానే, సూరియుగ్గమనం పతి;
పేక్ఖతో కాసిరాజస్స, భవనా తే విగాహిసు"న్తి.

తత్థ **విగాహిసు**న్తి ఆకాసం పక్ఖన్దింసు.

తేసు మహాసత్తో సువణ్ణచఙ్కోటకతో ఉప్పతిత్వా ఆకాసే ఠత్వా "మా చిన్తయి, మహారాజ, అప్పమత్తో అమ్హాకం ఓవాదే వత్తేయ్యాసీ"తి రాజానం సమస్సాసేత్వా సుముఖం ఆదాయ చిత్తకూటమేవ గతో. తానిపి ఖో నవుతి హంససహస్సాని కఞ్చనగుహాతో నిక్ఖమిత్వా పబ్బతతలే నిసిన్నాని తే ఆగచ్ఛన్తే దిస్వా పచ్చుగ్గన్త్వా పరివారేసుం. తే ఞాతిగణపరివుతా చిత్తకూటతలం పవిసింసు. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౧౮౯."తే అరోగే అనుప్పత్తే, దిస్వాన పరమే దిజే;
కేకాతి మకరుం హంసా, పుథుసద్దో అజాయథ.

౧౯౦."తే పతీతా పముత్తేన, భత్తునా భత్తుగారవా;
సమన్తా పరికిరింసు, అణ్డజా లద్ధపచ్చయా"తి.

ఏవం పరివారేత్వా చ పన తే హంసా "కథం ముత్తోసి, మహారాజా"తి పుచ్ఛింసు. మహాసత్తో సుముఖం నిస్సాయ ముత్తభావం సంయమరాజలుద్దపుత్తేహి కతకమ్మఞ్చ కథేసి. తం సుత్వా తుట్ఠా హంసగణా "సుముఖో సేనాపతి చ రాజా చ లుద్దపుత్తో చ సుఖితా నిద్దుక్ఖా చిరం జీవన్తూ"తి ఆహంసు. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౧౯౧."ఏవం మిత్తవతం అత్థా, సబ్బే హోన్తి పదక్ఖిణా;
హంసా యథా ధతరట్ఠా, ఞాతిసఙ్ఘముపాగము"న్తి.

తం చూళహంసజాతకే వుత్తత్థమేవ.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి ఆనన్దో మమత్థాయ అత్తనో జీవితం పరిచ్చజీ”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి “తదా లుద్దపుత్తో ఛన్నో అహోసి, ఖేమా దేవీ, ఖేమా భిక్ఖునీ, రాజా సారిపుత్తో, సుముఖో ఆనన్దో, సేసపరిసా బుద్ధపరిసా, ధతరట్ఠహంసరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

మహాహంసజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౫౩౫] ౩. సుధాభోజనజాతకవణ్ణనా

నేవ కిణామి నపి విక్కిణామీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం దానజ్ఝాసయం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర సావత్థియం ఏకో కులపుత్తో హుత్వా సత్థు ధమ్మకథం సుత్వా పసన్నచిత్తో పబ్బజిత్వా సీలేసు పరిపూరకారీ ధుతఙ్గగుణసమన్నాగతో సబ్రహ్మచారీసు పవత్తమేత్తచిత్తో దివసస్స తిక్ఖత్తుం బుద్ధధమ్మసఙ్ఘపట్ఠానే అప్పమత్తో ఆచారసమ్పన్నో దానజ్ఝాసయో అహోసి. సారణీయధమ్మపూరకో అత్తనా లద్ధం పటిగ్గాహకేసు విజ్జమానేసు ఛిన్నభత్తో హుత్వాపి దేతియేవ, తస్మా తస్స దానజ్ఝాసయదానాభిరతభావో భిక్ఖుసఙ్ఘే పాకటో అహోసి. అథేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం, “ఆవుసో, అసుకో నామ భిక్ఖు దానజ్ఝాసయో దానాభిరతో అత్తనా లద్ధం పసతమత్తపానీయమ్పి లోభం ఛిన్దిత్వా సబ్రహ్మచారీనం దేతి, బోధిసత్తస్సేవస్స అజ్ఝాసయో”తి. సత్థా తం కథం దిబ్బాయ సోతధాతుయా సుత్వా గన్ధకుటితో నిక్ఖమిత్వా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “అయం, భిక్ఖవే, భిక్ఖు పుబ్బే అదానసీలో మచ్ఛరీ తిణగ్గేన తేలబిన్దుమ్పి అదాతా అహోసి, అథ నం అహం దమేత్వా నిబ్బిసేవనం కత్వా దానఫలం వణ్ణేత్వా దానే పతిట్ఠాపేసిం, సో ‘పసతమత్తం ఉదకమ్పి లభిత్వా అదత్వా న పివిస్సామీ’తి మమ సన్తికే వరం అగ్గహేసి, తస్స ఫలేన దానజ్ఝాసయో దానాభిరతో జాతో”తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే ఏకో గహపతి అడ్ఢో అహోసి అసీతికోటివిభవో. అథస్స రాజా సేట్ఠిట్ఠానం అదాసి . సో రాజపూజితో నాగరజానపదపూజితో హుత్వా ఏకదివసం అత్తనో సమ్పత్తిం ఓలోకేత్వా చిన్తేసి – “అయం యసో మయా అతీతభవే నేవ నిద్దాయన్తేన, న కాయదుచ్చరితాదీని కరోన్తేన లద్ధో, సుచరితాని పన పూరేత్వా లద్ధో, అనాగతేపి మయా మమ పతిట్ఠం కాతుం వట్టతీ”తి. సో రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా “దేవ, మమ ఘరే అసీతికోటిధనం అత్థి, తం గణ్హాహీ”తి వత్వా “న మయ్హం తవ ధనేనత్థో, బహుం మే ధనం, ఇతోపి యదిచ్ఛసి, తం గణ్హాహీ”తి వుత్తే “కిం ను, దేవ, మమ ధనం దాతుం లభామీ”తి ఆహ. అథ రఞ్ఞా “యథారుచి కరోహీ”తి వుత్తే చతూసు నగరద్వారేసు నగరమజ్ఝే నివేసనద్వారే చాతి ఛ దానసాలాయో కారేత్వా దేవసికం ఛసతసహస్సపరిచ్చాగం కరోన్తో మహాదానం పవత్తేసి. సో యావజీవం దానం దత్వా “ఇమం మమ దానవంసం మా ఉపచ్ఛిన్దథా”తి పుత్తే అనుసాసిత్వా జీవితపరియోసానే సక్కో హుత్వా నిబ్బత్తి. పుత్తోపిస్స తథేవ దానం దత్వా చన్దో హుత్వా నిబ్బత్తి, తస్స పుత్తో సూరియో హుత్వా నిబ్బత్తి, తస్స పుత్తో మాతలి హుత్వా నిబ్బత్తి, తస్స పుత్తో పఞ్చసిఖో హుత్వా నిబ్బత్తి, తస్స పన పుత్తో ఛట్ఠో సేట్ఠిట్ఠానం లద్ధా మచ్ఛరియకోసియో నామ అహోసి అసీతికోటివిభవోయేవ. సో “మమ పితుపితామహా బాలా అహేసుం, దుక్ఖేన సమ్భతం ధనం ఛడ్డేసుం, అహం పన ధనం రక్ఖిస్సామి, కస్సచి కిఞ్చి న దస్సామీ”తి చిన్తేత్వా దానసాలా విద్ధంసేత్వా అగ్గినా ఝాపేత్వా థద్ధమచ్ఛరీ అహోసి.

అథస్స గేహద్వారే యాచకా సన్నిపతిత్వా బాహా పగ్గయ్హ, “మహాసేట్ఠి, మా అత్తనో పితుపితామహానం దానవంసం నాసయి, దానం దేహీ”తి మహాసద్దేన పరిదేవింసు. తం సుత్వా మహాజనో “మచ్ఛరియకోసియేన అత్తనో దానవంసో

ఉపచ్ఛిన్నో”తి తం గరహి. సో లజ్జితో నివేసనద్వారే యాచకానం ఆగతాగతట్ఠానం నివారేతుం ఆరక్ఖం ఠపేసి. తే నిప్పచ్చయా హుత్వా పున తస్స గేహద్వారం న ఓలోకేసుం. సో తతో పట్ఠాయ ధనమేవ సంహరతి, నేవ అత్తనా పరిభుఞ్జతి, న పుత్తదారాదీనం దేతి, కఞ్జికబిలఙ్గదుతియం సకుణ్డకభత్తం భుఞ్జతి, మూలఫలమత్తతన్తాని థూలవత్థాని నివాసేతి, పణ్ణఛత్తం మత్థకే ధారేత్వా జరగ్గోణయుత్తేన జజ్జరరథకేన యాతి. ఇతి తస్స అసప్పురిసస్స తత్తకం ధనం సునఖేన లద్ధం నాళికేరం వియ అహోసి.

సో ఏకదివసం రాజుపట్ఠానం గచ్ఛన్తో “అనుసేట్ఠిం ఆదాయ గమిస్సామీ”తి తస్స గేహం అగమాసి. తస్మిం ఖణే అనుసేట్ఠి పుత్తధీతాదీహి పరివుతో నవసప్పిపక్కమధుసక్ఖరచుణ్ణేహి సఙ్ఖతం పాయాసం భుఞ్జమానో నిసిన్నో హోతి. సో మచ్ఛరియకోసియం దిస్వా ఆసనా వుట్ఠాయ “ఏహి, మహాసేట్ఠి, ఇమస్మిం పల్లఙ్కే నిసీద, పాయాసం భుఞ్జిస్సామా”తి ఆహ. తస్స పాయాసం దిస్వావ ముఖే ఖేళా ఉప్పజ్జి, భుఞ్జితుకామో అహోసి, ఏవం పన చిన్తేసి – “సచాహం భుఞ్జిస్సామి, అనుసేట్ఠినో మమ గేహం ఆగతకాలే పటిసక్కారో కాతబ్బో భవిస్సతి, ఏవం మే ధనం నస్సిస్సతి, న భుఞ్జిస్సామీ”తి. అథ పునప్పునం యాచియమానోపి “ఇదాని మే భుత్తం, సుహితోస్మీ”తి న ఇచ్ఛి. అనుసేట్ఠిమ్హి భుఞ్జన్తే పన ఓలోకేన్తో ముఖే సఞ్జాయమానేన ఖేళేన నిసీదిత్వా తస్స భత్తకిచ్చావసానే తేన సద్ధిం రాజనివేసనం గన్త్వా రాజానం పస్సిత్వా రాజనివేసనతో ఓతరిత్వా అత్తనో గేహం అనుప్పత్తో పాయాసతణ్హాయ పీళియమానో చిన్తేసి – “సచాహం ‘పాయాసం భుఞ్జితుకామోమ్హీ’తి వక్ఖామి, మహాజనో భుఞ్జితుకామో భవిస్సతి, బహూ తణ్డులాదయో నస్సిస్సన్తి, న కస్సచి కథేస్సామీ”తి. సో రత్తిన్దివం పాయాసమేవ చిన్తేన్తో వీతినామేత్వాపి ధననాసనభయేన కస్సచి అకథేత్వావ పిపాసం అధివాసేసి, అనుక్కమేన అధివాసేతుం అసక్కోన్తో ఉప్పణ్డుప్పణ్డుకజాతో అహోసి. ఏవం సన్తేపి ధననాసనభయేన అకథేన్తో అపరభాగే దుబ్బలో హుత్వా సయనం ఉపగూహిత్వా నిపజ్జి.

అథ నం భరియా ఉపగన్త్వా హత్థేన పిట్ఠిం పరిమజ్జమానా “కిం తే, సామి, అఫాసుక”న్తి పుచ్ఛి. “తవేవ సరీరే అఫాసుకం కరోహి, మమ అఫాసుకం నత్థీ”తి. “సామి, ఉప్పణ్డుప్పణ్డుకజాతోసి, కిం ను తే కాచి చిన్తా అత్థి, ఉదాహు రాజా తే కుపితో, అదు పుత్తేహి అవమానో కతో, అథ వా పన కాచి తణ్హా ఉప్పన్నా”తి? “ఆమ, తణ్హా మే ఉప్పన్నా”తి. “కథేహి, సామీ”తి? “కథేస్సామి, సక్ఖిస్ససి నం రక్ఖితు”న్తి. “రక్ఖితబ్బయుత్తకా చే, రక్ఖిస్సామీ”తి. ఏవమ్పి ధననాసనభయేన కథేతుం న ఉస్సహి. తాయ పునప్పునం పీళియమానో కథేసి – “భద్దే, అహం ఏకదివసం అనుసేట్ఠిం నవసప్పిమధుసక్ఖరచుణ్ణేహి సఙ్ఖతం పాయాసం భుఞ్జన్తం దిస్వా తతో పట్ఠాయ తాదిసం పాయాసం భుఞ్జితుకామో జాతో”తి. “అసప్పురిస, కిం త్వం దుగ్గతో, సకలమారాణసివాసీనం పహోనకం పాయాసం పచిస్సామీ”తి. అథస్స సీసే దణ్డేన పహారణకాలో వియ అహోసి. సో తస్సా కుజ్ఝిత్వా “జానామహం తవ మహద్ధనభావం, సచే తే కులఘరా ఆభతం అత్థి, పాయాసం పచిత్వా నాగరానం దేహీ”తి ఆహ. “తేన హి ఏకవీథివాసీనం పహోనకం కత్వా పచామీ”తి. “కిం తే ఏతేహి, అత్తనో పన సన్తకం ఖాదన్తూ”తి? “తేన హి ఇతో చితో చ సత్తసత్తఘరవాసీనం పహోనకం కత్వా పచామీ”తి. “కిం తే ఏతేహీ”తి. “తేన హి ఇమస్మిం గేహే పరిజనస్సా”తి. “కిం తే ఏతేనా”తి? “తేన హి బన్ధుజనస్సేవ పహోనకం కత్వా పచామీ”తి. “కిం తే ఏతేనా”తి? “తేన హి తుయ్హఞ్చ మయ్హఞ్చ పచామి సామీ”తి. “కాసి త్వం, న తుయ్హం వట్టతీ”తి? “తేన హి ఏకస్సేవ తే పహోనకం కత్వా పచామీ”తి. “మయ్హఞ్చ త్వం మా పచి, గేహే పన పచన్తే బహూ పచ్చాసీసన్తి, మయ్హం పన పత్థం తణ్డులానం చతుభాగం ఖీరస్స అచ్ఛరం సక్ఖరాయ కరణ్డకం సప్పిస్స కరణ్డకం మధుస్స ఏకఞ్చ పచనభాజనం దేహి, అహం అరఞ్ఞం పవిసిత్వా తత్థ పచిత్వా భుఞ్జామీ”తి. సా తథా అకాసి. సో తం సబ్బం చేటకేన గాహాపేత్వా “గచ్ఛ అసుకట్ఠానే తిట్ఠాహీ”తి తం పురతో

పేసేత్వా ఏకకోవ ఓగుణ్ఠికం కత్వా అఞ్ఞాతకవేసేన తత్థ గన్త్వా నదీతీరే ఏకస్మిం గచ్ఛమూలే ఉద్ధనం కారేత్వా దారుదకం ఆహరాపేత్వా "త్వం గన్త్వా ఏకస్మిం మగ్గే ఠత్వా కఞ్చిదేవ దిస్వా మమ సఞ్ఞం దదేయ్యాసి, మయా పక్కోసితకాలేవ ఆగచ్ఛేయ్యాసీ"తి తం పేసేత్వా అగ్గిం కత్వా పాయాసం పచి.

తస్మిం ఖణే సక్కో దేవరాజా దససహస్సయోజనం అలఙ్కతదేవనగరం, సట్ఠియోజనం సువణ్ణవీథిం, యోజనసహస్సుబ్బేధం వేజయన్తం, పఞ్చయోజనసతికం సుధమ్మసభం, సట్ఠియోజనం పణ్డుకమ్బలసిలాసనం, పఞ్చయోజనావట్టం కఞ్చనమాలసేతచ్ఛత్తం, అడ్ఢతేయ్యకోటిసఙ్ఖా దేవచ్ఛరా, అలఙ్కతపటియత్తం అత్తభావన్తి ఇమం అత్తనో సిరిం ఓలోకేత్వా "కిం ను ఖో కత్వా మయా అయం యసో లద్ధో"తి చిన్తేత్వా బారాణసియం సేట్ఠిభూతేన పవత్తితం దానం అద్దస. తతో "మమ పుత్తాదయో కుహిం నిబ్బత్తా"తి ఓలోకేన్తో "పుత్తో మే చన్దో దేవపుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి, తస్స పుత్తో సూరియో, తస్స పుత్తో, మాతలి, తస్స పుత్తో, పఞ్చసిఖో"తి సబ్బేసం నిబ్బత్తిం దిస్వా "పఞ్చసిఖస్స పుత్తో కీదిసో"తి ఓలోకేన్తో అత్తనో వంసస్స ఉపచ్ఛిన్నభావం పస్సి. అథస్స ఏతదహోసి – "అయం అసప్పురిసో మచ్ఛరీ హుత్వా నేవ అత్తనా పరిభుఞ్జతి , న పరేసం దేతి, మమ వంసో తేన ఉపచ్ఛిన్నో, కాలం కత్వా నిరయే నిబ్బత్తిస్సతి, ఓవాదమస్స దత్వా మమ వంసం పతిట్ఠాపేత్వా ఏతస్స ఇమస్మిం దేవనగరే నిబ్బత్తనాకారం కరిస్సామీ"తి. సో చన్దాదయో పక్కోసాపేత్వా "ఏథ మనుస్సపథం గమిస్సామ, మచ్ఛరియకోసియేన అమ్హాకం వంసో ఉపచ్ఛిన్నో , దానసాలా ఝాపితా, నేవ అత్తనా పరిభుఞ్జతి, న పరేసం దేతి, ఇదాని పన పాయాసం భుఞ్జితుకామో హుత్వా 'ఘరే పచ్చన్తే అఞ్ఞస్సపి పాయాసో దాతబ్బో భవిస్సతీ'తి అరఞ్ఞం పవిసిత్వా ఏకకోవ పచతి, ఏతం దమేత్వా దానఫలం జానాపేత్వా ఆగమిస్సామ, అపిచ ఖో పన అమ్హేహి సబ్బేహి ఏకతో యాచియమానో తత్థేవ మరేయ్య. మమ పఠమం గన్త్వా పాయాసం యాచిత్వా నిసిన్నకాలే తుమ్హే బ్రాహ్మణవణ్ణేన పటిపాటియా ఆగన్త్వా యాచేయ్యాథా"తి వత్వా సయం తావ బ్రాహ్మణవణ్ణేన తం ఉపసఙ్కమిత్వా "భో, కతరో బారాణసిగమనమగ్గో"తి పుచ్ఛి. అథ నం మచ్ఛరియకోసియో "కిం ఉమ్మత్తకోసి, బారాణసిమగ్గమ్పి న జానాసి, కిం ఇతో ఏసి, ఏత్తో యాహీ"తి ఆహ.

సక్కో తస్స వచనం సుత్వా అసుణన్తో వియ "కిం కథేసీ"తి తం ఉపగచ్ఛతేవ. సోపి, "అరే , బధిర బ్రాహ్మణ, కిం ఇతో ఏసి, పురతో యాహీ"తి విరవి. అథ నం సక్కో, "భో, కస్మా విరవసి, ధూమో పఞ్ఞాయతి, అగ్గి పఞ్ఞాయతి, పాయాసో పచ్చతి, బ్రాహ్మణానం నిమన్తనట్ఠానేన భవితబ్బం, అహమ్పి బ్రాహ్మణానం భోజనకాలే థోకం లభిస్సామి, కిం మం నిచ్ఛుభసీ"తి వత్వా "నత్థేత్థ బ్రాహ్మణానం నిమన్తనం, పురతో యాహీ"తి వుత్తే "తేన హి కస్మా కుజ్ఝసి, తవ భోజనకాలే థోకం లభిస్సామీ"తి ఆహ. అథ నం సో "అహం తే ఏకసిత్థమ్పి న దస్సామి, థోకం ఇదం మమ యాపనమత్తమేవ, మయాపి చేతం యాచిత్వావ లద్ధం, త్వం అఞ్ఞతో ఆహారం పరియేసాహీ"తి వత్వా భరియం యాచిత్వా లద్ధభావం సన్ధాయేవ వత్వా గాథమాహ –

౧౯౨."నేవ కిణామి నపి విక్కిణామి, న చాపి మే సన్నిచయో చ అత్థి;

సుకిచ్ఛరూపం వతిదం పరిత్తం, పత్థోదనో నాలమయం దువిన్న"న్తి.

తం సుత్వా సక్కో "అహమ్పి తే మధురసద్దేన ఏకం సిలోకం కథేస్సామి, తం సుణాహీ"తి వత్వా "న మే తవ సిలోకేన అత్థో"తి తస్స వారేన్తస్సేవ గాథాద్వయమాహ –

౧౯౩. “అప్పమ్హా అప్పకం దజ్జా, అనుమజ్ఝతో మజ్ఝకం;
బహుమ్హా బహుకం దజ్జా, అదానం నూపపజ్జతి.

౧౯౪.“తం తం వదామి కోసియ, దేహి దానాని భుఞ్జ చ;
అరియమగ్గం సమారుహ, నేకాసీ లభతే సుఖ”న్తి.

తత్థ **అనుమజ్ఝతో మజ్ఝక**న్తి అప్పమత్తకమ్పి మజ్ఝే ఛేత్వా ద్వే కోట్ఠాసే కరిత్వా ఏకం కోట్ఠాసం దత్వా తతో అవసేసతో అనుమజ్ఝతోపి పున మజ్ఝే ఛేత్వా ఏకో కోట్ఠాసో దాతబ్బోయేవ. **అదానం నూపపజ్జతీ**తి అప్పం వా బహుం వా దిన్నం హోతు, అదానం నామ న హోతి, తమ్పి దానమేవ మహప్ఫలమేవ.

సో తస్స వచనం సుత్వా “మనాపం తే, బ్రాహ్మణ, కథితం, పాయాసే పక్కే థోకం లభిస్ససి, నిసీదాహీ”తి ఆహ. సక్కో ఏకమన్తే నిసీది. తస్మిం నిసిన్నే చన్దో తేనేవ నియామేన ఉపసఙ్కమిత్వా తథేవ కథం పవత్తేత్వా తస్స వారేన్తస్సేవ గాథాద్వయమాహ –

౧౯౫.“మోఘఞ్చస్స హుతం హోతి, మోఘఞ్చాపి సమీహితం;
అతిథిస్మిం యో నిసిన్నస్మిం, ఏకో భుఞ్జతి భోజనం.

౧౯౬.తం తం వదామి కోసియ, దేహి దానాని భుఞ్జ చ;
అరియమగ్గం సమారుహ, నేకాసీ లభతే సుఖ”న్తి.

తత్థ **సమీహిత**న్తి ధనుప్పాదనవీరియం.

సో తస్స వచనం సుత్వా కిచ్ఛేన కసిరేన “తేన హి నిసీద, థోకం లభిస్ససీ”తి ఆహ. సో గన్త్వా సక్కస్స సన్తికే నిసీది. తతో సూరియో తేనేవ నయేన ఉపసఙ్కమిత్వా తథేవ కథం పవత్తేత్వా తస్స వారేన్తస్సేవ గాథాద్వయమాహ –

౧౯౭. “సచ్చఞ్చస్స హుతం హోతి, సచ్చఞ్చాపి సమీహితం;
అతిథిస్మిం యో నిసిన్నస్మిం, నేకో భుఞ్జతి భోజనం.

౧౯౮.“తం తం వదామి కోసియ, దేహి దానాని భుఞ్జ చ;
అరియమగ్గం సమారుహ, నేకాసీ లభతే సుఖ”న్తి.

తస్సపి వచనం సుత్వా కిచ్ఛేన కసిరేన “తేన హి నిసీద, థోకం లభిస్ససీ”తి ఆహ. సో గన్త్వా చన్దస్స సన్తికే నిసీది. అథ నం మాతలి తేనేవ నయేన ఉపసఙ్కమిత్వా తథేవ కథం పవత్తేత్వా తస్స వారేన్తస్సేవ ఇమా గాథా అభాసి –

౧౯౯.“సరఞ్చ జుహతి పోసో, బహుకాయ గయాయ చ;
దోణే తిమ్బరుతిత్థస్మిం, సీఘసోతే మహావహే.

౨౦౦.“అత్ర చస్స హుతం హోతి, అత్ర చస్స సమీహితం;

అతిథిస్మిం యో నిసిన్నస్మిం, నేకో భుఞ్జతి భోజనం.

౨౦౧.“తం తం వదామి కోసియ, దేహి దానాని భుఞ్జ చ;

అరియమగ్గం సమారుహ, నేకాసీ లభతే సుఖ”న్తి.

తాసం అత్థో – యో పురిసో “నాగయక్ఖాదీనం బలికమ్మం కరోమీ”తి సముద్దసోణ్డిపోక్ఖరణీఆదీసు యం కిఞ్చి సరఞ్చ ఉపగన్త్వా జుహతి, తత్థ బలికమ్మం కరోతి , తథా బహుకాయ నదియా గయాయ పోక్ఖరణియా దోణనామకే చ తిమ్బరునామకే చ తిత్థే సీఘసోతే మహన్తే వారివహే. **అత్ర చస్సా**తి యది అత్రాపి ఏతేసు సరాదీసు అస్స పురిసస్స హుతఞ్చేవ సమీహితఞ్చ హోతి, సఫలం సుఖుద్రయం సమ్పజ్జతి. అతిథిస్మిం యో నిసిన్నస్మిం నేకో భుఞ్జతి భోజనం, ఏత్థ వత్తబ్బమేవ నత్థి, తేన తం వదామి – కోసియ, దానాని చ దేహి, సయఞ్చ భుఞ్జ, అరియానం దానాభిరతానం బుద్ధాదీనం మగ్గం అభిరుహ. న హి ఏకాసీ ఏకోవ భుఞ్జమానో సుఖం నామ లభతీతి.

సో తస్సపి వచనం సుత్వా పబ్బతకూటేన ఓత్థటో వియ కిచ్ఛేన కసిరేన “తేన హి నిసీద, థోకం లభిస్ససీ”తి ఆహ. మాతలి గన్త్వా సూరియస్స సన్తికే నిసీది. తతో పఞ్చసిఖో తేనేవ నయేన ఉపసఙ్కమిత్వా తథేవ కథం పవత్తేత్వా తస్స వారేన్తస్సేవ గాథాద్వయమాహ –

౨౦౨.“బళిసఞ్హి సో నిగిలతి, దీఘసుత్తం సబన్ధనం;

అతిథిస్మిం యో నిసిన్నస్మిం, ఏకో భుఞ్జతి భోజనం.

౨౦౩.“తం తం వదామి కోసియ, దేహి దానాని భుఞ్జ చ;

అరియమగ్గం సమారుహ, నేకాసీ లభతే సుఖ”న్తి.

మచ్ఛరియకోసియో తం సుత్వా దుక్ఖవేదనో నిత్థునన్తో “తేన హి నిసీద, థోకం లభిస్ససీ”తి ఆహ. పఞ్చసిఖో గన్త్వా మాతలిస్స సన్తికే నిసీది. ఇతి తేసు పఞ్చసు బ్రాహ్మణేసు నిసిన్నమత్తేస్వేవ పాయాసో పచ్చి. అథ నం కోసియో ఉద్ధనా ఓతారేత్వా “తుమ్హాకం పత్తాని ఆహరథా”తి ఆహ. తే అనుట్ఠాయ యథానిసిన్నావ హత్థే పసారేత్వా హిమవన్తతో మాలువపత్తాని ఆహరింసు. కోసియో తాని దిస్వా “తుమ్హాకం ఏతేసు పత్తేసు దాతబ్బపాయాసో నత్థి, ఖదిరాదీనం పత్తాని ఆహరథా”తి ఆహ. తే తానిపి ఆహరింసు. ఏకేకం పత్తం యోధఫలకప్పమాణం అహోసి. సో సబ్బేసం దబ్బియా పాయాసం అదాసి, సబ్బన్తిమస్స దానకాలేపి ఉక్ఖలియా ఊనం న పఞ్ఞాయి, పఞ్చన్నమ్పి దత్వా సయం ఉక్ఖలిం గహేత్వా నిసీది. తస్మిం ఖణే పఞ్చసిఖో ఉట్ఠాయ అత్తభావం విజహిత్వా సునఖో హుత్వా తేసం పురతో పస్సావం కరోన్తో అగమాసి. బ్రాహ్మణా అత్తనో పాయాసం పత్తేన పిదహింసు. కోసియస్స హత్థపిట్ఠే పస్సావబిన్దు పతి. బ్రాహ్మణా కుణ్డికాహి ఉదకం గహేత్వా పాయాసం అబ్భుకిరిత్వా భుఞ్జమానా వియ అహేసుం. కోసియో “మయ్హమ్పి ఉదకం దేథ, హత్థం ధోవిత్వా భుఞ్జిస్సామీ”తి ఆహ. “తవ ఉదకం ఆహరిత్వా హత్థం ధోవా”తి. “మయా తుమ్హాకం పాయాసో దిన్నో, మయ్హం థోకం ఉదకం దేథా”తి. “మయం పిణ్డపటిపిణ్డకమ్మం నామ న కరోమా”తి. “తేన హి ఇమం ఉక్ఖలిం ఓలోకేథ, హత్థం ధోవిత్వా ఆగమిస్సామీ”తి నదిం ఓతరి. తస్మిం ఖణే సునఖో ఉక్ఖలిం పస్సావస్స పూరేసి. సో తం పస్సావం కరోన్తం దిస్వా మహన్తం

దణ్డమాదాయ తం తజ్జేన్తో ఆగచ్ఛి. సో అస్సాజానీయమత్తో హుత్వా తం అనుబన్ధన్తో నానావణ్ణో అహోసి, కాళోపి హోతి సేతోపి సువణ్ణవణ్ణోపి కబరోపి ఉచ్చోపి నీచోపి, ఏవం నానావణ్ణో హుత్వా మచ్ఛరియకోసియం అనుబన్ధి. సో మరణభయభీతో బ్రాహ్మణే ఉపసఙ్కమి. తేపి ఉప్పతిత్వా ఆకాసే ఠితా. సో తేసం తం ఇద్ధిం దిస్వా గాథమాహ –

౨౦౪."ఉళారవణ్ణా వత బ్రాహ్మణా ఇమే, అయఞ్చ వో సునఖో కిస్స హేతు;

ఉచ్చావచం వణ్ణనిభం వికుబ్బతి, అక్ఖాథ నో బ్రాహ్మణా కే ను తుమ్హే"తి.

తం సుత్వా సక్కో దేవరాజా –

౨౦౫."చన్దో చ సూరియో చ ఉభో ఇధాగతా, అయం పన మాతలి దేవసారథి;

సక్కోహమస్మి తిదసానమిన్దో; ఏసో చ ఖో పఞ్చసిఖోతి వుచ్చతీ"తి.

గాథం వత్వా తస్స యసం వణ్ణేన్తో గాథమాహ –

౨౦౬."పాణిస్సరా ముదిఙ్గా చ, మురజాలమ్బరాని చ;

సుత్తమేనం పబోధేన్తి, పటిబుద్ధో చ నన్దతీ"తి.

సో తస్స వచనం సుత్వా "సక్క, ఏవరూపం దిబ్బసమ్పత్తిం కిన్తి కత్వా లభసీ"తి పుచ్ఛి. సక్కో "అదానసీలా తావ పాపధమ్మా మచ్ఛరినో దేవలోకం న గచ్ఛన్తి, నిరయే నిబ్బత్తన్తీ"తి దస్సేన్తో –

౨౦౭."యే కేచిమే మచ్ఛరినో కదరియా, పరిభాసకా సమణబ్రాహ్మణానం;

ఇధేవ నిక్ఖిప్ప సరీరదేహం, కాయస్స భేదా నిరయం వజన్తీ"తి. –

ఇమం గాథం వత్వా ధమ్మే ఠితానం దేవలోకపటిలాభం దస్సేతుం గాథమాహ –

౨౦౮."యే కేచిమే సుగ్గతిమాసమానా, ధమ్మే ఠితా సంయమే సంవిభాగే;

ఇధేవ నిక్ఖిప్ప సరీరదేహం, కాయస్స భేదా సుగతిం వజన్తీ"తి.

తత్థ **ఆసమానా**తి ఆసీసన్తా. యే కేచి సుగతిం ఆసీసన్తి, సబ్బే తే సంయమసఙ్ఖాతే దససీలధమ్మే సంవిభాగసఙ్ఖాతే దానధమ్మే చ ఠితా హుత్వా ఇధ సరీరసఙ్ఖాతం దేహం నిక్ఖిపిత్వా తస్స కాయస్స భేదా సుగతిం వజన్తీతి అత్థో.

ఏవం వత్వా చ పన, "కోసియ, న మయం తవ సన్తికే పాయాసత్థాయ ఆగతా, కారుఞ్ఞేన పన తం అనుకమ్పమానా ఆగతామ్హా"తి తస్స పకాసేతుం ఆహ –

౨౦౯."త్వం నోసి ఞాతి పురిమాసు జాతిసు, సో మచ్ఛరీ రోసకో పాపధమ్మో;

తవేవ అత్థాయ ఇధాగతమ్హా, మా పాపధమ్మో నిరయం గమిత్థా"తి.

తత్థ **నో**తి నో త్వం. **మా పాపధమ్మో**తి అయం అమ్హాకం ఞాతి పాపధమ్మో మా నిరయం అగమాతి ఏతదత్థం ఆగతమ్హాతి అత్థో.

తం సుత్వా కోసియో "అత్థకామా కిర మే, ఏతే మం నిరయా ఉద్ధరిత్వా సగ్గే పతిట్ఠాపేతుకామా"తి తుట్ఠచిత్తో ఆహ –

౨౧౦."అద్ధా మం వో హితకామా, యం మం సమనుసాసథ;
నోహం తథా కరిస్సామి, సబ్బం వుత్తం హితేసిభి.

౨౧౧."ఏసాహమజ్జేవ ఉపరమామి, న చాహం కిఞ్చి కరేయ్య పాపం;
న చాపి మే కిఞ్చి అదేయ్యమత్థి, న చాపిదత్వా ఉదకం పివామి.

౨౧౨."ఏవఞ్చ మే దదతో సబ్బకాలం, భోగా ఇమే వాసవ ఖీయిస్సన్తి;
తతో అహం పబ్బజిస్సామి సక్క, హిత్వాన కామాని యథోధికానీ"తి.

తత్థ **మ**న్తి మమ. **వో**తి తుమ్హే. **యం మ**న్తి యేన మం సమనుసాసథ, తేన మే తుమ్హే హితకామా. **తథా**తి యథా వదథ, తథేవ కరిస్సామి. **ఉపరమామీ**తి మచ్ఛరిభావతో ఉపరమామి. **అదేయ్యమత్థీ**తి ఇతో పట్ఠాయ చ మమ ఆలోపతో ఉపడ్ఢమ్పి అదేయ్యం నామ నత్థి, **న చాపిదత్వా**తి ఉదకపసతమ్పి చాహం లభిత్వా అదత్వా న పివిస్సామి. **ఖీయిస్సన్తీ**తి విక్ఖీయిస్సన్తి. **యథోధికానీ**తి వత్థుకామకిలేసకామవసేన యథాఠితకోట్ఠాసానియేవ.

సక్కో మచ్ఛరియకోసియం దమేత్వా నిబ్బిసేవనం కత్వా దానఫలం జానాపేత్వా ధమ్మదేసనాయ పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠాపేత్వా సద్ధిం తేహి దేవనగరమేవ గతో. మచ్ఛరియకోసియోపి నగరం పవిసిత్వా రాజానం అనుజానాపేత్వా "గహితగహితభాజనాని పూరేత్వా గణ్హన్తూ"తి యాచకానం ధనం దత్వా తస్మిం ఖీణే నిక్ఖమ్మ హిమవన్తతో దక్ఖిణపస్సే గఙ్గాయ చేవ ఏకస్స చ జాతస్సరస్స అన్తరే పణ్ణసాలం కత్వా పబ్బజిత్వా వనమూలఫలాహారో తత్థ చిరం విహాసి, జరం పాపుణి. తదా సక్కస్స ఆసా సద్ధా సిరీ హిరీతి చతస్సో ధీతరో హోన్తి. తా బహుం దిబ్బగన్ధమాలం ఆదాయ ఉదకకీళనత్థాయ అనోతత్తదహం గన్త్వా తత్థ కీళిత్వా మనోసిలాతలే నిసీదింసు. తస్మిం ఖణే నారదో నామ బ్రాహ్మణతాపసో తావతింసభవనం దివావిహారత్థాయ గన్త్వా నన్దనవనచిత్తలతావనేసు దివావిహారం కత్వా పారిచ్ఛత్తకపుప్ఫం ఛత్తం వియ ఛాయత్థాయ ధారయమానో మనోసిలాతలమత్థకేన అత్తనో వసనట్ఠానం కఞ్చనగుహం గచ్ఛతి. అథ తా తస్స హత్థే తం పుప్ఫం దిస్వా యాచింసు. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౨౧౩."నగుత్తమే గిరివరే గన్ధమాదనే, మోదన్తి తా దేవవరాభిపాలితా;
అథాగమా ఇసివరో సబ్బలోకగూ, సుపుప్ఫితం దుమవరసాఖమాదియ.

౨౧౪."సుచిం సుగన్ధం తిదసేహి సక్కతం, పుప్ఫుత్తమం అమరవరేహి సేవితం;
అలద్ధ మచ్చేహివ దానవేహి వా, అఞ్ఞత్ర దేవేహి తదారహం హిదం.

౨౧౫."తతో చతస్సో కనకత్తచూపమా, ఉట్ఠాయ నారియో పమదాధిపా మునిం;

ఆసా చ సద్ధా చ సిరీ తతో హిరీ, ఇచ్చబ్రవుం నారదదేవ బ్రాహ్మణం.

౨౧౬.“సచే అనుద్దిట్ఠం తయా మహాముని, పుప్ఫం ఇమం పారిఛత్తస్స బ్రమ్హే;

దదాహి నో సబ్బా గతి తే ఇజ్ఝతు, తువమ్పి నో హోహి యథేవ వాసవో.

౨౧౭.“తం యాచమానాభిసమేక్ఖ నారదో, ఇచ్చబ్రవీ సంకలహం ఉదీరయి;

న మయ్హమత్థత్థి ఇమేహి కోచి నం, యాయేవ వో సేయ్యసి సా పిళన్ధథా”తి.

తత్థ **గిరివరేతి** పురిమస్స వేవచనం. **దేవవరాభిపాలితాతి** సక్కేన రక్ఖితా. **సబ్బలోకగూతి** దేవలోకే చ మనుస్సలోకే చ సబ్బత్థ గమనసమత్థో. **దుమవరసాఖమాదియాతి** సాఖాయ జాతత్తా దుమవరసాఖన్తి లద్ధనామం పుప్ఫం గహేత్వా. **సక్కతన్తి** కతసక్కారం. **అమరవరేహీతి** సక్కం సన్ధాయ వుత్తం. **అఞ్ఞత్ర దేవేహీతి** ఠపేత్వా దేవే చ ఇద్ధిమన్తే చ అఞ్ఞేహి మనుస్సేహి వా యక్ఖాదీహి వా అలద్ధం. **తదారహం హిదన్తి** తేసంయేవ హి తం అరహం అనుచ్ఛవికం. **కనకత్తచూపమాతి** కనకూపమా తచా. **ఉట్ఠాయాతి** అయ్యో మాలాగన్ధవిలేపనాదిపటివిరతో పుప్ఫం న పిళన్ధిస్సతి, ఏకస్మిం పదేసే ఛడ్డేస్సతి, ఏథ తం యాచిత్వా పుప్ఫం పిళన్ధిస్సామాతి హత్థే పసారేత్వా యాచమానా ఏకప్పహారేనేవ ఉట్ఠహిత్వా. **పమదాధిపాతి** పమదానం ఉత్తమా. **మునిన్తి** ఇసిం.

అనుద్దిట్ఠన్తి “అసుకస్స నామ దస్సామీ”తి న ఉద్దిట్ఠం. **సబ్బా గతి తే ఇజ్ఝతూతి** సబ్బా తే చిత్తగతి ఇజ్ఝతు, పత్థితపత్థితస్స లాభీ హోహీతి తస్స థుతిమఙ్గలం వదన్తి. **యథేవ వాసవోతి** యథా అమ్హాకం పితా వాసవో ఇచ్ఛితిచ్ఛితం దేతి, తథేవ నో త్వమ్పి హోహీతి. **తన్తి** తం పుప్ఫం. **అభిసమేక్ఖాతి** దిస్వా. **సంకలహన్తి** నానాగాహం కలహవడ్ఢనం కథం ఉదీరయి. **ఇమేహీతి** ఇమేహి పుప్ఫేహి నామ మయ్హం అత్థో నత్థి, పటివిరతో అహం మాలాధారణతోతి దీపేతి. **యాయేవ వో సేయ్యసీతి** యా తుమ్హాకం అన్తరే జేట్ఠికా. **సా పిళన్ధథాతి** సా ఏతం పిళన్ధతూతి అత్థో.

తా చతస్సోపి తస్స వచనం సుత్వా గాథమాహంసు –

౨౧౮.“త్వం నోత్తమేవాభిసమేక్ఖ నారద, యస్సిచ్ఛసి తస్సా అనుప్పవేచ్ఛసు;

యస్సా హి నో నారద త్వం పదస్ససి, సాయేవ నో హేహితి సేట్ఠసమ్మతా”తి.

తత్థ **త్వం నోత్తమేవాతి** ఉత్తమమహాముని త్వమేవ నో ఉపధారేహి. తాసం వచనం సుత్వా నారదో తా ఆలపన్తో గాథమాహ –

౨౧౯.“అకల్లమేతం వచనం సుగత్తే, కో బ్రాహ్మణో సంకలహం ఉదీరయే;

గన్త్వాన భూతాధిపమేవ పుచ్ఛథ, సచే న జానాథ ఇధుత్తమాధమే”న్తి.

తస్సత్థో – భద్దే సుగత్తే, ఇదం తుమ్హేహి వుత్తం వచనం మమ అయుత్తం, ఏవఞ్హి సతి మయా తుమ్హేసు ఏకం సేట్ఠం, సేసా హీనా కరోన్తేన కలహో వడ్ఢితో భవిస్సతి, కో బాహితపాపో బ్రాహ్మణో కలహం ఉదీరయే వడ్ఢేయ్య. ఏవరూపస్స హి

కలహవడ్ఢనం నామ అయుత్తం, తస్మా ఇతో గన్త్వా అత్తనో పితరం భూతాధిపం సక్కమేవ పుచ్ఛథ, సచే అత్తనో ఉత్తమం అధమఞ్చ న జానాథాతి.

తతో సత్థా గాథమాహ –

౨౨౦.“తా నారదేన పరమప్పకోపితా, ఉదీరితా వణ్ణమదేన మత్తా;

సకాసే గన్త్వాన సహస్సచక్ఖునో, పుచ్ఛింసు భూతాధిపం కా ను సేయ్యసీ”తి.

తత్థ **పరమప్పకోపితాతి** పుప్ఫం అదదన్తేన అతివియ కోపితా తస్స కుపితా హుత్వా. **ఉదీరితాతి** “భూతాధిపమేవ పుచ్ఛథా”తి వుత్తా. **సహస్సచక్ఖునోతి** సక్కస్స సన్తికం గన్త్వా. **కా నూతి** అమ్హాకం అన్తరే కతమా ఉత్తమాతి పుచ్ఛింసు.

ఏవం పుచ్ఛిత్వా ఠితా –

౨౨౧.“తా దిస్వా ఆయత్తమనా పురిన్దదో, ఇచ్చబ్రవీ దేవవరో కతఞ్జలీ;

సబ్బావ వో హోథ సుగత్తే సాదిసీ, కోనేవ భద్దే కలహం ఉదీరయీ”తి.

తత్థ **తా దిస్వాతి**, భిక్ఖవే, చతస్సోపి అత్తనో సన్తికం ఆగతా దిస్వా. **ఆయత్తమనాతి** ఉస్సుక్కమనా బ్యావటచిత్తా. **కతఞ్జలీతి** నమస్సమానాహి దేవతాహి పగ్గహితఞ్జలీ. **సాదిసీతి** సబ్బావ తుమ్హే సాదిసియో. **కో నేవాతి** కో ను ఏవం. **కలహం ఉదీరయీతి** ఇదం నానాగాహం విగ్గహం కథేసి వడ్ఢేసి.

అథస్స తా కథయమానా గాథమాహంసు –

౨౨౨.“యో సబ్బలోకచ్చరితో మహాముని, ధమ్మే ఠితో నారదో సచ్చనిక్కమో;

సో నోబ్రవి గిరివరే గన్ధమాదనే, గన్త్వాన భూతాధిపమేవ పుచ్ఛథ;

సచే న జానాథ ఇధుత్తమాధమ”న్తి.

తత్థ **సచ్చనిక్కమోతి** తథపరక్కమో.

తం సుత్వా సక్కో “ఇమా చతస్సోపి మయ్హం ధీతరోవ, సచాహం ‘ఏతాసు ఏకా గుణసమ్పన్నా ఉత్తమా’తి వక్ఖామి, సేసా కుజ్ఝిస్సన్తి, న సక్కా అయం అడ్డో వినిచ్ఛినితుం, ఇమా హిమవన్తే కోసియతాపసస్స సన్తికం పేసేసామి, సో ఏతాసం అడ్డం వినిచ్ఛినిస్సతీ”తి చిన్తేత్వా “అహం తుమ్హాకం అడ్డం న వినిచ్ఛినిస్సామి, హిమవన్తే కోసియో నామ తాపసో అత్థి, తస్సాహం అత్తనో సుధాభోజనం పేసేస్సామి, సో పరస్స అదత్వా న భుఞ్జతి, దదన్తో చ విచినిత్వా గుణవన్తానం దేతి, యా తుమ్హేసు తస్స హత్థతో భత్తం లభిస్సతి, సా ఉత్తమా భవిస్సతీ”తి ఆచిక్ఖన్తో గాథమాహ –

౨౨౩.“అసు బ్రహారఞ్ఞచరో మహాముని, నాదత్వా భత్తం వరగత్తే భుఞ్జతి;

విచేయ్య దానాని దదాతి కోసియో,

యస్సా హి సో దస్సతి సావ సేయ్యసీ”తి.

తత్థ **బ్రహారఞ్ఞధరో**తి మహాఅరఞ్ఞవాసీ.

ఇతి సో తాపసస్స సన్తికం పేసేత్వా మాతలిం పక్కోసాపేత్వా తస్స సన్తికం పేసేన్తో అనన్తరం గాథమాహ –

౨౨౪.“అసూ హి యో సమ్మతి దక్ఖిణం దిసం, గఙ్గాయ తీరే హిమవన్తపస్సని;
స కోసియో దుల్లభపానభోజనో, తస్స సుధం పాపయ దేవసారథీ”తి.

తత్థ **సమ్మతీ**తి వసతి. **దక్ఖిణ**న్తి హిమవన్తస్స దక్ఖిణాయ దిసాయ. **పస్సనీ**తి పస్సే.

తతో సత్థా ఆహ –

౨౨౫.“స మాతలీ దేవవరేన పేసితో, సహస్సయుత్తం అభిరుయ్హ సన్దనం;
సుఖిప్పమేవ ఉపగమ్మ అస్సమం, అదిస్సమానో మునినో సుధం అదా”తి.

తత్థ **అదిస్సమానో**తి, భిక్ఖవే, సో మాతలి దేవరాజస్స వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా తం అస్సమం గన్త్వా అదిస్సమానకాయో హుత్వా తస్స సుధం అదాసి, దదమానో చ రత్తిం పధానమనుయుఞ్జిత్వా పచ్చూససమయే అగ్గిం పరిచరిత్వా విభాతాయ రత్తియా ఉదేన్తం సూరియం నమస్సమానస్స ఠితస్స తస్స హత్థే సుధాభోజనపాతిం ఠపేసి.

కోసియో తం గహేత్వా ఠితకోవ గాథాద్వయమాహ –

౨౨౬.“ఉదగ్గిహుత్తం ఉపతిట్ఠతో హి మే, పభఙ్కరం లోకతమోనుదుత్తమం;
సబ్బాని భూతాని అధిచ్చ వాసవో;
కో నేవ మే పాణిసు కిం సుధోదహి.

౨౨౭.“సఙ్ఖూపమం సేతమతుల్యదస్సనం, సుచిం సుగన్ధం పియరూపమబ్భుతం;
అదిట్ఠపుబ్బం మమ జాతు చక్ఖుభి, కా దేవతా పాణిసు కిం సుధోదహీ”తి.

తత్థ **ఉదగ్గిహుత్త**న్తి ఉదకఅగ్గిహుత్తం పరిచరిత్వా అగ్గిసాలతో నిక్ఖమ్మ పణ్ణసాలద్వారే ఠత్వా పభఙ్కరం లోకతమోనుదం ఉత్తమం ఆదిచ్చం ఉపతిట్ఠతో మమ సబ్బాని భూతాని అధిచ్చ అతిక్కమిత్వా వత్తమానో వాసవో ను ఖో ఏవం మమ పాణీసు కిం సుధం కిం నామేతం ఓదహి. “సఙ్ఖూపమ”న్తిఆదీహి ఠితకోవ సుధం వణ్ణేతి.

తతో మాతలి ఆహ –

౨౨౮.“అహం మహిన్దేన మహేసి పేసితో, సుధాభిహాసిం తురితో మహాముని;
జానాసి మం మాతలి దేవసారథి, భుఞ్జస్సు భత్తుత్తమ మాభివారయి.

౨౨౯.“భుత్తా చ సా ద్వాదస హన్తి పాపకే, ఖుదం పిపాసం అరతిం దరక్లమం;
కోధూపనాహఞ్చ వివాదపేసుణం, సీతుణ్హ తన్దిఞ్చ రసుత్తమం ఇద”న్తి.

తత్థ **సుధాభిహాసిన్తి** ఇమం సుధాభోజనం తుయ్హం అభిహరిం. **జానాసీతి** జానాహి మం త్వం, అహం మాతలి నామ దేవసారథీతి అత్థో. **మాభివారయీతి** న భుఞ్జామీతి అప్పటిక్ఖిపిత్వా భుఞ్జ మా పపఞ్చం కరి. **పాపకేతి** అయఞ్హి సుధా భుత్తా ద్వాదస పాపధమ్మే హనతి. **ఖుదన్తి** పఠమం తావ ఛాతభావం హనతి, దుతియం పానీయపిపాసం, తతియం ఉక్కణ్ఠితం, చతుత్థం కాయదరథం, పఞ్చమం కిలన్తభావం, ఛట్ఠం కోధం, సత్తమం ఉపనాహం, అట్ఠమం వివాదం, నవమం పేసుణం, దసమం సీతం, ఏకాదసమం ఉణ్హం, ద్వాదసమం తన్దిం ఆలసియభావం, ఇదం రసుత్తమం ఉత్తమరసం సుధాభోజనం ఇమే ద్వాదస పాపధమ్మే హనతి.

తం సుత్వా కోసియో అత్తనో వతసమాదానం ఆవికరోన్తో –

౨౩౦.“న కప్పతీ మాతలి మయ్హ భుఞ్జితుం, పుబ్బే అదత్వా ఇతి మే వతుత్తమం;
న చాపి ఏకాస్న మరియపూజితం, అసంవిభాగీ చ సుఖం న విన్దతీ”తి. –

గాథం వత్వా, “భన్తే, తుమ్హేహి పరస్స అదత్వా భోజనే కం దోసం దిస్వా ఇదం వతం సమాదిన్న”న్తి మాతలినా పుట్ఠో ఆహ –

౨౩౧.“థీఘాతకా యే చిమే పారదారికా, మిత్తద్దునో యే చ సపన్తి సుబ్బతే;
సబ్బే చ తే మచ్ఛరిపఞ్చమాధమా, తస్మా అదత్వా ఉదకమ్పి నాస్నియే.

౨౩౨.“సోహిత్థియా వా పురిసస్స వా పన, దస్సామి దానం విదుసమ్పవణ్ణితం;
సద్ధా వదఞ్ఞూ ఇధ వీతమచ్ఛరా, భవన్తి హేతే సుచిసచ్చసమ్మతా”తి.

తత్థ **పుబ్బేతి** పఠమం అదత్వా, అథ వా ఇతి మే పుబ్బే వతుత్తమం ఇదం పుబ్బేవ మయా వతం సమాదిన్నన్తి దస్సేతి. **న చాపి ఏకాస్న మరియపూజితన్తి** ఏకకస్స అసనం న అరియేహి బుద్ధాదీహి పూజితం. **సుఖన్తి** దిబ్బమానుసికం సుఖం న లభతి. **థీఘాతకాతి** ఇత్థిఘాతకా. **యే చిమేతి** యే చ ఇమే. **సపన్తీతి** అక్కోసన్తి. **సుబ్బతేతి** ధమ్మికసమణబ్రాహ్మణే. **మచ్ఛరిపఞ్చమాతి** మచ్ఛరీ పఞ్చమో ఏతేసన్తి మచ్ఛరిపఞ్చమా. **అధమాతి** ఇమే పఞ్చ అధమా నామ. **తస్మాతి** యస్మా అహం పఞ్చమఅధమభావభయేన అదత్వా ఉదకమ్పి **నాస్నియే** న పరిభుఞ్జిస్సామీతి ఇమం వతం సమాదియిం. **సోహిత్థియా వాతి** సో అహం ఇత్థియా వా. **విదుసమ్పవణ్ణితన్తి** విదూహి పణ్డితేహి బుద్ధాదీహి వణ్ణితం. **సుచిసచ్చసమ్మతాతి** ఏతే ఓకప్పనియసద్ధాయ సమన్నాగతా వదఞ్ఞూ వీతమచ్ఛరా పురిసా సుచీ చేవ ఉత్తమసమ్మతా చ హోన్తీతి అత్థో.

తం సుత్వా మాతలి దిస్సమానకాయేన అట్ఠాసి. తస్మిం ఖణే తా చతస్సో దేవకఞ్ఞాయో చతుద్దిసం అట్ఠంసు, సిరీ పాచీనదిసాయ అట్ఠాసి, ఆసా దక్ఖిణదిసాయ, సద్ధా పచ్ఛిమదిసాయ, హిరీ ఉత్తరదిసాయ. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౨౩౩. “అతో మతా దేవవరేన పేసితా, కఞ్ఞా చతస్సో కనకత్తచూపమా;
ఆసా చ సద్ధా చ సిరీ తతో హిరీ, తం అస్సమం ఆగము యత్థ కోసియో.

౨౩౪.“తా దిస్వా సబ్బో పరమప్పమోదితో, సుభేన వణ్ణేన సిఖారివగ్గినో;

కఞ్ఞా చతస్సో చతురో చతుద్దిసా, ఇచ్చబ్రవీ మాతలినో చ సమ్ముఖా.

౨౩౫.“పురిమం దిసం కా త్వం పభాసి దేవతే, అలఙ్కతా తారవరావ ఓసధీ;

పుచ్ఛామి తం కఞ్చనవేల్లివిగ్గహే, ఆచిక్ఖ మే త్వం కతమాసి దేవతా.

౨౩౬.“సిరాహ దేవీ మనుజేహి పూజితా, అపాపసత్తూపనిసేవినీ సదా;

సుధావివాదేన తవన్తిమాగతా, తం మం సుధాయ వరపఞ్ఞ భాజయ.

౨౩౭. “యస్సాహమిచ్ఛామి సుధం మహాముని, సో సబ్బకామేహి నరో పమోదతి;

సిరీతి మం జానహి జూహతుత్తమ, తం మం సుధాయ వరపఞ్ఞ భాజయా”తి.

తత్థ **అతో**తి తతో. **మతా**తి అనుమతా, అథ దేవవరేన అనుమతా చేవ పేసితా చాతి అత్థో. **సబ్బే పరమప్పమోదితో**తి అనవసేసో హుత్వా అతిపమోదితో. “సామ”న్తిపి పాఠో, తా దేవతా సామం దిస్వాతి అత్థో. **చతురో**తి చతురా. అయమేవ వా పాఠో, చాతురియేన సమన్నాగతాతి అత్థో. **తారవరా**తి తారకానం వరా. **కఞ్చనవేల్లివిగ్గహే**తి కఞ్చనరూపసదిససరీరే. **సిరాహ**ాతి సిరీ అహం. **తవన్తిమాగతా**తి తవ సన్తికం ఆగతా. **భాజయా**తి యథా మం సుధా భజతి, తథా కరోహి, సుధం మే దేహీతి అత్థో. **జానహీ**తి జాన. **జూహతుత్తమా**తి అగ్గిం జుహన్తానం ఉత్తమ.

తం సుత్వా కోసియో ఆహ –

౨౩౮.“సిప్పేన విజ్జాచరణేన బుద్ధియా, నరా ఉపేతా పగుణా సకమ్మునా;

తయా విహీనా న లభన్తి కిఞ్చనం, తయిదం న సాధు యదిదం తయా కతం.

౨౩౯.“పస్సామి పోసం అలసం మహగ్ఘసం, సుదుక్కులీనమ్పి అరూపిమం నరం;

తయానుగుత్తో సిరి జాతిమామపి, పేసేతి దాసం వియ భోగవా సుఖీ.

౨౪౦.“తం తం అసచ్చం అవిభజ్జసేవినిం, జానామి మూళ్హం విదురానుపాతినిం;

న తాదిసీ అరహతి ఆసనూదకం, కుతో సుధా గచ్ఛ న మయ్హ రుచ్చసీ”తి.

తత్థ **సిప్పేనా**తి హత్థిఅస్సరథధనుసిప్పాదినా. **విజ్జాచరణేనా**తి వేదత్తయసఙ్ఖాతాయ విజ్జాయ చేవ సీలేన చ. **పగుణా సకమ్మునా**తి అత్తనో పురిసకారేన పధానగుణసమన్నాగతా. **కిఞ్చన**న్తి కిఞ్చి అప్పమత్తకమ్పి యసం వా సుఖం వా న లభన్తి. **యదిద**న్తి యం ఏతం ఇస్సరియత్థాయ సిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా చరన్తానం తయా వేకల్లం కతం, తం తే న సాధు. **అరూపిమ**న్తి విరూపం. **తయానుగుత్తో**తి తయా అనురక్ఖితో. **జాతిమామపీ**తి జాతిసమ్పన్నమ్పి సిప్పవిజ్జాచరణబుద్ధికమ్మేహి సమ్పన్నమ్పి. **పేసేతీ**తి పేసనకారకం కరోతి. **తం త**న్తి తస్మా తం. **అసచ్చ**న్తి సభావసఙ్ఖాతే సచ్చే అవత్తనతాయ అసచ్చం ఉత్తమభావరహితం. **అవిభజ్జసేవిని**న్తి అవిభజిత్వా యుత్తాయుత్తం అజానిత్వా సిప్పాదిసమ్పన్నేపి ఇతరేపి సేవమానం. **విదురానుపాతిని**న్తి పణ్డితానుపాతినిం పణ్డితే పాతేత్వా పోథేత్వా విహేఠేత్వా చరమానం. **కుతో సుధా**తి తాదిసాయ నిగ్గుణాయ కుతో సుధాభోజనం, న మే రుచ్చసి, గచ్ఛ మా ఇధ తిట్ఠాతి.

సా తేన పటిక్ఖిత్తా తత్థేవన్తరధాయి. తతో సో ఆసాయ సద్ధిం సల్లపన్తో ఆహ –

౨౪౧.“కా సుక్కదాఠా పటిముక్కకుణ్డలా, చిత్తఙ్గదా కమ్బువిమట్ఠధారినీ;
ఓసిత్తవణ్ణం పరిదయ్హ సోభసి, కుసగ్గిరత్తం అపిళయ్హ మఞ్జరిం.

౨౪౨.“మిగీవ భన్తా సరచాపధారినా, విరాధితా మన్దమివ ఉదిక్ఖసి;
కో తే దుతీయో ఇధ మన్దలోచనే, న భాయసి ఏకికా కాననే వనే”తి.

తత్థ **చిత్తఙ్గదాతి** చిత్రేహి అఙ్గదేహి సమన్నాగతా. **కమ్బువిమట్ఠధారినీతి** కరణపరినిట్ఠితేన విమట్ఠసువణ్ణాలఙ్కారధారినీ. **ఓసిత్తవణ్ణన్తి** అవసిత్తఉదకధారవణ్ణం దిబ్బదుకూలం. **పరిదయ్హాతి** నివాసేత్వా చేవ పారుపిత్వా చ. **కుసగ్గిరత్తన్తి** కుసతిణగ్గిసిఖావణ్ణం. **అపిళయ్హ మఞ్జరిన్తి** సపల్లవం అసోకకణ్ణికం కణ్ణే పిళన్ధిత్వాతి వుత్తం హోతి. **సరచాపధారినాతి** లుద్దేన. **విరాధితాతి** విరద్ధపహారా. **మన్దమివాతి** యథా సా మిగీ భీతా వనన్తరే ఠత్వా తం మన్దం మన్దం ఓలోకేతి, ఏవం ఓలోకేసి.

తతో ఆసా ఆహ –

౨౪౩.“న మే దుతీయో ఇధ మత్థి కోసియ, మసక్కసారప్పభవమ్హి దేవతా;
ఆసా సుధాసాయ తవన్తిమాగతా, తం మం సుధాయ వరపఞ్ఞ భాజయా”తి.

తత్థ **మసక్కసారప్పభవాతి** తావతింసభవనే సమ్భవా.

తం సుత్వా కోసియో “త్వం కిర యో తే రుచ్చతి, తస్స ఆసాఫలనిప్ఫాదనేన ఆసం దేసి, యో తే న రుచ్చతి, తస్స న దేసి, నత్థి తయా సమా పత్థితత్థవినాసికా”తి దీపేన్తో ఆహ –

౨౪౪.“ఆసాయ యన్తి వాణిజా ధనేసినో, నావం సమారుయ్హ పరేన్తి అణ్ణవే;
తే తత్థ సీదన్తి అథోపి ఏకదా, జీనాధనా ఏన్తి వినట్ఠపాభతా.

౨౪౫.“ఆసాయ ఖేత్తాని కసన్తి కస్సకా, వపన్తి బీజాని కరోన్తుపాయసో;
ఈతీనిపాతేన అవుట్ఠితాయ వా, న కిఞ్చి విన్దన్తి తతో ఫలాగమం.

౨౪౬.“అథత్తకారాని కరోన్తి భత్తుసు, ఆసం పురక్ఖత్వా నరా సుఖేసినో;
తే భత్తురత్థా అతిగాళ్హితా పున, దిసా పనస్సన్తి అలద్ధ కిఞ్చనం.

౨౪౭.“హిత్వాన ధఞ్ఞఞ్చ ధనఞ్చ ఞాతకే, ఆసాయ సగ్గాధిమనా సుఖేసినో;
తపన్తి లూఖమ్పి తపం చిరన్తరం, కుమగ్గమారుయ్హ పరేన్తి దుగ్గతిం.

౨౪౮.“ఆసా విసంవాదికసమ్మతా ఇమే, ఆసే సుధాసం వినయస్సు అత్తని;
న తాదిసీ అరహతి ఆసనూదకం, కుతో సుధా గచ్ఛ న మయ్హ రుచ్చసీ”తి.

తత్థ **పరేన్తీ**తి పక్ఖన్దన్తి. **జీనాధనా**తి జీనధనా. ఇతి తవ వసేన ఏకే సమ్పజ్జన్తి ఏకే విపజ్జన్తి, నత్థి తయా సదిసా పాపధమ్మాతి వదతి. **కరోన్తుపాయసో**తి తం తం కిచ్చం ఉపాయేన కరోన్తి. **ఈతీనిపాతేనా**తి విసమవాతమూసికసలభసుకపాణకసేతట్టికరోగాదీనం సస్సుపద్దవానం అఞ్ఞతరనిపాతేన వా. **తతో**తి తతో సస్సతో తే కిఞ్చి ఫలం న విన్దన్తి, తేసమ్పి ఆసచ్ఛేదనకమ్మం త్వమేవ కరోసీతి వదతి. **అథత్తకారానీ**తి యుద్ధభూమీసు పురిసకారే. **ఆసం పురక్ఖత్వా**తి ఇస్సరియాసం పురతో కత్వా. **భత్తురత్థా**తి సామినో అత్థాయ. **అతిగాళితా**తి పచ్చత్థికేహి అతిపీళితా విలుత్తసాపతేయ్యా ద్ధస్తసేనవాహనా హుత్వా. **పనస్సన్తీ**తి పలాయన్తి. **అలద్ధ కిఞ్చన**న్తి కిఞ్చి ఇస్సరియం అలభిత్వా . ఇతి ఏతేసమ్పి ఇస్సరియాలాభం త్వమేవ కరోసీతి వదతి. **సగ్గాధిమనా**తి సగ్గం అధిగన్తుమనా. **లూఖ**న్తి నిరోజం పఞ్చతపాదికం కాయకిలమథం. **చిరన్తర**న్తి చిరకాలం. **ఆసా విసంవాదికసమ్మతా ఇమే**తి ఏవం ఇమే సత్తా సగ్గాసాయ దుగ్గతిం గచ్ఛన్తి, తస్మా త్వం ఆసా నామ విసంవాదికసమ్మతా విసంవాదికాతి సఙ్ఖం గతా. **ఆసే**తి తం ఆలపతి.

సాపి తేన పటిక్ఖిత్తా అన్తరధాయి. తతో సద్ధాయ సద్ధిం సల్లపన్తో గాథమాహ –

౨౪౯.“దద్దల్లమానా యససా యసస్సినీ, జిఘఞ్ఞనామవ్హయనం దిసం పతి;

పుచ్ఛామి తం కఞ్చనవేల్లివిగ్గహే, ఆచిక్ఖ మే త్వం కతమాసి దేవతే”తి.

తత్థ **దద్దల్లమానా**తి జలమానా. **జిఘఞ్ఞనామవ్హయన**న్తి అపరాతి చ పచ్ఛిమాతి చ ఏవం జిఘఞ్ఞేన లామకేన నామేన వుచ్చమానం దిసం పతి దద్దల్లమానా తిట్ఠసి.

తతో సా గాథమాహ –

౨౫౦.“సద్ధాహ దేవీ మనుజేహి పూజితా, అపాపసత్తూపనిసేవినీ సదా;

సుధావివాదేన తవన్తి మాగతా, తం మం సుధాయ వరపఞ్ఞ భాజయా”తి.

తత్థ **సద్ధా**తి యస్స కస్సచి వచనపత్తియాయనా సావజ్జాపి హోతి అనవజ్జాపి. **పూజితా**తి అనవజ్జకోట్ఠాసవసేన పూజితా. **అపాపసత్తూపనిసేవినీ**తి అనవజ్జసద్ధాయ చ ఏకన్తపత్తియాయనుసభావార పరేసుపి పత్తియాయనవిదహనసమత్థాయ దేవతాయేతం నామం.

అథ నం కోసియో “ఇమే సత్తా యస్స కస్సచి వచనం సద్దహిత్వా తం తం కరోన్తా కత్తబ్బతో అకత్తబ్బమేవ బహుతరం కరోన్తి, తం సబ్బం తయా కారితం నామ హోతీ”తి వత్వా ఏవమాహ –

౨౫౧.“దానం దమం చాగమథోపి సంయమం, ఆదాయ సద్ధాయ కరోన్తి హేకదా;

థేయ్యం ముసా కూటమథోపి పేసుణం, కరోన్తి హేకే పున విచ్చుతా తయా.

౨౫౨.“భరియాసు పోసో సదిసీసు పేక్ఖవా, సీలూపపన్నాసు పతిబ్బతాసుపి;

వినేత్వాన ఛన్దం కులిత్థిరాసుపి, కరోతి సద్ధం పున కుమ్భదాసియా.

౨౫౩.“త్వమేవ సద్ధే పరదారసేవినీ, పాపం కరోసి కుసలమ్పి రిఞ్చసి;

న తాదిసీ అరహతి ఆసనూదకం, కుతో సుధా గచ్ఛ న మయ్హ రుచ్చసీ’’తి.

తత్థ **దాన**న్తి దసవత్థుకం పుఞ్ఞచేతనం. **దమ**న్తి ఇన్ద్రియదమనం. **చాగ**న్తి దేయ్యధమ్మపరిచ్చాగం. **సంయమ**న్తి సీలం. **ఆదాయ సద్ధాయా**తి ‘‘ఏతాని దానాదీని మహానిసంసాని కత్తబ్బానీ’’తి వదతం వచనం సద్ధాయ ఆదియిత్వాపి కరోన్తి ఏకదా. **కూట**న్తి తులాకూటాదికం వా గామకూటాదికం కమ్మం వా. **కరోన్తి హేకే**తి ఏకే మనుస్సా ఏవరూపేసు నామ కాలేసు ఇమేసఞ్చ అత్థాయ థేయ్యాదీని కత్తబ్బానీతి కేసఞ్చి వచనం సద్దహిత్వా ఏతానిపి కరోన్తి. **పున విచ్చుతా తయా**తి పున తయా విసుత్తా సావజ్జదుక్ఖవిపాకానేతాని న కత్తబ్బానీతి వదతం వచనం అపత్తియాయిత్వాపి కరోన్తి. ఇతి తవ వసేన సావజ్జమ్పి అనవజ్జమ్పి కరేయ్యాసి వదతి.

సదిసీసూతి జాతిగోత్తసీలాదీహి సదిసీసు. **పేక్ఖవా**తి పేక్ఖా వుచ్చతి తణ్హా, సతణ్హోతి అత్థో. **ఛన్ద**న్తి ఛన్దరాగం. **కరోతి సద్ధ**న్తి కుమ్భదాసియాపి వచనే సద్ధం కరోతి, తస్సా ‘‘అహం తుమ్హాకం ఇదం నామ ఉపకారం కరిస్సామీ’’తి వదన్తియా పత్తియాయిత్వా కులిత్థియోపి ఛడ్డేత్వా తమేవ పటిసేవతి, అసుకా నామ తుమ్హేసు పటిబద్ధచిత్తాతి కుమ్భదాసియాపి వచనే సద్ధం కత్వావ పరదారం సేవతి. **త్వమేవ సద్ధే పరదారసేవినీ**తి యస్మా తం తం పత్తియాయిత్వా తవ వసేన పరదారం సేవన్తి పాపం కరోన్తి కుసలం జహన్తి, తస్మా త్వమేవ పరదారసేవినీ త్వం పాపాని కరోసి, కుసలమ్పి రిఞ్చసి, నత్థి తయా సమా లోకవినాసికా పాపధమ్మా, గచ్ఛ న మే రుచ్చసీతి.

సా తత్థేవ అన్తరధాయి. కోసియోపి ఉత్తరతో ఠితాయ హిరియా సద్ధిం సల్లపన్తో గాథాద్వయమాహ –

౨౩౪.‘‘జిఘఞ్ఞరత్తిం అరుణస్మిమూహతే, యా దిస్సతి ఉత్తమరూపవణ్ణినీ;

తథూపమా మం పటిభాసి దేవతే, ఆచిక్ఖ మే త్వం కతమాసి అచ్ఛరా.

౨౩౫.‘‘కాళా నిదాఘేరివ అగ్గిజారివ, అనిలేరితా లోహితపత్తమాలినీ;

కా తిట్ఠసి మన్దమిగావలోకయం, భాసేసమానావ గిరం న ముఞ్చసీ’’తి.

తత్థ **జిఘఞ్ఞరత్తి**న్తి పచ్ఛిమరత్తిం, రత్తిపరియోసానేతి అత్థో. **ఊహతే**తి అరుణే ఉగ్గతే. **యా**తి యా పురత్థిమా దిసా రత్తసువణ్ణతాయ ఉప్పమరూపధరా హుత్వా దిస్సతి. **కాళా నిదాఘేరివా**తి నిదాఘసమయే కాళవల్లి వియ. **అగ్గిజారివా**తి అగ్గిజాలా ఇవ, సాపి నిజ్ఝామఖేత్తేసు తరుణఉట్ఠితకాళవల్లి వియాతి అత్థో. **లోహితపత్తమాలినీ**తి లోహితవణ్ణేహి పత్తేహి పరివుతా. **కా తిట్ఠసీ**తి యథా సా తరుణకాళవల్లి వాతేరితా విలాసమానా సోభమానా తిట్ఠతి, ఏవం కా నామ త్వం తిట్ఠసి. **భాసేసమానావా**తి మయా సద్ధిం భాసితుకామా వియ హోసి, న చ గిరం ముఞ్చసి.

తతో సా గాథమాహ –

౨౩౬.‘‘హిరాహ దేవీ మనుజేహి పూజితా, అపాపసత్తూపనిసేవినీ సదా;

సుధావివాదేన తవన్తిమాగతా, సాహం న సక్కోమి సుధమ్పి యాచితుం;

కోపీనరూపా వియ యాచనిత్థియా’’తి.

తత్థ **హిరాహన్తి** హిరీ అహం. **సుధమ్పీతి** సా అహం సుధాభోజనం తం యాచితుమ్పి న సక్కోమి. కింకారణా? **కోపీనరూపా వియ యాచనిత్థియా,** యస్మా ఇత్థియా యాచనా నామ కోపీనరూపా వియ రహస్సఙ్గవివరణసదిసా హోతి, నిల్లజ్జా వియ హోతీతి అత్థో.

తం సుత్వా తాపసో ద్వే గాథా అభాసి –

౨౫౭.“ధమ్మేన ఞాయేన సుగత్తే లచ్ఛసి, ఏసో హి ధమ్మో న హి యాచనా సుధా.

తం తం అయాచన్తిమహం నిమన్తయే, సుధాయ యఞ్చిచ్ఛసి తమ్పి దమ్మి తే.

౨౫౮.“సా త్వం మయా అజ్జ సకమ్హి అస్సమే, నిమన్తితా కఞ్చనవేల్లివిగ్గహే;

తువఞ్హి మే సబ్బరసేహి పూజియా, తం పూజయిత్వాన సుధమ్పి అస్నియే”తి.

తత్థ **ధమ్మేనాతి** సభావేన. **ఞాయేనాతి** కారణేన. **న హి యాచనా సుధాతి** న హి యాచనాయ సుధా లబ్భతి, తేనేవ కారణేన ఇతరా తిస్సో నలభింసు. **తం తన్తి** తస్మా తం. **యఞ్చిచ్ఛసీతి** న కేవలం నిమన్తేమియేవ, యఞ్చ సుధం ఇచ్ఛసి, తమ్పి దమ్మి తే. **కఞ్చనవేల్లివిగ్గహేతి** కఞ్చనరాసిసస్సిరికసరీరే. **పూజియాతి** న కేవలం సుధాయ, అఞ్ఞేహిపి సబ్బరసేహి త్వం మయా పూజేతబ్బయుత్తకావ. **అస్నియేతి** తం పూజేత్వా సచే సుధాయ అవసేసం భవిస్సతి, అహమ్పి భుఞ్జిస్సామి.

తతో అపరా అభిసమ్బుద్ధగాథా –

౨౫౯.“సా కోసియేనానుమతా జుతీమతా, అద్ధా హిరి రమ్మం పావిసి యస్సమం;

ఉదకవన్తం ఫలమరియపూజితం, అపాపసత్తూపనిసేవితం సదా.

౨౬౦.“రుక్ఖగ్గహానా బహుకేత్థ పుప్ఫితా, అమ్బా పియాలా పనసా చ కింసుకా;

సోభఞ్జనా లోద్దమథోపి పద్ధకా, కేకా చ భఙ్గా తిలకా సుపుప్ఫితా.

౨౬౧.“సాలా కరేరీ బహుకేత్థ జమ్బుయో, అస్సత్థనిగ్రోధమధుకవేతసా;

ఉద్దాలకా పాటలి సిన్దువారకా, మనుఞ్ఞగన్ధా ముచలిన్దకేతకా.

౨౬౨.“హరేణుకా వేళుకా కేణు తిన్దుకా, సామాకనీవారమథోపి చీనకా;

మోచా కదలీ బహుకేత్థ సాలియో, పవీహయో ఆభూజినో చ తణ్డులా.

౨౬౩.“తస్సేవుత్తరపస్సేన, జాతా పోక్ఖరణీ సివా;

అకక్కసా అపబ్భారా, సాధు అప్పటిగన్ధికా.

౨౬౪.“తత్థ మచ్ఛా సన్నిరతా, ఖేమినో బహుభోజనా;

సిఙ్గూ సవఙ్కా సంకులా, సతవఙ్కా చ రోహితా;

ఆళిగగ్గరకాకిణ్ణా, పాఠీనా కాకమచ్ఛకా.

౨౬౫.“తత్థ పక్ఖీ సన్నిరతా, ఖేమినో బహుభోజనా;

హంసా కోఞ్చా మయూరా చ, చక్కవాకా చ కుక్కుహా;

కుణాలకా బహూ చిత్రా, సిఖణ్డీ జీవజీవకా.

౨౬౬.“తత్థ పానాయ మాయన్తి, నానా మిగగణా బహూ;

సీహా బ్యగ్ఘా వరాహా చ, అచ్ఛకోకతరచ్ఛయో.

౨౬౭.“పలాసాదా గవజా చ, మహింసా రోహితా రురూ;

ఏణేయ్యా చ వరాహా చ, గణినో నీకసూకరా;

కదలిమిగా బహుకేత్థ, బిళారా ససకణ్ణికా.

౨౬౮.“ఛమాగిరీ పుప్ఫవిచిత్రసన్థతా, దిజాభిఘుట్ఠా దిజసఙ్ఘసేవితా”తి.

తత్థ **జుతీమతా**తి ఆనుభావసమ్పన్నేన. **పావిసి యస్సమ**న్తి పావిసి అస్సమం, **య**-కారో బ్యఞ్జనసన్ధికరో. **ఉదకవన్త**న్తి తేసు తేసు ఠానేసు ఉదకసమ్పన్నం. **ఫల**న్తి అనేకఫలసమ్పన్నం. **అరియపూజిత**న్తి నీవరణదోసరహితేహి ఝానలాభీహి అరియేహి పూజితం పసత్థం. **రుక్ఖగ్గహనా**తి పుప్ఫూపగఫలూపగరుక్ఖగహనా. **సోభఞ్జనా**తి సిగ్గురుక్ఖా. **లోద్దమథోపి పద్ధకా**తి లోద్దరుక్ఖా చ పదుమరుక్ఖా చ. **కేకా చ భఙ్గా**తి ఏవంనామకా రుక్ఖా ఏవ. **కరేరీ**తి కరేరిరుక్ఖా. **ఉద్దాలకా**తి వాతఘాతకా. **ముచలిన్దకేతకా**తి ముచలిన్దా చ పఞ్చవిధకేతకా చ. **హరేణుకా**తి అపరణ్ణజాతి. **వేళుకా**తి వంసభేదకా. **కేణూ**తి అరఞ్ఞమాసా. **తిన్దుకా**తి తిమ్బరురుక్ఖా. **చీనకా**తి ఖుద్దకరాజమాసా. **మోచా**తి అట్ఠికకదలియో. **సాలియో**తి నానప్పకారా జాతస్సరం ఉపనిస్సాయ జాతా సాలియో. **పవీహయో**తి నానప్పకారా వీహయో. **ఆభూజినో**తి భుజపత్తా. **తణ్డులా**తి నిక్కుణ్డకథుసాని సయంజాతతణ్డులసీసాని.

తస్సేవాతి, భిక్ఖవే, తస్సేవ అస్సమస్స ఉత్తరదిసాభాగే. **పోక్ఖరణీ**తి పఞ్చవిధపదుమసఞ్ఛన్నా జాతస్సరపోక్ఖరణీ. **అకక్కసా**తి మచ్ఛసిప్పికసేవాలాదికక్కసరహితా. **అపబ్భారా**తి అచ్ఛిన్నతటా సమతిత్థా. **అప్పటిగన్ధికా**తి అపటిక్కూలగన్ధేన ఉదకేన సమన్నాగతా. **తత్థా**తి తస్సా పోక్ఖరణియా. **ఖేమినో**తి అభయా. ‘‘**సిఙ్గూ**’’తిఆదీని తేసం మచ్ఛానం నామాని. **కుణాలకా**తి కోకిలా. **చిత్రా**తి చిత్రపత్తా. **సిఖణ్డీ**తి ఉట్ఠితసిఖా మోరా, అఞ్ఞేపి వా మత్థకే జాతసిఖా పక్ఖినో. **పానాయ మాయన్తీ**తి పానాయ ఆయన్తి. **పలాసాదా**తి ఖగ్గా. **గవజా**తి గవయా. **గణినో**తి గోకణ్ణా. **కణ్ణికా**తి కణ్ణికమిగా. **ఛమాగిరీ**తి భూమిసమపత్థటా పిట్ఠిపాసాణా. **పుప్ఫవిచిత్రసన్థతా**తి విచిత్రపుప్ఫసన్థతా. **దిజాభిఘుట్ఠా**తి మధురస్సరేహి దిజేహి అభిఘుట్ఠా. ఏవరూపా తత్థ భూమిపబ్బతాతి ఏవం భగవా కోసియస్స అస్సమం వణ్ణేతి.

ఇదాని హిరిదేవియా తత్థ పవిసనాదీని దస్సేతుం ఆహ –

౨౬౯.“సా సుత్తచా నీలదుమాభిలమ్బితా, విజ్జు మహామేఘరివానుపజ్జథ;

తస్సా సుసమ్బన్ధసిరం కుసామయం, సుచిం సుగన్ధం అజినూపసేవితం;

అత్రిచ్చ కోచ్ఛం హిరిమేతదబ్రవి, నిసీద కల్యాణి సుఖయిదమాసనం.

౨౭౦.“తస్సా తదా కోచ్ఛగతాయ కోసియో, యదిచ్ఛమానాయ జటాజినన్ధరో;

నవేహి పత్తేహి సయం సహూదకం, సుధాభిహాసీ తురితో మహాముని.

౨౭౧.“సా తం పటిగ్గయ్హ ఉభోహి పాణిభి, ఇచ్చబ్రవి అత్తమనా జటాధరం;

హన్దాహం ఏతరహి పూజితా తయా, గచ్ఛేయ్యం బ్రహ్మే తిదివం జితావినీ.

౨౭౨.“సా కోసియేనానుమతా జుతీమతా, ఉదీరితా వణ్ణమదేన మత్తా;

సకాసే గన్త్వాన సహస్సచక్ఖునో, అయం సుధా వాసవ దేహి మే జయం.

౨౭౩. “తమేన సక్కోపి తదా అపూజయి, సహిన్దదేవా సురకఞ్ఞముత్తమం;

సా పఞ్జలీ దేవమనుస్సపూజితా, నవమ్హి కోచ్ఛమ్హి యదా ఉపావిసీ”తి.

తత్థ **సుత్తచాతి** సుచ్ఛవీ. **నీలదుమాభిలమ్బితాతి** నీలేసు దుమేసు అభిలమ్బితా హుత్వా, తం తం నీలదుమసాఖం పరామసన్తీతి అత్థో. **మహామేఘరివాతి** తేన నిమన్తితా మహామేఘవిజ్జు వియ తస్స తం అస్సమం పావిసి. **తస్సాతి** తస్సా హిరియా. **సుసమ్బన్ధసిరన్తి** సుట్ఠు సమ్బన్ధసీసం. **కుసామయన్తి** ఉసీరాదిమిస్సకకుసతిణమయం. **సుగన్ధన్తి** ఉసీరేన చేవ అఞ్ఞేన సుగన్ధతిణేన చ మిస్సకత్తా సుగన్ధం. **అజినూపసేవితన్తి** ఉపరిఅత్థతేన అజినచమ్మేన ఉపసేవితం. **అత్రిచ్ఛ కోచ్ఛన్తి** ఏవరూపం కోచ్ఛాసనం పణ్ణసాలద్వారే అత్థరిత్వా. **సుఖయిదమాసనన్తి** సుఖం నిసీద ఇదమాసనం.

యన్తి యావదత్థం. **ఇచ్ఛమానాయాతి** సుధం ఇచ్ఛన్తియా. **నవేహి పత్తేహీతి** తఙ్ఖణఞ్ఞేవ పోక్ఖరణితో ఆభతేహి అల్లపదుమినిపత్తేహి. **సయన్తి** సహత్థేన. **సహూదకన్తి** దక్ఖిణోదకసహితం. **సుధాభిహాసీతి** సుధం అభిహరి. **తురితోతి** సోమనస్సవేగేన తురితో. **హన్దాతి** వవస్సగ్గత్థే నిపాతో. **జితావినీతి** విజయప్పత్తా హుత్వా.

అనుమతాతి ఇదాని యథారుచిం గచ్ఛాతి అనుఞ్ఞాతా. **ఉదీరితాతి** తిదసపురం గన్త్వా సక్కస్స సన్తికే అయం సుధాతి ఉదీరయి. **సురకఞ్ఞన్తి** దేవధీతరం. **ఉత్తమన్తి** పవరం. **సా పఞ్జలీ దేవమనుస్సపూజితాతి** పఞ్జలీ దేవేహి చ మనుస్సేహి చ పూజితా. **యదాతి** యదా నిసీదనత్థాయ సక్కేన దాపితే నవే కఞ్చనపీఠసఙ్ఖాతే కోచ్ఛే సా ఉపావిసి, తదా నం తత్థ నిసిన్నం సక్కో చ సేసదేవతా చ పారిచ్ఛత్తకపుప్ఫాదీహి పూజయింసు.

ఏవం సక్కో తం పూజేత్వా చిన్తేసి – “కేన ను ఖో కారణేన కోసియో సేసానం అదత్వా ఇమిస్సావ సుధం అదాసీ”తి. సో తస్స కారణస్స జాననత్థాయ పున మాతలిం పేసేసి. తమత్థం ఆవి కరోన్తో సత్థా ఆహ –

౨౭౪.“తమేవ సంసీ పునదేవ మాతలిం, సహస్సనేత్తో తిదసానమిన్దో;

గన్త్వాన వాక్యం మమ బ్రూహి కోసియం, ఆసాయ సద్ధా సిరియా చ కోసియ;

హిరీ సుధం కేన మలత్థ హేతునా”తి.

తత్థ **సంసీతి** అభాసి. **వాక్యం మమాతి** మమ వాక్యం కోసియం బ్రూహి. **ఆసాయ సద్ధా సిరియా చాతి** ఆసాతో చ సద్ధాతో చ సిరితో చ హిరీయేవ కేన హేతునా సుధమలత్థాతి.

సో తస్స వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా వేజయన్తరథమారుయ్హ అగమాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౨౨౫.“తం సుప్లవత్థం ఉదతారయీ రథం, దద్దల్లమానం ఉపకారియసాదిసం;

జమ్బోనదీసం తపనేయ్యసన్నిభం, అలఙ్కతం కఞ్చనచిత్తసన్నిభం.

౨౨౬.“సువణ్ణచన్దేత్థ బహూ నిపాతితా, హత్థీ గవాస్సా కికిబ్యగ్ఘదీపియో;

ఏణేయ్యకా లఙ్ఘమయేత్థ పక్ఖినో, మిగేత్థ వేళురియమయా యుధా యుతా.

౨౨౭.“తత్థస్సరాజహరయో అయోజయుం, దససతాని సుసునాగసాదిసే;

అలఙ్కతే కఞ్చనజాలురచ్ఛదే, ఆవేళినే సద్దగమే అసఙ్గితే.

౨౨౮.“తం యానసేట్ఠం అభిరుయ్హ మాతలి, దిసా ఇమాయో అభినాదయిత్థ;

నభఞ్చ సేలఞ్చ వనప్పతినిఞ్చ, ససాగరం పబ్యథయిత్థ మేదినిం.

౨౨౯.“స ఖిప్పమేవ ఉపగమ్మ అస్సమం, పావారమేకంసకతో కతఞ్జలీ;

బహుస్సుతం వుద్ధం వినీతవన్తం, ఇచ్చబ్రవి మాతలి దేవబ్రాహ్మణం.

౨౩౦.“ఇన్దస్స వాక్యం నిసామేహి కోసియ, దూతో అహం పుచ్ఛతి తం పురిన్దదో;

ఆసాయ సద్ధా సిరియా చ కోసియ, హిరీ సుధం కేన మలత్థ హేతునా”తి.

తత్థ **తం సుప్లవత్థ**న్తి తం వేజయన్తరథం సుఖేన ప్లవనత్థం. **ఉదతారయీ**తి ఉత్తారేసి ఉక్ఖిపిత్వా గమనసజ్జమకాసి. **ఉపకారియసాదిస**న్తి ఉపకరణభణ్డేహి సదిసం, యథా తస్స అగ్గిసిఖాయ సమానవణ్ణాని ఉపకరణాని జలన్తి, తథేవ జలితన్తి అత్థో. **జమ్బోనదీస**న్తి జమ్బునదసఙ్ఖాతం రత్తసువణ్ణమయం ఈసం. **కఞ్చనచిత్తసన్నిభ**న్తి, కఞ్చనమయేన సత్తరతనవిచిత్తేన అట్ఠమఙ్గలేన సమన్నాగతం. **సువణ్ణచన్దేత్థా**తి సువణ్ణమయా చన్దకా ఏత్థ రథే. **హత్థీ**తి సువణ్ణరజతమణిమయా హత్థీ. **గవా**దీసుపి ఏసేవ నయో. **లఙ్ఘమయేత్థ పక్ఖినో**తి ఏత్థ రథే లఙ్ఘమయా నానారతనమయా పక్ఖిగణాపి పటిపాటియా ఠితా. **యుధా యుతా**తి అత్తనో అత్తనో యుధేన సద్ధిం యుత్తా హుత్వా దస్సితా.

అస్సరాజహరయోతి హరివణ్ణమనోమయఅస్సరాజానో. **సుసునాగసాదిసే**తి బలసమ్పత్తియా తరుణనాగసదిసే. **కఞ్చనజాలురచ్ఛదే**తి కఞ్చనజాలమయేన ఉరచ్ఛదాలఙ్కారేన సమన్నాగతే. **ఆవేళినే**తి ఆవేళసఙ్ఖాతేహి కణ్ణాలఙ్కారేహి యుత్తే. **సద్దగమే**తి పతోదప్పహారం వినా సద్దమత్తేనేవ గమనసీలే. **అసఙ్గితే**తి నిస్సఙ్గే సీఘజవే ఏవరూపే అస్సరాజే తత్థ యోజేసున్తి అత్థో.

అభినాదయిత్థాతి యానసద్దేన ఏకనిన్నాదం అకాసి. **వనప్పతినిఞ్చా**తి వనప్పతినీ చ వనసణ్డే చాతి అత్థో. **పబ్యథయిత్థా**తి కమ్పయిత్థ. తత్థ ఆకాసట్ఠకవిమానకమ్పనేన నభకమ్పనం వేదితబ్బం. **పావారమేకంసకతో**తి ఏకంసకతపావారదిబ్బవత్థో. **వుద్ధ**న్తి గుణవుద్ధం. **వినీతవన్త**న్తి వినీతేన ఆచారవత్తేన సమన్నాగతం. **ఇచ్చబ్రవీ**తి రథం ఆకాసే ఠపేత్వా ఓతరిత్వా ఏవం అబ్రవి. **దేవబ్రాహ్మణ**న్తి దేవసమం బ్రాహ్మణం.

సో తస్స వచనం సుత్వా గాథమాహ –

౨౮౧.“అద్ధా సిరీ మం పటిభాతి మాతలి, సద్ధా అనిచ్చా పన దేవసారథి.

ఆసా విసంవాదికసమ్మతా హి మే, హిరీ చ అరియమ్హి గుణే పతిట్ఠితా”తి.

తత్థ **అద్ధా**తి సిప్పాదిసమ్పన్నేపి అసమ్పన్నేపి భజనతో “అద్ధా”తి మం పటిభాతి. **అనిచ్చా**తి సద్ధా పన తం తం వత్థుం పహాయ అఞ్ఞస్మిం అఞ్ఞస్మిం ఉప్పజ్జనతో హుత్వా అభావాకారేన “అనిచ్చా”తి మం పటిభాతి. **విసంవాదికసమ్మతా**తి ఆసా పన యస్మా ధనత్థికా నావాయ సముద్దం పక్ఖన్దిత్వా వినట్ఠపాభతా ఏన్తి, తస్మా “విసంవాదికా”తి మం పటిభాతి. **అరియమ్హి గుణే**తి హిరీ పన హిరోత్తప్పసభావసఙ్ఖాతే పరిసుద్ధే అరియగుణే పతిట్ఠితాతి.

ఇదాని తస్సా గుణం వణ్ణేన్తో ఆహ –

౨౮౨.“కుమారియో యాచిమా గోత్తరక్ఖితా, జిణ్ణా చ యా యా చ సభత్తుఇత్థియో;

తా ఛన్దరాగం పురిసేసు ఉగ్గతం, హిరియా నివారేన్తి సచిత్తమత్తనో.

౨౮౩.“సఙ్గామసీసే సరసత్తిసంయుతే, పరాజితానం పతతం పలాయినం;

హిరియా నివత్తన్తి జహిత్వ జీవితం, తే సమ్పటిచ్ఛన్తి పునా హిరీమనా.

౨౮౪.“వేలా యథా సాగరవేగవారినీ, హిరాయ హి పాపజనం నివారినీ;

తం సబ్బలోకే హిరిమరియపూజితం, ఇన్దస్స తం వేదయ దేవసారథీ”తి.

తత్థ **జిణ్ణా**తి విధవా. **సభత్తూ**తి ససామికా తరుణిత్థియో. **అత్తనో**తి తా సబ్బాపి పరపురిసేసు అత్తనో ఛన్దరాగం ఉగ్గతం విదిత్వా “అయుత్తమేతం అమ్హాక”న్తి హిరియా సచిత్తం నివారేన్తి, పాపకమ్మం న కరోన్తి. **పతతం పలాయిన**న్తి పతన్తానఞ్చ పలాయన్తానఞ్చ అన్తరే. **జహిత్వ జీవిత**న్తి యే హిరిమన్తో హోన్తి, తే అత్తనో జీవితం చజిత్వా హిరియా నివత్తన్తి, ఏవం నివత్తా చ పన తే హిరీమనా పున అత్తనో సామికం సమ్పటిచ్ఛన్తి, అమిత్తహత్థతో మోచేత్వా గణ్హన్తి. **పాపజనం నివారినీ**తి పాపతో జనం నివారినీ, అయమేవ వా పాఠో . **త**న్తి తం హిరిం. **అరియపూజిత**న్తి అరియేహి బుద్ధాదీహి పూజితం. **ఇన్దస్స తం వేదయా**తి యస్మా ఏవం మహాగుణా అరియపూజితావేసా, తస్మా తం ఏవం ఉత్తమా నామేసాతి ఇన్దస్స కథేహీతి.

తం సుత్వా మాతలి గాథమాహ –

౨౮౫.“కో తే ఇమం కోసియ దిట్ఠిమోదహి, బ్రహ్మా మహిన్దో అథ వా పజాపతి;

హిరాయ దేవేసు హి సేట్ఠసమ్మతా, ధీతా మహిన్దస్స మహేసి జాయథా”తి.

తత్థ **దిట్ఠి**న్తి “హిరీ నామ మహాగుణా అరియపూజితా”తి లద్ధిం. **ఓదహీ**తి హదయే పవేసేసి. **సేట్ఠసమ్మతా**తి తవ సన్తికే సుధాయ లద్ధకాలతో పట్ఠాయ ఇన్దస్స సన్తికే కఞ్చనాసనం లభిత్వా సబ్బదేవతాహి పూజియమానా ఉత్తమసమ్మతా జాయథ.

ఏవం తస్మిం కథేన్తేయేవ కోసియస్స తఙ్ఖణఞ్ఞేవ చవనధమ్మో జాతో. అథ నం, మాతలి, “కోసియ ఆయుసఙ్ఖారో తే ఓస్సట్ఠో, చవనధమ్మోపి తే సమ్పత్తో, కిం తే మనుస్సలోకేన, దేవలోకం గచ్ఛామా”తి తత్థ నేతుకామో హుత్వా గాథమాహ –

౨౮౬.“హన్దేహి దాని తిదివం అపక్కమ, రథం సమారుయ్హ మమాయితం ఇమం;

ఇన్దో చ తం ఇన్దసగోత్త కఙ్ఖతి, అజ్జేవ త్వం ఇన్దసహబ్యతం వజా”తి.

తత్థ **మమాయిత**న్తి పియం మనాపం. **ఇన్దసగోత్తా**తి పురిమభవే ఇన్దేన సమానగోత్త. **కఙ్ఖతీ**తి తవాగమనం ఇచ్ఛన్తో కఙ్ఖతి.

ఇతి తస్మిం కోసియేన సద్ధిం కథేన్తేయేవ కోసియో చవిత్వా ఓపపాతికో దేవపుత్తో హుత్వా ఆరుయ్హ దిబ్బరథే అట్ఠాసి. అథ నం, మాతలి, సక్కస్స సన్తికం నేసి. సక్కో తం దిస్వావ తుట్ఠమానసో అత్తనో ధీతరం హిరిదేవిం తస్స అగ్గమహేసిం కత్వా అదాసి, అపరిమాణమస్స ఇస్సరియం అహోసి. తమత్థం విదిత్వా “అనోమసత్తానం కమ్మం నామ ఏవం విసుజ్ఝతీ”తి సత్థా ఓసానగాథమాహ –

౨౮౭.“ఏవం విసుజ్ఝన్తి అపాపకమ్మినో, అథో సుచిణ్ణస్స ఫలం న నస్సతి;

యే కేచి మద్దక్ఖు సుధాయ భోజనం, సబ్బేవ తే ఇన్దసహబ్యతం గతా”తి.

తత్థ **అపాపకమ్మినో**తి అపాపకమ్మా సత్తా ఏవం విసుజ్ఝన్తి **యే కేచి మద్దక్ఖూ**తి యే కేచి సత్తా తస్మిం హిమవన్తపదేసే తదా కోసియేన హిరియా దీయమానం సుధాభోజనం అద్దసంసు. **సబ్బేవ తే**తి తే సబ్బేపి తం దానం అనుమోదిత్వా చిత్తం పసాదేత్వా ఇన్దసహబ్యతం గతాతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేతం అదానాభిరతం థద్ధమచ్ఛరియం సమానం అహం దమేసింయేవా”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి “తదా హిరీ దేవతా ఉప్పలవణ్ణా అహోసి, కోసియో దానపతి భిక్ఖు, పఞ్చసిఖో అనురుద్ధో, మాతలి ఆనన్దో, సూరియో కస్సపో, చన్దో మోగ్గల్లానో, నారదో సారిపుత్తో, సక్కో అహమేవ అహోసి”న్తి.

సుధాభోజనజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౫౩౬] ౪. కుణాలజాతకవణ్ణనా

ఏవమక్ఖాయతీతి ఇదం సత్థా కుణాలదహే విహరన్తో అనభిరతిపీళితే పఞ్చసతే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి. తత్రాయం అనుపుబ్బికథా – సాకియకోలియా కిర కపిలవత్థునగరస్స చ కోలియనగరస్స చ అన్తరే రోహిణిం నామ నదిం ఏకేనేవావరణేన బన్ధాపేత్వా సస్సాని కారేన్తి. అథ జేట్ఠమూలమాసే సస్సేసు మిలాయన్తేసు ఉభయనగరవాసీనమ్పి కమ్మకారా సన్నిపతింసు. తత్థ కోలియనగరవాసినో వదింసు – “ఇదం ఉదకం ఉభయతో నీహరియమానం నేవ తుమ్హాకం, న అమ్హాకం పహోస్సతి, అమ్హాకం పన సస్సం ఏకఉదకేనేవ నిప్ఫజ్జిస్సతి, ఇదం ఉదకం అమ్హాకం దేథా”తి. కపిలవత్థువాసినో వదింసు – “తుమ్హేసు కోట్ఠే పూరేత్వా ఠితేసు మయం రత్తసువణ్ణనీలమణికాళకహాపణే గహేత్వా న సక్ఖిస్సామ పచ్ఛిపసిబ్బకాదిహత్థా తుమ్హాకం ఘరద్వారే విచరితుం, అమ్హాకమ్పి సస్సం ఏకేనేవ ఉదకేన నిప్ఫజ్జిస్సతి, ఇదం

ఉదకం అమ్హాకం దేథా"తి. "న మయం దస్సామా"తి? "మయమ్పి న దస్సామా"తి. ఏవం కలహం వడ్ఢేత్వా ఏకో ఉట్ఠాయ ఏకస్స పహారం అదాసి, సోపి అఞ్ఞస్సాతి ఏవం అఞ్ఞమఞ్ఞం పహరిత్వా రాజకులానం జాతిం ఘట్టేత్వా కలహం పవత్తేసుం.

కోలియకమ్మకారా వదన్తి – "తుమ్హే కపిలవత్థువాసికే సాకియదారకే గహేత్వా గజ్జథ , యే సోణసిఙ్గాలాదయో వియ అత్తనో భగినీహి సద్ధిం వసింసు, ఏతేసం హత్థిఅస్సాదయో వా ఫలకావుధాని వా అమ్హాకం కిం కరిస్సన్తీ"తి? సాకియకమ్మకారా వదన్తి – "తుమ్హే దాని కుట్ఠినో దారకే గహేత్వా గజ్జథ, యే అనాథా నిగ్గతికా తిరచ్ఛానా వియ కోలరుక్ఖే వసింసు, ఏతేసం హత్థిఅస్సాదయో వా ఫలకావుధాని వా అమ్హాకం కిం కరిస్సన్తీ"తి? తే గన్త్వా తస్మిం కమ్మే నియుత్తఅమచ్చానం కథేసుం, అమచ్చా రాజకులానం కథేసుం. తతో సాకియా "భగినీహి సద్ధిం సంవాసికానం థామఞ్చ బలఞ్చ దస్సేస్సామా"తి యుద్ధసజ్జా నిక్ఖమింసు. కోలియాపి "కోలరుక్ఖవాసీనం థామఞ్చ బలఞ్చ దస్సేస్సామా"తి యుద్ధసజ్జా నిక్ఖమింసు. అపరే పనాచరియా "సాకియకోలియానం దాసీసు ఉదకత్థాయ నదిం గన్త్వా చుమ్బటాని భూమియం నిక్ఖిపిత్వా సుఖకథాయ సన్నిసిన్నాసు ఏకిస్సా చుమ్బటం ఏకా సకసఞ్ఞాయ గణ్హి, తం నిస్సాయ 'మమ చుమ్బటం, తవ చుమ్బట'న్తి కలహే పవత్తే కమేన ఉభయనగరవాసినో దాసకమ్మకారా చేవ సేవకగామభోజకామచ్చఉపరాజానో చాతి సబ్బే యుద్ధసజ్జా నిక్ఖమింసూ"తి వదన్తి. ఇమమ్హా పన నయా పురిమనయోవ బహూసు అట్ఠకథాసు ఆగతో, యుత్తరూపో చాతి స్వేవ గహేతబ్బో.

తే పన సాయన్హసమయే యుద్ధసజ్జా నిక్ఖమిస్సన్తీతి తస్మిం సమయే భగవా సావత్థియం విహరన్తో పచ్చూససమయే లోకం వోలోకేన్తో ఇమే ఏవం యుద్ధసజ్జే నిక్ఖన్తే అద్దస, దిస్వా చ "మయి గతే ఏస కలహో వూపసమిస్సతి ను ఖో, నో"తి ఉపధారేన్తో "అహమేత్థ గన్త్వా కలహవూపసమత్థం తీణి జాతకాని కథేస్సామి, తతో కలహో వూపసమిస్సతి, అథ సామగ్గిదీపనత్థాయ ద్వే జాతకాని కథేత్వా **అత్తదణ్డసుత్తం** (సు॰ ని॰ ౯౪౧ ఆదయో) దేసేస్సామి, దేసనం సుత్వా ఉభయనగరవాసినో అడ్ఢతేయ్యాని అడ్ఢతేయ్యాని కుమారసతాని దస్సన్తి, అహం తే పబ్బాజేస్సామి, మహన్తో సమాగమో భవిస్సతీ"తి సన్నిట్ఠానం కత్వా పాతోవ సరీరపటిజగ్గనం కత్వా సావత్థియం పిణ్డాయ చరిత్వా పిణ్డపాతపటిక్కన్తో సాయన్హసమయే గన్ధకుటితో నిక్ఖమిత్వా కస్సచి అనారోచేత్వా సయమేవ పత్తచీవరమాదాయ ద్విన్నం సేనానం అన్తరే ఆకాసే పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా తేసం సంవేగజననత్థం దివా అన్ధకారం కాతుం కేసరంసియో విస్సజ్జేన్తో నిసీది. అథ నేసం సంవిగ్గమానసానం అత్తానం దస్సేన్తో ఛబ్బణ్ణా బుద్ధరంసియో విస్సజ్జేసి. కపిలవత్థువాసినోపి భగవన్తం దిస్వా "అమ్హాకం ఞాతిసేట్ఠో సత్థా ఆగతో, దిట్ఠో ను ఖో తేన అమ్హాకం కలహకరణభావో"తి చిన్తేత్వా "న ఖో పన సక్కా సత్థరి ఆగతే అమ్హేహి పరస్స సరీరే సత్థం పాతేతుం, కోలియనగరవాసినో అమ్హే హనన్తు వా బజ్ఝన్తు వా"తి ఆవుధాని ఛడ్డేసుం. కోలియనగరవాసినోపి తథేవ అకంసు.

అథ భగవా ఓతరిత్వా రమణీయే పదేసే వాలుకపులినే పఞ్ఞత్తవరబుద్ధాసనే నిసీది అనోపమాయ బుద్ధసిరియా విరోచమానో. తేపి రాజానో భగవన్తం వన్దిత్వా నిసీదింసు. అథ నే సత్థా జానన్తోవ "కస్మా ఆగతత్థ, మహారాజా"తి పుచ్ఛి. "నేవ, భన్తే, నదిదస్సనత్థాయ, న కీళనత్థాయ, అపిచ ఖో పన ఇమస్మిం ఠానే సఙ్గామం పచ్చుపట్ఠాపేత్వా ఆగతమ్హా"తి. "కిం నిస్సాయ వో కలహో, మహారాజా"తి? "ఉదకం నిస్సాయ భన్తే"తి. "ఉదకం కిం అగ్ఘతి మహారాజా"తి? "అప్పగ్ఘం, భన్తే"తి. "పథవీ నామ కిం అగ్ఘతి, మహారాజా"తి? "అనగ్ఘా, భన్తే"తి. "ఖత్తియా కిం అగ్ఘన్తి, మహారాజా"తి? "ఖత్తియా నామ అనగ్ఘా, భన్తే"తి. "అప్పగ్ఘం ఉదకం నిస్సాయ కస్మా అనగ్ఘే ఖత్తియే నాసేథ, మహారాజ, కలహస్మిఞ్హి అస్సాదో నామ నత్థి,

కలహవసేన హి మహారాజా ఏకాయ రుక్ఖదేవతాయ కాళసీహేన సద్ధిం బద్ధాఘాతో సకలమ్పి ఇమం కప్పం అనుప్పత్తోయేవా"తి వత్వా **ఫన్దనజాతకం** (జా॰ ౧.౧౩.౧౪ ఆదయో) కథేసి. తతో "పరపత్తియేన నామ మహారాజా న భవితబ్బం, పరపత్తియా హి హుత్వా ఏకస్స ససస్స కథాయ తియోజనసహస్సవిత్థతే హిమవన్తే చతుప్పదగణా మహాసముద్దం పక్ఖన్దినో అహేసుం, తస్మా పరపత్తియేన న భవితబ్బ"న్తి వత్వా **దద్దరజాతకం** (జా॰ ౧.౨౪౩-౪౪; ౧.౪.౧౩-౧౬; ౧.౯.౧౦౨ ఆదయో) కథేసి. తతో "కదాచి మహారాజా దుబ్బలోపి మహబ్బలస్స రన్ధం పస్సతి, కదాచి మహబ్బలోపి దుబ్బలస్స రన్ధం పస్సతి, లటుకికాపి హి సకుణికా హత్థినాగం ఘాతేసీ"తి వత్వా **లటుకికజాతకం** (జా॰ ౧.౨.౩౯ ఆదయో) కథేసి. ఏవం కలహవూపసమనత్థాయ తీణి జాతకాని కథేత్వా సామగ్గిపరిదీపనత్థాయ ద్వే జాతకాని కథేసి. "సమగ్గానఞ్హి మహారాజా కోచి ఓతారం నామ పస్సితుం న సక్కోతీ"తి వత్వా **రుక్ఖధమ్మజాతకం** (జా॰ ౧.౧.౭౪) కథేసి. తతో "సమగ్గానం మహారాజా కోచి వివరం పస్సితుం నాసక్ఖి, యదా పన అఞ్ఞమఞ్ఞం వివాదమకంసు, అథ నే ఏకో నేసాదపుత్తో జీవితక్ఖయం పాపేత్వా ఆదాయ గతో, వివాదే అస్సాదో నామ నత్థీ"తి వత్వా **వట్టకజాతకం** (జా॰ ౧.౧.౩౨, ౧౧౮; ౧.౬.౧౨౮-౧౩౩) కథేసి. ఏవం ఇమాని పఞ్చ జాతకాని కథేత్వా అవసానే **అత్తదణ్డసుత్తం** (సు॰ ని॰ ౯౩౧ ఆదయో) కథేసి.

అథ రాజానో పసన్నా "సచే సత్థా నాగమిస్స, మయం అఞ్ఞమఞ్ఞం వధిత్వా లోహితనదిం పవత్తయిస్సామ, సత్థారం నిస్సాయ నో జీవితం లద్ధం. సచే పన సత్థా అగారం అజ్ఝావసిస్స, ద్విసహస్సదీపపరివారం చతుమహాదీపరజ్జం హత్థగతం అభవిస్స, అతిరేకసహస్సం ఖో పనస్స పుత్తా అభవిస్సంసు, తతో ఖత్తియపరివారోవ అవిచరిస్స, తం ఖో పనేస సమ్పత్తిం పహాయ నిక్ఖమిత్వా సమ్బోధిం పత్తో, ఇదానిపి ఖత్తియపరివారోవ విచరతూ"తి ఉభయనగరవాసినో అడ్ఢతేయ్యాని అడ్ఢతేయ్యాని కుమారసతాని అదంసు. భగవా తే పబ్బాజేత్వా మహావనం అగమాసి. పునదివసతో పట్ఠాయ తేహి పరివుతో ఏకదా కపిలవత్థునగరే ఏకదా కోలియనగరేతి ద్వీసు నగరేసు పిణ్డాయ చరతి. ఉభయనగరవాసినో మహాసక్కారం కరింసు. తేసం గరుగారవేన న అత్తనో రుచియా పబ్బజితానం అనభిరతి ఉప్పజ్జి. పురాణదుతియికాయోపి నేసం అనభిరతిజననత్థాయ తం తం వత్వా సాసనం పేసేసుం. తే అతిరేకతరం ఉక్కణ్ఠింసు. భగవా ఆవజ్జేన్తో తేసం అనభిరతభావం ఞత్వా "ఇమే భిక్ఖూ మాదిసేన బుద్ధేన సద్ధిం ఏకతో వసన్తా ఉక్కణ్ఠన్తి, కథం రూపా ను ఖో తేసం ధమ్మకథా సప్పాయా"తి ఉపధారేన్తో కుణాలధమ్మదేసనం పస్సి. అథస్స ఏతదహోసి – "అహం ఇమే భిక్ఖూ హిమవన్తం నేత్వా కుణాలకథాయ నేసం మాతుగామదోసం పకాసేత్వా అనభిరతిం హరిత్వా సోతాపత్తిమగ్గం దస్సామీ"తి.

సో పుబ్బణ్హసమయం నివాసేత్వా పత్తచీవరమాదాయ కపిలవత్థుం పిణ్డాయ చరిత్వా పచ్ఛాభత్తం పిణ్డపాతపటిక్కన్తో భత్తకిచ్చవేలాయమేవ తే పఞ్చసతే భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా "దిట్ఠపుబ్బో వో, భిక్ఖవే, రమణీయో హిమవన్తపదేసో"తి పుచ్ఛి. "నోహేతం, భన్తే"తి. "గచ్ఛిస్సథ పన హిమవన్తచారిక"న్తి? "భన్తే, అనిద్ధిమన్తో మయం కథం గమిస్సామా"తి. "సచే పన వో కోచి గహేత్వా గచ్ఛేయ్య, గచ్ఛేయ్యాథా"తి? "ఆమ, భన్తే"తి. సత్థా సబ్బేపి తే అత్తనో ఇద్ధియా గహేత్వా ఆకాసే ఉప్పతిత్వా హిమవన్తం గన్త్వా గగనతలే ఠితోవ రమణీయే హిమవన్తపదేసే కఞ్చనపబ్బతం రజతపబ్బతం మణిపబ్బతం హిఙ్గులికపబ్బతం అఞ్జనపబ్బతం సానుపబ్బతం ఫలికపబ్బతన్తి నానావిధే పబ్బతే, పఞ్చ మహానదియో, కణ్ణముణ్డకం రథకారం సీహపపాతం ఛద్దన్తం తియగ్గళం అనోతత్తం కుణాలదహన్తి సత్త దహే దస్సేసి. హిమవన్తో చ నామ మహా పఞ్చయోజనసతుబ్బేధో తియోజనసహస్సవిత్థతో, తస్స ఇమం రమణీయం ఏకదేసం అత్తనో ఆనుభావేన దస్సేసి. తత్థ కతనివాసాని సీహబ్యగ్ఘహత్థికులాదీని చతుప్పదానిపి ఏకదేసతో దస్సేసి. తత్థ ఆరామరామణేయ్యకాదీని

పుప్ఫూపగఫలూపగే రుక్ఖే నానావిధే సకుణసఙ్ఘే జలజథలజపుప్ఫాని హిమవన్తస్స పురత్థిమపస్సే సువణ్ణతలం, పచ్ఛిమపస్సే హిఙ్గులతలం దస్సేసి. ఇమేసం రామణేయ్యకానం దిట్ఠకాలతో పట్ఠాయ తేసం భిక్ఖూనం పురాణదుతియికాసు ఛన్దరాగో పహీనో.

అథ సత్థా తే భిక్ఖూ గహేత్వా ఆకాసతో ఓతరిత్వా హిమవన్తపచ్ఛిమపస్సే సట్ఠియోజనికే మనోసిలాతలే సత్తయోజనికస్స కప్పట్ఠికసాలరుక్ఖస్స హేట్ఠా తియోజనికాయ మనోసిలాతలాయ తేహి భిక్ఖూహి పరివుతో ఛబ్బణ్ణరస్మియో విస్సజ్జేన్తో అణ్ణవకుచ్ఛిం ఖోభేత్వా జలమానో సూరియో వియ నిసీదిత్వా మధురస్సరం నిచ్ఛారేన్తో తే భిక్ఖూ ఆమన్తేసి – “భిక్ఖవే, ఇమస్మిం హిమవన్తే తుమ్హేహి అదిట్ఠపుబ్బం పుచ్ఛథా”తి. తస్మిం ఖణే ద్వే చిత్రకోకిలా ఉభోసు కోటీసు దణ్డకం ముఖేన డంసిత్వా మజ్ఝే అత్తనో సామికం నిసీదాపేత్వా అట్ఠ చిత్రకోకిలా పురతో, అట్ఠ పచ్ఛతో, అట్ఠ వామతో, అట్ఠ దక్ఖిణతో, అట్ఠ హేట్ఠా, అట్ఠ ఉపరి ఛాయం కత్వా ఏవం చిత్రకోకిలం పరివారేత్వా ఆకాసేనాగచ్ఛన్తి. అథ తే భిక్ఖూ తం సకుణసఙ్ఘం దిస్వా సత్థారం పుచ్ఛింసు – “కే నామేతే, భన్తే సకుణా”తి? “భిక్ఖవే, ఏస మమ పోరాణకో వంసో, మయా ఠపితా పవేణీ, మం తావ పుబ్బే ఏవం పరిచరింసు, తదా పనేస సకుణగణో మహా అహోసి, అడ్ఢుడ్ఢాని దిజకఞ్ఞాసహస్సాని మం పరిచరింసు. అనుపుబ్బేన పరిహాయిత్వా ఇదాని ఏత్తకో జాతో”తి. “కథం ఏవరూపే పన, భన్తే, వనసణ్డే ఏతా దిజకఞ్ఞాయో తుమ్హే పరిచరింసూ”తి? అథ నేసం సత్థా “తేన హి, భిక్ఖవే, సుణాథా”తి సతిం ఉపట్ఠాపేత్వా అతీతం ఆహరిత్వా దస్సేన్తో ఆహ –

“ఏవమక్ఖాయతి ఏవమనుసూయతి, సబ్బోసధధరణిధరే నేకపుప్ఫమాల్యవితతే గజగవజమహింసరురుచమరపసదఖగ్గగోకణ్ణసీహబ్యగ్ఘదీపిఅచ్ఛకోకతరచ్ఛఉద్దారకదలి-మిగబిళారససకణ్ణికానుచరితే ఆకిణ్ణనేలమణ్డలమహావరాహనాగకులకరేణుసఙ్ఘాధివుట్ఠే ఇస్సమిగసాఖమిగసరభమిగఏణీమిగవాతమిగపసదమిగపురిసాలుకిమ్పురిసయక్ఖరక్ఖ- సనిసేవితే అమజ్జవమఞ్జరీధరపహట్ఠపుప్ఫఫుసితగ్గానేకపాదపగణవితతే కురరచకోరవారణమయూరపరభతజీవఞ్జీవకచేలావకభిఙ్కారకరవీకమత్తవిహఙ్గగణసతతసమ్పఘుట్ఠే అఞ్జనమనోసిలాహరితాలహిఙ్గులకహేమరజతకనకానేకధాతు- సతవినద్ధపటిమణ్డితపదేసే ఏవరూపే ఖలు, భో, రమ్మే వనసణ్డే కుణాలో నామ సకుణో పటివసతి అతివియ చిత్తో అతివియ చిత్తపత్తచ్ఛదనో”.

“తస్సేవ ఖలు, భో, కుణాలస్స సకుణస్స అడ్ఢుడ్ఢాని ఇత్థిసహస్సాని పరిచారికా దిజకఞ్ఞాయో, అథ ఖలు, భో, ద్వే దిజకఞ్ఞాయో కట్ఠం ముఖేన డంసిత్వా తం కుణాలం సకుణం మజ్ఝే నిసీదాపేత్వా ఉడ్డేన్తిమా నం కుణాలం సకుణం అద్ధానపరియాయపథే కిలమథో ఉబ్బాహేత్థా”తి.

“పఞ్చసతా దిజకఞ్ఞాయో హేట్ఠతో హేట్ఠతో ఉడ్డేన్తి ‘సచాయం కుణాలో సకుణో ఆసనా పరిపతిస్సతి, మయం తం పక్ఖేహి పటిగ్గహేస్సామా’తి.

“పఞ్చసతా దిజకఞ్ఞాయో ఉపరూపరి ఉడ్డేన్తి ‘మా నం కుణాలం సకుణం ఆతపో పరితాపేసీ’తి.

“పఞ్చసతా దిజకఞ్ఞాయో ఉభతోపస్సేన ఉడ్డేన్తి ‘మా నం కుణాలం సకుణం సీతం వా ఉణ్హం వా తిణం వా రజో వా వాతో వా ఉస్సావో వా ఉపప్ఫుసీ’తి.

"పఞ్చసతా దిజకఞ్ఞాయో పురతో పురతో ఉడ్డేన్తి 'మా నం కుణాలం సకుణం గోపాలకా వా పసుపాలకా వా తిణహారకా వా కట్ఠహారకా వా వనకమ్మికా వా కట్ఠేన వా కఠలేన వా పాణినా వా లేడ్డునా వా దణ్డేన వా సత్థేన వా సక్ఖరాహి వా పహారం అదంసు, మాయం కుణాలో సకుణో గచ్ఛేహి వా లతాహి వా రుక్ఖేహి వా సాఖాహి వా థమ్భేహి వా పాసాణేహి వా బలవన్తేహి వా పక్ఖీహి సఙ్గమేసీ'తి.

"పఞ్చసతా దిజకఞ్ఞాయో పచ్ఛతో పచ్ఛతో ఉడ్డేన్తి సణ్హాహి సఖిలాహి మఞ్జూహి మధురాహి వాచాహి సముదాచరన్తియో 'మాయం కుణాలో సకుణో ఆసనే పరియుక్కణ్ఠీ'తి.

"పఞ్చసతా దిజకఞ్ఞాయో దిసోదిసం ఉడ్డేన్తి అనేకరుక్ఖవివిధవికతిఫలమాహరన్తియో 'మాయం కుణాలో సకుణో ఖుదాయ పరికిలమిత్థా'తి.

"అథ ఖలు, భో, తా దిజకఞ్ఞాయో తం కుణాలం సకుణం ఆరామేనేవ ఆరామం, ఉయ్యానేనేవ ఉయ్యానం, నదీతిత్థేనేవ నదీతిత్థం, పబ్బతసిఖరేనేవ పబ్బతసిఖరం, అమ్బవనేనేవ అమ్బవనం, జమ్బువనేనేవ జమ్బువనం, లబుజవనేనేవ లబుజవనం, నాళికేరసఞ్చారియేనేవ నాళికేరసఞ్చారియం ఖిప్పమేవ అభిసమ్భోన్తి రతిత్థాయ.

"అథ ఖలు, భో, కుణాలో సకుణో తాహి దిజకఞ్ఞాహి దివసం పరిబ్యూళ్హో ఏవం అపసాదేతి 'నస్సథ తుమ్హే వసలియో, వినస్సథ తుమ్హే వసలియో చోరియో ధుత్తియో అసతియో లహుచిత్తాయో కతస్స అప్పటికారికాయో అనిలో వియ యేనకామంగమాయో'" తి.

తత్రాయం అత్థవణ్ణనా – భిక్ఖవే, సో వనసణ్డో ఏవం అక్ఖాయతి ఏవఞ్చ అనుసూయతి. కిన్తి? సబ్బోసధధరణిధరేతి విత్థారో. తత్థ **సబ్బోసధధరణిధరే**తి మూలతచపత్తపుప్ఫాదిసబ్బోసధధరాయ ధరణియా సమన్నాగతేతి అత్థో, సబ్బోసధయుత్తో వా ధరణిధరో. సో హి పదేసో సబ్బోసధధరణిధరోతి ఏవమక్ఖాయతి ఏవఞ్చ అనుసూయతి, తస్మిం వనసణ్డేతి వుత్తం హోతి. సేసపదయోజనాయపి ఏసేవ నయో. **నేకపుప్ఫమాల్యవితతే**తి అనేకేహి ఫలత్థాయ ఉప్పన్నపుప్ఫేహి చేవ పిళన్ధనమాల్యేహి చ వితతే. **రురూ**తి సువణ్ణవణ్ణా మిగా. **ఉద్దా**రాతి ఉద్దా. **బిళారా**తి మహాబిళారా. **నేలమణ్డలం** వుచ్చతి తరుణభిజ్కచ్ఛాపమణ్డలం. **మహావరాహా**తి మహాహత్థినో, ఆకిణ్ణనేలమణ్డలమహావరాహేన గోచరియాదిభేదేన దసవిధేన నాగకులేన చేవ కరేణుసఙ్ఘేన చ అధివుట్ఠేతి అత్థో. **ఇస్సమిగా**తి కాళసీహా. **వాతమిగా**తి మహావాతమిగా. **పసదమిగా**తి చిత్రమిగా. **పురిసాలూ**తి వళవాముఖయక్ఖినియో. **కిమ్పురిసా**తి దేవకిన్నరచన్దకిన్నరదుమకిన్నరదణ్డమాణవకకోన్తి- సకుణకణ్ణపావురణాదిభేదా కిన్నరా. **అమజ్జవమఞ్జరీధరపహట్ఠపుప్ఫఫుసితగ్గానేకపాదపగణవితతే**తి మకులధరేహి చేవ మఞ్జరీధరేహి చ సుపుప్ఫితేహి చ అగ్గమత్తపుప్ఫితేహి చ అనేకేహి పాదపగణేహి వితతే. **వారణా** నామ హత్థిలిఙ్గసకుణా. **చేలావకా**తిపి ఏతే సకుణాయేవ. **హేమఞ్చ కనకఞ్చా**తి ద్వే సువణ్ణజాతియో. ఏతేహి అఞ్జనాదీహి అనేకధాతుసతేహి అనేకేహి వణ్ణధాతురాసీహి వినద్ధపటిమణ్డితపదేసే. **భో**తి ధమ్మాలపనమత్తమేతం. **చిత్తో**తి ముఖతుణ్డకేపి హేట్ఠాఉదరభాగేపి చిత్రోవ.

అడ్ఢుడ్ఢానీతి అడ్ఢచతుత్థాని, తీణి సహస్సాని పఞ్చేవ సతానీతి అత్థో. **అద్ధానపరియాయపథే**తి అద్ధానసఙ్ఖాతే గమనమగ్గే. **ఉబ్బాహేత్థా**తి బాధయిత్థ. **ఉపప్ఫుసీ**తి ఉపగన్త్వా ఫుసి. **పహారం అదంసూ**తి ఏత్థ "మా న"న్తి పదస్స సామివసేన అత్థో వేదితబ్బో. **సఙ్గమేసీ**తి సమాగచ్ఛి. **సణ్హాహీ**తి మట్ఠాహి. **సఖిలాహీ**తి పియాహి. **మఞ్జూహీ**తి సఖిలాహి.

మధురాహీతి మధురస్సరాహి. **సముదాచరన్తియో**తి గన్ధబ్బకరణవసేన పరిచరన్తియో. **అనేకరుక్ఖవివిధవికతిఫల**న్తి అనేకేహి రుక్ఖేహి వివిధవికతిఫలం. **ఆరామేనేవ ఆరామ**న్తి పుప్ఫారామాదీసు అఞ్ఞతరేన ఆరామేనేవ అఞ్ఞతరం ఆరామం సేన్తీతి అత్థో. **ఉయ్యానా**దీసుపి ఏసేవ నయో. **నాళికేరసఞ్చారియేనేవా**తి నాళికేరవనేనేవ అఞ్ఞం నాళికేరవనం. **అతిసమ్భోన్తీ**తి ఏవం నేత్వా తత్థ నం ఖిప్పఞ్ఞేవ రతిత్థాయ పాపుణన్తి.

దివసం పరిబ్యూళ్హోతి సకలదివసం పరిబ్యూళ్హో. **అపసాదేతీ**తి తా కిర తం ఏవం దివసం పరిచరిత్వా నివాసరుక్ఖే ఓతారేత్వా పరివారేత్వా రుక్ఖసాఖాసు నిసీదిత్వా "అప్పేవ నామ మధురవచనం లభేయ్యామా"తి పత్థయన్తియో ఇమినా ఉయ్యోజితకాలే అత్తనో వసనట్ఠానం గమిస్సామాతి వసన్తి. కుణాలరాజా పన తా ఉయ్యోజేన్తో "నస్సథా"తిఆదివచనేహి అపసాదేతి. తత్థ **నస్సథా**తి గచ్ఛథ. **వినస్సథా**తి సబ్బతోభాగేన నస్సథ. గేహే ధనధఞ్ఞాదీనం నాసనేన **చోరియో,** బహుమాయతాయ **ధుత్తియో,** నట్ఠస్సతితాయ **అసతియో,** అనవట్ఠితచిత్తతాయ **లహుచిత్తాయో,** కతవినాసనేన మిత్తదుబ్భితాయ **కతస్స అప్పటికారికాయో**తి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా "ఇతి ఖో, భిక్ఖవే, అహం తిరచ్ఛానగతోపి ఇత్థీనం అకతఞ్ఞుతం బహుమాయతం అనాచారతం దుస్సీలతఞ్చ జానామి, తదాపాహం తాసం వసే అవత్తిత్వా తా ఏవ అత్తనో వసే వత్తేమీ"తి ఇమాయ కథాయ తేసం భిక్ఖూనం అనభిరతిం హరిత్వా సత్థా తుణ్హీ అహోసి. తస్మిం ఖణే ద్వే కాళకోకిలా సామికం దణ్డకేన ఉక్ఖిపిత్వా హేట్ఠాభాగాదీసు చతస్సో చతస్సో హుత్వా తం పదేసం ఆగమింసు. తే భిక్ఖూ తాపి దిస్వా సత్థారం పుచ్ఛింసు. సత్థా "పుబ్బే, భిక్ఖవే, మమ సహాయో పుణ్ణముఖో నామ ఫుస్సకోకిలో అహోసి, తస్సాయం వంసో"తి వత్వా పురిమనయేనేవ తేహి భిక్ఖూహి పుచ్ఛితో ఆహ –

> "తస్సేవ ఖలు, భో, హిమవతో పబ్బతరాజస్స పురత్థిమదిసాభాగే
> సుసుఖుమసునిపుణగిరిప్పభవహరితుపయన్తియో"తి.

తత్థ సుట్ఠు సుఖుమసణ్హసలిలతాయ సుసుఖుమసునిపుణా, గిరి ఏతాసం పభవోతి గిరిప్పభవా , హిమవన్తతో సన్దమానహరితతిణమిస్సఓఘతాయ హరితా, కుణాలదహం ఉపగమనేన ఉపయన్తియోతి **సుసుఖుమసునిపుణగిరిప్పభవహరితుపయన్తియో,** ఏవరూపా నదియో యస్మిం సన్దన్తీతి అత్థో.

ఇదాని యం కుణాలదహం తా ఉపయన్తి, తత్థ పుప్ఫాని వణ్ణేన్తో ఆహ –

> "ఉప్పలపదుమకుముదనలినసతపత్తసోగన్ధికమన్దాలకసమ్పతివిరుళ్హ- సుచిగన్ధమనుఞ్ఞమావకప్పదేసే"తి.

తత్థ **ఉప్పల**న్తి నీలుప్పలం. **నలిన**న్తి సేతపదుమం. **సతపత్త**న్తి పరిపుణ్ణసతపత్తపదుమం. **సమ్పతీ**తి ఏతేహి సమ్పతివిరుళ్హేహి అభినవజాతేహి సుచిగన్ధేన చేవ మనుఞ్ఞేన చ హదయబన్ధనసమత్థతాయ మావకేన చ పదేసేన సమన్నాగతేతి అత్థో.

ఇదాని తస్మిం దహే రుక్ఖాదయో వణ్ణేన్తో ఆహ –

“కురవకముచలిన్దకేతకవేదిసవజ్జులపున్నాగబకులతిలకపియకహసనసాలసళల- చమ్పకఅసోకనాగరుక్ఖతిరీటిభుజపత్తలోద్దచన్దనోఘవనే కాళాగరుపద్మకపియఙ్గదేవదారుకచోచగహనే కకుధకుటజఅఙ్కోలకచ్చికారకణికారకణ్ణికార- కనవేరకోరణ్డకకోవిళారకింసుకయోధికవనమల్లికమనఙ్గణమనవజ్జభణ్డిసురుచిర- భగినిమాలామల్యధరే జాతిసుమనమధుగన్ధికధనుతక్కారితాలీసతగరముసీరకోట్ఠకచ్ఛవితతే అతిముత్తకసంకుసుమితలతావితతపటిమణ్డితప్పదేసే హంసపిలవకాదమ్బకారణ్డవాభినదితే విజ్జాధరసిద్ధసమణతాపసగణాధివుట్ఠే వరదేవయక్ఖరక్ఖసదానవగన్ధబ్బకిన్నరమహోరగానుచిణ్ణప్పదేసే – ఏవరూపే ఖలు, భో, రమ్మే వనసణ్డే పుణ్ణముఖో నామ ఫుస్సకోకిలో పతివసతి అతివియ మధురగిరో విలాసితనయనో మత్తక్ఖో.

“తస్సేవ ఖలు, భో, పుణ్ణముఖస్స ఫుస్సకోకిలస్స అడ్ఢుడ్ఢాని ఇత్థిసతాని పరిచారికా దిజకఞ్ఞాయో. అథ ఖలు, భో, ద్వే దిజకఞ్ఞాయో కట్ఠం ముఖేన డంసిత్వా తం పుణ్ణముఖం ఫుస్సకోకిలం మజ్ఝే నిసీదాపేత్వా ఉడ్డేన్తి ‘మా నం పుణ్ణముఖం ఫుస్సకోకిలం అద్ధానపరియాయపథే కిలమథో ఉబ్బాహేత్థా’తి.

“పఞ్ఞాస దిజకఞ్ఞాయో హేట్ఠతో హేట్ఠతో ఉడ్డేన్తి ‘సచాయం పుణ్ణముఖో ఫుస్సకోకిలో సకుణో ఆసనా పరిపతిస్సతి, మయం తం పక్ఖేహి పటిగ్గహేస్సామా’తి.

“పఞ్ఞాస దిజకఞ్ఞాయో ఉపరూపరి ఉడ్డేన్తి ‘మా నం పుణ్ణముఖం ఫుస్సకోకిలం ఆతపో పరితాపేసీ’తి.

“పఞ్ఞాస పఞ్ఞాస దిజకఞ్ఞాయో ఉభతోపస్సేన ఉడ్డేన్తి ‘మానం పుణ్ణముఖం ఫుస్సకోకిలం సీతం వా ఉణ్హం వా తిణం వా రజో వా వాతో వా ఉస్సావో వా ఉపప్ఫుసీ’తి.

“పఞ్ఞాస దిజకఞ్ఞాయో పురతో పురతో ఉడ్డేన్తి ‘మా నం పుణ్ణముఖం ఫుస్సకోకిలం గోపాలకా వా పసుపాలకా వా తిణహారకా వా కట్ఠహారకా వా వనకమ్మికా వా కట్ఠేన వా కఠలాయ వా పాణినా వా లేడ్డునా వా దణ్డేన వా సత్థేన వా సక్ఖరాహి వా పహారమదంసు, మాయం పుణ్ణముఖో ఫుస్సకోకిలో గచ్ఛేహి వా లతాహి వా రుక్ఖేహి వా సాఖాహి వా థమ్భేహి వా పాసాణేహి వా బలవన్తేహి వా పక్ఖీహి సఙ్గమేసీ’తి.

“పఞ్ఞాస దిజకఞ్ఞాయో పచ్ఛతో పచ్ఛతో ఉడ్డేన్తి సణ్హాహి సఖిలాహి మఞ్జూహి మధురాహి వాచాహి సముదాచరన్తియో ‘మాయం పుణ్ణముఖో ఫుస్సకోకిలో ఆసనే పరియుక్కణ్ఠీ’తి.

“పఞ్ఞాస దిజకఞ్ఞాయో దిసోదిసం ఉడ్డేన్తి అనేకరుక్ఖవివిధవికతిఫలమాహరన్తియో ‘మాయం పుణ్ణముఖో ఫుస్సకోకిలో ఖుదాయ పరికిలమిత్థా’తి.

“అథ ఖలు, భో, తా దిజకఞ్ఞాయో తం పుణ్ణముఖం ఫుస్సకోకిలం ఆరామేనేవ ఆరామం, ఉయ్యానేనేవ ఉయ్యానం, నదీతిత్థేనేవ నదీతిత్థం, పబ్బతసిఖరేనేవ పబ్బతసిఖరం, అమ్బవనేనేవ అమ్బవనం, జమ్బువనేనేవ

జమ్బువనం, లబుజవనేనేవ లబుజవనం, నాళికేరసఞ్చారియేనేవ నాళికేరసఞ్చారియం ఖిప్పమేవ అభిసమ్భోన్తి రతిత్థాయ.

“అథ ఖలు, భో, పుణ్ణముఖో ఫుస్సకోకిలో తాహి దిజకఞ్ఞాహి దివసం పరిబ్యూళ్హో ఏవం పసంసతి ‘సాధు సాధు, భగినియో, ఏతం ఖో భగినియో తుమ్హాకం పతిరూపం కులధీతానం, యం తుమ్హే భత్తారం పరిచరేయ్యాథా’తి.

“అథ ఖలు, భో, పుణ్ణముఖో ఫుస్సకోకిలో యేన కుణాలో సకుణో తేనుపసఙ్కమి. అద్దసంసు ఖో కుణాలస్స సకుణస్స పరిచారికా దిజకఞ్ఞాయో తం పుణ్ణముఖం ఫుస్సకోకిలం దూరతోవ ఆగచ్ఛన్తం, దిస్వాన యేన పుణ్ణముఖో ఫుస్సకోకిలో తేనుపసఙ్కమింసు, ఉపసఙ్కమిత్వా తం పుణ్ణముఖం ఫుస్సకోకిలం ఏతదవోచుం – ‘అయం, సమ్మ పుణ్ణముఖ, కుణాలో సకుణో అతివియ ఫరుసో అతివియ ఫరుసవాచో, అప్పేవ నామ తవమ్పి ఆగమ్మ పియవాచం లభేయ్యామా’తి. ‘అప్పేవ నామ భగినియో’తి వత్వా యేన కుణాలో సకుణో తేనుపసఙ్కమి, ఉపసఙ్కమిత్వా కుణాలేన సకుణేన సద్ధిం పటిసమ్మోదిత్వా ఏకమన్తం నిసీది, ఏకమన్తం నిసిన్నో ఖో పుణ్ణముఖో ఫుస్సకోకిలో తం కుణాలం సకుణం ఏతదవోచ – ‘కిస్స త్వం, సమ్మ కుణాల, ఇత్థీనం సుజాతానం కులధీతానం సమ్మాపటిపన్నానం మిచ్ఛాపటిపన్నోసి, అమనాపభాణీనమ్పి కిర, సమ్మ కుణాల, ఇత్థీనం మనాపభాణినా భవితబ్బం, కిమఙ్గం పన మనాపభాణీన’న్తి.

“ఏవం వుత్తే కుణాలో సకుణో తం పుణ్ణముఖం ఫుస్సకోకిలం ఏవం అపసాదేసి – ‘నస్స త్వం, సమ్మ జమ్మ వసల, వినస్స త్వం, సమ్మ జమ్మ వసల, కో ను తయా వియత్తో జాయాజినేనా’తి. ఏవం అపసాదితో చ పన పుణ్ణముఖో ఫుస్సకోకిలో తతోయేవ పటినివత్తి.

“అథ ఖలు, భో, పుణ్ణముఖస్స ఫుస్సకోకిలస్స అపరేన సమయేన నచిరస్సేవ ఖరో ఆబాధో ఉప్పజ్జి, లోహితపక్ఖన్దికా బాళ్హా వేదనా వత్తన్తి మారణన్తికా. అథ ఖలు, భో, పుణ్ణముఖస్స ఫుస్సకోకిలస్స పరిచారికానం దిజకఞ్ఞానం ఏతదహోసి – ‘ఆబాధికో ఖో అయం పుణ్ణముఖో ఫుస్సకోకిలో, అప్పేవ నామ ఇమమ్హా ఆబాధా వుట్ఠహేయ్యా’తి ఏకం అదుతియం ఓహాయ యేన కుణాలో సకుణో తేనుపసఙ్కమింసు. అద్దసా ఖో కుణాలో సకుణో తా దిజకఞ్ఞాయో దూరతోవ ఆగచ్ఛన్తియో, దిస్వాన తా దిజకఞ్ఞాయో ఏతదవోచ – ‘కహం పన తుమ్హం వసలియో భత్తా’తి. ‘ఆబాధికో ఖో, సమ్మ కుణాల, పుణ్ణముఖో ఫుస్సకోకిలో అప్పేవ నామ తమ్హా ఆబాధా వుట్ఠహేయ్యా’తి. ఏవం వుత్తే కుణాలో సకుణో తా దిజకఞ్ఞాయో ఏవం అపసాదేసి – ‘నస్సథ తుమ్హే వసలియో, వినస్సథ తుమ్హే వసలియో చోరియో ధుత్తియో అసతియో లహుచిత్తాయో కతస్స అప్పటికారికాయో అనిలో వియ యేనకామంగమాయో’తి వత్వా యేన పుణ్ణముఖో ఫుస్సకోకిలో తేనుపసఙ్కమి, ఉపసఙ్కమిత్వా తం పుణ్ణముఖం ఫుస్సకోకిలం ఏతదవోచ – ‘హం, సమ్మ, పుణ్ణముఖా’తి. ‘హం, సమ్మ, కుణాలా’తి.

“అథ ఖలు, భో, కుణాలో సకుణో తం పుణ్ణముఖం ఫుస్సకోకిలం పక్ఖేహి చ ముఖతుణ్డకేన చ పరిగ్గహేత్వా వుట్ఠాపేత్వా నానాభేసజ్జాని పాయాపేసి. అథ ఖలు, భో, పుణ్ణముఖస్స ఫుస్సకోకిలస్స సో ఆబాధో పటిప్పస్సమ్భీ”తి.

తత్థ **పియకాతి** సేతపుప్ఫా. **హసనాతి హ**-కారో సన్ధికరో, అసనాయేవ. **తిరీటీతి** ఏకా రుక్ఖజాతి. **చన్దనాతి** రత్తసురభిచన్దనా. **ఓఘువనేతి** ఏతేసం ఓఘేన ఘటాయ సమన్నాగతవనే. **దేవదారుకచోచగహనేతి** దేవదారురుక్ఖేహి చేవ కదలీహి చ గహనే. **కచ్చికారాతి** ఏకా రుక్ఖజాతి. **కణికారాతి** మహాపుప్ఫా. **కణ్ణికారాతి** ఖుద్దకపుప్ఫా. **కింసుకాతి** వాతఘాతకా. **యోధికాతి** యూధికా. **వనమల్లికమనఙ్గణమనవజ్జభణ్డిసురుచిరభగినిమాలామల్యధరేతి** మల్లికానఞ్చ అనఙ్గణానం అనవజ్జానఞ్చ భణ్డీనం సురుచిరానఞ్చ భగినీనం పుప్ఫేహి మాల్యధారయమానే. **ధనుతక్కారీతి** ధనుపాటలి. **తాలీసాతి** తాలీసపత్తరుక్ఖా. **కచ్ఛవితతేతి** ఏతేహి జాతిసుమనాదీహి వితతే నదికచ్ఛపబ్బతకచ్ఛే. **సంకుసుమితలతాతి** తేసు తేసు ఠానేసు సుట్ఠు కుసుమితఅతిముత్తకేహి చేవ నానావిధలతాహి చ వితతపటిమణ్డితపదేసే. **గణాధివుట్ఠేతి** ఏతేసం విజ్జాధరాదీనం గణేహి అధివుట్ఠే. **పుణ్ణముఖోతి** ముఖపరిపుణ్ణతాయ పుణ్ణముఖో. పరేహి ఘుట్ఠతాయ **ఘుస్సకోకిలో. విలాసితనయనోతి** విలాసితనేత్తో. **మత్తక్ఖోతి** యథా మత్తానం అక్ఖీని రత్తాని హోన్తి, ఏవం రత్తక్ఖో, పమాణయుత్తనేత్తో వా.

భగినియోతి అరియవోహారేన ఆలపనం. **పరిచరేయ్యాథాతి** సకలదివసం గహేత్వా విచరేయ్యాథ. ఇతి సో పియకథం కథేత్వా ఉయ్యోజేతి. కదాచి పన కుణాలో సపరివారో పుణ్ణముఖం దస్సనాయ గచ్ఛతి, కదాచి పుణ్ణముఖో కుణాలస్స సన్తికం ఆగచ్ఛతి. తేనాహ ''**అథ ఖలు, భో**''తి. **సమ్మాతి** వయస్స. **ఆగమ్మాతి** పటిచ్చ ఉపనిస్సాయ. **లభేయ్యామాతి** కుణాలస్స సన్తికా పియవచనం లభేయ్యామ. **అప్పేవ నామాతి** అపి నామ లభేయ్యాథ, వక్ఖామి నన్తి. **సుజాతానన్తి** సమజాతికానం.

నస్సాతి పలాయ. **జమ్మాతి** లామక. **వియత్తోతి** కో ను తయా సదిసో అఞ్ఞో బ్యత్తో నామ అత్థి. **జాయాజినేనాతి** జాయాజితేన, అయమేవ వా పాఠో. ఏవం ఇత్థిపరాజితేన తయా సదిసో కో నామ బ్యత్తో అత్థీతి తం పున ఏవరూపస్స వచనస్స అభణనత్థాయ అపసాదేతి. **తతోయేవాతి** "కుద్ధో మే కుణాలో"తి చిన్తేత్వా తతోయేవ పటినివత్తి, సో నివత్తిత్వా సపరివారో అత్తనో నివాసట్ఠానమేవ అగమాసి.

అప్పేవ నామాతి సంసయపరివితక్కో, ఇమమ్హా ఆబాధా వుట్ఠహేయ్య వా నో వాతి ఏవం చిన్తేత్వా తం ఓహాయ పక్కమింసు. **తుమ్హన్తి** తుమ్హాకం. **అప్పేవ నామాతి** తమ్హా ఆబాధా వుట్ఠహేయ్య వా నో వా, అమ్హాకం ఆగతకాలే మతో భవిస్సతి. మయఞ్హి ఇదానేవ నో మరిస్సతీతి ఞత్వా తుమ్హాకం పాదపరిచారికా భవితుం ఆగతా. **తేనుపసఙ్కమీతి** ఇమా ఇత్థియో సామికస్స మతకాలే ఆగతా పటిక్కూలా భవిస్సామాతి తం పహాయ ఆగతా, అహం గన్త్వా మమ సహాయకం పుప్ఫఫలాదీని నానాభేసజ్జాని సంహరిత్వా అరోగం కరిస్సామీతి చిన్తేత్వా నాగబలో మహాసత్తో ఆకాసే ఉప్పతిత్వా యేన సో తేనుపసఙ్కమి. **హన్తి** నిపాతో, "జీవసి, సమ్మా"తి పుచ్ఛన్తో ఏవమాహ. ఇతరోపిస్స "జీవామీ"తి వదన్తో ''**హం సమ్మా**''తి ఆహ. **పాయాపేసీతి** పాయేసి. **పటిప్పస్సమ్భీతి** వూపసమీతి.

తాపి దిజకఞ్ఞాయో అస్మిం అరోగే జాతే ఆగతా. కుణాలోపి పుణ్ణముఖం కతిపాహం ఫలాఫలాని ఖాదాపేత్వా తస్స బలప్పత్తకాలే, "సమ్మ, ఇదాని త్వం అరోగో, అత్తనో పరిచారికాహి సద్ధిం వస, అహమ్పి అత్తనో వసనట్ఠానం గమిస్సామీ"తి ఆహ. అథ నం సో "ఇమా, సమ్మ, మం బాళ్హగిలానం పహాయ పలాయన్తి, న మే ఏతాహి ధుత్తీహి అత్థో"తి ఆహ. తం సుత్వా మహాసత్తో "తేన హి తే, సమ్మ, ఇత్థీనం పాపభావం ఆచిక్ఖిస్సామీ"తి పుణ్ణముఖం గహేత్వా హిమవన్తపస్సే మనోసిలాతలం నేత్వా సత్తయోజనికసాలరుక్ఖమూలే మనోసిలాసనే నిసీది. ఏకస్మిం పస్సే పుణ్ణముఖో సపరివారో నిసీది. సకలహిమవన్తే దేవఘోసనా చరి – "అజ్జ కుణాలో సకుణరాజా హిమవన్తే మనోసిలాసనే నిసీదిత్వా బుద్ధలీలాయ ధమ్మం

దేసేస్సతి, తం సుణాథా"తి. పరమ్పరఘోసేన ఛ కామావచరదేవా సుత్వా యేభుయ్యేన తత్థ సన్నిపతింసు. బహునాగసుపణ్ణకిన్నరవిజ్జాధరాదీనమ్పి దేవతా తమత్థం ఉగ్ఘోసేసుం. తదా ఆనన్దో నామ గిజ్ఝరాజా దససహస్సగిజ్ఝపరివారో గిజ్ఝపబ్బతే పటివసతి. సోపి తం కోలాహలం సుత్వా "ధమ్మం సుణిస్సామీ"తి సపరివారో ఆగన్త్వా ఏకమన్తం నిసీది. నారదోపి పఞ్చాభిఞ్ఞో తాపసో దససహస్సతాపసపరివుతో హిమవన్తపదేసే విహరన్తో తం దేవఘోసనం సుత్వా "సహాయో కిర మే కుణాలో ఇత్థీనం అగుణం కథేస్సతి, మహాసమాగమో భవిస్సతి, మయాపి తం దేసనం సోతుం వట్టతీ"తి తాపసదససహస్సేన సద్ధిం ఇద్ధియా తత్థ గన్త్వా ఏకమన్తం నిసీది. బుద్ధానం దేసనాసన్నిపాతసదిసో మహాసమాగమో అహోసి. అథ మహాసత్తో జాతిస్సరఞాణేన ఇత్థిదోసపటిసంయుత్తం అతీతభవే దిట్ఠకారణం పుణ్ణముఖం కాయసక్ఖిం కత్వా కథేసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

"అథ ఖలు, భో, కుణాలో సకుణో తం పుణ్ణముఖం ఫుస్సకోకిలం గిలానవుట్ఠితం అచిరవుట్ఠితం గేలఞ్ఞా ఏతదవోచ –

"'దిట్ఠా మయా, సమ్మ పుణ్ణముఖ, కణ్హా ద్వేపితికా పఞ్చపతికాయ ఛట్ఠే పురిసే చిత్తం పటిబన్ధన్తియా, యదిదం కబన్ధే పీఠసప్పిమ్హీ'"తి. భవతి చ పనుత్తరేత్థ వాక్యం –

౨౯౦."అథజ్జునో నకులో భీమసేనో, యుధిట్ఠిలో సహదేవో చ రాజా;
ఏతే పతీ పఞ్చ మతిచ్చ నారీ, అకాసి ఖుజ్జవామనకేన పాప'న్తి.

"దిట్ఠా మయా, సమ్మ పుణ్ణముఖ, సచ్చతపాపీ నామ సమణీ సుసానమజ్ఝే వసన్తీ చతుత్థభత్తం పరిణామయమానా సురాధుత్తకేన పాపమకాసి.

"దిట్ఠా మయా, సమ్మ పుణ్ణముఖ, కాకవతీ నామ దేవీ సముద్దమజ్ఝే వసన్తీ భరియా వేనతేయ్యస్స నటకువేరేన పాపమకాసి.

"దిట్ఠా మయా, సమ్మ పుణ్ణముఖ, కురుఙ్గదేవీ నామ లోమసుద్దరీ ఏళికకుమారం కామయమానా ఛళఙ్గకుమారధనన్తేవాసినా పాపమకాసి.

"ఏవఞ్హేతం మయా ఞాతం, బ్రహ్మదత్తస్స మాతరం;
ఓహాయ కోసలరాజం, పఞ్చాలచణ్డేన పాపమకాసి.

౨౯౧."ఏతా చ అఞ్ఞా చ అకంసు పాపం, తస్మాహమిత్థీనం న విస్ససే నప్పసంసే;
మహీ యథా జగతి సమానరత్తా, వసున్ధరా ఇతరీతరాపతిట్ఠా;
సబ్బసహా అఫన్దనా అకుప్పా, తథిత్థియో తాయో న విస్ససే నరో.

౨౯౨."సీహో యథా లోహితమంసభోజనో, వాళమిగో పఞ్చావుధో సురుద్ధో;
పసయ్హఖాదీ పరహింసనే రతో, తథిత్థియో తాయో న విస్ససే నరో.

“న ఖలు, సమ్మ పుణ్ణముఖ, వేసియో నారియో గమనియో, న హేతా బన్ధకియో నామ, వధికాయో నామ ఏతాయో, యదిదం వేసియో నారియో గమనియో”తి.

“చోరో వియ వేణికతా మదిరావ దిద్ధా వాణిజో వియ వాచాసన్థుతియో ఇస్ససిఙ్గమివ విపరివత్తాయో ఉరగమివ దుజివ్హాయో. సోబ్భమివ పటిచ్ఛన్నా పాతాలమివ దుప్పూరా రక్ఖసీ వియ దుత్తోసా యమోవేకన్తహారియో. సిఖీరివ సబ్బభక్ఖా నదీరివ సబ్బవాహీ అనిలో వియ యేనకామంచరా నేరు వియ అవిసేసకరా విసరుక్ఖో వియ నిచ్చఫలితాయోతి. భవతి చ పనుత్తరేత్థ వాక్యం –

౨౯౩.“‘యథా చోరో యథా దిద్ధో, వాణిజోవ వికత్థనీ;

ఇస్ససిఙ్గమివ పరివత్తా, దుజివ్హా ఉరగో వియ.

౨౯౪.“‘సోబ్భమివ పటిచ్ఛన్నా, పాతాలమివ దుప్పురా;

రక్ఖసీ వియ దుత్తోసా, యమోవేకన్తహారియో.

౨౯౫.“యథా సిఖీ నదీ వాతో, నేరునావ సమాగతా;

విసరుక్ఖో వియ నిచ్చఫలా, నాసయన్తి ఘరే భోగం;

రతనన్తకరిత్థియో’”తి.

తత్థ **గిలానవుట్ఠితన్తి** పఠమం గిలానం పచ్ఛా వుట్ఠితం. **దిట్ఠా మయాతి** అతీతే కిర బ్రహ్మదత్తో కాసిరాజా సమ్పన్నబలవాహనతాయ కోసలరజ్జం గహేత్వా కోసలరాజానం మారేత్వా తస్స అగ్గమహేసిం సగబ్భం గహేత్వా బారాణసిం గన్త్వా తం అత్తనో అగ్గమహేసిం అకాసి. సా అపరభాగే ధీతరం విజాయి. రఞ్ఞో పన పకతియా ధీతా వా పుత్తో వా నత్థి, సో తుస్సిత్వా, “భద్దే, వరం గణ్హాహీ”తి ఆహ. సా గహితకం కత్వా ఠపేసి. తస్సా పన కుమారికాయ “కణ్హా”తి నామం కరింసు. అథస్సా వయప్పత్తాయ మాతా తం ఆహ – “అమ్మ, పితరా తవ వరో దిన్నో, తమహం గహేత్వా ఠపేసిం, తవ రుచ్చనకం వరం గణ్హా”తి. సా “అమ్మ, మయ్హం అఞ్ఞం అవిజ్జమానం నత్థి, పతిగ్గహణత్థాయ మే సయం వరం కారేహీ”తి కిలేసబహులతాయ హిరోత్తప్పం భిన్దిత్వా మాతరం ఆహ. సా రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా “యథారుచితం పతిం గణ్హాతూ”తి వత్వా సయం వరం ఘోసాపేసి. రాజఙ్గణే సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితా బహూ పురిసా సన్నిపతింసు. కణ్హా పుప్ఫసముగ్గం ఆదాయ ఉత్తరసీహపఞ్జరే ఠితా ఓలోకేన్తీ ఏకమ్పి న రోచేసి.

తదా పణ్డురాజగోత్తతో అజ్జునో నకులో భీమసేనో యుధిట్ఠిలో సహదేవోతి ఇమే పఞ్చ పణ్డురాజపుత్తా తక్కసిలాయం దిసాపామోక్ఖస్స ఆచరియస్స సన్తికే సిప్పం ఉగ్గహేత్వా “దేసచారిత్తం జానిస్సామా”తి విచరన్తా బారాణసిం పత్వా అన్తోనగరే కోలాహలం సుత్వా పుచ్ఛిత్వా తమత్థం ఞత్వా “మయమ్పి గమిస్సామా”తి కఞ్చనరూపసమానరూపా తత్థ గన్త్వా పటిపాటియా అట్ఠంసు. కణ్హా తే దిస్వా పఞ్చసుపి తేసు పటిబద్ధచిత్తా హుత్వా పఞ్చన్నమ్పి సీసేసు మాలాచుమ్బటకాని ఖిపిత్వా, “అమ్మ, ఇమే పఞ్చ జనే వరేమీ”తి ఆహ. సాపి రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా వరస్స దిన్నత్తా “న లభిస్సతీ”తి అవత్వా అనత్తమనోవ “కింజాతికా కస్స పుత్తా”తి పుచ్ఛిత్వా పణ్డురాజపుత్తభావం ఞత్వా తేసం సక్కారం కత్వా తం పాదపరిచారికం అదాసి.

సా సత్తభూమికపాసాదే తే కిలేసవసేన సజ్జణ్హి. ఏకో పనస్సా పరిచారకో ఖుజ్జో పీఠసప్పీ అత్థి. సా పఞ్చ రాజపుత్తే కిలేసవసేన సజ్జణ్హిత్వా తేసం బహి నిక్ఖన్తకాలే ఓకాసం లభిత్వా కిలేసేన అనుడయ్హమానా ఖుజ్జేన సద్ధిం పాపం కరోతి, తేన చ సద్ధిం కథేన్తీ – "మయ్హం తయా సదిసో పియో నత్థి, రాజపుత్తే మారాపేత్వా తేసం గలలోహితేన తవ పాదే మక్ఖాపేస్సామీ"తి వదతి. ఇతరేసుపి జేట్ఠభాతికేన మిస్సీభూతకాలే – "ఇమేహి చతూహి త్వమేవ మయ్హం పియతరో, మయా జీవితమ్పి తవత్థాయ పరిచ్చత్తం, మమ పితు అచ్చయేన తుయ్హఞ్ఞేవ రజ్జం దాపేస్సామీ"తి వదతి. ఇతరేహి సద్ధిం మిస్సీభూతకాలేపి ఏసేవ నయో. తే "అయం అమ్హే పియాయతి, ఇస్సరియఞ్చ నో ఏతం నిస్సాయ జాత"న్తి తస్సా అతివియ తుస్సన్తి.

సా ఏకదివసం ఆబాధికా అహోసి. అథ నం తే పరివారేత్వా ఏకో సీసం సమ్బాహన్తో నిసీది, సేసా ఏకేకం హత్థఞ్చ పాదఞ్చ. ఖుజ్జో పన పాదమూలే నిసీది. సా సీసం సమ్బాహమానస్స జేట్ఠభాతికస్స అజ్జునకుమారస్స – "మయ్హం తయా పియతరో నత్థి, జీవమానా తుయ్హం జీవిస్సామి, పితు అచ్చయేన తుయ్హం రజ్జం దాపేస్సామీ"తి సీసేన సఞ్ఞం దదమానా తం సజ్జణ్హి, ఇతరేసమ్పి హత్థపాదేహి తథేవ సఞ్ఞం అదాసి. ఖుజ్జస్స పన – "త్వఞ్ఞేవ మమ పియో, తవత్థాయ అహం జీవిస్సామీ"తి జివ్హాయ సఞ్ఞం అదాసి. తే సబ్బేపి పుబ్బే కథితభావేన తాయ సఞ్ఞాయ తమత్థం జానింసు. తేసు సేసా అత్తనో దిన్నసఞ్ఞాయేవ జానింసు. అజ్జునకుమారో పన తస్సా హత్థపాదజివ్హావికారే దిస్వా – "యథా మయ్హం, ఏవం సేసానమ్పి ఇమాయ సఞ్ఞా దిన్నా భవిస్సతి, ఖుజ్జేన చాపి సద్ధిం ఏతిస్సాయ సన్థవేన భవితబ్బ"న్తి చిన్తేత్వా భాతరో గహేత్వా బహి నిక్ఖమిత్వా పుచ్ఛి – "దిట్ఠా వో పఞ్చపతికా మమ సీసవికారం దస్సేన్తీ"తి? "ఆమ, దిట్ఠా"తి. "కింకారణం జానాథా"తి? "న జానామా"తి. "ఇదం నామేత్థ కారణం, తుమ్హాకం పన హత్థపాదేహి దిన్నసఞ్ఞాయ కారణం జానాథా"తి? "ఆమ, జానామా"తి. "అమ్హాకమ్పి తేనేవ కారణేన అదాసి, ఖుజ్జస్స జివ్హావికారేన సఞ్ఞాదానస్స కారణం జానాథా"తి? "న జానామా"తి. అథ నేసం ఆచిక్ఖిత్వా "ఇమినాపి సద్ధిం ఏతాయ పాపకమ్మం కత"న్తి వత్వా తేసు అసద్దహన్తేసు ఖుజ్జం పక్కోసిత్వా పుచ్ఛి. సో సబ్బం పవత్తిం కథేసి.

తే తస్స వచనం సుత్వా తస్సా విగతచ్ఛన్దరాగా హుత్వా – "అహో మాతుగామో నామ పాపో దుస్సీలో, మాదిసే నామ జాతిసమ్పన్నే సోభగ్గప్పత్తే పహాయ ఏవరూపేన జేగుచ్ఛపటికూలేన ఖుజ్జేన సద్ధిం పాపకమ్మం కరోతి, కో నామ పణ్డితజాతికో ఏవం నిల్లజ్జాహి పాపధమ్మాహి ఇత్థీహి సద్ధిం రమిస్సతీ"తి అనేకపరియాయేన మాతుగామం గరహిత్వా "అలం నో ఘరావాసేనా"తి పఞ్చ జనా హిమవన్తం పవిసిత్వా పబ్బజిత్వా కసిణపరికమ్మం కత్వా ఆయుపరియోసానే యథాకమ్మం గతా. కుణాలో పన సకుణరాజా తదా అజ్జునకుమారో అహోసి. తస్మా అత్తనా దిట్ఠకారణం దస్సేన్తో "**దిట్ఠా మయా**"తిఆదిమాహ.

తత్థ **ద్వేపితికా**తి కోసలరఞ్ఞో చ కాసిరఞ్ఞో చ వసేనేతం వుత్తం. **పఞ్చపతికాయా**తి పఞ్చపతికా, **య**-కారో నిపాతమత్తో. **పటిబన్ధన్తియా**తి పటిబన్ధమానా. **కబన్ధే**తి తస్స కిర గీవా ఓనమిత్వా ఉరం అల్లీనా, తస్మా ఛిన్నసీసో వియ ఖాయతి. **పఞ్చ మతిచ్చా**తి ఏతే పఞ్చ అతిక్కమిత్వా. **ఖుజ్జవామనకేనా**తి ఖుజ్జేన వామనకేన.

ఇదం వత్వా అపరానిపి దిట్ఠపుబ్బాని దస్సేన్తో పున "**దిట్ఠా**"తిఆదిమాహ. తత్థ దుతియవత్థుస్మిం తావ అయం విభావనా – అతీతే కిర బారాణసిం నిస్సాయ సచ్చతపాపీ నామ సేతసమణీ సుసానే పణ్ణసాలం కారేత్వా తత్థ వసమానా చత్తారి భత్తాని అతిక్కమిత్వా భుఞ్జతి, సకలనగరే చన్దో వియ సూరియో వియ చ పాకటా అహోసి. బారాణసివాసినో

ఖిపిత్వాపి ఖలిత్వాపి “నమో సచ్చతపాపియా”తి వదన్తి. అథేకస్మిం ఛణకాలే పఠమదివసే తావ సువణ్ణకారా గణబన్ధేన ఏకస్మిం పదేసే మణ్డపం కత్వా మచ్ఛమంససురాగన్ధమాలాదీని ఆహరిత్వా సురాపానం ఆరభింసు. అథేకో సువణ్ణకారో సురాపిట్ఠకం ఛడ్డేన్తో – “నమో సచ్చతపాపియా”తి వత్వా ఏకేన పణ్డితేన – “అమ్భో అన్ధబాల, చలచిత్తాయ ఇత్థియా నమో కరోసి, అహో బాలో”తి వుత్తే – “సమ్మ, మా ఏవం అవచ, మా నిరయసంవత్తనికం కమ్మం కరీ”తి ఆహ. అథ నం సో “దుబ్బుద్ధి తుణ్హీ హోహి, సహస్సేన అబ్భుతం కరోహి, అహం తే సచ్చతపాపిం ఇతో సత్తమే దివసే అలఙ్కతపటియత్తం ఇమస్మింయేవ ఠానే నిసిన్నో సురాపిట్ఠకం గాహాపేత్వా సురం పివిస్సామి , మాతుగామో ధువసీలో నామ నత్థీ”తి ఆహ. సో “న సక్ఖిస్ససీ”తి వత్వా తేన సద్ధిం సహస్సేన అబ్భుతమకాసి. సో తం అఞ్ఞేసం సువణ్ణకారానం ఆరోచేత్వా పునదివసే పాతోవ తాపసవేసేన సుసానం పవిసిత్వా తస్సా వసనట్ఠానస్స అవిదూరే సూరియం నమస్సన్తో అట్ఠాసి.

సా భిక్ఖాయ గచ్ఛమానా నం దిస్వా – “మహిద్ధికో తాపసో భవిస్సతి, అహం తావ సుసానపస్సే వసామి, అయం మజ్ఝే సుసానస్స వసతి, భవితబ్బమస్సబ్భన్తరే సన్తధమ్మేన, వన్దిస్సామి న”న్తి ఉపసఙ్కమిత్వా వన్ది. సో నేవ ఓలోకేసి న ఆలపి. దుతియదివసేపి తథేవ అకాసి. తతియదివసే పన వన్దితకాలే అధోముఖోవ “గచ్ఛాహీ”తి ఆహ. చతుత్థదివసే “కచ్చి భిక్ఖాయ న కిలమసీ”తి పటిసన్థారమకాసి. సా “పటిసన్థారో మే లద్ధో”తి తుట్ఠా పక్కామి. పఞ్చమదివసే బహుతరం పటిసన్థారం లభిత్వా థోకం నిసీదిత్వా గతా. ఛట్ఠే దివసే పన తం ఆగన్త్వా వన్దిత్వా నిసిన్నం – “భగిని, కిం ను ఖో అజ్జ బారాణసియం మహాగీతవాదితసద్దో”తి వత్వా – “అయ్య, తుమ్హే న జానాథ, నగరే ఛణో ఘుట్ఠో, తత్థ కీళన్తానం ఏస సద్దో”తి వుత్తే – “ఏత్థ నామేసో సద్దో”తి అజానన్తో వియ హుత్వా – “భగిని, కతి భత్తాని అతిక్కమేసీ”తి పుచ్ఛి. “చత్తారి, అయ్య, తుమ్హే పన కతి అతిక్కమేథా”తి? “సత్త భగినీ”తి. ఇదం సో ముసా అభాసి. దేవసికం హేస రత్తిం భుఞ్జతి. సో తం “కతి తే భగిని వస్సాని పబ్బజితాయా”తి పుచ్ఛిత్వా తాయ “ద్వాదస వస్సానీ”తి వత్వా “తుమ్హాకం కతి వస్సానీ”తి వుత్తో “ఇదం మే ఛట్ఠం వస్స”న్తి ఆహ. అథ నం “అత్థి పన తే భగిని సన్తధమ్మాధిగమో”తి పుచ్ఛిత్వా “నత్థి, అయ్య, తుమ్హాకం పన అత్థీ”తి వుత్తే “మయ్హమ్పి నత్థీ”తి వత్వా – “భగిని, మయం నేవ కామసుఖం లభామ, న నేక్ఖమ్మసుఖం, కిం అమ్హాకంయేవ ఉణ్హో నిరయో, మహాజనస్స కిరియం కరోమ, అహం గిహీ భవిస్సామి, అత్థి మే మాతు సన్తకం ధనం, న సక్కోమి దుక్ఖం అనుభవితు”న్తి ఆహ. సా తస్స వచనం సుత్వా అత్తనో చలచిత్తతాయ తస్మిం పటిబద్ధచిత్తా హుత్వా – “అయ్య, అహమ్పి ఉక్కణ్ఠితా, సచే పన మం న ఛడ్డేస్సథ, అహమ్పి గిహినీ భవిస్సామీ”తి ఆహ. అథ నం సో “ఏహి తం న ఛడ్డేస్సామి, భరియా మే భవిస్ససీ”తి తం నగరం పవేసేత్వా సంవసిత్వా సురాపానమణ్డపం గన్త్వా తాయ సురాపిట్ఠకం గాహాపేత్వా సురం పివి. ఇతరో సహస్సం జితో. సా తం పటిచ్చ పుత్తధీతాహి వడ్ఢి. తదా కుణాలో సురాధుత్తకో అహోసి. తస్మా అత్తనా దిట్ఠం పకాసేన్తో **‘‘దిట్ఠా మయా’’**తిఆదిమాహ.

తతియవత్థుస్మిం అతీతకథా చతుక్కనిపాతే **కాకవతీజాతకవణ్ణనాయం** (జా॰ అట్ఠ॰ ౩.౪.కాకవతీజాతకవణ్ణనా) విత్థారితా. తదా పన కుణాలో గరుళో అహోసి. తస్మా అత్తనా దిట్ఠం పకాసేన్తో **‘‘దిట్ఠా మయా’’**తిఆదిమాహ.

చతుత్థవత్థుస్మిం అతీతే బ్రహ్మదత్తో కోసలరాజానం వధిత్వా రజ్జం గహేత్వా తస్స అగ్గమహేసిం గబ్భినిం ఆదాయ బారాణసిం పచ్చాగన్త్వా తస్సా గబ్భినిభావం జానన్తోపి తం అగ్గమహేసిం అకాసి. సా పరిపక్కగబ్భా సువణ్ణరూపకసదిసం పుత్తం విజాయిత్వా – “వుద్ధిప్పత్తమ్పి నం బారాణసిరాజా ‘ఏస మే పచ్చామిత్తస్స పుత్తో, కిం ఇమినా’తి మారాపేస్సతి, మా మే పుత్తో పరహత్థే మరతూ”తి చిన్తేత్వా ధాతిం ఆహ – “అమ్మ, ఇమం దారకం పిలోతికం అత్థరిత్వా ఆమకసుసానే

నిపజ్జాపేత్వా ఏహీ”తి. ధాతీ తథా కత్వా న్హత్వా పచ్చాగమి. కోసలరాజాపి మరిత్వా పుత్తస్స ఆరక్ఖదేవతా హుత్వా నిబ్బత్తి. తస్సానుభావేన ఏకస్స ఏళకపాలకస్స తస్మిం పదేసే ఏళకే చారేన్తస్స ఏకా ఏళికా తం కుమారం దిస్వా సినేహం ఉప్పాదేత్వా ఖీరం పాయేత్వా థోకం చరిత్వా పున గన్త్వా ద్వే తయో చత్తారో వారే పాయేసి. ఏళకపాలకో తస్సా కిరియం దిస్వా తం ఠానం గన్త్వా తం దారకం దిస్వా పుత్తసినేహం పచ్చుపట్ఠపేత్వా నేత్వా అత్తనో భరియాయ అదాసి. సా పన అపుత్తికా, తేనస్సా థఞ్ఞం నత్థి, అథ నం ఏళికఖీరమేవ పాయేసి. తతో పట్ఠాయ పన దేవసికం ద్వే తిస్సో ఏళికా మరన్తి. ఏళకపాలో – “ఇమస్మిం పటిజగ్గియమానే సబ్బా ఏళికా మరిస్సన్తి, కిం నో ఇమినా”తి తం ఏకస్మిం మత్తికాభాజనే నిపజ్జాపేత్వా అపరేన పిదహిత్వా మాసచుణ్ణేన ముఖం నిబ్బివరం విలిమ్పిత్వా నదియం విస్సజ్జేసి. తమేనం వుయ్హమానం హేట్ఠాతిత్థే రాజనివేసనే జిణ్ణపటిసఙ్ఖారకో ఏకో చణ్డాలో సపజాపతికో మకచిం ధోవన్తో దిస్వావ వేగేన గన్త్వా ఆహరిత్వా తీరే ఠపేత్వా “కిమేత్థా”తి వివరిత్వా ఓలోకేన్తో దారకం పస్సి. భరియాపిస్స అపుత్తికా, తస్సా తస్మిం పుత్తసినేహో నిబ్బత్తి, అథ నం గేహం నేత్వా పటిజగ్గి. తం సత్తట్ఠవస్సకాలతో పట్ఠాయ మాతాపితరో రాజకులం గచ్ఛన్తా ఆదాయ గచ్ఛన్తి. సోళసవస్సకాలతో పన పట్ఠాయ స్వేవ బహులం గన్త్వా జిణ్ణపటిసఙ్ఖరణం కరోతి.

రఞ్ఞో చ అగ్గమహేసియా కురుఙ్గదేవీ నామ ధీతా అహోసి ఉత్తమరూపధరా. సా తస్స దిట్ఠకాలతో పట్ఠాయ తస్మిం పటిబద్ధచిత్తా హుత్వా అఞ్ఞత్థ అనభిరతా తస్స కమ్మకరణట్ఠానమేవ ఆగచ్ఛతి. తేసం అభిణ్హదస్సనేన అఞ్ఞమఞ్ఞం పటిబద్ధచిత్తానం అన్తోరాజకులేయేవ పటిచ్ఛన్నోకాసే అజ్ఝాచారో పవత్తి. గచ్ఛన్తే కాలే పరిచారికాయో ఇత్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా కుజ్ఝిత్వా అమచ్చే సన్నిపాతేత్వా – “ఇమినా చణ్డాలపుత్తేన ఇదం నామ కతం, ఇమస్స కత్తబ్బం జానాథా”తి ఆహ. అమచ్చా “మహాపరాధో ఏస, నానావిధకమ్మకారణా కారేత్వా పచ్ఛా మారేతుం వట్టతీ”తి వదింసు. తస్మిం ఖణే కుమారస్స పితా ఆరక్ఖదేవతా తస్సేవ కుమారస్స మాతు సరీరే అధిముచ్చి. సా దేవతానుభావేన రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా ఆహ – “మహారాజ, నాయం కుమారో చణ్డాలో, ఏస కుమారో మమ కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తో కోసలరఞ్ఞో పుత్తో, అహం ‘పుత్తో మే మతో’తి తుమ్హాకం ముసా అవచం, అహమేతం ‘తుమ్హాకం పచ్చామిత్తస్స పుత్తో’తి ధాతియా దత్వా ఆమకసుసానే ఛడ్డాపేసిం, అథ నం ఏకో ఏళకపాలకో పటిజగ్గి, సో అత్తనో ఏళికాసు మరన్తీసు నదియా పవాహేసి, అథ నం వుయ్హమానం తుమ్హాకం గేహే జిణ్ణపటిసఙ్ఖారకో చణ్డాలో దిస్వా పోసేసి, సచే న సద్దహథ, తే సబ్బే పక్కోసాపేత్వా పుచ్ఛథా”తి.

రాజా ధాతిం ఆదిం కత్వా సబ్బే పక్కోసాపేత్వా పుచ్ఛిత్వా తథేవ తం పవత్తిం సుత్వా “జాతిసమ్పన్నోయం కుమారో”తి తుట్ఠో తం న్హాపేత్వా అలఙ్కారాపేత్వా తస్సేవ ధీతరం అదాసి. తస్స పన ఏళికానం మారితత్తా “ఏళికకుమారో”తి నామం అకంసు. అథస్స రాజా ససేనవాహనం దత్వా – “గచ్ఛ అత్తనో పితు సన్తకం రజ్జం గణ్హా”తి తం ఉయ్యోజేసి. సోపి కురుఙ్గదేవిం ఆదాయ గన్త్వా రజ్జే పతిట్ఠాసి. అథస్స బారాణసిరాజా “అనుగ్గహితసిప్పో అయ”న్తి సిప్పసిక్ఖాపనత్థం ఛళఙ్గకుమారం నామ ఆచరియం పేసేసి. సో తస్స “ఆచరియో మే”తి సేనాపతిట్ఠానం అదాసి. అపరభాగే కురుఙ్గదేవీ తేన సద్ధిం అనాచారమకాసి. సేనాపతినోపి పరిచారకో ధనన్తేవాసీ నామ అత్థి. సో తస్స హత్థే కురుఙ్గదేవియా వత్థాలఙ్కారాదీని పేసేసి. సా తేనపి సద్ధిం పాపమకాసి. కుణాలో తం కారణం ఆహరిత్వా దస్సేన్తో **“దిట్ఠా మయా”**తిఆదిమాహ.

తత్థ **లోమసుద్దరీ**తి లోమరాజియా మణ్డితఉదరా. **ఛళఙ్గకుమారధనన్తేవాసినా**తి ఏళికకుమారకం పత్థయమానాపి ఛళఙ్గకుమారసేనాపతినా చ తస్సేవ పరిచారకేన ధనన్తేవాసినా చ సద్ధిం పాపమకాసి. ఏవం అనాచారా ఇత్థియో దుస్సీలా

పాపధమ్మా, తేనాహం తా నప్పసంసామీతి ఇదం మహాసత్తో అతీతం ఆహరిత్వా దస్సేసి. సో హి తదా ఛళఙ్గకుమారో అహోసి, తస్మా అత్తనా దిట్ఠకారణం ఆహరి.

పఞ్చమవత్థుస్మిమ్పి అతీతే కోసలరాజా బారాణసిరజ్జం గహేత్వా బారాణసిరఞ్ఞో అగ్గమహేసిం గబ్భినిమ్పి అగ్గమహేసిం కత్వా సకనగరమేవ గతో . సా అపరభాగే పుత్తం విజాయి. రాజా అపుత్తకత్తా తం పుత్తసినేహేన పోసేత్వా సబ్బసిప్పాని సిక్ఖాపేత్వా వయప్పత్తం "అత్తనో పితు సన్తకం రజ్జం గణ్హా"తి పేసేసి. సో తత్థ గన్త్వా రజ్జం కారేసి. అథస్స మాతా "పుత్తం పస్సితుకామామ్హీ"తి కోసలరాజానం ఆపుచ్ఛిత్వా మహాపరివారా బారాణసిం గచ్ఛన్తీ ద్విన్నం రట్ఠానం అన్తరే ఏకస్మిం నిగమే నివాసం గణ్హి. తత్థేవేకో పఞ్చాలచణ్డో నామ బ్రాహ్మణకుమారో అత్థి అభిరూపో. సో తస్సా పణ్ణాకారం ఉపనామేసి. సా తం దిస్వా పటిబద్ధచిత్తా తేన సద్ధిం పాపకమ్మం కత్వా కతిపాహం తత్థేవ వీతినామేత్వా బారాణసిం గన్త్వా పుత్తం దిస్వా ఖిప్పం నివత్తిత్వా పున తస్మింయేవ నిగమే నివాసం గహేత్వా కతిపాహం తేన సద్ధిం అనాచారం చరిత్వా కోసలనగరం గతా. సా తతో పట్ఠాయ నచిరస్సేవ తం తం కారణం వత్వా "పుత్తస్స సన్తికం గచ్ఛామీ"తి రాజానం ఆపుచ్ఛిత్వా గచ్ఛన్తీ చ ఆగచ్ఛన్తీ చ తస్మిం నిగమే అడ్ఢమాసమత్తం తేన సద్ధిం అనాచారం చరి. సమ్మ పుణ్ణముఖ, ఇత్థియో నామేతా దుస్సీలా ముసావాదినియోతి ఇదమ్పి అతీతం దస్సేన్తో మహాసత్తో "**ఏవఞ్చేత**"న్తిఆదిమాహ.

తత్థ **బ్రహ్మదత్తస్స మాతర**న్తి బారాణసిరజ్జం కారేన్తస్స బ్రహ్మదత్తకుమారస్స మాతరం. తదా కిర కుణాలో పఞ్చాలచణ్డో అహోసి, తస్మా తం అత్తనా ఞాతకారణం దస్సేన్తో ఏవమాహ.

ఏతా చాతి, సమ్మ పుణ్ణముఖ, ఏతావ పఞ్చ ఇత్థియో పాపమకంసు, న అఞ్ఞాతి సఞ్ఞం మా కరి, అథ ఖో ఏతా చ అఞ్ఞా చ బహూ పాపకమ్మకారికాతి. ఇమస్మిం ఠానే ఠత్వా లోకే అతిచారినీనం వత్థూని కథేతబ్బాని. **జగతీ**తి యథా జగతిసఙ్ఖాతా మహీ **సమానరత్తా** పటిఘాభావేన సబ్బేసు సమానరత్తా హుత్వా సా వసున్ధరా **ఇతరీతరాపతిట్ఠా** ఉత్తమానఞ్చ అధమానఞ్చ పతిట్ఠా హోతి, తథా ఇత్థియోపి కిలేసవసేన సబ్బేసమ్పి ఉత్తమాధమానం పతిట్ఠా హోన్తి. ఇత్థియో హి ఓకాసం లభమానా కేనచి సద్ధిం పాపకం కరోన్తి నామ. **సబ్బసహా**తి యథా చ సా సబ్బమేవ సహతి న ఫన్దతి న కుప్పతి న చలతి, తథా ఇత్థియో సబ్బేపి పురిసే లోకస్సాదవసేన సహన్తి. సచే తాసం కోచి పురిసో చిత్తే పతిట్ఠితో హోతి, తస్స రక్ఖణత్థం న ఫన్దన్తి న చలన్తి న కోలాహలం కరోన్తి . యథా చ సా న కుప్పతి న చలతి, ఏవం ఇత్థియోపి మేథునధమ్మేన న కుప్పన్తి న చలన్తి, న సక్కా తేన పూరేతుం.

వాళమిగోతి దుట్ఠమిగో. **పఞ్చావుధో**తి ముఖస్స చేవ చతున్నఞ్చ చరణానం వసేనేతం వుత్తం. **సురుద్ధో**తి సులుద్ధో సుఫరుసో. **తథిత్థియో**తి యథా హి సీహస్స ముఖఞ్చేవ చత్తారో చ హత్థపాదాతి పఞ్చావుధాని, తథా ఇత్థీనమ్పి రూపసద్దగన్ధరసఫోట్ఠబ్బాని పఞ్చావుధాని. యథా సో అత్తనో భక్ఖం గణ్హన్తో తేహిపి పఞ్చహి గణ్హాతి, తథా తాపి కిలేసభక్ఖం గణ్హమానా రూపాదీహి ఆవుధేహి పహరిత్వా గణ్హన్తి. యథా సో కక్ఖళో పసయ్హ ఖాదతి, ఏవం ఏతాపి కక్ఖళా పసయ్హ ఖాదికా. తథా హేతా థిరసీలేపి పురిసే అత్తనో బలేన పసయ్హకారం కత్వా సీలవినాసం పాపేన్తి. యథా సో పరహింసనే రతో, ఏవమేతాపి కిలేసవసేన పరహింసనే రతా. **తాయో**తి తా ఏవం అగుణసమ్మన్నాగతా న విస్ససే నరో.

గమనియోతి గణికాయో. ఇదం వుత్తం హోతి – సమ్మ పుణ్ణముఖ, యానేతాని ఇత్థీనం "వేసియో"తిఆదీని నామాని, న ఏతాని తాసం సభావనామాని. న హేతా వేసియో నామ గమనియో నామ బన్ధకియో నామ, సభావనామతో పన

వధికాయో నామ ఏతాయో, యా ఏతా వేసియో నారియో గమనియోతి వుచ్చన్తి. **వధికాయోతి** సామికఘాతికాయో. స్వాయమత్థో **మహాహంసజాతకేన** దీపేతబ్బో. వుత్తఞ్హేతం –

> “మాయా చేతా మరీచీ చ, సోకా రోగా చుపద్దవా;
>
> ఖరా చ బన్ధనా చేతా, మచ్చుపాసా గుహాసయా;
>
> తాసు యో విస్ససే పోసో, సో నరేసు నరాధమో”తి. (జా॰ ౨.౨౧.౧౧౮);

వేణికతాతి కతవేణియో. యథా హి మోళిం బన్ధిత్వా అటవియం ఠితచోరో ధనం విలుమ్పతి, ఏవమేతాపి కిలేసవసం నేత్వా ధనం విలుమ్పన్తి. **మదిరావ దిద్ధాతి** విసమిస్సకా సురా వియ. యథా సా వికారం దస్సేతి, ఏవమేతాపి అఞ్ఞేసు పురిసేసు సారత్తా కిచ్చాకిచ్చం అజానన్తియో అఞ్ఞస్మిం కత్తబ్బే అఞ్ఞమేవ కరోన్తియో వికారం దస్సేన్తి. **వాచాసన్థుతియోతి** యథా వాణిజో అత్తనో భణ్డస్స వణ్ణమేవ భణతి, ఏవమేతాపి అత్తనో అగుణం పటిచ్ఛాదేత్వా గుణమేవ పకాసేన్తి. **విపరివత్తాయోతి** యథా ఇస్సమిగస్స సిఙ్గం పరివత్తిత్వా ఠితం, ఏవం లహుచిత్తతాయ విపరివత్తాయోవ హోన్తి. **ఉరగమివాతి** ఉరగో వియ ముసావాదితాయ దుజివ్హా నామ. **సోబ్భమివాతి** యథా పదరపటిచ్ఛన్నో గూథకూపో, ఏవం వత్థాలఙ్కారపటిచ్ఛన్నా హుత్వా విచరన్తి. యథా చ కచవరేహి పటిచ్ఛన్నో ఆవాటో అక్కన్తో పాదదుక్ఖం జనేతి, ఏవమేతాపి విస్సాసేన ఉపసేవియమానా. **పాతాలమివాతి** యథా మహాసముద్దే పాతాలం దుప్పూరం, ఏవమేతాపి మేథునేన విజాయనేన అలఙ్కారేనాతి తీహి దుప్పూరా. తేనేవాహ – “తిణ్ణం, భిక్ఖవే, ధమ్మానం అతిత్తో మాతుగామో”తిఆది.

రక్ఖసీ వియాతి యథా రక్ఖసీ నామ మంసగిద్ధతాయ ధనేన న సక్కా తోసేతుం, బహుమ్పి ధనం పటిక్ఖిపిత్వా మంసమేవ పత్థేతి, ఏవమేతాపి మేథునగిద్ధతాయ బహునాపి ధనేన న తుస్సన్తి, ధనం అగణేత్వా మేథునమేవ పత్థేన్తి. **యమోవాతి** యథా యమో ఏకన్తహరో న కిఞ్చి పరిహరతి, ఏవమేతాపి జాతిసమ్పన్నాదీసు న కఞ్చి పరిహరన్తి, సబ్బం కిలేసవసేన సీలాదివినాసం పాపేత్వా దుతియచిత్తవారే నిరయం ఉపనేన్తి. **సిఖీరివాతి** యథా సిఖీ సుచిమ్పి అసుచిమ్పి సబ్బం భక్ఖయతి, తథేతాపి హీనుత్తమే సబ్బే సేవన్తి. నదీఉపమాయమ్పి ఏసేవ నయో. **యేనకామం చరాతి** భుమ్మత్థే కరణవచనం, యత్థ ఏతాసం కామో హోతి, తత్థేవ ధావన్తి. **నేరూతి** హిమవతి ఏకో సువణ్ణపబ్బతో, తం ఉపగతా కాకాపి సువణ్ణవణ్ణావ హోన్తి. యథా సో, ఏవం ఏతాపి నిబ్బిసేసకరా అత్తానం ఉపగతం ఏకసదిసం కత్వా పస్సన్తి.

విసరుక్ఖోతి అమ్బసదిసో కింపక్కరుక్ఖో. సో నిచ్చమేవ ఫలతి, వణ్ణాదిసమ్పన్నో చ హోతి, తేన నం నిరాసఙ్కా పరిభుఞ్జిత్వా మరన్తి, ఏవమేవ తాపి రూపాదివసేన నిచ్చఫలితా రమణీయా వియ ఖాయన్తి. సేవియమానా పన పమాదం ఉప్పాదేత్వా అపాయేసు పాతేన్తి. తేన వుత్తం –

> “ఆయతిం దోసం నఞ్ఞాయ, యో కామే పటిసేవతి;
>
> విపాకన్తే హనన్తి నం, కింపక్కమివ భక్ఖిత”న్తి. (జా॰ ౧.౧.౮౫);

యథా వా విసరుక్ఖో నిచ్చఫలితో సదా అనత్థావహో హోతి, ఏవమేతాపి సీలాదివినాసనవసేన. యథా విసరుక్ఖస్స మూలమ్పి తచోపి పత్తమ్పి పుప్ఫమ్పి ఫలమ్పి విసమేవాతి నిచ్చఫలో, తథేవ తాసం రూపమ్పి…పే॰… ఫోట్ఠబ్బమ్పి విసమేవాతి విసరుక్ఖో వియ నిచ్చఫలితాయోతి.

‘‘**పనుత్తరేత్థా**’’తి గాథాబన్ధేన తమత్థం పాకటం కాతుం ఏవమాహ. తత్థ **రతనన్తకరిత్థియో**తి సామికేహి దుక్ఖసమ్భతానం రతనానం అన్తరాయకరా ఇత్థియో ఏతాని పరేసం దత్వా అనాచారం చరన్తి.

ఇతో పరం నానప్పకారేన అత్తనో ధమ్మకథావిలాసం దస్సేన్తో ఆహ –

“చత్తారిమాని, సమ్మ పుణ్ణముఖ, యాని వత్థూని కిచ్చే జాతే అనత్థచరాని భవన్తి , తాని పరకులే న వాసేతబ్బాని, గోణం ధేనుం యానం భరియా. చత్తారి ఏతాని పణ్డితో ధనాని ఘరా న విప్పవాసయే. భవతి చ పనుత్తరేత్థ వాక్యం –

౨౯౬.‘గోణం ధేనుఞ్చ యానఞ్చ, భరియం ఞాతికులే న వాసయే;
భఞ్జన్తి రథం అయానకా, అతివాహేన హనన్తి పుఙ్గవం;
దోహేన హనన్తి వచ్ఛకం, భరియా ఞాతికులే పదుస్సతీ’”తి.

“ఛ ఇమాని, సమ్మ పుణ్ణముఖ, యాని వత్థూని కిచ్చే జాతే అనత్థచరాని భవన్తి –

౨౯౭.‘అగుణం ధను ఞాతికులే చ భరియా, పారం నావా అక్ఖభగ్గఞ్చ యానం;
దూరే మిత్తో పాపసహాయకో చ, కిచ్చే జాతే అనత్థచరాని భవన్తీ’”తి.

“అట్ఠహి ఖలు, సమ్మ పుణ్ణముఖ ఠానేహి ఇత్థీ సామికం అవజానాతి – దలిద్దతా, ఆతురతా, జిణ్ణతా, సురాసోణ్డతా, ముద్ధతా, పమత్తతా, సబ్బకిచ్చేసు అనువత్తనతా, సబ్బధనఅనుప్పదానేన. ఇమేహి ఖలు, సమ్మ పుణ్ణముఖ, అట్ఠహి ఠానేహి ఇత్థీ సామికం అవజానాతి. భవతి చ పనుత్తరేత్థ వాక్యం –

౨౯౮.“‘దలిద్దం ఆతురఞ్చాపి, జిణ్ణకం సురసోణ్డకం;
పమత్తం ముద్ధపత్తఞ్చ, సబ్బకిచ్చేసు హాపనం;
సబ్బకామప్పదానేన, అవజానాతి సామిక’”న్తి.

“నవహి ఖలు, సమ్మ పుణ్ణముఖ ఠానేహి ఇత్థీ పదోసమాహరతి – ఆరామగమనసీలా చ హోతి, ఉయ్యానగమనసీలా చ హోతి, నదీతిత్థగమనసీలా చ హోతి, ఞాతికులగమనసీలా చ హోతి, పరకులగమనసీలా చ హోతి, ఆదాసదుస్సమణ్డనానుయోగమనుయుత్తసీలా చ హోతి, మజ్జపాయినీ చ హోతి, నిల్లోకనసీలా చ హోతి, సద్వారట్ఠాయినీ చ హోతి. ఇమేహి ఖలు, సమ్మ పుణ్ణముఖ, నవహి ఠానేహి ఇత్థీ పదోసమాహరతి. భవతి చ పనుత్తరేత్థ వాక్యం –

౨౯౯.‘ఆరామసీలా చ ఉయ్యానం, నదీ ఞాతి పరకులం;
ఆదాసదుస్సమణ్డనమనుయుత్తా, యా చిత్థీ మజ్జపాయినీ.

౩౦౦. “‘యా చ నిల్లోకనసీలా, యా చ సద్వారఠాయినీ;
నవహేతేహి ఠానేహి, పదోసమాహరన్తి ఇత్థియో’”తి.

“చత్తాలీసాయ ఖలు, సమ్మ పుణ్ణముఖ, ఠానేహి ఇత్థీ పురిసం అచ్చాచరతి – విజమ్భతి, వినమతి, విలసతి, విలజ్జతి, నఖేన నఖం ఘట్టేతి, పాదేన పాదం అక్కమతి, కట్ఠేన పథవిం విలిఖతి, దారకం ఉల్లఙ్ఘతి ఉల్లఙ్ఘాపేతి , కీళతి కీళాపేతి, చుమ్బతి చుమ్బాపేతి, భుఞ్జతి భుఞ్జాపేతి, దదాతి, యాచతి, కతమనుకరోతి, ఉచ్చం భాసతి, నీచం భాసతి, అవిచ్చం భాసతి, వివిచ్చం భాసతి, నచ్చేన గీతేన వాదితేన రోదనేన విలసితేన విభూసితేన జగ్ఘతి, పేక్ఖతి, కటిం చాలేతి, గుయ్హభణ్డకం సఞ్చాలేతి, ఊరుం వివరతి, ఊరుం పిదహతి, థనం దస్సేతి, కచ్ఛం దస్సేతి, నాభిం దస్సేతి, అక్ఖిం నిఖనతి, భముకం ఉక్ఖిపతి, ఓట్ఠం ఉపలిఖతి, జివ్హం నిల్లాలేతి, దుస్సం ముఞ్చతి, దుస్సం పటిబన్ధతి, సిరసం ముఞ్చతి, సిరసం బన్ధతి. ఇమేహి ఖలు, సమ్మ పుణ్ణముఖ, చత్తాలీసాయ ఠానేహి ఇత్థీ పురిసం అచ్చాచరతి.

“పఞ్చవీసాయ ఖలు, సమ్మ పుణ్ణముఖ, ఠానేహి ఇత్థీ పదుట్ఠా వేదితబ్బా భవతి – సామికస్స పవాసం వణ్ణేతి, పవుట్ఠం న సరతి, ఆగతం నాభినన్దతి, అవణ్ణం తస్స భణతి, వణ్ణం తస్స న భణతి, అనత్థం తస్స చరతి, అత్థం తస్స న చరతి, అకిచ్చం తస్స కరోతి, కిచ్చం తస్స న కరోతి, పరిదహిత్వా సయతి, పరమ్ముఖీ నిపజ్జతి, పరివత్తకజాతా ఖో పన హోతి కుఙ్కుమియజాతా, దీఘం అస్ససతి, దుక్ఖం వేదయతి, ఉచ్చారపస్సావం అభిణ్హం గచ్ఛతి, విలోమమాచరతి, పరపురిససద్దం సుత్వా కణ్ణసోతం వివరమోదహతి, నిహతభోగా ఖో పన హోతి, పటివిస్సకేహి సన్థవం కరోతి, నిక్ఖన్తపాదా ఖో పన హోతి విసిఖానుచారినీ, అతిచారినీ ఖో పన హోతి నిచ్చం సామికే అగారవా పదుట్ఠమనసఙ్కప్పా, అభిణ్హం ద్వారే తిట్ఠతి, కచ్ఛాని అఙ్గాని థనాని దస్సేతి, దిసోదిసం గన్త్వా పేక్ఖతి. ఇమేహి ఖలు సమ్మ పుణ్ణముఖ, పఞ్చవీసాయ ఠానేహి ఇత్థీ పదుట్ఠా వేదితబ్బా భవతి. భవతి చ పనుత్తరేత్థ వాక్యం –

౩౦౧. ‘పవాసం తస్స వణ్ణేతి, గతం తస్స న సోచతి;
దిస్వాన పతిమాగతం నాభినన్దతి, భత్తారవణ్ణం న కదాచి భాసతి;
ఏతే పదుట్ఠాయ భవన్తి లక్ఖణా.

౩౦౨. ‘అనత్థం తస్స చరతి అసఞ్ఞతా, అత్థఞ్చ హాపేతి అకిచ్చకారినీ;
పరిదహిత్వా సయతి పరమ్ముఖీ, ఏతే పదుట్ఠాయ భవన్తి లక్ఖణా.

౩౦౩. ‘పరివత్తజాతా చ భవతి కుఙ్కుమీ, దీఘఞ్చ అస్ససతి దుక్ఖవేదినీ;
ఉచ్చారపస్సావమభిణ్హం గచ్ఛతి, ఏతే పదుట్ఠాయ భవన్తి లక్ఖణా.

౩౦౪. ‘విలోమమాచరతి అకిచ్చకారినీ, సద్దం నిసామేతి పరస్స భాసతో;
నిహతభోగా చ కరోతి సన్థవం, ఏతే పదుట్ఠాయ భవన్తి లక్ఖణా.

౩౦౫. ‘కిచ్చేన లద్ధం కసిరాభతం ధనం, విత్తం వినాసేతి దుక్ఖేన సమ్భతం;
పటివిస్సకేహి చ కరోతి సన్థవం, ఏతే పదుట్ఠాయ భవన్తి లక్ఖణా.

౩౦౬.

‘నిక్ఖన్తపాదా విసిఖానుచారినీ, నిచ్చఞ్చ సామిమ్హి పదుట్ఠమానసా;
అతిచారినీ హోతి అపేతగారవా, ఏతే పదుట్ఠాయ భవన్తి లక్ఖణా.

౩౦౭. ‘అభిక్ఖణం తిట్ఠతి ద్వారమూలే, థనాని కచ్ఛాని చ దస్సయన్తీ;
దిసోదిసం పేక్ఖతి భన్తచిత్తా, ఏతే పదుట్ఠాయ భవన్తి లక్ఖణా.

౩౦౮. ‘సబ్బా నదీ వఙ్కగతీ, సబ్బే కట్ఠమయా వనా;
సబ్బిత్థియో కరే పాపం, లభమానే నివాతకే.

౩౦౯. ‘సచే లభేథ ఖణం వా రహో వా, నివాతకం వాపి లభేథ తాదిసం;
సబ్బావ ఇత్థీ కయిరుం ను పాపం, అఞ్ఞం అలత్థ పీఠసప్పినాపి సద్ధిం.

౩౧౦. ‘నరానమారామకరాసు నారిసు, అనేకచిత్తాసు అనిగ్గహాసు చ;
సబ్బత్థ నాపీతికరాపి చే సియా, న విస్ససే తిత్థసమా హి నారియో’’’తి.

తత్థ **గోణం ధేను**న్తి లిఙ్గవిపల్లాసేన వుత్తం. **ఞాతికులే పదుస్సతీ**తి తత్థ సా నిబ్బయా హుత్వా తరుణకాలతో పట్ఠాయ విస్సాసకేహి దాసాదీహిపి సద్ధిం అనాచారం చరతి, ఞాతకా ఞత్వాపి నిగ్గహం న కరోన్తి, అత్తనో అకిత్తిం పరిహరమానా అజానన్తా వియ హోన్తి. **అనత్థచరానీ**తి అచరితబ్బాని అత్థాని, అకిచ్చకారానీతి అత్థో. **అగుణ**న్తి జియారహితం. **పాపసహాయకో**తి దుమ్మిత్తో.

దలిద్దతాతి దలిద్దతాయ. సేసపదేసుపి ఏసేవ నయో. తత్థ దలిద్దో అలఙ్కారాదీనం అభావతో కిలేసేన సఙ్గణ్హితుం న సక్కోతీతి తం అవజానాతి. గిలానో వత్థుకామకిలేసకామేహి సఙ్గణ్హితుం న సక్కోతి. జరాజిణ్ణో కాయికవాచసికఖిడ్డారతిసమత్థో న హోతి. సురాసోణ్డో తస్సా హత్థపిళన్ధనాదీనిపి సురాఘరఞ్ఞేవ పవేసేతి. ముద్ధో అన్ధబాలో రతికుసలో న హోతి. పమత్తో దాసిసోణ్డో హుత్వా ఘరదాసీహి సద్ధిం సంవసతి, భరియం పన అక్కోసతి పరిభాసతి, తేన నం అవజానాతి. సబ్బకిచ్చేసు అనువత్తన్తం ‘‘అయం నిత్తేజో, మమేవ అనువత్తతీ’’తి తం అక్కోసతి పరిభాసతి. యో పన సబ్బం ధనం అనుప్పదేతి కుటుమ్బం పటిచ్ఛాపేతి, తస్స భరియా సబ్బం ధనసారం హత్థే కత్వా తం దాసం వియ అవజానాతి, ఇచ్ఛమానా ‘‘కో తయా అత్థో’’తి ఘరతోపి నం నిక్కడ్ఢతి. **ముద్ధపత్త**న్తి ముద్ధభావప్పత్తం.

పదోసమాహరతీతి సామికే పదోసం ఆహరతి దుస్సతి, పాపకమ్మం కరోతీతి అత్థో. **ఆరామగమనసీలా**తి సామికం ఆపుచ్ఛా వా అనాపుచ్ఛా వా అభిణ్హం పుప్ఫారామాదీసు అఞ్ఞతరం గన్త్వా తత్థ అనాచారం చరిత్వా ‘‘అజ్జ మయా ఆరామే రుక్ఖదేవతాయ బలికమ్మం కత’’న్తిఆదీని వత్వా బాలసామికం సఞ్ఞాపేతి. పణ్డితో పన ‘‘అద్ధా ఏసా తత్థ అనాచారం చరతీ’’తి పున తస్సా గన్తుం న దేతి. ఏవం సబ్బపదేసుపి అత్థో వేదితబ్బో. **పరకుల**న్తి సన్దిట్ఠసమ్భత్తాదీనం గేహం. తం సా ‘‘అసుకకులే మే వడ్ఢి పయోజితా అత్థి, తావకాలికం దిన్నకం అత్థి, తం సాధేమీ’’తిఆదీని వత్వా గచ్ఛతి. **నిల్లోకనసీలా**తి వాతపానన్తరాదీహి ఓలోకనసీలా. **సద్వారట్ఠాయినీ**తి అత్తనో అఙ్గపచ్చఙ్గాని దస్సేన్తీ సద్వారే తిట్ఠతి.

అచ్చాచరతీతి అతిక్కమ్మ చరతి, సామికస్స సన్తికే ఠితావ అఞ్ఞస్స నిమిత్తం దస్సేతీతి అత్థో. **విజమ్భతీ**తి “అహం తం దిస్వా విజమ్భిస్సామి, తాయ సఞ్ఞాయ ఓకాసస్స అత్థిభావం వా నత్థిభావం వా జానేయ్యాసీ”తి పఠమమేవ కతసఙ్కేతా వా హుత్వా అకతసఙ్కేతా వాపి “ఏవం ఏస మయి బజ్ఝిస్సతీ”తి సామికస్స పస్సే ఠితావ విజమ్భతి విజమ్భనం దస్సేతి. **వినమతీ**తి కిఞ్చిదేవ భూమియం పాతేత్వా తం ఉక్ఖిపన్తీ వియ ఓనమిత్వా పిట్ఠిం దస్సేతి. **విలసతీ**తి గమనాదీహి వా ఇరియాపథేహి అలఙ్కారేన వా విలాసం దస్సేతి. **విలజ్జతీ**తి లజ్జన్తీ వియ వత్థేన సరీరం ఛాదేతి, కవాటం వా భిత్తిం వా అల్లీయతి. **నఖేనా**తి పాదనఖేన పాదనఖం, హత్థనఖేన హత్థనఖం ఘట్టేతి. **కట్ఠేనా**తి దణ్డకేన. **దారక**న్తి అత్తనో వా పుత్తం అఞ్ఞస్స వా పుత్తం గహేత్వా ఉక్ఖిపతి వా ఉక్ఖిపాపేతి వా. **కీళతీ**తి సయం వా కీళతి, దారకం వా కీళాపేతి. **చుమ్బనా**దీసుపి ఏసేవ నయో. **దదాతీ**తి తస్స కిఞ్చిదేవ ఫలం వా పుప్ఫం వా దేతి. **యాచతీ**తి తమేవ పటియాచతి. **అనుకరోతీ**తి దారకేన కతం కతం అనుకరోతి. **ఉచ్చ**న్తి మహాసద్దవసేన వా థోమనవసేన వా ఉచ్చం. **నీచ**న్తి మన్దసద్దవసేన వా అమనాపవచనేన వా పరిభవవచనేన వా నీచం. **అవిచ్చ**న్తి బహుజనమజ్ఝే అప్పటిచ్ఛన్నం. **వివిచ్చ**న్తి రహో పటిచ్ఛన్నం. **నచ్చేనా**తి ఏతేహి నచ్చాదీహి నిమిత్తం కరోతి. తత్థ రోదితేన నిమిత్తకరణేన రత్తిం దేవే వస్సన్తే వాతపానేన హత్థిం ఆరోపేత్వా సేట్ఠిపుత్తేన నీతాయ పురోహితబ్రాహ్మణియా వత్థు కథేతబ్బం. **జగ్ఘతీ**తి మహాహసితం హసతి, ఏవమ్పి నిమిత్తం కరోతి . **కచ్చ**న్తి ఉపకచ్ఛకం. **ఉపలిఖతీ**తి దన్తేహి ఉపలిఖతి. **సిరస**న్తి కేసవట్టిం. ఏవం కేసానం మోచనబన్ధనేహిపి పరపురిసానం నిమిత్తం కరోతి, నియామేత్వా వా అనియామేత్వా వా కోచిదేవ సారజ్జిస్సతీతిపి కరోతియేవ.

పదుట్ఠా వేదితబ్బా భవతీతి అయం మయి పదుట్ఠా కుద్ధా, కుజ్ఝిత్వా చ పన మిచ్ఛాచారం చరతీతి పణ్డితేన వేదితబ్బా భవతి. **పవాస**న్తి “అసుకగామే పయుత్తం ధనం నస్సతి, గచ్ఛ తం సాధేహి, వోహారం కరోహీ”తిఆదీని వత్వా తస్మిం గతే అనాచారం చరితుకామా పవాసం వణ్ణేతి. **అనత్థ**న్తి అవడ్ఢిం. **అకిచ్చ**న్తి అకత్తబ్బయుత్తకం. **పరిదహిత్వా**తి గాళ్హం నివాసేత్వా. **పరివత్తకజాతా**తి ఇతో చితో చ పరివత్తమానా. **కుక్కుమియజాతా**తి కోలాహలజాతా పాదమూలే నిపన్నా పరిచారికా ఉట్ఠాపేతి, దీపం జాలాపేతి, నానప్పకారం కోలాహలం కరోతి, తస్స కిలేసరతిం నాసేతి. **దుక్ఖం వేదయతీ**తి సీసం మే రుజ్జతీతిఆదీని వదతి. **విలోమమాచరతీ**తి ఆహారం సీతలం ఇచ్ఛన్తస్స ఉణ్హం దేతీతిఆదీనం వసేన పచ్చనీకవుత్తి హోతి. **నిహతభోగా**తి సామికేన దుక్ఖసమ్భతానం భోగానం సురాలోలతాదీహి వినాసికా. **సన్థవ**న్తి కిలేసవసేన సన్థవం కరోతి. **నిక్ఖన్తపాదా**తి జారస్స ఉపధారణత్థాయ నిక్ఖన్తపాదా. **సామికే**తి పతిమ్హి అగారవేన చ పదుట్ఠమానసాయ చ అతిచారినీ హోతి.

సబ్బిత్థియోతి ఠపేత్వా విపస్సనాయ తనుకతకిలేసా సేసా సబ్బా ఇత్థియో పాపం కరేయ్యుం. **లభమానే**తి లబ్భమానే, సంవిజ్జమానేతి అత్థో. **నివాతకే**తి రహోమన్తనకే పరిభేదకే. **ఖణం వా రహో వా**తి పాపకరణత్థాయ ఓకాసం వా పటిచ్ఛన్నట్ఠానం వా. **కయిరుం నూ**తి ఏత్థ **నూ**-తి నిపాతమత్తం. **అలత్థా**తి అలద్ధా. అయమేవ వా పాఠో, అఞ్ఞం సమ్పన్నపురిసం అలభిత్వా పీఠసప్పినాపి తతో పటిక్కూలతరేనాపి పాపం కరేయ్యుం. **ఆరామకరాసూ**తి అభిరతికారికాసు. **అనిగ్గహాసూ**తి నిగ్గహేన వినేతుం అసక్కుణేయ్యాసు. **తిత్థసమా**తి యథా తిత్థం ఉత్తమాధమేసు న కఞ్చి న్హాయన్తం వారేతి, తథా ఏతాపి రహో వా ఖణే వా నివాతకే వా సతి న కఞ్చి పటిక్ఖిపన్తి.

తథా హి అతీతే బారాణసియం కణ్డరీ నామ రాజా అహోసి ఉత్తమరూపధరో. తస్స దేవసికం అమచ్చా గన్ధకరణ్డకసహస్సం ఆహరన్తి. తేనస్స నివేసనే పరిభణ్డం కత్వా గన్ధకరణ్డకే ఫాలేత్వా గన్ధదారూని కత్వా ఆహారం పచన్తి. భరియాపిస్స అభిరూపా అహోసి నామేన కిన్నరా నామ. పురోహితోపిస్స సమవయో పఞ్చాలచణ్డో నామ బుద్ధిసమ్పన్నో

అహోసి. రఞ్ఞో పన పాసాదం నిస్సాయ అన్తోపాకారే జమ్బురుక్ఖో నిబ్బత్తి, తస్స సాఖా పాకారమత్థకే ఓలమ్బతి. తస్స ఛాయాయ జేగుచ్ఛో దుస్సణ్ఠానో పీఠసప్పీ వసతి. అథేకదివసం కిన్నరా దేవీ వాతపానేన ఓలోకేన్తీ తం దిత్వా పటిబద్ధచిత్తా హుత్వా రత్తిం రాజానం రతియా సన్తప్పేత్వా తస్మిం నిద్దం ఓక్కన్తే సణికం ఉట్ఠాయాసనా నానగ్గరసభోజనం సువణ్ణసరకే పక్ఖిపిత్వా ఉచ్ఛఙ్గే కత్వా సాటకరజ్జుయా వాతపానేన ఓతరిత్వా జమ్బుం ఆరుయ్హ సాఖాయ ఓరుయ్హ పీఠసప్పిం భోజేత్వా పాపం కత్వా ఆగతమగ్గేనేవ పాసాదం ఆరుయ్హ గన్ధేహి సరీరం ఉబ్బట్టేత్వా రఞ్ఞా సద్ధిం నిపజ్జి. ఏతేనుపాయేన నిబద్ధం తేన సద్ధిం పాపం కరోతి. రాజా పన న జానాతి.

సో ఏకదివసం నగరం పదక్ఖిణం కత్వా నివేసనం పవిసన్తో జమ్బుఛాయాయ సయితం పరమకారుఞ్ఞప్పత్తం పీఠసప్పిం దిస్వా పురోహితం ఆహ – "పస్సేతం మనుస్సపేత"న్తి. "ఆమ, పస్సామి దేవా"తి. "అపి ను ఖో, సమ్మ, ఏవరూపం పటిక్కూలం కాచి ఇత్థీ ఛన్దరాగవసేన ఉపగచ్ఛేయ్యా"తి. తం కథం సుత్వా పీఠసప్పీ మానం జనేత్వా "అయం రాజా కిం కథేతి, అత్తనో దేవియా మమ సన్తికం ఆగమనం న జానాతి మఞ్ఞే"తి జమ్బురుక్ఖస్స అఞ్జలిం పగ్గహేత్వా "సుణ సామి, జమ్బురుక్ఖే నిబ్బత్తదేవతే, ఠపేత్వా తం అఞ్ఞో ఏతం కారణం న జానాతీ"తి ఆహ. పురోహితో తస్స కిరియం దిస్వా చిన్తేసి – "అద్ధా రఞ్ఞో అగ్గమహేసీ జమ్బురుక్ఖేన గన్త్వా ఇమినా సద్ధిం పాపం కరోతీ"తి. సో రాజానం పుచ్ఛి – "మహారాజ, దేవియా తే రత్తిభాగే సరీరసమ్ఫస్సో కీదిసో హోతీ"తి? "సమ్మ, అఞ్ఞం న పస్సామి, మజ్ఝిమయామే పనస్సా సరీరం సీతలం హోతీ"తి. "తేన హి, దేవ, తిట్ఠతు అఞ్ఞా ఇత్థీ, అగ్గమహేసీ తే కిన్నరాదేవీ ఇమినా సద్ధిం పాపం కరోతీ"తి. "సమ్మ, కిం వదేసి, ఏవరూపా పరమవిలాససమ్పన్నా కిం ఇమినా పరమజేగుచ్ఛేన సద్ధిం అభిరమిస్సతీ"తి? "తేన హి నం, దేవ, పరిగ్గణ్హాహీ"తి.

సో "సాధూ"తి రత్తిం భుత్తసాయమాసో తాయ సద్ధిం నిపజ్జిత్వా "పరిగ్గణ్హిస్సామి న"న్తి పకతియా నిద్దుపగమనవేలాయ నిద్దుపగతో వియ అహోసి. సాపి ఉట్ఠాయ తథేవ అకాసి. రాజా తస్సా అనుపదఞ్ఞేవ గన్త్వా జమ్బుఛాయం నిస్సాయ అట్ఠాసి. పీఠసప్పీ దేవియా కుజ్ఝిత్వా "త్వం అజ్జ అతిచిరాయిత్వా ఆగతా"తి హత్థేన కణ్ణసక్ఖలికం పహరి. అథ నం "మా మం కుజ్ఝి, సామి, రఞ్ఞో నిద్దుపగమనం ఓలోకేసి"న్తి వత్వా తస్స గేహే పాదపరిచారికా వియ అహోసి. తేన పనస్సా పహారేన సీహముఖకుణ్డలం కణ్ణతో గళిత్వా రఞ్ఞో పాదమూలే పతి. రాజా "వట్టిస్సతి ఏత్తక"న్తి తం గహేత్వా గతో. సాపి తేన సద్ధిం అతిచరిత్వా పురిమనియామేనేవ గన్త్వా రఞ్ఞా సద్ధిం నిపజ్జితుం ఆరభి. రాజా పటిక్ఖిపిత్వా పునదివసే "కిన్నరాదేవీ మయా దిన్నం సబ్బాలఙ్కారం అలఙ్కరిత్వా ఏతూ"తి ఆణాపేసి. సా "సీహముఖకుణ్డలం మే సువణ్ణకారస్స సన్తికే"తి వత్వా నాగమి, పున పేసితే చ పన ఏకకుణ్డలావ ఆగమాసి . రాజా పుచ్ఛి – "కహం తే కుణ్డల"న్తి? "సువణ్ణకారస్స సన్తికే"తి . సువణ్ణకారం పక్కోసాపేత్వా "కింకారణా ఇమిస్సా కుణ్డలం న దేసీ"తి ఆహ. "నాహం గణ్హామి దేవా"తి. రాజా తస్సా కుజ్ఝిత్వా "పాపే చణ్డాలి మాదిసేన తే సువణ్ణకారేన భవితబ్బ"న్తి వత్వా తం కుణ్డలం తస్సా పురతో ఖిపిత్వా పురోహితం ఆహ – "సమ్మ, సచ్చం తయా వుత్తం, గచ్ఛ సీసమస్సా ఛేదాపేహీ"తి. సో తం రాజగేహేయేవ ఏకస్మిం పదేసే ఠపేత్వా రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా – "దేవ, మా కిన్నరాదేవియా కుజ్ఝిత్థ, సబ్బా ఇత్థియో ఏవరూపాయేవ. సచేపి ఇత్థీనం దుస్సీలభావం ఞాతుకామోసి, దస్సేస్సామి తే ఏతాసం పాపకఞ్చేవ బహుమాయాభావఞ్చ, ఏహి అఞ్ఞాతకవేసేన జనపదం చరామా"తి ఆహ.

రాజా “సాధూ”తి మాతరం రజ్జం పటిచ్ఛాపేత్వా తేన సద్ధిం చారికం పక్కామి. తేసం యోజనం మగ్గం గన్త్వా మహామగ్గే నిసిన్నానంయేవ ఏకో కుటుమ్బికో పుత్తస్సత్థాయ మఙ్గలం కత్వా ఏకం కుమారికం పటిచ్ఛన్నయానే నిసీదాపేత్వా మహన్తేన పరివారేన గచ్ఛతి. తం దిస్వా పురోహితో రాజానం ఆహ – “సచే ఇచ్ఛసి, ఇమం కుమారికం తయా సద్ధిం పాపం కారేతుం సక్కా దేవా”తి. “కిం కథేసి, మహాపరివారా ఏసా, న సక్కా సమ్మా”తి? పురోహితో “తేన హి పస్స, దేవా”తి పురతో గన్త్వా మగ్గతో అవిదూరే సాణియా పరిక్ఖిపిత్వా రాజానం అన్తోసాణియం కత్వా సయం మగ్గపస్సే రోదన్తో నిసీది. అథ నం సో కుటుమ్బికో దిస్వా “తాత, కస్మా రోదసీ”తి పుచ్ఛి. “భరియా మే గరుభారా, తం కులఘరం నేతుం మగ్గపటిపన్నోస్మి, తస్సా అన్తరామగ్గేయేవ గబ్భో చలి, ఏసా అన్తోసాణియం కిలమతి, కాచిస్సా ఇత్థీ సన్తికే నత్థి, మయాపి తత్థ గన్తుం న సక్కా, న జానామి ‘కిం భవిస్సతీ’తి, ఏకం ఇత్థిం లద్ధుం వట్టతీ”తి? “మా రోది, బహూ మే ఇత్థియో, ఏకా గమిస్సతీ”తి. “తేన హి అయమేవ కుమారికా గచ్ఛతు, ఏతిస్సాపి మఙ్గలం భవిస్సతీ”తి. సో చిన్తేసి – “సచ్చం వదతి, సుణిసాయపి మే మఙ్గలమేవ, ఇమినా హి నిమిత్తేన సా పుత్తధీతాహి వడ్ఢిస్సతీ”తి తమేవ పేసేసి. సా తత్థ పవిసిత్వా రాజానం దిస్వావ పటిబద్ధచిత్తా హుత్వా పాపమకాసి. రాజాపిస్సా అఙ్గులిముద్దికం అదాసి. అథ నం కతకిచ్చం నిక్ఖమిత్వా ఆగతం పుచ్ఛింసు – “కిం విజాతా”తి? “సువణ్ణవణ్ణం పుత్త”న్తి. కుటుమ్బికో తం ఆదాయ పాయాసి . పురోహితోపి రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా “దిట్ఠా తే, దేవ, కుమారికాపి ఏవం పాపా, కిమఙ్గం పన అఞ్ఞా, అపి పన తే కిఞ్చి దిన్న”న్తి పుచ్ఛి. “ఆమ, అఙ్గులిముద్దికా దిన్నా”తి. “నాస్సా తం దస్సామీ”తి వేగేన గన్త్వా యానకం గణ్హిత్వా “కిమేత”న్తి వుత్తే “అయం మే బ్రాహ్మణియా ఉస్సీసకే ఠపితం ముద్దికం గహేత్వా ఆగతా, దేహి, అమ్మ, ముద్దిక”న్తి ఆహ. సా తం దదమానా బ్రాహ్మణం హత్థే నఖేన విజ్ఝిత్వా “గణ్హ చోరా”తి అదాసి.

ఏవం బ్రాహ్మణో నానావిధేహి ఉపాయేహి అఞ్ఞాపి బహూ అతిచారినియో రఞ్ఞో దస్సేత్వా “ఇధ తావ ఏత్తకం హోతు, అఞ్ఞత్థ గమిస్సామ, దేవా”తి ఆహ. రాజా “సకలజమ్బుదీపే చరితేపి సబ్బా ఇత్థియో ఏవరూపావ భవిస్సన్తి, కిం నో ఏతాహి, నివత్తామా”తి బారాణసిమేవ పచ్చాగన్త్వా – “మహారాజ, ఇత్థియో నామ ఏవం పాపధమ్మా, పకతి ఏసా ఏతాసం, ఖమథ, దేవ, కిన్నరాదేవియా”తి పురోహితేన యాచితో ఖమిత్వా రాజనివేసనతో నం నిక్కడ్ఢాపేసి, ఠానతో పన తం అపనేత్వా అఞ్ఞం అగ్గమహేసిం అకాసి. తఞ్చ పీఠసప్పిం నిక్కడ్ఢాపేత్వా జమ్బుసాఖం ఛేదాపేసి. తదా కుణాలో పఞ్చాలచణ్డో అహోసి. ఇతి అత్తనా దిట్ఠకారణమేవ ఆహరిత్వా దస్సేన్తో గాథమాహ –

౩౧౧. “యం వే దిస్వా కణ్డరీకిన్నరానం, సబ్బిత్థియో న రమన్తి అగారే;

తం తాదిసం మచ్చం చజిత్వా భరియా, అఞ్ఞం దిస్వా పురిసం పీఠసప్పి”న్తి.

తస్సత్థో – యం వే కణ్డరిస్స రఞ్ఞో కిన్నరాయ దేవియా చాతి ఇమేసం కణ్డరికిన్నరానం విరాగకారణం అహోసి, తం దిస్వా జానితబ్బం – సబ్బిత్థియో అత్తనో సామికానం న రమన్తి అగారే . తథా హి అఞ్ఞం పీఠసప్పిం పురిసం దిస్వా తం రాజానం తాదిసం రతికుసలం మచ్చం చజిత్వా భరియా తేన మనుస్సపేతేన సద్ధిం పాపమకాసీతి.

అపరోపి అతీతే బారాణసియం బకో నామ రాజా ధమ్మేన రజ్జం కారేసి. తదా బారాణసియా పాచీనద్వారవాసినో ఏకస్స దలిద్దస్స పఞ్చపాపీ నామ ధీతా అహోసి. సా కిర పుబ్బేపి ఏకా దలిద్దధీతా మత్తికం మద్దిత్వా గేహే భిత్తిం విలిమ్పతి. అథేకో పచ్చేకబుద్ధో అత్తనో పబ్భారపరిభణ్డకరణత్థం “కహం మత్తికం లభిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా “బారాణసియం లద్ధుం సక్కా”తి చీవరం పారుపిత్వా పత్తహత్థో నగరం పవిసిత్వా తస్సా అవిదూరే అట్ఠాసి. సా కుజ్ఝిత్వా ఉల్లోకేన్తీ పదుట్ఠేన మనసా “మత్తికమ్పి

భిక్ఖతీ”తి అవోచ. పచ్చేకబుద్ధో నిచ్చలోవ అహోసి. అథ సా పచ్చేకబుద్ధం నిచ్చలితం దిస్వా పున చిత్తం పసాదేత్వా, “సమణ, మత్తికమ్పి న లభసీ”తి వత్వా మహన్తం మత్తికాపిణ్డం ఆహరిత్వా పత్తే ఠపేసి. సో తాయ మత్తికాయ పబ్భారే పరిభణ్డమకాసి. సా నచిరస్సేవ తతో చవిత్వా తస్మింయేవ నగరే బహిద్వారగామే దుగ్గతిత్థియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హి. సా దసమాసచ్చయేన మాతు కుచ్ఛితో నిక్ఖమి. తస్సా మత్తికాపిణ్డఫలేన సరీరం ఫస్ససమ్పన్నం అహోసి, కుజ్ఝిత్వా ఉల్లోకితత్తా పన హత్థపాదముఖఅక్ఖినాసాని పాపాని విరూపాని అహేసుం. తేన తం “పఞ్చపాపీ”త్వేవ సఞ్జానింసు.

అథేకదివసం బారాణసిరాజా రత్తిం అఞ్ఞాతకవేసేన నగరం పరిగ్గణ్హన్తో తం పదేసం గతో. సాపి గామదారికాహి సద్ధిం కీళన్తీ అజానిత్వావ రాజానం హత్థే గణ్హి. సో తస్సా హత్థసమ్ఫస్సేన సకభావేన సణ్ఠాతుం నాసక్ఖి, దిబ్బసమ్ఫస్సేన ఫుట్ఠో వియ అహోసి. సో ఫస్సరాగరత్తో తథావిరూపమ్పి తం హత్థే గహేత్వా “కస్స ధీతాసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “ద్వారవాసినో”తి వుత్తే అస్సామికభావం పుచ్ఛిత్వా “అహం తే సామికో భవిస్సామి, గచ్ఛ మాతాపితరో అనుజానాపేహీ”తి ఆహ. సా మాతాపితరో ఉపగన్త్వా “ఏకో, అమ్మ, పురిసో మం ఇచ్ఛతీ”తి వత్వా “సోపి దుగ్గతో భవిస్సతి, సచే తాదిసమ్పి ఇచ్ఛతి, సాధూ”తి వుత్తే గన్త్వా మాతాపితూహి అనుఞ్ఞాతభావం ఆరోచేసి. సో తస్మింయేవ గేహే తాయ సద్ధిం వసిత్వా పాతోవ రాజనివేసనం పావిసి. తతో పట్ఠాయేవ అఞ్ఞాతకవేసేన నిబద్ధం తత్థ గచ్ఛతి, అఞ్ఞం ఇత్థిం ఓలోకేతుమ్పి న ఇచ్ఛతి.

అథేకదివసం తస్సా పితు లోహితపక్ఖన్దికా ఉప్పజ్జి. అసమ్భిన్నఖీరసప్పిమధుసక్ఖరయుత్తపాయాసోవ ఏతస్స భేసజ్జం, తం తే దలిద్దతాయ ఉప్పాదేతుం న సక్కోన్తి . తతో పఞ్చపాపిమాతా ధీతరం ఆహ – “కిం, అమ్మ, తవ సామికో పాయాసం ఉప్పాదేతుం సక్ఖిస్సతీ”తి? “అమ్మ, మమ సామికేన అమ్హేహిపి దుగ్గతతరేన భవితబ్బం, ఏవం సన్తేపి పుచ్ఛిస్సామి నం, మా చిన్తయీ”తి వత్వా తస్సాగమనవేలాయం దుమ్మనా హుత్వా నిసీది. అథ నం రాజా ఆగన్త్వా “కిం దుమ్మనాసీ”తి పుచ్ఛి. సా తమత్థం ఆరోచేసి. తం సుత్వా రాజా “భద్దే ఇదం అతిరసభేసజ్జం, కుతో లభిస్సామీ”తి వత్వా చిన్తేసి – “న సక్కా మయా నిచ్చకాలం ఏవం చరితుం, అన్తరామగ్గే పరిస్సయోపి దట్ఠబ్బో, సచే ఖో పన ఏతం అన్తేపురం నేస్సామి, ఏతిస్సా ఫస్ససమ్పదం అజానన్తా ‘అమ్హాకం రాజా యక్ఖినిం గహేత్వా ఆగతో’తి కేళిం కరిస్సన్తి, సకలనగరవాసినో ఏతిస్సా సమ్ఫస్సం జానాపేత్వా గరహం మోచేస్సామీ”తి. అథ నం రాజా – “భద్దే, మా చిన్తయి, ఆహరిస్సామి తే పితు పాయాస”న్తి వత్వా తాయ సద్ధిం అభిరమిత్వా రాజనివేసనం గన్త్వా పునదివసే తాదిసం పాయాసం పచాపేత్వా పణ్ణాని ఆహరాపేత్వా ద్వే పుటే కత్వా ఏకస్మిం పాయాసం పక్ఖిపిత్వా ఏకస్మిం చూళామణిం ఠపేత్వా బన్ధిత్వా రత్తిభాగే గన్త్వా, “భద్దే, మయం దలిద్దా, కిచ్ఛేన సమ్పాదితం, తవ పితరం ‘అజ్జ ఇమమ్హా పుటా పాయాసం భుఞ్జ, స్వే ఇమమ్హా’తి వదేయ్యాసీ”తి ఆహ. సా తథా అకాసి. అథస్సా పితా ఓజసమ్పన్నత్తా పాయాసస్స థోకమేవ భుఞ్జిత్వా సుహితో జాతో. సేసం మాతు దత్వా సయమ్పి భుఞ్జి. తయోపి సుహితా అహేసుం. చూళామణిపుటం పన పునదివసత్థాయ ఠపేసుం.

రాజా నివేసనం గన్త్వా ముఖం ధోవిత్వావ “చూళామణిం మే ఆహరథా”తి వత్వా “న పస్సామ, దేవా”తి వుత్తే “సకలనగరం విచినథా”తి ఆహ. తే విచినిత్వాపి న పస్సింసు. తేన హి బహినగరే దలిద్దగేహేసు భత్తపణ్ణపుటే ఉపాదాయ విచినథాతి. విచినన్తా తస్మిం ఘటే చూళామణిం దిస్వా తస్సా మాతాపితరో “చోరా”తి బన్ధిత్వా నయింసు. అథస్సా పితా, “సామి, న మయం చోరా, అఞ్ఞేనాయం మణి ఆభతో”తి వత్వా “కేనా”తి వుత్తే “జామాతరా మే”తి ఆచిక్ఖిత్వా “కహం సో”తి పుచ్ఛితో “ధీతా మే జానాతీ”తి ఆహ. తతో ధీతాయ సద్ధిం కథేసి – “అమ్మ, సామికం తే జానాసీ”తి? “న జానామీ”తి. “ఏవం సన్తే అమ్హాకం జీవితం నత్థీ”తి. “తాత, సో అన్ధకారే ఆగన్త్వా అన్ధకారే ఏవ యాతి, తేనస్స రూపం న జానామి,

హత్థసమ్ఫస్సేన పన నం జానితుం సక్కోమీ”తి. నో రాజపురిసానం ఆరోచేసి. తేపి రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా అజానన్తో వియ హుత్వా “తేన హి తం ఇత్థిం రాజఙ్గణే అన్తోసాణియం ఠపేత్వా సాణియా హత్థప్పమాణం ఛిద్దం కత్వా నగరవాసినో సన్నిపాతేత్వా హత్థసమ్ఫస్సేన చోరం గణ్హథా”తి ఆహ. రాజపురిసా తథా కాతుం తస్సా సన్తికం గన్త్వా రూపం దిస్వావ విప్పటిసారినో హుత్వా – “ధీ, ధీ పిసాచీ”తి జిగుచ్ఛిత్వా ఫుసితుం న ఉస్సహింసు, ఆనేత్వా పన నం రాజఙ్గణే అన్తోసాణియం ఠపేత్వా సకలనగరవాసినో సన్నిపాతేసుం. సా ఆగతాగతస్స ఛిద్దేన పసారితహత్థం గహేత్వావ “నో ఏసో”తి వదతి. పురిసా తస్సా దిబ్బఫస్ససదిసే ఫస్సే బజ్ఝిత్వా అపగన్తుం న సక్ఖింసు, “సచాయం దణ్డారహో, దణ్డం దత్వాపి దాసకమ్మకారభావం ఉపగన్త్వాపి ఏతం ఘరే కరిస్సామా”తి చిన్తయింసు. అథ నే రాజపురిసా దణ్డేహి కోట్టేత్వా పలాపేసుం. ఉపరాజానం ఆదిం కత్వా సబ్బే ఉమ్మత్తకా వియ అహేసుం.

అథ రాజా – “కచ్చి అహం భవేయ్యా”న్తి హత్థం పసారేసి. తం హత్థే గహేత్వావ “చోరో మే గహితో”తి మహాసద్దం కరి. రాజా తేపి పుచ్ఛి – “తుమ్హే ఏతాయ హత్థే గహితా కిం చిన్తయిత్థా”తి. తే యథాభూతం ఆరోచేసుం. అథ నే రాజా ఆహ – “అహం ఏతం అత్తనో గేహం ఆనేతుం ఏవం కారేసిం ‘ఏతిస్సా ఫస్సం అజానన్తా మం పరిభవేయ్యు’న్తి చిన్తేత్వా, తస్మా మయా సబ్బే తుమ్హే జానాపితా, వదథ, భో దాని, సా కస్స గేహే భవితుం యుత్తా”తి? “తుమ్హాకం, దేవా”తి. అథ నం అభిసిఞ్చిత్వా అగ్గమహేసిం అకాసి. మాతాపితూనమ్పిస్సా ఇస్సరియం దాపేసి. తతో పట్ఠాయ చ పన తాయ సమ్మత్తో నేవ వినిచ్ఛయం పట్ఠపేసి, న అఞ్ఞం ఇత్థిం ఓలోకేసి. తా తస్సా అన్తరం పరియేసింసు. సా ఏకదివసం ద్విన్నం రాజూనం అగ్గమహేసిభావస్స సుపినే నిమిత్తం దిస్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా సుపినపాఠకే పక్కోసాపేత్వా “ఏవరూపే సుపినే దిట్ఠే కిం హోతీ”తి పుచ్ఛి. తే ఇతరాసం ఇత్థీనం సన్తికా లఞ్జం గహేత్వా – “మహారాజ, దేవియా సబ్బసేతస్స హత్థినో ఖన్ధే నిసిన్నభావో తుమ్హాకం మరణస్స పుబ్బనిమిత్తం, హత్థిఖన్ధగతాయ పన చన్దపరామసనం తుమ్హాకం పచ్చామిత్తరాజానయనస్స పుబ్బనిమిత్త”న్తి వత్వా “ఇదాని కిం కాతబ్బ”న్తి వుత్తే “దేవ ఇమం మారేతుం న సక్కా, నావాయ పన నం ఠపేత్వా నదియం విస్సజ్జేతుం వట్టతీ”తి వదింసు. రాజా ఆహారవత్థాలఙ్కారేహి సద్ధిం రత్తిభాగే నం నావాయ ఠపేత్వా నదియం విస్సజ్జేసి.

సా నదియా వుయ్హమానా హేట్ఠానదియా నావాయ ఉదకం కీళన్తస్స బావరికరఞ్ఞో అభిముఖట్ఠానం పత్తా. తస్స సేనాపతి నావం దిస్వా “అయం నావా మయ్హా”న్తి ఆహ. రాజా “నావాయ భణ్డం మయ్హా”న్తి వత్వా ఆగతాయ నావాయ తం దిస్వా “కా నామ త్వం పిసాచీసదిసా”తి పుచ్ఛి. సా సితం కత్వా బకస్స రఞ్ఞో అగ్గమహేసిభావం కథేత్వా సబ్బం తం పవత్తిం తస్స కథేసి. సా పన పఞ్చపాపీతి సకలజమ్బుదీపే పాకటా. అథ నం రాజా హత్థే గహేత్వా ఉక్ఖిపి, సహ గహణేనేవ ఫస్సరాగరత్తో అఞ్ఞాసు ఇత్థీసు ఇత్థిసఞ్ఞం అకత్వా తం అగ్గమహేసిట్ఠానే ఠపేసి. సా తస్స పాణసమా అహోసి. బకో తం పవత్తిం సుత్వా “నాహం తస్స అగ్గమహేసిం కాతుం దస్సామీ”తి సేనం సఙ్కడ్ఢిత్వా తస్స పటితిత్థే నివేసనం కత్వా పణ్ణం పేసేసి – “భరియం వా మే దేతు యుద్ధం వా”తి. నో “యుద్ధం దస్సామి, న భరియ”న్తి వత్వా యుద్ధసజ్జో అహోసి. ఉభిన్నం అమచ్చా “మాతుగామం నిస్సాయ మరణకిచ్చం నత్థి, పురిమసామికత్తా ఏసా బకస్స పాపుణాతి, నావాయ లద్ధత్తా బావరికస్స, తస్మా ఏకేకస్స గేహే సత్త సత్త దివసాని హోతూ”తి మన్తేత్వా ద్వేపి రాజానో సఞ్ఞాపేసుం. తే ఉభోపి అత్తమనా హుత్వా తిత్థపటితిత్థే నగరాని మాపేత్వా వసింసు. సా ద్విన్నమ్పి తేసం అగ్గమహేసిత్తం కారేసి. ద్వేపి తస్సా సమ్మత్తా అహేసుం. సా పన ఏకస్స ఘరే సత్తాహం వసిత్వా నావాయ ఇతరస్స ఘరం గచ్ఛన్తీ నావం పాజేత్వా నేన్తేన ఏకేన మహల్లకఖుజ్జకేవట్టేన సద్ధిం నదీమజ్ఝే పాపం కరోతి. తదా కుణాలో సకుణరాజా బకో అహోసి, తస్మా ఇదం అత్తనా దిట్ఠకారణం ఆహరిత్వా దస్సేన్తో గాథమాహ –

౩౧౨."బకస్స చ బావరికస్స చ రఞ్ఞో, అచ్చన్తకామానుగతస్స భరియా;
అవాచరీ పట్ఠవసానుగస్స, కం వాపి ఇత్థీ నాతిచరే తదఞ్ఞ"న్తి.

తత్థ **అచ్చన్తకామానుగతస్సా**తి అచ్చన్తం కామం అనుగతస్స. **అవాచరీ**తి అనాచారం చరి. **పట్ఠవసానుగస్సా**తి పట్ఠస్స అత్తనో వసానుగతస్స, అత్తనో పేసనకారస్స సన్తికేతి అత్థో. కరణత్థే వా సామివచనం , తేన సద్ధిం పాపమకాసీతి వుత్తం హోతి. **తదఞ్ఞ**న్తి కతరం తం అఞ్ఞం పురిసం నాతిచరేయ్యాతి అత్థో.

అపరాపి అతీతే బ్రహ్మదత్తస్స భరియా పిఙ్గియానీ నామ అగ్గమహేసీ సీహపఞ్జరం వివరిత్వా ఓలోకేన్తీ మఙ్గలఅస్సగోపకం దిస్వా రఞ్ఞో నిద్దుపగమనకాలే వాతపానేన ఓరుయ్హ తేన సద్ధిం అతిచరిత్వా పున పాసాదం ఆరుయ్హ గన్ధేహి సరీరం ఉబ్బట్టేత్వా రఞ్ఞా సద్ధిం నిపజ్జి. అథేకదివసం రాజా "కిం ను ఖో దేవియా అడ్ఢరత్తసమయే నిచ్చం సరీరం సీతం హోతి, పరిగ్గణ్హిస్సామి న"న్తి ఏకదివసం నిద్దుపగతో వియ హుత్వా తం ఉట్ఠాయ గచ్ఛన్తిం అనుగన్త్వా అస్సబన్ధేన సద్ధిం అతిచరన్తిం దిస్వా నివత్తిత్వా సయనం అభిరుహి. సాపి అతిచరిత్వా ఆగన్త్వా చూళసయనకే నిపజ్జి. పునదివసే రాజా అమచ్చగణమజ్ఝేయేవ తం పక్కోసాపేత్వా తం కిచ్చం ఆవికత్వా "సబ్బావ ఇత్థియో పాపధమ్మా"తి తస్సా వధబన్ధఛేజ్జభేజ్జారహం దోసం ఖమిత్వా ఠానా చావేత్వా అఞ్ఞం అగ్గమహేసిం అకాసి. తదా కుణాలో రాజా బ్రహ్మదత్తో అహోసి, తేన తం అత్తనా దిట్ఠం ఆహరిత్వా దస్సేన్తో గాథమాహ –

౩౧౩. "పిఙ్గియానీ సబ్బలోకిస్సరస్స, రఞ్ఞో పియా బ్రహ్మదత్తస్స భరియా;
అవాచరీ పట్ఠవసానుగస్స, తం వాపి సా నాజ్ఝగా కామకామినీ"తి.

తత్థ **తం వా**తి సా ఏవం అతిచరన్తీ తం వా అస్సబన్ధం తం వా అగ్గమహేసిట్ఠానన్తి ఉభయమ్పి నాజ్ఝగా, ఉభతో భట్ఠా అహోసి. **కామకామినీ**తి కామే పత్థయమానా.

ఏవం పాపధమ్మా ఇత్థియోతి అతీతవత్థూహి ఇత్థీనం దోసం కథేత్వా అపరేనపి పరియాయేన తాసం దోసమేవ కథేన్తో ఆహ –

౩౧౪."లుద్ధానం లహుచిత్తానం, అకతఞ్ఞూన దుబ్భినం;
నాదేవసత్తో పురిసో, థీనం సద్ధాతుమరహతి.

౩౧౫."న తా పజానన్తి కతం న కిచ్చం, న మాతరం పితరం భాతరం వా;
అనరియా సమతిక్కన్తధమ్మా, సస్సేవ చిత్తస్స వసం వజన్తి.

౩౧౬. "చిరానువుట్ఠమ్పి పియం మనాపం, అనుకమ్పకం పాణసమమ్పి భత్తుం;
ఆవాసు కిచ్చేసు చ నం జహన్తి, తస్మాహమిత్థీనం న విస్ససామి.

౩౧౭. "థీనఞ్హి చిత్తం యథా వానరస్స, కన్నప్పకన్నం యథా రుక్ఖఛాయా;
చలాచలం హదయమిత్థియానం, చక్కస్స నేమి వియ పరివత్తతి.

౩౧౮. “యదా తా పస్సన్తి సమేక్ఖమానా, ఆదేయ్యరూపం పురిసస్స విత్తం;
సణ్హాహి వాచాహి నయన్తి మేనం, కమ్బోజకా జలజేనేవ అస్సం.

౩౧౯. “యదా న పస్సన్తి సమేక్ఖమానా, ఆదేయ్యరూపం పురిసస్స విత్తం;
సమన్తతో నం పరివజ్జయన్తి, తిణ్ణో నదీపారగతోవ కుల్లం.

౩౨౦. “సిలేసూపమా సిఖిరివ సబ్బభక్ఖా, తిక్ఖమాయా నదీరివ సీఘసోతా;
సేవన్తి హేతా పియమప్పియఞ్చ, నావా యథా ఓరకులం పరఞ్చ.

౩౨౧. “న తా ఏకస్స న ద్విన్నం, ఆపణోవ పసారితో;
యో తా మయ్హన్తి మఞ్ఞేయ్య, వాతం జాలేన బాధయే.

౩౨౨. “యథా నదీ చ పన్థో చ, పానాగారం సభా పపా;
ఏవం లోకిత్థియో నామ, వేలా తాసం న విజ్జతి.

౩౨౩. “ఘతాసనసమా ఏతా, కణ్హసప్పసిరూపమా;
గావో బహి తిణస్సేవ, ఓమసన్తి వరం వరం.

౩౨౪. “ఘతాసనం కుఞ్జరం కణ్హసప్పం, ముద్ధాభిసిత్తం పమదా చ సబ్బా;
ఏతే నరో నిచ్చయతో భజేథ, తేసం హవే దుబ్బిదు సబ్బభావో.

౩౨౫. “నచ్చన్తవణ్ణా న బహూన కన్తా, న దక్ఖిణా పమదా సేవితబ్బా;
న పరస్స భరియా న ధనస్స హేతు, ఏతిత్థియో పఞ్చ న సేవితబ్బా”తి.

తత్థ **ఉద్ధానన్తి** ఉబ్బానం. **కణవేరజాతకే** (జా. ౧.౪.౬౯-౭౨) వియ బద్ధచోరేపి సారజ్జనం సన్ధాయేతం వుత్తం. **లహుచిత్తానన్తి** ముహుత్తమేవ పరివత్తనచిత్తానం. **చూళధనుగ్గహజాతకేన** (జా. ౧.౫.౧౨౮ ఆదయో) ఏతం దీపేతబ్బం. అకతఞ్ఞుతా పన ఏతాసం ఏకకనిపాతే **తక్కారియజాతకేన** (జా. ౧.౧౩.౧౦౪ ఆదయో) దీపేతబ్బా. **నాదేవసత్తో**తి న అదేవసత్తో దేవేన అనాసత్తో అయక్ఖగహితకో అభూతవిట్ఠో పురిసో ధీనం సీలవన్తతం సద్ధాతుం నారహతి, భూతవిట్ఠో పన సద్దహేయ్య. **కతన్తి** అత్తనో కతం ఉపకారం. **కిచ్చన్తి** అత్తనా కత్తబ్బం కిచ్చం. **న మాతరన్తి** సబ్బేపి ఞాతకే ఛడ్డేత్వా యస్మిం పటిబద్ధచిత్తా హోన్తి, తఞ్ఞేవ అనుబన్ధనతో ఏతే మాతాదయో న జానన్తి నామ మహాపన్థకమాతా వియ. **అనరియా**తి నిల్లజ్జా. **సస్సేవా**తి సకస్స. **ఆవాసూ**తి ఆపదాసు. **కిచ్చేసూ**తి తేసు తేసు కరణీయేసు.

కన్నప్పకన్నన్తి ఓతిణ్ణోతిణ్ణం. యథా హి విసమే పదేసే రుక్ఖఛాయా నిన్నమ్పి ఓరోహతి, థలమ్పి అభిరుహతి, తథా ఏతాసమ్పి చిత్తం న కఞ్చి ఉత్తమాధమం వజ్జేతి. **చలాచలన్తి** ఏకస్మింయేవ అపతిట్ఠితం. **నేమి వియా**తి సకటస్స గచ్ఛతో చక్కనేమి వియ. **ఆదేయ్యరూపన్తి** గహేతబ్బజాతికం. **విత్తన్తి** ధనం. **నయన్తీ**తి అత్తనో వసం నేన్తి. **జలజేనా**తి జలజాతసేవాలేన. కమ్బోజరట్ఠవాసినో కిర యదా అటవితో అస్సే గణ్హితుకామా హోన్తి, తదా ఏకస్మిం ఠానే వతిం పరిక్ఖిపిత్వా

ద్వారం యోజేత్వా అస్సానం ఉదకపానతిత్థే సేవాలం మధునా మక్ఖేత్వా సేవాలసమ్బన్ధాని తీరే తిణాని ఆదిం కత్వా యావ పరిక్ఖేపద్వారా మక్ఖేన్తి, అస్సా పానీయం పివిత్వా రసగిద్ధేన మధునా మక్ఖితాని తాని తిణాని ఖాదన్తా అనుక్కమేన తం ఠానం పవిసన్తి. ఇతి యథా తే జలజేన పలోభేత్వా అస్సే వసం నేన్తి, తథా ఏతాపి ధనం దిస్వా తస్స గహణత్థాయ సణ్హాహి వాచాహిపి పురిసం వసం నేన్తీతి అత్థో. **కుల్లన్తి** తరణత్థాయ గహితం యం కిఞ్చి.

సిలేసూపమాతి పురిసానం చిత్తబన్ధనేన సిలేససదిసా. **తిక్ఖమాయాతి** తిఖిణమాయా సీఘమాయా. **నదీరివాతి** యథా పబ్బతేయ్యా నదీ సీఘసోతా, ఏవం సీఘమాయాతి అత్థో. **ఆపణోవాతి** యథా చ పసారితాపణో యేసం మూలం అత్థి, తేసఞ్ఞేవ ఉపకారో, తథేవ తాపి. **యో తాతి** యో పురిసో తా ఇత్థియో. **బాధయేతి** సో వాతం జాలేన బాధేయ్య. **వేలా తాసం న విజ్జతీతి** యథా ఏతేసం నదీఆదీనం "అసుకవేలాయమేవ ఏత్థ గన్తబ్బ"న్తి వేలా నత్థి, రత్తిమ్పి దివాపి ఇచ్ఛితిచ్ఛితక్ఖణే ఉపగన్తబ్బానేవ, అసుకేనేవాతిపి మరియాదా నత్థి, అత్థికేన ఉపగన్తబ్బానేవ, తథా తాసమ్పీతి అత్థో.

ఘతాసనసమా ఏతాతి యథా అగ్గి ఇన్ధనేన న తప్పతి, ఏవమేతాపి కిలేసరతియా. **కణ్హసప్పసిరూపమాతి** కోధనతాయ ఉపనాహితాయ ఘోరవిసతాయ దుజివ్హతాయ మిత్తదుబ్భితాయాతి పఞ్చహి కారణేహి కణ్హసప్పసిరసదిసా. తత్థ బహులరాగతాయ ఘోరవిసతా, పిసుణతాయ దుజివ్హతా, అతిచారితాయ మిత్తదుబ్భితా వేదితబ్బా. **గావో బహి తిణస్సేవాతి** యథా గావో ఖాదితట్ఠానం ఛడ్డేత్వా బహి మనాపమనాపస్స తిణస్స వరం వరం ఓమసన్తి ఖాదన్తి, ఏవమేతాపి నిద్ధనం ఛడ్డేత్వా అఞ్ఞం సధనమేవ భజన్తీతి అత్థో. **ముద్ధాభిసిత్తన్తి** రాజానం. **పమదా చ సబ్బాతి** సబ్బా చ ఇత్థియో. **ఏతేతి** ఏతే పఞ్చ జనే. **నిచ్చయతోతి** నిచ్చసఞ్ఞతో, ఉపట్ఠితస్సతి అప్పమత్తోవ హుత్వాతి అత్థో. **దుబ్బిదూతి** దుజ్జానో. **సబ్బభావోతి** అజ్ఝాసయో. చిరపరిచిణ్ణోపి హి అగ్గి దహతి, చిరవిస్సాసికోపి కుఞ్జరో ఘాతేతి, చిరపరిచితోపి సప్పో డంసతి, చిరవిస్సాసికోపి రాజా అనత్థకరో హోతి, ఏవం చిరాచిణ్ణాపి ఇత్థియో వికారం దస్సేన్తీతి.

నచ్చన్తవణ్ణాతి అభిరూపవతీ. **న బహూన కన్తాతి** అడ్ఢకాసిగణికా వియ బహూనం పియా మనాపా. **న దక్ఖిణాతి** నచ్చగీతకుసలా. తథారూపా హి బహుపత్థితా బహుమిత్తా హోన్తి, తస్మా న సేవితబ్బా. **న ధనస్స హేతూతి** యా ధనహేతుయేవ భజతి, సా అపరిగ్గహాపి న సేవితబ్బా. సా హి ధనం అలభమానా కుజ్ఝతీతి.

ఏవం వుత్తే మహాజనో మహాసత్తస్స "అహో సుకథిత"న్తి సాధుకారమదాసి. సోపి ఏత్తకేహి కారణేహి ఇత్థీనం అగుణం కథేత్వా తుణ్హీ అహోసి. తం సుత్వా ఆనన్దో గిజ్ఝరాజా, "సమ్మ కుణాల, అహమ్పి అత్తనో ఞాణబలేన ఇత్థీనం అగుణం కథేస్సామీ"తి వత్వా అగుణకథం ఆరభి. తం దస్సేన్తో సత్థా ఆహ –

"అథ ఖలు, భో, ఆనన్దో గిజ్ఝరాజా కుణాలస్స ఆదిమజ్ఝకథాపరియోసానం విదిత్వా తాయం వేలాయం ఇమా గాథా అభాసి –

౩౨౬. "పుణ్ణమ్పి చేమం పథవిం ధనేన, దజ్జిత్థియా పురిసో సమ్మతాయ;
లద్ధా ఖణం అతిమఞ్ఞేయ్య తమ్పి, తాసం వసం అసతీనం న గచ్ఛే.

౩౨౭. "ఉట్ఠాహకం చేపి అలీనవుత్తిం, కోమారభత్తారం పియం మనాపం;
ఆవాసు కిచ్చేసు చ నం జహన్తి, తస్మాహమిత్థీనం న విస్ససామి.

౩౨౮."న విస్ససే 'ఇచ్ఛతి మ'న్తి పోసో, న విస్ససే 'రోదతి మే సకాసే';

సేవన్తి హేతా పియమప్పియఞ్చ, నావా యథా ఓరకూలం పరఞ్చ.

౩౨౯."న విస్ససే సాఖపురాణసన్థతం, న విస్ససే మిత్తపురాణచోరం;

న విస్ససే రాజానం 'సఖా మమ'న్తి, న విస్ససే ఇత్థి దసన్న మాతరం.

౩౩౦. "న విస్ససే రామకరాసు నారిసు, అచ్చన్తసీలాసు అసఞ్ఞతాసు;

అచ్చన్తపేమానుగతస్స భరియా, న విస్ససే తిత్థసమా హి నారియో.

౩౩౧. "హనేయ్యుం ఛిన్దేయ్యుం ఛేదాపేయ్యుమ్పి, కణ్ఠేపి ఛేత్వా రుధిరం పివేయ్యుం;

మా దీనకామాసు అసఞ్ఞతాసు, భావం కరే గఙ్గతిత్థూపమాసు.

౩౩౨. "ముసా తాసం యథా సచ్చం, సచ్చం తాసం యథా ముసా;

గావో బహి తిణస్సేవ, ఓమసన్తి వరం వరం.

౩౩౩. "గతేనేతా పలోభేన్తి, పేక్ఖితేన మ్హితేన చ;

అథోపి దున్నివత్థేన, మఞ్జునా భణితేన చ.

౩౩౪. "చోరియో కథినా హేతా, వాళా చ లపసక్ఖరా;

న తా కిఞ్చి న జానన్తి, యం మనుస్సేసు వఞ్చనం.

౩౩౫. "అసా లోకిత్థియో నామ, వేలా తాసం న విజ్జతి;

సారత్తా చ పగబ్భా చ, సిఖీ సబ్బఘసో యథా.

౩౩౬. "నత్థిత్థీనం పియో నామ, అప్పియోపి న విజ్జతి;

సేవన్తి హేతా పియమప్పియఞ్చ, నావా యథా ఓరకూలం పరఞ్చ.

౩౩౭. "నత్థిత్థీనం పియో నామ, అప్పియోపి న విజ్జతి;

ధనత్తా పటివల్లన్తి, లతావ దుమనిస్సితా.

౩౩౮. "హత్థిబన్ధం అస్సబన్ధం, గోపురిసఞ్చ మణ్డలం;

ఛవడాహకం పుప్ఫఛడ్డకం, సధనమనుపతన్తి నారియో.

౩౩౯. "కులపుత్తమ్పి జహన్తి అకిఞ్చనం, ఛవకసమసదిసమ్పి;

అనుగచ్ఛన్తి అనుపతన్తి, ధనహేతు హి నారియో"తి.

తత్థ **ఆదిమజ్ఝకథాపరియోసానన్తి** కథాయ ఆదిమజ్ఝపరియోసానం. **లద్ధా ఖణన్తి** ఓకాసం లభిత్వా. **ఇచ్ఛతి మన్తి** మం ఏసా ఇచ్ఛతీతి పురిసో ఇత్థిం న విస్ససేయ్య. **సాఖపురాణసన్థతన్తి** హియ్యో వా పరే వా సన్థతం పురాణసాఖాసన్థతం న విస్ససే, అపప్ఫోటేత్వా అపచ్చవేక్ఖిత్వా న పరిభుఞ్జేయ్య. తత్ర హి దీఘజాతికో వా పవిసిత్వా తిట్ఠేయ్య, పచ్చామిత్తో వా సత్థం నిక్ఖిపేయ్య. **మిత్తపురాణచోరన్తి** పన్థదూహనట్ఠానే ఠితం చోరం "పురాణమిత్తో మే"తి న విస్ససేయ్య. చోరా హి యే సఞ్జానన్తి తేయేవ మారేన్తి. **సఖా మమన్తి** సో హి ఖిప్పమేవ కుజ్ఝతి, తస్మా రాజానం "సఖా మే"తి న విస్ససే. **దసన్న మాతరన్తి** "అయం మహల్లికా ఇదాని మం న అతిచరిస్సతి, అత్తానం రక్ఖిస్సతీ"తి న విస్ససేతబ్బా. **రామకరాసూతి** బాలానం రతికరాసు. **అచ్చన్తసీలాసూతి** అతిక్కన్తసీలాసు. **అచ్చన్తపేమానుగతస్సాతి** సచేపి అచ్చన్తం అనుగతపేమా అస్స, తథాపి తం న విస్ససే. కింకారణా? తిత్థసమా హి నారియోతి సమ్బన్ధో, తిత్థం వియ సబ్బసాధారణాతి అత్థో.

హనేయ్యున్తి కుద్ధా వా అఞ్ఞపురిససారత్తా వా హుత్వా సబ్బమేతం హననాదిం కరేయ్యుం. **మా దీనకామాసూతి** హీనజ్ఝాసయాసు సంకిలిట్ఠఆసయాసు. **భావన్తి** ఏవరూపాసు సినేహం మా కరే. **గఙ్గతిత్థూపమాసూతి** సబ్బసాధారణట్ఠేన గఙ్గాతిత్థసదిసాసు. **ముసాతి** ముసావాదో తాసం సచ్చసదిసోవ. **గతేనాతిఆదీసు** పేక్ఖితేన పలోభనే **ఉమ్మాదన్తీజాతకం,** (జా॰ ౨.౧౮.౨౫ ఆదయో) దున్నివత్థేన **నళినికాజాతకం,** (జా॰ ౨.౧౮.౧ ఆదయో) మఞ్జునా భణితేన "తువటం ఖో, అయ్యపుత్త, ఆగచ్ఛేయ్యాసీ"తి నన్దత్థేరస్స వత్థు (ఉదా॰ ౨౨) కథేతబ్బం. **చోరియోతి** సమ్భతస్స ధనస్స వినాసనేన చోరియో. **కథినాతి** థద్ధహదయా. **వాళాతి** దుట్ఠా అప్పకేనేవ కుజ్ఝనసీలా. **లపసక్ఖరాతి** నిరత్థకలపనేన సక్ఖరా వియ మధురా. **అసాతి** అసతియో లామకా. **సారత్తాతి** సబ్బదా సారత్తా. **పగబ్భాతి** కాయపాగబ్బియాదీహి పగబ్భా. **యథాతి** యథా సిఖీ సబ్బఘసో, ఏవమేతాపి సబ్బఘసా. **పటివల్లన్తీతి** పరిస్సజన్తి ఉపగూహన్తి వేఠేన్తి. **లతావాతి** యథా లతా రుక్ఖనిస్సితా రుక్ఖం వేఠేన్తి, ఏవమేతా పురిసం పరిస్సజన్తి నామ.

హత్థిబన్ధన్తిఆదీసు గోపురిసో వుచ్చతి గోపాలకో. **ఛవడాహకన్తి** ఛవానం డాహకం, సుసానపాలన్తి వుత్తం హోతి. **పుప్ఫఛడ్డకన్తి** వచ్చట్ఠానసోధకం. **సధనన్తి** ఏతేసుపి సధనం అనుగచ్ఛన్తియేవ . **అకిఞ్చనన్తి** అధనం. **ఛవకసమసదిసన్తి** సునఖమంసఖాదచణ్డాలేన సమం సదిసం, తేన నిబ్బిసేసమ్పి పురిసం గచ్ఛన్తి భజన్తి. కస్మా? యస్మా **అనుపతన్తి ధనహేతు నారియోతి.**

ఏవం అత్తనో ఞాణే ఠత్వా ఆనన్దో గిజ్ఝరాజా ఇత్థీనం అగుణం కథేత్వా తుణ్హీ అహోసి. తస్స వచనం సుత్వా నారదోపి అత్తనో ఞాణే ఠత్వా తాసం అగుణం కథేసి. తం దస్సేన్తో సత్థా ఆహ –

"అథ ఖలు, భో, నారదో దేవబ్రాహ్మణో ఆనన్దస్స గిజ్ఝరాజస్స ఆదిమజ్ఝకథాపరియోసానం విదిత్వా తాయం వేలాయం ఇమా గాథా అభాసి –

౩౪౦. "'చత్తారోమే న పూరేన్తి, తే మే సుణాథ భాసతో;
సముద్దో బ్రాహ్మణో రాజా, ఇత్థీ చాపి దిజమ్పతి.

౩౪౧. "సరితా సాగరం యన్తి, యా కాచి పథవిస్సితా;
తా సముద్దం న పూరేన్తి, ఊనత్తా హి న పూరతి.

౩౪౨. “బ్రాహ్మణో చ అధీయాన, వేదమక్ఖానపఞ్చమం;

భియ్యోపి సుతమిచ్ఛేయ్య, ఊనత్తా హి న పూరతి.

౩౪౩. “రాజా చ పథవిం సబ్బం, ససముద్దం సపబ్బతం;

అజ్ఝావసం విజినిత్వా, అనన్తరతనోచితం;

పారం సముద్దం పత్థేతి ఊనత్తా హి న పూరతి.

౩౪౪. “ఏకమేకాయ ఇత్థియా, అట్ఠట్ఠ పతినో సియా;

సూరా చ బలవన్తో చ, సబ్బకామరసాహరా;

కరేయ్య నవమే ఛన్దం, ఊనత్తా హి న పూరతి.

౩౪౫. “సబ్బిత్థియో సిఖీరివ సబ్బభక్ఖా, సబ్బిత్థియో నదీరివ సబ్బవాహీ;

సబ్బిత్థియో కణ్టకానంవ సాఖా, సబ్బిత్థియో ధనహేతు వజన్తి.

౩౪౬. “వాతఞ్చ జాలేన నరో పరామసే, ఓసిఞ్చయే సాగరమేకపాణినా;

సకేన హత్థేన కరేయ్య ఘోసం, యో సబ్బభావం పమదాసు ఓస్సజే.

౩౪౭. “చోరీనం బహుబుద్ధీనం, యాసు సచ్చం సుదుల్లభం;

థీనం భావో దురాజానో, మచ్ఛస్సేవోదకే గతం.

౩౪౮. “అనలా ముదుసమ్భాసా, దుప్పూరా తా నదీసమా;

సీదన్తి నం విదిత్వాన, ఆరకా పరివజ్జయే.

౩౪౯. “ఆవట్టనీ మహామాయా, బ్రహ్మచరియవికోపనా;

సీదన్తి నం విదిత్వాన, ఆరకా పరివజ్జయే.

౩౫౦. “యం ఏతా ఉపసేవన్తి, ఛన్దసా వా ధనేన వా;

జాతవేదోవ సంఠానం, ఖిప్పం అనుదహన్తి న”’న్తి.

తత్థ **దిజమ్పతీ**తి దిజజేట్ఠకం కుణాలం ఆలపతి. ‘‘**సరితా**’’తిఆది రపితమాతికాయ భాజనత్థం వుత్తం. **ఊనత్తా**తి ఉదకపతిట్ఠానస్స మహన్తతాయ ఊనా ఏవ. **అధీయానా**తి సజ్ఝాయిత్వా. **వేదమక్ఖానపఞ్చమ**న్తి ఇతిహాసపఞ్చమం వేదచతుక్కం. **ఊనత్తా**తి సో హి అజ్ఝాసయమహన్తతాయ సిక్ఖితబ్బస్స న పూరతి. **అనన్తరతనోచిత**న్తి నానారతనేహి ఓచితం పరిపుణ్ణం. **ఊనత్తా**తి సో హి తణ్హామహన్తతాయ న పూరతి. **సియా**తి సియుం, అయమేవ వా పాఠో. **సబ్బకామరసాహరా**తి సబ్బేసం కామరసానం ఆహరకా. ‘‘**నవమే**’’తి అట్ఠహి అతిత్తభావదస్సనత్థం వుత్తం. సా పన దసమేపి వీసతిమేపి తతో ఉత్తరితరేపి ఛన్దం కరోతేవ. **ఊనత్తా**తి సా హి కామతణ్హాయ మహన్తతాయ న పూరతి. **కణ్డకానంవ సాఖా**తి సమ్బాధమగ్గే

కణ్టకసాఖసదిసా. యథా హి సాఖా లగ్గిత్వా ఆకడ్ఢతి, ఏవం ఏతాపి రూపాదీహి కడ్ఢన్తి. యథా సాఖా హత్థాదీసు విజ్ఝిత్వా దుక్ఖం ఉప్పాదేతి, ఏవం ఏతాపి ఫుట్ఠమత్తా సరీరసమ్ఫస్సేన విజ్ఝిత్వా మహావినాసం పాపేన్తి. **వజన్తీ**తి పరపురిసం వజన్తి.

పరామసేతి గణ్హేయ్య. **ఓసిఞ్చయే**తి న్హాయితుం ఓతిణ్ణో ఏకేన పాణినా సకలసముద్దఉదకం ఓసిఞ్చేయ్య గహేత్వా ఛడ్డేయ్య. **సకేనా**తి ఏకేన అత్తనో హత్థేన తమేవ హత్థం హరిత్వా ఘోసం ఉప్పాదేయ్య. **సబ్బభావ**న్తి "త్వమేవ ఇట్ఠో కన్తో పియో మనాపో"తి వుచ్చమానో యో పురిసో "ఏవమేత"న్తి సద్దహన్తో సబ్బం అత్తనో అజ్ఝాసయం పమదాసు ఓస్సజేయ్య, సో జాలాదీహి వాతగ్గహణాదీని కరేయ్యాతి అత్థో. **గత**న్తి గమనం. **అనలా**తి తీహి ధమ్మేహి అలన్తి వచనవిరహితా. **దుప్పూరా తా**తి యథా మహానదీ ఉదకేన, ఏవం కిలేసరతియా తా దుప్పూరా. **సీదన్తి నం విదిత్వానా**తి ఏత్థ **న**న్తి నిపాతమత్తం, ఇత్థియో అల్లీనా చతూసు అపాయేసు సీదన్తీతి విదిత్వా. **ఆవట్టనీ**తి యథా ఆవట్టనీ మహాజనస్స హదయం మోహేత్వా అత్తనో వసే వత్తేతి, ఏవమేతాపీతి అత్థో. **వికోపనా**తి నాసనత్థేన చ గరహత్థేన చ బ్రహ్మచరియస్స కోపికా. **ఛన్దసా వా**తి పియసంవాసేన వా. **ధనేన వా**తి ధనహేతు వా. **సంతాన**న్తి యథా జాతవేదో అత్తనో ఠానం యం యం పదేసం అల్లీయతి, తం తం దహతి, తథా ఏతాపి యం యం పురిసం కిలేసవసేన అల్లీయన్తి, తం తం అనుదహన్తి మహావినాసం పాపేన్తి.

ఏవం నారదేన ఇత్థీనం అగుణే పకాసితే పున మహాసత్తో విసేసేత్వా తాసం అగుణం పకాసేతి. తం దస్సేతుం సత్థా ఆహ –

"అథ ఖలు, భో, కుణాలో సకుణో నారదస్స దేవబ్రాహ్మణస్స ఆదిమజ్ఝకథాపరియోసానం విదిత్వా తాయం వేలాయం ఇమా గాథాయో అజ్ఝభాసి –

౩౨౧."'సల్లపే నిసితఖగ్గపాణినా, పణ్డితో అపి పిసాచదోసినా;
ఉగ్గతేజమురగమ్పి ఆసిదే, ఏకో ఏకాయ పమదాయ నాలపే.

౩౨౨."లోకచిత్తమథనా హి నారియో, నచ్చగీతభణితమ్హితావుధా;
బాధయన్తి అనుపట్ఠితస్సతిం, దీపే రక్ఖసిగణోవ వాణిజే.

౩౨౩. "నత్థి తాసం వినయో న సంవరో, మజ్జమంసనిరతా అసఞ్ఞతా;
తా గిలన్తి పురిసస్స పాభతం, సాగరేవ మకరం తిమిఙ్గలో.

౩౨౪."పఞ్చకామగుణసాతగోచరా, ఉద్ధతా అనియతా అసఞ్ఞతా;
ఓసరన్తి పమదా పమాదినం, లోణతోయవతియంవ ఆపకా.

౩౨౫."యం నరం ఉపలపేన్తి నారియో, ఛన్దసా వా రతియా ధనేన వా;
జాతవేదసదిసమ్పి తాదిసం, రాగదోసవధియో దహన్తి నం.

౩౨౬."అడ్ఢం ఞత్వా పురిసం మహద్ధనం, ఓసరన్తి సధనం సహత్తనా;
రత్తచిత్తమతివేఠయన్తి నం, సాల మాలువలతావ కాననే.

౩౫౭. “తా ఉపేన్తి వివిధేన ఛన్దసా, చిత్రబిమ్బముఖియో అలఙ్కతా;
ఊహసన్తి పహసన్తి నారియో, సమ్బరోవ సతమాయకోవిదా.

౩౫౮. “జాతరూపమణిముత్తభూసితా, సక్కతా పతికులేసు నారియో;
రక్ఖితా అతిచరన్తి సామికం, దానవంవ హదయన్తరస్సితా.

౩౫౯. “తేజవాపి హి నరో విచక్ఖణో, సక్కతో బహుజనస్స పూజితో;
నారినం వసగతో న భాసతి, రాహునా ఉపహతోవ చన్దిమా.

౩౬౦. “యం కరేయ్య కుపితో దిసో దిసం, దుట్ఠచిత్తో వసమాగతం అరిం;
తేన భియ్యో బ్యసనం నిగచ్ఛతి, నారినం వసగతో అపేక్ఖవా.

౩౬౧. “కేసలూననఖఛిన్నతజ్జితా, పాదపాణికసదణ్డతాళితా;
హీనమేవుపగతా హి నారియో, తా రమన్తి కుణపేవ మక్ఖికా.

౩౬౨. “తా కులేసు విసిఖన్తరేసు వా, రాజధానినిగమేసు వా పున;
ఓడ్డితం నముచిపాసవాకరం, చక్ఖుమా పరివజ్జే సుఖత్థికో.

౩౬౩. “ఓస్సజిత్వ కుసలం తపోగుణం, యో అనరియచరితాని మాచరి;
దేవతాహి నిరయం నిమిస్సతి, ఛేదగామిమణియంవ వాణిజో.

౩౬౪. “సో ఇధ గరహితో పరత్థ చ, దుమ్మతీ ఉపహతో సకమ్మునా;
గచ్ఛతీ అనియతో గళాగళం, దుట్ఠగద్రభరథోవ ఉప్పథే.

౩౬౫. “సో ఉపేతి నిరయం పతాపనం, సత్తిసిమ్బలివనఞ్చ ఆయసం;
ఆవసిత్వా తిరచ్ఛానయోనియం, పేతరాజవిసయం న ముఞ్చతి.

౩౬౬. “దిబ్యఖిడ్డరతియో చ నన్దనే, చక్కవత్తిచరితఞ్చ మానుసే;
నాసయన్తి పమదా పమాదినం, దుగ్గతిఞ్చ పటిపాదయన్తి నం.

౩౬౭. “దిబ్యఖిడ్డరతియో న దుల్లభా, చక్కవత్తిచరితఞ్చ మానుసే;
సోణ్ణబ్యమ్హనిలయా చ అచ్ఛరా, యే చరన్తి పమదాహనత్థికా.

౩౬౮. “కామధాతుసమతిక్కమా గతి, రూపధాతుయా భావో న దుల్లభో;
వీతరాగవిసయూపపత్తి యా, యే చరన్తి పమదాహనత్థికా.

౩౬౯. “సబ్బదుక్ఖసమతిక్కమం సివం, అచ్చన్తమచలితం అసఙ్ఖతం;

నిబ్బుతేహి సుచిహీ న దుల్లభం, యే చరన్తి పమదాహనత్థికా"'తి.

తత్థ **సల్లపే**తి "సచే మయా సద్ధిం సల్లపేస్ససి, సీసం తే పాతేస్సామీ"తి వత్వా ఖగ్గం ఆదాయ ఠితేనాపి, "సల్లపితమత్తేయేవ తం ఖాదిత్వా జీవితవినాసం పాపేస్సామీ"తి దోసినా హుత్వా ఠితేనాపి పిసాచేన సద్ధిం సల్లపే. "ఉపగతం డంసిత్వా నాసేస్సామీ"తి ఠితం ఉగ్గతేజం ఉరగమ్పి ఆసిదే. ఏకో పన హుత్వా రహో ఏకాయ పమదాయ న హి ఆలపే. **లోకచిత్తమథనా**తి లోకస్స చిత్తఘాతికా. **దీపే రక్ఖసిగణో**తి యథా దీపే రక్ఖసిగణో మనుస్సవేసేన వాణిజే ఉపలాపేత్వా అత్తనో వసే గతే కత్వా ఖాదతి, ఏవం ఇమాపి పఞ్చహి కామగుణేహి అత్తనో వసే కత్వా సత్తే మహావినాసం పాపేన్తీతి అత్థో. **వినయో**తి ఆచారో. **సంవరో**తి మరియాదో. **పురిసస్స పాభత**న్తి దుక్ఖసమ్భతం ధనం **గిలన్తి** నాసేన్తి.

అనియతాతి అనియతచిత్తా. **లోణతోయవతియ**న్తి లోణతోయవన్తం సముద్దన్తి అత్థో. **ఆపకా**తి ఆపగా, అయమేవ వా పాఠో. యథా సముద్దం నదియో ఓసరన్తి, ఏవం పమాదినం పమదాతి అత్థో. **ఛన్దసా**తి పేమేన. **రతియా**తి పఞ్చకామగుణరతియా. **ధనేన వా**తి ధనహేతు వా. **జాతవేదసదిస**న్తి గుణసమ్పత్తియా అగ్గిమివ జలితమ్పి. **రాగదోసవధియో**తి కామరాగదోసేహి వధికా. రాగదోసగతియోతిపి పాఠో. **ఓసరన్తీ**తి ధనగహణత్థాయ మధురవచనేన తం బన్ధన్తియో ఉపగచ్ఛన్తి. **సధన**న్తి సధనా. అయమేవ వా పాఠో, వత్థాలఙ్కారత్థాయ కిఞ్చి అత్తనో ధనం దత్వాపి ఓసరన్తీతి అత్థో. **సహత్తనా**తి అత్తభావేన సద్ధిం అత్తభావమ్పి తస్సేవ పరిచ్చజన్తియో వియ హోన్తి. **అతివేఠయన్తీ**తి ధనగహణత్థాయ అతివియ వేఠేన్తి పీళేన్తి.

వివిధేన ఛన్దసాతి నానావిధేన ఆకారేన. **చిత్రబిమ్బముఖియో**తి అలఙ్కారవసేన చిత్రసరీరా చిత్రముఖియో హుత్వా. **ఉహసన్తీ**తి మహాహసితం హసన్తి. **పహసన్తీ**తి మన్దహసితం హసన్తి. **సమ్బరో**వాతి మాయాకారపురిసో వియ అసురిన్దో వియ చ . **దానవంవ హదయన్తరస్సితా**తి యథా "కుతో ను ఆగచ్ఛథ, భో, తయో జనా"తి **కరణ్డకజాతకే** (జా॰ ౧.౯.౮౭ ఆదయో) హదయన్తరనిస్సితా అన్తోఉదరగతాపి దానవం అతిచరి, ఏవం అతిచరన్తి. అరక్ఖితా హేతాతి దీపేతి. **న భాసతీ**తి న విరోచతి హరితచలోమసకస్సపకుసరాజానో వియ. **తేనా**తి తమ్హా అమిత్తేన కతా బ్యసనా అతిరేకతరం బ్యసనన్తి అత్థో. **అపేక్ఖవా**తి సతణ్హో.

కేసలూననఖఛిన్నతజ్జితాతి ఆకడ్ఢిత్వా లూనకేసా నఖేహి ఛిన్నగత్తా తజ్జితా పాదాదీహి చ తాళితావ హుత్వా. యో కిలేసవసేన ఏతేపి విప్పకారే కరోతి, తాదిసం హీనమేవ ఉపగతా నారియో రమన్తి, న ఏతే విప్పకారే పరిహరన్తి, మధురసమాచారే కింకారణా తా న రమన్తి. **కుణపేవ మక్ఖికా**తి యస్మా జేగుచ్ఛహత్థికుణపాదిమ్హి మక్ఖికా వియ తా హీనేయేవ రమన్తీతి అత్థో. **ఓడ్డిత**న్తి న ఏతా ఇత్థియో నామ, అథ ఖో ఇమేసు ఠానేసు నముచినో కిలేసమారస్స మిగపక్ఖిగహణత్థం లుద్దకేహి ఓడ్డితం పాసఞ్చ వాకరఞ్చాతి మఞ్ఞమానో పఞ్ఞాచక్ఖుమా పురిసో దిబ్బమానుసికేన సుఖేన అత్థికో పరివజ్జేయ్య.

ఓస్సజిత్వాతి దేవమనుస్సేసు మహాసమ్పత్తిదాయకం తపోగుణం ఛడ్డేత్వా. **యో**తి యో పురిసో అనరియేసు అపరిసుద్ధేసు కామగుణేసు కామరతిచరితాని ఆచరతి. **దేవతాహి నిరయం నిమిస్సతీ**తి సో దేవలోకేన పరివత్తిత్వా నిరయం గణ్హిస్సతి. **ఛేదగామిమణియంవ వాణిజో**తి యథా బాలవాణిజో సతసహస్సగ్ఘభణ్డం దత్వా ఛేదగామిమణికం గణ్హాతి, తథారూపో అయం హోతీతి అత్థో. **సో**తి సో ఇత్థీనం వసం గతో. **అనియతో**తి ఏత్తకం నామ కాలం అపాయేసు పచ్చిస్సతీతి

అనియతో. **గళాగళన్తి** దేవలోకా వా మనుస్సలోకా వా గళిత్వా అపాయమేవ గచ్ఛతీతి అత్థో. యథా కిం? **దుట్ఠగద్రభరథోవ ఉప్పథేతి**, యథా కూటగద్రభయుత్తరథో మగ్గా ఓక్కమిత్వా ఉప్పథేయేవ గచ్ఛతి, తథా. **సత్తిసిమ్బలివనన్తి** సత్తిసదిసేహి కణ్టకేహి యుత్తం ఆయసం సిమ్బలివనం. **పేతరాజవిసయన్తి** పేతవిసయఞ్చ కాలకఞ్చికఅసురవిసయఞ్చ.

పమాదినన్తి పమత్తానం. తే హి పమదాసు పమత్తా తాసం సమ్పత్తీనం మూలభూతం కుసలం న కరోన్తి, ఇతి తేసం పమదా సబ్బా తా నాసేన్తి నామ. **పటిపాదయన్తీతి** తథావిధం పురిసం తా పమాదవసేనేవ అకుసలం కారేత్వా దుగ్గతిం పటిపాదేన్తి నామ. **సోణ్ణబ్యమ్హనిలయాతి** సువణ్ణమయవిమానవాసినియో. **పమదాహనత్థికాతి** యే పురిసా పమదాహి అనత్థికా హుత్వా బ్రహ్మచరియం చరన్తి. **కామధాతుసమతిక్కమాతి** కామధాతుసమతిక్కమా యా గతి. **రూపధాతుయా భావోతి** యో కామధాతుసమతిక్కమగతిసఙ్ఖాతో రూపధాతుయా భావో, సో తేసం న దుల్లభో. **వీతరాగవిసయూపపత్తి యాతి** యా వీతరాగవిసయే సుద్ధావాసలోకే ఉపపత్తి, సాపి తేసం న దుల్లభాతి అత్థో. **అచ్చన్తన్తి** అన్తాతీతం అవినాసధమ్మం. **అచలితన్తి** కిలేసేహి అకమ్పితం. **నిబ్బుతేహీతి** నిబ్బుతకిలేసేహి. **సుచీహీతి** సుచీహి పరిసుద్ధేహి ఏవరూపం నిబ్బానం న దుల్లభన్తి.

ఏవం మహాసత్తో అమతమహానిబ్బానం పాపేత్వా దేసనం నిట్ఠాపేసి. హిమవన్తే కిన్నరమహోరగాదయో ఆకాసే ఠితా దేవతా చ "అహో బుద్ధలీలాయ కథితా"తి సాధుకారం అదంసు . ఆనన్దో గిజ్ఝరాజా నారదో దేవబ్రాహ్మణో పుణ్ణముఖో చ ఫుస్సకోకిలో అత్తనో అత్తనో పరిసం ఆదాయ యథాఠానమేవ గమింసు. మహాసత్తోపి సకట్ఠానమేవ గతో. ఇతరే పన అన్తరన్తరా గన్త్వా మహాసత్తస్స సన్తికే ఓవాదం గహేత్వా తస్మిం ఓవాదే ఠత్వా సగ్గపరాయణా అహేసుం.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేన్తో ఓసానగాథా అభాసి –

౩౭౦. "కుణాలోహం తదా ఆసిం, ఉదాయీ ఫుస్సకోకిలో;

ఆనన్దో గిజ్ఝరాజాసి, సారిపుత్తో చ నారదో;

పరిసా బుద్ధపరిసా, ఏవం ధారేథ జాతక"న్తి.

తే పన భిక్ఖూ గమనకాలే సత్థానుభావేన గన్త్వా ఆగమనకాలే అత్తనో అత్తనోవ ఆనుభావేన ఆగతా. తేసం సత్థా మహావనేయేవ కమ్మట్ఠానం కథేసి. సబ్బేపి తే తం దివసమేవ అరహత్తం పాపుణింసు. మహాదేవతాసమాగమో అహోసి. అథస్స భగవా **మహాసమయసుత్తం** (దీ. ని. ౨.౩౩౧ ఆదయో) కథేసి.

కుణాలజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౫౩౭] ౫. మహాసుతసోమజాతకవణ్ణనా

కస్మా తువం రసక ఏదిసానీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఙ్గులిమాలత్థేరదమనం ఆరబ్భ కథేసి. తస్స ఉప్పత్తి చ పబ్బజ్జా చ ఉపసమ్పదా చ **అఙ్గులిమాలసుత్తవణ్ణనాయం** (మ. ని. అట్ఠ. ౨.౩౪౭ ఆదయో) వుత్తనయేన విత్థారతో వేదితబ్బా. సో పన సచ్చకిరియాయ మూళ్హగబ్భాయ ఇత్థియా సోత్థిభావం కత్వా తతో పట్ఠాయ సులభపిణ్డో హుత్వా వివేకమనుబ్రూహన్తో అపరభాగే అరహత్తం పత్వా అభిఞ్ఞాతోవ అసీతియా మహాథేరానం అబ్భన్తరో అహోసి. తస్మిం కాలే ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – "ఆవుసో, అహో వత భగవతా తథారూపం లుద్దం లోహితపాణిం మహాచోరం

అఙ్గులిమాలం అదణ్డేన అసత్థేన దమేత్వా నిబ్బిసేవనం కరోన్తేన దుక్కరం కతం, అహో బుద్ధా నామ దుక్కరకారినో"తి. సత్థా గన్ధకుటియం ఠితోవ దిబ్బసోతేన తం కథం సుత్వా "అజ్జ మమ గమనం బహుపకారం భవిస్సతి, మహాధమ్మదేసనా పవత్తిస్సతీ"తి ఞత్వా అనోపమాయ బుద్ధలీలాయ ధమ్మసభం గన్త్వా వరపఞ్ఞత్తాసనే నిసీదిత్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "అనచ్ఛరియం, భిక్ఖవే, ఇదానేవ పరమాభిసమ్బోధిం పత్తేన మయా ఏతస్స దమనం, స్వాహం పుబ్బచరియం చరన్తో పదేసఞాణే ఠితోపి ఏతం దమేసి"న్తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే కురురట్ఠే ఇన్దపత్థనగరే కోరబ్యో నామ రాజా ధమ్మేన రజ్జం కారేసి. తదా బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తి. దసమాసే అతిక్కన్తే సువణ్ణవణ్ణం పుత్తం విజాయి, సుతవిత్తతాయ పన నం "సుతసోమో"తి సఞ్జానింసు. తమేనం రాజా వయప్పత్తం నిక్ఖసహస్సం దత్వా దిసాపామోక్ఖస్స ఆచరియస్స సన్తికే సిప్పుగ్గహణత్థాయ తక్కసిలం పేసేసి. సో ఆచరియభాగం ఆదాయ నగరా నిక్ఖమిత్వా మగ్గం పటిపజ్జి. తదా బారాణసియం కాసిరఞ్ఞో పుత్తో బ్రహ్మదత్తకుమారోపి తథేవ వత్వా పితరా పేసితో నగరా నిక్ఖమిత్వా తమేవ మగ్గం పటిపజ్జి. అథ సుతసోమో మగ్గం గన్త్వా నగరద్వారే సాలాయ ఫలకే విస్సమత్థాయ నిసీది. బ్రహ్మదత్తకుమారోపి గన్త్వా తేన సద్ధిం ఏకఫలకే నిసీది. అథ నం సుతసోమో పటిసన్థారం కరోన్తో "సమ్మ, మగ్గకిలన్తోసి, కుతో ఆగచ్ఛసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "బారాణసితో"తి వుత్తే "కస్స పుత్తోసీ"తి వత్వా "కాసిరఞ్ఞో పుత్తోమ్హీ"తి వుత్తే "కో నామోసీ"తి వత్వా "అహం బ్రహ్మదత్తకుమారో నామా"తి వుత్తే "కేన కారణేన ఇధాగతోసీ"తి పుచ్ఛి. సో "సిప్పుగ్గహణత్థాయా"తి వత్వా "త్వమ్పి మగ్గకిలన్తోసి, కుతో ఆగచ్ఛసీ"తి తేనేవ నయేన ఇతరం పుచ్ఛి. సోపి తస్స సబ్బం ఆచిక్ఖి. తే ఉభోపి "మయం ఖత్తియా, ఏకాచరియస్సేవ సన్తికే సిప్పుగ్గహణత్థాయ గచ్ఛామా"తి అఞ్ఞమఞ్ఞం మిత్తభావం కత్వా నగరం పవిసిత్వా ఆచరియకులం గన్త్వా ఆచరియం వన్దిత్వా అత్తనో జాతిఆదిం కథేత్వా సిప్పుగ్గహణత్థాయ ఆగతభావం కథేసుం. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛి. తే ఆచరియభాగం దత్వా సిప్పం పట్ఠపేసుం.

న కేవలఞ్చ తే ద్వేవ, అఞ్ఞేపి తదా జమ్బుదీపే ఏకసతమత్తా రాజపుత్తా తస్స సన్తికే సిప్పం ఉగ్గణ్హన్తి. సుతసోమో తేసం జేట్ఠన్తేవాసికో హుత్వా సిప్పం ఉపదిసన్తో నచిరస్సేవ నిప్ఫత్తిం పాపుణి. సో అఞ్ఞస్స సన్తికం అగన్త్వా "సహాయో మే"తి బ్రహ్మదత్తస్స కుమారస్సేవ సన్తికం గన్త్వా తస్స పిట్ఠిఆచరియో హుత్వా సిప్పం సిక్ఖాపేసి. ఇతరేసమ్పి అనుక్కమేన సిప్పం నిట్ఠితం. తే అనుయోగం దత్వా ఆచరియం వన్దిత్వా సుతసోమం పరివారేత్వా నిక్ఖమింసు. అథ నే సుతసోమో మగ్గన్తరే ఠత్వా ఉయ్యోజేన్తో "తుమ్హే అత్తనో అత్తనో పితూనం సిప్పం దస్సేత్వా రజ్జేసు పతిట్ఠహిస్సథ, పతిట్ఠితా చ పన మమోవాదం కరేయ్యాథా"తి ఆహ. "కిం , ఆచరియా"తి? "పక్ఖదివసేసు ఉపోసథికా హుత్వా మా ఘాతం కరేయ్యాథా"తి. తే "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛింసు. బోధిసత్తోపి అఙ్గవిజ్జాపాఠకత్తా "అనాగతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తకుమారం నిస్సాయ మహాభయం ఉప్పజ్జిస్సతీ"తి ఞత్వా తే ఏవం ఓవదిత్వా ఉయ్యోజేసి. తే సబ్బేపి అత్తనో అత్తనో జనపదం గన్త్వా పితూనం సిప్పం దస్సేత్వా రజ్జేసు పతిట్ఠాయ పతిట్ఠితభావఞ్చేవ ఓవాదే వత్తనభావఞ్చ జానాపేతుం పణ్ణాకారేన సద్ధిం పణ్ణాని పహిణింసు. మహాసత్తో తం పవత్తిం సుత్వా "అప్పమత్తావ హోథా"తి పణ్ణాని పటిపేసేసి.

తేసు బారాణసిరాజా వినా మంసేన భత్తం న భుఞ్జతి. ఉపోసథదివసత్థాయపిస్స మంసం గహేత్వా ఠపేసి. అథేకదివసం ఏవం ఠపితమంసం భత్తకారకస్స పమాదేన రాజగేహే కోలేయ్యకసునఖా ఖాదింసు. భత్తకారకో తం మంసం అదిస్వా కహాపణముట్ఠిం ఆదాయ చరన్తోపి మంసం ఉప్పాదేతుం అసక్కోన్తో "సచే అమంసకభత్తం ఉపనామేస్సామి, జీవితం మే నత్థి,

కిం ను ఖో కరిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా "అత్థేసో ఉపాయో"తి వికాలే ఆమకసుసానం గన్త్వా ముహుత్తమతస్స పురిసస్స ఊరుమంసం ఆహరిత్వా సుపక్కం పచిత్వా భత్తం ఉపనామేసి. రఞ్ఞో మంసఖణ్డం జివ్హగ్గే ఠపితమత్తమేవ సత్త రసహరణిసహస్సాని ఫరి, సకలసరీరం ఖోభేత్వా అట్ఠాసి. కింకారణా? పుబ్బే చస్స సేవనతాయ. సో కిర అతీతానన్తరే అత్తభావే యక్ఖో హుత్వా బహుం మనుస్సమంసం ఖాదితపుబ్బో, తేనస్స తం పియం అహోసి . సో "సచాహం తుణ్హీయేవ భుఞ్జిస్సామి, న మే అయం ఇమం మంసం కథేస్సతీ"తి చిన్తేత్వా సహ ఖేళేన భూమియం పాతేసి. "నిద్దోసం, దేవ, ఖాదాహీ"తి వుత్తే మనుస్సే పటిక్కమాపేత్వా "అహమేతస్స నిద్దోసభావం జానామి, కిం నామేతం మంస"న్తి పుచ్ఛి. "పురిమదివసేసు పరిభోగమంసమేవ, దేవా"తి. "నను అఞ్ఞస్మిం కాలే అయం రసో నత్థీ"తి? "అజ్జ సుపక్కం, దేవా"తి. "నను పుబ్బేపి ఏవమేవ పచసీ"తి. అథ నం తుణ్హీభూతం ఞత్వా "సభావం కథేహి, నో చే కథేసి, జీవితం తే నత్థీ"తి ఆహ. సో అభయం యాచిత్వా యథాభూతం కథేసి. రాజా "మా సద్దమకాసి, పకతియా పచనకమంసం త్వం ఖాదిత్వా మయ్హం మనుస్సమంసమేవ పచాహీ"తి ఆహ. "నను దుక్కరం, దేవా"తి? "మా భాయి, న దుక్కర"న్తి. "నిబద్ధం కుతో లభిస్సామి, దేవా"తి? "నను బన్ధనాగారే బహూ మనుస్సా"తి. సో తతో పట్ఠాయ తథా అకాసి.

అపరభాగే బన్ధనాగారే మనుస్సేసు ఖీణేసు "ఇదాని కిం కరిస్సామి, దేవా"తి ఆహ. "అన్తరామగ్గే సహస్సభణ్డికం ఖిపిత్వా యో తం గణ్హాతి, తం 'చోరో'తి గహేత్వా మారేహీ"తి ఆహ. సో తథా అకాసి. అపరభాగే రాజభయేన సహస్సభణ్డికం ఓలోకేన్తమ్పి అదిస్వా "ఇదాని కిం కరిస్సామీ"తి ఆహ. "యదా భేరివేలాయ నగరం ఆకులం హోతి, తదా త్వం పన ఏకస్మిం ఘరసన్ధిమ్హి వా వీథియం వా చతుక్కే వా ఠత్వా మనుస్సే మారేత్వా మంసం గణ్హాహీ"తి. సో తతో పట్ఠాయ తథా కత్వా థూలమంసం ఆదాయ గచ్ఛతి. తేసు తేసు ఠానేసు కళేవరాని దిస్సన్తి. మమ మాతా న పఞ్ఞాయతి, మమ పితా న పఞ్ఞాయతి, మమ భాతా భగినీ చ న పఞ్ఞాయతి, మనుస్సానం పరిదేవనసద్దో సూయతి. నాగరా భీతతసితా "ఇమే మనుస్సే సీహో ను ఖో ఖాదతి, బ్యగ్ఘో ను ఖో ఖాదతి, యక్ఖో ను ఖో ఖాదతీ"తి ఓలోకేన్తా పహారముఖం దిస్వా "ఏకో మనుస్సఖాదకో చోరో ఇమే ఖాదతీ"తి మఞ్ఞన్తి. మహాజనా రాజఙ్గణే సన్నిపతిత్వా ఉపక్కోసింసు. రాజా "కిం, తాతా"తి పుచ్ఛి. "దేవ ఇమస్మిం నగరే మనుస్సఖాదకో చోరో అత్థి, తం గణ్హాపేథా"తి ఆహంసు. "అహం కథం తం జానిస్సామి, కిం అహం నగరం రక్ఖన్తోపి చరామీ"తి.

మహాజనా "రాజా నగరేన అనత్థికో, కాళహత్థిసేనాపతిస్స ఆచిక్ఖిస్సామా"తి గన్త్వా తస్స తం కథేత్వా "చోరం పరియేసితుం వట్టతీ"తి వదింసు. సో "సాధు సత్తాహం ఆగమేథ, పరియేసిత్వా చోరం దస్సామీ"తి మహాజనే ఉయ్యోజేత్వా పురిసే ఆణాపేసి, "తాతా, నగరే కిర మనుస్సఖాదకో చోరో అత్థి, తుమ్హే తేసు తేసు ఠానేసు నిలీయిత్వా తం గణ్హథా"తి. తే "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తతో పట్ఠాయ నగరం పరిగ్గణ్హన్తి. భత్తకారకోపి ఏకస్మిం ఘరసన్ధిమ్హి సమ్పటిచ్ఛన్నో హుత్వా ఏకం ఇత్థిం మారేత్వా ఘనఘనమంసం ఆదాయ పచ్ఛియం పూరేతుం ఆరభి. అథ నం తే పురిసా గహేత్వా పోథేత్వా పచ్ఛాబాహం బన్ధిత్వా "గహితో మనుస్సఖాదకో చోరో"తి మహాసద్దం కరింసు. మహాజనో తం పరివారేసి. అథ నం సుట్ఠు బన్ధిత్వా మంసపచ్ఛిం గీవాయ బన్ధిత్వా ఆదాయ సేనాపతిస్స దస్సేసుం. సేనాపతి తం దిస్వా "కిం ను ఖో ఏస ఇమం మంసం ఖాదతి, ఉదాహు అఞ్ఞేన మంసేన మిస్సేత్వా విక్కిణాతి, ఉదాహు అఞ్ఞస్స వచనేన మారేతీ"తి చిన్తేత్వా తమత్థం పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౩౭౧. "కస్మా తువం రసక ఏదిసాని, కరోసి కమ్మాని సుదారుణాని;

హనాసి ఇత్థీ పురిసే చ మూళ్హో, మంసస్స హేతు అదు ధనస్స కారణా”తి.

తత్థ **రసకాతి** భత్తకారణం ఆలపతి.

ఇతో పరం ఉత్తానసమ్బన్ధాని వచనపటివచనాని పాళివసేనేవ వేదితబ్బాని –

౩౭౨. “న అత్తహేతూ న ధనస్స కారణా, న పుత్తదారస్స సహాయఞాతినం;
భత్తా చ మే భగవా భూమిపాలో, సో ఖాదతి మంసం భదన్తేదిసం.

౩౭౩. “సచే తువం భత్తురత్థే పయుత్తో, కరోసి కమ్మాని సుదారుణాని;
పాతోవ అన్తేపురం పాపుణిత్వా, లపేయ్యాసి మే రాజినో సమ్ముఖే తం.

౩౭౪. “తథా కరిస్సామి అహం భదన్తే, యథా తువం భాససి కాళహత్థి;
పాతోవ అన్తేపురం పాపుణిత్వా, వక్ఖామి తే రాజినో సమ్ముఖే త”న్తి.

తత్థ **భగవాతి** గారవాధివచనం. **సచే తువన్తి** “సచ్చం ను ఖో భణతి, ఉదాహు మరణభయేన ముసా భణతీ”తి వీమంసన్తో ఏవమాహ. తత్థ **సుదారుణానీతి** మనుస్సఘాతకమ్మాని. **సమ్ముఖే తన్తి** సమ్ముఖే ఠత్వా ఏవం వదేయ్యాసీతి. సో సమ్పటిచ్ఛన్తో గాథమాహ.

అథ నం సేనాపతి గాళ్హబన్ధనమేవ సయాపేత్వా విభాతాయ రత్తియా అమచ్చేహి చ నాగరేహి చ సద్ధిం మన్తేత్వా సబ్బేసు ఏకచ్ఛన్దేసు జాతేసు సబ్బట్ఠానేసు ఆరక్ఖం ఠపేత్వా నగరం హత్థగతం కత్వా రసకస్స గీవాయం మంసపచ్ఛిం బన్ధిత్వా ఆదాయ రాజనివేసనం పాయాసి. సకలనగరం విరవి. రాజా హియ్యో భుత్తపాతరాసో సాయమాసమ్పి అలభిత్వా “రసకో ఇదాని ఆగచ్ఛిస్సతి, ఇదాని ఆగచ్ఛస్సతీ”తి నిసిన్నోవ తం రత్తిం వీతినామేత్వా “అజ్జపి రసకో నాగచ్ఛతి, నాగరానఞ్చ మహాసద్దో సూయతి, కిం నూ ఖో ఏత”న్తి వాతపానేన ఓలోకేన్తో తం తథా ఆనీయమానం దిస్వా “పాకటం ఇదం కారణం జాత”న్తి చిన్తేత్వా సతిం ఉపట్ఠపేత్వా పల్లఙ్కేయేవ నిసీది. కాళహత్థిపి నం ఉపసఙ్కమిత్వా అనుయుఞ్జి, సోపిస్స కథేసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౩౭౫. “తతో రత్యా వివసానే, సూరియుగ్గమనం పతి;
కాళో రసకమాదాయ, రాజానం ఉపసఙ్కమి;
ఉపసఙ్కమ్మ రాజానం, ఇదం వచనమబ్రవి.

౩౭౬. “సచ్చం కిర మహారాజ, రసకో పేసితో తయా.

హనతి ఇత్థిపురిసే, తువం మంసాని ఖాదసి.

౩౭౭. “ఏవమేవ తథా కాళ, రసకో పేసితో మయా;
మమ అత్థం కరోన్తస్స, కిమేతం పరిభాససీ”తి.

తత్థ **కాళాతి** కాళహత్థి. **ఏవమేవాతి** తేన సేనాపతినా తేజవన్తేన అనుయుత్తో రాజా ముసా వత్తుం అసక్కోన్తో ఏవమాహ. తత్థ **తథాతి** ఇదం పురిమస్స వేవచనం. **మమ అత్థన్తి** మమ వుడ్ఢిం. **కరోన్తస్సాతి** కరోన్తం. **కిమేతన్తి** కస్మా ఏతం. **పరిభాససీతి** అహో దుక్కరం కరోసి, కాళహత్థి త్వం నామ అఞ్ఞం చోరం అగ్గహేత్వా మమ పేసనకారకం గణ్హాసీతి తస్స భయం జనేన్తో కథేసి.

తం సుత్వా సేనాపతి "అయం సకేనేవ ముఖేన పటిజానాతి, అహో సాహసికో, ఏత్తకం నామ కాలం ఇమే మనుస్సా ఏతేన ఖాదితా, వారేస్సామి న"న్తి చిన్తేత్వా ఆహ – "మహారాజ, మా ఏవం కరి, మా మనుస్సమంసం ఖాదసీ"తి. "కాళహత్థి కిం కథేసి, నాహం విరమితుం సక్కోమీ"తి. "మహారాజ, సచే న విరమిస్ససి, అత్తానఞ్చ రట్ఠఞ్చ నాసేస్ససీ"తి. "ఏవం నస్సన్తేపి అహం నేవ తతో విరమితుం సక్కోమీ"తి. తతో సేనాపతి తస్స సఞ్ఞాపనత్థాయ వత్థుం ఆహరిత్వా దస్సేతి – అతీతస్మిఞ్హి కాలే మహాసముద్దే ఛ మహామచ్ఛా అహేసుం. తేసు ఆనన్దో తిమినన్దో అజ్ఝారోహోతి ఇమే తయో మచ్ఛా పఞ్చయోజనసతికా, తిమిఙ్గలో తిమిరపిఙ్గలో మహాతిమిరపిఙ్గలోతి ఇమే తయో మచ్ఛా సహస్సయోజనికా హోన్తి. తే సబ్బేపి పాసాణసేవాలభక్ఖా అహేసుం. తేసు ఆనన్దో మహాసముద్దస్స ఏకపస్సే వసతి. తం బహూ మచ్ఛా దస్సనాయ ఉపసఙ్కమన్తి, ఏకదివసం "సబ్బేసం ద్విపదచతుప్పదానం సత్తానం రాజా పఞ్ఞాయతి, అమ్హాకం రాజా నత్థి, మయమ్పేతం రాజానం కరిస్సామా"తి చిన్తేత్వా సబ్బే ఏకచ్ఛన్దా హుత్వా ఆనన్దం రాజానం కరింసు. తే మచ్ఛా తతో పట్ఠాయ తస్స సాయం పాతోవ ఉపట్ఠానం గచ్ఛన్తి.

అథేకదివసం ఆనన్దో ఏకస్మిం పబ్బతే పాసాణసేవాలం ఖాదన్తో అజానిత్వా "సేవాలో"తి సఞ్ఞాయ ఏకం మచ్ఛం ఖాది. తస్స తం మంసం ఖాదన్తస్స సకలసరీరం సఙ్ఖోభేసి. సో "కిం ను ఖో ఇదం అతివియ మధుర"న్తి నీహరిత్వా ఓలోకేన్తో మచ్ఛమంసఖణ్డం దిస్వా "ఏత్తకం కాలం అజానిత్వా న ఖాదామీ"తి చిన్తేత్వా "సాయం పాతోపి మచ్ఛానం ఆగన్త్వా గమనకాలే ఏకం ద్వే మచ్ఛే ఖాదిస్సామి, పాకటం కత్వా ఖాదియమానే ఏకోపి మం న ఉపసఙ్కమిస్సతి, సబ్బే పలాయిస్సన్తి, పటిచ్ఛన్నో హుత్వా పచ్ఛా ఓసక్కితోసక్కితం పహరిత్వా ఖాదిస్సామీ"తి తథా కత్వా ఖాది. మచ్ఛా పరిక్ఖయం గచ్ఛన్తా చిన్తయింసు. "కుతో ను ఖో ఞాతీనం భయం ఉప్పజ్జిస్సతీ"తి. అథేకో పణ్డితో మచ్ఛో "మయ్హం ఆనన్దస్స కిరియా న రుచ్చతి, పరిగ్గణ్హిస్సామి న"న్తి మచ్ఛేసు ఉపట్ఠానం గతేసు ఆనన్దస్స కణ్ణపత్తే పటిచ్ఛన్నో అట్ఠాసి. ఆనన్దో మచ్ఛే ఉయ్యోజేత్వా సబ్బపచ్ఛతో గచ్ఛన్తం మచ్ఛం ఖాది. సో పణ్డితమచ్ఛో తస్స కిరియం దిస్వా ఇతరేసం ఆరోచేసి. తే సబ్బేపి భీతతసితా పలాయింసు.

ఆనన్దో తతో పట్ఠాయ మచ్ఛమంసగిద్ధేన అఞ్ఞం గోచరం న గణ్హి. సో జిఘచ్ఛాయ పీళితో కిలన్తో "కహం ను ఖో ఇమే గతా"తి తే మచ్ఛే పరియేసన్తో ఏకం పబ్బతం దిస్వా "మమ భయేన ఇమం పబ్బతం నిస్సాయ వసన్తి మఞ్ఞే, పబ్బతం పరిక్ఖిపిత్వా ఉపధారేస్సామీ"తి నఙ్గుట్ఠేన చ సీసేన చ ఉభో పస్సే పరిక్ఖిపిత్వా గణ్హి. తతో "సచే ఇధ వసన్తి, పలాయిస్సన్తీ"తి పబ్బతం పరిక్ఖిపన్తం అత్తనో నఙ్గుట్ఠం దిస్వా "అయం మచ్ఛో మం వఞ్చేత్వా పబ్బతం నిస్సాయ వసతీ"తి కుద్ధో పణ్ణాసయోజనమత్తం సకనఙ్గుట్ఠఖణ్డం అఞ్ఞమచ్ఛసఞ్ఞాయ దళ్హం గహేత్వా మురుమురాయన్తో ఖాది, దుక్ఖవేదనా ఉప్పజ్జి. లోహితగన్ధేన మచ్ఛా సన్నిపతిత్వా లుఞ్జిత్వా ఖాదన్తా యావ సీసా ఆగమంసు. మహాసరీరతాయ పరివత్తేతుం అసక్కోన్తో తత్థేవ జీవితక్ఖయం పాపుణి, పబ్బతరాసి వియ అట్ఠిరాసి అహోసి. ఆకాసచారినో తాపసపరిబ్బాజకా మనుస్సానం కథయింసు. సకలజమ్బుదీపే మనుస్సా జానింసు. తం వత్థుం ఆహరిత్వా దస్సేన్తో కాళహత్థి ఆహ –

౩౭౮. “ఆనన్దో సబ్బమచ్ఛానం, ఖాదిత్వా రసగిద్ధిమా;
పరిక్ఖీణాయ పరిసాయ, అత్తానం ఖాదియా మతో.

౩౭౯. “ఏవం పమత్తో రసగారవే రత్తో, బాలో యదీ ఆయతి నావబుజ్ఝతి;
విధమ్మ పుత్తే చజి ఞాతకే చ, పరివత్తియ అత్తానఞ్ఞేవ ఖాదతి.

౩౮౦. “ఇదం తే సుత్వాన విగేతు ఛన్దో, మా భక్ఖయీ రాజ మనుస్సమంసం;
మా త్వం ఇమం కేవలం వారిజోవ, ద్విపదాధిప సుఞ్ఞమకాసి రట్ఠ”న్తి.

తత్థ **ఆనన్దోతి**, మహారాజ, అతీతస్మిం కాలే మహాసముద్దే పఞ్చసతయోజనికో ఆనన్దో నామ మహామచ్ఛో సబ్బేసం మచ్ఛానం రాజా మహాసముద్దస్స ఏకపస్సే ఠితో. **ఖాదిత్వాతి** సకజాతికానం మచ్ఛానం రసగిద్ధిమా మచ్ఛే ఖాదిత్వా. **పరిక్ఖీణాయాతి** మచ్ఛపరిసాయ ఖయప్పత్తాయ. **అత్తానన్తి** అఞ్ఞం గోచరం అగ్గహేత్వా పబ్బతం పరిక్ఖిపన్తో పణ్ణాసయోజనమత్తం అత్తనో నఙ్గుట్ఠఖణ్డం అఞ్ఞమచ్ఛసఞ్ఞాయ ఖాదిత్వా మతో మరణప్పత్తో హుత్వా ఇదాని మహాసముద్దే పబ్బతమత్తో అట్ఠిరాసి అహోసి. **ఏవం పమత్తోతి** యథా మహామచ్ఛో ఆనన్దో, ఏవమ్పి తథా త్వం తణ్హారసగిద్ధికో హుత్వా పమత్తో పమాదభావప్పత్తో.

రసగారవే రత్తోతి మనుస్సమంసస్స రసగారవే రత్తో అతిరత్తచిత్తో హోతి. **బాలోతి** యది బాలో దుప్పఞ్ఞో ఆయతిం అనాగతే కాలే ఉప్పజ్జనకదుక్ఖం **నావబుజ్ఝతి** న జానాతి. **విధమ్మాతి** విధమేత్వా వినాసేత్వా . **పుత్తేతి** పుత్తధీతరో చ. **ఞాతకే చాతి** సేసఞాతకే చ సహాయే చ, విధమ్మ పుత్తే చ చజిత్వా ఞాతకే చాతి అత్థో. **పరివత్తియాతి** అఞ్ఞం ఆహారం అలభిత్వా జిఘచ్ఛాయ పీళితో సకలనగరం పరివత్తియ విచరిత్వా మనుస్సమంసం అలభిత్వా అత్తానం ఖాదన్తో ఆనన్దో మచ్ఛో వియ అత్తానఞ్ఞేవ ఖాదతి.

ఇదం తే సుత్వానాతి, మహారాజ, తే తుయ్హం మయా ఆనీతం ఇదం ఉదాహరణం సుత్వా **ఛన్దో** మనుస్సమంసఖాదనచ్ఛన్దో **విగేతు** విగచ్ఛతు విరమతు. **మా భక్ఖయీతి** రాజ మనుస్సమంసం మా భక్ఖయి మా ఖాది. **మా త్వం ఇమం కేవలన్తి** మహాసముద్దం సుఞ్ఞం కరోన్తో వారిజో ఆనన్దో మచ్ఛో ఇవ, భో **ద్విపదాధిప,** ద్విపదానం మనుస్సానం, ఇస్సర మహారాజ, త్వం కేవలం సచ్చతో ఇమం తవ కాసిరట్ఠం నగరం సుఞ్ఞం మా అకాసీతి అత్థో.

తం సుత్వా రాజా, “భో కాళహత్థి, న త్వమేవ ఉపమం జానాసి, అహమ్పి జానామీ”తి మనుస్సమంసగిద్ధతాయ పోరాణకవత్థుం ఆహరిత్వా దస్సేన్తో ఆహ –

౩౮౧. “సుజాతో నామ నామేన, ఓరసో తస్స అత్రజో;
జమ్బుపేసిమలద్ధాన, మతో సో తస్స సఙ్ఖయే.

౩౮౨. “ఏవమేవ అహం కాళ, భుత్వా భక్ఖం రసుత్తమం;
అలద్ధా మానుసం మంసం, మఞ్ఞే హిస్సామి జీవిత”న్తి.

తత్థ **సుజాతో నామా**తి కాళహత్థి కుటుమ్బికో నామేన సుజాతో నామ, తస్స అత్రజో పుత్తో ఓరసో జమ్బుపేసిం **అలద్ధాన** అలభిత్వాన. **మతో**తి యథా తస్సా జమ్బుపేసియా సబ్ఝయే సో కుటుమ్బికపుత్తో మతో, ఏవమేవ అహం **రసుత్తమం** అఞ్ఞరసానం ఉత్తమం మనుస్సానం మంసం **భుత్వా** భుఞ్జిత్వా అలద్ధా మనుస్సమంసం జీవితం హిస్సామీతి **మఞ్ఞే** మఞ్ఞామి.

అతీతే కిర బారాణసియం సుజాతో నామ కుటుమ్బికో లోణమ్బిలసేవనత్థాయ హిమవన్తతో ఆగతాని పఞ్చ ఇసిసతాని అత్తనో ఉయ్యానే వసాపేత్వా ఉపట్ఠాసి. ఘరే చస్స నిబద్ధం పఞ్చసతమత్తా భిక్ఖా అహోసి. తే పన తాపసా కదాచి జనపదేపి భిక్ఖాయ చరన్తి, కదాచి మహాజమ్బుపేసిం ఆహరిత్వా ఖాదన్తి. తేసం జమ్బుపేసిం ఆహరిత్వా ఖాదనకాలే సుజాతో చిన్తేసి – "అజ్జ భద్దన్తానం తయో చత్తారో దివసా అనాగచ్ఛన్తానం, కహం ను ఖో గతా"తి. సో అత్తనో పుత్తకం అఙ్గులియం గాహాపేత్వా తేసం భత్తకిచ్చకాలే తత్థ అగమాసి. తస్మిం సమయే మహల్లకానం ముఖవిక్ఖాలనకాలే ఉదకం దత్వా సబ్బనవకో జమ్బుపేసిం ఖాదతి. సుజాతో తాపసే వన్దిత్వా నిసిన్నో – "కిం, భన్తే, ఖాదథా"తి పుచ్ఛి. "మహాజమ్బుపేసిం, ఆవుసో"తి. తం సుత్వా కుమారో పిపాసం ఉప్పాదేసి. అథస్స గణజేట్ఠకో తాపసో థోకం దాపేసి. సో తం ఖాదిత్వా మధురరసే బజ్ఝిత్వా – "జమ్బుపేసిం మే దేథా"తి పునప్పునం యాచి. కుటుమ్బికో ధమ్మం సుణన్తో, "పుత్తక, మా విరవి, గేహం గన్త్వా ఖాదిస్ససీ"తి తం వఞ్చేత్వా "ఇమం నిస్సాయ భదన్తా ఉక్కణ్ఠేయ్యు"న్తి తం సమస్సాసేన్తో ఇసిగణం అనాపుచ్ఛిత్వా గేహం గతో. గతకాలతో పట్ఠాయ చస్స పుత్తో "జమ్బుపేసిం మే దేథా"తి పరిదేవి. సుజాతో "ఇసయోపి ఆచిక్ఖిస్సామీ"తి ఉయ్యానం గతో. తే ఇసయోపి "ఇధ చిరం వసిమ్హా"తి హిమవన్తమేవ గతా. ఆరామే ఇసయో అపస్సన్తో తస్స జమ్బుఅమ్బపనసమోచాదీనం పేసియో మధుసక్ఖరచుణ్ణసంయుత్తా అదాసి. తా తస్స జివ్హగ్గే ఠపితమత్తా హలాహలవిససదిసా హోన్తి. సో సత్తాహం నిరాహారో హుత్వా జీవితక్ఖయం పాపుణి. రాజా ఇదం కారణం ఆహరిత్వా దస్సేన్తో ఏవమాహ.

తతో కాళహత్థి "అయం రాజా అతివియ రసగిద్ధో, అపరానిపిస్స ఉదాహరణాని ఆహరిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా, "మహారాజ, విరమాహీ"తి ఆహ. "అహం విరమితుం న సక్కోమీ"తి. దేవ, సచే న విరమిస్ససి, తువం ఞాతిమణ్డలతో చేవ రజ్జసిరితో చ పరిహాయిస్ససి. అతీతస్మిఞ్హి, మహారాజ, ఇధేవ బారాణసియం పఞ్చసీలరక్ఖకం సోత్థియకులం అహోసి . తస్స కులస్స ఏకపుత్తకో అహోసి. సో మాతాపితూనం పియో మనాపో అహోసి పణ్డితో బ్యత్తో తిణ్ణం వేదానం పారగూ. సో సమవయేహి తరుణేహి సద్ధిం గణబన్ధనేన విచరి. సేసా గణబన్ధా మచ్ఛమంసాదీని ఖాదన్తా సురం పివన్తి. మాణవో మంసాదీని న ఖాదతి, సురం న పివతి. తే మన్తయింసు – "అయం సురాయ అపివనతో అమ్హాకం మూలం న దేతి, ఉపాయేన నం సురం పాయేస్సామా"తి. తే సన్నిపతిత్వా, "సమ్మ, ఛణకీళం కీళిస్సామా"తి ఆహంసు. "సమ్మ, తుమ్హే సురం పివథ, అహం సురం న పివామి, తుమ్హేవ గచ్ఛథా"తి. "సమ్మ, తవ పివనత్థాయ ఖీరం గణ్హాపేస్సామా"తి. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛి. ధుత్తా ఉయ్యానం గన్త్వా పదుమినిపత్తేసు తిఖిణసురం బన్ధాపేత్వా ఠపయింసు. అథ నేసం పానకాలే మాణవస్స ఖీరం ఉపనయింసు. అథ ఏకో ధుత్తో "పోక్ఖరమధుం, భో, ఆహరా"తి ఆహరాపేత్వా పదుమినిపత్తపుటం హేట్ఠా ఛిద్దం కత్వా అఙ్గులీహి ముఖే ఠపేత్వా ఆకడ్ఢి. ఏవం ఇతరేపి ఆహరాపేత్వా పివింసు. మాణవో "కిం నామేత"న్తి పుచ్ఛి. "పోక్ఖరమధునామా"తి. "అహమ్పి థోకం లభిస్సామి, దేథ భోన్తో"తి. తస్సపి దాపయింసు. సో పోక్ఖరమధుసఞ్ఞాయ సురం పివి. అథస్స అఙ్గారపక్కమంసం అదంసు, తమ్పి ఖాది.

ఏవమస్స పునప్పునం పివన్తస్స మత్తకాలే “న ఏతం పోక్ఖరమధు, సురా ఏసా”తి వదింసు. సో “ఏత్తకం కాలం ఏవం మధురరసం న జానిం, ఆహరథ, భో, సుర”న్తి ఆహ. తే ఆహరిత్వా పునపి అదంసు. పిపాసా మహతీ అహోసి. అథస్స పునపి యాచన్తస్స “ఖీణా”తి వదింసు. సో “హన్ద తం, భో, ఆహరాపేథా”తి అఙ్గులిముద్దికం అదాసి, సో సకలదివసం తేహి సద్ధిం పివిత్వా మత్తో రత్తక్ఖో కమ్పన్తో విలపన్తో గేహం గన్త్వా నిపజ్జి. అథస్స పితా సురాయ పివితభావం ఞత్వా విగతే మత్తే, “తాత, అయుత్తం తే కతం సోత్థియకులే జాతేన సురం పివన్తేన, మా పున ఏవం అకాసీ”తి ఆహ. “తాత, కో మయ్హం దోసో”తి. “సురాయ పివితభావో”తి. “తాత, కిం కథేసి, మయా ఏవరూపం మధురరసం ఏత్తకం కాలం అలద్ధపుబ్బ”న్తి. బ్రాహ్మణో పునప్పునం యాచి. సోపి “న సక్కోమి విరమితు”న్తి ఆహ. అథ బ్రాహ్మణో “ఏవం సన్తే అమ్హాకం కులవంసో చ ఉచ్ఛిజ్జిస్సతి, ధనఞ్చ వినస్సిస్సతీ”తి చిన్తేత్వా గాథమాహ –

౩౮౩. “మాణవ అభిరూపోసి, కులే జాతోసి సోత్థియే;
న త్వం అరహసి తాత, అభక్ఖం భక్ఖయేతవే”తి.

తత్థ , **మాణవా**తి, మాణవ, త్వం అభిరూపో అసి, సోత్థియే కులే జాతోపి అసి. **అభక్ఖం భక్ఖయేతవే**తి, తాత, త్వం అభక్ఖితబ్బయుత్తకం భక్ఖయితుం న అరహసి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా, “తాత, విరమ, సచే న విరమసి, అహం తం ఇతో గేహా నిక్ఖామేస్సామి, తవ రట్ఠా పబ్బాజనీయకమ్మం కరిస్సామీ”తి ఆహ. మాణవో “ఏవం సన్తేపి అహం సురం జహితుం న సక్కోమీ”తి వత్వా గాథాద్వయమాహ –

౩౮౪.“రసానం అఞ్ఞతరం ఏతం, కస్మా మం త్వం నివారయే;
సోహం తత్థ గమిస్సామి, యత్థ లచ్ఛామి ఏదిసం.

౩౮౫.“సోవాహం నిప్పతిస్సామి, నతే వచ్ఛామి సన్తికే;
యస్స మే దస్సనేన త్వం, నాభినన్దసి బ్రాహ్మణా”తి.

తత్థ **రసాన**న్తి లోణమ్బిలతిత్తకకటుకఖారికమధురకసావసఙ్ఖాతానం సత్తన్నం రసానం అఞ్ఞతరం ఉత్తమరసమేతం మజ్జం నామ. **సోవాహ**న్తి సో అహం ఏవ. **నిప్పతిస్సామీ**తి నిక్ఖమిస్సామి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా “నాహం సురాపానా విరమిస్సామి, యం తే రుచ్చతి, తం కరోహీ”తి ఆహ. అథ బ్రాహ్మణో “తయి అమ్హే పరిచ్చజన్తే మయమ్పి తం పరిచ్చజిస్సామా”తి వత్వా గాథమాహ –

౩౮౬.“అద్ధా అఞ్ఞేపి దాయాదే, పుత్తే లచ్ఛామ మాణవ;
త్వఞ్చ జమ్మ వినస్సను, యత్థ పత్తం న తం సుణే”తి.

తత్థ **యత్థ పత్త**న్తి యత్థ గతం తం “అసుకట్ఠానే నామ వసతీ”తి న సుణోమ, తత్థ గచ్ఛాహీతి అత్థో.

అథ నం వినిచ్ఛయం నేత్వా అపుత్తభావం కత్వా నీహరాపేసి. సో అపరభాగే నిప్పచ్చయో కపణో జిణ్ణపిలోతికం నివాసేత్వా కపాలహత్థో పిణ్డాయ చరన్తో అఞ్ఞతరం కుట్టం నిస్సాయ కాలమకాసి. ఇదం కారణం ఆహరిత్వా కాళహత్థి రఞ్ఞో దస్సేత్వా, “మహారాజ, సచే త్వం అమ్హాకం వచనం న కరిస్ససి, పబ్బాజనీయకమ్మం తే కరిస్సన్తీ”తి వత్వా గాథమాహ –

౩౮౭. “ఏవమేవ తువం రాజ, ద్విపదిన్ద సుణోహి మే;

పబ్బాజేస్సన్తి తం రట్ఠా, సోణ్డం మాణవకం యథా”తి.

తత్థ **ద్విపదిన్దాతి** ద్విపదానం ఇన్ద, భో మహారాజ, **మే** మమ వచనం సుణోహి తువం, ఏవమేవ సోణ్డం మాణవకం యథా తం భవన్తం రట్ఠతో పబ్బాజేస్సన్తి.

ఏవం కాళహత్థినా ఉపమాయ ఆహటాయపి రాజా తతో విరమితుం అసక్కోన్తో అపరమ్పి ఉదాహరణం దస్సేతుం ఆహ –

౩౮౮.“సుజాతో నామ నామేన, భావితత్తాన సావకో;

అచ్ఛరం కామయన్తోవ, న సో భుఞ్జి న సో పివి.

౩౮౯.“కుసగ్గేనుదకమాదాయ, సముద్దే ఉదకం మినే;

ఏవం మానుసకా కామా, దిబ్బకామాన సన్తికే.

౩౯౦. “ఏవమేవ అహం కాళ, భుత్వా భక్ఖం రసుత్తమం;

అలద్ధా మానుసం మంసం, మఞ్ఞే హిస్సామి జీవిత”న్తి.

వత్థు హేట్ఠా వుత్తసదిసమేవ.

తత్థ **భావితత్తానాతి** భావితచిత్తానం తేసం పఞ్చన్నం ఇసిసతానం. **అచ్ఛరం కామయన్తోవాతి** సో కిర తేసం ఇసీనం మహాజమ్బుపేసియా ఖాదనకాలే అనాగమనం విదిత్వా “కిం ను ఖో కారణా న ఆగచ్ఛన్తి, సచే కత్థచి గతా, జానిస్సామి, నో చే, అథ నేసం సన్తికే ధమ్మం సుణిస్సామీ”తి ఉయ్యానం గన్త్వా ఇసిగణే వన్దిత్వా గణజేట్ఠకస్స సన్తికే ధమ్మం సుణన్తో నిసిన్నోవ సూరియే అత్థఙ్గతే ఉయ్యోజియమానోపి “అజ్జ ఇధేవ వసిస్సామీ”తి వత్వా ఇసిగణం వన్దిత్వా పణ్ణసాలం పవిసిత్వా నిపజ్జి. రత్తిభాగే సక్కో దేవరాజా దేవచ్ఛరాసఙ్ఘపరివుతో సద్ధిం అత్తనో పరిచారికాహి ఇసిగణం వన్దితుం ఆగతో, సకలారామో ఏకోభాసో అహోసి. సుజాతో “కిం ను ఖో ఏత”న్తి ఉట్ఠాయ పణ్ణసాలఛిద్దేన ఓలోకేన్తో సక్కం ఇసిగణం వన్దితుం ఆగతం దేవచ్ఛరాపరివుతం దిస్వా అచ్ఛరానం సహ దస్సనేన రాగరత్తో అహోసి. సక్కో నిసీదిత్వా ధమ్మకథం సుత్వా సకట్ఠానమేవ గతో. కుటుమ్బికోపి పునదివసే ఇసిగణం వన్దిత్వా పుచ్ఛి – “భన్తే, కో నామేస రత్తిభాగే తుమ్హాకం వన్దనత్థాయ ఆగతో”తి? “సక్కో, ఆవుసో”తి. “తం పరివారేత్వా నిసిన్నా కా నామేతా”తి? “దేవచ్ఛరా నామేతా”తి. సో ఇసిగణం వన్దిత్వా గేహం గన్త్వా గతకాలతో పట్ఠాయ “అచ్ఛరం మే దేథ, అచ్ఛరం మే దేథా”తి విలపి. ఞాతకా పరివారేత్వా “భూతావిట్ఠో ను ఖో”తి అచ్ఛరం పహరింసు. సో “నాహం ఏతం అచ్ఛరం కథేమి, దేవచ్ఛరం కథేమీ”తి వత్వా “అయం అచ్ఛరా”తి అలఙ్కరిత్వా ఆనీతం

భరియమ్పి గణికమ్పి ఓలోకేన్తో "నాయం అచ్ఛరా, యక్ఖినీ ఏసా, దేవచ్ఛరం మే దేథా"తి విలపన్తో నిరాహారో హుత్వా తత్థేవ జీవితక్ఖయం పాపుణి. తేన వుత్తం –

"అచ్ఛరం కామయన్తోవ, న సో భుఞ్జి న సో పివీ"తి.

కుసగ్గేనుదకమాదాయ, సముద్దే ఉదకం మినేతి, సమ్మ కాళహత్థి, యో కుసగ్గేనేవ ఉదకం గహేత్వా "ఏత్తకం సియా మహాసముద్దే ఉదక"న్తి తేన సద్ధిం ఉపమాయ మినేయ్య, నో కేవలం మినేయ్యేవ, కుసగ్గే పన ఉదకం అతిపరిత్తకమేవ. యథా తం, ఏవం మానుసకా కామా దిబ్బకామానం సన్తికే, తస్మా సో సుజాతో అఞ్ఞం ఇత్థిం న ఓలోకేసి, అచ్ఛరమేవ పత్థేన్తో మతో. **ఏవమేవాతి** యథా సో దిబ్బకామం అలభన్తో జీవితం జహి, ఏవం అహమ్పి ఉత్తమరసం మనుస్సమంసం అలభన్తో జీవితం జహిస్సామీతి వదతి.

తం సుత్వా కాళహత్థి "అయం రాజా అతివియ రసగిద్ధో, సఞ్ఞాపేస్సామి న"న్తి సకజాతికానం మంసం ఖాదిత్వా ఆకాసచరా సువణ్ణహంసాపి తావ వినట్ఠాతి దస్సేతుం గాథాద్వయమాహ –

౩౯౧. "యథాపి తే ధతరట్ఠా, హంసా వేహాయసఙ్గమా;

అభుత్తపరిభోగేన, సబ్బే అబ్భత్థతం గతా.

౩౯౨. "ఏవమేవ తువం రాజ, ద్విపదిన్ద సుణోహి మే;

అభక్ఖం రాజ భక్ఖేసి, తస్మా పబ్బాజయన్తి త"న్తి.

తత్థ **అభుత్తపరిభోగేనాతి** అత్తనో సమానజాతికానం పరిభోగేన. **అబ్భత్థతం గతాతి** సబ్బే మరణమేవ పత్తా. అతీతే కిర చిత్తకూటే సువణ్ణగుహాయం నవుతి హంససహస్సాని వసన్తి. తే వస్సికే చత్తారో మాసే న నిక్ఖమన్తి, సచే నిక్ఖమేయ్యుం, ఉదకపుణ్ణేహి పత్తేహి ఉప్పతితుం అసక్కోన్తా మహాసముద్దేయేవ పతేయ్యుం, తస్మా న చ నిక్ఖమన్తి. ఉపకట్ఠే పన వస్సకాలే జాతస్సరతో సయంజాతసాలియో ఆహరిత్వా గుహం పూరేత్వా సాలిం ఖాదన్తా వసన్తి. తేసం పన గుహం పవిట్ఠకాలే గుహద్వారే ఏకో రథచక్కప్పమాణో ఉణ్ణనాభి నామ మక్కటకో ఏకేకస్మిం మాసే ఏకేకం జాలం వినన్ధతి. తస్స ఏకేకం సుత్తం గోరజ్జుప్పమాణం హోతి. హంసా "తం జాలం భిన్దిస్సతీ"తి ఏకస్స తరుణహంసస్స ద్వే కోట్ఠాసే దేన్తి. సో విగతే దేవే పురతో గన్త్వా తం జాలం భిన్దతి. తేన మగ్గేన సేసా గచ్ఛన్తి. అథేకస్మిం కాలే పఞ్చ మాసే వస్సో వుట్ఠో అహోసి. హంసా ఖీణగోచరా "కిం ను ఖో కత్తబ్బ"న్తి మన్తేత్వా "మయం జీవన్తా అణ్డాని లభిస్సామా"తి పఠమం అణ్డాని ఖాదింసు, తతో పోతకే, తతో జిణ్ణహంసే. పఞ్చమాసచ్చయేన వస్సం అపగతం. మక్కటకో పఞ్చ జాలాని వినన్ధి. హంసా సకజాతికానం మంసం ఖాదిత్వా అప్పథామా జాతా. ద్విగుణకోట్ఠాసలాభీ హంసతరుణో జాలే పహరిత్వా చత్తారి భిన్ది, పఞ్చమం ఛిన్దితుం నాసక్ఖి, తత్థేవ లగ్గి. అథస్స సీసం విజ్ఝిత్వా మక్కటకో లోహితం పివి. అఞ్ఞోపి ఆగన్త్వా జాలం పహరి, సోపి తత్థేవ లగ్గీతి ఏవం సబ్బేసం మక్కటకో లోహితం పివి. తదా ధతరట్ఠకులం ఉచ్ఛిన్నన్తి వదన్తి. తేన వుత్తం "సబ్బే అబ్భత్థతంగతా"తి.

ఏవమేవ తువన్తి యథా ఏతే హంసా అభక్ఖం సకజాతికమంసం ఖాదింసు, తథా త్వమ్పి ఖాదసి, సకలనగరం భయప్పత్తం, విరమ, మహారాజాతి. **తస్మా పబ్బాజయన్తి తన్తి** యస్మా అభక్ఖం సకజాతికమంసం భక్ఖేసి, తస్మా ఇమే నగరవాసినో తం రట్ఠా పబ్బాజయన్తి.

రాజా అఞ్ఞమ్పి ఉపమం వత్తుకామో అహోసి. నాగరా పన ఉట్ఠాయ, “సామి సేనాపతి, కిం కరోసి, కిం మనుస్సమంసఖాదకం చోరం గహేత్వా విచరసి, సచే న విరమిస్సతి, రట్ఠతో నం పబ్బాజేహీ”తి వత్వా నాస్స కథేతుం అదంసు. రాజా బహూనం కథం సుత్వా భీతో పున వత్తుం నాసక్ఖి. పునపి నం సేనాపతి “కిం మహారాజ విరమితుం సక్ఖిస్ససి, ఉదాహు న సక్ఖిస్ససీ”తి వత్వా “న సక్కోమీ”తి వుత్తే సబ్బం ఓరోధగణఞ్చ పుత్తధీతరో చ సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితే పస్సే ఠపేత్వా, “మహారాజ, ఇమే ఞాతిమణ్డలే చేవ అమచ్చగణఞ్చ రజ్జసిరిఞ్చ ఓలోకేహి, మా వినస్సి, విరమ మనుస్సమంసతో”తి ఆహ. రాజా “న మయ్హం ఏతే మనుస్సమంసతో పియతరా”తి వత్వా “తేన హి, మహారాజ, ఇమమ్హా నగరా చ రట్ఠా చ నిక్ఖమథా”తి వుత్తే, “కాళహత్థి, న మే రజ్జేనత్థో, నగరా నిక్ఖమామి, ఏకం పన మే ఖగ్గఞ్చ రసకఞ్చ భాజనఞ్చ దేహీ”తి ఆహ. అథస్స ఖగ్గఞ్చ మంసపచనభాజనఞ్చ పచ్ఛిఞ్చ ఉక్ఖిపాపేత్వా రసకఞ్చ దత్వా రట్ఠా పబ్బాజనీయకమ్మం కరింసు.

సో ఖగ్గఞ్చ రసకఞ్చ ఆదాయ నగరా నిక్ఖమిత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా ఏకస్మిం నిగ్రోధమూలే వసనట్ఠానం కత్వా తత్థ వసన్తో అటవిమగ్గే ఠత్వా మనుస్సే మారేత్వా ఆహరిత్వా రసకస్స దేతి. సోపిస్స మంసం పచిత్వా ఉపనామేతి. ఏవం ఉభోపి జీవన్తి. మనుస్సగహణకాలే “అహం అరే మనుస్సచోరో పోరిసాదో”తి వత్వా తస్మిం పక్ఖన్తే కోచి సకభావేన సణ్ఠాతుం న సక్కోతి, సబ్బే భూమియం పతన్తి. తేసు యం ఇచ్ఛతి, తం ఉద్ధంపాదం అధోసీసం కత్వా ఆహరిత్వా రసకస్స దేతి. సో ఏకదివసం అరఞ్ఞే కఞ్చి మనుస్సం అలభిత్వా ఆగతో రసకేన “కిం దేవా”తి వుత్తే “ఉద్ధనే ఉక్ఖలిం ఆరోపేహీ”తి ఆహ. “మంసం కహం, దేవా”తి? “లభిస్సామహం మంస”న్తి. సో “నత్థి మే దాని జీవిత”న్తి కమ్పమానో ఉద్ధనే అగ్గిం కత్వా ఉక్ఖలిం ఆరోపేసి. అథ నం పోరిసాదో అసినా మారేత్వా మంసం పచిత్వా ఖాది. తతో పట్ఠాయ ఏకకోవ జాతో సయమేవ పచిత్వా ఖాదతి. “పోరిసాదో మగ్గే మగ్గపటిపన్నే హనతీ”తి సకలజమ్బుదీపే పాకటో అహోసి.

తదా ఏకో సమ్పన్నవిభవో బ్రాహ్మణో పఞ్చహి సకటసతేహి వోహారం కరోన్తో పుబ్బన్తతో అపరన్తం సఞ్చరతి. సో చిన్తేసి – “పోరిసాదో నామ కిర చోరో అన్తరామగ్గే మనుస్సే మారేసి, ధనం దత్వా తం అటవిం అతిక్కమిస్సామీ”తి. సో అటవిముఖవాసీనం మనుస్సానం “తుమ్హే మం అటవితో అతిక్కామేథా”తి సహస్సం దత్వా తేహి సద్ధిం మగ్గం పటిపజ్జి. గచ్ఛన్తో చ బ్రాహ్మణో సబ్బసత్థం పురతో కత్వా సయం న్హాతానులిత్తో సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితో సేతగోణయుత్తే సుఖయానకే నిసిన్నో తేహి అటవివాసికపురిసేహి పరివుతో సబ్బపచ్ఛతో అగమాసి. తస్మిం ఖణే పోరిసాదో రుక్ఖం ఆరుయ్హ పురిసే ఉపధారేన్తో సేసమనుస్సేసు “కిం ఇమేసు మయా ఖాదితబ్బం అత్థీ”తి విగతచ్ఛన్దో హుత్వా బ్రాహ్మణం దిట్ఠకాలతో పట్ఠాయ తం ఖాదితుకామతాయ పగ్ఘరితఖేళో అహోసి. సో తస్మిం అత్తనో సన్తికం ఆగతే రుక్ఖతో ఓరుయ్హ “అహం అరే పోరిసాదో”తి నామం తిక్ఖత్తుం సావేత్వా ఖగ్గం పరివత్తేన్తో వాలుకాయ తేసం అక్ఖీని పూరేన్తో వియ పక్ఖన్ది. ఏకోపి ఠాతుం సమత్థో నామ నత్థి, సబ్బే భూమియం ఉరేన నిపజ్జింసు. సో సుఖయానకే నిసిన్నం బ్రాహ్మణం పాదే గహేత్వా పిట్ఠియం అధోసీసకం ఓలమ్బేత్వా సీసం గోప్ఫకేహి పహరన్తో ఉక్ఖిపిత్వా పాయాసి.

తదా తే పురిసా ఉట్ఠాయ, “భో, పురిసా మయం బ్రాహ్మణస్స హత్థతో కహాపణసహస్సం గణ్హిమ్హా, కో నామ అమ్హాకం పురిసకారో, సక్కోన్తా వా అసక్కోన్తా వా థోకం అనుబన్ధామా”తి వత్వా అనుబన్ధింసు. పోరిసాదోపి నివత్తిత్వా ఓలోకేన్తో కఞ్చి అదిస్వా సణికం పాయాసి. తస్మిం ఖణే థామసమ్పన్నో ఏకో సూరపురిసో వేగేన తం పాపుణి. సో తం దిస్వా ఏకం వతిం లఙ్ఘన్తో ఖదిరఖాణుకం అక్కమి, ఖాణుకో పిట్ఠిపాదేన నిక్ఖమి. లోహితేన పగ్ఘరన్తేన లఙ్ఘమానో యాతి. అథ నం సో దిస్వా, “భో,

మయా ఏస విద్ధో, కేవలం తుమ్హే పచ్చతో ఏథ, గణ్హిస్సామి న”న్తి ఆహ. తే దుబ్బలభావం ఞత్వా తం అనుబన్ధింసు. సో తేహి అనుబద్ధభావం ఞత్వా బ్రాహ్మణం విస్సజ్జేత్వా అత్తానం సోత్థిమకాసి. అథ అటవివాసికపురిసా బ్రాహ్మణస్స లద్ధకాలతో పట్ఠాయ “కిం అమ్హాకం చోరేనా”తి తతో నివత్తింసు.

పోరిసాదోపి అత్తనో నిగ్రోధమూలం గన్త్వా పారోహన్తరం పవిసిత్వా నిపన్నో, “అయ్యే రుక్ఖదేవతే, సచే మే సత్తాహబ్భన్తరేయేవ వణం ఫాసుకం కాతుం సక్ఖిస్ససి, సకలజమ్బుదీపే ఏకసతఖత్తియానం గలలోహితేన తవ ఖన్ధం ధోవిత్వా అన్తేహి పరిక్ఖిపిత్వా పఞ్చమధురమంసేన బలికమ్మం కరిస్సామీ”తి ఆయాచనం కరి. తస్స అన్నపానమంసం అలభన్తస్స సరీరం సుస్సిత్వా అన్తోసత్తాహేయేవ వణో ఫాసుకో అహోసి. సో దేవతానుభావేన తస్స ఫాసుకభావం సల్లక్ఖేసి. సో కతిపాహం మనుస్సమంసం ఖాదిత్వా బలం గహేత్వా చిన్తేసి – “బహుపకారా మే దేవతా, ఆయాచనా అస్సా ముచ్చిస్సామీ”తి. సో ఖగ్గం ఆదాయ రుక్ఖమూలతో నిక్ఖమిత్వా “రాజానో ఆనేస్సామీ”తి పాయాసి. అథ నం పురిమభవే యక్ఖకాలే ఏకతో మనుస్సమంసఖాదకో సహాయకయక్ఖో అనువిచరన్తం దిస్వా “అయం మమ అతీతభవే సహాయో”తి ఞత్వా, “సమ్మ, మం సఞ్జానాసీ”తి పుచ్ఛి. “న సఞ్జానామీ”తి. అథస్స పురిమభవే కతకారణం కథేసి. సో తం సఞ్జానిత్వా పటిసన్థారమకాసి. “కహం నిబ్బత్తోసీ”తి పుట్ఠో నిబ్బత్తట్ఠానఞ్చ రట్ఠా పబ్బాజితకారణఞ్చ ఇదాని వసనట్ఠానఞ్చ ఖాణునా విద్ధకారణఞ్చ దేవతాయ ఆయాచనామోచనత్థం గమనకారణఞ్చ సబ్బం ఆరోచేత్వా “తయాపి మమేతం కిచ్చం నిత్థరితబ్బం, ఉభోపి గచ్ఛామ, సమ్మా”తి ఆహ. “సమ్మ న గచ్ఛేయ్యాహం, ఏకం పన మే కమ్మం అత్థి, అహం ఖో పన అనగ్ఘం పదలక్ఖణం నామ ఏకం మన్తం జానామి, సో బలఞ్చ జవఞ్చ సద్దఞ్చ కరోతి, తం మన్తం గణ్హాహీ”తి. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛి. యక్ఖోపిస్స తం దత్వా పక్కామి.

పోరిసాదో మన్తం ఉగ్గహేత్వా తతో పట్ఠాయ వాతజవో అతిసూరో అహోసి. సో సత్తాహబ్భన్తరేయేవ ఏకసతరాజానో ఉయ్యానాదీని గచ్ఛన్తే దిస్వా వాతవేగేన పక్ఖన్దిత్వా “అహం అరే మనుస్సచోరో పోరిసాదో”తి నామం సావేత్వా వగ్గన్తో నదన్తో భయప్పత్తే కత్వా పాదే గహేత్వా అధోసీసకే కత్వా పణ్హియా సీసం పహరన్తో వాతవేగేన నేత్వా హత్థతలేసు ఛిద్దాని కత్వా రజ్జుయా ఆవునిత్వా నిగ్రోధరుక్ఖే ఓలమ్బేసి అగ్గపాదఙ్గులీహి భూమియం ఘుసమానాహి. తే సబ్బే రాజానో వాతే పహరన్తే మిలాతకురణ్డకదామాని వియ పరివత్తన్తా ఓలమ్బింసు. “సుతసోమో పన మే పిట్ఠిఆచరియో హోతి, సచే గణ్హిస్సామి, సకలజమ్బుదీపో తుచ్ఛో భవిస్సతీ”తి తం న నేసి. సో “బలికమ్మం కరిస్సామీ”తి అగ్గిం కత్వా సూలే తచ్ఛన్తో నిసీది. రుక్ఖదేవతా తం కిరియం దిస్వా “మయ్హం కిరేస బలికమ్మం కరోతి, వణమ్పిస్స మయా కిఞ్చి ఫాసుకం కతం నత్థి, ఇదాని ఇమేసం మహావినాసం కరిస్సతి, కిం ను ఖో కత్తబ్బ”న్తి చిన్తేత్వా “అహం ఏతం వారేతుం న సక్ఖిస్సామీ”తి చాతుమహారాజికానం సన్తికం గన్త్వా తమత్థం కథేత్వా “నివారేథ న”న్తి ఆహ. తేహిపి “న మయం పోరిసాదస్స కమ్మం నివారేతుం సక్ఖిస్సామా”తి వుత్తే “కో సక్ఖిస్సతీ”తి పుచ్ఛిత్వా “సక్కో, దేవరాజా”తి సుత్వా సక్కం ఉపసఙ్కమిత్వా తమత్థం కథేత్వా “నివారేథ న”న్తి ఆహ. సోపి “నాహం సక్కోమి నివారేతుం, సమత్థం పన ఆచిక్ఖిస్సామీ”తి వత్వా “కోనామో”తి వుత్తే “సదేవకే లోకే అఞ్ఞో నత్థి, కురురట్ఠే పన ఇన్దపత్థనగరే కోరబ్యరాజపుత్తో సుతసోమో నామ తం నిబ్బిసేవనం కత్వా దమేస్సతి, రాజూనఞ్చ జీవితం దస్సతి, తఞ్చ మనుస్సమంసా ఓరమాపేస్సతి, సకలజమ్బుదీపే అమతం వియ ధమ్మం అభిసిఞ్చిస్సతి, సచేపి రాజూనం జీవితం దాతుకామో, ‘సుతసోమం ఆనేత్వా బలికమ్మం కాతుం వట్టతీ’తి వదేహీ”తి ఆహ.

సా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా ఖిప్పం ఆగన్త్వా పబ్బజితవేసేన తస్స అవిదూరే పాయాసి. సో పదసద్దేన “రాజా ను ఖో కోచి పలాతో భవిస్సతీ”తి ఓలోకేన్తో తం దిస్వా “పబ్బజితా నామ ఖత్తియావ, ఇమం గహేత్వా ఏకసతం పూరేత్వా బలికమ్మం కరిస్సామీ”తి ఉట్ఠాయ అసిహత్థో అనుబన్ధి, తియోజనం అనుబన్ధిత్వాపి తం పాపుణితుం నాసక్ఖి, గత్తేహి సేదా ముచ్చింసు. సో చిన్తేసి – “అహం పుబ్బే హత్థిమ్పి అస్సమ్పి రథమ్పి ధావన్తం అనుబన్ధిత్వా గణ్హామి, అజ్జ ఇమం పబ్బజితం సకాయ గతియా గచ్ఛన్తం సబ్బథామేన ధావన్తోపి గణ్హితుం న సక్కోమి, కిం ను ఖో కారణ”న్తి. తతో సో “పబ్బజితా నామ వచనకరా హోన్తి, ‘తిట్ఠా’తి నం వత్వా ఠితం గహేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా “తిట్ఠ, సమణా”తి ఆహ. “అహం తావ ఠితో, త్వం పన ధావితుం వాయామమకాసీ”తి. అథ నం, “భో, పబ్బజితా నామ జీవితహేతుపి అలికం న భణన్తి, త్వం పన ముసావాదం కథేసీ”తి వత్వా గాథమాహ –

౩౯౩. “తిట్ఠాహీతి మయా వుత్తో, సో త్వం గచ్ఛసి పమ్ముఖో;
అట్ఠితో త్వం ఠితోమ్హీతి, లపసి బ్రహ్మచారిని;
ఇదం తే సమణాయుత్తం, అసిఞ్చ మే మఞ్ఞసి కఙ్కపత్త”న్తి.

తస్సత్థో – సమణ, తిట్ఠాహి ఇతి వచనం మయా వుత్తో సో త్వం పమ్ముఖో పరమ్ముఖో హుత్వా గచ్ఛసి, బ్రహ్మచారిని అట్ఠితో సమానో త్వం ఠితో అమ్హి ఇతి లపసి, అసిఞ్చ మే కఙ్కపత్తం మఞ్ఞసీతి.

తతో దేవతా గాథాద్వయమాహ –

౩౯౪. “ఠితోహమస్మీ సధమ్మేసు రాజ, న నామగోత్తం పరివత్తయామి;
చోరఞ్చ లోకే అఠితం వదన్తి;
ఆపాయికం నేరయికం ఇతో చుతం.

౩౯౫. “సచే త్వం సద్దహసి రాజ, సుతం గణ్హాహి ఖత్తియ;
తేన యఞ్ఞం యజిత్వాన, ఏవం సగ్గం గమిస్ససీ”తి.

తత్థ **సధమ్మేసూ**తి, మహారాజ, అహం సకేసు దససు కుసలకమ్మపథధమ్మేసు ఠితో **అస్మి** భవామి. **న నామగోత్త**న్తి త్వం పుబ్బే దహరకాలే బ్రహ్మదత్తో హుత్వా పితరి కాలకతే బారాణసిం రజ్జం లభిత్వా బారాణసిరాజా జాతో, తం నామం జహిత్వా పోరిసాదో హుత్వా ఇదాని కమ్మాసపాదో జాతో, ఖత్తియకులే జాతోపి అభక్ఖం మనుస్సమంసం యస్మా భక్ఖేసి, తస్మా అత్తనో నామగోత్తం యథా పరివత్తేసి, తథా అహం అత్తనో నామగోత్తం న పరివత్తయామి. **చోరఞ్చా**తి లోకే చోరఞ్చ దసకుసలకమ్మపథేసు అఠితం నామ వదన్తి. **ఇతో చుత**న్తి ఇతో చుతం హుత్వా అపాయే నిరయే పతిట్ఠితం. ఖత్తియ, భూమిపాల మహారాజ, త్వం మమ వచనం సచే సద్దహసి, సుతసోమం గణ్హాహి, తేన సుతసోమేన యఞ్ఞం యజిత్వాన ఏవం సగ్గం గమిస్ససి. భో, పోరిసాద ముసావాది తయా మయ్హం “సకలజమ్బుదీపే రాజానో ఆనేత్వా బహికమ్మం కరిస్సామీ”తి పటిస్సుతం, ఇదాని యే వా తే వా దుబ్బలరాజానో ఆనేసి, జమ్బుదీపతలే జేట్ఠకం సుతసోమరాజానం సచే త్వం న ఆనేస్ససి, వచనం తే ముసా నామ హోతి, తస్మా సుతసోమం గణ్హాహీతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా దేవతా పబ్బజితవేసం అన్తరధాపేత్వా సకేన వణ్ణేన ఆకాసే తరుణసూరియో వియ జలమానా అట్ఠాసి. సో తస్సా కథం సుత్వా రూపఞ్చ ఓలోకేత్వా "కాసి త్వ"న్తి ఆహ. ఇమస్మిం "రుక్ఖే నిబ్బత్తదేవతా"తి. సో "దిట్ఠా మే అత్తనో, దేవతా"తి తుస్సిత్వా, "సామి దేవరాజ, మా సుతసోమస్స కారణా చిన్తయి, అత్తనో రుక్ఖం పవిసా"తి ఆహ. దేవతా తస్స పస్సన్తస్సేవ రుక్ఖం పావిసి. తస్మిం ఖణే సూరియో అత్థఙ్గతో, చన్దో ఉగ్గతో. పోరిసాదో వేదఙ్గకుసలో నక్ఖత్తచారం జానాతి. సో నభం ఓలోకేత్వా "స్వే ఫుస్సనక్ఖత్తం భవిస్సతి, సుతసోమో న్హాయితుం ఉయ్యానం గమిస్సతి, తత్థ గణ్హిస్సామి, ఆరక్ఖో పనస్స మహా భవిస్సతి, సమన్తా తియోజనం సకలనగరవాసినో రక్ఖన్తా చరిస్సన్తి, అసంవిహితే ఆరక్ఖే పఠమయామేయేవ మిగాజినం ఉయ్యానం గన్త్వా మఙ్గలపోక్ఖరణిం ఓతరిత్వా ఠస్సామీ"తి చిన్తేత్వా తత్థ గన్త్వా పోక్ఖరణిం ఓరుయ్హ పదుమపత్తేన సీసం పటిచ్ఛాదేత్వా అట్ఠాసి. తస్స తేజేన మచ్ఛకచ్ఛపాదయో ఓసక్కిత్వా ఉదకపరియన్తే వగ్గవగ్గా హుత్వా విచరింసు.

కుతో పన లద్ధోయం తేజోతి? పుబ్బయోగవసేన. సో హి కస్సపదసబలస్స కాలే ఖీరసలాకభత్తం పట్ఠపేసి, తేన మహాథామో అహోసి. అగ్గిసాలఞ్చ కారేత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘస్స సీతవినోదనత్థం అగ్గిఞ్చ దారూని చ దారుచ్ఛేదనవాసిఞ్చ ఫరసుఞ్చ అదాసి, తేన తేజవా అహోసి.

ఏవం తస్మిం అన్తోఉయ్యానం గతేయేవ బలవపచ్చూససమయే సమన్తా తియోజనం ఆరక్ఖం గణ్హింసు. రాజాపి పాతోవ భుత్తపాతరాసో అలఙ్కతహత్థిక్ఖన్ధవరగతో చతురఙ్గినియా సేనాయ పరివుతో నగరతో నిక్ఖమి. తదా తక్కసిలతో నన్దో నామ బ్రాహ్మణో చతస్సో సతారహా గాథాయో ఆదాయ వీసతియోజనసతం మగ్గం అతిక్కమిత్వా తం నగరం పత్వా ద్వారగామే వసిత్వా సూరియే ఉగ్గతే నగరం పవిసన్తో రాజానం పాచీనద్వారేన నిక్ఖన్తం దిస్వా హత్థం పసారేత్వా జయాపేసి. రాజా దిసాచక్ఖుకో హుత్వా గచ్ఛన్తో ఉన్నతప్పదేసే ఠితస్స బ్రాహ్మణస్స పసారితహత్థం దిస్వా హత్థినా తం ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛి –

౩౯౬. "కిస్మిం ను రట్ఠే తవ జాతిభూమి, అథ కేన అత్థేన ఇధానుపత్తో;
అక్ఖాహి మే బ్రాహ్మణ ఏతమత్థం, కిమిచ్ఛసీ దేమి తయజ్జ పత్థిత"న్తి.

తస్సత్థో – భో బ్రాహ్మణ, తవ జాతిభూమి కిస్మిం రట్ఠే అత్థి ను, కేన అత్థేన పయోజనేన హేతుభూతేన ఇధ ఇమస్మిం నగరే అనుప్పత్తో, భో బ్రాహ్మణ, మయా పుచ్ఛితో సో త్వం ఏతమత్థం ఏతం పయోజనం మే మయ్హం అక్ఖాహి కథేహి, తయా పత్థితవత్థుం తే తుయ్హం అజ్జ ఇదాని దదామి, కిం వత్థుం ఇచ్ఛసీతి.

అథ నం సో గాథమాహ –

౩౯౭. "గాథా చతస్సో ధరణీమహిస్సర, సుగమ్భీరత్థా వరసాగరూపమా;
తవేవ అత్థాయ ఇధాగతోస్మి, సుణోహి గాథా పరమత్థసంహితా"తి.

తత్థ **ధరణీమహిస్సరాతి** భూమిపాల చతస్సో గాథా కిం భూతా?. సుగమ్భీరత్థా వరసాగరూపమా, **తవేవ** తవ ఏవ అత్థాయ ఇధ ఠానం అనుప్పత్తో **అస్మి** భవామి. **సుణోహీతి** కస్సపదసబలేన దేసితా పరమత్థసంహితా ఇమా సతారహా గాథాయో సుణోహీతి అత్థో.

ఇతి వత్వా, “మహారాజ, ఇమా కస్సపదసబలేన దేసితా చతస్సో సతారహా గాథాయో “తుమ్హే సుతవిత్తకా’తి సుత్వా తుమ్హాకం దేసేతుం ఆగతోమ్హీ”తి ఆహ. రాజా తుట్ఠమానసో హుత్వా, “ఆచరియ , సుట్ఠు తే ఆగతం, మయా పన నివత్తితుం న సక్కా, అజ్జ ఫుస్సనక్ఖత్తయోగేన సీసం న్హాయితుం ఆగతోమ్హి, అహం పునదివసే ఆగన్త్వా సోస్సామి, త్వం మా ఉక్కణ్ఠీ”తి వత్వా “గచ్ఛథ బ్రాహ్మణస్స అసుకగేహే సయనం పఞ్ఞాపేత్వా ఘాసచ్ఛాదనం సంవిదహథా”తి అమచ్చే ఆణాపేత్వా ఉయ్యానం పావిసి. తం అట్ఠారసహత్థేన పాకారేన పరిక్ఖిత్తం అహోసి. తం అఞ్ఞమఞ్ఞం సఙ్ఘట్టేన్తా సమన్తా హత్థినో పరిక్ఖిపింసు, తతో అస్సా, తతో రథా, తతో ధనుగ్గహా, తతో పత్తీతి, సఙ్ఖుభితమహాసముద్దో వియ ఉన్నాదేన్తో బలకాయో అహోసి. అథ రాజా ఓళారికాని ఆభరణాని ఓముఞ్చిత్వా మస్సుకమ్మం కారేత్వా ఉబ్బట్టితసరీరో పోక్ఖరణియా అన్తో రాజవిభవేన న్హత్వా పచ్చుత్తరిత్వా ఉదకగ్గహణసాటకేన నివాసేత్వా అట్ఠాసి. అథస్స దుస్సగన్ధమాలాలఙ్కారే ఉపనయింసు. పోరిసాదో చిన్తేసి – “రాజా అలఙ్కతకాలే భారికో భవిస్సతి, సల్లహుకకాలేయేవ నం గణ్హిస్సామీ”తి. సో నదన్తో వగ్గన్తో ఉదకే మచ్చం ఆలుళేన్తో విజ్జులతా వియ మత్థకే ఖగ్గం పరిబ్భమేన్తో “అహం అరే మనుస్సచోరో పోరిసాదో”తి నామం సావేత్వా అఞ్జలిం నలాటే ఠపేత్వా ఉదకా ఉత్తరి. తస్స సద్దం సుత్వావ హత్థారోహా హత్థీహి, అస్సారోహా అస్సేహి, రథారోహా రథేహి భస్సింసు. బలకాయో గహితగహితాని ఆవుధాని ఛడ్డేత్వా ఉరేన భూమియం నిపజ్జి.

పోరిసాదో సుతసోమం ఉక్ఖిపిత్వా గణ్హి, సేసరాజానో పాదే గహేత్వా అధోసీసకే కత్వా పణ్హియా సీసం పహరన్తో గచ్ఛతి. బోధిసత్తం పన ఉపగన్త్వా ఓనతో ఉక్ఖిపిత్వా ఖన్ధే నిసీదాపేసి. సో “ద్వారేన గమనం పపఞ్చో భవిస్సతీ”తి సమ్ముఖట్ఠానేయేవ అట్ఠారసహత్థం పాకారం లఙ్ఘిత్వా పురతో గలితమదమత్తవారణకుమ్భే అక్కమిత్వా పబ్బతకూటాని పాతేన్తో వియ వాతజవానం అస్సతరానం పిట్ఠే అక్కమన్తో పాతేత్వా రథధురరథసీసేసు అక్కమిత్వా భమికం భమన్తో వియ నీలఫలకాని నిగ్రోధపత్తాని మద్దన్తో వియ ఏకవేగేనేవ తియోజనమత్తం మగ్గం గన్త్వా “అత్థి ను ఖో కోచి సుతసోమస్సత్థాయ పచ్ఛతో ఆగచ్ఛన్తో”తి ఓలోకేత్వా కఞ్చి అదిస్వా సణికం గచ్ఛన్తో సుతసోమస్స కేసేహి ఉదకబిన్దూని అత్తనో ఉరే పతితాని దిస్వా “మరణస్స అభాయన్తో నామ నత్థి, సుతసోమోపి మరణభయేన రోదతి మఞ్ఞే”తి చిన్తేత్వా ఆహ –

౩౯౮. “న వే రుదన్తి మతిమన్తో సపఞ్ఞా, బహుస్సుతా యే బహుఠానచిన్తినో;
దీపఞ్హి ఏతం పరమం నరానం, యం పణ్డితా సోకనుదా భవన్తి.

౩౯౯. “అత్తానం ఞాతీ ఉదాహు పుత్తదారం, ధఞ్ఞం ధనం రజతం జాతరూపం;
కిమేవ త్వం సుతసోమానుతప్పే, కోరబ్యసేట్ఠ వచనం సుణోమ తేత”న్తి.

తత్థ, భో సుతసోమ మహారాజ, యే పణ్డితా కిం భూతా? **మతిమన్తో** అత్థానత్థం కారణాకారణం జాననపఞ్ఞాయ సమన్నాగతా, **సప్పఞ్ఞా** విచరణపఞ్ఞాయ సమన్నాగతా, **బహుస్సుతా** బహుస్సుతధరా **బహుట్ఠానచిన్తినో** బహుకారణచిన్తనసీలా, తే పణ్డితా మరణభయే ఉప్పన్నే సతి భీతా హుత్వా **వే** ఏకన్తేన **న రుదన్తి** న పరిదేవన్తి. **దీపం హీతి**, భో సుతసోమ మహారాజ హి కస్మా పన వదామి, మహాసముద్దే భిన్ననావానం వాణిజకానం జనానం పతిట్ఠాభూతం మహాదీపం ఇవ, ఏవమ్పి తథా ఏతం పణ్డితం అప్పటిసరణానం నరానం పరమం. **యం** యేన కారణేన యే పణ్డితా సోకీనం జనానం సోకనుదా భవన్తి, భో సుతసోమ మహారాజ, త్వం మరణభయేన పరిదేవీతి మఞ్ఞే మఞ్ఞామి. **అత్తానన్తి**, భో సుతసోమ మహారాజ, అత్తహేతు ఉదాహు ఞాతిహేతు పుత్తదారహేతు ఉదాహు ధఞ్ఞధనరజతజాతరూపహేతు **కిమేవ త్వం**

కిమేవ ధమ్మజాతం త్వం **అనుతప్పే** అనుతప్పేయ్యాసి. **కోరబ్యసేట్ఠ** కురురట్ఠవాసీనం సేట్ఠ ఉత్తమ, భో మహారాజ, ఏతం తవ వచనం సుణోమాతి.

సుతసోమో ఆహ –

౪౦౦.“నేవాహమత్తానమనుత్థునామి, న పుత్తదారం న ధనం న రట్ఠం;
సతఞ్చ ధమ్మో చరితో పురాణో, తం సఙ్గరం బ్రాహ్మణస్సానుతప్పే.

౪౦౧.“కతో మయా సఙ్గరో బ్రాహ్మణేన, రట్ఠే సకే ఇస్సరియే ఠితేన;
తం సఙ్గరం బ్రాహ్మణసప్పదాయ, సచ్చానురక్ఖీ పునరావజిస్స”న్తి.

తత్థ **నేవాహమత్తానమనుత్థునామీ**తి అహం తావ అత్తత్థాయ నేవ రోదామి న సోచామి, ఇమేసమ్పి పుత్తాదీనం అత్థాయ న రోదామి న సోచామి, అపిచ ఖో పన **సతం** పణ్డితానం చరితో పురాణధమ్మో అత్థి, యం సఙ్గరం కత్వా పచ్ఛా అనుతప్పనం నామ, తం సఙ్గరం బ్రాహ్మణస్స అహం అనుసోచామీతి అత్థో . **సచ్చానురక్ఖీ**తి సచ్చం అనురక్ఖన్తో. సో హి బ్రాహ్మణో తక్కసిలతో కస్సపదసబలేన దేసితా చతస్సో సతారహా గాథాయో ఆదాయ ఆగతో, తస్సాహం ఆగన్తుకవత్తం కారేత్వా “న్హత్వా ఆగతో సుణిస్సామి, యావ మమాగమనా ఆగమేహీ”తి సఙ్గరం కత్వా ఆగతో, త్వం తా గాథాయో సోతుం అదత్వావ మం గణ్హి. సచే మం విస్సజ్జేసి, తం ధమ్మం సుత్వా సచ్చానురక్ఖీ పునరావజిస్సామీతి వదతి.

అథ నం పోరిసాదో ఆహ –

౪౦౧.“నేవాహమేతం అభిసద్దహామి, సుఖీ నరో మచ్చుముఖా పముత్తో;
అమిత్తహత్థం పునరావజేయ్య, కోరబ్యసేట్ఠ న హి మం ఉపేసి.

౪౦౩.“ముత్తో తువం పోరిసాదస్స హత్థా, గన్త్వా సకం మన్దిరం కామకామీ;
మధురం పియం జీవితం లద్ధ రాజ, కుతో తువం ఏహిసి మే సకాస”న్తి.

తత్థ **సుఖీ**తి సుఖప్పత్తో హుత్వా. **మచ్చుముఖా పముత్తో**తి మాదిసస్స చోరస్స హత్థతో ముత్తతాయ మరణముఖా ముత్తో నామ హుత్వా **అమిత్తహత్థం పునరావజేయ్య** ఆగచ్ఛేయ్య, అహం ఏతం వచనం నేవ అభిసద్దహామి, కోరబ్యసేట్ఠ త్వం మమ సన్తికం న హి ఉపేసి. **ముత్తో**తి సుతసోమ తువం పోరిసాదస్స హత్థతో ముత్తో. **సకం మన్దిర**న్తి రాజధానిగేహం గన్త్వా. **కామకామీ**తి కామం కామయమానో. **లద్ధా**తి అతివియ పియం జీవితం లభిత్వా తువం **మే** మమ సన్తికే **కుతో** కేన నామ కారణేన ఏహిసి.

తం సుత్వా మహాసత్తో సీహో వియ అసమ్భీతో ఆహ –

౪౦౪.“మతం వరేయ్య పరిసుద్ధసీలో, న జీవితం గరహితో పాపధమ్మో;
న హి తం నరం తాయతి దుగ్గతీహి, యస్సాపి హేతు అలికం భణేయ్య.

౪౦౩.“సచేపి వాతో గిరిమావహేయ్య, చన్దో చ సూరియో చ ఛమా పతేయ్యుం;

సబ్బా చ నజ్జో పటిసోతం వజేయ్యుం, న త్వేవహం రాజ ముసా భణేయ్యం.

౪౦౬.“నభం ఫలేయ్య ఉదధీపి సుస్సే, సంవత్తయే భూతధరా వసున్ధరా;

సిలుచ్చయో మేరు సమూలముప్పతే, న త్వేవహం రాజ ముసా భణేయ్య”న్తి.

తత్థ **మతం వరేయ్యాతి** పోరిసాద యో నరో పరిసుద్ధసీలో జీవితహేతు అణుమత్తమ్పి పాపం న కరోతి, సీలసమ్పన్నో హుత్వా వరేయ్య తం మరణం ఇచ్ఛేయ్య, గరహితో పాపధమ్మో తం జీవితం న సేయ్యో, దుస్సీలో పుగ్గలో యస్సాపి హేతు అత్తాదినోపి హేతు అలికం వచనం భణేయ్య, తం నరం ఏవరూపం దుగ్గతీహి తం అలికం న తాయతే. **సచేపి వాతో గిరిమావహేయ్యాతి**, సమ్మ పోరిసాద, తయా సద్ధిం ఏకాచరియకులే సిక్ఖితో ఏవరూపో సహాయకో హుత్వా అహం జీవితహేతు ముసా న కథేమి, కిం న సద్దహసి. సచే పురత్థిమాదిభేదో వాతో ఉట్ఠాయ మహన్తం గిరిం తూలపిచుం వియ ఆకాసే ఆవహేయ్య, చన్దో చ సూరియో చ అత్తనో అత్తనో విమానేన సద్ధిం **ఛమా** పథవియం పతేయ్యుం, సబ్బాపి నజ్జో పతిసోతం వజేయ్యుం, భో పోరిసాద , ఏవరూపం వచనం సచే భణేయ్య, తం సద్దహితబ్బం, అహం ముసా భణేయ్యం ఇతి వచనం తుయ్హం జనేహి వుత్తం, న త్వేవ తం సద్దహితబ్బం.

ఏవం వుత్తేపి సో న సద్దహియేవ. అథ బోధిసత్తో “అయం మయ్హం న సద్దహతి, సపథేనపి నం సద్దహాపేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా, “సమ్మ పోరిసాద, ఖన్ధతో తావ మం ఓతారేహి, సపథం కత్వా తం సద్దహాపేస్సామీ”తి వుత్తే తేన ఓతారేత్వా భూమియం ఠపితో సపథం కరోన్తో ఆహ –

౪౦౭.“అసిఞ్చ సత్తిఞ్చ పరామసామి, సపథమ్పి తే సమ్మ అహం కరోమి;

తయా పముత్తో అనణో భవిత్వా, సచ్చానురక్ఖీ పునరావజిస్స”న్తి.

తస్సత్థో – సమ్మ పోరిసాద, సచే ఇచ్ఛసి, ఏవరూపేహి ఆవుధేహి సంవిహితారక్ఖే ఖత్తియకులే మే నిబ్బత్తి నామ మా హోతూతి అసిఞ్చ సత్తిఞ్చ పరామసామి. సచే అఞ్ఞేహి రాజూహి అకత్తబ్బం అఞ్ఞం వా యం ఇచ్ఛసి, తం సపథమ్పి తే, సమ్మ, అహం కరోమి. యథాహం తయా పముత్తో గన్త్వా బ్రాహ్మణస్స అనణో హుత్వా సచ్చమనురక్ఖన్తో పునరాగమిస్సామీతి.

తతో పోరిసాదో “అయం సుతసోమో ఖత్తియేహి అకత్తబ్బం సపథం కరోతి, కిం మే ఇమినా, ఏస ఏతు వా మా వా, అహమ్పి ఖత్తియరాజా, మమేవ బాహులోహితం గహేత్వా దేవతాయ బలికమ్మం కరిస్సామి, అయం అతివియ కిలమతీ”తి చిన్తేత్వా –

౪౦౮.“యో తే కతో సఙ్గరో బ్రాహ్మణేన, రట్ఠే సకే ఇస్సరియే ఠితేన;

తం సఙ్గరం బ్రాహ్మణసప్పదాయ, సచ్చానురక్ఖీ పునరావజస్సూ”తి.

తత్థ **పునరావజస్సూతి** పున ఆగచ్ఛేయ్యాసి.

అథ నం మహాసత్తో, “సమ్మ, మా చిన్తయి, చతస్సో సతారహా గాథా సుత్వా ధమ్మకథికస్స పూజం కత్వా పాతోవాగమిస్సామీ”తి వత్వా గాథమాహ –

౪౦౯.“యో మే కతో సఙ్గరో బ్రాహ్మణేన, రట్ఠే సకే ఇస్సరియే ఠితేన;

తం సఙ్గరం బ్రాహ్మణసప్పదాయ, సచ్చానురక్ఖీ పునరావజిస్స”న్తి.

అథ నం పోరిసాదో, “మహారాజ, తుమ్హే ఖత్తియేహి అకత్తబ్బం సపథం కరిత్థ, తం అనుస్సరేయ్యాథా”తి వత్వా, “సమ్మ పోరిసాద, త్వం మం దహరకాలతో పట్ఠాయ జానాసి, హాసేనపి మే ముసా న కథితపుబ్బా, సోహం ఇదాని రజ్జే పతిట్ఠితో ధమ్మాధమ్మం జానన్తో కిం ముసా కథేస్సామి, సద్దహాసి మయ్హం , అహం తే స్వే బలికమ్మం పాపుణిస్సామీ”తి సద్దహాపితో “తేన హి గచ్ఛ, మహారాజ, తుమ్హేసు అనాగతేసు బలికమ్మం న భవిస్సతి, దేవతాపి తుమ్హేహి వినా న సమ్పటిచ్ఛతి, మా మే బలికమ్మస్స అన్తరాయం కరిత్థా”తి మహాసత్తం ఉయ్యోజేసి. సో రాహుముఖా ముత్తచన్దో వియ నాగబలో థామసమ్పన్నో ఖిప్పమేవ నగరం సమ్పాపుణి. సేనాపిస్స “సుతసోమో రాజా పణ్డితో మధురధమ్మకథికో ఏకం ద్వే కథా కథేతుం లభన్తో పోరిసాదం దమేత్వా సీహముఖా ముత్తమత్తవారణో వియ ఆగమిస్సతి, ‘ఇమే రాజానం పోరిసాదస్స దత్వా ఆగతా’తి మహాజనో గరహిస్సతీ”తి చిన్తేత్వా బహినగరేయేవ ఖన్ధావారం కత్వా ఠితా తం దూరతోవ ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా పచ్చుగ్గన్త్వా వన్దిత్వా “కచ్చి, మహారాజ, పోరిసాదేన కిలమితో”తి పటిసన్థారం కత్వా “పోరిసాదేన మయ్హం మాతాపితూహిపి దుక్కరం కతం, తథారూపో నామ చణ్డో సాహసికో పోరిసాదో మమ ధమ్మకథం సుత్వా మం విస్సజ్జేసీ”తి వుత్తే రాజానం అలఙ్కరిత్వా హత్థిక్ఖన్ధం ఆరోపేత్వా పరివారేత్వా నగరం పావిసి. తం దిస్వా సబ్బే నాగరా తుస్సింసు.

సోపి ధమ్మగరుతాయ ధమ్మసోణ్డతాయ మాతాపితరో అదిస్వావ “పచ్ఛాపి నే పస్సిస్సామీ”తి రాజనివేసనం పవిసిత్వా రాజాసనే నిసీదిత్వా బ్రాహ్మణం పక్కోసాపేత్వా మస్సుకమ్మాదీనిస్స ఆణాపేత్వా తం కప్పితకేసమస్సుం న్హాతానులిత్తం వత్థాలఙ్కారపటిమణ్డితం కత్వా ఆనేత్వా దస్సితకాలే సయం పచ్ఛా న్హత్వా తస్స అత్తనో భోజనం దాపేత్వా తస్మిం భుత్తే సయం భుఞ్జిత్వా తం మహారహే పల్లఙ్కే నిసీదాపేత్వా ధమ్మగరుకతాయ అస్స గన్ధమాలాదీహి పూజం కత్వా సయం నీచే ఆసనే నిసీదిత్వా “తుమ్హేహి మయ్హం ఆభతా సతారహా గాథా సుణోమ ఆచరియా”తి యాచి. తమత్థం దీపేన్తో సత్థా గాథమాహ –

౪౧౦.“ముత్తో చ సో పోరిసాదస్స హత్థా, గన్త్వాన తం బ్రాహ్మణం ఏతదవోచ;

సుణోమి గాథాయో సతారహాయో, యా మే సుతా అస్సు హితాయ బ్రహ్మే”తి.

తత్థ **ఏతదవోచాతి** ఏతం అవోచ.

అథ బ్రాహ్మణో బోధిసత్తేన యాచితకాలే గన్ధేహి హత్థే ఉబ్బట్టేత్వా పసిబ్బకా మనోరమం పోత్థకం నీహరిత్వా ఉభోహి హత్థేహి గహేత్వా “తేన హి, మహారాజ, కస్సపదసబలేన దేసితా రాగమదాదినిమ్మదనా అమతమహానిబ్బానసమ్పాపికా చతస్సో సతారహా గాథాయో సుణోహీ”తి వత్వా పోత్థకం ఓలోకేన్తో ఆహ –

౪౧౧.“సకిదేవ సుతసోమ, సబ్భి హోతి సమాగమో;

సా నం సఙ్గతి పాలేతి, నాసబ్భి బహు సఙ్గమో.

౪౧౨.“సబ్భిరేవ సమాసేథ, సబ్భి కుబ్బేథ సన్థవం;

సతం సద్ధమ్మమఞ్ఞాయ, సేయ్యో హోతి న పాపియో.

౪౧౩.“జీరన్తి వే రాజరథా సుచిత్తా, అథో సరీరమ్పి జరం ఉపేతి;

సతఞ్చ ధమ్మో న జరం ఉపేతి, సన్తో హవే సబ్భి పవేదయన్తి.

౪౧౪.“నభఞ్చ దూరే పథవీ చ దూరే, పారం సముద్దస్స తదాహు దూరే;

తతో హవే దూరతరం వదన్తి, సతఞ్చ ధమ్మో అసతఞ్చ రాజా”తి.

తత్థ **సకిదేవాతి** ఏకవారమేవ. **సబ్భీతి** సప్పురిసేహి. **సా నన్తి** సా సబ్భి సప్పురిసేహి **సఙ్గతి** సమాగమో ఏకవారం పవత్తోపి తం పుగ్గలం **పాలేతి** రక్ఖతి. **నాసబ్భీతి** అసప్పురిసేహి పన **బహు** సుచిరమ్పి కతో **సఙ్గమో** ఏకట్ఠానే నివాసో న పాలేతి, న థావరో హోతీతి అత్థో. **సమాసేథాతి** సద్ధిం నిసీదేయ్య, సబ్బేపి ఇరియాపథే పణ్డితేహేవ సద్ధిం పవత్తేయ్యాతి అత్థో. **సన్థవన్తి** మిత్తసన్థవం. **సతం సద్ధమ్మన్తి** పణ్డితానం బుద్ధాదీనం సత్తతింసబోధిపక్ఖియధమ్మసఙ్ఖాతం సద్ధమ్మం. **సేయ్యోతి** ఏతం ధమ్మం ఞత్వా వడ్ఢియేవ హోతి, హాని నామ నత్థీతి అత్థో. **రాజరథాతి** రాజూనం ఆరోహనీయరథా. **సుచిత్తాతి** సుపరికమ్మకతా. **సబ్భి పవేదయన్తీతి** బుద్ధాదయో సన్తో “సబ్భీ”తి సద్ధిం గతం సోభనం ఉత్తమం నిబ్బానం పవేదేన్తి థోమేన్తి, సో నిబ్బానసఙ్ఖాతో సతం ధమ్మో జరం న ఉపేతి న జీరతి. **నభన్తి** ఆకాసో. **దూరేతి** పథవీ హి సప్పతిట్ఠా సగహణా, ఆకాసో నిరాలమ్బో అప్పతిట్ఠో, ఇతి ఉభో ఏతే ఏకాబద్ధాపి విసంయోగట్ఠేన అనుపలిత్తట్ఠేన చ దూరే నామ హోన్తి. **పారన్తి** ఓరిమతీరతో పరతీరం. **తదాహూతి** తం ఆహు.

ఇతి బ్రాహ్మణో చతస్సో సతారహా గాథా కస్సపదసబలేన దేసితనియామేన దేసేత్వా తుణ్హీ అహోసి . తం సుత్వా మహాసత్తో “సప్ఫలం వత మే ఆగమన”న్తి తుట్ఠచిత్తో హుత్వా “ఇమా గాథా నేవ సావకభాసితా, న ఇసిభాసితా, న కేనచి భాసితా, సబ్బఞ్ఞునావ భాసితా, కిం ను ఖో అగ్ఘన్తీ”తి చిన్తేత్వా “ఇమాసం సకలమ్పి చక్కవాళం యావ బ్రహ్మలోకా సత్తరతనపుణ్ణం కత్వా దదమానోపి నేవ అనుచ్ఛవికం కాతుం సక్కోతి, అహం ఖో పనస్స తియోజనసతే కురురట్ఠే సత్తయోజనికే ఇన్దపత్థనగరే రజ్జం దాతుం పహోమి, అత్థి ను ఖ్వస్స రజ్జం కారేతుం భాగ్య”న్తి అఙ్గవిజ్జానుభావేన ఓలోకేన్తో నాద్దస. తతో సేనాపతిట్ఠానాదీని ఓలోకేన్తో ఏకగామభోజకమత్తస్సపి భాగ్యం అదిస్వా ధనలాభస్స ఓలోకేన్తో కోటిధనతో పట్ఠాయ ఓలోకేత్వా చతున్నంయేవ కహాపణసహస్సానం భాగ్యం దిస్వా “ఏత్తకేన నం పూజేస్సామీ”తి చతస్సో సహస్సత్థవికా దాపేత్వా, “ఆచరియ, తుమ్హే అఞ్ఞేసం ఖత్తియానం ఇమా గాథా దేసేత్వా కిత్తకం ధనం లభథా”తి పుచ్ఛతి. “ఏకేకాయ గాథాయ సతం సతం, మహారాజ, తేనేవ తా సతారహా నామ జాతా”తి. అథ నం మహాసత్తో, “ఆచరియ, త్వం అత్తనా గహేత్వా విక్కేయ్యభణ్డస్స అగ్ఘమ్పి న జానాసి , ఇతో పట్ఠాయ ఏకేకా గాథా సహస్సారహా నామ హోన్తూ”తి వత్వా గాథమాహ –

౪౧౫.“సహస్సియా ఇమా గాథా, నహిమా గాథా సతారహా;

చత్తారి త్వం సహస్సాని, ఖిప్పం గణ్హాహి బ్రాహ్మణా”తి.

తస్సత్థో – బ్రాహ్మణ, ఇమా గాథా సహస్సియా సహస్సారహా, ఇమా గాథా సతారహా న హి హోన్తు, బ్రాహ్మణ, త్వం చత్తారి సహస్సాని ఖిప్పం గణ్హాతి.

అథస్స ఏకం సుఖయానకం దత్వా "బ్రాహ్మణం సోత్థినా గేహం సమ్పాపేథా"తి పురిసే ఆణాపేత్వా తం ఉయ్యోజేసి. తస్మిం ఖణే "సుతసోమరఞ్ఞా సతారహా గాథా సహస్సారహా కత్వా పూజితా సాధు సాధూ"తి మహాసాధుకారసద్దో అహోసి. తస్స మాతాపితరో తం సద్దం సుత్వా "కిం సద్దో నామేసా"తి పుచ్ఛిత్వా యథాభూతం సుత్వా అత్తనో ధనలోభతాయ మహాసత్తస్స కుజ్ఝింసు. సోపి బ్రాహ్మణం ఉయ్యోజేత్వా తేసం సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా అట్ఠాసి. అథస్స పితా "కథం, తాత, ఏవరూపస్స సాహసికస్స చోరస్స హత్థతో ముత్తోసీ"తి పటిసన్థారమత్తమ్పి అకత్వా అత్తనో ధనలోభతాయ "సచ్చం కిర, తాత, తయా చతస్సో గాథా సుత్వా చత్తారి సహస్సాని దిన్నానీ"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చ"న్తి వుత్తే గాథమాహ –

౪౧౬."ఆసీతియా నావుతియా చ గాథా, సతారహా చాపి భవేయ్య గాథా;
పచ్చత్తమేవ సుతసోమ జానహి, సహస్సియా నామ కా అత్థి గాథా"తి.

తస్సత్థో – గాథా నామ, తాత, ఆసీతియా చ నావుతియా చ సతారహా చాపి భవేయ్య, పచ్చత్తమేవ అత్తనావ జానాహి, సహస్సారహా నామ గాథా కా కస్స సన్తికే అత్థీతి.

అథ నం మహాసత్తో "నాహం, తాత, ధనేన వుద్ధిం ఇచ్ఛామి, సుతేన పన ఇచ్ఛామీ"తి సఞ్ఞాపేన్తో ఆహ –

౪౧౭."ఇచ్ఛామి వోహం సుతవుద్ధిమత్తనో, సన్తోతి మం సప్పురిసా భజేయ్యుం;
అహం సవన్తీహి మహోదధీవ, న హి తాత తప్పామి సుభాసితేన.

౪౧౮."అగ్గి యథా తిణకట్ఠం దహన్తో, న తప్పతీ సాగరోవ నదీభి;
ఏవమ్పి తే పణ్డితా రాజసేట్ఠ, సుత్వా న తప్పన్తి సుభాసితేన.

౪౧౯."సకస్స దాసస్స యదా సుణోమి, గాథం అహం అత్థవతిం జనిన్ద;
తమేవ సక్కచ్చ నిసామయామి, న హి తాత ధమ్మేసు మమత్థి తిత్తీ"తి.

తత్థ **వో**తి నిపాతమత్తం. "సన్తో"తి ఏతే చ మం భజేయ్యుం ఇతి ఇచ్ఛామి. **సవన్తీహీ**తి నదీహి. **సకస్సా**తి తిట్ఠతు, నన్ద, బ్రాహ్మణో, యదా అహం అత్తనో దాసస్సపి సన్తికే సుణోమి, తాత, ధమ్మేసు మమ తిత్తి న హి అత్థీతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా "మా మం, తాత, ధనహేతు పరిభాససి, అహం ధమ్మం సుత్వా ఆగమిస్సామీ"తి సపథం కత్వా ఆగతో, ఇదానాహం పోరిసాదస్స సన్తికం గమిస్సామి, ఇదం తే రజ్జం గణ్హథా"తి రజ్జం నియ్యాదేన్తో గాథమాహ –

౪౨౦."ఇదం తే రట్ఠం సధనం సయోగ్గం, సకాయురం సబ్బకామూపపన్నం;
కిం కామహేతు పరిభాససి మం, గచ్ఛామహం పోరిసాదస్స ఞత్తే"తి.

తత్థ **ఞత్తే**తి సన్తికే.

తస్మిం సమయే పితురఞ్ఞో హదయం ఉణ్హం అహోసి. సో, "తాత సుతసోమ, కిం నామేతం కథేసి, మయం చతురఙ్గినియా సేనాయ చోరం గహేస్సామా"తి వత్వా గాథమాహ –

౪౨౧."అత్తానురక్ఖాయ భవన్తి హేతే, హత్థారోహా రథికా పత్తికా చ;
అస్సారోహా యే చ ధనుగ్గహాసే, సేనం పయుఞ్జామ హనామ సత్తు"న్తి.

తత్థ **హనామా**తి సచే ఏవం పయోజితా సేనా తం గహేతుం న సక్కోన్తి, అథ నం సకలరట్ఠవాసినో గహేత్వా గన్త్వా హనామ సత్తుం, మారేమ తం అమ్హాకం పచ్చామిత్తన్తి అత్థో.

అథ నం మాతాపితరో అస్సుపుణ్ణముఖా రోదమానా విలపన్తా, "తాత, మా గచ్ఛ, గన్తుం న లబ్భా"తి యాచింసు. సోళససహస్సా నాటకిత్థియోపి సేసపరిజనోపి "అమ్హే అనాథే కత్వా కుహిం గచ్ఛసి, దేవా"తి పరిదేవింసు. సకలనగరే కోచి సకభావేన సణ్ఠాతుం అసక్కోన్తో "సుతసోమో పోరిసాదస్స కిర పటిఞ్ఞం దత్వా ఆగతో, ఇదాని చతస్సో సతారహా గాథా సుత్వా ధమ్మకథికస్స సక్కారం కత్వా మాతాపితరో వన్దిత్వా పునపి కిర చోరస్స సన్తికం గమిస్సతీ"తి సకలనగరం ఏకకోలాహలం అహోసి. సోపి మాతాపితూనం వచనం సుత్వా గాథమాహ –

౪౨౨."సుదుక్కరం పోరిసాదో అకాసి, జీవం గహేత్వాన అవస్సజీ మం;
తం తాదిసం పుబ్బకిచ్చం సరన్తో, దుబ్భే అహం తస్స కథం జనిన్దా"తి.

తత్థ **జీవం గహేత్వానా**తి జీవగ్గాహం గహేత్వా. **తం తాదిస**న్తి తం తేన కతం తథారూపం. **పుబ్బకిచ్చ**న్తి పురిమం ఉపకారం. **జనిన్దా**తి పితరం ఆలపతి.

సో మాతాపితరో అస్సాసేత్వా, "అమ్మ తాతా, తుమ్హే మయ్హం మా చిన్తయిత్థ, కతకల్యాణో అహం, మమ ఛకామసగ్గిస్సరియం న దుల్లభ"న్తి మాతాపితరో వన్దిత్వా ఆపుచ్ఛిత్వా సేసజనం అనుసాసిత్వా పక్కామి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౪౨౩."వన్దిత్వా సో పితరం మాతరఞ్చ, అనుసాసిత్వా నేగమఞ్చ బలఞ్చ;
సచ్చవాదీ సచ్చానురక్ఖమానో, అగమాసి సో యత్థ పోరిసాదో"తి.

తత్థ **సచ్చానురక్ఖమానో**తి సచ్చం అనురక్ఖమానో. **అగమాసీ**తి తం రత్తిం నివేసనేయేవ వసిత్వా పునదివసే అరుణుగ్గమనవేలాయ మాతాపితరో వన్దిత్వా ఆపుచ్ఛిత్వా సేసజనం అనుసాసిత్వా అస్సుముఖేన నానప్పకారం పరిదేవన్తేన ఇత్థాగారాదినా మహాజనేన అనుగతో నగరా నిక్ఖమ్మ తం జనం నివత్తేతుం అసక్కోన్తో మహామగ్గే దణ్డకేన తిరియం లేఖం కడ్ఢిత్వా "సచే మయి సినేహో అత్థి, ఇమం మా అతిక్కమింసూ"తి ఆహ. మహాజనో సీలవతో తేజవన్తస్స ఆణం అతిక్కమితుం అసక్కోన్తో మహాసద్దేన పరిదేవమానో తం సీహవిజమ్భితేన గచ్ఛన్తం ఓలోకేత్వా తస్మిం దస్సనూపచారం అతిక్కన్తే ఏకరవం రవన్తో నగరం పావిసి. సోపి ఆగతమగ్గేనేవ తస్స సన్తికం గతో. తేన వుత్తం ''**అగమాసి సో యత్థ పోరిసాదో**''తి.

తతో పోరిసాదో చిన్తేసి – “సచే మమ సహాయో సుతసోమో ఆగన్తుకామో, ఆగచ్ఛతు, అనాగన్తుకామో, అనాగచ్ఛతు, రుక్ఖదేవతా యం మయ్హం ఇచ్ఛతి , తం కరోతు, ఇమే రాజానో మారేత్వా పఞ్చమధురమంసేన బలికమ్మం కరిస్సామీ”తి చితకం కత్వా అగ్గిం జాలేత్వా “అఙ్గారరాసి తావ హోతూ”తి తస్స సూలే తచ్ఛన్తస్స నిసిన్నకాలే సుతసోమో ఆగతో. అథ నం పోరిసాదో దిస్వా తుట్ఠచిత్తో, “సమ్మ, గన్త్వా కత్తబ్బకిచ్చం తే కత”న్తి పుచ్ఛి. మహాసత్తో, “ఆమ మహారాజ, కస్సపదసబలేన దేసితా గాథా మే సుతా, ధమ్మకథికస్స చ సక్కారో కతో, తస్మా గన్త్వా కత్తబ్బకిచ్చం కతం నామ హోతీ”తి దస్సేతుం గాథమాహ –

౪౨౪.“కతో మయా సఙ్గరో బ్రాహ్మణేన, రట్ఠే సకే ఇస్సరియే రితేన;

తం సఙ్గరం బ్రాహ్మణసప్పదాయ, సచ్చానురక్ఖీ పునరాగతోస్మి;

యజస్సు యఞ్ఞం ఖాద మం పోరిసాదా”తి.

తత్థ **యజస్సూ**తి మం మారేత్వా దేవతాయ వా యఞ్ఞం యజస్సు, మంసం వా మే ఖాదాహీతి అత్థో.

తం సుత్వా పోరిసాదో “అయం రాజా న భాయతి, విగతమరణభయో హుత్వా కథేతి, కిస్స ను ఖో ఏస ఆనుభావో”తి చిన్తేత్వా “అఞ్ఞం నత్థి, అయం ‘కస్సపదసబలేన దేసితా గాథా మే సుతా’తి వదతి, తాసం ఏతేన ఆనుభావేన భవితబ్బం, అహమ్పి తం కథాపేత్వా తా గాథాయో సోస్సామి, ఏవం అహమ్పి నిబ్భయో భవిస్సామీ”తి సన్నిట్ఠానం కత్వా గాథమాహ –

౪౨౫.“న హాయతే ఖాదితం మయ్హం పచ్ఛా, చితకా అయం తావ సధూమికావ;

నిద్ధూమకే పచితం సాధుపక్కం, సుణోమి గాథాయో సుతారహాయో”తి.

తత్థ **ఖాదిత**న్తి ఖాదనం. తం ఖాదనం మయ్హం పచ్ఛా వా పురే వా న పరిహాయతి, పచ్ఛాపి హి త్వం మయా ఖాదితబ్బోవ. **నిద్ధూమకే పచిత**న్తి నిద్ధూమే నిజ్జాలే అగ్గిమ్హి పక్కమంసం సాధుపక్కం నామ హోతి.

తం సుత్వా మహాసత్తో “అయం పోరిసాదో పాపధమ్మో, ఇమం థోకం నిగ్గహేత్వా లజ్జాపేత్వా కథేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఆహ –

౪౨౬.“అధమ్మికో త్వం పోరిసాదకాసి, రట్ఠా చ భట్ఠో ఉదరస్స హేతు;

ధమ్మఞ్చిమా అభివదన్తి గాథా, ధమ్మో చ అధమ్మో చ కుహిం సమేతి.

౪౨౭.“అధమ్మికస్స లుద్దస్స, నిచ్చం లోహితపాణినో;

నత్థి సచ్చం కుతో ధమ్మో, కిం సుతేన కరిస్ససీ”తి.

తత్థ **ధమ్మఞ్చిమా**తి ఇమా చ గాథా నవలోకుత్తరధమ్మం అభివదన్తి. **కుహిం సమేతీ**తి కత్థ సమాగచ్ఛతి. ధమ్మో హి సుగతిం పాపేతి నిబ్బానం వా, అధమ్మో దుగ్గతిం. **కుతో ధమ్మో**తి వచీసచ్చమత్తమ్పి నత్థి, కుతో ధమ్మో. **కిం సుతేనా**తి త్వం ఏతేన సుతేన కిం కరిస్ససి, మత్తికాభాజనం వియ హి సీహవసాయ అభాజనం త్వం ధమ్మస్స.

సో ఏవం కథితేపి నేవ కుజ్ఝి. కస్మా? మహాసత్తస్స మేత్తాభావనాయ మహత్తేన. అథ నం “కిం పన సమ్మ సుతసోమ అహమేవ అధమ్మికో”తి వత్వా గాథమాహ –

౪౨౮. “యో మంసహేతు మిగవం చరేయ్య, యో వా హనే పురిసమత్తహేతు;

ఉభోపి తే పేచ్చ సమా భవన్తి, కస్మా నో అధమ్మికం బ్రూసి మం త్వ”న్తి.

తత్థ **కస్మా నోతి** యే జమ్బుదీపతలే రాజానో అలఙ్కతపటియత్తా మహాబలపరివారా రథవరగతా మిగవం చరన్తా తిఖిణేహి సరేహి మిగే విజ్ఝిత్వా మారేన్తి, తే అవత్వా కస్మా త్వం మఞ్ఞేవ అధమ్మికన్తి వదతి. యది తే నిద్దోసా, అహమ్పి నిద్దోసో ఏవాతి దీపేతి.

తం సుత్వా మహాసత్తో తస్స లద్ధిం భిన్దన్తో గాథమాహ –

౪౨౯. “పఞ్చ పఞ్చ న ఖా భక్ఖా, ఖత్తియేన పజానతా;

అభక్ఖం రాజ భక్ఖేసి, తస్మా అధమ్మికో తువ”న్తి.

తస్సత్థో – సమ్మ పోరిసాద, ఖత్తియేన నామ ఖత్తియధమ్మం జానన్తేన పఞ్చ పఞ్చ హత్థిఆదయో దసేవ సత్తా మంసవసేన న ఖా భక్ఖా న ఖో ఖాదితబ్బయుత్తకా. “న ఖో”త్వేవ వా పాఠో. అపరో నయో ఖత్తియేన ఖత్తియధమ్మం జానన్తేన పఞ్చనఖేసు సత్తేసు ససకో, సల్లకో, గోధా, కపి కుమ్మోతి ఇమే పఞ్చేవ సత్తా భక్ఖితబ్బయుత్తకా, న అఞ్ఞే, త్వం పన అభక్ఖం మనుస్సమంసం భక్ఖేసి, తేన అధమ్మికోతి.

ఇతి సో నిగ్గహం పత్వా అఞ్ఞం నిస్సరణం అదిస్వా అత్తనో పాపం పటిచ్ఛాదేన్తో గాథమాహ –

౪౩౦. “ముత్తో తువం పోరిసాదస్స హత్థా, గన్త్వా సకం మన్దిరం కామకామీ;

అమిత్తహత్థం పునరాగతోసి, న ఖత్తధమ్మే కుసలోసి రాజా”తి.

తత్థ **న ఖత్తధమ్మేతి** త్వం ఖత్తియధమ్మసఙ్ఖాతే నీతిసత్థే న కుసలోసి, అత్తనో అత్థానత్థం న జానాసి, అకారణేనేవ తే లోకే పణ్డితోతి కిత్తి పత్థటా, అహం పన తే పణ్డితభావం న పస్సామి న జానామి, అతిబాలోసీతి వదతి.

అథ నం మహాసత్తో, “సమ్మ, ఖత్తియధమ్మే కుసలేన నామ మాదిసేనేవ భవితబ్బం. అహఞ్హి తం జానామి, న పన తదత్థాయ పటిపజ్జామీ”తి వత్వా గాథమాహ –

౪౩౧. “యే ఖత్తధమ్మే కుసలా భవన్తి, పాయేన తే నేరయికా భవన్తి;

తస్మా అహం ఖత్తధమ్మం పహాయ, సచ్చానురక్ఖీ పునరాగతోస్మి;

యజస్సు యఞ్ఞం ఖాద మం పోరిసాదా”తి.

తత్థ **కుసలాతి** తదత్థాయ పటిపజ్జనకుసలా. **పాయేనాతి** యేభుయ్యేన నేరయికా. యే పన తత్థ న నిబ్బత్తన్తి, తే సేసాపాయేసు నిబ్బత్తన్తి.

పోరిసాదో ఆహ –

౪౩౨."పాసాదవాసా పథవీగవాస్సా, కామిత్థియో కాసికచన్దనఞ్చ;
సబ్బం తహిం లభసి సామితాయ, సచ్చేన కిం పస్ససి ఆనిసంస"న్తి.

తత్థ **పాసాదవాసా**తి, సమ్మ సుతసోమ, తవ తిణ్ణం ఉతూనం అనుచ్ఛవికా దిబ్బవిమానకప్పా తయో నివాసపాసాదా. **పథవీగవాస్సా**తి పథవీ చ గావో చ అస్సా చ బహూ. **కామిత్థియో**తి కామవత్థుభూతా ఇత్థియో. **కాసికచన్దనఞ్చా**తి కాసికవత్థఞ్చ లోహితచన్దనఞ్చ. **సబ్బం తహి**న్తి ఏతఞ్చ అఞ్ఞఞ్చ ఉపభోగపరిభోగం సబ్బం త్వం తహిం అత్తనో నగరే **సామితాయ లభసి,** సామీ హుత్వా యథా ఇచ్ఛసి, తథా పరిభుఞ్జితుం లభతి, సో త్వం సబ్బమేతం పహాయ సచ్చానురక్ఖీ ఇధాగచ్ఛన్తో సచ్చేన కిం ఆనిసంసం పస్ససీతి.

బోధిసత్తో ఆహ –

౪౩౩. "యే కేచిమే అత్థి రసా పథబ్యా, సచ్చం తేసం సాదుతరం రసానం;
సచ్చే ఠితా సమణబ్రాహ్మణా చ, తరన్తి జాతిమరణస్స పార"న్తి.

తత్థ **సాదుతర**న్తి యస్మా సబ్బేపి రసా సత్తానం సచ్చకాలేయేవ పణీతా మధురా హోన్తి, తస్మా సచ్చం తేసం సాదుతరం రసానం, యస్మా వా విరతిసచ్చవచీసచ్చే ఠితా జాతిమరణసఙ్ఖాతస్స తేభూమకవట్టస్స పారం అమతమహానిబ్బానం తరన్తి పాపుణన్తి, తస్మాపి తం సాదుతరన్తి.

ఏవమస్స మహాసత్తో సచ్చే ఆనిసంసం కథేసి. తతో పోరిసాదో వికసితపదుమపుణ్ణచన్దసస్సిరికమేవస్స ముఖం ఓలోకేత్వా "అయం సుతసోమో అఙ్గారచితకం మఞ్చ సూలం తచ్ఛన్తం పస్సతి, చిత్తుత్రాసమత్తమ్పిస్స నత్థి, కిం ను ఖో ఏస సతారహగాథానం ఆనుభావో, ఉదాహు సచ్చస్స, అఞ్ఞస్సేవ వా కస్సచీ"తి చిన్తేత్వా "పుచ్ఛిస్సామి తావ న"న్తి పుచ్ఛన్తో గాథమాహ –

౪౩౪."ముత్తో తువం పోరిసాదస్స హత్థా, గన్త్వా సకం మన్దిరం కామకామీ;
అమిత్తహత్థం పునరాగతోసి, న హి నూన తే మరణభయం జనిన్ద;
అలీనచిత్తో అసి సచ్చవాదీ"తి.

మహాసత్తోపిస్స ఆచిక్ఖన్తో ఆహ –

౪౩౫."కతా మే కల్యాణా అనేకరూపా, యఞ్ఞా యిట్ఠా యే విపులా పసత్థా;
విసోధితో పరలోకస్స మగ్గో, ధమ్మే ఠితో కో మరణస్స భాయే.

౪౩౬."కతా మే కల్యాణా అనేకరూపా, యఞ్ఞా యిట్ఠా యే విపులా పసత్థా;
అనానుతప్పం పరలోకం గమిస్సం, యజస్సు యఞ్ఞం అద మం పోరిసాద.

౪౩౭. “పితా చ మాతా చ ఉపట్ఠితా మే, ధమ్మేన మే ఇస్సరియం పసత్థం;
విసోధితో పరలోకస్స మగ్గో, ధమ్మే ఠితో కో మరణస్స భాయే.

౪౩౮. “పితా చ మాతా చ ఉపట్ఠితా మే, ధమ్మేన మే ఇస్సరియం పసత్థం;
అనానుతప్పం పరలోకం గమిస్సం, యజస్సు యఞ్ఞం అద మం పోరిసాద.

౪౩౯. “ఞాతీసు మిత్తేసు కతా మే కారా, ధమ్మేన మే ఇస్సరియం పసత్థం;
విసోధితో పరలోకస్స మగ్గో, ధమ్మే ఠితో కో మరణస్స భాయే.

౪౪౦. “ఞాతీసు మిత్తేసు కతా మే కారా, ధమ్మేన మే ఇస్సరియం పసత్థం;
అనానుతప్పం పరలోకం గమిస్సం, యజస్సు యఞ్ఞం అద మం పోరిసాద.

౪౪౧. “దిన్నం మే దానం బహుధా బహూనం, సన్తప్పితా సమణబ్రాహ్మణా చ;
విసోధితో పరలోకస్స మగ్గో, ధమ్మే ఠితో కో మరణస్స భాయే.

౪౪౨. “దిన్నం మే దానం బహుధా బహూనం, సన్తప్పితా సమణబ్రాహ్మణా చ;
అనానుతప్పం పరలోకం గమిస్సం, యజస్సు యఞ్ఞం అద మం పోరిసాదా”తి.

తత్థ **కల్యాణా**తి కల్యాణకమ్మా. **అనేకరూపా**తి దానాదివసేన అనేకవిధా. **యఞ్ఞా**తి దసవిధదానవత్థుపరిచ్చాగవసేన అతివిపులా పణ్డితేహి పసత్థా యఞ్ఞాపి యిట్ఠా పవత్తితా. **ధమ్మే ఠితో**తి ఏవం ధమ్మే పతిట్ఠితో మాదిసో కో నామ మరణస్స భాయేయ్య. **అనానుతప్ప**న్తి అనానుతప్పమానో. **ధమ్మేన మే ఇస్సరియం పసత్థ**న్తి దసవిధం రాజధమ్మం అకోపేత్వా ధమ్మేనేవ మయా రజ్జం పసాసితం. **కారా**తి ఞాతీసు ఞాతికిచ్చాని, మిత్తేసు చ మిత్తకిచ్చాని. **దాన**న్తి సవత్థుకచేతనా. **బహుధా**తి బహూహి ఆకారేహి. **బహూన**న్తి న పఞ్చన్నం, న దసన్నం, సతస్సపి సహస్సస్సపి సతసహస్సస్సపి దిన్నమేవ. **సన్తప్పితా**తి గహితగహితభాజనాని పూరేత్వా సుట్ఠు తప్పితా.

తం సుత్వా పోరిసాదో “అయం సుతసోమమహారాజా సప్పురిసో ఞాణసమ్పన్నో మధురధమ్మకథికో, సచాహం ఏతం ఖాదేయ్యం, ముద్ధా మే సత్తధా ఫలేయ్య, పథవీ వా పన మే వివరం దదేయ్యా”తి భీతతసితో హుత్వా, “సమ్మ, న త్వం మయా ఖాదితబ్బరూపో”తి వత్వా గాథమాహ –

౪౪౩. “విసం పజానం పురిసో అదేయ్య, ఆసీవిసం జలితముగ్గతేజం;
ముద్ధాపి తస్స విఫలేయ్య సత్తధా, యో తాదిసం సచ్చవాదిం అదేయ్యా”తి.

తత్థ **విస**న్తి తత్థేవ మారణసమత్థం హలాహలవిసం. **జలిత**న్తి అత్తనో విసతేజేన జలితం తేనేవ ఉగ్గతేజం అగ్గిక్ఖన్ధం వియ చరన్తం ఆసీవిసం వా పన సో గీవాయ గణ్హేయ్య.

ఇతి సో మహాసత్తం “హలాహలవిససదిసో త్వం, కో తం ఖాదిస్సతీ”తి వత్వా గాథా సోతుకామో తం యాచిత్వా తేన ధమ్మగారవజననత్థం “ఏవరూపానం అనవజ్జగాథానం త్వం అభాజన”న్తి పటిక్ఖిత్తోపి “సకలజమ్బుదీపే ఇమినా సదిసో పణ్డితో

నత్థి, అయం మమ హత్థా ముచ్చిత్వా గన్త్వా తా గాథా సుత్వా ధమ్మకథికస్స సక్కారం కత్వా నలాటేన మచ్చుం ఆదాయ పునాగతో, అతివియ సాధురూపా గాథా భవిస్సన్తీ’’తి సుట్ఠుతరం సఞ్జాతధమ్మస్సవనాదరో హుత్వా తం యాచన్తో గాథమాహ –

౪౪౪.‘‘సుత్వా ధమ్మం విజానన్తి, నరా కల్యాణపాపకం;
అపి గాథా సుణిత్వాన, ధమ్మే మే రమతే మనో’’తి.

తస్సత్థో – ‘‘సమ్మ సుతసోమ, నరా నామ ధమ్మం సుత్వా కల్యాణమ్పి పాపకమ్పి జానన్తి, అప్పేవ నామ తా గాథా సుత్వా మమపి కుసలకమ్మపథధమ్మే మనో రమేయ్యా’’తి.

అథ మహాసత్తో ‘‘సోతుకామో దాని పోరిసాదో, కథేస్సామీ’’తి చిన్తేత్వా ‘‘తేన హి, సమ్మ, సాధుకం సుణాహీ’’తి తం ఓహితసోతం కత్వా నన్దబ్రాహ్మణేన కథితనియామేనేవ గాథానం థుతిం కత్వా ఛసు కామావచరదేవేసు ఏకకోలాహలం కత్వా దేవతాసు సాధుకారం దదమానాసు పోరిసాదస్స ధమ్మం కథేసి –

౪౪౫.‘‘సకిదేవ మహారాజ, సబ్భి హోతి సమాగమో;
సా నం సఙ్గతి పాలేతి, నాసబ్భి బహు సఙ్గమో.

౪౪౬.‘‘సబ్భిరేవ సమాసేథ, సబ్భి కుబ్బేథ సన్థవం;
సతం సద్ధమ్మమఞ్ఞాయ, సేయ్యో హోతి న పాపియో.

౪౪౭.‘‘జీరన్తి వే రాజరథా సుచిత్తా, అథో సరీరమ్పి జరం ఉపేతి;
సతఞ్చ ధమ్మో న జరం ఉపేతి, సన్తో హవే సబ్భి పవేదయన్తి.

౪౪౮.‘‘నభఞ్చ దూరే పథవీ చ దూరే, పారం సముద్దస్స తదాహు దూరే;
తతో హవే దూరతరం వదన్తి, సతఞ్చ ధమ్మో అసతఞ్చ రాజా’’తి.

తస్స తేన సుకథితత్తా చేవ అత్తనో పణ్డితభావేన చ తా గాథా సబ్బఞ్ఞుబుద్ధకథితా వియాతి చిన్తేన్తస్స సకలసరీరం పఞ్చవణ్ణాయ పీతియా పరిపూరి, బోధిసత్తే ముదుచిత్తం అహోసి, సేతచ్ఛత్తదాయకం పితరం వియ నం అమఞ్ఞి. సో ‘‘అహం సుతసోమస్స దాతబ్బం కిఞ్చి హిరఞ్ఞసువణ్ణం న పస్సామి, ఏకేకాయ పనస్స గాథాయ ఏకేకం వరం దస్సామీ’’తి చిన్తేత్వా గాథమాహ –

౪౪౯.‘‘గాథా ఇమా అత్థవతీ సుబ్యఞ్జనా, సుభాసితా తుయ్హ జనిన్ద సుత్వా;
ఆనన్ది విత్తో సుమనో పతీతో, చత్తారి తే సమ్మ వరే దదామీ’’తి.

తత్థ **ఆనన్దీ**తి ఆనన్దజాతో. సేసాని తస్సేవ వేవచనాని. చత్తారోపి హేతే తుట్ఠాకారా ఏవ.

అథ నం మహాసత్తో ‘‘కిం నామ త్వం వరం దస్ససీ’’తి అపసాదేన్తో గాథమాహ –

౪౨౦."యో నత్తనో మరణం బుజ్ఝసి తువం, హితాహితం వినిపాతఞ్చ సగ్గం;
గిద్ధో రసే దుచ్చరితే నివిట్ఠో, కిం త్వం వరం దస్ససి పాపధమ్మ.

౪౨౧."అహఞ్చ తం 'దేహి వర'న్తి వజ్జం, త్వం చాపి దత్వా న అవాకరేయ్య;
సన్దిట్ఠికం కలహమిమం వివాదం, కో పణ్డితో జానముపబ్బజేయ్యా"తి.

తత్థ **యోతి** యో త్వం "మరణధమ్మోహమస్మీ"తి అత్తనోపి మరణం న బుజ్ఝసి న జానాసి, పాపకమ్మమేవ కరోసి. **హితాహితన్తి** "ఇదం మే కమ్మం హితం, ఇదం అహితం, ఇదం వినిపాతం నేస్సతి, ఇదం సగ్గ"న్తి న జానాసి. **రసేతి** మనుస్సమంసరసే. **వజ్జన్తి** వదేయ్యం. **న అవాకరేయ్యాతి** వాచాయ దత్వా "దేహి మే వర"న్తి వుచ్చమానో న అవాకరేయ్యాసి న దదేయ్యాసి. **ఉపబ్బజేయ్యాతి** కో ఇమం కలహం పణ్డితో ఉపగచ్ఛేయ్య.

తతో పోరిసాదో "నాయం మయ్హం సద్దహతి, సద్దహాపేస్సామి న"న్తి గాథమాహ –

౪౨౨."న తం వరం అరహతి జన్తు దాతుం, యం వాపి దత్వా న అవాకరేయ్య;
వరస్సు సమ్మ అవికమ్పమానో, పాణం చజిత్వానపి దస్సమేవా"తి.

తత్థ **అవికమ్పమానోతి** అనోలీయమానో.

అథ మహాసత్తో "అయం అతివియ సూరో హుత్వా కథేతి, కరిస్సతి మే వచనం, వరం గణ్హిస్సామి, సచే పన "మనుస్సమంసం న ఖాదితబ్బ'న్తి పఠమమేవ వరం వారయిస్సం, అతివియ కిలమిస్సతి, పఠమం అఞ్ఞే తయో వరే గహేత్వా పచ్ఛా ఏతం గణ్హిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా ఆహ –

౪౨౩."అరియస్స అరియేన సమేతి సఖ్యం, పఞ్ఞస్స పఞ్ఞాణవతా సమేతి;
పస్సేయ్య తం వస్ససతం అరోగం, ఏతం వరానం పఠమం వరామీ"తి.

తత్థ **అరియస్సాతి** ఆచారఅరియస్స. **సఖ్యన్తి** సఖిధమ్మో మిత్తధమ్మో. **పఞ్ఞాణవతాతి** ఞాణసమ్పన్నేన. **సమేతీతి** గఙ్గోదకం వియ యమునోదకేన సంసన్దతి. ధాతుసో హి సత్తా సంసన్దన్తి. **పస్సేయ్య తన్తి** సుతసోమో పోరిసాదస్స చిరం జీవితం ఇచ్ఛన్తో వియ పఠమం అత్తనో జీవితవరం యాచతి. పణ్డితస్స హి "మమ జీవితం దేహీ"తి వత్తుం అయుత్తం, అపిచ సో 'మయ్హమేవ ఏస ఆరోగ్యం ఇచ్ఛతీ'తి చిన్తేత్వా తుస్సిస్సతీతి ఏవమాహ.

సోపి తం సుత్వావ "అయం ఇస్సరియా ధంసేత్వా ఇదాని మంసం ఖాదితుకామస్స ఏవం మహాఅనత్థకరస్స మహాచోరస్స మయ్హమేవ జీవితం ఇచ్ఛతి, అహో మమ హితకామో"తి తుట్ఠమానసో వఞ్చేత్వా వరస్స గహితభావం అజానిత్వా తం వరం దదమానో గాథమాహ –

౪౨౪."అరియస్స అరియేన సమేతి సఖ్యం, పఞ్ఞస్స పఞ్ఞాణవతా సమేతి;
పస్సాసి మం వస్ససతం అరోగం, ఏతం వరానం పఠమం దదామీ"తి.

తత్థ **వరాన**న్తి చతున్నం వరానం పఠమం.

తతో బోధిసత్తో ఆహ –

౪౩౫.“యే ఖత్తియాసే ఇధ భూమిపాలా, ముద్ధాభిసిత్తా కతనామధేయ్యా;

న తాదిసే భూమిపతీ అదేసి, ఏతం వరానం దుతియం వరామీ”తి.

తత్థ **కతనామధేయ్యా**తి ముద్ధని అభిసిత్తత్తావ “ముద్ధాభిసిత్తా”తి కతనామధేయ్యా. **న తాదిసే**తి తాదిసే ఖత్తియే న అదేసి మా ఖాది.

ఇతి సో దుతియం వరం గణ్హన్తో పరోసతానం ఖత్తియానం జీవితవరం గణ్హి. పోరిసాదోపిస్స దదమానో ఆహ –

౪౩౬.“యే ఖత్తియాసే ఇధ భూమిపాలా, ముద్ధాభిసిత్తా కతనామధేయ్యా;

న తాదిసే భూమిపతీ అదేమి, ఏతం వరానం దుతియం దదామీ”తి.

కిం పన తే తేసం సద్దం సుణన్తి, న సుణన్తీతి? న సబ్బం సుణన్తి. పోరిసాదేన హి రుక్ఖస్స ధూమజాలఉపద్దవభయేన పటిక్కమిత్వా అగ్గి కతో, అగ్గినో చ రుక్ఖస్స చ అన్తరే నిసీదిత్వా మహాసత్తో తేన సద్ధిం కథేసి, తస్మా సబ్బం అసుత్వా ఉపడ్ఢుపడ్ఢం సుణింసు. తే “ఇదాని సుతసోమో పోరిసాదం దమేస్సతి, మా భాయథా”తి అఞ్ఞమఞ్ఞం సమస్సాసేసుం. తస్మిం ఖణే మహాసత్తో ఇమం గాథమాహ –

౪౩౭.“పరోసతం ఖత్తియా తే గహితా, తలావుతా అస్సుముఖా రుదన్తా;

సకే తే రట్ఠే పటిపాదయాహి, ఏతం వరానం తతియం వరామీ”తి.

తత్థ **పరోసత**న్తి అతిరేకసతం. **తే గహితా**తి తయా గహితా. **తలావుతా**తి హత్థతలేసు ఆవుతా.

ఇతి మహాసత్తో తతియం వరం గణ్హన్తో తేసం ఖత్తియానం సకరట్ఠనియ్యాతనవరం గణ్హి. కింకారణా? సో అఖాదన్తోపి వేరభయేన సబ్బే తే దాసే కత్వా అరఞ్ఞేయేవ వాసేయ్య, మారేత్వా వా ఛడ్డేయ్య, పచ్చన్తం నేత్వా వా విక్కిణేయ్య, తస్మా తేసం సకరట్ఠనియ్యాతనవరం గణ్హి. ఇతరోపిస్స దదమానో ఇమం గాథమాహ –

౪౩౮.“పరోసతం ఖత్తియా మే గహితా, తలావుతా అస్సుముఖా రుదన్తా;

సకే తే రట్ఠే పటిపాదయామి, ఏతం వరానం తతియం దదామీ”తి.

చతుత్థం పన వరం గణ్హన్తో బోధిసత్తో ఇమం గాథమాహ –

౪౩౯.“ఛిద్దం తే రట్ఠం బ్యథితా భయా హి, పుథూ నరా లేణమనుప్పవిట్ఠా;

మనుస్సమంసం విరమేహి రాజ, ఏతం వరానం చతుత్థం వరామీ”తి.

తత్థ **ఛిద్దన్తి** న ఘనవాసం తత్థ తత్థ గామాదీనం ఉట్ఠితత్తా సవివరం. **బ్యథితా భయాహీతి** "పోరిసాదో ఇదాని ఆగమిస్సతీ"తి తవ భయేన కమ్పితా. **లేణమనుప్పవిట్ఠాతి** దారకే హత్థేసు గహేత్వా తిణగహనాదినిలీయనట్ఠానం పవిట్ఠా. **మనుస్సమంసన్తి** దుగ్గన్ధం జేగుచ్ఛం పటిక్కూలం మనుస్సమంసం పజహ. నిస్సక్కత్థే వా ఉపయోగం, మనుస్సమంసతో విరమాహీతి అత్థో.

ఏవం వుత్తే పోరిసాదో పాణిం పహరిత్వా హసన్తో "సమ్మ సుతసోమ కిం నామేతం కథేసి, కథాహం తుమ్హాకం ఏతం వరం దస్సామి, సచే గణ్హితుకామో, అఞ్ఞం గణ్హాహీ"తి వత్వా గాథమాహ –

౪౯౦."అద్ధా హి సో భక్ఖో మమ మనాపో, ఏతస్స హేతుమ్హి వనం పవిట్ఠో;
సోహం కథం ఏత్తో ఉపారమేయ్యం, అఞ్ఞం వరానం చతుత్థం వరస్సూ"తి.

తత్థ **వనన్తి** రజ్జం పహాయ ఇమం వనం పవిట్ఠో.

అథ నం మహాసత్తో "త్వం 'మనుస్సమంసస్స పియతరత్తా తతో విరమితుం న సక్కోమీ"తి వదసి. యో హి పియం నిస్సాయ పాపం కరోతి, అయం బాలో"తి వత్వా గాథమాహ –

౪౯౧."న వే 'పియం మే'తి జనిన్ద తాదిసో, అత్తం నిరంకచ్చ పియాని సేవతి;
అత్తావ సేయ్యో పరమా చ సేయ్యో, లబ్భా పియా ఓచితత్థేన పచ్ఛా"తి.

తత్థ **తాదిసోతి** జనిన్ద తాదిసో యువా అభిరూపో మహాయసో "ఇదం నామ మే పియ"న్తి పియవత్థులోభేన తత్థ అత్తానం నిరంకత్వా సబ్బసుగతీహి చేవ సుఖవిసేసేహి చ చవిత్వా నిరయే పాతేత్వా న వే పియాని సేవతి. **పరమా చ సేయ్యోతి** పురిసస్స హి పరమా పియవత్థుమ్హా అత్తావ వరతరో. కింకారణా? **లబ్భా పియాతి**, పియా నామ విసయవసేన చేవ పుఞ్ఞేన చ ఓచితత్థేన వడ్ఢితత్థేన దిట్ఠధమ్మే చేవ పరత్థ చ దేవమనుస్ససమ్పత్తిం పత్వా సక్కా లద్ధుం.

ఏవం వుత్తే పోరిసాదో భయప్పత్తో హుత్వా "అహం సుతసోమేన గహితం వరం విస్సజ్జాపేతుమ్పి మనుస్సమంసతో విరమితుమ్పి న సక్కోమి, కిం ను ఖో కరిస్సామీ"తి అస్సుపుణ్ణేహి నేత్తేహి గాథమాహ –

౪౯౨."పియం మే మానుసం మంసం, సుతసోమ విజానహి;
నమ్హి సక్కా నివారేతుం, అఞ్ఞం వరం సమ్మ వరస్సూ"తి.

తత్థ **విజానహీతి** త్వమ్పి జానాహి.

తతో బోధిసత్తో ఆహ –

౪౯౩."యో వే 'పియం మే'తి పియానురక్ఖీ, అత్తం నిరంకచ్చ పియాని సేవతి;
సోణ్డోవ పిత్వా విసమిస్సపానం, తేనేవ సో హోతి దుక్ఖీ పరత్థ.

౪౯౪."యో చీధ సఙ్ఖాయ పియాని హిత్వా, కిచ్ఛేనపి సేవతి అరియధమ్మే;

దుక్ఖితోవ పిత్వాన యథోసధాని, తేనేవ సో హోతి సుఖీ పరత్థా”తి.

తత్థ **యో వేతి**, సమ్మ పోరిసాద, యో పురిసో “ఇదం మే పియ”న్తి పాపకిరియాయ అత్తానం నిరంకత్వా పియాని వత్థూని సేవతి, సో సురాపేమేన విసమిస్సం సురం పిత్వా సోణ్డో వియ తేన పాపకమ్మేన పరత్థ నిరయాదీసు దుక్ఖీ హోతి. **సఙ్ఖాయాతి** జానిత్వా తులేత్వా. **పియాని హిత్వాతి** అధమ్మపటిసంయుత్తాని పియాని ఛడ్డేత్వా.

ఏవం వుత్తే పోరిసాదో కలూనం పరిదేవన్తో గాథమాహ –

౪౬౫.“ఓహాయహం పితరం మాతరఞ్చ, మనాపియే కామగుణే చ పఞ్చ;

ఏతస్స హేతుమ్హి వనం పవిట్ఠో, తం తే వరం కిన్తి మహం దదామీ”తి.

తత్థ **ఏతస్సాతి** మనుస్సమంసస్స. **కిన్తి మహన్తి** కిన్తి కత్వా అహం తం వరం దేమి.

తతో మహాసత్తో ఇమం గాథమాహ –

౪౬౬.“న పణ్డితా దిగుణమాహు వాక్యం, సచ్చప్పటిఞ్ఞావ భవన్తి సన్తో;

‘వరస్సు సమ్మ’ ఇతి మం అవోచ, ఇచ్చబ్రవీ త్వం న హి తే సమేతీ”తి.

తత్థ **దిగుణన్తి**, సమ్మ పోరిసాద, పణ్డితా నామ ఏకం వత్వా పున తం విసంవాదేన్తా దుతియం వచనం న కథేన్తి. **ఇతి మం అవోచాతి**, “సమ్మ సుతసోమ వరస్సు వర”న్తి ఏవం మం అభాససి. **ఇచ్చబ్రవీతి** తస్మా యం త్వం ఇతి అబ్రవి, తం తే ఇదాని న సమేతి.

సో పున రోదన్తో ఏవ గాథమాహ –

౪౬౭.“అపుఞ్ఞలాభం అయసం అకిత్తిం, పాపం బహుం దుచ్చరితం కిలేసం;

మనుస్సమంసస్స కతే ఉపాగా, తం తే వరం కిన్తి మహం దదేయ్య”న్తి.

తత్థ **పాపన్తి** కమ్మపథం అప్పత్తం. **దుచ్చరితన్తి** కమ్మపథప్పత్తం. **కిలేసన్తి** దుక్ఖం. **మనుస్సమంసస్స కతేతి** మనుస్సమంసస్స హేతు. **ఉపాగాతి** ఉపగతోమ్హి. **తం తేతి** తం తుయ్హం కథాహం వరం దేమి, మా మం వారయి, అనుకమ్పం కారుఞ్ఞం మయి కరోహి, అఞ్ఞం వరం గణ్హాహీతి ఆహ.

అథ మహాసత్తో ఆహ –

౪౬౮.“న తం వరం అరహతి జన్తు దాతుం, యం వాపి దత్వా న అవాకరేయ్య;

వరస్సు సమ్మ అవికమ్పమానో, పాణం చజిత్వానపి దస్సమేవా”తి.

ఏవం తేన పఠమం వుత్తగాథం ఆహరిత్వా దస్సేత్వా వరదానే ఉస్సాహేన్తో గాథా ఆహ –

౪౬౯."పాణం చజన్తి సన్తో నాపి ధమ్మం, సచ్చప్పటిఞ్ఞావ భవన్తి సన్తో;
దత్వా వరం ఖిప్పమవాకరోహి, ఏతేన సమ్పజ్జ సురాజసేట్ఠ.

౪౭౦."చజే ధనం అఙ్గవరస్స హేతు, అఙ్గం చజే జీవితం రక్ఖమానో;
అఙ్గం ధనం జీవితఞ్చాపి సబ్బం, చజే నరో ధమ్మమనుస్సరన్తో"తి.

తత్థ **పాణన్తి** జీవితం. సన్తో నామ అపి జీవితం చజన్తి, న ధమ్మం. **ఖిప్పమవాకరోహీతి** ఇధ ఖిప్పం మయ్హం దేహీతి అత్థో. **ఏతేనాతి** ఏతేన ధమ్మేన చేవ సచ్చేన చ సమ్పజ్జ సమ్పన్నో ఉపపన్నో హోహి. **సురాజసేట్ఠాతి** తం పగ్గణ్హన్తో ఆలపతి. **చజే ధనన్తి**, సమ్మ పోరిసాద, పణ్డితో పురిసో హత్థపాదాదిమ్హి అఙ్గే ఛిజ్జమానే తస్స రక్ఖణత్థాయ బహుమ్పి ధనం చజేయ్య. **ధమ్మమనుస్సరన్తోతి** అఙ్గధనజీవితాని పరిచ్చజన్తోపి "సతం ధమ్మం న వీతిక్కమిస్సామీ"తి ఏవం ధమ్మం అనుస్సరన్తో.

ఏవం మహాసత్తో ఇమేహి కారణేహి తం సచ్చే పతిట్ఠాపేత్వా ఇదాని అత్తనో గురుభావం దస్సేతుం గాథమాహ –

౪౭౧."యస్మా హి ధమ్మం పురిసో విజఞ్ఞా, యే చస్స కఙ్ఖం వినయన్తి సన్తో;
తం హిస్స దీపఞ్చ పరాయణఞ్చ, న తేన మిత్తిం జిరయేథ పఞ్ఞో"తి.

తత్థ **యస్మాతి** యమ్హా పురిసా. **ధమ్మన్తి** కుసలాకుసలజోతకం కారణం. **విజఞ్ఞాతి** విజానేయ్య. **తం హిస్సాతి** తం ఆచరియకులం ఏతస్స పుగ్గలస్స పతిట్ఠానట్ఠేన **దీపం,** ఉప్పన్నే భయే గన్తబ్బట్ఠానట్ఠేన **పరాయణఞ్చ. న తేన మిత్తిన్తి** తేన ఆచరియపుగ్గలేన సహ సో పణ్డితో కేనచిపి కారణేన మిత్తిం న జీరయేథ న వినాసేయ్య.

ఏవఞ్చ పన వత్వా, "సమ్మ పోరిసాద, గుణవన్తస్స ఆచరియస్స వచనం నామ భిన్దితుం న వట్టతి, అహఞ్చ తరుణకాలేపి తవ పిట్ఠిఆచరియో హుత్వా బహుం సిక్ఖం సిక్ఖాపేసిం, ఇదానిపి బుద్ధలీలాయ సతారహా గాథా తే కథేసిం, తేన మే వచనం కాతుం అరహసీ"తి ఆహ. తం సుత్వా పోరిసాదో "అయం సుతసోమో మయ్హం ఆచరియో చేవ పణ్డితో చ, వరో చస్స మయా దిన్నో, కిం సక్కా కాతుం, ఏకస్మిం అత్తభావే మరణం నామ ధువం, మనుస్సమంసం న ఖాదిస్సామి, దస్సామిస్స వర"న్తి అస్సుధారాహి పవత్తమానాహి ఉట్ఠాయ సుతసోమనరిన్దస్స పాదేసు పతిత్వా వరం దదమానో ఇమం గాథమాహ –

౪౭౨."అద్ధా హి సో భక్ఖో మమ మనాపో, ఏతస్స హేతుమ్హి వనం పవిట్ఠో;
సచే చ మం యాచసి ఏతమత్థం, ఏతమ్పి తే సమ్మ వరం దదామీ"తి.

అథ నం మహాసత్తో ఏవమాహ – "సమ్మ, సీలే ఠితస్స మరణమ్పి వరం, గణ్హామి, మహారాజ, తయా దిన్నం వరం, అజ్జ పట్ఠాయ అరియపథే పతిట్ఠితోసి, ఏవం సన్తేపి తం యాచామి, సచే తే మయి సినేహో అత్థి, పఞ్చ సీలాని గణ్హ, మహారాజా"తి. "సాధు, సమ్మ, దేహి మే సీలానీ"తి. "గణ్హ మహారాజా"తి. సో మహాసత్తం పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. మహాసత్తోపి నం పఞ్చసీలేసు పతిట్ఠాపేసి. తస్మిం ఖణే తత్థ సన్నిపతితా భుమ్మా దేవా మహాసత్తే పీతిం జనేత్వా "అవీచితో యావ భవగ్గా అఞ్ఞో పోరిసాదం మనుస్సమంసతో నివారేతుం సమత్థో నామ నత్థి, అహో సుతసోమేన దుక్కరతరం కత"న్తి మహన్తేన సద్దేన వనం ఉన్నాదేన్తా సాధుకారం అదంసు. తేసం సద్దం సుత్వా చాతుమహారాజికాతి

ఏవం యావ బ్రహ్మలోకా ఏకకోలాహలం అహోసి. రుక్ఖే లగ్గితరాజానోపి తం దేవతానం సాధుకారసద్దం సుణింసు. రుక్ఖదేవతాపి సకవిమానే ఠితావ సాధుకారమదాసి. ఇతి దేవతానం సద్దోవ సూయతి, రూపం న దిస్సతి. దేవతానం సాధుకారసద్దం సుత్వా రాజానో చిన్తయింసు – "సుతసోమం నిస్సాయ నో జీవితం లద్ధం, దుక్కరం కతం సుతసోమేన పోరిసాదం దమేన్తేనా"తి బోధిసత్తస్స థుతిం కరింసు. పోరిసాదో మహాసత్తస్స పాదే వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. అథ నం బోధిసత్తో – "సమ్మ, ఖత్తియే మోచేహీ"తి ఆహ. సో చిన్తేసి "అహం ఏతేసం పచ్చామిత్తో, ఏతే మయా మోచితా 'గణ్హథ నో పచ్చామిత్త'న్తి మం హింసేయ్యుం, మయా జీవితం చజన్తేనపి న సక్కా సుతసోమస్స సన్తికా గహితం సీలం భిన్దితుం, ఇమినా సద్ధియేవ గన్త్వా మోచేస్సామి, ఏవం మే భయం న భవిస్సతీ"తి. అథ బోధిసత్తం వన్దిత్వా, "సుతసోమ, ఉభోపి గన్త్వా ఖత్తియే మోచేస్సామా"తి వత్వా గాథమాహ –

౪౨౩. "సత్థా చ మే హోసి సఖా చ మేసి, వచనమ్పి తే సమ్మ అహం అకాసిం;
తువమ్పి మే సమ్మ కరోహి వాక్యం, ఉభోపి గన్త్వాన పమోచయామా"తి.

తత్థ **సత్థా**తి సగ్గమగ్గస్స దేసితత్తా సత్థా చ, తరుణకాలతో పట్ఠాయ సఖా చ.

అథ నం బోధిసత్తో ఆహ –

౪౨౪. "సత్థా చ తే హోమి సఖా చ త్యమ్హి, వచనమ్పి మే సమ్మ తువం అకాసి;
అహమ్పి తే సమ్మ కరోమి వాక్యం, ఉభోపి గన్త్వాన పమోచయామా"తి.

ఏవం వత్వా తే ఉపసఙ్కమిత్వా ఆహ –

౪౨౫. "కమ్మాసపాదేన విహేఠితత్థ, తలావుతా అస్సుముఖా రుదన్తా;
న జాతు దుబ్భేథ ఇమస్స రఞ్ఞో, సచ్చప్పటిఞ్ఞం మే పటిస్సుణాథా"తి.

తత్థ కమ్మాసపాదేనాతి ఇదం మహాసత్తో "ఉభోపి గన్త్వాన పమోచయామా"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా "ఖత్తియా నామ మానథద్ధా హోన్తి, ముత్తమత్తావ 'ఇమినా మయం విహేఠితమ్హా'తి పోరిసాదం పోథేయ్యుమ్పి హనేయ్యుమ్పి, న ఖో పనేస తేసు దుబ్భిస్సతి, అహం ఏకకోవ గన్త్వా పటిఞ్ఞం తావ నేసం గణ్హిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా తత్థ గన్త్వా తే హత్థతలే ఆవునిత్వా అగ్గపాదఙ్గులీహి భూమిం ఫుసమానాహి రుక్ఖసాఖాసు ఓలగ్గితే వాతప్పహరణకాలే నాగదన్తేసు ఓలగ్గితకురణ్డకదామాని వియ సమ్పరివత్తన్తే అద్దస. తేపి తం దిస్వా "ఇదానిమ్హా మయం అరోగా"తి ఏకప్పహారేనేవ మహావిరవం రవింసు. అథ నే మహాసత్తో "మా భాయిత్థా"తి అస్సాసేత్వా "మయా పోరిసాదో దమితో, తుమ్హాకం అభయం గహితం, తుమ్హే పన మే వచనం కరోథా"తి వత్వా ఏవమాహ. తత్థ **న జాతూ**తి ఏకంసేనేవ న దుబ్భేథ.

తే ఆహంసు –

౪౨౬. "కమ్మాసపాదేన విహేఠితమ్హా, తలావుతా అస్సుముఖా రుదన్తా;
న జాతు దుబ్భేమ ఇమస్స రఞ్ఞో, సచ్చప్పటిఞ్ఞం తే పటిస్సుణామా"తి.

తత్థ **పటిస్సుణామాతి** “ఏవం పటిఞ్ఞం అధివాసేమ సమ్పటిచ్ఛామ, అపిచ ఖో పన మయం కిలన్తా కథేతుం న సక్కోమ, తుమ్హే సబ్బసత్తానం సరణం, తుమ్హేవ కథేథ, మయం వో వచనం సుత్వా పటిఞ్ఞం దస్సామా”తి.

అథ నే బోధిసత్తో “తేన హి పటిఞ్ఞం దేథా”తి వత్వా గాథమాహ –

౪౭౭.“యథా పితా వా అథ వాపి మాతా, అనుకమ్పకా అత్థకామా పజానం,.

ఏవమేవ వో హోతు అయఞ్చ రాజా, తుమ్హే చ వో హోథ యథేవ పుత్తా”తి.

అథ నం తేపి సమ్పటిచ్ఛమానా ఇమం గాథమాహంసు –

౪౭౮.“యథా పితా వా అథ వాపి మాతా, అనుకమ్పకా అత్థకామా పజానం;
ఏవమేవ నో హోతు అయఞ్చ రాజా, మయమ్పి హేస్సామ యథేవ పుత్తా”తి.

తత్థ **తుమ్హే చ వోతి వో**-కారో నిపాతమత్తం.

ఇతి మహాసత్తో తేసం పటిఞ్ఞం గహేత్వా పోరిసాదం పక్కోసిత్వా “ఏహి, సమ్మ, ఖత్తియే మోచేహీ”తి ఆహ. సో ఖగ్గం గహేత్వా ఏకస్స రఞ్ఞో బన్ధనం ఛిన్ది. రాజా సత్తాహం నిరాహారో వేదనప్పత్తో సహ బన్ధనభేదా ముచ్ఛితో భూమియం పతి. తం దిస్వా మహాసత్తో కారుఞ్ఞం కత్వా, “సమ్మ పోరిసాద, మా ఏవం ఛిన్దీ”తి ఏకం రాజానం ఉభోహి హత్థేహి దళ్హం గహేత్వా ఉరే కత్వా “ఇదాని బన్ధనం ఛిన్దాహీ”తి ఆహ. పోరిసాదో ఖగ్గేన ఛిన్ది. మహాసత్తో థామసమ్పన్నతాయ నం ఉరే నిపజ్జాపేత్వా ఓరసపుత్తం వియ ముదుచిత్తేన ఓతారేత్వా భూమియం నిపజ్జాపేసి. ఏవం సబ్బేపి తే భూమియం నిపజ్జాపేత్వా వణే ధోవిత్వా దారకానం కణ్ణతో సుత్తకం వియ సణికం రజ్జుయో నిక్కడ్ఢిత్వా పుబ్బలోహితం ధోవిత్వా వణే నిద్దోసే కత్వా, “సమ్మ పోరిసాద, ఏకం రుక్ఖతచం పాసాణే ఘంసిత్వా ఆహరా”తి ఆహరాపేత్వా సచ్చకిరియం కత్వా తేసం హత్థతలాని మక్ఖేసి. తఙ్ఖణఞ్ఞేవ వణో ఫాసుకం అహోసి. పోరిసాదో తణ్డులం గహేత్వా తరలం పచి , ఉభో జనా పరోసతం ఖత్తియే పాయేసుం. ఇతి తే సబ్బేవ సన్తప్పితా, సూరియో అత్థఙ్గతో. పునదివసే పాతో చ మజ్ఝన్హికే చ సాయఞ్చ తరలమేవ పాయేత్వా తతియదివసే ససిత్థకయాగుం పాయేసుం, తావతా తే అరోగా అహేసుం.

అథ నే మహాసత్తో “గన్తుం సక్ఖిస్సథా”తి పుచ్ఛిత్వా “గచ్ఛామా”తి వుత్తే “ఏహి, సమ్మ పోరిసాద, సకం రట్ఠం గచ్ఛామా”తి ఆహ. సో రోదమానో తస్స పాదేసు పతిత్వా “త్వం, సమ్మ, రాజానో గహేత్వా గచ్ఛ, అహం ఇధేవ వనమూలఫలాని ఖాదన్తో వసిస్సామీ”తి ఆహ. “సమ్మ, ఇధ కిం కరిస్ససి, రమణీయం తే రట్ఠం, బారాణసియం రజ్జం కారేహీ”తి. “సమ్మ కిం కథేసి, న సక్కా మయా తత్థ గన్తుం, సకలనగరవాసినో హి మే వేరినో, తే ‘ఇమినా మయ్హం మాతా ఖాదితా, మయ్హం పితా, మయ్హం భాతా’తి మం పరిభాసిస్సన్తి, ‘గణ్హథ ఇమం చోర’న్తి ఏకేకదణ్డేన వా ఏకేకలేడ్డునా వా మం జీవితా వోరోపేస్సన్తి, అహఞ్చ తుమ్హాకం సన్తికే సీలేసు పతిట్ఠితో, జీవితహేతుపి న సక్కా మయా పరం మారేతుం, తస్మా నాహం గచ్ఛామి, అహం మనుస్సమంసతో విరతత్తా కిత్తకం జీవిస్సామి, ఇదాని మమ తుమ్హాకం దస్సనం నత్థీ”తి రోదిత్వా “గచ్ఛథ తుమ్హే”తి ఆహ. అథ మహాసత్తో తస్స పిట్ఠిం పరిమజ్జిత్వా, “సమ్మ పోరిసాద, మా చిన్తయి, సుతసోమో నామాహం, మయా తాదిసో కక్ఖళో ఫరుసో వినీతో, బారాణసివాసికేసు కిం వత్తబ్బం అత్థి, అహం తం తత్థ పతిట్ఠాపేస్సామి, అసక్కోన్తో

అత్తనో రజ్జం ద్విధా భిన్దిత్వా దస్సామీ”తి వత్వా “తుమ్హాకమ్పి నగరే మమ వేరినో అత్థియేవా”తి వుత్తే “ఇమినా మమ వచనం కరోన్తేన దుక్కరం కతం, యేన కేనచి ఉపాయేన పోరాణకయసే పతిట్ఠపేతబ్బో ఏస మయా”తి చిన్తేత్వా తస్స పలోభనత్థాయ నగరసమ్పత్తిం వణ్ణేన్తో ఆహ –

౪౭౯.“చతుప్పదం సకుణఞ్చాపి మంసం, సూదేహి రన్ధం సుకతం సునిట్ఠితం;
సుధంవ ఇన్దో పరిభుఞ్జియాన, హిత్వా కథేకో రమసీ అరఞ్ఞే.

౪౮౦.“తా ఖత్తియా వేల్లివిలాకమజ్ఝా, అలఙ్కతా సమ్పరివారయిత్వా;
ఇన్దంవ దేవేసు పమోదయింసు, హిత్వా కథేకో రమసీ అరఞ్ఞే.

౪౮౧.“తమ్బూపధానే బహుగోణకమ్హి, సుభమ్హి సబ్బస్సయనమ్హి సఙ్గే;
సేయ్యస్స మజ్ఝమ్హి సుఖం సయిత్వా
హిత్వా కథేకో రమసీ అరఞ్ఞే.

౪౮౨.“పాణిస్సరం కుమ్భథూణం నిసీథే, అథోపి వే నిప్పురిసమ్పి తూరియం;
బహుం సుగీతఞ్చ సువాదితఞ్చ, హిత్వా కథేకో రమసీ అరఞ్ఞే.

౪౮౩.“ఉయ్యానసమ్పన్నం పహూతమాల్యం, మిగాజినూపేతం పురం సురమ్మం;
హయేహి నాగేహి రథేహుపేతం, హిత్వా కథేకో రమసీ అరఞ్ఞే”తి.

తత్థ **సుకత**న్తి నానప్పకారేహి సుట్ఠు కతం. **సునిట్ఠిత**న్తి నానాసమ్భారయోజనేన సుట్ఠు నిట్ఠితం. **కథేకో**తి కథం ఏకో. **రమసీ**తి మూలఫలాదీని ఖాదన్తో కథం రమిస్ససి, “ఏహి, మహారాజ, గమిస్సామా”తి. **వేల్లివిలాకమజ్ఝా**తి ఏత్థ **వేల్లీ**తి రాసి, **విలాకమజ్ఝా**తి విలగ్గమజ్ఝా. ఉత్తత్తఘనసువణ్ణరాసిపభా చేవ తనుదీఘమజ్ఝా చాతి దస్సేతి. **దేవేసూ**తి దేవలోకేసు అచ్ఛరా ఇన్దం వియ రమణీయే బారాణసినగరే పుబ్బే తం పమోదయింసు, తా హిత్వా ఇధ కిం కరిస్ససి, “ఏహి, సమ్మ, గచ్ఛామా”తి. **తమ్బూపధానే**తి రత్తూపధానే. **సబ్బస్సయనమ్హీ**తి సబ్బత్థరణత్థతే సయనే. **సఙ్గే**తి అనేకభూమికే దస్సేత్వా అద్ధరత్తఅఙ్గయుత్తే తత్థ త్వం పుబ్బే సయీతి అత్థో. **సుఖ**న్తి తాదిసస్స సయనస్స మజ్ఝమ్హి సుఖం సయిత్వాన ఇదాని కథం అరఞ్ఞే రమిస్ససి, “ఏహి గచ్ఛామ, సమ్మా”తి. **నిసీథే**తి రత్తిభాగే. **హిత్వా**తి ఏవరూపం సమ్పత్తిం ఛడ్డేత్వా. **ఉయ్యానసమ్పన్నం పహూతమాల్య**న్తి, మహారాజ, తవ ఉయ్యానసమ్పన్నం నానావిధపుప్ఫం. **మిగాజినూపేతం పురం సురమ్మ**న్తి తం ఉయ్యానం మిగాజినం నామ నామేన, తేన ఉపేతం పురమ్పి తే సుట్ఠు రమ్మం. **హిత్వా**తి ఏవరూపం మనోరమం నగరం ఛడ్డేత్వా.

ఇతి మహాసత్తో “అప్పేవ నామేస పుబ్బే ఉపభుత్తపరిభోగరసం సరిత్వా గన్తుకామో భవేయ్యా”తి పఠమం భోజనేన పలోభేసి, దుతియం కిలేసేన, తతియం సయనేన, చతుత్థం నచ్చగీతవాదితేన, పఞ్చమం ఉయ్యానేన చేవ నగరేన చాతి ఇమేహి ఏత్తకేహి పలోభేత్వా “ఏహి, మహారాజ, అహం తం ఆదాయ గన్త్వా బారాణసియం పతిట్ఠాపేత్వా పచ్ఛా సకరట్ఠం గమిస్సామి, సచే బారాణసిరజ్జం న లభిస్ససి, ఉపడ్ఢరజ్జం తే దస్సామి, కిం తే అరఞ్ఞవాసేన, మమ వచనం కరోహీ”తి ఆహ. సో తస్స వచనం సుత్వా గన్తుకామో హుత్వా “సుతసోమో మయ్హం అత్థకామో అనుకమ్పకో, పఠమం మం కల్యాణే

పతిట్ఠాపేత్వా ‘ఇదాని పోరాణకయసేవ పతిట్ఠాపేస్సామీ’తి వదతి, సక్ఖిస్సతి చేస పతిట్ఠాపేతుం, ఇమినా సద్ధింయేవ గన్తుం వట్టతి, కిం మే అరఞ్ఞవాసేనా”తి చిన్తేత్వా తుట్ఠచిత్తో తస్స గుణం నిస్సాయ వణ్ణం కథేతుకామో “సమ్మ, సుతసోమ, కల్యాణమిత్తసంసగ్గతో సాధుతరం, పాపమిత్తసంసగ్గతో వా పాపతరం నామ నత్థీ”తి వత్వా ఆహ –

౪౭౪.“కాళపక్ఖే యథా చన్దో, హాయతేవ సువే సువే;
కాళపక్ఖూపమో రాజ, అసతం హోతి సమాగమో.

౪౭౫.“యథాహం రసకమాగమ్మ, సూదం కాపురిసాధమం;
అకాసిం పాపకం కమ్మం, యేన గచ్ఛామి దుగ్గతిం.

౪౭౬.“సుక్కపక్ఖే యథా చన్దో, వడ్ఢతేవ సువే సువే;
సుక్కపక్ఖూపమో రాజ, సతం హోతి సమాగమో.

౪౭౭.“యథాహం తువమాగమ్మ, సుతసోమ విజానహి;
కాహామి కుసలం కమ్మం, యేన గచ్ఛామి సుగ్గతిం.

౪౭౮.“థలే యథా వారి జనిన్ద వుట్ఠం, అనద్ధనేయ్యం న చిరట్ఠితీకం;
ఏవమ్పి హోతి అసతం సమాగమో, అనద్ధనేయ్యో ఉదకం థలేవ.

౪౭౯.“సరే యథా వారి జనిన్ద వుట్ఠం, చిరట్ఠితీకం నరవీరసేట్ఠ;
ఏవమ్పి వే హోతి సతం సమాగమో, చిరట్ఠితీకో ఉదకం సరేవ.

౪౮౦.“అబ్యాయికో హోతి సతం సమాగమో, యావమ్పి తిట్ఠేయ్య తథేవ హోతి;
ఖిప్పఞ్హి వేతి అసతం సమాగమో, తస్మా సతం ధమ్మో అసబ్భి ఆరకా”తి.

తత్థ **సువే సువే**తి దివసే దివసే. **అనద్ధనేయ్యన్తి** న అద్ధానక్ఖమం. **సరే**తి సముద్దే. **నరవీరసేట్ఠా**తి నరేసు వీరియేన సేట్ఠ. **ఉదకం సరేవా**తి సముద్దే వుట్ఠఉదకం వియ. **అబ్యాయికో**తి అవిగచ్ఛనకో. **యావమ్పి తిట్ఠేయ్యా**తి యత్తకం కాలం జీవితం తిట్ఠేయ్య, తత్తకం కాలం తథేవ హోతి, న జీరతి సప్పురిసేహి మిత్తభావోతి.

ఇతి పోరిసాదో సత్తహి గాథాహి మహాసత్తస్సేవ వణ్ణం కథేసి. మహాసత్తోపి పోరిసాదఞ్చ తే చ రాజానో గహేత్వా అత్తనో పచ్చన్తగామం అగమాసి. పచ్చన్తగామవాసినో మహాసత్తం దిస్వా నగరం గన్త్వా అమచ్చానం ఆచిక్ఖింసు. అమచ్చా బలకాయం ఆదాయ గన్త్వా పరివారయింసు. మహాసత్తో తేన పరివారేన బారాణసిరజ్జం అగమాసి. అన్తరామగ్గే జనపదవాసినో బోధిసత్తస్స పణ్ణాకారం దత్వా అనుగచ్ఛింసు, మహన్తో పరివారో అహోసి, తేన సద్ధిం బారాణసిం పాపుణి. తదా పోరిసాదస్స పుత్తో రాజా హోతి, సేనాపతి కాళహత్థియేవ. నాగరా రఞ్ఞో ఆరోచయింసు – “మహారాజ, సుతసోమో కిర పోరిసాదం దమేత్వా ఆదాయ ఇధాగచ్ఛతి, నగరమస్స పవిసితుం న దస్సామా”తి సీఘం నగరద్వారాని పిదహిత్వా ఆవుధహత్థా అట్ఠంసు. మహాసత్తో ద్వారానం పిహితభావం ఞత్వా పోరిసాదఞ్చ పరోసతఞ్చ రాజానో ఓహాయ కతిపయేహి

అమచ్చేహి సద్ధిం ఆగన్త్వా "అహం సుతసోమరాజా, ద్వారం వివరథా"తి ఆహ. పురిసా గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. సో "ఖిప్పం వివరథా"తి వివరాపేసి. మహాసత్తో నగరం పావిసి. రాజా చ కాళహత్థి చస్స పచ్చుగ్గమనం కత్వా ఆదాయ పాసాదం ఆరోపయింసు.

సో రాజపల్లఙ్కే నిసీదిత్వా పోరిసాదస్స అగ్గమహేసిం సేసామచ్చే చ పక్కోసాపేత్వా కాళహత్థిం ఆహ – "కాళహత్థి, కస్మా రఞ్ఞో నగరం పవిసితుం న దేథా"తి? "సో రజ్జం కారేన్తో ఇమస్మిం నగరే బహూ మనుస్సే ఖాది, ఖత్తియేహి అకత్తబ్బం కరి, సకలజమ్బుదీపం ఛిద్దమకాసి, ఏవరూపో పాపధమ్మో, తేన కారణేనా"తి. "ఇదాని 'సో ఏవరూపం కరిస్సతీ'తి మా చిన్తయిత్థ, అహం తం దమేత్వా సీలేసు పతిట్ఠాపేసిం, జీవితహేతుపి కఞ్చి న విహేఠేస్సతి, నత్థి వో తతో భయం, ఏవం మా కరిత్థ, పుత్తేహి నామ మాతాపితరో పటిజగ్గితబ్బా, మాతాపితుపోసకా హి సగ్గం గచ్ఛన్తి, ఇతరే నిరయ"న్తి ఏవం సో నిచాసనే నిసిన్నస్స పుత్తరాజస్స ఓవాదం దత్వా, "కాళహత్థి, త్వం రఞ్ఞో సహాయో చేవ సేవకో చ, రఞ్ఞాపి మహన్తే ఇస్సరియే పతిట్ఠాపితో, తయాపి రఞ్ఞో అత్థం చరితుం వట్టతీ"తి సేనాపతిమ్పి అనుసాసిత్వా, "దేవి, త్వమ్పి కులగేహా ఆగన్త్వా తస్స సన్తికే అగ్గమహేసిట్ఠానం పత్వా పుత్తధీతాహి వడ్ఢిప్పత్తా, తయాపి తస్స అత్థం చరితుం వట్టతీ"తి దేవియాపి ఓవాదం దత్వా తమేవత్థం మత్థకం పాపేతుం ధమ్మం దేసేన్తో గాథా ఆహ –

౪౯౧."న సో రాజా యో అజేయ్యం జినాతి, న సో సఖా యో సఖారం జినాతి;
న సా భరియా యా పతినో న విభేతి, న తే పుత్తా యే న భరన్తి జిణ్ణం.

౪౯౨."న సా సభా యత్థ న సన్తి సన్తో, న తే సన్తో యే న భణన్తి ధమ్మం;
రాగఞ్చ దోసఞ్చ పహాయ మోహం, ధమ్మం భణన్తావ భవన్తి సన్తో.

౪౯౩."నాభాసమానం జానన్తి, మిస్సం బాలేహి పణ్డితం;
భాసమానఞ్చ జానన్తి, దేసేన్తం అమతం పదం.

౪౯౪."భాసయే జోతయే ధమ్మం, పగ్గణ్హే ఇసినం ధజం;
సుభాసితద్ధజా ఇసయో, ధమ్మో హి ఇసినం ధజో"తి.

తత్థ **అజేయ్య**న్తి అజేయ్యా నామ మాతాపితరో, తే జినన్తో రాజా నామ న హోతి. సచే త్వమ్పి పితు సన్తకం రజ్జం లభిత్వా తస్స పటిసత్తు హోసి, అకిచ్చకారీ నామ భవిస్ససి . **సఖారం జినాతీ**తి కూటడ్డేన జినాతి. సచే త్వం, కాళహత్థి, రఞ్ఞా సద్ధిం మిత్తధమ్మం న పూరేసి, అధమ్మట్ఠో హుత్వా నిరయే నిబ్బత్తిస్ససి. **న విభేతీ**తి న భాయతి. సచే త్వం రఞ్ఞో న భాయసి, భరియాధమ్మే ఠితా నామ న హోసి, అకిచ్చకారీ నామ భవిస్ససి. **జిణ్ణ**న్తి మహల్లకం. తస్మిఞ్హి కాలే అభరన్తా పుత్తా పుత్తా నామ న హోన్తి.

సన్తోతి పణ్డితా. **యే న భణన్తి ధమ్మ**న్తి యే పుచ్ఛితా సచ్చసభావం న వదన్తి, న తే పణ్డితా నామ. **ధమ్మం భణన్తావా**తి ఏతే రాగాదయో పహాయ పరస్స హితానుకమ్పకా హుత్వా సభావం భణన్తావ పణ్డితా నామ హోన్తి. **నాభాసమాన**న్తి న అభాసమానం. **అమతం పద**న్తి అమతమహానిబ్బానం దేసేన్తం "పణ్డితో"తి జానన్తి, తేనేవ పోరిసాదో మం ఞత్వా పసన్నచిత్తో చత్తారో వరే దత్వా పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠితో. **భాసయే**తి పణ్డితో పురిసో ధమ్మం భాసేయ్య జోతేయ్య, బుద్ధాదయో ఇసయో

యస్మా ధమ్మో ఏతేసం ధజో, తస్మా సుభాసితద్ధజా నామ సుభాసితం పగ్గణ్హన్తి, బాలా పన సుభాసితం పగ్గణ్హన్తా నామ నత్థీతి.

ఇమస్స ధమ్మకథం సుత్వా రాజా చ సేనాపతి చ దేవీ చ తుట్ఠా “గచ్ఛామ, మహారాజ, ఆనేమా”తి వత్వా నగరే భేరిం చరాపేత్వా నాగరే సన్నిపాతేత్వా “తుమ్హే మా భాయిత్థ, రాజా కిర ధమ్మే పతిట్ఠితో, ఏథ నం ఆనేమా”తి మహాజనం ఆదాయ మహాసత్తం పురతో కత్వా రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా కప్పకే ఉపట్ఠాపేత్వా కప్పితకేసమస్సుం న్హాతానులిత్తపసాధితం రాజానం రతనరాసిమ్హి ఠపేత్వా అభిసిఞ్చిత్వా నగరం పవేసేసుం. పోరిసాదో రాజా హుత్వా పరోసతానం ఖత్తియానం మహాసత్తస్స చ మహాసక్కారం కారేసి. “సుతసోమనరిన్దేన కిర పోరిసాదం దమేత్వా రజ్జే పతిట్ఠాపితో”తి సకలజమ్బుదీపే మహాకోలాహలం ఉదపాది. ఇన్దపత్థనగరవాసినోపి “రాజా నో ఆగచ్ఛతూ”తి దూతం పహిణింసు. సో తత్థ మాసమత్తం వసిత్వా, “సమ్మ, గచ్ఛామహం, త్వం అప్పమత్తో హోహి, నగరద్వారేసు చ మజ్ఝే చాతి పఞ్చ దానసాలాయో కారేహి, దస రాజధమ్మే అకోపేత్వా అగతిగమనం పరిహరా”తి పోరిసాదం ఓవది. పరోసతాహి రాజధానీహి బలకాయో యేభుయ్యేన సన్నిపతి . సో తేన బలకాయేన పరివుతో బారాణసితో నిక్ఖమి. పోరిసాదోపి నిక్ఖమిత్వా ఉపడ్ఢపథా నివత్తి. మహాసత్తో అవాహనానం రాజూనం వాహనాని దత్వా ఉయ్యోజేసి. తేపి రాజానో తేన సద్ధిం సమ్మోదిత్వా మహాసత్తం వన్దనాదీని కత్వా అత్తనో అత్తనో జనపదం అగమింసు.

మహాసత్తోపి నగరం పత్వా ఇన్దపత్థనగరవాసీహి దేవనగరం వియ అలఙ్కతనగరం పవిసిత్వా మాతాపితరో వన్దిత్వా మధురపటిసన్థారం కత్వా మహాతలం అభిరుహి. సో ధమ్మేన రజ్జం కారేన్తో చిన్తేసి – “రుక్ఖదేవతా మయ్హం బహూపకారా, బలికమ్మలాభమస్సా కరిస్సామీ”తి. సో తస్స నిగ్రోధస్స అవిదూరే మహన్తం తళాకం కారేత్వా బహూని కులాని పేసేత్వా గామం నివేసేసి. గామో మహా అహోసి అసీతిమత్తఆపణసహస్సపటిమణ్డితో. తమ్పి రుక్ఖమూలం సాఖన్తతో పట్ఠాయ సమతలం కారేత్వా పరిక్ఖిత్తవేదికతోరణద్వారయుత్తం అకాసి, దేవతా అభిప్పసీది. కమ్మాసపాదస్స దమితట్ఠానే నివుట్ఠత్తా పన సో గామో కమ్మాసదమ్మనిగమో నామ జాతో. తేపి సబ్బే రాజానో మహాసత్తస్స ఓవాదే ఠత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా ఆయుపరియోసానే సగ్గం పూరయింసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవాహం అఙ్గులిమాలం దమేమి, పుబ్బేపేస మయా దమితోయేవా”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి “తదా పోరిసాదో రాజా అఙ్గులిమాలో అహోసి, కాళహత్థి సారిపుత్తో, నన్దబ్రాహ్మణో ఆనన్దో, రుక్ఖదేవతా కస్సపో, సక్కో అనురుద్ధో, సేసరాజానో బుద్ధపరిసా, మాతాపితరో మహారాజకులాని, సుతసోమరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

మహాసుతసోమజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

జాతకుద్దానం –

సుముఖో పన హంసవరో చ మహా, సుధభోజనికో చ పరో పవరో;

సకుణాలదిజాధిపతివ్హయనో, సుతసోమవరుత్తమసవ్హయనోతి.

అసీతినిపాతవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఞ్చమో భాగో నిట్ఠితో.